ΣΚΥΡΟΣ

ΤΟΜΟΣ Ι

ΝΙΚΗ Λ. ΠΕΡΔΙΚΑ

Στόν φίλο Κ. Κώστα Σαρτζετάκη
τό δικέφαλο συγγραφέα
Μέ θερμούς φίλους
καί ἐκτιμητές
Πέτρος Δ. Λεβέντης
29/VII/940.

ΣΚΥΡΟΣ

ΝΙΚΗ Λ. ΠΕΡΔΙΚΑ

ΣΚΥΡΟΣ

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ · ΙΣΤΟΡΙΚΑ
ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ · ΗΘΗ ΚΑΙ
ΕΘΙΜΑ · ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ 1939

ΑΘΗΝΑΙ
ΤΥΠΟΙΣ «ΠΥΡΣΟΥ» Α. Ε.
1940

Στὴν Ἀμέρ'σα τοῦ Κωστῆ,
τὸ γαλάζιο περγαντί.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΚΥΡΟΣ! Πόσοι τὰ τελευταῖα χρόνια δὲν ἀσχολήθηκαν μ'αὐτή!

Μὲ τὸ κάστρο καὶ μὲ τὰ σπίτια της, μὲ τὰ κεντήματα, τὶς ντυμασιὲς καὶ τὰ ξυλόγλυπτά της, μὲ τὴ λαϊκὴ Τέχνη της!

Λογοτέχνες, ζωγράφοι, καλλιτέχνες κάθε λογῆς, αἰσθητικοὶ καὶ φυσιολάτρες, δικοί μας καὶ ξένοι, ἔφτασαν ὡς τ' ἀνεμόδαρτα ἀκρογιάλια της, χάρηκαν σὲ μιὰ σύντομη ἢ μακρόχρονη ἐκεῖ παραμονὴ τὶς πλούσιες ὠμορφιές της, φύλαξαν ζηλότυπα μέσα στὴν ψυχή τους τὴ χαρὰ ἢ τὴν ἀπογοήτευσι ποὺ τοὺς χάρισε, ἢ γύρεψαν γενναιόδωρα νὰ τὶς μεταδώσουν καὶ σὲ μᾶς μέσα ἀπὸ χαρακτηριστικὲς εἰκόνες καὶ λόγια γεμᾶτα ποίησι.

Κάθε μυστικὸ ἀπ' τὰ πρωτόγονα Σκυριανὰ σπιτάκια, μὲ τὴ *φ'γοὺ* στὴ γωνιά, τὰ παλιὰ Ροδίτικα πιάτα, τὰ Βενετσιάνικα ρακογυάλια καὶ τὰ διάφανα Λέχικα φαρφουριά, τὰ σκαμνάκια, τὶς μαρνέρες, τὶς καναβέτες καὶ τὸν ὁλοσκάλιστο μπουλμέ τους, τὸ Σκυριανὸ κάστρο κι' οἱ παλιὲς ἐκκλησοῦλες, οἱ μῦλοι καὶ τ' ἁλώνια, τὰ στενὰ ἀνηφορικὰ καλντιρίμια ζωντανεμένα ἀπ' τοὺς τσοπάνηδες καὶ τὶς νυφάδες μὲ τὶς ὁλόχρυσες βαριοκεντημένες φορεσιές, ξετύλιξαν μπρὸς στὰ μάτια μας τὴν ξέχωρη ὠμορφιά τους, μὲς στὸ ἐντατικὸ φῶς καὶ τὸ γαλάζιο χαρούμενο χρῶμα τῆς θάλασσας καὶ τ' οὐρανοῦ.

Καθένας ἀπ' τοὺς ἐπισκέπτες τῆς Σκύρου, ζητῶντας τὸ ξωτικὸ καὶ τὸ παράξενο, κυνηγῶντας τὴν ἰδιότυπη φόρμα, τὴν πρωτόφαντη ἐντύπωσι, τρύγησε, ὅμοια ἀκούραστη ἐκλεκτικὴ μέλισσα, τὸν ἀνθὸ ποὺ τοῦ φάνταξε πιότερο, ρούφηξε τὸ μέλι του, μέθυσε ἀπ' τὴν ἀναπάντεχη ὠμορφιά του, μᾶς ἔδειξε στὸ ἔργο του ἕνα κομμάτι ἀπ' τὴ Σκυριανὴ ζωή, τέχνη ἢ φύσι, ὅπως τὴν εἶδε καὶ τὴν αἰσθάνθηκε μέσ' ἀπ' τὴ δική του ψυχή, σύμφωνα μὲ τὴν ἀτομική του ἰδιοσυγκρασία καὶ ψυχοσύνθεσι.

Περιορίζοντας ὅμως μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ οἱ περισσότεροι τὴ φιλοδοξία τους στὴν ἐπιφανειακὴ καὶ μόνο τῆς φόρμας ἀπόδοσι — ἀξιοπρόσεχτη κι' ἰδιόρρυθμη ὅπως μᾶς φανε-

ρώνεται στὴ Σκῦρο — βιαστικοὶ νὰ μᾶς τὴ φανερώσουν καὶ νὰ τὴν ἱστορήσουν στὴν κάθε ἐκδήλωσί της, ζωγράφισαν τὰ Σκυριανὰ σπίτια, μελέτησαν τὰ ὑφαντὰ καὶ τὰ κεντήματα, μιμήθηκαν τὰ ἔπιπλα, ἀγνόησαν ὅμως τέλεια τὴν ψυχή, τὸ συναισθηματικὸ κόσμο καὶ τὶς συνθῆκες τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ζοῦν ἀνάμεσα σ' αὐτὰ καὶ τὰ δημιούργησαν, ἢ τὰ διαφύλαξαν ἀνέγγιχτα, ὅπως τοὺς παραδόθηκαν, ὅμοια κι' ἀπαράλλαχτα τόσους αἰῶνες τώρα. Καὶ πέρασαν ἀδιάφοροι μπρὸς ἀπ' τοὺς ἁπλοϊκοὺς νησιῶτες, ἁπλὲς διακοσμητικὲς φιγοῦρες χωρὶς σημασία, τοποθετημένες στὸ δεύτερο πλάνο, στὴ σκιά, μόνο γιὰ νὰ ζωντανεύουν μὲ τὴν παρουσία τους τὴν πανέμορφη ζωγραφιά.

Κάθε τὶ ἀπ'τὴν τραχειὰ ζωή τους, τὴν τιμημένη καὶ κοπιαστικὴ ζωὴ τοῦ ναύτη καὶ τοῦ ψαρᾶ, τοῦ ξωμάχου, τσοπάνη ἢ γεωργοῦ, μὲ τὸν ἀδιάκοπο μόχθο, τὶς σπάνιες χαρές, τοὺς καϋμοὺς καὶ τὰ βάσανα, τὰ φλογερὰ πάθη — ἀγάπες καὶ μίση — ἄγρια καὶ πρωτόγονα, ἔμειναν ὁλότελα ἄγνωστα σὲ μᾶς ὡς σήμερα, ὅπως μᾶς εἶναι ἀκόμα ἄγνωστες οἱ πανάρχαιες ποιητικές τους συνήθειες, οἱ θρῦλοι κι' οἱ παραδόσεις τους, τὰ τραγούδια, τὰ παραμύθια, οἱ εὐχές, οἱ κατάρες, τὰ νοιωσίματα κι' οἱ παροιμίες τους, ὁλόκληρος λαογραφικὸς θησαυρός, ποὺ θὰ μᾶς ἔφερνε κοντὰ στὴ βαθύτερη οὐσία τῆς πολύπλευρης κι' ἄνισης Σκυριανῆς ψυχῆς, θὰ μᾶς βοηθοῦσε νὰ γνωρίσομε τὴν ψυχὴ αὐτὴ στὶς πιὸ ἀπόκρυφες ἰδιότητές της καὶ δείχνοντάς μας τὴ Σκυριανὴ ζωὴ σ' ὅλες τὶς στιγμὲς καὶ τὶς ἐκδηλώσεις της, μέσα στὸ ξωτικὸ τοῦ νησιοῦ φυσικὸ περιβάλλον, θὰ μᾶς ὡδηγοῦσε ν' ἀνακαλύψομε τὸ μυστικὸ σύνδεσμο, ἀνάμεσα στ' ἀποτελέσματα, ποὺ τόσο θαυμάζομε, καὶ τὰ φυσικὰ ἢ ψυχικὰ αἴτια ποὺ τὰ προκάλεσαν...

Τὴ Σκῦρο αὐτὴ τὴν ἄγνωστη καὶ τὴν ψυχὴ ποὺ τὴν ζωντανεύει, θὰ ἤθελα νὰ σᾶς γνωρίσω μὲ τὸ βιβλίο μου αὐτὸ σήμερα. Καὶ νὰ σᾶς τὴ δείξω, ὄχι ὅπως φαίνεται στὰ μάτια τοῦ περαστικοῦ — λογοτέχνη ἢ αἰσθητικοῦ — σὰν καλλιτέχνημα ἀλλοτινοῦ καιροῦ, ἀσάλευτο κι' ἀψεγάδιαστο στὴ νεκρή του τελειότητα, μὰ ὅπως εἶναι ἀληθινὰ στὴ ζωντανή της πραγματικότητα μὲ τὶς ὠμορφιὲς καὶ τὰ κουσούρια της, ὅπως φανερώνονται στὰ μάτια τῶν παιδιῶν της κι' ὅσων ἔζησαν ἐκεῖ καὶ γνώρισαν ἀπὸ κοντὰ τὶς ξεχωριστὲς χάρες, μὰ καὶ τὶς ἀναπόδραστες ἐλλείψεις καὶ τὶς ἀσκήμιες της ἀκόμα. Καὶ τὴν ἀγαποῦν μ' ὅλα αὐτά, ἢ περισσότερο ἴσως γι' αὐτά, ὅπως ἀγαπᾶ κανένας, ὁλόψυχα κι' ἀνεξέταστα, τὴ μάννα καὶ τὴν πατρίδα του!

. . . . . .

Θὰ ἤθελα νὰ σᾶς πάρω μαζύ μου τὸ πρωῒ τὴν Πρωτοχρονιὰ ἀπολείτουργα, νὰ πᾶμε στὸ *Σ'λῆνα*, κι στὴν *'Αναβάλ'σα*, νὰ δοῦμε τὶς Σκυριανὲς κοπέλλες, σὰν θὰ ρθοῦν νὰ πάρουν τὸ νιὸ νερό, νὰ δροσίσουν τὰ σπίτια τους, πῶς θὰ ρίξουν στὴν πηγὴ τὶς *φιλιές* τους—βασιλόπηττα, σῦκα, σταφίδες, μύγδαλα, *μουστόπ'τες* κι' ὅ,τι ἄλλα καλούδια ἔχει ἡ καθεμιά—γιὰ νὰ φιλέψουν καὶ νὰ γλυκάνουν τὰ νερά, μουρμουρίζοντας μὲ λαχτάρα τὴν εὐχή τους στὴ νερομάννα. «*Ὡς τρέχουν τὰ νερά, ἔτσι νὰ τρέχουν τὰ καλὰ μὲς στὸ σπίτι μας!*»

Νὰ πᾶμε μαζὺ μὲ τοὺς βαρκάρηδες καὶ τοὺς ψαράδες κάτω στὸ γιαλὸ καὶ στὴ Λιναριά, σὰ θὰ φέρουν ν' ἀσημώσουν καὶ νὰ φιλέψουν τὴ βάρκα τους, γιὰ νὰ μὴν παραπονιέται καὶ γιὰ νᾶναι γλυκαμένη καὶ γεμάτη ὅλο τὸ χρόνο.

Νὰ δοῦμε, σὰ θὰ πᾶμε νὰ 'φχηστοῦμε τὴ *μ'λώνισσα*, πῶς θ' ἀσημώσει καὶ θὰ γλυκάνει τὸ μύλο της καὶ κείνη, καὶ νὰ πάρομ' ἀπὸ τὰ χέρια της τὴν ἀφράτη φτάζυμη *μ'λόπ'τα*, τὴν πήττα ποὺ ὁ μύλος χαρίζει στοὺς πελάτες του, ζυμωμένη μὲ μαστίχα καὶ κανελλογαρύφαλλα, ἀπ'τὸ πιὸ διαλεχτὸ ἀλεύρι καὶ στολισμένη ἀπὸ πάνω μὲ πλουμούδια.

Καὶ γυρίζοντας στὸ χωριό, νὰ δοῦμε τοὺς γεωργούς, σὰ θὰ πᾶνε στὴ *γκατούνα*, νὰ βγάλουν ἔξω στὸ πλάτωμα τὰ βώδια, βάζοντάς τα νὰ πρωτοπατήσουν πάνω σὲ σίδερο, στὸν γκασμᾶ συνήθως, γιὰ νἄναι σιδερένια ὅλο τὸ χρόνο, νὰ μὴν ἀρρωστήσουν, πῶς θὰ τὰ φιλέψουν καὶ θὰ τὰ γλυκάνουν κι' αὐτά, πρῶτα κι' ὕστερα θὰ περάσουν τὴ *βωδόκ'λορα* ἀπ'τὸ κέρατο τοῦ πρώτου βωδιοῦ, προγνωρίζοντας μὲ τὸν τρόπο ποὺ θὰ πέσει, σὰν τινάξει τὸ βώδι τὸ κεφάλι του, γιὰ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπ' τὸ ξαφνικὸ βάρος, τὸ μάντεμα γιὰ τὴ σοδιὰ τῆς χρονιᾶς.

'Αποδίδοντας στὸν ταῦρο, ζῶο ἱερό, γιατὶ δουλεύει στὴ σπορά, στ' ὄργωμα καὶ στ' ἁλώνισμα τοῦ καρποῦ, τὴ μυστικὴ θέσι ποὺ εἶχε στὶς περισσότερες ἀρχαῖες θρησκεῖες...

Καὶ τὴ μέρα τῶν Φώτων νὰ ρθοῦμε πάλι μὲ *τὶς εἰκόνες* (τὴ λιτανεία) στὴν *'Αναβάλ'σα*, νὰ δοῦμε, σὰ θ' ἁγιάσουν τὰ νερά, πῶς θὰ βουτήξουν ὅλοι οἱ ἄρρωστοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, γιὰ νὰ γιατρευτοῦν, νὰ γίνουν καλά.

Νὰ πάρομε καὶ μεῖς τὸ νερό, ποὺ θ' ἁγιάσομε τὸ σπίτι καὶ τὰ χτήματα.

Νὰ πάρομε τὰ *δεματ'κά* μας, νὰ τὰ βουτήσομε στὸ νερό, νὰ τ' ἁγιάσομε καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὰ δέσομε στὰ δεντρὰ καὶ στὰ κλήματα, γιὰ νὰ μὴ ρίχνουν τὸν καρπὸ καὶ νὰ τὰ προφυλάξουν ἀπὸ κάθε κακό...

Νὰ πᾶμε τὴ μέρα τῶν Βαγιῶν, μαζὺ μὲ τὶς νοικοκυράδες στὴ μάντρα, νὰ φέρομε στοὺς τσοπάνηδες τὸ σταυρὸ τὸ βάγινο, πλεγμένο ἀπὸ μυρτόκλαδα καὶ βιόλες κι' εὐλογημένο ἀπ'τὸν παπᾶ στὴν ἐκκλησία, πάνω-πάνω στὸ καλάθι μὲ τὰ λαζόνια, τὴ λαχανόπ'τα καὶ τὰ νηστήσιμα μακαρόνια, ποὺ τοὺς ζύμωσε ἡ τσοπάνισσα ἀπ' τὴν παραμονή.

Νὰ σταθοῦμε, σὰ θὰ βγάλουν οἱ παραγυιοὶ τὸ κοπάδι στὴ βοσκή, πλάϊ στὸ μισοανοιγμένο *σήκανο*, μαζὺ μὲ τὸ γεροντότερο τσοπάνη ἢ τὸ νοικοκύρη, νὰ δοῦμε, πῶς *βατσάζει* τὰ πρόβατα καὶ τὰ σφαχτά, καὶ χτυπῶντας τα ἕνα-ἕνα στὴν πλάτη μὲ τὸ σταυρὸ τὸ βάγινο κι' ἕνα κλαδὶ μερσινιᾶς τοὺς εὔχεται κι' εὐαγγελίζεται τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα γιὰ τὴν Πασχαλιὰ ποὺ σὲ λίγες μέρες ἔρχεται, λέγοντας:

Τσαὶ τοῦ χρόνου! Καλὴ Λαμπρή!
Βάτσα, βάτσα τοῦ Βαγιοῦ!
τσαὶ τὴν ἄλλη Τσυριατσὴ
μὲ τὰ κότσινα τ' αὐγά
τσαὶ μὲ τ' ἄσπρα τὰ χλωρά!...

Καὶ τὸ δειλινό, σὰν ὁ ἥλιος γέρνει πίσω ἀπ' τὰ βουνά, οἱ σκιὲς μακραίνουν κι' ὁ ἀγέρας δροσάζει καὶ φέρνει ἀπὸ μακριὰ τὸν ἀντίλαλο ἀπ' τὶς καμπάνες, ποὺ σημαίνουν ἀργὰ καὶ λυπητερὰ γιὰ τὸ *νύμφιο*, νὰ πάρομε τὸ δρόμο γιὰ τὸ χωριὸ ἀνάμεσα στὶς

ἀνθισμένες χαλαδρομιὲς καὶ τ' ἀμπελάγρια, ποὺ μυρώνουν μὲ τὴν πνοή τους τὴν Ἀπριλιάτικη νύχτα...

. . . . . .

Θὰ ἤθελα ἀκόμα νὰ σᾶς ἔπαιρνα, νὰ πηγαίναμε μαζὺ στὸν Ἅγιο Ἀρτέμη, στὴ χάρι του, νὰ κυλιστοῦν οἱ νέοι γιὰ τὴν ὑγειά τους στὴν *κατρατσύλα*, τὸν ἀπότομο γλιστερὸ βράχο, ἐνῶ πέρα μακριὰ στὸ βάθος ἀφροκοπᾶ ἀνταρεμένη ἡ θάλασσα. Καὶ μεῖς νὰ κόψομε ἀπ' τὰ ὡραῖα, μονά, πεντάφυλλα, ἄγρια γαρουφαλλάκια, τὰ ἄσπρα καὶ τὰ ἄλικα, ποὺ εὐωδιάζουν ὅλη τὴ γύρω ἐξοχή.

Ν' ἀκούσομε καὶ τὸ τραγούδι τους, ὅπως τὸ σιγοτραγουδοῦν τὰ παλληκάρια, κυττάζοντας, ἀδιάφορα τάχα καθένας, κατὰ τὴν ἀγαπημένη, ποὺ τοὺς μοιάζει στὸ χρῶμα καὶ τὴ φρεσκάδα:

Γαρύφαλλο τ' Ἁγι-Ἀρτεμιοῦ,
μὲ τὴν καρδιά μου σ' ἀγαποῦ!

Ν' ἀνέβομε στὸν Ὄλυμπο, τὸ καταπράσινο βουνό, νὰ προσκυνήσομε τὴν Παναγιὰ τὴ *Λυμπιανή*, θεμελιωμένη πάνω σὲ ἀρχαίου ναοῦ μάρμαρα, κι' ἀνάβοντας εὐλαβικὰ τὸ κεράκι μας μπρὸς στὸ μισοσβησμένο τῆς Παναγιᾶς εἰκόνισμα, ν' ἀκούσομε, ἄθελά μας, τὸ τάξιμο τῆς μικρῆς ἐρωτευμένης, ὅπως τὸ μουρμουρίζει μὲ λαχτάρα:

Ὦ Παναγιά μου Λυμπιανή, νὰ ρθοῦ νὰ σ' ἀσβεστώσου,
νὰ πάρου τσεῖνε π' ἀγαποῦ, τοῦ χρόνου νὰ σὲ ζώσου!

Νὰ πᾶμε στὸν Ἅη-Μάμα, τὸν προστάτη τῶν τσοπάνηδων, νὰ δοῦμε τὸ ἐκκλησάκι του χτισμένο κι' αὐτὸ πάνω στὰ ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ, τοῦ Πανὸς ἴσως, ὅπως λένε οἱ ἀρχαιολόγοι.

Νὰ δοῦμε τὸ κοπάδι του ἀπ' τ' ἀρνιά, ποὺ τοῦ φέρνουν οἱ τσοπάνηδες, γιὰ νὰ μὴ ζηλεύει — φθονερὸν γὰρ τὸ θεῖον — καὶ νὰ τοὺς φυλάει τὰ ρίφια τους ἀπὸ κάθε κακό.

Ἡ παράδοσι θέλει τὸν Ἅη-Μάμα τσοπάνη, γι' αὐτὸ καὶ τὸν ζωγραφίζουν μὲ τὸ στραβοράβδι τῶν τσοπάνηδων στὸ χέρι.

Ἔτσι βλέπομε ὅτι καὶ δῶ, ὅπως στὰ περισσότερα τῆς Ἑλλάδος μέρη, οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ παραχώρησαν ἀναγκαστικὰ στὴ νέα θρησκεία τοὺς τόπους τῆς λατρείας τους, κράτησαν ὅμως ζωντανὲς στὴ συνείδησι τοῦ λαοῦ τὶς κυριώτερες ἰδιότητές τους καὶ γενναιόδωρα τὶς κληροδότησαν στοὺς ἁγίους τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποὺ τοὺς διαδέχτηκαν...

Νὰ πᾶμε νὰ πιοῦμε νερὸ ἀπ' τὸ *Νύφι*, τὴ δροσερὴ πηγή, ποὺ φύλαξε τὴ θύμησι ἀπ' τὶς ἀρχαῖες Νύμφες καὶ τὴ λατρεία τους στὴν ὀνομασία της. Ὅπως φύλαξαν τὴ θύμησι ἀπ' τὰ χαμένα ἱερὰ ἡ Θέμι, τὸ Ἄρη, τὸ Ἀρτεμίσι καὶ τόσες ἄλλες τοποθεσίες στὸ νησί.

Νὰ πλανηθοῦμε παντοῦ, στὶς γελαστὲς ἀκρογιαλιὲς καὶ στὰ δύσβατα μονοπάτια τοῦ *Ὄρους* καὶ τοῦ *Βουνοῦ*, στὶς πρασινάδες τοῦ καλλιεργημένου κάμπου μὲ τὰ δροσερὰ καὶ διάφανα νερά, στὶς ρεματιὲς τὶς λουλουδισμένες μ' ὅλων τῶν λογιῶν τ' ἀγριολούλουδα.

Νὰ κόψομε κυκλαμιὲς κι' ἀγριόκρινα, ἀρκόβατσους κι' ἁγιοκλήματα, νὰ στολίσομε τὰ ἐκκλησάκια, ποὺ μὲ τὸ καλοπλυμένο σκέπασμα τῆς Ἅγια-Τράπεζας, τὸ πάτωμα *φρεσκοσαιρμένο* καὶ τὸ καντηλάκι ἀναμμένο ἀπὸ εὐλαβικὰ γυναικεῖα χέρια, σὲ κάθε κορφὴ βουνοῦ, σὲ κάθε ρεματιά, πάνω στὴν ἄκρια τῶν βράχων στὸ γκρεμνό, ἢ κάτω στ' ἀκροθαλάσσι, ὁλόλευκα προβάλλουν, λὲς καὶ καλοῦν τοὺς πιστοὺς στὴ μόνη ἀληθινὴ κι' αἰώνια λατρεία τῆς ὀνειρεμένης γύρω ὠμορφιᾶς.

Νὰ μποῦμε στὰ ἐρειπωμένα μοναστήρια μὲ τὰ γκρεμισμένα κελλιὰ καὶ τὶς μισοσβησμένες ζωγραφιές τους, ν' ἀκούσομε τὴ φωνὴ τοῦ γέρο παπᾶ, σταματημένου μὲ τὸ κάτασπρο φτωχικὸ φελόνι του μπρὸς στὴν Ὡραία Πύλη, σὰν τελειώνει τὶς ἑσπερινὲς εὐχές: *Ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ κόσμου! Ὑπὲρ εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς! Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων!* νὰ λέει τρεμουλιαστά: *Εἴπωμεν καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸ Κύριε Ἐλέησον!* κάνοντας τὶς ψυχὲς νὰ γονατίζουν εὐλαβικὰ μ' ὅλη τὴν ἀλύγιστη ἀπιστία τους...

Νὰ σηκωθοῦμε μαζὺ μὲ τὴ νοικοκυρὰ ἀπ' τὰ μεσάνυχτα, νὰ ξυπνήσομε τὸ φτάζυμο, χτυπῶντας τρεῖς φορὲς τὸ *προζ'μερό*, ποὺ τὸ ἔχομε σκεπασμένο, καὶ λέγοντάς του σιγανά, γιὰ νὰ μὴν τὸ τρομάξομε:

— «Ξύπνα, ξύπνα, εἶναι ὥρα!».

Κι' ἂν ἀργεῖ νὰ φουσκώσει, νὰ τὸ σκεπάσομε μὲ τὸ *σουρέλο* ἑνὸς γεροῦ παλληκαριοῦ, γιὰ ν' ἀνέβει γρήγορα, καὶ νὰ προλάβομε, ν' ἀναπιάσομε τὸ προζύμι μας μὲ τὴν ὥρα του.

Μυστικὴ συσχέτισι μὲ τὴν ἰδέα τῆς γονιμότητας, ἐκτελεσμένη ἀσυναίσθητα ἀπ' τὰ παμπάλαια χρόνια, ἀπομεινάρι, τελετουργικὸ ἴσως, κάποιας ἄγνωστης, ξεχασμένης, ὡς καὶ στ' ὄνομά της σήμερα, θρησκείας....

Νὰ περάσομε, τὴν ὥρα ποὺ βγαίνει ὁ ἥλιος, μὲ τὴ βάρκα, κάτω ἀπ' τὴ *Διατρυπ'τὴ* σπηλιά, νὰ δοῦμε πῶς φεγγοβολοῦν οἱ βράχοι της στὶς πρῶτες ἡλιαχτίδες, μὲ μυριόχρωμες ἀπόκοσμες ἀναλαμπές.

Νὰ κυνηγήσομε τ' ἀγριοπερίστερα, ὡς βγαίνουν κοπαδιαστὰ ἀπ' τὶς φωλιές τους μέσ' ἀπ' τὶς κουφάλες τῶν βράχων καὶ τὶς παραμυθένιες σπηλιές.

Νὰ κολυμπήσομε στὴν *Πετρούλα* πέρα ἀπὸ τὰ *Μαγαζιὰ* καὶ νὰ δοῦμε, σὰν ξανοιχτοῦμε, τὸ Βενετσιάνικο δράκο ν' ἀσπρίζει πάνω ἀπ' τοῦ Κάστρου τὴ σιδερόπορτα.

Καὶ σὰν εἶναι μπονάτσα, νὰ ξεχωρίσομε πιὸ ἔξω, κάτω στὸ βυθὸ τῆς θάλασσας, ν' ἀσπρίζουν μέσ' ἀπ' τὰ νερὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἐκκλησιᾶς τῶν Ἁγίων Σαράντα, χτισμένης πάνω στὸν ἀρχαῖο τῆς Ἀθηνᾶς ναό, ὅπως μᾶς λέει ὁ *Tournefort*.

Νὰ κολλήσομε πάνω στὸ εἰκόνισμα τῆς *Φανερωμένης* τὸ νόμισμα, μουρμουρίζοντας τὴν καθιερωμένη προσευχή:

Παναγιὰ Φανερωμένη,
τσεῖνο ποὔπαμε νὰ γένει!

καὶ παίρνοντας τὸ καντήλι μπρὸς ἀπ' τὴν εἰκόνα της, νὰ τὸ ρίξομε στὴ φουρτουνιασμένη θάλασσα, γιὰ νὰ μπονατσάρει.

Νὰ πᾶμε πέρα στὰ *Βρυκολακονήσια*, στὸν Ἅγι-Ἀρμόλαο, νὰ προσκυνήσομε καὶ ν' ἀφήσομε στὸ νησὶ τὰ *κακούδια μας* — κομμάτι ἀπὸ ροῦχο, λίγα μαλλιὰ ἢ νύχια κομμένα — γιὰ νὰ μᾶς λευτερώσει ἀπ' τὶς ἀρρώστιες καὶ τὰ κακά μας.

Κι' ἐπειδὴ τὸν Ἰούλιο, ποὺ εἶναι ἡ γιορτή του, φυσᾶνε τὰ μελτέμια καὶ δυσκολεύουν τὴ βάρκα μὲ τοὺς προσκυνητὲς ν' ἀκοστάρει, νὰ τὸν παρακαλέσομε τραγουδιστὰ νὰ μᾶς βοηθήσει στὸ ταξίδι μας:

Ἅγι-Ἀρμόλαε, τσαὶ κάμε
προύμο τὸν τσαιρὸ νὰ πᾶμε!.....

Νὰ πᾶμε ἀπ' τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τοῦ γάμου στὸ *Σ' λῆνα* μαζὺ μ' ὅλες τὶς φίλες καὶ τὰ συγγενικὰ κορίτσια τῆς νύφης, φορτωμένες τὶς πλουμισμένες ὁλοκαίνουργιες στάμνες, νὰ κουβαλήσομε τραγουδῶντας τὸ νερὸ ποὺ θὰ χρειαστῆ γιὰ τὸ γάμο.

Καὶ τὴ μέρα τοῦ γάμου ὅλοι μαζὺ μὲ τὸ γαμπρὸ καὶ τὴ νύφη καὶ τὰ βιολιὰ μπροστά, νὰ γυρίσομε ἀπ' τὴν ἐκκλησία, ὕστερ' ἀπ' τὸ στεφάνωμα, περνῶντας τὰ στενὰ ἀνηφορικὰ τοῦ χωριοῦ δρομάκια, ἐνῶ ὅλοι ἀπ' τοὺς λιακοὺς καὶ τὰ μπαλκόνια θὰ μᾶς ραίνουν μὲ παράδες καὶ μπαμπακόσπορο.

Νὰ καθήσομε στὸ τραπέζι τοῦ γάμου, τὸ φορτωμένο ἀπ' τὰ *καλαθιάτικα*, τὰ δῶρα ποὺ ὅλοι οἱ καλεσμένοι ἔστειλαν, καὶ νὰ μᾶς ὑπηρετήσει ὁ γαμπρὸς κι' ἡ νύφη μὲ τὴν ὁλόχρυση νυφιάτικη φορεσιά.

Νὰ φᾶμε τὰ ἀφρᾶτα *ξεροτήγανα* καὶ τοὺς λουκουμάδες. Κι' ἀκούγοντας τὰ πρῶτα τραγούδια, παίνια καὶ καλέσματα γιὰ τοὺς νεκροὺς ἀγαπημένους, νὰ θυμηθοῦμε καὶ μεῖς τὶς χάρες τους καὶ νὰ πονέσομε γιὰ τὸν πρόωρο χαμό τους, ποὺ δὲν τοὺς ἄφησε νὰ χαροῦν τὴν ὥρ' αὐτὴ μαζύ μας.

Νὰ χορέψομε στὸ πλάτωμα τῆς Σαροῦς καὶ στ' ἁλώνια, μὲ τὶς ὥμορφες Σκυριανὲς κοπέλλες καὶ τὰ σερπετὰ ἡλιοκαμένα παλληκάρια.

Νὰ μᾶς κάνουν καὶ μᾶς τὸ τραγούδι μας, ὅπως μᾶς ταιριάζει, παινεύοντας τὶς χάρες ἢ ξομπλιάζοντας τὰ κρυφὰ κουσούρια μας...

Καὶ τὴν Πρωτομαγιὰ νὰ μαζέψομε σπάρτα κι' ἀνθισμένες χαλαδρομιές, νὰ πλέξομε τὸ στεφάνι τοῦ Μάη. Νὰ ζώσουν οἱ νιοὶ κι' οἱ νιὲς τὴ μέση τους μὲ τὰ κλαδιὰ τῆς χαλαδρομιᾶς, γιὰ νᾶναι σὰν κι' αὐτὴ λυγεροὶ καὶ νὰ βαστάξουν στοὺς κόπους τοῦ θερισμοῦ ποὺ σὲ λίγο θ' ἀρχίσει.

Χαλαδρομιὰ στὴ μέση σου,
γιατ' εἶσαι νιὰ καὶ πρέπει σου!...

τραγουδᾶν οἱ γιορταστάδες. Κι' ἡ νοσταλγία γιὰ τὰ χαμένα νιᾶτα ξυπνᾶ καὶ δαγκώνει τὶς καρδιές...

Νὰ πᾶμε τὸ θέρος στὸ *Τραχὺ* καὶ στὸν *Κάτ' Κάμπο* νὰ θερίσομε καὶ νὰ δεματιάσομε τὸν καρπό, ἀφήνοντας καὶ στὸ χωράφι *τ' ἀποθέρι* του, δυὸ λιμάρια ἀθέριστα, γιὰ νὰ χαρῆ καὶ κεῖνο τὸν καρπό του καὶ νὰ μὴ μείνει γυμνὸ καὶ παραπονεμένο,

ντροπιασμένο μπρὸς στὰ πουλιὰ τοῦ ἀέρα καὶ τὰ μαμούδια τῆς γῆς, σὰν ἔρθουν νὰ τοῦ γυρέψουν ἕνα σπυράκι γέννημα, γιὰ νὰ χορτάσουν τὴν πεῖνα τους...

Γιὰ τοὺς νησιῶτες ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ κόσμου ἔχουν τὸ ἴδιο δικαίωμα πάνω στῆς γῆς τ' ἀγαθὰ καὶ στοῦ Θεοῦ τὰ δῶρα, ἀκόμα καὶ στῆς θρησκείας τὴ βοήθεια.

Ἡ ἁπλή, πρωτόγονη φαντασία τους, χαρίζοντας σκέψι κι' αἴσθησι σ' ὅλη τὴ φύσι, στὴ γῆ, στὰ φυσικὰ στοιχεῖα, στὰ φυτά, πολλὲς φορές, ὅπως εἴδαμε παραπάνω, καὶ σ' αὐτὰ ἀκόμα τὰ πρόσκαιρα χτίσματα τῶν ἴδιων τους χεριῶν, μύλους, βάρκες, φούρνους, σπίτια, τὰ βλέπει καὶ τὰ νοιώθει σὰ συνεργάτες ἀληθινούς, σὰ ζωντανοὺς κι' αἰσθαντικοὺς συντρόφους, ἄξιους νὰ τοὺς θυμᾶται καὶ νὰ τοὺς καλοπιάνει καθένας, γιὰ νὰ μὴν παραπονιῶνται καὶ νὰ τοὺς ἔχει πρόθυμους βοηθοὺς καὶ παραστάτες στοὺς κόπους καὶ τὶς ἀγγάρειες τῆς καθημερινῆς ζωῆς!

Ν' ἀποχαιρετήσομε τὶς συκιὲς τὴ μέρα τ' Ἁη-Γιαννιοῦ τ' Ἀφανέ, ἀφήνοντάς τις ἥσυχες νὰ χαροῦν τοὺς μυστικοὺς γάμους τους μὲ τοὺς ὀρνούς, ποὺ θὰ κρεμάσομε ἁρμαθιαστὰ πάνω στὰ κλαδιά τους γιὰ τελευταία φορὰ τῆς χρονιᾶς.

Καὶ γιὰ νὰ δέσουν καὶ νὰ ὡριμάσουν τὸν καρπό τους ἀπερίσπαστα, χωρὶς οὔτε νὰ τὸν ρίξουν, οὔτε ἄνθρωπος νὰ τὸν πειράξει, οὔτε τὰ πουλιὰ νὰ τὸν φᾶνε, νὰ τὶς ξορκίσομε μὲ τὸ ξόρκι:

Ἁη-Γιάννη κι' Ἁη-Γκίκα!
κι' ἥλιε ποὺ κεντᾶς τὰ σῦκα!
μήτε πάρει, μήτ' ἀφήσει,
μήτε τὸ πουλὶ τσιμπήσει!

Καὶ τὶς ἀτέλειωτες χειμωνιάτικες νύχτες στὰ γειτονικὰ σπερίσματα, καθισμένοι πλάϊ στῆς *φ'γοῦς* τὸ *παράβ'ζο*, τὴν ὥρα ποὺ τὰ κορίτσια θὰ κεντᾶνε τὰ πολύχρωμα ξομπλιαστὰ κεντήματα καὶ τὶς ξεχωριστὲς *ἀραντζ'δέλες*, ν' ἀκούσομε καὶ μεῖς ἀπ' τὸ στόμα τῆς πολύξερης μαννοῦς γιὰ τὰ στοιχειὰ καὶ τὶς νεράϊδες. Πῶς ἔβγαιναν στὸ Κάστρο καὶ χόρευαν στ' ἁλώνια τὰ μεσάνυχτα κι' ἔπλεναν στὸ ποτάμι τὸ καταμεσήμερο καὶ νανούριζαν τὰ παιδιά τους στὰ κελλιὰ τοῦ Κάστρου, ἢ κάτω στὴν ἄκρη τῆς *Λίμνας*. Καὶ φώναζαν τὰ παιδιὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς μεγάλους, τοὺς ἁλαφροΐσκιωτους, καὶ τοὺς ξεγελοῦσαν μὲ τὰ γλυκὰ τραγούδια καὶ τὰ χάδια τους καὶ τοὺς ἔπαιρναν μαζύ τους, κλέβοντάς τους τὴ μιλιὰ καὶ τὰ λογικά, ἀφήνοντάς τους νεραϊδοπαρμένους κι' ἄλαλους πάνω στὸ *Βοκολίνα*, ἢ στοὺς ἀπάτητους γκρεμνοὺς τῆς Κατάκλειας καὶ στὶς βαθειὲς ἀπόμερες σπηλιές τους.

Νὰ μᾶς ποῦνε τὶς ἱστορίες γιὰ τὰ ζούμπερα καὶ τοὺς Καλλικαντζάρους, τὰ πονηρὰ δαιμόνια, ποὖρχουνταν τὰ δωδεκάμερα, γιὰ νὰ παιδέψουν τὶς γυναῖκες καὶ πρὸ πάντων τὶς γριές, μὲ τὶς ὁποῖες βρίσκουνταν σ' ἀέναο πόλεμο...

Ν' ἀκούσομε, πῶς ξέθαβαν τοὺς ἁμαρτωλοὺς πεθαμένους, σὰ δὲν ἔλειωναν, καὶ βάζοντάς τους μέσα σ' ἕνα τσουβάλι, ἢ σ' ἕνα ἄδειο στρῶμα, τοὺς γύριζαν σαράντα μέρες, σὲ σαράντα ἐκκλησιὲς καὶ τοὺς λειτουργοῦσαν στημένους πίσω ἀπ' τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας, μὲ τὰ μακριὰ μαλλιὰ καὶ τὰ σουβλερὰ νύχια τους μεγαλωμένα μέσα στὸν τάφο,

γιὰ νὰ λυθοῦν οἱ κατάρες καὶ τ᾽ ἀναθέματα ποὺ τοὺς βάραιναν καὶ νὰ βρεῖ τ᾽ ἁμαρτωλὸ κορμί τους τὴν ποθητὴ λύτρωσι!...

Καὶ παίρνοντας γιὰ λίγο πίσω πάλι, ἂν μποροῦμε, τὴν παιδιάστική μας ψυχὴ καὶ διανοητικότητα, ν᾽ ἀνατριχιάσομε, καθὼς θὰ περνᾶμε φεύγοντας τὰ μεσάνυχτα ἔξω ἀπ᾽ τὴν Ἁγία Θεοφανώ, νομίζοντας — ὅπως τότε, σὰν ἤμαστε μικροὶ — πὼς θ᾽ ἀντικρύσομε νὰ προβάλει στὸ κατώφλι της τὸ *καλὸ* τῆς ἐκκλησιᾶς, ἕνα χρυσοφορεμένο κορίτσι ποὺ νέθει τ᾽ ὁλόχρυσο νῆμα στ᾽ ἀσημένιο ἀδράχτι.

Πόσες καὶ πόσες τέτοιες παραδόσεις καὶ παράξενες περασμένες συνήθειες μπορούσαμε νὰ παρακολουθήσομε καὶ νὰ μάθομε, ἂν πηγαίναμε στὴ Σκῦρο ὅσο εἶναι ἀκόμα καιρός, πρὶν φύγουν ἀπ᾽ τὴ ζωὴ οἱ συμπαθητικοὶ γέροι κι᾽ οἱ πολύξερες γριοῦλες, ἀσάλευτα προσηλωμένοι στὸ θρῦλο καὶ τὴν παράδοσι. Πρὶν ξεχαστοῦν, ὕστερ᾽ ἀπ᾽ τὸ θάνατό τους καὶ σβήσουν ὁλοκληρωτικά, περιφρονημένες ἀπ᾽ τοὺς νεώτερους, παραμερισμένες ἀπ᾽ τὴ δῆθεν πρόοδο καὶ τὸν ψευτοπολιτισμό, ποὺ θὰ φέρει σὲ λίγα χρόνια τὴ λησμονιὰ καὶ τὴ γενικὴ ἀφομοίωσι στὶς συνήθειες καὶ στὶς παραδόσεις, στὶς προλήψεις καὶ τὶς δεισιδαιμονίες, μερικὲς ἀπ᾽ τὶς ὁποῖες ἔχουν τὴν ἀρχή τους σὲ παλιότερα ἀπ᾽ τὸν Χριστιανισμό, εἰδωλολατρικὰ ἔθιμα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἢ κι᾽ ἄλλων ἀρχαιοτέρων ἀκόμα προγόνων, λησμονημένων σήμερα στὰ μακρινὰ τῶν αἰώνων βάθη!...

Ι. ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΣ

ΠΑΙΝΟΝΤΑΣ στὸ βαπόρι τὸ βραδάκι στὸν Πειραιᾶ, βρισκόμαστε τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωΐ, σὲ δεκαπέντε ὥς δεκάξη ὧρες δηλαδή, στὴ Σκῦρο. Ἔτσι, καθὼς τὴν ἀντικρύζομε γιὰ πρώτη φορά, ὡς προβάλλει τὸ πλοῖο ἀπ' τὸν Κάβο - Ντόρο, μᾶς φαίνεται ὄχι σὰν ἕνα, μὰ σὰ δυὸ νησάκια κολλημένα μ' ἕνα τόσο στενὸ καὶ χαμηλὸ λουρίδι στεριᾶς, ποὺ νομίζει κανένας πὼς ὥρα τὴν ὥρα ἡ ἀγριεμένη θάλασσα θὰ χυμήξει, θὰ πλημμυρίσει τὸν ἰσθμὸ καὶ θὰ τὰ χωρίσει πάλι, ὁριστικὰ τούτη τὴ φορά, ὅπως λένε οἱ Σκυριανοί, πὼς ἤτανε τάχα χωρισμένα καὶ τὸν παλιό, παλιὸ καιρό.

Μὰ εἴτε ἦταν χωρισμένα κι' ἑνώθηκαν ἀπ' τὴν ἄμμο ποὺ φέρνουν τὰ κύματα — ὅπως νομίζουν οἱ νησιῶτες — εἴτε ἑνωμένα πρίν, στὰ προϊστορικὰ χρόνια, χωρίστηκαν ὕστερα ἀπὸ καμμιὰ κατακρήμνισι, τότε πού, ὅπως μᾶς λένε οἱ γεωλόγοι, μέσα στὶς φλόγες ἀπ' τὰ ἡφαίστεια, τοὺς σεισμοὺς καὶ τὰ τιτανικὰ ἀναποδογυρίσματα, ἐσχηματίστηκε τὸ Αἰγαῖο Πέλαγος καὶ βούλιαξε ἡ Αἰγηΐς Ἤπειρος, ἀφήνοντας μόνο τὶς ψηλότερες κορφὲς ἀπ' τὰ βουνά της, τὰ σημερινὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, νὰ πλέουν πάνω ἀπ' τὰ κύματα, τὸ παράξενο εἶναι πὼς τὰ δυὸ αὐτὰ ξεχωριστὰ κομμάτια τοῦ νησιοῦ εἶναι ἀληθινὰ ἐντελῶς ἀλλοιώτικα στὴ φύσι καὶ στὴ μορφή τους. Τόσο, ποὺ σοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωσι, ὅτι εἶναι δυὸ ὅλως διόλου διαφορετικὰ νησάκια, κι' ὄχι δυὸ κομμάτια ἀπὸ ἕνα καὶ τὸ ἴδιο νησί.

Δροσερὸ κι' ὁλοπράσινο τὸ ἕνα μέρος του, τὸ ΒΔ., ξαπλώνεται πέρα ἀπ' τὸ Ἀχίλλι καὶ τὴν Καλαμίτσα — τὰ δυὸ λιμάνια στὶς δυὸ ἄκρες τοῦ ἰσθμοῦ — ὥς πάνω στὸ βορεινότερο τοῦ νησιοῦ ἀκρωτήρι, τὸ χαμηλὸ Καρτσ' νούδι, μὲ τὶς ἤμερες καὶ γελαστὲς ἀκρογιαλιές, τὶς ἰσκιερὲς ἀγκάλες, ποὺ καθρεφτίζουν γαλήνια τὰ φουντωτὰ πεῦκα, ὡς κατηφορίζουν ἀπ' τὰ δασωμένα βουνὰ στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας.

Στὴ μέση του σχεδόν, ὀρθώνεται μονοκόμματος, γυμνὸς κι' ἀπότομος ὁ βράχος τοῦ Κάστρου.

Ὅμοια κυβιστικὴ ζωγραφιὰ μοντέρνου ζωγράφου ἀσπρίζουν στριμωγμένα γύρω του τὰ κάτασπρα σπιτάκια τοῦ χωριοῦ.

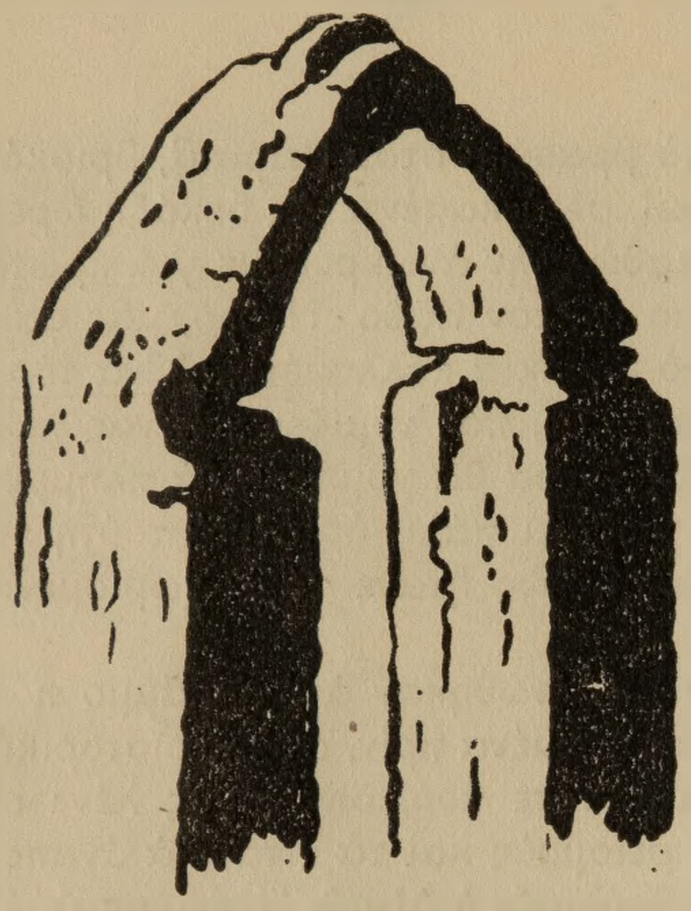
Οἱ δροσερὲς ρεματιές, οἱ ἐλιῶνες καὶ τὰ ὁλοπράσινα περβόλια του μὲ τὰ λογῆς διαλεχτὰ φρουτόδεντρα χρωστᾶνε τὴν ἄνθησι καὶ τὴν προκοπή τους στὶς ἄφθονες πηγὲς καὶ στὸ ποτάμι τῆς Σκύρου, τὸν Κηφισὸ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἀποίκων.

Οἱ νησιῶτες δίνουν σήμερα στὸ ποτάμι διάφορα ὀνόματα, ἀνάλογα μὲ τὴ θέσι καὶ τὰ χτήματα ποὺ διασχίζει. Τὴν πηγή του τὴ λένε Ἀ ν α β ά λ' σ α (ἀναβάλλουσα). Κοντὰ στὴν ἐκβολή, κεῖ ποὺ φαρδαίνει, εἶναι ἡ Λ ί μ ν α. Τὸν λένε ἀκόμα Διασουρίτη, ποτάμι στοῦ παπᾶ Λασύδη, στοῦ Σκορδᾶ, στὰ Περάματα, στὴν Καμάρα καὶ ἄλλα. Τὸ μάκρος

του δὲν εἶναι μεγάλο. Δυὸ ἕως τρία χιλιόμετρα ἴσως ἀπ' τὴν πηγή του ὡς στὴ θάλασσα. Τρέχει ὅμως ἀδιάκοπα καὶ δὲ στερεύει τὸ καλοκαίρι.

Βορεινότερα εἶναι ὁ καλλιεργημένος κάμπος, τὸ Τ ρ α χ ύ, κι' ἀνάμεσα κάμπο καὶ χωριό, λίγο κατὰ τὴ δύσι, ὁ Ὄλυμπος μὲ τὰ πυκνὰ πεῦκα. Κοντὰ στὴν κορφή, κάτω ἀπ' τοὺς βράχους, ποὺ σχηματίζουν σὰν ἕνα φυσικὸ σκεπαστὸ ἐξώστη μὲ κολῶνες, εἶναι χτισμένο τὸ ἐκκλησάκι τῆς Παναγιᾶς τῆς Λυμπιανῆς.

Κατὰ τὸ βοριᾶ τὸ νησὶ τελειώνει σὲ τρεῖς χαμηλὲς γλῶσσες, ποὺ προχωροῦν μέσα στὴ θάλασσα σχηματίζοντας τρία μικρὰ ἀκρωτήρια. Τὸ βορεινότερο εἶναι τὸ Κ α ρ τ σ' ν ο ύ δ ι. Ἐρείπια ἀπὸ ἀρχαῖα τείχη, τάφους προ-

ἱστορικούς, θεμέλια σπιτιῶν καὶ ναοῦ ἢ ἀνακτόρου ἴσως, σώζονται ἀκόμα πάνω στὸ δυτικώτερο ἀκρωτήρι, τὸ Μ α ρ κ έ σ ι, καὶ μᾶς δείχνουν ὅτι ἐκεῖ μπορεῖ νὰ ἤτανε στὴν ἀρχαιότητα μιὰ ἀπὸ τὶς τέσσερις πόλεις τῆς Σκύρου, ὅπως λέει καὶ ὁ Παπαγεωργίου στὴν Ἱστορία του.

Ἀκούγοντας ὅτι πιὸ κάτω βρίσκεται τὸ Π ο λ ί χ ρ ι (ἡ Πολίχνη δηλ.) καὶ λίγο μακρύτερα ἡ Χ ώ ρ α, σκεπτόμαστε πὼς ἴσως στὴν ἀρχαιότητα νὰ βρίσκουνταν στὸ μέρος αὐτὸ τοῦ νησιοῦ καὶ οἱ ἄλλες τρεῖς γνωστὲς πόλεις τῆς Σκύρου, ποὺ δὲν ξέρομε καθόλου τὴν τοποθεσία τους.

Στὸ δυτικώτερο μέρος τοῦ νησιοῦ εἶναι τὰ δυὸ βουνά, τὸ Ὄ ρ ο ς καὶ ἡ Θ ά λ ε ι α, μὲ τὶς μαλακὲς πλαγιὲς μυρωμένες ἀπ' τὴν ἀνάσα τῶν πεύκων, ἀπὸ τ' ἀγριολούλουδα καὶ τὰ θυμάρια, ἀπ' τῆς λυγαριᾶς καὶ τῆς μαρακόνιζας τὴν πικρὴ μυρωδιά.

Τὸ ἄλλο κομμάτι τοῦ νησιοῦ, τὸ ΝΑ., εἶναι, ἀντίθετα, ξερὸ κι' ἀπότομο, γεμᾶτο στουρνάρια καὶ κοφτερὰ λιθάρια, χωρὶς καμμιὰ βλάστησι, μὲ τὸ Βουνό, τὸν Κόχυλα, καὶ τὴν πιὸ ψηλὴ κορφή του, τὸν Π α ν ό φ τ η στὴ μέση, κακοτράχαλο καὶ δυσκολοπλησίαστο.

Ἔτσι, ὡς στέκει μὲς στὰ κύματα δαρμένο ἀπ' ὅλους τοὺς καιρούς, μὲ τοὺς ὁλόρθους μονοκόμματους βράχους νὰ κατρακυλοῦν στὴν ἀκροθαλασσιά, μοιάζει σωρὸς ἀπὸ γλιστερὲς σάρες κι' ἀπότομα γκρεμνά, ποὺ κάποτε, σὲ πολὺ περασμένα χρόνια, φουσκώνοντας σ' ἕναν ξαφνικὸ θυμὸ ἡ Μεσόγειος, πέταξε μέσ' ἀπ' τὰ σπλάχνα της καὶ μετανοιώνοντας ἀμέσως ὕστερα πολεμᾶ μ' ἐπιμονὴ κι' ὑπομονὴ τόσους αἰῶνες τώρα, νὰ καταπιεῖ καὶ πάλι σιγὰ-σιγά, παίρνοντας πίσω στ' ἀνήλιαγα βάθη της ὅ,τι σὲ στιγμὴ ἀσυλλόγιστης γενναιοδωρίας ἔβγαλε στὸν ἥλιο καὶ στὸ φῶς!

Καὶ σκάβει ὁλοένα τὶς ρίζες τοῦ νησιοῦ, πελεκῶντας τόξα κι' ἀψίδες καὶ καμαρόπορτες, τρύπιες κι' ἄδειες πάνω στὸ γαλανὸ χάος τ' οὐρανοῦ, καὶ σπηλιὲς ἀμέτρητες, φωλιὲς γιὰ τὰ γεράκια καὶ τ' ἀγριοπερίστερα.

Μεριὲς-μεριὲς πάνω στοὺς βράχους, σκούρους καφὲ ἢ γερανιούς, κομμάτια ἀπὸ ἄλλες σκληρότερες πέτρες σφηνωμένα ἀνάμεσά τους, μάρμαρα ἢ στουρναρόπετρες ἄσπρες καὶ γυαλιστερές, ραντισμένα ἀπ' τὴν ἄρμη τῆς θάλασσας, μὲ τ' ἁλάτια κρυσταλλωμένα στὰ ψηλότερα μέρη τους, ἀστράφτουν στὸν ἥλιο, ὅμοια στεφάνι ξωτικὲς διαμαντόπετρες.

Κάτω χαμηλὰ στὰ πόδια τοῦ γκρεμνοῦ, ἀπὸ χίλιες τρῦπες χυμᾶνε, ρουφιοῦνται καὶ βγαίνουν πάλι ἀφρισμένα τὰ κύματα. Σπρωγμένα ἀπ' τὴν τραμουντάνα καὶ τὸ λεβάντε, τρῶνε ἀδιάκοπα στὸν ἀκούραστο ρυθμό τους, ὅμοιο τιτανικὸ ἀγκομαχητὸ

μανιασμένου γίγαντα, σ' ὅλη τὴν ἀνατολικὴ ἀκρογιαλιά, ἀμμουδιὲς καὶ λιμάνια, σπίτια κι' ἐκκλησιές, μαζὺ καὶ τοὺς βράχους, ποὺ ἀκατάλυτα κάστρα φάνταζαν στὰ μάτια τοῦ ἀδύναμου ἀνθρώπου, σωριάζοντάς τους συντρίμμια μὲς στὰ νερὰ τ' ἀπάτητα.

Ἴσως ἡ παράξενη αὐτὴ φυσικὴ ἀντίθεσι, τόσο χτυπητὴ ἀνάμεσα στὰ δυὸ κομμάτια τοῦ ἴδιου νησιοῦ, κάνει τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ζοῦν πάνω σ' αὐτὸ κι' ἀναγκαστικὰ μοιράζουν τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἐντυπώσεις τους σὲ δυὸ τόσο διαφορετικὰ περιβάλλοντα, νὰ φανερώνουνται μὲ τόσο ἀντίθετο τρόπο, στὴν ψυχὴ καὶ στὴ σκέψι τους, στὶς παραδόσεις καὶ τὴ ζωή τους.

Φορὲς πολιτισμένοι, καλλιτέχνες ἀληθινοί, ἐκλεπτυσμένοι, δείχνοντας μιὰ σπάνια καλλιεργημένη αἰσθητικότητα, μὲ σίγουρη καλλιτεχνικὴ διαίσθησι κληρονομημένη ἀπὸ αἰῶνες, ὅπως βλέπομε στὰ ροῦχα καὶ στὰ στολίδια τους, στὰ σπίτια καὶ στὰ ἔπιπλά τους, στὰ κεντήματα καὶ στὰ ὑφαντά τους, σ' ὅλα γενικὰ τὰ ἀντικείμενα ποὺ τοὺς τριγυρίζουν.

Καὶ φορὲς ἀδιάφοροι καὶ στὶς στοιχειωδέστερες ἀκόμα τοῦ πολιτισμοῦ ἀπαιτήσεις, περιφρονῶντας καὶ τὴν ἁπλούστερη πρόοδο κι' ἄνεσι τῆς ζωῆς, ἄχρηστη κι' ἀνωφέλευτη σ' αὐτούς, ἀφοῦ δὲ νοιώθουν τὴν ἀνάγκη της, καὶ γι' αὐτὸ δὲ φρόντισαν ποτὲ νὰ τὴν ἀποχτήσουν, νὰ τὴ φέρουν ὡς στὰ σπίτια τους, γεμᾶτα, ὡς τόσο, ἀπὸ σπάνιους καλλιτεχνικοὺς θησαυρούς, μαζεμένους ἀπ' τὰ πέρατα τῆς γῆς μὲ γνῶσι καὶ ἀγάπη ξεχωριστή, ὅπως βλέπομε.

Κι' εἶναι ἴσως ἀκόμα οἱ ἀπότομες αὐτὲς ἐναλλαγὲς ποὺ τοὺς ἔκαναν, ζῶντας τόσο κοντὰ στὴ φύσι, νὰ τὴν προσέξουν, νὰ τὴ δοῦν καὶ νὰ τὴν ἀγαπήσουν, ὅπως τοὺς ἐκδηλώνεται. Ἥμερη καὶ πανέμορφη ἀπ' τὴ μιά, παραδομένη σ' αὐτοὺς μ' ὅλες τὶς χάρες της, ὅπως σπάνια παραδίνεται, ἄγρια κι' ἀνυπόταχτη ἀπ' τὴν ἄλλη ποὺ πρέπει νὰ κουραστῆς καὶ νὰ παλαίψεις, γιὰ νὰ τῆς ξεκολλήσεις τὸ παραμικρότερο ἀγαθό, ἀδάμαστη κι' ἐπιθυμητὴ στὴν ἀτίθασση ὠμορφιά της.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀδιάκοπης ἀναπροσαρμογῆς στὶς φυσικὲς αὐτὲς μεταπτώσεις, ὁ καθημερινὸς ἀγώνας, ἡ ἀλλεπάλληλη ἔντασι ὅλων τῶν δυνάμεων καὶ τὸ ἄμεσο ψυχικὸ καὶ σωματικὸ χαλάρωμα ποὺ ἀκολουθεῖ, δίνουν ἴσως στὸ χαρακτῆρα τῶν Σκυριανῶν τὴν ἤρεμη φιλοσοφικὴ διάθεσι, τὴ λεπτὴ εἰρωνεία ποὺ τοὺς διακρίνει, τὴν ἀφοβιὰ μπρὸς στὸ θάνατο, μὰ καὶ τὴ λαχτάρα γιὰ τὴ λευτεριὰ καὶ τὴ ζωή, ποὺ πρέπει νὰ χαρῆ κανένας ὅσο εἶναι νέος, ὅσο ἔχει ἀκόμα καιρό!

Ὅπου 'ναι νιὸς καὶ δὲν πετᾶ σὰν τοῦ βοριᾶ τὰ νέφη,
τί νὰ τὴν κάνει τὴ ζωὴ στὸν κόσμο νὰ τὴν ἔχει!
λέει ἕνα Σκυριανὸ δίστιχο.

Καὶ χαρίζουν στὸ πρόσωπό τους μιὰ φίνα πνευματικὴ ἔκφρασι, ποὺ μᾶς ξαφνιάζει σὲ ἀνθρώπους χωρὶς καμμιὰ σχεδὸν διανοητικὴ ἀνάπτυξι,ὅπως εἶναι οἱ ἀγρότες κι' οἱ ἀγράμματες νοικοκυράδες τοῦ νησιοῦ. Ξυπνοῦν ἀκόμα μέσα τους πηγαῖο τὸ αἴσθημα τοῦ ρυθμοῦ. τὴν ποιητικὴ δημιουργία αὐθόρμητη. Ὅλοι, καὶ ἰδίως ὅλες, αὐτοσχεδιάζουν στίχους ἐκεῖ. Καὶ βλέπομε πολλὲς φορὲς ὅλη τὴν ἀπεραντωσύνη τῆς θάλασσας καὶ τοῦ ὁρίζοντά τους νὰ κλείνεται μέσα στὰ δυὸ στιχάκια, τὰ πρόχειρα κι' ἄτεχνα ἴσως, γεμᾶτα ὅμως πνοὴ κι' αἴσθημα, γιατὶ μέσα τους μιλᾶ ὅλη ἡ πολυβασανισμένη ψυχὴ τοῦ λαοῦ μὲ τὸ ἁπλὸ καὶ πρωτόγονο πάθος.

Ἡ πλούσια φαντασία τους, ἀνήμπορη νὰ βρεῖ ἱκανοποιητικὴ ἐξήγησι στὸ φυσικὸ αὐτὸ διχασμὸ μὲ τὶς ἀντιθέσεις του, χαρίζει ζωὴ καὶ αἴσθησι σ' ὅλη τὴ φύσι.

Ἐδῶ τὸ ὑπερφυσικὸ δὲν τρομάζει κι' ὁ ἀνήξερος ταξιδιώτης, ἀκούγοντας τὶς διάφορες παραδόσεις, δοκιμάζει τὸ παράξενο συναίσθημα πὼς βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ χρόνο, μέσα σ' ἕναν τόπο κατοικημένο ἀπὸ ἀνθρώπους ἀλλοτινούς, μαζὺ μὲ τραγοπόδαρους Καλλικάντζαρους, λογῆς νεράϊδες, ζούμπερα καὶ στοιχειά, ποὺ ζοῦν κι' ἀναπνέουν καὶ κινοῦνται γύρω του, κρυμμένα μέσα σὲ κάθε ρεματιά, σὲ κάθε βράχο, σὲ κάθε πηγή, σὲ κάθε δέντρο, στὶς σπηλιὲς καὶ στὰ πηγάδια, στοὺς μύλους καὶ στ' ἀλώνια, στὶς ἐκκλησιὲς καὶ στὸ Κάστρο, ὄχι σὰν ξένα κι' ἄλλου κόσμου φαντάσματα, μὰ σὰν ζωντανὰ κι' ἀληθινὰ πλάσματα, ἀφοῦ μοιράζονται τὴν καθημερινὴ ζωὴ μὲ ὅλους. Καὶ δὲν εἶναι κανένας ποὺ νὰ μὴν τὰ ἔχει δεῖ κάποτε, νὰ μὴν τὰ ἔχει ἀκούσει, ἂς εἶναι καὶ μιὰ φορά, νὰ μὴν ἔχουν πάρει ἐνεργὸ μέρος στὴ ζωή του, μὲ τὸν ἕνα ἢ μὲ τὸν ἄλλο τρόπο!...

Ἡ ζωὴ στὴ Σκῦρο μέσα στὰ σπίτια, τὰ ροῦχα, τὰ κεντήματα, τὰ λιγοστὰ ἔπιπλα, τὰ παραδομένα ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιά, χωρὶς τίποτα, ἢ σχεδὸν τίποτα, ν' ἀλλάξει, ἔχει σταματήσει θαρρεῖς πολλοὺς αἰῶνες πίσω, χωρὶς νὰ ἐπηρεαστῆ ἀπὸ καμμιὰ ἀπ' τὶς σύγχρονες ἀνακαλύψεις.

Κι' αὐτὸ τὸ δῆθεν ἠλεκτρικὸ φῶς, ἡ μόνη πρόοδος ποὺ ἔφτασε ὡς τὸ χωριὸ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀπόμεινε ἔξω ἀπ' τὰ περισσότερα σπίτια, γιὰ νὰ φωτίζει σχεδὸν μόνο τοὺς δρόμους καὶ τὰ στενά. Στὰ σπίτια ἀνάβουν ἀκόμα τὶς λουσέρνες καὶ τοὺς λύχνους μὲ τὸ λιγοστὸ φῶς, ἅμα θέλουν νὰ σπερίσουν ἢ νὰ νυχτερέψουν στὴ δουλειὰ τὶς χειμωνιάτικες νύχτες.

Ἄλλη εὐκολία τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, τ' αὐτοκίνητα, φερμένα γιὰ τὴ συγκοινωνία τοῦ χωριοῦ μὲ τὸ λιμάνι, τὴ Λιναριά, δὲν καταφέρνουν ν' ἀνεβοῦν παραπάνω ἀπ' τὴν ἀρχὴ τοῦ χωριοῦ καὶ σταματοῦν πρὶν ἀρχίσουν τὰ σπίτια, ἔξω ἀπ' τὰ παλαι-

ικὰ δρομάκια, ποὺ λὲς ἐπίτηδες στενεύουν καὶ στρίβουν σ' ἀτέλειωτα ἀδιέξοδα, σὰν γιὰ νὰ προφυλάξουν τὴν ἠρεμία τόσων αἰώνων ἀπὸ τοὺς βλαβεροὺς αὐτοὺς νεωτερισμούς.

Ἀφήνοντας καὶ μεῖς μαζύ τους ὅλη τὴ σύγχρονη ζωὴ καὶ τὸν τάχατε πολιτισμό μας, ἂς προχωρήσομε μ' ἀπόφασι στὴ Μεγάλη στράτα μὲ τὰ γλιστερὰ καλντιρίμια, καθάρια στουρναρόπετρα, ποὺ πετᾶ σπίθες κάτω ἀπ' τῶν μουλαριῶν τὸ βαρὺ περπάτημα.

Προχωρῶντας ἀπ' τὴν ἀγορὰ γιὰ τὸ Κάστρο συναντοῦμε, πρὶν μποῦμε στὴ συνοικία τῆς Σαροῦς, τῆς Ἀρχοντοπαναγιᾶς, τὴν Ἀραβδόπετρα. Τὸ μέρος λέγεται ἀκόμα ἔτσι, γιατὶ τὸν παλιὸ καιρὸ ἐκεῖ, στὴ γωνιά, στὴ μεγάλη πέτρα ἀπάνω, ἀκουμποῦσαν οἱ ξωμάχοι, γεωργοὶ καὶ τσοπάνηδες κι' ὅλοι οἱ κατώτεροι, τὰ ραβδιά τους, σὰν ἤρχουνταν ἀπ' τὰ χτήματα ἢ τὸ παζάρι κι' ἀνέβαιναν τὸ δρόμο τὸν ἀρχοντικὸ χωρὶς ραβδί.

Σὰν ἔμπαιναν στ' ἀρχοντόσπιτα, ἔβγαζαν κι' ἄφηναν στὴν αὐλὴ ἢ στὸ χαγιάτι καὶ τὸ φέσι καὶ τὰ παπούτσια τους.

Ἡ γειτονιὰ τῆς Ἀραβδόπετρας καὶ λίγο πιὸ πάνω ἡ γειτονιὰ τῆς Σαροῦς εἶναι οἱ ἀρχοντικὲς γειτονιὲς τοῦ χωριοῦ, καὶ πολλὰ εἶναι τὰ δίστιχα ποὺ παινεύουν τὶς χάρες καὶ τὰ κάλλη τῶν κοριτσιῶν καὶ τῶν στενῶν τους:

Σμπούνενα, σουσουμάνισσα καὶ κοκκινομαγούλα
καὶ μὲς στὴν Ἀραβδόπετρα ἡ πρώτη ἀρχοντοπούλα!

Ἡ γειτονιὰ τῆς Σαροῦς πῆρε τ' ὄνομα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ τῆς Σαροῦς — οἱ γραμματισμένοι λένε πὼς τὸ σωστὸ ὄνομα εἶναι Καισαροῦ — μὰ ὁ λαὸς τὴ λέει Σαροῦ καὶ Παναγιὰ τοῦ Τσελεπῆ κι' Ἀρχοντοπαναγιά.

Ὦ Παναγιὰ τοῦ Τσελεπῆ! στ' ἀσημοκάντηλά σου
νὰ μοῦ φυλᾶς τὴν πέρδικα, ποῦναι στὴ γειτονιά σου!

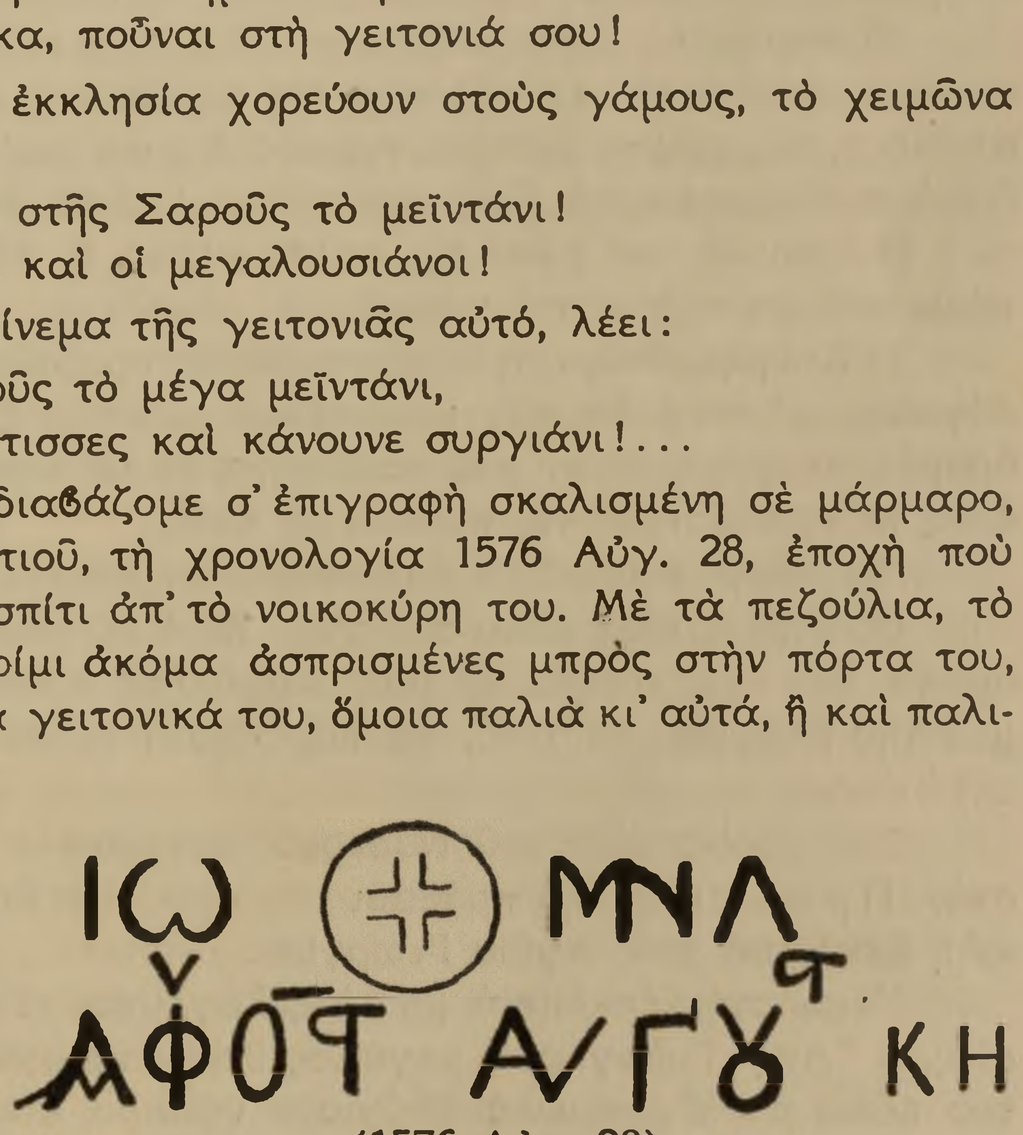
Ἐκεῖ στὸ πλάτωμα ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησία χορεύουν στοὺς γάμους, τὸ χειμῶνα ἰδίως.

Χαρὰ στὸν ἔμορφο χορὸ στῆς Σαροῦς τὸ μεϊντάνι!
τὸν κάνουνε οἱ διαλεχτοὶ καὶ οἱ μεγαλουσιάνοι!

λέει τὸ σχετικὸ δίστιχο. Κι' ἄλλο, παίνεμα τῆς γειτονιᾶς αὐτό, λέει:

Ἐδῶ τὸ λένε τῆς Σαροῦς τὸ μέγα μεϊντάνι,
ποὺ βγαίνουν οἱ ἀρχόντισσες καὶ κάνουνε συργιάνι!...

Ἀνεβαίνοντας κατὰ τὸ Κάστρο διαβάζομε σ' ἐπιγραφὴ σκαλισμένη σὲ μάρμαρο, πάνω ἀπ' τὴν κλειστὴ πόρτα ἑνὸς σπιτιοῦ, τὴ χρονολογία 1576 Αὐγ. 28, ἐποχὴ ποὺ χτίστηκε ἢ ξαναδιορθώθηκε ἴσως τὸ σπίτι ἀπ' τὸ νοικοκύρη του. Μὲ τὰ πεζούλια, τὸ κατώφλι καὶ τὶς πέτρες ἀπ' τὸ καλντιρίμι ἀκόμα ἀσπρισμένες μπρὸς στὴν πόρτα του, δὲν ξεχωρίζει καθόλου ἀπ' τ' ἄλλα τὰ γειτονικά του, ὅμοια παλιὰ κι' αὐτά, ἢ καὶ παλιότερα ἴσως ἀκόμα, ἀσάλευτα κι' ἀγέ-

(1576 Αὐγ. 28).

ραστα στὴν αἰνιγματικὴ ἀκινησία τους.

Λίγο πιὸ πάνω εἶναι ἡ γειτονιὰ τοῦ Πέργου. Τ' ὄνομά της ἀπ' τὸν παλιὸ τετράγωνο Πελασγικὸ πύργο, ποὺ τὰ θεόρατα τείχη του ξεχωρίζουν ἀκόμα ἀνάμεσα στὰ σπίτια, καὶ δυ-

τικώτερα ἡ γειτονιὰ τοῦ Λάλαρε, ὅπου ἄλλοτε ἀνέβαιναν τὰ κορίτσια κι' οἱ γυναῖκες τὶς παραμονὲς τοῦ γάμου κι' ἔτριβαν καὶ ξανέμιζαν ὅσο στάρι χρειαζότανε γιὰ τὰ ζυμώματα τοῦ γάμου, γιὰ νὰ τὶς βλέπουν ἀπ' ὅλο τὸ χωριό, γιὰ ἐπίδειξι.

Σήμερα τρίβουν τὰ στάρια γιὰ τὸ γάμο τοῦ..... λέγανε.

Ὕστερα ἀπὸ κοπιαστικὸ ἀνέβασμα ἑνὸς τετάρτου τῆς ὥρας διασχίζοντας τὸ χωριό, φτάνομε στὴν κάτω σιδερόπορτα, τὴν πρώτη πόρτα τοῦ Κάστρου.

Ἡ γειτονιὰ δῶ πάνω ὀνομάζεται στὸ Μπόρειο, ἴσως γιατὶ ἄλλοτε, τὸν καιρὸ τῶν Κουρσάρων καὶ τῶν Λιάπηδων, σὰν οἱ νησιῶτες ζοῦσαν κλεισμένοι μὲς στὰ κελλιὰ τοῦ κάστρου, θὰ γινότανε δῶ πάνω ἡ ἀγορά.

Πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας γυμνὸς καὶ ξέσαρκος, μὲ τὶς βαθειὲς σκισμάδες καφὲ σκοῦρες, ξεχωρίζει ὁ βράχος τοῦ Κάστρου, πορτοκαλὴς καὶ χρυσὸς στὶς πρῶτες ἀχτίδες τοῦ ἥλιου.

Ἀνάμεσα ἀπ' τὰ μισογκρεμισμένα τείχη του μιὰ συκιὰ φυτρωμένη κουνᾶ τὸ πράσινο λοφίο της κι' οἱ κάππαρες κι' οἱ πικραγγουριὲς ἀνεμίζουν τὰ μακριὰ κλωνιά τους κρεμασμένα ὡς κάτω στὸν γκρεμνό, μὲ τ' ἀσπροκόκκινα λουλούδια καὶ τὰ πικρὰ χνουδωτὰ κουμπάκια τῶν καρπῶν τους. Χρυσὲς σπίθες ἀνάβουν πάνωθέ τους οἱ σταλαματιὲς τῆς πρωϊνῆς δροσιᾶς, ὡς ἀστράφτουν στὸν καινούργιο ἥλιο.

Πάνω ἀπ' τὴν πόρτα, χωμένος σ' ἕνα μακρόστενο τετράγωνο βαθούλωμα τοῦ τείχους, ὁ Δράκος τοῦ Κάστρου, ἄτεχνο λιοντάρι καθιστό, σκαλισμένο σὲ πλάκα ἀπὸ ἄσπρο μάρμαρο, φαίνεται σὰ νὰ φυλάει τὸ κάστρο ἀπ' τοὺς ἐχθρούς, διαλαλῶντας σ' ὅλους τὴν ἐξουσία τῆς Γαληνότατης Δημοκρατίας τῆς Βενετιᾶς.

Ἐδῶ καὶ πενῆντα χρόνια ἀκόμα ὁ Πορτάρης τοῦ Κάστρου θὰ μᾶς δέχουνταν μπρὸς στὴ μεγάλη σιδερόπορτα καὶ θὰ μᾶς ἄφηνε ἐλεύθερους ν' ἀνεβοῦμε, ἢ θὰ μᾶς ἐμπόδιζε τὸ πέρασμα, κατὰ τὴν κρίσι του, ὅπως εἶχε τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωσι νὰ κάνει.

Ὁ πορτάρης ἔμενε πάντα στὸ Κάστρο, φύλακας ἄγρυπνος τῶν κελλιῶν ποὺ κάθε οἰκογένεια εἶχε κεῖ καὶ φύλαγε τὶς σοδιές της, καθὼς κι' ὅλα τὰ διαλεχτὰ σπιτικὰ στολίδια, τὶς χρυσοκέντητες νυφικὲς ἁρματωσιές, τὰ κεντημένα σεντόνια, τὰ μεταξωτὰ παπλώματα, τὰ Ροδίτικα πιάτα, γιὰ τὸ φόβο τῶν κουρσάρων καὶ τῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ μόνο τὶς καλὲς μέρες, ἢ σὲ γάμους καὶ χαρές, τὰ κατέβαζε κάτω στὸ σπίτι της στὸ χωριό.

Ἡ Σκῦρος, ἀπόμερη κι' ἀνυπεράσπιστη, ζοῦσε πάντα, ὅπως κι' ὅλα τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, μὲ τὸ φόβο τῶν κουρσάρων καὶ τῶν λιάπηδων, ποὺ πολὺ συχνὰ μὲ τὶς ἐπιδρομές τους ἐρήμωναν καὶ κατάστρεφαν τὰ νησιά, παίρνοντας τοὺς νησιῶτες σκλάβους κι' ἁρπάζοντας τὶς περιουσίες τους.

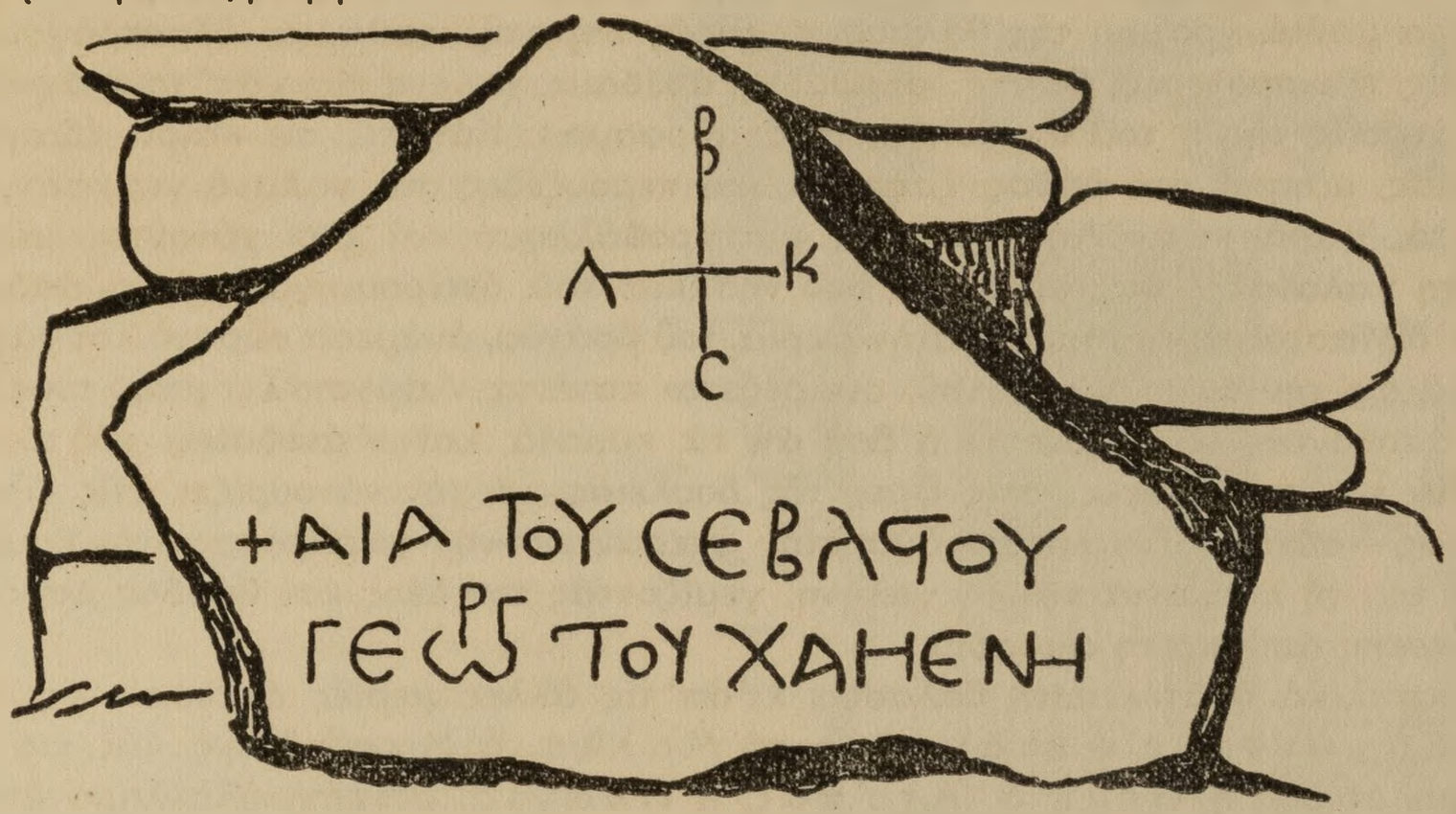
Μὰ τώρα κουρσάροι δὲν ὑπάρχουν πιά!...

Οἱ πόρτες ὅλες εἶναι ἀνοιχτές. Κι' ὁ δρόμος γιὰ τὴν κορφή, σπαρμένος ἀπὸ χαλάσματα, δὲν ἔχει τίποτα νὰ μᾶς σταματήσει! Τὰ κελλιὰ ὕστερα ἀπ' τὴ μεγάλη ἐπιδημία τῆς βλογιᾶς, τὸ 1840, τὰ παράτησαν κι' αὐτὰ καὶ τ' ἄφησαν καὶ γκρεμίστηκαν σιγὰ - σιγά.

Στὸ μέρος αὐτὸ τοῦ Κάστρου, ἀνάμεσα στὴ μέσα καὶ στὴν ὄξω σιδερόπορτα, στὸν Προβακᾶ, τὴν πρόβασι τοῦ φρουρίου δηλ., βρίσκονται χτισμένα τὸ μοναστήρι κι' ἡ ἐκκλησιὰ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Μέσα στὴν ἐκκλησιὰ μὲ τὸ ξυλόγλυπτο τέμπλο καὶ τὶς μισοσβησμένες τοιχογραφίες, ὁ Ἄης - Γιώργης, ὁ μεγάλος θαυματουργὸς ἅγιος, χαμογελᾶ πάνω στ' ἄλογό του κάτω ἀπ' τ' ἀσημένιο ἀλύγιστο ντύσιμο, ἀσάλευτος στὴ θέσι του καὶ στῶν πιστῶν του τὴ λατρεία.

Κάτω ἀπ' τὸ θολωτό, σκαλισμένη σὲ τρίγωνο μάρμαρο χτισμένο τώρα στὸ πεζούλι, διαβάζομε τὴν ἐπιγραφή:

Δεξιὰ καθὼς ἀνεβαίνομε ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀπάνω σιδερόπορτα, συναντοῦμε πιὸ πάνω τὰ ἐρείπια τῆς Παναγιᾶς τῆς Πισκοπῆς.

Χτισμένη ἄλλοτε πάνω στὰ μάρμαρα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, στέκει τώρα παραπονεμένη, γκρεμισμένη κι' αὐτή, χωρὶς στέγη, μὲ βουλισμένα τὰ παράθυρα, πεσμένα τὰ τόξα, τρυπημένα καὶ ξέσκεπα τὰ ἠχητικὰ ἀγγεῖα, σὰν τόσα μάτια κι' αὐτιά, ἀχόρταγα ἀνοιγμένα στὸ χάος, λὲς καὶ προσμένουν νὰ φανῇ, ν' ἀνεβαίνει ἀπ' τὴν αἰωνιότητα ἡ ἀνατολὴ τῆς καινούργιας θρησκείας,—ποιά νἆναι τάχα; καὶ θὰ ρθεῖ ποτέ;—Νὰ ξαναστηλώσει τοὺς τοίχους, νὰ τοὺς στολίσει μ' εἰκόνες κι' ἀγάλματα, νὰ τοὺς γεμίσει μελωδιὲς κι' ἀρώματα, ψαλμοὺς καὶ θύμιαμα κι' ὁμοιώματα ἑνὸς νέου Θεοῦ, ποὺ οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι θὰ στήσουν ψηλὰ πάνωθέ τους, πλάσμα καὶ φάντασμα τῆς ἴδιας τους ψυχῆς, καὶ γονατιστοὶ θὰ τὸν λατρέψουν ὕστερα, γυρεύοντας ἀπ' Αὐτὸν τὴ λύτρωσί τους!...

Πάνω ἀπ' τὸ γκρεμνό, ΒΔ. στὴν ἐκκλησία, φαίνονται στὸ βράχο σημάδια ἀπὸ παραστάδες πόρτας, δείχνοντας ὅτι παλιότερα θὰ ἦταν ἀπὸ κεῖ κι' ἄλλη εἴσοδος στὸ Κάστρο. Θεόρατα κομμάτια βράχων πεσμένα κάτω φαίνεται πὼς θ' ἀποκόπηκαν κάποτε—ἴσως ἀπ' τὸ σεισμὸ τοῦ 1841, ὅπως λένε—γκρεμίστηκαν κι' ἔκαναν τὴν ἀνάβασι ἀδύνατη πιὰ ἀπ' τὸ μέρος τοῦτο.

'Απ' τὴν κορφὴ τοῦ Κάστρου τὸ μάτι ἀγκαλιάζει ὅλη τὴν ἀνατολικὴ ἀκρογιαλιὰ τοῦ νησιοῦ, ἀπὸ πάνω ἀπ' τὰ Γυρίσματα, ὡς κάτω στὸ Χοντρὸ Κάβο, τὴν Πούντα τοῦ Βουνοῦ, τὴν ἀνατολικώτερη ἄκρα τοῦ νησιοῦ.

Ἡ ἀτέλειωτη ἀμμουδιὰ ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, λουλουδισμένη κι' ὁλομύριστη—κι' αὐτὴ ἀκόμα—ἀπ' τὰ κατάλευκα κρινάκια μὲ τὸ γλυκὸ καὶ διαπεραστικὸ ἄρωμα, μιὰ ἀπ' τὶς ὡραιότερες τῆς Ἑλλάδος, κι' ἀπ' τὴν ἄλλη τ' ἀτσαλόχρωμα βουνὰ μὲ τὸ ἐξαίσιο περίγραμμα, ἀκουμπισμένα θαρρεῖς πάνω στὴ θάλασσα, κομμένα τόσο ἀποφασιστικά, χωρὶς τίποτα τὸ ἀχνὸ καὶ τὸ ἀβέβαιο, τὴν κλείνουν καὶ τὴν ἀγκαλιάζουν, σχεδιάζοντας σ' ὅλο τὸ μάκρος της ἀμέτρητες ἀγκάλες καὶ κάβους μὲ παράξενα ὀνόματα, δικαιολογημένα ὅλα ἀπ' τὴ σχετικὴ παράδοσι.

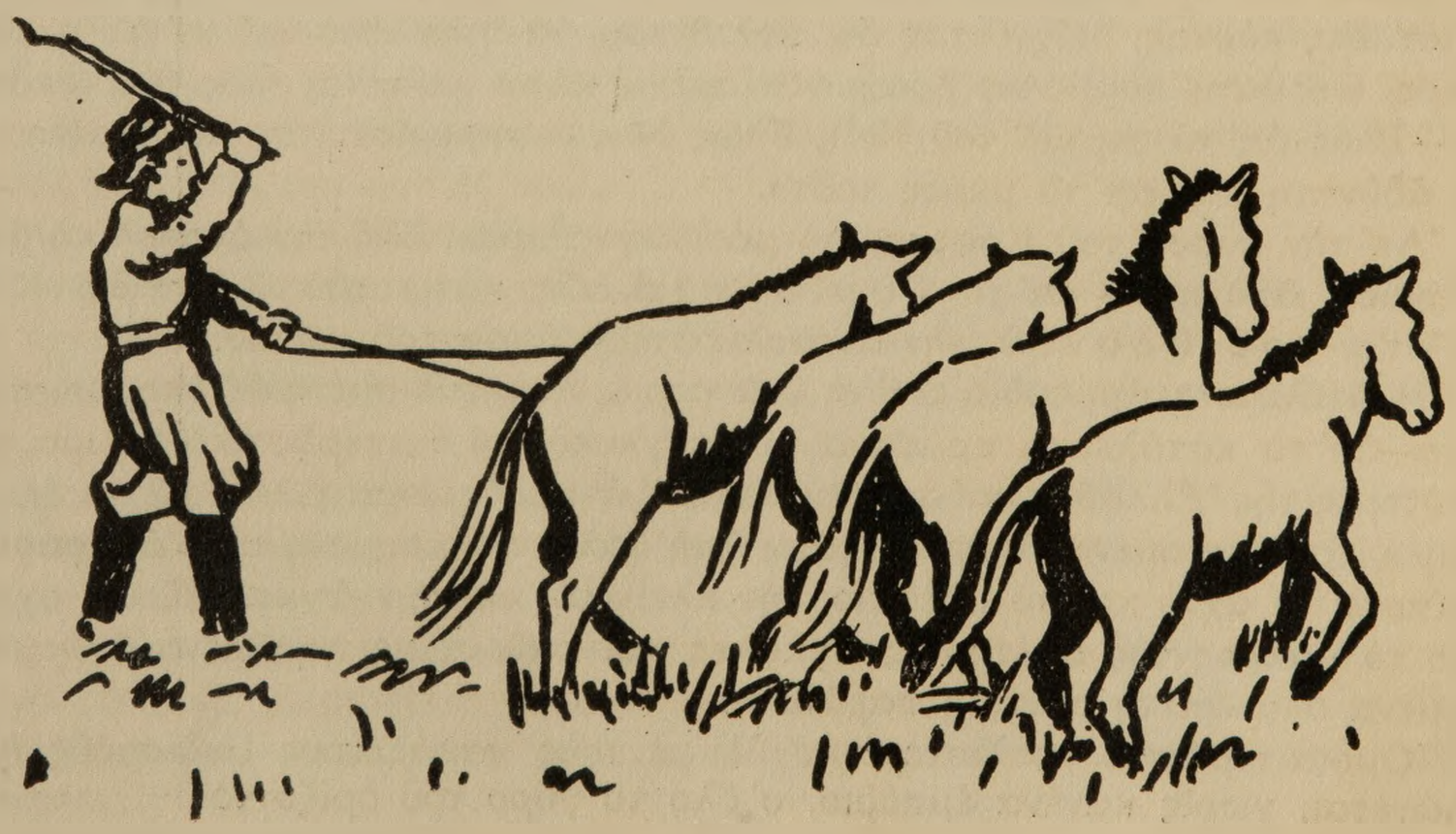
Ὅμοια τεράστιο γυαλιστερὸ κοχύλι μὲ τοὺς παράξενους ἰριδισμοὺς ἡ θάλασσα ξαπλώνεται, χωρὶς κανένα ἐμπόδιο, σ' ὅλο τὸ γῦρο τοῦ ὁρίζοντα.

Ὅσο φτάνει τὸ μάτι, στεριὰ καμμιά! Μόνο τὸ ἀχνὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ, ποὺ στρογγυλεύει, γέρνει, κατεβαίνει, θαρρεῖς πιὸ χαμηλὰ ἀπ' τὰ σπίτια, γιὰ νὰ σμίξει τὴ σκούρα μαβιὰ γραμμὴ τῆς θάλασσας, φορὲς στρωτή, καθάρια, ὁλοστρόγγυλη κι' ἄλλες, τὶς περισσότερες, θαμπή, σπασμένη, ἀβέβαια, χαμένη πίσω ἀπ' τοὺς ἀχνοὺς τῆς ζεστῆς ἀνάσας της ἢ τοῦ θυμοῦ της τὸ ἀνάβρασμα! Κάποτε, σὲ καιρὸ ἐξαιρετικῆς διαφάνειας, μακριὰ στὸ βάθος, ζαφείρια καὶ περουζέδες στὸ γαλανὸ γιορντάνι περασμένα, τὰ Ψαρὰ κι' ὁ Ἀη-Στράτης, μιὰ προβάλλουν καὶ μιὰ χάνονται μὲς στὴν ἀπέραντη γαλανάδα. Φαντάζουν σὰ δυὸ νησάκια τοῦ ὀνείρου, γαληνὰ κι' ἀπόκοσμα, ἄϋλα κι' ἄφταστα. Κρεμασμένος στὴν ἄκρια τοῦ βράχου, ἀνάμεσα οὐρανὸ καὶ θάλασσα, πιὸ ψηλὰ ἀπ' τὴν ἄκρη τ' οὐρανοῦ, ὀνειρεύεται κανένας ν' ἀργοπλέει μαζύ τους νυχτοήμερα, ἀκούοντας νὰ ξεχύνεται ἡ βοὴ ἀπ' τὰ κύματα καὶ ν' ἀνεβαίνει νὰ τὸν περιζώνει. Νὰ τὸν συντροφεύει στὶς ὧρες τῆς δουλειᾶς, νὰ τὸν νανουρίζει στὶς ὧρες τῆς ἀγρύπνιας — αὐτὸς κι' ἐκείνη μονάχα στὴν ἀπεραντωσύνη — χαρίζοντας στὴν κουρασμένη ψυχή του τὴ λησμονιὰ καὶ τὴ γαλήνη, γεμίζοντάς την δέος καὶ θάμβος μπρὸς στὴν μεγαλόπρεπη ἀσύγκριτη ὠμορφιά!

Ἀνατολικὰ ἡ ἀτέλειωτη θάλασσα κι' ἀπ' τὶς ἄλλες μεριὲς ὁ Πετ' νές, ὁ Νότες ὁ Εὐγώνυμος, ὁ Διάνεμος, τὰ Μαλλά, ὁ Μπαλίτης καὶ πιὸ κοντὰ καὶ χαμηλότερα ἡ Θέμι, ὁ Ἀτσ' πᾶς, ἡ Πλαγιά, στεφάνι ὁλόκληρο ἀπὸ κλιμακωτὲς κορφοῦλες τριγυρίζουν τὸ Κάστρο. Χωρισμένες ἀπὸ ὁλοπράσινες λαγκαδιὲς καὶ ρεματιὲς μοσκομύριστες, ὅπου οἱ χαλαδρομιές, οἱ ἀρκόβατοι καὶ τ' ἀμπελάγρια πλέκουν θολωτὰ σκιερὰ ἀδιέξοδα στρωμένα μὲ φλησκοῦνι κι' ἀγριόμεντα, λουλουδισμένα μὲ τσυκλάμ'νες κι' ἀνεμῶνες.

Ἕνα φαρδὺ ἄνοιγμα κατὰ τὸ βοριᾶ ἀφήνει ἐλεύθερη τὴ θέα στὴν πλατωσιὰ τοῦ Κάμπου μὲ τὰ λογάδ'κα ἀμπέλια καὶ τὰ περιβόλια μὲ τὶς συκιές, τὶς μυγδαλιές, τὰ ψηλόκορμα καβάκια, τὶς φουντωτὲς καρυδιὲς καὶ τ' ἀσημένια μυρωδᾶτα παραδείσια τους.

Ἀνάμεσα στὶς ρίζες τους λουφάζει τὸ ποτάμι μὲ τὰ λιγοστὰ νερά του ρουφηγμένα ἀπ' τὸ καλοκαιριάτικο κάμα! Φανερώνεται κάπου, γιὰ νὰ χαθῆ σὲ λίγο κάτω ἀπ' τὸ ζουρειὸ τοῦ μύλου καὶ νὰ ξεχυθῆ πάλι κάτω ἀπ' τὴ ρόδα μὲ νέα ὁρμὴ ἀφρίζοντας, θυμωμένο τάχα γιὰ τὸ ἐμπόδιο.

Μὲς στοὺς ἀφροὺς καὶ τοὺς ἀχνοὺς τοῦ νεροῦ, ποὺ θολώνουν τὸν ἀέρα κι᾽ ἀνεβαίνουν καὶ τυλίγουν ὅλο τὸ μύλο μὲ πέπλα ἰριδόχρωμα κι᾽ ἄπιαστα νερένια μαργαριτάρια, ἄθελα τὰ μάτια μας πασκίζουν νὰ ξεχωρίσουν τὶς νεράϊδες μὲ τὰ χρωματιστὰ μαγνάδια τους καὶ τ᾽ ἄσπρα μαντήλια, νὰ μᾶς φανερωθοῦν ὥρα τὴν ὥρα, νὰ χορεύουν χεροπιασμένες μὲς στὸν θαμπωτικὸ ἥλιο.

Πιὸ πάνω, στὴν ἀρχὴ τοῦ χωριοῦ, τ᾽ ἁλώνια ξεχωρίζουν χρυσὰ μὲ τὶς θυμωνιὲς καὶ τοὺς σωροὺς τὸ κριθάρι καὶ τὸ σ᾽μιγάδι. Τὰ μικρὰ καστανὰ ἁλογάκια, ἀφησμένα ὅλο τὸ χρόνο στὸ βουνό, ὅπου ζοῦν καὶ πολλαπλασιάζονται ἐλεύθερα, γυρίζουν ἀκούραστα τέσσερα καὶ πέντε στὴ γραμμὴ σηκώνοντας σύννεφο ἀπὸ σπασμένα ξανθὰ ἄχυρα, ἴδια χρυσόσκονι, κάτω ἀπ᾽ τὰ στιβαρὰ πόδια τους. Κι᾽ οἱ φωνὲς τῶν ἁλωνιστάδων ἀνεβαίνουν ὡς ἐδῶ πάνω κι᾽ ἀντισκόβουν τὴν κοιμισμένη σιγαλιὰ τοῦ χωριοῦ μὲς στὸ λιοπύρι τοῦ ᾽Αλουν᾽κοῦ.

᾽Ο βράχος τοῦ Κάστρου, ἀπλησίαστος ἀπ᾽ τὸ νοτιοανατολικὸ μέρος του, χαμηλώνει κλιμακωτὰ ἀπ᾽ τὶς ἄλλες μεριές, ἀφήνοντας τὰ σπιτάκια τοῦ χωριοῦ νὰ σκαρφαλώνουν λαχανιάζοντας καὶ νὰ τὸν περιζώνουν ἴδια θάλασσα ἀπὸ παράξενους λιακούς, κάτω ἀπ᾽ τὸν καθένα κι᾽ ἕνα σπιτάκι ὁλόασπρο.

Στρωμένοι μὲ τὸ μολυβὶ μελάγγι, τετράγωνοι ἢ μακρουλοί, μεριὲς ἴσιοι κι᾽ ἄλλοῦ στραβοὶ οἱ λιακοὶ αὐτοί, τόσο ὅμοιοι, μὰ καὶ τόσο διαφορετικοὶ ὁ καθένας, δείχνουν, θαρρεῖς, κάτι ἀπ᾽ τὴν ψυχὴ κείνων ποὺ τοὺς ἔχτισαν καὶ κάτω ἀπ᾽ αὐτοὺς ἔζησαν ἢ ζοῦν ἀκόμα.

᾽Αλλοι ἤρεμοι, ξαπλωμένοι ράθυμα στὴ στενόχωρη θέσι τους, ὅπως μπόρεσαν καλύτερα χωρὶς δυσκολοπλήρωτες ἐπιθυμιές.

Κι᾽ ἄλλοι ἀνήσυχοι καὶ σὰ βασανισμένοι, προσπαθῶντας μάταια νὰ τρυπώσουν ἀνάμεσα ἀπ᾽ τοὺς ἄλλους, νὰ ξεφύγουν, νὰ πᾶνε πιὸ πέρα, ν᾽ ἁπλωθοῦν ὅπως θὰ ποθοῦσαν. Κι᾽ ὄχι νὰ πνίγονται κολλημένοι σ᾽ ἕνα μονοκόμματο σύνολο ὅλοι μαζύ, χωρισμένοι μόνο ἀπ᾽ τὶς ἄσπρες γραμμὲς τῶν τοίχων, χωρὶς καμμιὰ διακοπή, ὅπως φαίνονται ἀπὸ δῶ πάνω. ῞Ομοια ζάρια πεταμένα ἀνάκατα, τὸ ἕνα σιμὰ στὸ ἄλλο, ἀπ᾽ τὸ χέρι τῆς Μοίρας στὸ παιχνίδι τῆς ζωῆς, τὸ δίχως ἀρχὴ καὶ τέλος!

Μέσ᾽ ἀπ᾽ τὰ κλειστὰ παραθυρόφυλλα ἄδικα πασχίζει νὰ μαντέψει κανένας τὴ θέσι τοῦ καθενὸς στὸ παιγνίδι τ᾽ ἀπόκρυφο...

Παίρνομε τὸ δρόμο γιὰ τὸν κατεβασμὸ ἀγάλια-ἀγάλια κι᾽ ἀκοῦμε τὸν ἀντίλαλο ἀπ᾽ τὰ πατήματά μας ν᾽ ἀντηχεῖ πάνω στὶς πέτρες ἀπ᾽ τὸ καλντιρίμι καὶ νὰ μᾶς κυνηγᾶ μέσα στὴ σιγαλιά. Τὴν πρωϊνὴ αὐτὴ ὥρα ὅλοι λείπουν στὰ χτήματα καὶ τὸ χωριὸ σωπαίνει ἐρημωμένο... Ξαφνικὰ μέσα ἀπὸ ἕνα κλειστὸ παραπόρτι, κομμένο

στὴν πιὸ ἁγνὴ φόρμα τοῦ Βυζαντινοῦ τῆς ἐκκλησιᾶς βημόθυρου, ἀκούγεται τὸ χτένι τ' ἀργαλειοῦ στὸ χαρακτηριστικὸ χτύπημά του μαζὺ καὶ τὸ σιγανοτραγούδημα τῆς ἀνυφάντρας.

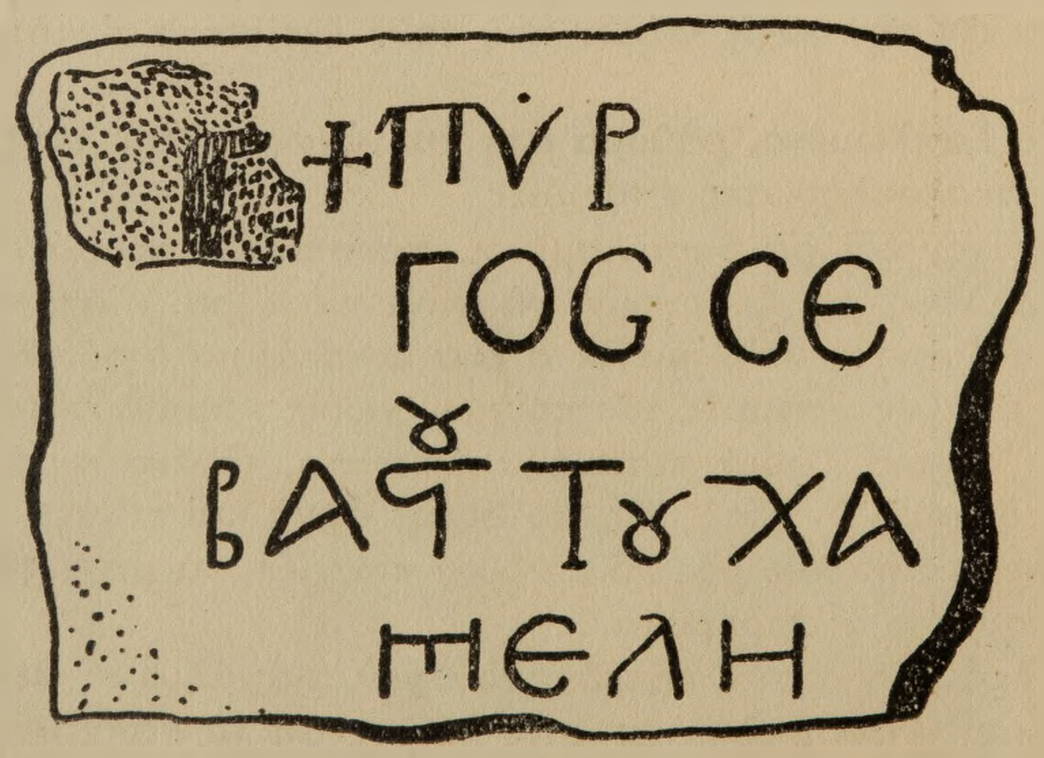
Καθισμένη μπρὸς στὸν ἀργαλειό της μιὰ Σκυριανὴ κοπέλλα δουλεύει καὶ τραγουδᾶ.

Γυρίζει τὸ κεφάλι καὶ μᾶς καλημερίζει πρόσχαρα, καθὼς πλησιάζομε. Στὰ μάτια της εἶναι ζωγραφισμένη ὅλη ἡ φιλοσοφικὴ ἐγκαρτέρησι τῶν ἁπλῶν, φυσικῶν ἀνθρώπων μπρὸς στὴ ζωή. Τὴ ζωὴ ποὺ δὲν μποροῦμε ν' ἀλλάξομε, ὅσο κι' ἂν προσπαθοῦμε.

Στὸ μισοσκόταδο τῆς κάμαρας οἱ ἀχτίδες τοῦ ἥλιου ἀστράφτουν ὅμοια χρυσὰ κρόσσια γύρω ἀπ' τὴν ἁγνὴ κατατομή της. Καὶ στοὺς τοίχους ὅλη ἡ ἁ λ ο ύ ν η τοῦ σπιτιοῦ της, προικιὸ καὶ καμάρι της, τὰ σινιὰ καὶ τὰ χαρανιὰ μὲ τὰ σκαλιστὰ πλουμούδια καὶ τοὺς χτυπητοὺς ντουράδες, οἱ πιατέλες μὲ τὰ κυπαρίσσια καὶ τοὺς κατῆδες, τὰ Ροδίτικα πιάτα καὶ τὰ λαήνια, τὰ φιρφιρένια βάζα κι' οἱ κρουσταλλένιοι μαστραπάδες κρεμασμένοι ἀπ' τὰ καρφιὰ κι' ἀραδιασμένοι πάνω στὰ ράφια, ἡ τῆς φ' γοῦς τὸ σ κ α ν τ ζ ί δ ι, τὴν παραστέκουν, ὅπως παράστεκαν στὴ δουλειὰ καὶ στὴν ξεκούρασι, στὴ χαρὰ καὶ στὴν πίκρα, στὴν ἀγάπη καὶ στὸ θάνατο, τόσες γυναῖκες τῆς γενιᾶς της, πρὶν ἀπ' αὐτήν. Κι' ὅπως θὰ παραστέκουν ἀκόμα τόσες καὶ τόσες ἄλλες, βγαλμένες ἀπ' τὰ σπλάχνα της κι' ἀπ' τὰ σπλάχνα τῶν σπλάχνων της στοὺς αἰῶνες ποὺ ἔρχονται. Ὅταν αὐτὴ θὰ βρίσκεται μιὰ χούφτα χῶμα καὶ κόκκαλα μονάχα μαζὺ μὲ τὶς ἄλλες, πίσω στὸ κοιμητήρι, στὸν K ό ν τ' λ ε, πάνω στὸ φρύδι τοῦ βουνοῦ μὲ τὰ κυπαρίσσια, ὅπως πάει ὁ δ ρ ό μ ο ς. Ὁ μόνος ἴσιος κι' ἀξεκούραστος δρόμος τοῦ χωριοῦ, χωρὶς στριψίματα κι' ἀνεβοκατεβάσματα σὰν τοὺς ἄλλους!

Ἔτσι ἦταν, ἔτσι εἶναι κι' ἔτσι θἄναι πάντα, ὅσο στέκουν τὸ χωριὸ κι' οἱ ἄνθρωποι!... Στὸν ἀργαλειὸ κάποια κοπέλλα καθισμένη θὰ δουλεύει καὶ τότε καὶ θὰ τραγουδᾶ!

Κι' ὁ ἥλιος ἀνεβαίνοντας ἀπ' τὴν ἀνατολὴ θὰ σκορπάει ἀλογάριαστα τὸ χρυσάφι καὶ τὴ ζέστα του, ἔτσι ὅπως καὶ σήμερα, πάνω ἀπ' ὅλους κι' ἀπ' ὅλα...

ΑΝΟΝΤΑΣ τὸ γῦρο τοῦ νησιοῦ μὲ βάρκα φτάνει κανένας μὲ σχετικὴ εὐκολία ὡς τὶς πιὸ μακρινὲς κρυφὲς γωνιές του, χαίρεται πλούσια τὴν ἀλλοιώτικα δυσκολοπρόσιτη ἀπόκοσμη ὠμορφιά τους, γνωρίζει τὴ Σκυριανὴ φύσι στὶς χαρακτηριστικὲς ἀπότομες ἐναλλαγὲς καὶ σ' ὅλη τὴ χτυπητὴ ποικιλία της.

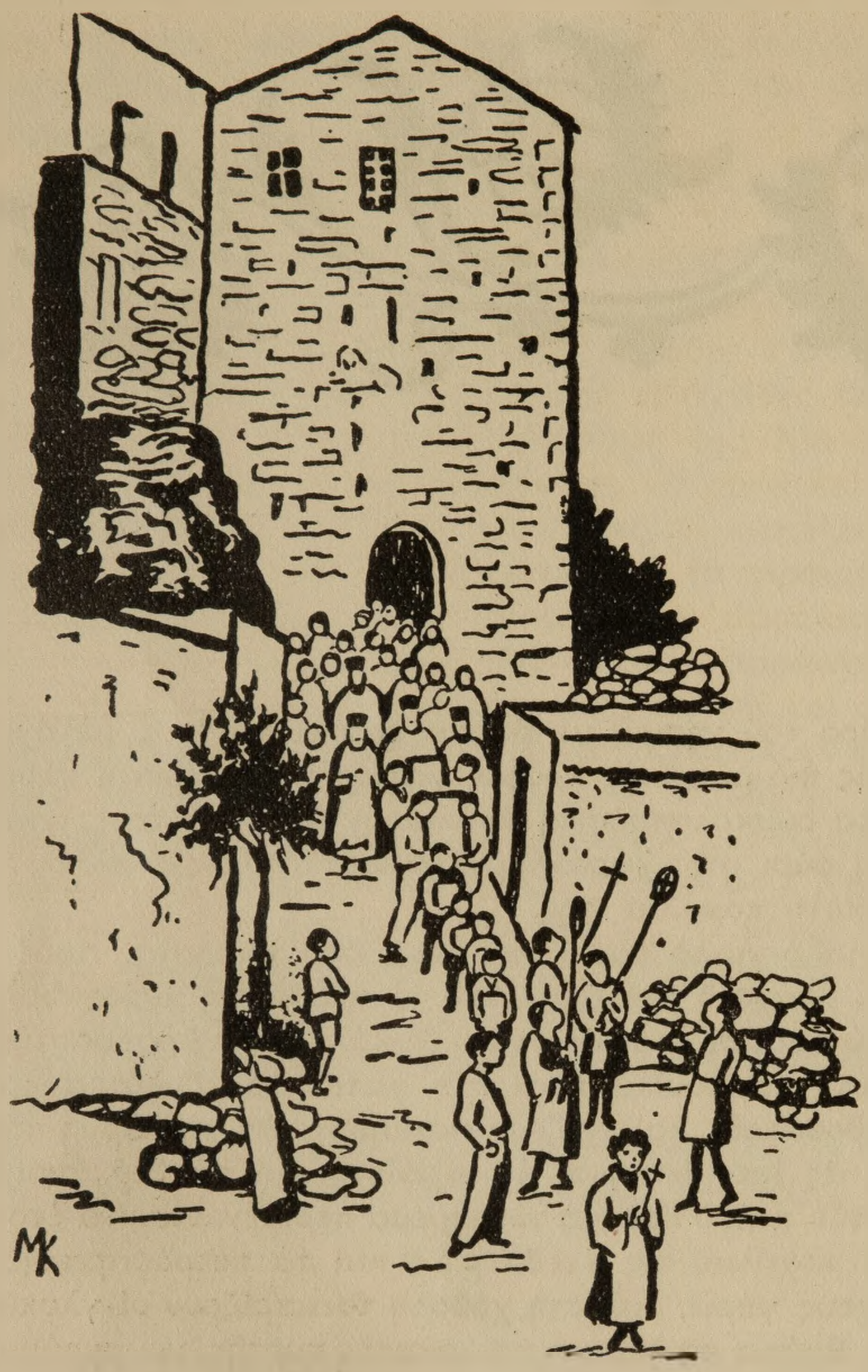
Ταξιδεύεις γιαλὸ-γιαλὸ ὅσο εἶναι μέρα ὅλο μπροστά. Κρύβεσαι κάτω ἀπὸ ἕνα βράχο ἢ στὴ σκιὰ ἀπὸ τὰ πεῦκα τὶς πυρὲς ὧρες τοῦ μεσημεριοῦ, χώνεσαι σὲ μιὰν ἀπάγκια ἀγκάλη ὅπου βραδυαστῆς, καὶ ξαπλωμένος στὴν ἀμμουδιὰ πλάϊ στὴ φωτιὰ ἀπὸ ξυλάκια καὶ φρύγανα, ποὺ σπιθοβολοῦν καὶ τρίζουν ποτισμένα ἀπ' τὴν ἅρμη τῆς θάλασσας, ἀκοῦς τὶς ἱστορίες γιὰ τὶς νεράϊδες καὶ τὰ θαλασσινὰ τέρατα, μαθαίνεις τὰ μυστικὰ γιὰ τὸν καιρὸ καὶ γιὰ τὸ ψάρεμα περιμένοντας νὰ ἑτοιμαστῆ ἡ περίφημη κακαβιὰ μὲ τὰ κοχύλια, τὶς καβόρες καὶ τὰ πετρόψαρα, πιασμένα τὴν ὥρα κείνη ἀπ' τοὺς βράχους γύρω, ἐνῶ στὴ χόβολη τσιτσιρίζουν οἱ γλυκύτατες προσφύρες καὶ ψήνονται στὴ θράκα τὰ ὁλόπαχα ψάρια τῆς συρτῆς, μουρμούρια καὶ λαυράκια καὶ κέφαλοι!...

Κι' ὕστερα, τυλιγμένος σὲ μιὰ κουβέρτα, κοιμᾶσαι κάτω ἀπ' τ' ἄστρα, πάνω στὰ φύκια ποὺ μυρίζουν ἰώδιο, καὶ ξεκινᾶς πάλι μὲ τὴν αὐγὴ ὁδηγημένος στὸ δρόμο σου ἀπ' τὸ χρῶμα τοῦ ἥλιου, ἀπ' τὴ θέσι τοῦ φεγγαριοῦ, ἀπ' τὸν Ἀμερ' νὲ καὶ τ' ἄστρι τοῦ πονέντε, θαμπὰ εἴτε διάφανα στὴν ἀνατολὴ ἢ στὸ βασίλεμά τους.

Στοὺς κάβους καὶ στὰ λιμάνια, στὶς ἀκρογιαλιὲς καὶ στὰ νησάκια, ψηλὰ στὰ βουνὰ καὶ μακριὰ στὸν κάμπο, περασμένοι πολιτισμοὶ ζωντανεύουν μέσ' ἀπ' τὰ μισογκρεμισμένα ἀπομεινάρια τους, πλεγμένα μὲ θρύλους καὶ παραδόσεις στὸ στόμα τοῦ λαοῦ.

Μορφὲς ξεχασμένες ξυπνοῦν στὰ λόγια τους κι' ἔρχονται νὰ σὲ προϋπαντήσουν μέσ' ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων.

Τάχα Χριστιανοὶ ἅγιοι ἢ θεοὶ καὶ ἥρωες εἰδωλολάτρες; Νεράϊδες καὶ Γοργόνες ἢ Φράγκισσες ἀρχόντισσες, Γενοβέζες καὶ Βενετσάνες μὲ μαλλιὰ σγουρά, πυρόξανθα, στριμμένα σὰ ζωντανὰ φίδια καὶ σκληρὴ κι' ἀναίσθητη καρδιά;... Πελασγοὶ καὶ Δόλοπες ληϊζόμενοι τὴν θάλασσαν ἢ Καταλανοὶ κουρσάροι καὶ Λιάπηδες μὲ τὰ σβέλτα μύστικα καὶ τὶς ἁρματωμένες φοῦστες τους;... Κόσμος ὁλόκληρος, μὲ τὴ ρευστό-

τητα καὶ τὴν ἀστάθεια τῆς θάλασσας, φανερώνεται μπρὸς στὰ μάτια σου καὶ σβήνει πάλι, πρὶν προφτάσεις νὰ τὸν καλοδεχτῆς, ὅμοιος ἀφρὸς βγαλμένος ἀπ' τῆς μυστικόπαθης τοῦ νησιοῦ ψυχῆς τὸ ξεχείλισμα, καινούργιος, πρωτόγνωρος γιὰ σένα μουσαφίρης. Τόσο διαφορετικὸς ἀπ' ὅ,τι ὡς τώρα ἤξερες καὶ χάρηκες!

Μέσα στὴ βάρκα, τὶς λίγες αὐτὲς μέρες, λευτερωμένος ἀπ' τῆς στεριᾶς τὰ δεσμά, νοιώθεις τὸ εἶναι σου νὰ ἐπικοινωνεῖ πλατύτερα μὲ τὸ ἄπειρο! Γίνεσαι τὸ ἕνα μὲ τοὺς ἁπλοϊκοὺς ψαράδες μὲ τὴν ἁγνὴ ψυχή!

Π ά ν τ' ἀ ν ο ι χ τ ά, π ά ν τ' ἄ γ ρ υ π ν α τ ὰ μ ά τ ι α τ ῆ ς ψ υ χ ῆ ς σ ο υ! ρουφᾶνε ἀχόρταγα τὴν ξέχωρη φυσιολατρικὴ κι' αἰσθητικὴ χαρά, ποὺ γαληνεύει τὴν ψυχὴ καὶ ξεκουράζει τὸ καταπονεμένο κορμί!

'Αρχίζοντας τὸ γῦρο ἀπ' τὶς νοτιοανατολικὲς ἀκρογιαλιὲς μὲ τοὺς ἀπάτητους γκρεμνοὺς καὶ τὶς παραμυθένιες σπηλιές, τ ὰ β ρ ά χ ι α, ὅπως μ' ἕνα ὄνομα τὶς λένε οἱ Σκυριανοί, ξεκινᾶμε μιὰ νύχτα μὲ φεγγάρι ἀπ' τὴν ἀμμουδιὰ τῶν Μ α γ α ζ ι ῶ ν στὶς δυὸ ἢ τρεῖς ὕστερ' ἀπ' τὰ μεσάνυχτα, γιὰ νὰ προλάβομε τὴν ἀνατολὴ στὴ Δ ι α τ ρ υ π ' τ ή, στενόμακρη σπηλιὰ πού, ὅπως δείχνει καὶ τ' ὄνομά της, τρυπᾶ τὸν κάβο ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ στὴν ἄλλη, κατάντικρυ στοῦ ἥλιου τὸ ἔβγα, καὶ νὰ χαροῦμε στὴν καλύτερη ὥρα τὴ λαμπρὴ χρωματικὴ ἁρμονία της.

Μιὰ πυρὴ φωτερὴ γλῶσσα, τὸ συμφωνημένο μὲ τοὺς βαρκάρηδες σημάδι, ξεπετιέται μὲς στὸ σκοτάδι κάτω στὴν παραφρὴ τῆς θάλασσας δείχνοντάς μας πὼς εἶν' ὥρα γιὰ τὸ ξεκίνημα.

Τὸ Κάστρο μὲ τὴ σκιά του, τρίγωνη μακρουλὴ μαυρίλα, ξεκόφτει Δράκος θεόρατος, στηλωμένος ὁλόρθος πάνω στὴν ἀσημένια θάλασσα, σκοτεινιάζει τὴν ἀμμουδιὰ στὰ πόδια του καὶ σβήνει στενεύοντας στ' ἀνοιχτά. Ἡ Πούλια, ἀχνὴ στὸ φεγγαρόφωτο, μόλις ξεχωρίζει, ὡς στεφανώνει μὲ τὸν ἑφταπάρθενο χορὸ τῶν ἀστεριῶν της τὴν κορφή του, ἕτοιμη νὰ σκαπουλίσει σὲ λίγο καὶ νὰ χαθῆ πίσω ἀπ' τὸ βράχο του.

Κάτω χαμηλά, στὴν πλαγιὰ κατὰ τὴ θάλασσα, ἡ σπηλιὰ τ' Α ν τ ρ ι ώ τ η ἔρχεται μὲ τ' ὄνομά της νὰ μᾶς θυμίσει τὸ Θησέα καὶ τὴν ἱστορία του.

Σπρωγμένος ἀπ' τὸ Λυκομήδη, τὸ βασιλιᾶ τῆς Σκύρου, χάθηκε ἀδικοθάνατος στὸ γκρεμνὸ κάτω ἀπ' τὸ Κάστρο, γιατὶ τόλμησε νὰ τοῦ γυρέψει τὰ προγονικά του χτήματα, μᾶς λέει ἡ μυθολογία. Τὸν τάφο του, ποὺ οἱ Σκυριανοὶ δὲν ἤθελαν ἢ δὲν

ἤξεραν πιὰ νὰ δείξουν στοὺς Ἀθηναίους, σὰν ἤρθαν γυρεύοντας τὰ κόκκαλα τοῦ ἥρωα, φανέρωσε στὸν Κίμωνα ἀετός, ποὺ ἦρθε πετῶντας καὶ κάθησε τρεῖς φορὲς πάνω στὸ μνῆμα.

—«Τὸν παλιὸ καιρό,» μᾶς λέει ὁ γέρο-βαρκάρης, «μιὰ ἀρραβωνιασμένη γέννησε ἕνα παιδὶ π ρ ω ῑ μ ά δ ι. Ἀπ' τὸν καϋμό της, ξέροντας πὼς κι' ὁ Δεσπότης δὲ θὰ τῆς ἔδινε πιὰ ἄδεια νὰ στεφανωθῆ μὲ κεῖνον ποὖχε ἁμαρτήσει—ἔτσι ἦταν ὁ νόμος καὶ ἡ συνήθεια—πέθανε πάνω στὴ γέννα.

Ὁ ἀδερφός της γιὰ νὰ σκεπάσει τὸ σκάνταλο καὶ νὰ βαστάξει γιὰ λογαριασμό του τὰ χτήματα τῆς ἀδερφῆς του—τὸ παιδὶ ἅμα μεγάλωνε θὰ τοῦ τὰ ἔπαιρνε δικαιωματικὰ—ἔρριξε τὸ μιωρὸ στὸ γκρεμνὸ τοῦ Ἀντριώτη. Μὰ τὰ κοράκια πετῶντας πάνω ἀπ' τὸ κουφάρι τοῦ παιδιοῦ ξεσκέπασαν τὸ κρῖμα κι' ἔκαναν νὰ τιμωρηθῆ ὁ κακοῦργος, ὅπως τοῦ ἄξιζε!»

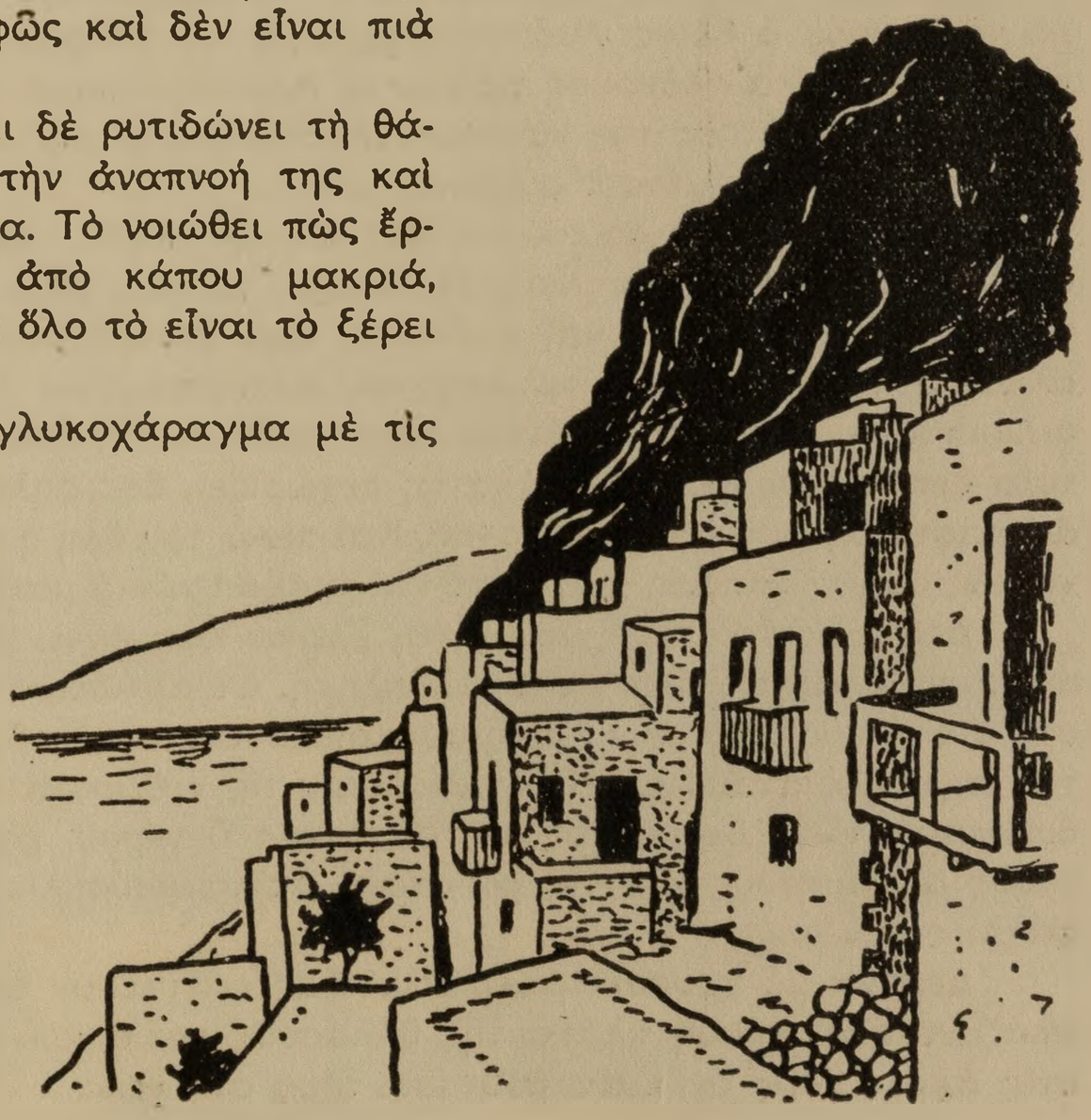
Νὰ εἶναι τάχα αὐτὴ ἡ παράδοσι γιὰ τὸ Θησέα κι' ἀπὸ στόμα σὲ στόμα νὰ ἔφτασε ὡς στὶς μέρες μας ἔτσι ἀγνώριστη καὶ παραμορφωμένη;

Ἡ γελαστὴ ἀμμουδιὰ τῆς Φανερωμένης μὲ τὸ ταπεινὸ ὁλόασπρο ἐκκλησάκι, τ ο ῦ π α π ᾶ τ ὸ χ ο ῦ μ α, τ' K ω σ τ α ν τ ῆ ὁ β ρ ά χ ο ς, τ' ἁ λ ό ρ θ ο π ο υ ρ ί, τὸ Π α σ σ α λ ά κ ι, τ' Ἀ χ ί λ λ ι (τὸ λιμάνι ἀπ' ὅπου ὁ Ἀχιλλέας ἔφυγε γιὰ τὴν Τροία, ὅπως λένε οἱ γραμματισμένοι) καὶ τὸ Μ έ' α λ ο ς μὲ τοὺς Ἀσπροὺς περνοῦν καὶ φεύγουν τυλιγμένα στὴν ἀσημόσκονι τοῦ φεγγαριοῦ, γιὰ νὰ δώσουν τὴ θέσι τους στοὺς ἄγριους κι' ὑπερύψηλους βράχους, στηλωμένους κατακόρυφα στὴν ἀκροθαλασσιά. Τὸ φεγγάρι χάνεται πίσω τους. Καὶ σὲ λίγο οἱ μαῦρες ὧρες τῆς νύχτας ἀρχίζουν νὰ ξεθωριάζουν καὶ νὰ μπλαβίζουν. Σιγὰ-σιγά, βράχοι κι' ἀκρογιαλιὲς ξεκαθαρίζουν καὶ διαγράφονται ἀχνὰ πρῶτα κι' ὁλοένα ζωηρότερα στὶς μαβιὲς λάμψεις τῆς πιὸ γαλάζιας ὥρας! Τῆς ὥρας ποὺ δὲν εἶναι πιὰ νύχτα καὶ δὲν εἶναι ἀκόμα αὐγή!

Στὸ φῶς, ποὺ δὲν εἶν' ἀκόμα φῶς καὶ δὲν εἶναι πιὰ σκοτάδι....

Τὸ παραμικρότερο ἀεράκι δὲ ρυτιδώνει τὴ θάλασσα. Ἡ πλάσι ὅλη βαστᾶ τὴν ἀναπνοή της καὶ λαχταρᾶ προσμένοντας τὸ θάμα. Τὸ νοιώθει πὼς ἔρχεται, ἑτοιμάζεται, ἀνεβαίνει ἀπὸ κάπου μακριά, ἐκεῖ ποὺ δὲ φτάνει τὸ μάτι, μὰ ὅλο τὸ εἶναι τὸ ξέρει καὶ τὸ αἰσθάνεται!

Καὶ ξάφνου ἔρχεται τὸ γλυκοχάραγμα μὲ τὶς γαλαχτερόδινες τρεμουλιαστὲς λάμψεις του. Πετᾶ τὶς πορτοκαλιὲς γλωσσίτσες του μικρὲς πρῶτα κι' ὅσο πάει μεγαλύτερες, κι' αὐτὲς ἁπλώνονται γιομίζοντας τὸν οὐρανὸ ὡς πάνω καὶ ροδίζουν, γίνονται τριανταφυλλένιες, ὅλο πιὸ σκοῦρες, φλογίζονται. Καὶ φλόγες ὁλοκόκκινες τώρα τρέχουν, σὰ νὰ μὴν τὶς φτάνει πιὰ ὁ οὐρανός, σκορπίζονται πάνω στὶς κορφὲς ἀπ' τοὺς βράχους καὶ μακριὰ

στὸν κάμπο καὶ γύρω στὰ κύματα χρυσαφιὰ κι' ἀχνορόδινα καὶ βυσσινιά, ὅσο δυναμώνει πάνωθέ τους τὸ χρυσάφι της ἡ ἀνατολή.

Ψηλὰ ἀνάμεσα στὰ βράχια ξεχωρίζομε νὰ μαυρίζει τὸ ἄνοιγμα τῆς σπηλιᾶς τοῦ Καρακασάνη μὲ τοὺς πολύχρωμους σταλαχτίτες — σ' αὐτὴν θὰ πᾶμε ἄλλη μέρα μὲ τὰ πόδια πάνω ἀπ' τὸ βουνό, γιατὶ ἀπ' τὴ θάλασσα εἶναι ἀπάτητη — καὶ κάτω στὴν ἀκροθαλασσιὰ τὸ Νυφάκι καὶ πιὸ πέρα τὸ Κουρφονέρι, κρυμμένα πίσω ἀπ' τοὺς βράχους, ξεχύνουν τὸ λιγοστό, μὰ λαγαρὸ καὶ γλυκὸ νεράκι τους, μιὰ σπιθαμὴ πιὸ μέσα ἀπ' τὴν ἁρμύρα τῆς θάλασσας, σχηματίζοντας μὲς στὶς λακκοῦβες τῶν βράχων κύπελλα καὶ λουτῆρες γιὰ τ' ἀγριοπερίστερα, ποὺ θὰ μαζευτοῦν σὲ λίγο τὴν ὥρα τῆς ἀνατολῆς, ὅπως καὶ στὸ ἡλιοβασίλεμα, νὰ λουστοῦν καὶ νὰ ξεδιψάσουν.

Περαστικοὶ ταξιδιῶτες πίνομε καὶ μεῖς, γεμίζομε τοὺς κρυολόγους μας καὶ ξεκινᾶμε βιαστικοὶ γιὰ τὴ Διατρυπ'τή.

Φτάνομε στὸ ἔμπασμά της τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ πρῶτες ἀχτίδες τοῦ ἥλιου, ὁ δίσκος του δὲν ἔχει ἀκόμα φανῆ, ξεπετιοῦνται σὰ μακριὰ χρυσᾶ πλεμάτια, τρυπῶντας τὴν ἄκρη τῆς θάλασσας κεῖ ποὺ σμίγει μὲ τὸν οὐρανό. Οἱ βραχένιοι τοῖχοι της, κρεμαστοὶ μέσα στὰ νερά, σταματᾶνε χωρὶς νὰ φτάνουν ὡς τὸ βυθό. Μακριὰ μούσκλια, ρουμπινιά, μενεξελιὰ καὶ πράσινα τοὺς σκεπάζουν ὁλόκληρους καὶ σαλεύουν στὸ κῦμα, ὅμοια ξωτικῆς νεράϊδας τὰ μεταξένια πρωτόφαντα μαλλιά, χαρίζοντας στὴ διάφανη τῶν νερῶν γαλανάδα ἕνα πρασινωπὸ καὶ πορφυρὸ ἀντιφέγγισμα.

Βαθιὰ πράσινοι, ἄλικοι καὶ μενεξεδένιοι οἱ βράχοι της χαμηλά, ὅσο βρέχονται ἀπὸ τὰ νερά, γίνονται ψηλότερα, ὅσο στεγνώνουν, ὅλο πιὸ ξέθωροι. Μπουκέτα ἀπὸ γιούλια ὁλόμπλαβα καὶ φλογισμένα γαρύφαλλα ἀνθίζουν καὶ σβήνουν μὲ τὴν ἴδια γρηγοράδα ἀνάμεσα στὶς ἁπαλὲς ἀχνάδες τους στὸ κάθε ξαφνικὸ τῶν κουπιῶν κυματοράντισμα.

Ἀπ' τὸ ἀντικρυνὸ τῆς σπηλιᾶς ἄνοιγμα, χαμηλὰ στὴ γραμμὴ τοῦ ὁρίζοντα, φανερώνεται τώρα ὁ ἥλιος. Μιὰ τόση μικρὴ βυσσινιὰ φλογίτσα στὴν ἀρχή, μεγαλώνει, γίνεται μιὰ βάρκα ὁλόχρυση πρῶτα κι' ἁρμενίζει πάνω στὰ κύματα, μπρὸς στοὺς τελευταίους λουλακάτους τῆς νύχτας ἀνασασμούς, βαριὰ μαζεμένους σὰ σκούρα φράντζα γύρω ἀπ' τὸ τεντωμένο τ' οὐρανοῦ μετάξι.

Κι' ὁ ἥλιος ὅλο φουσκώνει καὶ στρογγυλεύει, φράζει μὲ τὴ στρογγυλάδα του ὅλο τὸ ἄνοιγμα τῆς σπηλιᾶς. Πυρωμένη ἀσπίδα χρυσοκόκκινη ἀγγίζει τώρα μόνο μὲ τὴν ἄκρη του τὰ νερὰ καὶ φαίνονται δυὸ ἥλιοι δίδυμοι, ἕνας στὸν οὐρανὸ πάνω κι' ἄλλος στὴ θάλασσα, ἀγκαλιασμένοι, ἀκουμπισμένοι ὁ ἕνας πάνω στὸν ἄλλον, σὰ νὰ φιλιοῦνται κι' ἀποχαιρετιοῦνται, πρὶν τραβήξει ὁ καθένας τὸ δρόμο του. Καὶ μ'ἕνα τελευταῖο ξεπέταγμα φεύγει ὁ ἀπάνω, ξεχωρίζει, ὅσο ψηλώνει καὶ δυναμώνει τὸ φῶς του, ἀστραφτερὸς καὶ χρυσοστέφανος. Καὶ πίσω του ὅλη ἡ μαβιά, ἡ γερανιὰ γαλανάδα τῆς νύχτας σβήνει ὁλοένα, μικραίνει καὶ τραβιέται πιὸ μακριά, ὡς που χάνεται.

Δεξιὰ κι' ἀριστερὰ γύρω στὴ βάρκα καὶ πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας ἡ σπηλιὰ ἀστραποβολᾶ κι' ἀντιφεγγίζει ὁλόκληρη. Οἱ ἀχτίδες τοῦ ἥλιου περνῶντας μέσ' ἀπ' τὸ στενὸ ἄνοιγμα σπάζουν καὶ διασκορπίζονται στοὺς βράχους καὶ στὰ νερά, ἀνάβοντας πυρκαϊὲς ἀναπάντεχες, στολίζοντας τὶς πιὸ σκοτεινὲς γωνιὲς μὲ τὸ φλογερὸ σπιθοβόλημά τους, δείχνοντας τὶς σταξιὲς τοῦ νεροῦ, ρουμπίνια καὶ τοπάζια κι' ἀμέθυστους ἀξετίμητους καὶ τὶς ρωγίτσες ἀπ' τὰ μούσκλια, τσαμπιὰ ὁλόφλογο ἄλικο κοράλλι.

Δεμένα μὲ χρυσοκίτρινες ἁλυσίδες φαντάζουν τὰ κουπιὰ ὡς ἀνεβοκατεβαίνουν, σπάζοντας τὴ χρυσὴ πλάκα τῆς θάλασσας καὶ σηκώνοντας σειρὰ ἀπὸ χρυσοὺς ἥλιους στὶς ἄκρες τους σὲ κάθε βούτημά τους στὰ νερά.

"Ενα φύσημα, ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς, ξεχύνεται μὲ τὴν ἀνατολὴ πάνω ἀπ' ὅλη τὴν πλάσι καὶ τὴ διαπερνᾶ!

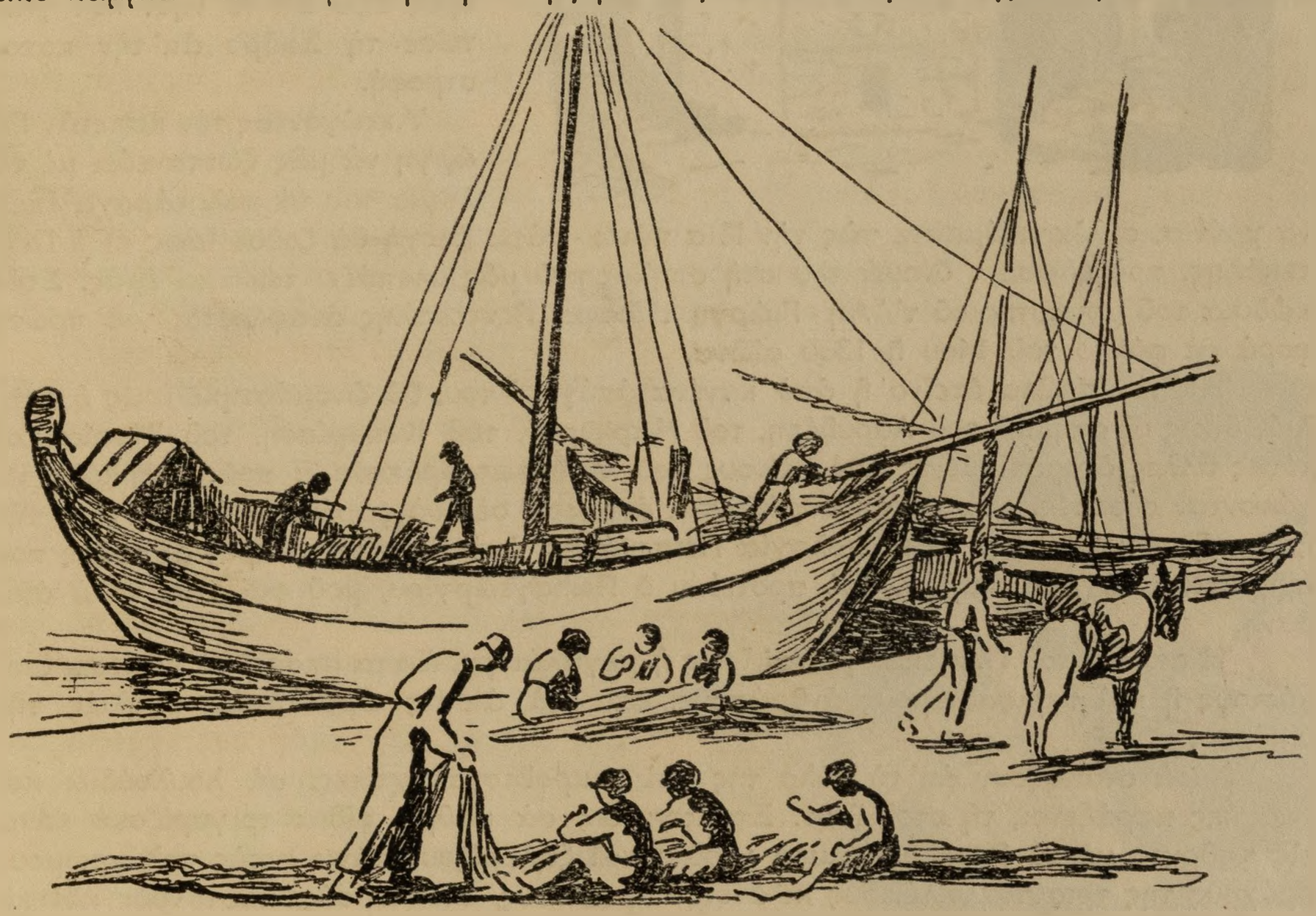
Τὰ κύματα ἀκούνητα, καρφωμένα μὲ μιὰ χρυσὴ καρφίτσα στὴν κορφὴ τὸ καθένα, ἀνατριχιάζουν κι' ἀναταράζονται, κάνοντας νὰ τρεμουλιάζει ἡ ράχι τῆς θάλασσας, κι' ὁ γλάρος, ποὺ ἀσάλευτος ἔστεκε κεῖ στὴν ἄκρια τοῦ βράχου, ξεκινᾶ τώρα σὰν ἀλαφρωμένος, τινάζοντας τὰ φτερά του μὲ μιὰ στριγγιὰ φωνή, καὶ γίνεται κι' αὐτὸς μιὰ χρυσὴ ἀστραφτερὴ λεπίδα στὴν ἀπεραντωσύνη, πετῶντας ὁλοΐσα πέρα κατὰ τὸν ἥλιο.

Μαλαματένια κούπα ὁ οὐρανὸς ἔξω κερνᾶ ἁλογάριαστα χρυσάφι ἀναλυτὸ στοὺς βράχους καὶ τὶς ἀκρογιαλιές, σβήνοντας τὶς τελευταῖες σκοῦρες πινελιὲς τῆς νύχτας.

Τ' ἀγριοπερίστερα ζευγαρωτὰ πετοῦν πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας, καὶ ψηλὰ ἀπ' τὶς κορφὲς τὰ γεράκια μὲ τὸ δυνατὸ πέταγμά τους καὶ τὶς χαρακτηριστικὲς φωνὲς ἐξορμοῦν γιὰ τὸ πρωϊνὸ κυνήγι τους.

Τὸ πέτρινο κάτεργο, ὁ βράχος μὲ τὸ παράξενο σχῆμα, φαίνεται μπροστά μας, καθὼς βγαίνομε ἀπ' τὴ σπηλιά, ν' ἀρμενίζει πάνω στὰ κύματα μ' ὅλα τὰ πανιὰ ἀνοιγμένα σὲ μάταιο κι' ἀτέλειωτο ταξίδι, χωρὶς νὰ ξεκολλᾶ ἀπ' τὸν τόπο του καὶ χωρὶς νὰ φτάνει ποτὲ πουθενά, ἔτσι, ὅπως τὸ καταράστηκε ὁ "Αης - Γιώργης, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσι, ὡς θὰ τὴν ἀκούσομε σὲ λίγο ἀπ' τὸ στόμα τοῦ γέρο - ναύτη, σὰ θὰ φτάσομε στὴ σπηλιὰ τοῦ Πεντεκάλη, πρῶτο σταθμὸ τῆς σημερινῆς ἐκδρομῆς μας.

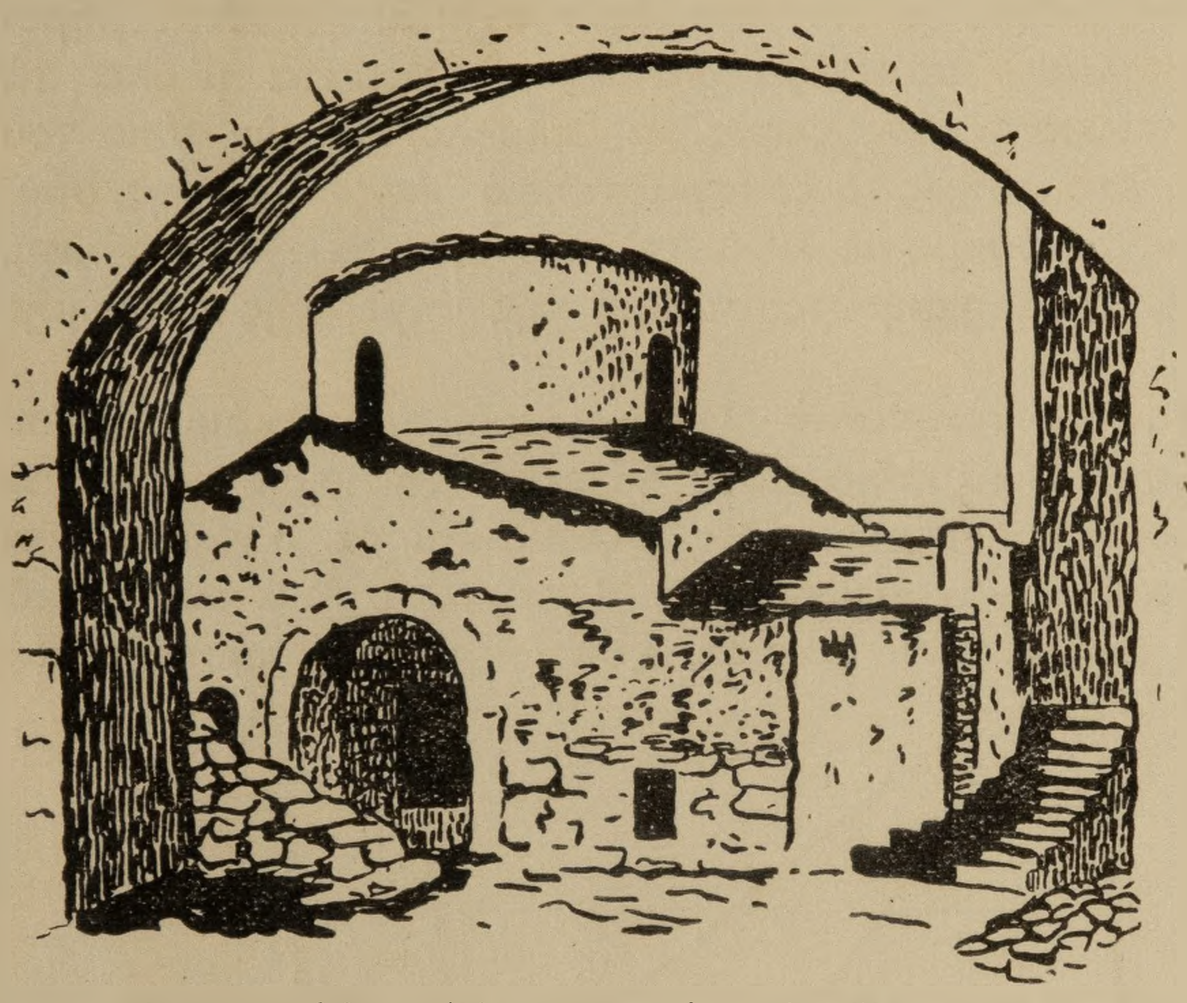
—«"Εχουνε νὰ ποῦνε, μᾶς λέει, πὼς τὸν παλιὸ - παλιὸ καιρό, πρὶν ἀκόμα κι' ἀπ' τοὺς Τούρκους, σὰν οἱ κουρσάροι μὲ τὰ καράβια τους γύριζαν τὰ νησιά, ἔσφαζαν τοὺς ἄντρες, ὅσους τοὺς ἀντιστέκουνταν, ἔπαιρναν τοὺς ἄλλους καὶ τὰ γυναικόπαιδα σκλάβους, ἅρπαζαν ὅ,τι τοὺς ἄρεσε, ἔκαιγαν τὰ χωριὰ καὶ φεύγανε. Μιὰ συντροφιὰ ἀπὸ καμμιὰ ἑκατοστὴ κουρσάρικα βγῆκε παγανιὰ στὰ νησιά, πῆγε στὴ Σκόπελο καὶ

τὴ χάλασε. Ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ κίνησε νὰ ρθεῖ καὶ στὴ Σκῦρο. Μὰ ὁ Ἅης-Γιώργης πάνω ἀπ' τὸ Κάστρο, σὰν εἶδε τὶς φοῦστες νὰ ξεφανερώνονται μιὰ-μιὰ τρεχᾶτες πίσω ἀπ' τὴν πούντα τοῦ βουνοῦ μὲ τὰ πανιὰ φουσκωμένα ἀπ' τὸν ἄνεμο κι' ἁρματωμένες, μ' ὅλες τὶς λουμπάρδες γυρισμένες κατὰ τὸ χωριό, φοβήθηκε γιὰ τὸ νησί του καὶ σήκωσε, καὶ μὲ τὴ βοήθεια τ' Ἅη-Νικόλα, τέτοια φουρτούνα, ποὺ τὶς βούλιαξε σύψυχες ἔξω ἀπὸ τὸν κάβο.

Μονάχα τὸ κάτεργο τοῦ ἀρχικουρσάρου, τοῦ καπετάνιου τους, δὲν τὸ βούλιαξε, παρὰ τὸ πέτρωσε καὶ τ' ἄφησε κεῖ ἀνάμεσα πελάου, σημάδι καὶ φόβητρο, γιὰ νὰ ξέρουν ὅλοι καὶ νὰ βλέπουν τί τύχη προσμένει, ὅσους γυρέψουν νὰ πειράξουν τὸ νησὶ ποὺ ὁ ἅγιος προστατεύει.»

Στὴν παράδοσι αὐτὴ κρύβεται ἴσως ἡ ἀπήχησι ἀπ' τὴν καταστροφὴ τοῦ Καταλανικοῦ στόλου τοῦ Φερδινάνδου τῆς Μαγιόρκας, ποὺ ἔγινε τὸ 1308 ἀπὸ τρικυμία ἔξω ἀπ' τὴ Σκῦρο.

Ἡ ἱστορία μᾶς λέει ἀλήθεια, ὅτι οἱ Καταλανοὶ μὲ ἑξῆντα γαλέρες, φεύγοντας τότε νικημένοι ἀπ' τὴ Χίο, κίνησαν νὰ ἔρθουν στὴ Σκῦρο, μὲ σκοπὸ νὰ τὴν καταστρέψουν κι' αὐτή, ὅπως, πρὶν λίγον καιρὸ εἶχαν πάει κι' εἶχαν καταστρέψει καὶ τὴ Σκόπελο. Τρικυμία ὅμως φοβερὴ βούλιαξε τὶς ἑξῆντα γαλέρες τους αὔτανδρες ἔξω ἀπ' τὸ νησὶ καὶ γλύτωσε τὴ Σκῦρο ἀπ' τὴν καταστροφή.

Ἀκούγοντας τὸν καπετὰν Γιώργη νὰ μᾶς ζωντανεύει μὲ τὰ λόγια του τὰ πολυτάραχα ἐκεῖνα χρόνια, συλλογιζόμαστε πὼς τὴν ἴδια πάνω-κάτω ἐποχὴ θὰ ζοῦσε ἴσως κι' ὁ Πεντεκάλης, ποὺ ἔδωσε τ' ὄνομά του στὴ σπηλιὰ ποὺ μᾶς σκεπάζει τώρα κι' ἐμᾶς. Στὸν κώδικα τοῦ μοναστηριοῦ τ' Ἅη-Γιώργη τ' ὄνομα Πεντεκάλης ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορὰ σὲ φύλλο τοῦ 14ου ἢ 13ου αἰῶνα.

Ἀπ' τὸν πρῶτο ἐκεῖνο ἢ ἀπὸ κανένα ἀπόγονό του, θὰ ὠνομάστηκε ἴσως ἡ σπηλιά, ὅπως οἱ σπηλιὲς τοῦ Λαουδέρη, τοῦ Μαριωροῦ, τοῦ Κυπαρίσση, τοῦ Ἡσαΐα καὶ τόσες ἄλλες ὀνοματισμένες ἀπὸ κείνους ποὺ τὶς πρωτοβρήκανε ἢ ποὺ συνήθιζαν νὰ χώνονται σ' αὐτές, γιὰ νὰ ξεκουράζονται ἀνάμεσα σὲ δυὸ ψαρέματα ἢ στὴν ὥρα τῆς ξαφνικῆς φουρτούνας. Ἡ ἐτυμολογία Πεντεκάλης, ἀπὸ τὶς πέντε μικρὲς ἀγκάλες ποὺ σχηματίζει τάχα ἡ σπηλιά, ποὺ προτείνει ὁ Παπαγεωργίου, μοῦ φαίνεται πολὺ ἀπίθανη.

Ἡ σπηλιὰ τοῦ Πεντεκάλη εἶναι ἴσως ἡ μεγαλύτερη, ἄνετα μπορεῖ νὰ χωρέσει διακόσιους ἢ καὶ περισσότερους ἀνθρώπους, καὶ μιὰ ἀπ' τὶς ὡραιότερες σπηλιὲς τῆς Σκύρου.

Νερὰ σταλάζουν ἀπ' τὸ θόλο της καὶ μικροὶ σταλαχτίτες, σὰ λουλούδια καὶ ρόδακες παράξενοι, τὴ στολίζουν. Σταλαγμίτες σὰ μαῦρα φίδια τριγυρίζουν κάτω τὶς γοῦρνες μὲ τὸ δροσερὸ γλυκὸ νεράκι καὶ ξεχωρίζουν πάνω στοὺς πολύχρωμους βράχους της τριανταφυλλένιους κι' ἀνοιχτοπράσινους, σταχτερούς, καστανοὺς καὶ κί-

τρινους, σ᾽ ὅλες τὶς ἀποχρώσεις. Καὶ στὸ βάθος ψηλά, κεῖ ποὺ δὲ φτάνει τὸ κῦμα, πολυτρίχια καὶ μυρτιὲς ἀνθισμένες κι᾽ ἀγριοβασιλικοὶ φυτρώνουν, ὅμοια πελώρια, φουντωτά, ὁλοπράσινα μπουκέτα, πάνω στὸ βράχο.

Στεκόμαστε καὶ ξαποσταίνομε καὶ δροσιζόμαστε γιὰ λίγο, γιὰ ν᾽ ἀρχίσομε ξεκούραστοι τὸ πιὸ θεαματικὸ μὰ καὶ τὸ πιὸ ἐπικίνδυνο μέρος τοῦ ταξιδιοῦ μας. Τρεῖς ὧρες καὶ περισσότερο δὲ θὰ ἔχομε τώρα πουθενὰ λιμάνι κι᾽ ἀκρογιαλιὰ ν᾽ ἀκοστάρομε, νὰ βγοῦμε στὴ στεριά, ἂν δυναμώσει ξαφνικὰ τὸ μελτεμάκι, ποὺ ἄρχισε νὰ φυσᾶ ἐλαφρά.

Βράχοι κατακόρυφοι, ἀπάτητοι σὲ πόδι ἀνθρώπου, ψηλοὶ πάνω ἀπὸ ἑκατὸ καὶ διακόσια μέτρα, κλείνουν σὰν τοῖχος γιγαντένιος τὸ νησί, ἀπροσπέλαστο ἀπ᾽ τὴ μεριὰ αὐτὴ σὲ ἀφτέρουγα πλάσματα.

Βράχοι μαῦροι καὶ κόκκινοι, καστανοὶ καὶ χρυσαφένιοι, πρασινωποὶ καὶ κάτασπροι, σὰν ἀπὸ ἁλάτι ἢ ἀπὸ χιόνι, μᾶς δείχνουν τὴ μεγαλόπρεπη ἀγριάδα τους.

Ἄλλοι σὰ μεσαιωνικὰ φρούρια μὲ τὶς ἐπάλξεις καὶ τοὺς προμαχῶνες τους κλιμακωτὰ κρεμασμένους πάνω ἀπ᾽ τὴν ἄβυσσο, ποὺ περιμένεις πὼς ὥρα τὴν ὥρα θὰ φανερωθῆ ὁ φρουρὸς πάνω στὰ μπεντένια τους, νὰ σαλπίσει τὴν ἔγερσι μπρὸς στὴν ἀναπάντεχη ἐμφάνισί μας.

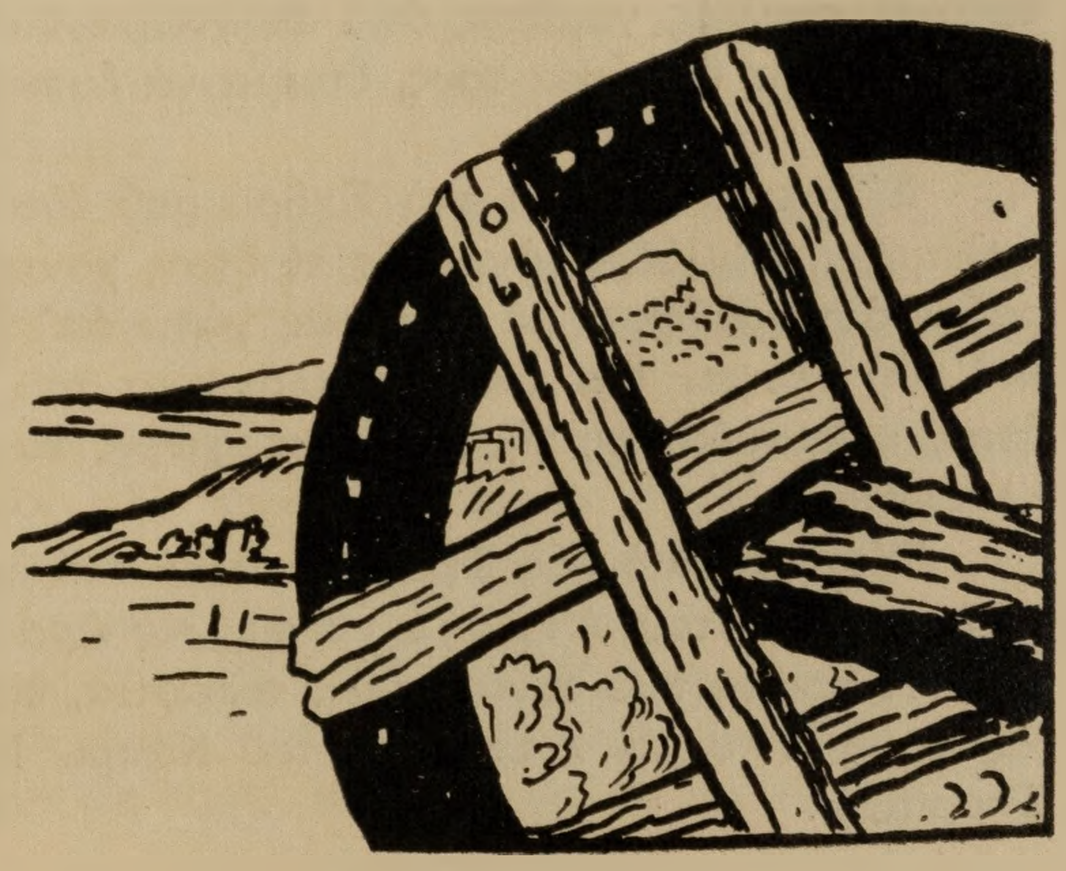
Κι᾽ ἄλλοι μονοκόμματοι, κάθετοι στὴ θάλασσα, σκαμμένοι, φαγωμένοι μόνο χαμηλὰ ἀπ᾽ τὸ κῦμα, ὅπως ἔρχεται πέρα ἀπ᾽ τῆς Μ. Ἀσίας τὰ παράλια ἀνεμπόδιστο, χωρὶς τίποτα νὰ τὸ σταματᾶ στὴν ὁρμή του.

Ρίφια καὶ ριφάκια μὲ τὶς μαννάδες τους ξεχωρίζουν μόλις σὰ μαῦρα κι᾽ ἄσπρα σημάδια, νὰ τρέχουν μ᾽ ὅλη τους τὴν ἄνεσι στὶς πλαγιὲς καὶ τοὺς ἀπάτητους γκρεμνούς τους καὶ μᾶς κυττᾶνε ἄφοβα καὶ περίεργα ἀπὸ τοῦ ὕψους τους κυριολεκτικά.

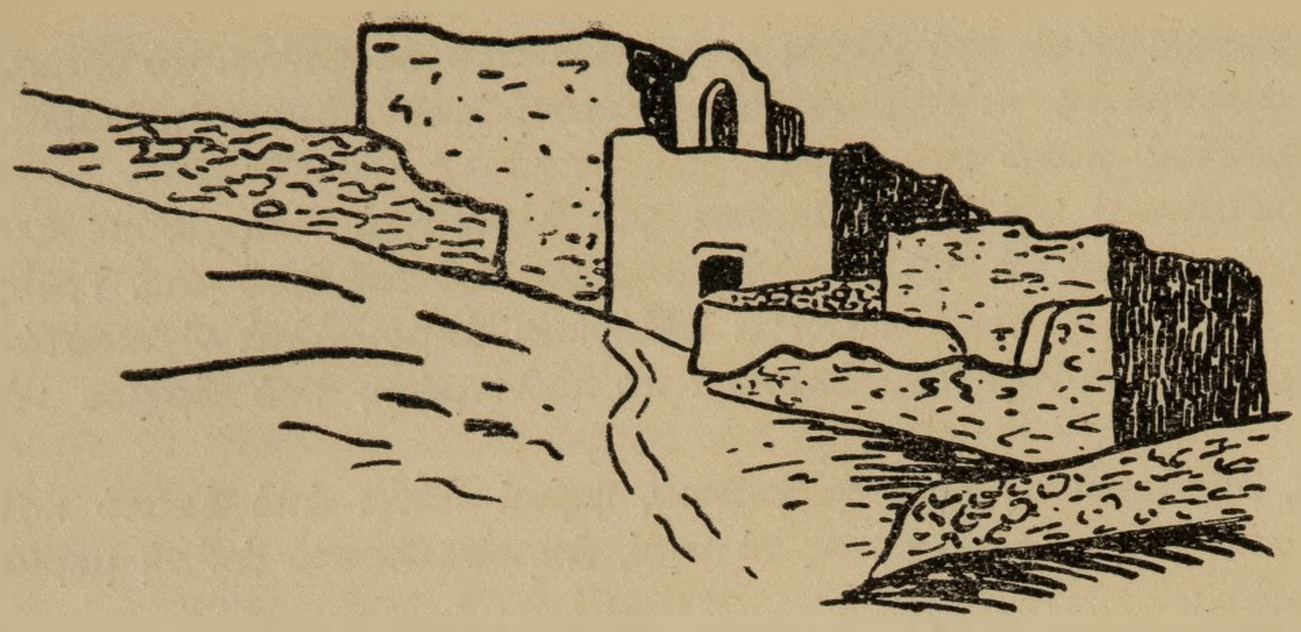
Σπηλιὲς μικροῦλες, μεγάλες, μεγαλύτερες, ποὺ μπαίνομε μὲ τὴ βάρκα καὶ φεύγομε πάλι, μᾶς φανερώνουν ἡ μιὰ πίσω ἀπ᾽ τὴν ἄλλη τὰ ἀπίστευτα μύρια χρώματα καὶ τὴν ἐρημικὴ ὠμορφιά τους.

Πάνω ἀπ᾽ τὸ μικρὸ κάβο, τὶς Κορακιές, μᾶς δείχνουν ψηλὰ στὸ βουνὸ τὴν Ἀποκλείστρια, μόνο πέρασμα βατὸ γιὰ τὰ χτήματα τοῦ μοναστηριοῦ, κλεισμένο μὲ πλεχτὸ σήκανο, γιὰ νὰ ἐμποδίζει τὰ ζῶα τῶν Σκυριανῶν νὰ μπαίνουν καὶ νὰ βόσκουν στὰ χτήματα τοῦ Ἁγίου καὶ νὰ τὰ καταστρέφουν. Οἱ καλόγεροι εἶχαν ἀνέκαθεν μὲ τοὺς νησιῶτες καθημερινὲς φιλονικίες πάνω σ᾽ αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Κάθε χρόνο, κοντὰ τὴ γιορτή του, ὁ Ἅη-Γιώργης ὁ ἴδιος ἔρχεται μὲ τ᾽ ἄλογό του καὶ γυρίζει μόνος του ὅλο τὸ βουνό, ἐπιστατεῖ τὰ ρίφια καὶ τὶς μάντρες του, τὶς ἐλιὲς κι᾽ ὅλα του τὰ χτήματα. Οἱ ἄνθρωποι ἀκοῦνε τὸ λιλιρισμὸ ἀπ᾽ τὰ γκέμια καὶ τὸ τρέξιμο τ᾽ ἀλόγου του, μὰ ὡς νὰ βγοῦν νὰ τὸν δοῦν, ἀγναντεύουν ἀπὸ μακριὰ τὸν καβαλλάρη ποὺ φεύγει, τὸ σπιθοβόλημα ἀπ᾽ τὰ πέταλα τοῦ ἀλόγου του πάνω στὶς πέτρες τοῦ βουνοῦ καὶ ὁ Ἅγιος χάνεται, σὰν καπνός, ἀπὸ μπροστά τους.

—«Τὸ βουνὸ εἶναι ἤμερο, μ᾽ ὅλη τὴν ἀγριάδα τῶν γκρεμνῶν καὶ τὴ μοναξιά

του,» μᾶς λέει ὁ καπτὰν-Γιώργης, «ζούμπερα καὶ νεράϊδες δὲ βγαίνουνε ποτὲς στὰ μέρη ποὺ περπάτησε ὁ Ἅγιος, οὔτε στὰ χτήματά του, γιατὶ φοβοῦνται τὴν κατάρα του!»

Μπαίνομε μὲ τὴ βάρκα στὴ σπηλιὰ τοῦ Ἠσαΐα μὲ τοὺς γυαλιστεροὺς σὰν ἀσημένιους σταλαχτίτες της καὶ τοὺς τριανταφυλλένιους βράχους. Περνᾶμε τὴ σπηλιὰ τοῦ Λαουδέρη, βλέπομε τὸ Καλαμίσι καὶ τὸν Ἀλόρθε λίθο, μαῦρο κι' ἄγριο σὲ σχῆμα ἀνθρώπου, νὰ ὀρθώνεται γίγαντας ὁλομόναχος, σὰν κανένα ἀπ' τὰ δρουϊδικὰ μενὶρ ἢ τὶς ἀνθρωπόμορφες στῆλες-ἀγάλματα τοῦ νησιοῦ τοῦ Πάσχα.

Καβαντζάρομε τὸ Χοντρὸ Κάβο, τὸ φόβο καὶ τὸν τρόμο τῶν ναυτικῶν, ποὺ προχωρεῖ ψηλός, πάνω ἀπὸ διακόσια μέτρα, ὀρθοκατέβατος μέσα στὴ θάλασσα καὶ σκορπᾶ τὸ θάνατο μ' ὅλους τοὺς καιρούς. Στὰ ξαφνικὰ τοῦ Ἀπριλομάη μπουρίνια, ὅμοια ὅπως καὶ στὶς χινοπωριάτικες μπόρες, στὰ δροσερὰ τοῦ καλοκαιριοῦ μελτέμια, ὅπως καὶ στὴ λυσσασμένη χειμωνιάτικη σοροκάδα, ἀμέτρητα εἶναι τὰ καράβια, ποὺ πλήρωσαν μὲ τὴ ζωή τους τὴν ἀστοχιὰ τῶν καπεταναίων τους, νὰ ζυγώσουν ἀσυλλόγιστα στὴ θανατερὴ γειτονιά του...

Καὶ συλλογιόμαστε, σὰν πόσα χέρια νὰ γλίστρησαν κομματιάζοντας τὶς σάρκες καὶ τὰ νύχια τους στ' ἀγκαθερὰ πλευρά του, τὴν ὥρα τῆς τρικυμίας, πασκίζοντας ἀνωφέλευτα, στὸ μάταιο ἀγῶνα τους γιὰ τὴ ζωή, νὰ γαντζωθοῦν, νὰ πιαστοῦν ἀπὸ μιὰν ἄκρη του, νὰ γλυτώσουν ἀπ' τὸν ὄλεθρο!

Πόσα κορμιὰ νὰ χτύπησαν πάνω του γυρεύοντας ἄδικα μιὰ γωνιὰ γῆς στὰ πόδια του νὰ λειώσουν εἰρηνικά!

Τί κραυγὲς φρίκης ν' ἀκούστηκαν, σκεπάζοντας τῆς τρικυμίας τὸ βουητό, πρὶν τὰ στόματα κλείσουν γιὰ πάντα στοῦ θανάτου τὴ σιωπή!

Πηγάδια ἀχόρταγα κάτω στὶς ρίζες του χάσκουν οἱ μαῦρες τρῦπες ἀπ' τὶς ὑποβρύχιες σπηλιὲς γεμᾶτες ἀπὸ ἀνέγνωρα θαλασσινὰ τέρατα, κοιμισμένα τώρα μέσα στ' ἀνήλιαγα θαλάμια τους, ἕτοιμα νὰ ξυπνήσουν στὴν πρώτη τῆς τρικυμίας γνώριμη ἰαχή!

Σ' ἕνα ταξίδι μου στὴ Σκῦρο μοῦ ἔδειξαν κάποτε ἕνα πλοκάμι ἀπὸ χταπόδι ἢ καλαμάρι, δὲν ξέρω ἀκριβῶς τί ἦταν, χοντρὸ ὅπως τὸ λάστιχο τοῦ αὐτοκινήτου. Ψαράδες ἀνταμώθηκαν μὲ τὸ τέρας γύρω ἀπ' τὸ Χοντρὸ Κάβο, πάλαιψαν μαζύ του καὶ τοῦ ἔκοψαν ἕνα ἀπὸ τὰ πλοκάμια του, ἑνάμισυ μέτρο μάκρος μοῦ εἶπαν πὼς ἦταν, κινδυνεύοντας τὴ ζωή τους, χωρὶς νὰ καταφέρουν καὶ νὰ τὸ σκοτώσουν ὁλοκληρωτικά!...

Ὕστερα ἀπὸ ἕξη ὧρες συνολικὸ ταξίδι μὲ τὴ βάρκα ἀπ' τὸ χωριό, φτάνομε στὶς τρεῖς σπηλιὲς τοῦ Λιμνιωνάρη, τὶς ὡραιότερες τοῦ νησιοῦ.

Ἡ πρώτη ποὺ συναντοῦμε, τεράστια, θυμίζει μὲ τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα της τὴν περίφημη Grotta Azzurra τοῦ Κάπρι. Γεράνια σπηλιὰ τὴ λένε καὶ δῶ οἱ Σκυριανοί.

Ὅλα εἶναι γαλάζια κεῖ μέσα. Οἱ βράχοι, ὁ θόλος, τὰ νερά!... Ἀπὸ τὸ πιὸ σκοῦρο γερανιό, σχεδὸν μαῦρο, ὡς τὸ πιὸ διάφανο γαλανό, ποὺ μεριὲς-μεριὲς παίρνει κάτι ἀποχρώσεις ἀτσαλένιες, σταχτογάλαζες στοῦ ἥλιου τὸ ἀντιφέγγισμα.

Μπαίνουμε μὲ τὴ βάρκα καὶ κάνομε τὸ γῦρο της. Μέρος γιὰ νὰ βγοῦμε δὲν ἔχει πουθενά. Ὅσο προχωροῦμε, τὰ χρώματα ἀλλάζουν καὶ μᾶς τὴ δείχνουν διαφορετική, ὅλο πιὸ ὥμορφη! Σωστὸ παλάτι γιὰ Νεράϊδες καὶ Τρίτωνες, ποὺ περιμένομε ὥρα τὴν ὥρα νὰ ξεφανερωθοῦνε ξαφνικὰ καὶ νὰ μᾶς συντροφέψουν στὸ ταξίδι μας.

Ἀθόρυβα γλιστρᾶ ἡ βάρκα πάλι ἔξω στὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα, χωρὶς κανένας μας νὰ τολμήσει νὰ διακόψει τὴ ζωντανὴ σιωπή, ποὺ ἐκεῖ μέσα αἰώνια βασιλεύει...

Οἱ δυὸ τελευταῖες σπηλιές, σκαμμένες πλάϊ-πλάϊ στὸ βράχο, συγκοινωνοῦν ἀπ' τὸ μέρος τῆς θάλασσας μὲ ἕνα στρωτὸ καὶ πολὺ γλιστερὸ μονοπάτι.

Ἡ τελευταία, ἡ μικρότερη, γαλάζια, καταγάλανη, παρουσιάζει τὴν ἴδια χρωματικὴ ἁρμονία μὲ τὴ μεγάλη γεράνια σπηλιά.

Σταλαχτίτες πολύχρωμοι μικροὶ καὶ μεγάλοι στολίζουν πυκνοὶ τὸ θόλο τῆς μεγαλύτερης κι' ἀστράφτουν σὰν ἀσημένιοι, ὅμοιοι μὲ λουλούδια καὶ πουλιά, κι' ἄλλοι μὲ κορδέλλες καὶ ξωτικὰ λεπτουργήματα, βγαλμένα ἀπ' τῶν ἀόρατων στοιχειῶν τ' ἄϋλα χέρια. Κι' ἄλλοι σὰ φτεροῦγες μαρμαρωμένες ἀκίνητες, ποὺ ποτὲ δὲ θὰ πετάξουν, νὰ χαροῦν τὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ, ἀνοιγμένες, ἄχρηστες, καρφωμένες αἰώνια πάνω στὸ βράχο ἀπὸ μιᾶς κακιᾶς νεράϊδας τὴν ἐκδίκησι!...

Χιλιοφαγωμένοι, χιλιοτρυπημένοι ἀπ' τὸ κῦμα οἱ βράχοι της χωρὶς τὴν παραμικρότερη βλάστησι, σ' ἕνα καστανομενεξεδένιο χρῶμα χαμηλὰ κατὰ τὴ θάλασσα, ἀγκαθωτοὶ καὶ κοφτεροί, μοιάζουν ἀληθινὰ σὰν γαμψὰ νύχια, ποὺ ἀγκυλώνουν καὶ ξεσκίζουν ὅσους ἀκουμπήσουν ἀπάνω τους. Οἱ Σκυριανοί, πολὺ παραστατικά, τοὺς λένε γκρίφια, ἴσως ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον ἀγρίφη=ἀγκάθι, ἢ τὸ Γαλλικὸ griffe.

Μιὰ φυσικὴ βραχένια σκάλα μᾶς βγάζει πρῶτα σ' ἕνα πλατύχωρο ἐπίπεδο ἐξώστη πάνω ἀπ' τὰ κύματα. Παραπάνω ἄλλη πλατωσιὰ κι' ἀκόμα ψηλότερα τρίτη, φαντάζουν σὰν τρία πατώματα τῆς σπηλιᾶς, στρωμένα μὲ τοὺς γυαλιστερούς, ἀσημένιους, σταχτοπράσινους κι' ἀλλοῦ τριανταφυλλένιους βράχους.

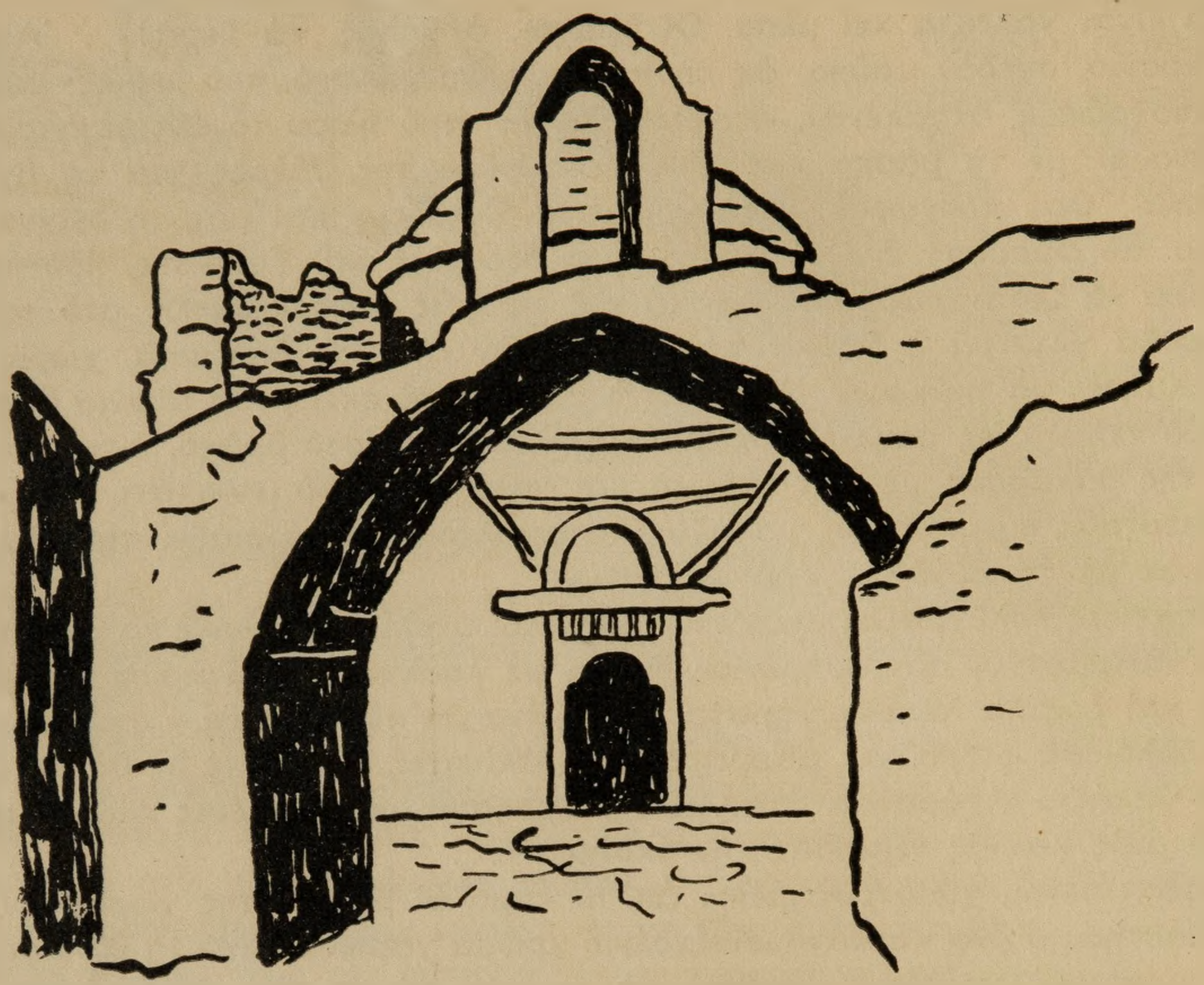
Ἡ κότσ'νη σπ'λιά, τὸ παλάτι τοῦ βασιλιᾶ, τὴ λένε οἱ Σκυριανοί, καὶ σὰν παραμυθένιο παλάτι φαντάζει ἀληθινὰ στὰ θαμπωμένα μάτια μας, μὲ τὰ ξωτικὰ χρώματα, τοὺς σταλαχτίτες καὶ τὰ νερὰ ποὺ σταλάζουν ἀπὸ παντοῦ· καὶ μᾶς δροσίζουν στὴ μεσημεριάτικη φλόγα.

Τ' ἀγριοπερίστερα τρομαγμένα, πετᾶν κοπαδιαστὰ καὶ φεύγουν, καθὼς μᾶς βλέπουν κι' οἱ βράχοι ἀντιλαλοῦνε ἀπ' τὴ διαπεραστικὴ λαλιά τους, ποὺ δὲ μοιάζει καθόλου μὲ τῶν ἥμερων περιστεριῶν τὸ τιτίβισμα.

Ἕνα πετραδάκι ποὺ πέφτει, τὸ πιὸ σιγανὸ μουρμούρισμα, ἡ σταλαγματιὰ τὸ νερὸ ποὺ στάζει ἀπὸ τὸ θόλο, κάθε ἦχος, κι' ὁ μικρότερος, πολλαπλασιάζεται δῶ μέσα σ' ἀτέλειωτα καὶ παράξενα βουητὰ ἀπ' τὸν ἀντίλαλο καὶ γυρίζει πίσω φοβερὸς κι' ἀγνώριστος.

Καὶ συλλογιόμαστε, σὰν τί ἄγριο κι' ἀνέγνωρο στ' ἀνθρώπινα αὐτιὰ ἄκουσμα θ' ἀγροικιέται τάχα κεῖ μέσα, σὰν οἱ μύριες τῆς τρικυμίας φωνὲς ξαπολύσουν τὰ μανιασμένα οὐρλιαχτά τους κάτω ἀπ' τοὺς τόσο ἤρεμους, γιὰ τὴν ὥρα, θόλους της!...

Σανίδια ἀπὸ βάρκες, δυὸ κουμπιὰ ἀπὸ ναυτικὴ Ἐγγλέζικη στολή, ἀλογάκια καὶ σταυροὶ τῆς θάλασσας ξεροὶ κι' ἄλλα φύκια καὶ μούσκλια, ποὺ βρίσκομε στὶς κουφάλες τοῦ βράχου καὶ στὶς γωνιὲς τῆς πιὸ ψηλῆς πλατωσιᾶς, δείχνουν πώς, τὴν ὥρα τῆς φουρτούνας, τὰ κύματα ἀνεβαίνουν ὡς πάνω, πλημμυρίζοντας τὴ σπηλιὰ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη.

Τὸν καιρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου γαντζωμένα ἀνάμεσα στὰ βράχια βρίσκαν συχνά, ὅπως μᾶς λένε, κασόνια ὁλόκληρα μὲ ροῦχα, κονσέρβες κουτιά, κάποτε καὶ ἕνα βαρελάκι μὲ μπράντη ἀπὸ τορπιλλισμένα πολεμικά.

Τὸ λιμανάκι τοῦ Λιμνιωνάρη, ποὺ φτάνομε σὲ λίγο, μαζὺ μὲ τὴν κορφὴ τὸ Ἄρη, καὶ στὴ βορεινὴ πλευρὰ τοῦ βουνοῦ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ καὶ πύργου —φρυκτωρία τὴ λέει, ὅτι ἦταν, ὁ Δέφφνερ— μᾶς κάνουν νὰ ὑποθέσομε πώς, τ' ἀρχαῖα χρόνια, θὰ λατρεύουνταν ἴσως ὁ Ἄρης στὰ μέρη αὐτά.

Κάτω ἀπ' τὸν καυτὸ ἥλιο ἡ πλάκα τῆς Λούστριας, στὸ χωράφι τοῦ Ἄρη, ἀχνίζει μὲ τὰ νερὰ λιγοστεμένα. Ἡ μικρὴ λίμνη — πιὸ πολύ, σουβάλα μπορεῖ νὰ τὴν πεῖ κανένας — δὲ δικαιολογεῖ καθόλου τ' ὄνομά της τὴν ὥρ' αὐτή. Τ' ἀλογάκια, τὰ βώδια καὶ τὰ γιδοπρόβατα τοῦ βουνοῦ, σὰν ἔρθουν μὲ λαχτάρα σιμά της νὰ λουστοῦν καὶ νὰ δροσερέψουν τὰ καταπονεμένα κορμιά τους, δὲ θὰ βροῦν νερὸ ὄχι νὰ λουστοῦν, μὰ οὔτε νὰ πιοῦν νὰ δροσίσουν τὴ γλῶσσα τους καλὰ-καλά...

Τελευταία σπηλιὰ πρὶν ἀπ' τὸ Φάρο συναντοῦμε τὴ Φωκότρυπα. Στὶς χειμωνιάτικες λιακάδες οἱ φώκιες βγαίνουν καὶ λιάζονται στοὺς βράχους της καὶ παίζουν μὲ τὰ μικρά τους τὴν ἄνοιξι. Ἔρημη κι' ἥσυχη τὴν ἐποχὴ αὐτή, μᾶς φαίνεται σὰ σκυθρωπὸ καὶ βαθὺ ἄνοιγμα, χωρὶς καμμιὰ ἰδιαίτερη ὠμορφιὰ μὲ τοὺς καφὲ βράχους της.

Γυρίζοντας τὸ Φανάρι, στὸ δρόμο μας γιὰ τὶς Τρεῖς Μπούκες, συναντοῦμε τὴν ἀμμουδιὰ τῆς Ἁρμερῆς.

Ἕνα Σκυριανὸ δίστιχο παραγγέλνει στοὺς ναυτικούς:

Μόνε περνᾶς τὴν Ἁρμερή,
βάστα λιβάνι καὶ κερί.

Τόσο ἐπικίνδυνο θεωρεῖται τὸ πέρασμά της, μὲ τοὺς μυτεροὺς ὕφαλους βράχους, τὰ μπουρίνια ποὺ κατεβάζει τὸ Βουνὸ καὶ τὰ μάτια τῆς θάλασσας, ποὺ ἀχόρταγα ρουφᾶνε τὸν ἀνήξερο ναύτη στὶς μυστικὲς δῖνες τους.

Φτάνομε στὶς Τρεῖς Μπούκες, τὸ τεράστιο περίφημο λιμάνι τοῦ νησιοῦ, προφυλαγμένο ἀπ' ὅλους τοὺς καιρούς, κι' ἀπὸ κάθε ἐχθρικὴ ἐπιδρομή. Πέτρινα κάστρα ἁπλησίαστα τὰ δυὸ νησάκια, τὸ Σαρακήνικο καὶ ἡ Πλατειά, τὸ φράζουν μὲ τοὺς βραχογκρεμνούς των ἀφήνοντας μόνο τρία στενὰ περάσματα γιὰ τὰ πλοῖα.

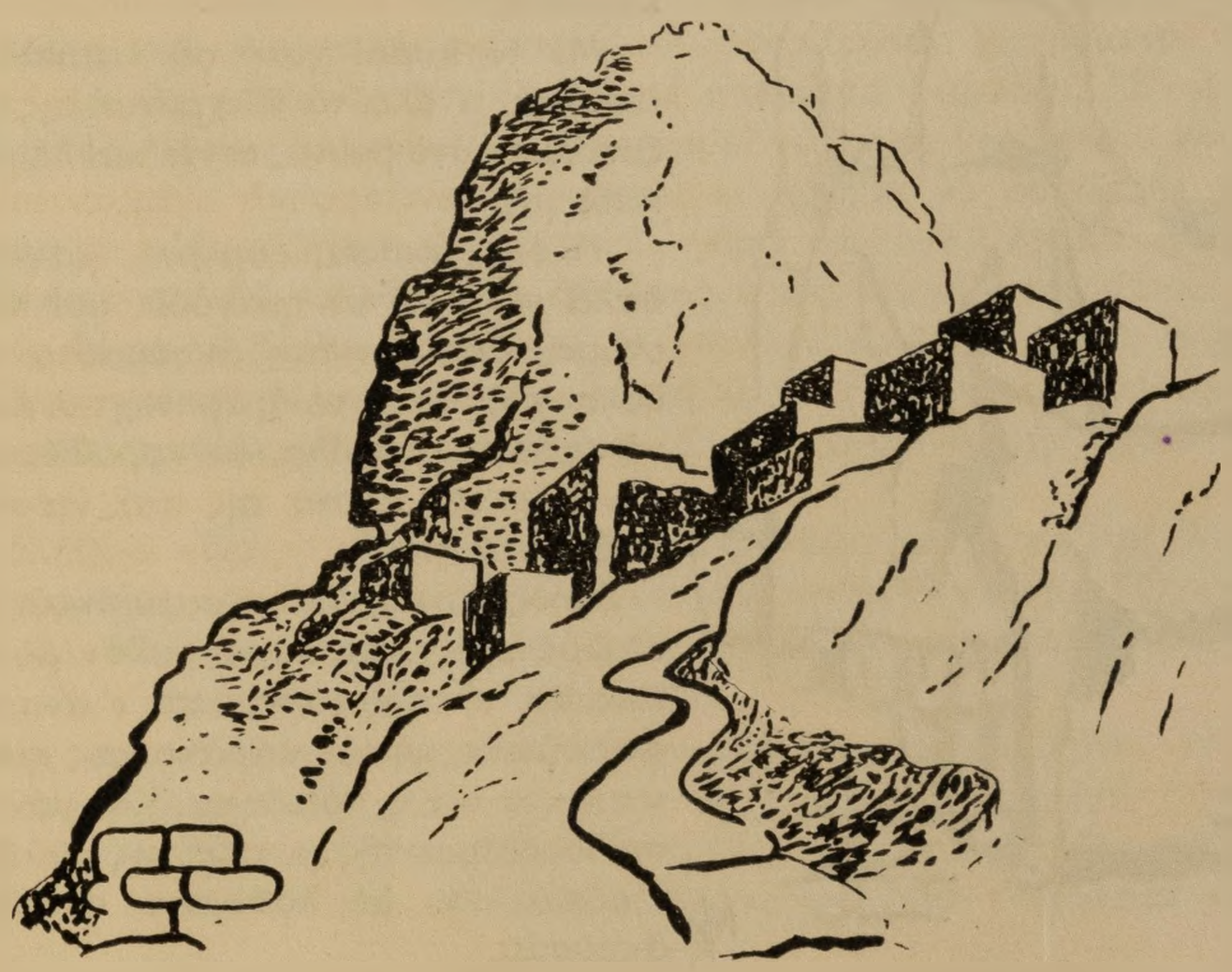
Στὸν πόλεμο τοῦ 1914, μὲ τὰ δυὸ στόμια ἀποκλεισμένα μὲ νάρκες καὶ συρματοπλέγματα, ἦταν τὸ πιὸ σίγουρο καταφύγιο γιὰ τοὺς συμμαχικοὺς στόλους, ἰδιαίτερα τὸν Ἀγγλικὸ καὶ τὸν Ἑλληνικό, ἀπροσπέλαστο σὲ ὑποβρύχια, κοντὰ στὰ στενά, στὰ Δαρδανέλλια, καὶ στὰ Τούρκικα νησιά.

Ἐρείπια ἀπὸ Ρωμαϊκὲς δεξαμενὲς καὶ σπίτια κι' ἀπὸ μεγάλη Βυζαντινὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Φωκᾶ δείχνουν, ὅτι ἀπ' τ' ἀρχαῖα χρόνια τὸ λιμάνι ἦταν γνωστὸ καὶ χρησίμευε γιὰ νὰ φορτώνονται τὰ χρωματιστὰ μάρμαρα τοῦ νησιοῦ κι' ἄλλα προϊόντα του.

Οἱ Ρωμαῖοι ἔχτισαν τὶς δεξαμενές, γιὰ νὰ μαζεύουν τὸ βρόχινο νερὸ γιὰ τοὺς ναυτικοὺς καὶ τοὺς ἐργάτες τῶν λατομείων, γιατὶ ἡ πλησιέστερη πηγὴ βρίσκεται σὲ περισσότερο ἀπὸ τρεῖς ὧρες δρόμο ἀπ' τὸ λιμάνι.

Θῦμα εὐγενικὸ τῆς ἐλλείψεως αὐτῆς τοῦ νεροῦ κι' ὁ Brooke πέθανε ἀπὸ τῦφο στὸ μεγάλο πόλεμο καὶ θάφτηκε, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία ποὺ εἶχε κάποτε διατυπώσει σὲ στίχους του, σὲ μιὰν ἐλιόφυτη πλαγιὰ μπρὸς στὴ γαλάζια θάλασσα, στὸ παραμυθένιο νησὶ τῶν θρύλων... Ψηλὰ ἀνάμεσα στ' ἀγριοπρίναρα, τὰ σφεντάμνια καὶ τὰ πορφυρὰ ρείκια, βλέπομε ν' ἀσπρίζει τὸ ἀπέριττο μνημεῖο του.

Ἀπ' τὶς Τρεῖς Μποῦκες καὶ πέρα οἱ ἀκρογιαλιὲς ἀρχίζουν καὶ μερεύουν πάλι. Οἱ βράχοι χαμηλώνουν καὶ λιγοστεύουν, ἀφήνοντας στὴ θέσι τους τὶς ἀμμουδερὲς μαλακὲς κορδέλλες μὲ τὰ πολύχρωμα χοχλιδάκια.

Ὕστερ' ἀπ' τὰ Β ρ ά χ ι α μὲ τὴν καταθλιπτική ἀγριάδα τους, τὸ ἤμερο λιμάνι τῆς Κ α λ α μ ί τ σ α ς, τὸ ἀρχαῖο Κ ρ ή σ ι ο ν, ὅπως λένε, μὲ τὰ λιγοστὰ σπιτάκια καὶ τὸν Ἅη-Μάμα ἀπὸ πάνω του νανουρίζει τὴ νύχτα τὸν ὕπνο μας.

Σὰν ἀράζομε, στὶς τελευταῖες λάμψεις ἀπ' τὸ ἡλιοβασίλεμα, καθισμένες στὶς αὐλὲς μπρὸς στὶς πόρτες τους, γυναῖκες καὶ κορίτσια, μὲ τὸν ἄσπρο ἐσωτερικὸ κεφαλόδεσμο δεμένο σὰ Βυζαντινὸ διάδημα γύρω ἀπ' τὰ κεφάλια τους, ξεδιαλέγουν στὰ μετάλλινα κόσκινά τους τὸ ξεχωριστὸ ξ α γ κ ο ύ ν ι κριθάρι, γιὰ τὴ σπορὰ καὶ γιὰ τὸ ζύμωμα.

Τὸ κριθάρι τῆς Σκύρου ἦταν ὀνομαστό, ἀπ' τ' ἀρχαῖα ἀκόμα χρόνια, κι' ἕνα ἀπ' τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τοῦ νησιοῦ.

Στὸ τέλος τοῦ τετάρτου αἰῶνα π. Χ. ἐπιγραφὴ στοὺς Ἐλευσινίους πίνακας ἀναφέρει, ὅτι τὰ π ρ ω τ ό λ ε ι α ποὺ ἔφεραν οἱ Σκυριανοὶ στὸ ναὸ ἦταν 48 μέδιμνοι κριθάρι καὶ ὀχτὼ μόνο μέδιμνοι στάρι. Τὴν ἐπιγραφὴ ἔχει δημοσιεύσει ὁ Foucart στὸ Bulletin de Corresp. Hellénique VIII. Συνέχεια τῆς ἀρχαίας συνήθειας γιὰ τὰ πρωτόλεια εἶναι νὰ φέρνουν ἀκόμα στὴν ἐκκλησία τοὺς πρώτους καρπούς, ἰδίως σταφύλια καὶ σῦκα, νὰ τοὺς λειτουργοῦν κι' ὕστερα νὰ τοὺς μοιράζουν στὸν κόσμο γιὰ τὸ καλό.

Ἡ φωτιά μας στὴν ἀκρογιαλιά, κράχτης ἀναπάντεχος μὲς στὸ σκοτάδι, φέρνει σὲ λίγο κοντά μας, πρόθυμους νὰ μᾶς περιποιηθοῦν καὶ νὰ μᾶς φιλέψουν, εὐγενικοὺς σπεριστάδες ἀπ' τὰ γύρω κ ο ν ά κ ι α.

Μὲ τὰ χέρια γεμᾶτα φτάνουν ἕνας-ἕνας, γελαστοὶ καὶ περίεργοι γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦ ἐρχομοῦ μας. Πρῶτα ἕνα λυγερὸ βοσκορούδι μὲ μιὰ γαϐάθα ζεστὸ φρεσκοπηγμένο τραχανᾶ, ὕστερα δυὸ γεροδεμένοι γεωργοὶ μὲ ξυλάγγουρα καὶ φρέσκες ντομάτες ἀπ' τὰ μποστάνια τους καὶ τελευταία μιὰ πρόσχαρη σερπετὴ γριούλα μὲ τὴν ποδιὰ γεμάτη φρέσκα καρύδια.

Μὲ τὸ κορμὶ χυτὸ σὰ λαμπάδα ἀνεϐοκατεϐαίνει, μ' ὅλα τὰ 68 χρόνια της, φορτωμένη, ξυπόλυτη στὸ βουνό, πέντε καὶ ἕξη ὧρες δρόμο κάθε μέρα.

Πλένει, φαίνει, ζυμώνει, μαγειρεύει, κουϐαλᾶ νερὸ μὲ τὸ τραγούδι καὶ τὸ γέλιο στὸ στόμα, δουλεύοντας ἀκούραστα δεκάξη καὶ δεκαοχτὼ ὧρες τὸ ἡμερονύχτιο, ἕτοιμη πάντα νὰ γελάσει γιὰ ὅλα, νὰ κοροϊδέψει ὅλους καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό της στὰ ντέρτια καὶ στὰ παθήματά της.

Στοὺς αὐτοσχέδιους σατυρικοὺς στίχους της οἱ ὠμότερες ἐκφράσεις κυλᾶν μὲ τέτοια ἀφέλεια ἀπ' τὸ στόμα της, ὥστε ν' ἀναρωτιέσαι ξαφνιασμένος μήπως παράκουσες καὶ π α ρ α σ' ν ε ί κ α σ ε ς τὸ νόημα. Καὶ μόνο τὸ πονηρὸ σπιθοϐόλημα τῆς ματιᾶς της σοῦ δείχνει, πὼς τ' αὐτιά σου δὲ λαθέψανε στὸ ξεδιάντροπο ἄκουσμα.

ΜΚ

Χωρὶς πολλὰ παρακάλια μᾶς λέει μερικὰ ἀπ᾽ τὰ τελευταῖα τραγούδια της γιὰ διάφορες μικροκλοπὲς κι᾽ ἄλλα, πραγματικὰ ἢ φανταστικά, σκάνδαλα τοῦ χωριοῦ.

Ξαφνικὰ σταματᾶ. Οἱ γωνιὲς ἀπ᾽ τὸ στόμα της τρέμουν. Τὰ μάτια βουρκώνουν κι᾽ ἀρνιέται νὰ συνεχίσει, θλιμμένη ὅπως εἶναι, μᾶς λέει... Καὶ μόνο ὕστερ᾽ ἀπ᾽ τὶς ἐπίμονες παρακλήσεις μας ἀποφασίζει νὰ μᾶς πεῖ τὸ μυρολόϊ γιὰ τὶς φοραδίτσες της, ποὺ ψόφησαν κι᾽ οἱ δυὸ τὴν περασμένη βδομάδα, ἀφήνοντάς την ὁλομόναχη πάνω στὴν ἄψι τῆς δουλειᾶς.

Παίρνει μιὰ βαθειὰν ἀναπνοή, κρυφαναστεναγμό, κι᾽ ἀρχίζει:

Δυὸ φοραδίτσες εἶχα τις, πρῶτες στὴν ἐμορφάδα!
κι᾽ οἱ δυὸ μοῦ ἐψοφήσανε τούτη τὴν ἑβδομάδα...
Κρῖμα ἦταν, ἀστεροῦλες μου, κρῖμα στὴν ἐμορφιά σας
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ νὰ φᾶνε τὰ κορμιά σας!
Τώρα ποιός νᾶναι πλούσιος; ποῦ νἄβρω ψυχικάρη,
γιὰ νὰ μοῦ πάρει ἕνα ζῶ, νὰ βάνω τὸ σομάρι,
ποὺ ἔρχεται ὁ Θεριστὴς καὶ θὰ πατῶ στ᾽ ἀγκάθια,
στοὺς ὤμους μου ἡ δυστυχὴς θὰ κουβαλῶ δεμάτια!

Τὸ λέει, κι᾽ ἡ φωνή της ἀκούγεται παράξενα κοροϊδευτική. Τὸ στόμα χαμογελᾶ, ἐνῶ στὰ μάτια της ἀχνοτρέμουν δυὸ δάκρυα, ποὺ μὲ περηφάνια ἀγωνίζεται νὰ συγκρατήσει, χωρὶς νὰ τὸ κατορθώνει στὸ τέλος.

—«Ἀστεῖο θὰ σοῦ φαίνεται, κυρία, καὶ θὰ γελᾶς, μὰ ἐμένα αὐτὲς ἦταν οἱ κόρες μου, ποὺ μὲ ξεκούραζαν ἀπ᾽ τὴ βαρειὰ δουλειά! Πῶς νὰ μὴν τὶς κλάψω καὶ νὰ μὴν τὶς μυρολογήσω ἡ γιάτυχος! Ζῆσε, Μαῦρε μου, τώρα, ὡς νὰ μεγαλώσω τ᾽ ἀρφανὸ τὸ Μακαντάση μου! Εἴκοσι μεροῦ εἶν᾽ ἀκόμα! Ποιός ζεῖ, ποιός πεθαίνει, ὡς νὰ ξεπεταχτῆ νὰ μὲ βοηθήσει!...»

Ἴσως ἦταν ἡ ὥρα, ἴσως ἡ θέσι κι᾽ ὁ τρόπος ποὺ εἰπώθηκαν, μὰ κανένας μας δὲν εἶχε βέβαια ὄρεξι γιὰ γέλια!

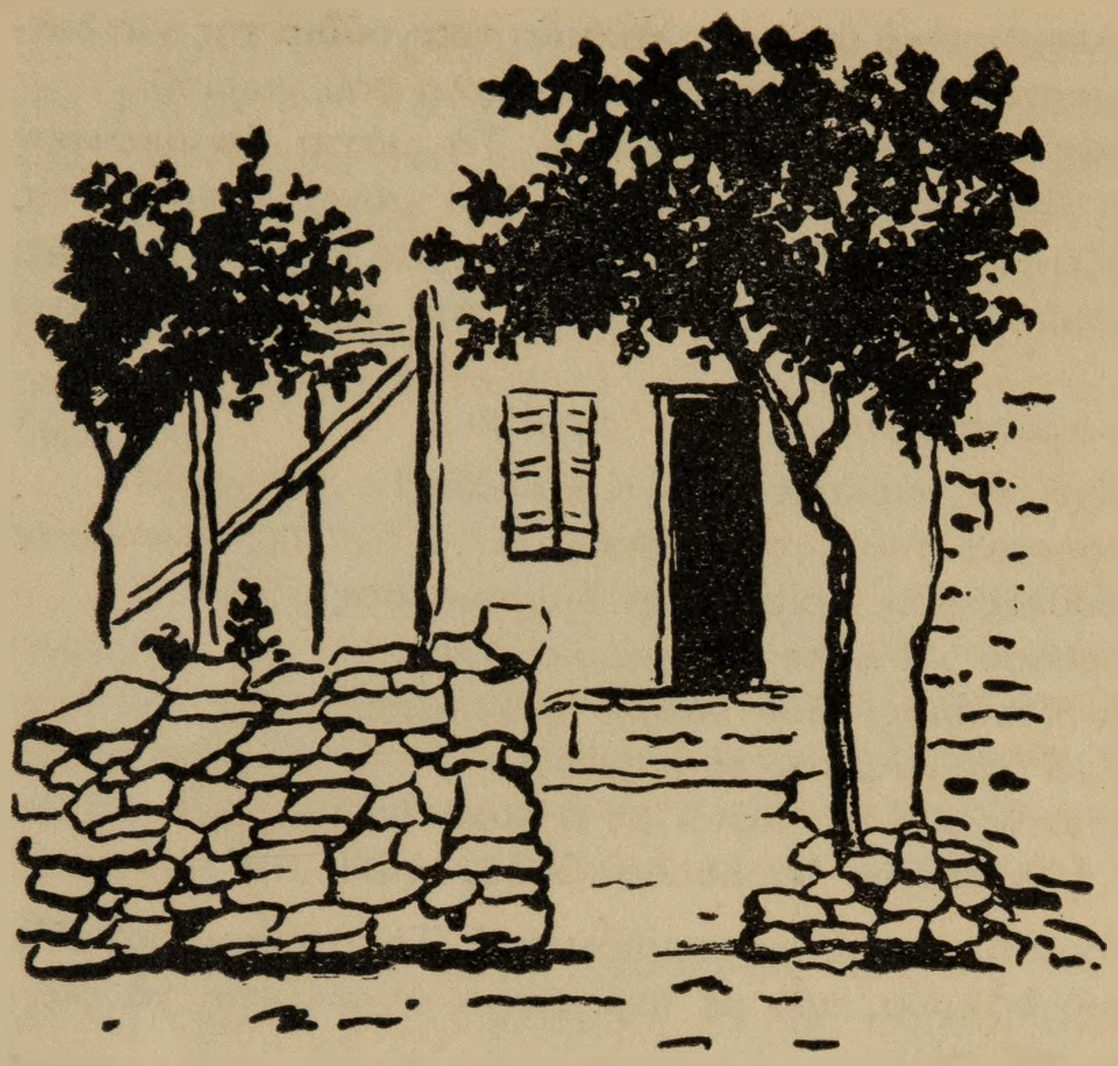
Βασανισμένοι ξωμάχοι οἱ σύντροφοί μου ξέρουν ὅλοι τὴν ἀξία τοῦ ζώου στὴ ζωὴ τοῦ ἀγρότη καὶ σωπαίνουν σκεπτικοί Συμμερίζονται γκαρδιακὰ τὴ θλῖψι τῆς κυρὰ-Λένης γιὰ τὶς φοράδες της. Τὸ φιλικὸ σπέρισμα βαραίνει. Ἕνας ἴσκιος σκεπάζει τὶς καρδιές. Μήπως στὸν καθένα δὲν μπορεῖ νὰ τύχει ἕνα τέτοιο κακό; Ὡς καὶ τὸ σκυλὶ ξαφνιασμένο ἀνασηκώνει τὸ κεφάλι κι᾽ ἀρχίζει νὰ ὀσμίζεται ἀνήσυχα.

Τὸ βλέπουν κι᾽ ἡ συζήτησι ἀνάβει πάλι γύρω ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ τὶς χάρες τους. Πόσα δὲ βλέπουν καὶ δὲ νοιώθουν τὰ ζῶα ποὺ ἐμεῖς δὲν εἴμαστε ἄξιοι!...

—«Ποιός ξέρει τί βλέπει τώρα καὶ τὸ σκυλὶ κι᾽ ἂν δὲν εἶν᾽ ἐδῶ οἱ ψυχὲς ἀπ᾽ τὶς ἀστεροῦλες μου καὶ γὼ δὲν τὶς βλέπω,» λέει ἡ κυρὰ-Λένη συλλογισμένη, πολεμῶντας νὰ τρυπήσει τὸ σκοτάδι μὲ τὴ ματιά της «Γιατί τάχα νὰ μὴν ἔχουν καὶ τὰ ζῶα ψυχή;...».

—«Ἡ ἀλήθεια εἶναι,» μᾶς λέει ὁ τσοπάνης, «πὼς καὶ ὁ σκύλος λένε, ὅτι εἶναι τάχα μαγαρισμένος καὶ δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ μπεῖ στὴν ἐκκλησία. Ὅμως τὸ μήνυμα τοῦ Ἀη-Λιᾶ κάθε χρόνο κανένας ἀπὸ μᾶς δὲ θὰ τὸ καταλάβαινε, ἂν δὲν ἤτανε ἐκεῖνος νὰ μᾶς τ᾽ ὁρμηνέψει μὲ τὸν τρόπο του.

Ἀφέντης καὶ κλειδοκράτορας τοῦ ἥλιου καὶ τῆς βροχῆς πάνω στὸν οὐρανό, ὁ Προφήτ᾽ Ἠλίας στέλνει κάθε χρόνο τὴ μέρα τῆς γιορτῆς του στοὺς ἀνθρώπους τὸ μήνυμα γιὰ τὸ χειμῶνα ποὺ θὰ ρθεῖ, γιὰ νὰ ξέρουν νὰ φυλαχτοῦνε, νὰ προφυλάξουν τ᾽ ἀρνιὰ καὶ τὰ κοπάδια τους, νὰ ἰδοῦν τί θὰ κάνουν γιὰ τ᾽ ὄργωμα καὶ τὴ σπορά τους.

Μὰ οἱ ἄνθρωποι, ἁμαρτωλοὶ ὅπως εἶναι, ἔπαψαν ἀπὸ καιρὸ νὰ καταλαβαίνουν τὸ πολύτιμο πονετικὸ μήνυμα καὶ μόνο οἱ σκύλοι, μὲ τὴν ἁπλὴ πιστὴ καρδιά, τὸ νοιώθουν ἀκόμα στὰ χρόνια μας. Γι' αὐτὸ οἱ τσοπάνηδες τὴ μέρα τ' Ἄη - Λιᾶ ξετάζουν, πῶς εἶναι καθισμένος ὁ σκύλος τους τὴν ὥρα ποὺ βγαίνει ὁ ἥλιος. Ἂν εἶναι γυρισμένος κατὰ τὸ βοριᾶ καὶ κοιμᾶται μὲ τὸ κορμὶ κουλουριασμένο καὶ τὴ μούρη χωσμένη ἀνάμεσα στὰ σκέλια του, θὰ πεῖ πὼς θὰ ἔχομε βαροχειμωνιά. Ἀντίθετα, ἂν ὁ σκύλος ἔχει τὸ κεφάλι του γυρισμένο κατὰ τὸ νοτιᾶ καὶ κοιμᾶται ξαπλωμένος, ξέγνοιαστος, ὁ χειμώνας θὰ εἶναι τέλεια καλοκαιρινός.»

Στὴν καλοκαιρινὴ νύχτα ἡ κορφὴ τοῦ Ἄη - Λιᾶ τοῦ Ψ'λὲ ξεχωρίζει, ἐξαϋλωμένη πυραμίδα, κι' οἱ ἱστορίες γιὰ τὸν Ἅγιο καὶ τὶς διαφορές του μὲ τὴ θάλασσα δίνουν καὶ παίρνουν.

Ἀτέλειωτα ἦταν τὰ παθήματά του ἀπ' τοὺς θυμοὺς καὶ τὶς φουρτοῦνες της. Ὅσο κι' ἂν ἦταν ἀφέντης τοῦ ἥλιου καὶ τῆς βροχῆς ὁ Ἅγιος, ποτέ του δὲν μπόρεσε νὰ κυριέψει τὴ θάλασσα, ὅπως φαίνεται, καὶ βαργεστισμένος ἔφυγε μακριά της καὶ διάλεξε γιὰ κατοικία του τὶς πιὸ ψηλὲς κορφές.

Τὸ σπέρισμα τελειώνει μὲ τὸ πάθημα τῆς Κοχυλιανῆς, πείραγμα γιὰ τὴ γειτονιὰ τὰ Κοχύλια καὶ τὴν κουταμάρα τῶν γυναικῶν της. Μᾶς τὸ λέει ἡ κυρὰ - Λένη μὲ ξεχωριστὸ κέφι. Κάθε θλῖψι φαίνεται νὰ ἔχει σβήσει ἀπ' τὴ θύμησί της τούτη τὴν ὥρα.

— «Μιὰ φορά,» μᾶς λέει, «μιὰ Κοχυλιανὴ πῆγε πάνω στὸν Ἄη - Λιᾶ τὸν Ψ'λὲ ν' ἀνάψει τὰ καντήλια. Κεῖ ποὺ ἔκανε τὸ σταυρό της, βλέπει μιὰ κουκουβάγια καθισμένη στὸ ἱερό. Θάμαξε! Νόμισε πὼς ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Ἄης - Λιᾶς, ἔκανε τὸ σταυρό της τσ' ἔπε:

Ἄη μου Λιᾶ ψηλέ, ψηλέ! μεγάλο εἶν' τ' ὄνομά σου
καὶ γαλανὰ τὰ μάτια σου καὶ κολοβὴ ἡ νορά σου!...»

Πολὺ πρὶν ξημερώσει, στὸ μονοπάτι γιὰ τὸ βουνό, λίγο πιὸ πάνω ἀπ' τοὺς βράχους ποὺ ἔχομε κουρνιάσει γιὰ τὴ νύχτα, νυσταγμένες συνοδεῖες ἀκούγονται νὰ περνᾶνε.

Καλοσαϊσμένα μουλάρια μὲ γερὸ τριπόδισμα φέρνουν ἀπ' τὶς δυὸ κι' ἀπ' τὶς τρεῖς ἀπ' τὰ μεσάνυχτα τοὺς μεγαλοτσοπάνηδες στὰ μαντριά τους. Μικρόσωμα γαϊδουράκια κουβαλᾶνε κάθε λογῆς πράγματα, χοντροφτιαγμένες ἀσκάλες γιὰ τῆς ἐλιᾶς τὸ εὐκολώτερο μάζεμα, χνουδωτὲς βελέντζες γιὰ τὸν ὕπνο, τρίχινα ταγάρια καὶ κοφίνια γιὰ τὶς ἐλιές, σωριασμένα ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ στὸ σαμάρι, μὲ τὸν πηλένιο πατινιώτη

γιὰ τὸ βράσιμο τοῦ πρόχειρου βραδινοῦ φαγιοῦ καὶ τὸ μικρότερο παιδὶ ἀπανωσόμαρα, ἐνῶ ὅλη ἡ ἄλλη φαμιλιά, μὲ τὸ σκυλὶ μαζύ, ἀκολουθᾶ πεζῆ ξυπόλυτη.

Πλούσιοι καὶ φτωχοί, ὅλοι ὅσοι ἔχουνε χτήματα ἢ μαντριὰ στὸ βουνό, θὰ πᾶνε ὑποχρεωτικὰ μόνοι τους νὰ τὰ δουλέψουν τὸν καιρὸ τῆς σοδιᾶς, πέντε καὶ ἕξη ὧρες δρόμο ἀπ' τὸ χωριὸ μὲς στὰ κοφτερὰ στουρνάρια, τὶς ἀγκαθερὲς ἀσμεριὲς καὶ τοὺς ἀχινόποδες. Πολλὲς φορὲς ξεκινᾶνε γιὰ πέντε καὶ ἕξη λιόδεντρα. Πᾶνε τὸ πρωῒ καὶ γυρίζουν τὸ βράδυ περπατῶντας δώδεκα ὧρες καὶ δουλεύοντας ἕξη ὡς ὀκτὼ ὧρες μονομερήτικα!...

Ξεσηκωνόμαστε γιὰ φευγιὸ πρὶν ἀπ' τὸ γλυκοχάραγμα. Στὸ σιγαλὸ ξεκίνημα τῆς βάρκας μέσ' ἀπ' τὰ διάφανα σμαραγδένια νερὰ ἀρίφνητη ποικιλία ἀπὸ θαλασσινὰ ὄντα μᾶς φανερώνεται νὰ βρυάζει μέσα στὶς λακκοῦβες τῆς ἀμμουδιᾶς κι' ἀνάμεσα στὰ βραχάκια τοῦ βυθοῦ.

Κοχύλια ἰριδόχρωμα πιτσιλαδωτὰ καὶ πυργωτὰ σαλιγγαράκια μαῦρα καὶ γυαλιστὰ σὰν ἔβενος, πεταλίδες κι' ἀργοκίνητα καβούρια μὲ τριχωτὰ πόδια, σβέλτες πηδηχτὲς γαρίδες μὲ διάφανο κορμί, ποὺ μόλις ξεχωρίζουνε μὲς στὸ νερό, κι' ἀχινοὶ μὲ τὴν ἀγκαθερὴ πανοπλία τους, ἀγαλῆπες κολλημένες στὸ βράχο μὲ τὶς μαλακὲς φοῦντες ἀπ' τὰ πλοκαμάκια τους, ποὺ σαλεύουν ρυθμικὰ στὸ κῦμα, ἄβλαβα τάχα μούσκλια, ξεγελῶντας τ' ἀνύποπτα ζωῦφια, μαλακὲς μαμουρίδες τῆς ἄμμος, καλοπρόσδεχτος μεζὲς γιὰ τὰ ψάρια, γι' αὐτὸ καὶ περίφημο δόλωμα τῆς ψαρικῆς.

Ψαλίδες τῆς θάλασσας, βυσσινιές, γαλάζιες καὶ χρυσαφιές, ὅμοιες θαλασσινὲς σκολόπεντρες, κολυμπᾶνε στὸ ρέμα, ἕτοιμες ν' ἁρπαχτοῦν, νὰ κολλήσουν στὸ πρῶτο πετρόψαρο ποὺ θὰ βρεθῆ μπροστά τους, γιὰ νὰ ρουφήξουν μαζὺ μὲ κάθε χυμὸ καὶ τὴ ζωὴ ἀπὸ πάνω του.

Ἄλλες, μαζεμένες κουβάρι γύρω ἀπ' τὰ φαγωμένα στὸ βυθὸ ψαροκούφαρα, ἀναδεύουν μὲ μανία τὰ εἴκοσι ζευγάρια τῶν ποδιῶν τους, ἀλληλοδαγκάνονται λυσσασμένα στὴν ἀνήμπορη προσπάθειά τους νὰ ξεγυμνώσουν τὰ ψαροκόκκαλα ἀπ' τὸ τελευταῖο ἀχνάρι τῆς σάρκας τους.

Ἔτσι, στὴ φαινομενικὴ μονάχα γαλήνη τῆς καλοκαιριάτικης αὐγῆς, ὁ ἀγώνας γιὰ τὴ ζωὴ συνεχίζεται βουβὸς κι' ἀμείλικτος ἀπ' ὅλα τὰ πλάσματα στὴ φύσι...

Τυλιγμένο στοὺς τριανταφυλλένιους ἀτμοὺς τῆς χαραυγῆς, ἀφήνομε σὲ λίγο πίσω μας τὸ λιμάνι τῆς Καλαμίτσας καὶ πέφτομε στὸν ἴσκιο τῆς Ψαριᾶς μὲ τοὺς δίχρωμους βράχους της. Ὁ Ἅης Λιᾶς καὶ πιὸ πέρα ἡ Παναγιὰ ἡ Μέγκλου ἀσπρίζουν πάνω στὶς ραχοῦλες μακριά μας.

Μπαίνομε στὴ Λιναριά, ἥσυχη κι' ἀχρωμάτιστη τὴν πρωϊνὴ αὐτὴ ὥρα, μὲ κοιμισμένα τὰ λιγοστὰ σπιτάκια καὶ τὰ ναυτάκια ἀπ' τὸ σταθμὸ τοῦ ἀσύρματου ν' ἀνεβοκατεβαίνουν ξυπόλυτα. Ψαράδες καλαφατίζουν μιὰ βάρκα τραβηγμένη ὄξω στὴν ἄκρη στὸ λιμάνι κι' ἄλλοι μπαλώνουν τὰ δίχτυα τους, γιὰ νὰ εἶναι ἕτοιμοι γιὰ τὸ βραδινὸ ψάρεμα.

Ἡ πικρὴ μυρωδιὰ τῆς ψαρικῆς βασιλεύει ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη. Χταπόδια στεγνώνουν στὸν ἥλιο, ψαροκάλαθα, κύρτοι καὶ δίχτυα, καμάκια καὶ καλάμια βρίσκονται ἁπλωμένα παντοῦ.

Στὸ ἡλιοβασίλεμα, σὰν ὁ ἥλιος βουτᾶ μακριὰ στὸ πέλαγος, ντύνοντας τὰ ψαράδικα καΐκια καὶ τὰ ταπεινὰ σπιτάκια σὲ ρουμπινένια ἀποθεωτικὴ φωτοπλημμύρα, τὸ λιμάνι θὰ ξυπνήσει. Τὰ σπίτια θ' ἀνοίξουν. Καπνοὶ θ' ἀνέβουν στὸ βραδινὸν ἀγέρα, σὰν οἱ νοικοκυράδες γυρίσουν ἀπ' τὰ χτήματα καὶ στήσουν τὸ βραδινὸ φαΐ κι' οἱ ψαράδες θὰ ξεχυθοῦν στὰ καφφενεῖα, στὸ γιαλό...

Στὸ μυχὸ ἀπ' τὸ μικρὸ λιμανάκι, τὶς Ἀχερούνες, πλάϊ στὴ Λιναριά, χαραγμένη ἐπιγραφὴ ΗΟΡ, ψηλὰ πάνω στὸ βράχο, ἔδειχνε πὼς ἐκεῖ θὰ ἦταν ἴσως τὸ σύνορο ἀρχαίου ἱεροῦ, ὅπως θέλει ὁ Girard ποὺ τὴ δημοσίευσε πρῶτος, ἢ τὸ ὅριο ἀνάμεσα στὶς δυὸ πόλεις Σκῦρο καὶ Κρήσιο, ὅπως λέει ὁ Παπαγεωργίου στὴν ἱστορία του. Ἀφήνομε σ' ἄλλους, πιὸ σοφοὺς ἀπὸ μᾶς, τὴν ἔννοια νὰ σπασοκεφαλιάζουν γιὰ τέτοια ζητήματα... Ἡ τοποθεσία ὀνομάζεται ἀκόμα ἀπὸ τοὺς Σκυριανοὺς γράμμα, ἂν καὶ οἱ τελευταῖες ἐργασίες καὶ ἐκβραχισμοὶ γιὰ τὸ δρόμο κατάστρεψαν τὴν ἐπιγραφή.

Ὕστερ' ἀπ' τὶς Ἀχερούνες, τὰ ἤμερα γελαστὰ ἀκρογιάλια μὲ τὶς καταπράσινες ἀγκάλες καὶ τὰ λιμανάκια μὲ τοὺς χαμηλοὺς βράχους καὶ τὶς ἀμμουδιές τους, τὸ Πεῦκο καὶ τὸ Μάρμαρο μὲ τὰ ρημαγμένα ἔργα καὶ τὶς μισογκρεμισμένες ἀποθάθρες, ἡ Σκάφη, ὁ Αη-Φ' κᾶς, τ' Ἁλυκὸ μὲ τὰ κοφτερὰ γκρίφια του, τὸ ἕνα πίσω ἀπ' τ' ἄλλο ξετυλίγουν στὸ δρόμο μας σὰν κινηματογραφικὴ ταινία τὶς εἰδυλλιακὲς ὠμορφιές τους! Μὲ τὸ πανὶ φουσκωμένο ἀπ' τὸ μελτεμάκι ἡ βαρκούλα μας γλιστρᾶ καὶ φεύγει γιαλὸ-γιαλό, χωρὶς τίποτα τὸ ξεχωριστὸ νὰ σταματήσει τὸ ἐνδιαφέρον μας. Μὲ τὰ μάτια μισόκλειστα χαιρόμαστε τὴ μυρωδιὰ ἀπ' τὶς δασωμένες πλαγιές...

Ἀκουμπισμένος μὲ τὰ δυὸ μπροστινὰ ποδάρια του στὴν κουπαστή, μὲ τ' αὐτιὰ σηκωμένα, τὸ κορμὶ τεντωμένο σὰν τόξο, ἕτοιμο νὰ ξεπεταχτῆ, νὰ σπάσει ἀπ' τὴν ὑπερέντασι, ὁ Ἀράπης, ὁ σκύλος τοῦ καπτὰν-Γιώργη, εἶναι ὁ μόνος ποὺ δὲ φαίνεται νὰ συμμερίζεται τὴν ἀδιαφορία μας γιὰ τὴ στεριά.

Πρώτη φορὰ βλέπω σὲ ζῶο τὸ βλέμμα αὐτὸ γεμᾶτο θλῖψι κι' ἀσίγαστο πόθο! Δὲν εἶναι λοιπὸν μόνο ὁ ἄνθρωπος ποὺ λειώνει, γιὰ κάτι ποὺ λαχταρᾶ καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀποχτήσει!. Μὲ τὴν ἀνάσα βαρειά, τὰ ροθούνια του ν' ἀνοιγοκλείνουν ἀνήσυχα, ἀνατριχιάζει καὶ τρέμει ὡς τὴν ἄκρη τῆς οὐρᾶς ἀπὸ ἀκατανόητη γιὰ μᾶς λαχτάρα, γιὰ κάτι ποὺ τὸν ἐρεθίζει καὶ τὸν προκαλεῖ καὶ φαίνεται νὰ τὸν συνταράζει ὡς τὰ κατάβαθα τοῦ εἶναι του! Λίγο ἀκόμα καὶ θὰ χυμήξει νὰ βγεῖ ἔξω κολυμπῶντας! Τίποτα πιὰ δὲν τὸν βαστᾶ...

—«Ἀράπη, ἐδῶ γρήγορα!» ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ κὺρ-Γιώργη θυμωμένη.

Κι' ὁ Ἀράπης, μὲ τ' αὐτιὰ κατεβασμένα, μαζεύεται ἄθελά του μπρὸς στὰ πόδια τοῦ ἀφεντικοῦ του.

Σὲ λίγο, τραβηγμένος ἀπ' τὸ μαγνήτη τῆς στεριᾶς, θὰ ξαναφύγει πάλι, σούρνοντας σὰν τὸν κλέφτη, νὰ πάει νὰ σταθῆ ὁλόρθος, νὰ φερμάρει τὰ πουλιὰ καὶ τὸ κυνήγι ἀπ' τὶς ραχοῦλες καὶ τὶς πλαγιές.

Σκυλὶ τοῦ κυνηγιοῦ περιορισμένο στὰ δυὸ σανίδια τῆς βάρκας!

Καραβόσκυλος καταδικασμένος ν' ἀκούει καὶ νὰ ὀσμίζεται τὰ χίλια μηνύματα τῆς στεριᾶς καὶ τὶς μυρωδιὲς τοῦ κυνηγιοῦ ποὺ τὸν τρελλαίνουν!... Τὸ λάλημα τῆς πετροπέρδικας καὶ τοῦ λαγοῦ τὸ λαχάνιασμα, τῶν ὀρτυκιῶν τὸ φτερούγισμα μὲς στοὺς σκοίνους, τόσα μυστικὰ ἀγνώριστα σὲ μᾶς! Τόσο κοντά τους κι' ὅμως χωρισμένος γιὰ πάντα ἀπ' ὅ,τι εἶναι γι' αὐτὸν ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς.

Αὐτὴ εἶναι τοῦ Ἀράπη ἡ τραγωδία!...

—«Θὰ συνηθίσει! τί θὰ κάνει;» μᾶς λέει ὁ κὺρ-Γιώργης μὲ ἀπάθεια.

Κακόμοιρε Ἀράπη! σὲ τί δὲ συνηθίζει κανεὶς ἀλήθεια;...

Μὲ τὸ πρῶτο σούρουπο καβαντζάρομε τὸν Κάβο Δράπανο καὶ φτάνομε στὸν ὅρμο τοῦ Αη-Φ' κᾶ μὲ τὰ ἐρείπια τῆς μεγάλης Βυζαντινῆς βασιλικῆς καὶ τοῦ μοναστηριοῦ, χτισμένα, ὅπως φαίνεται, τοὺς πρώτους Χριστιανικοὺς αἰῶνες, τὸν καιρὸ ποὺ ὁ Ἅγιος Φωκᾶς θεωροῦνταν ἀκόμα ὁ προστάτης κι' ὁ σωτήρας ὅσων κινδύνευαν

στὴ θάλασσα: «λιμὴν γαληνότατος πᾶσι γεγονὼς θαλαττεύουσιν», ὅπως τὸν λέει τὸ τροπάρι του, πρὶν τοῦ πάρει τὴ θέσι του ὁ Ἅη-Νικόλας.

Μαζεύομε τὸ πανὶ κι' ἀρχίζομε τὶς ἑτοιμασίες γιὰ τὸ ξενυχτέρεμα. Ὄρθός, μὲ τὸ καμάκι στὸ χέρι ὁ καπτὰν-Γιώργης, βουτᾶ κάθε τόσο τὸ καμάκι του μὲ ὁρμὴ στὴ θάλασσα, καρφώνει στὸ βυθὸ κι' ἀνεβάζει σουπιὲς καὶ χταποδάκια, καλαμάρια καὶ τριανταφυλλένια λυθρίνια. Σωρὸς σπαρταριστὸς ξεψυχᾶνε ὅλα ἀνάκατα πάνω στὰ σανίδια τῆς βάρκας.

Ἀναμπλησμένοι ἀπ' ὅλες τὶς ἀγαθωσύνες, ποὺ μᾶς χάρισε τ' ἀτρύγητο περβόλι τῆς θάλασσας, κοιμόμαστε σὲ λίγο ξέγνοιαστοι κάτω ἀπ' τὰ πεῦκα τῆς πλαγιᾶς...

Πόση ὥρα πέρασε;... Ἀνοίγω τὰ μάτια καὶ μὲς στὴ γαλατένια λάμψι τῆς ἀστροφεγγιᾶς—τὸ φεγγάρι παραδειπνᾶ καὶ δὲ φάνηκε ἀκόμα—βλέπω πέρα ἀπ' τὰ πεῦκα ἄσπρους ἀτμοὺς νὰ σηκώνονται καὶ ν' ἀναδεύονται ἀθόρυβα. Λὲς νεράϊδες κι' ἀνεμίζουν τοὺς πέπλους τους καὶ χορεύουν στὸ ξέφωτο!

Ἕνα μουρμούρισμα πλάϊ μου, κάποιος ξύπνησε καὶ σταυροκοπιέται. Νοιώθω μιὰ ἀνατριχίλα νὰ μὲ διαπερνᾶ κι' ἄθελά μου θυμᾶμαι τὸ Φραντζέσκο καὶ τὴν ἱστορία του!

Δὲν εἶναι παραμύθι! Ὅλοι τὸν ξέρανε τὸ Φραντζέσκο στὸ χωριό, τὸν ἀγαπούσανε καὶ λυπήθηκαν γιὰ τὸν ἄδικο θάνατό του.

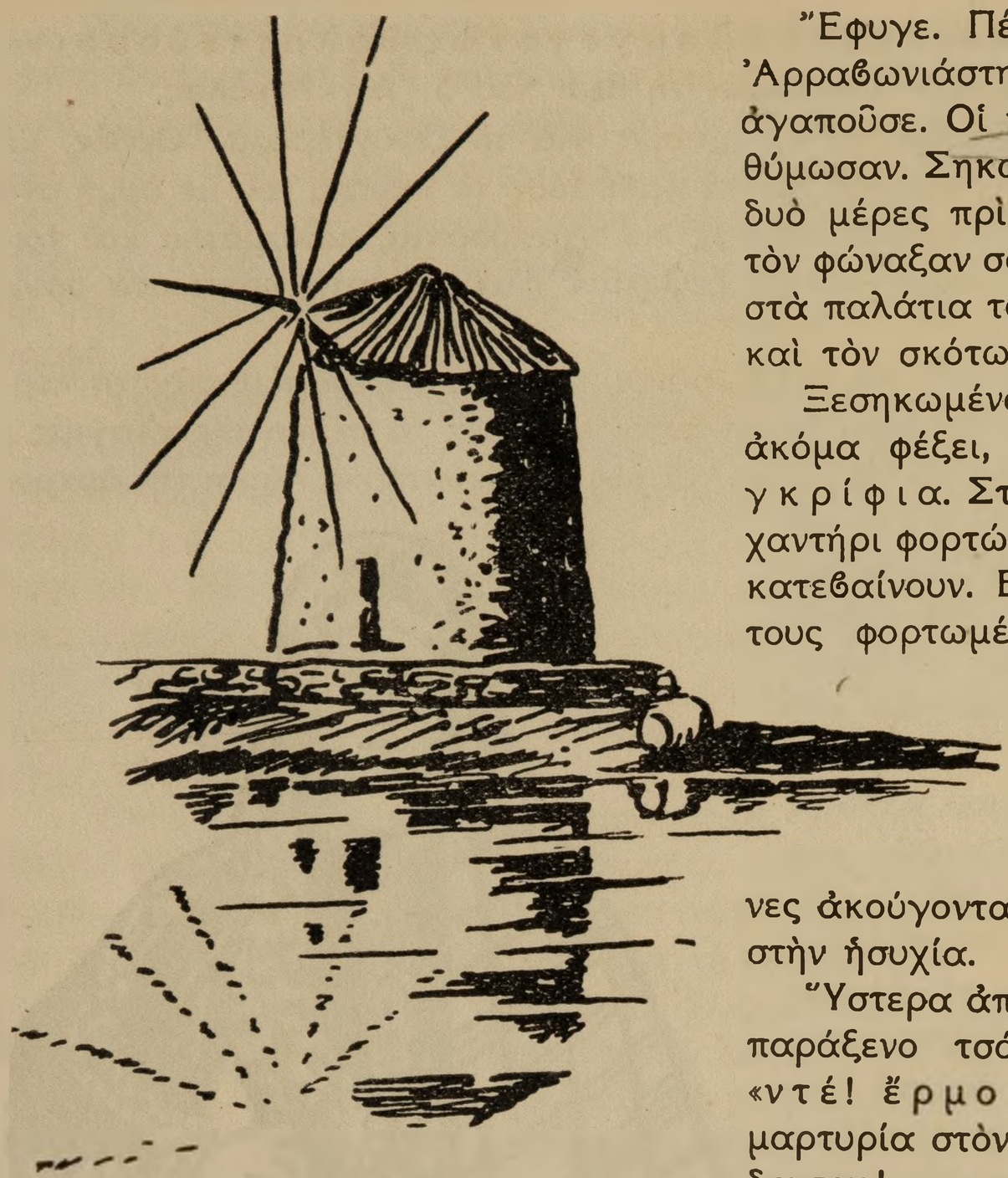
Τώρα στὶς μέρες μας ἔγινε. Δὲν εἶναι ἀπ' τὶς παλιὲς ἱστορίες τῶν παππούδων μας, πού, σὰ θές, δὲν τὶς πιστεύεις!

Φτωχὸ παιδί, καλὸ σὰν κορίτσι, χλωμὸ καὶ ξανθό, ὁ Φραντζέσκος δούλευε στὸ Μάρμαρο, σ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ λημέρια ἴσα-ἴσα. Ὅλη μέρα δούλευε καὶ τὸ βράδυ σὰν πλάγιαζε, ἤρχουνταν οἱ νεράϊδες καὶ τὸν παίρνανε νὰ χορέψει καὶ νὰ κοιμηθῆ μαζύ τους, γιατὶ τοὺς ἄρεσε καὶ τὸν ἀγαποῦσαν.

Οἱ ἄλλοι ἐργάτες, σὰν ξυπνοῦσαν τὴ νύχτα, ψάχνανε στὴ στρῶσι του καὶ δὲν τὸν βρίσκανε. Τὸν ρωτοῦσαν πιὰ ὕστερα καὶ κεῖνος τοὺς ἔλεγε γιὰ τὶς ὠμορφιές τους καὶ γιὰ τὰ μάγια τῆς ἀγάπης ποὺ ξέρανε καὶ τὸν μεθοῦσαν καὶ τὸν τρέλλαιναν. Μὰ οἱ νεράϊδες μαζὺ μὲ τὴν ἡδονὴ ποὺ τὸν πότιζαν ρουφοῦσαν σιγὰ-σιγὰ καὶ τὴ ζωὴ ἀπὸ πάνω του!

Οἱ σύντροφοί του ποὺ τὸν λυπόντανε, εἶδαν κι' ἔπαθαν ὡς νὰ τὸν καταφέρουν νὰ φύγει μακριά, νὰ γλυτώσει ἀπ' τὸν ἔρωτά τους τὸ θανατερό.

Ἔφυγε. Πέρασε λίγος καιρός, ἡσύχασε. Ἀρραβωνιάστηκε μὲ μιὰ κοπέλλα ποὺ τὸν ἀγαποῦσε. Οἱ νεράϊδες ὅμως, σὰν τὸ μάθανε, θύμωσαν. Σηκώθηκαν σὰ σίφουνας μιὰ νυχτιά, δυὸ μέρες πρὶν ἀπ' τὸ γάμο του, πῆγαν καὶ τὸν φώναξαν σὰν πρῶτα, μὰ ἀντὶς νὰ τὸν πᾶνε στὰ παλάτια τους, τὸν τράβηξαν στὸ γκρεμνὸ καὶ τὸν σκότωσαν...

Ξεσηκωμένοι μὲ τὴν αὐγὴ περνᾶμε, πρὶν ἀκόμα φέξει, τὸ Ἁλυκὸ μὲ τὰ κοφτερὰ γκρίφια. Στὴ βαθειὰν ἀγκάλη του ἕνα τρεχαντήρι φορτώνει. Πάνω ἀπ' τὸ μονοπάτι σκιὲς κατεβαίνουν. Εἶναι οἱ ἀγωγιᾶτες μὲ τὰ ζῶα τους φορτωμένα τὸ διαλεχτὸ κριθάρι τῆς Χάρτζας. Ἔρχονται κάτω ἀπ' τὶς ἐλιὲς καὶ τὰ πεῦκα στὸ φεγγαρόφωτο, τραγουδῶντας τὸν ἀγωγιάτικο σκοπό. Οἱ φωνές τους δυνατὲς καὶ χαρούμενες ἀκούγονται ἀπὸ μακριὰ στὴν ἐρημιὰ καὶ στὴν ἡσυχία.

Ὕστερα ἀπὸ κάθε στίχο σχεδόν, σὰν ἄλλο παράξενο τσάκισμα, ἀκούγεται ἡ φράσι: «ντέ! ἔρμο ντέ!» παράγγελμα καὶ διαμαρτυρία στὸν κὺρ-Μέντιο γιὰ τὴν ὀκνάδα του!...

Στὴν πλαγιὰ τοῦ Ὄρους ὁ Ἑλλην' κόπυργος ξεχωρίζει μὲ τὰ ρημαγμένα τειχιά του, ἀνάμεσα στὶς ἀφάνες καὶ τὶς ἀστιβές.

Ὁ ἥλιος ἔχει ἀνέβει γιὰ καλὰ στὸν ὁρίζοντα, σὰ φτάνομε στὴν Ἀτσίτσα. Ἡ ἐποχὴ ποὺ δούλευε τὸ μεταλλεῖο της, τὸ σίδερο, ἦταν ἐποχὴ ἀφθονίας κι' εὐτυχίας γιὰ ὅλο τὸ νησί.

Ἀνάμεσα στὶς χαλασμένες γραμμὲς τοῦ μικροῦ τραίνου γιὰ τὸ μετάλλευμα, πάνω ἀπ' τὰ μισογκρεμισμένα σπίτια τῶν μηχανικῶν καὶ στὴν ἀποβάθρα, ἀφησμένα στὴν τύχη τους, θέριεψαν πάλι τώρα τὰ πεῦκα κι' ἔφτασαν ὡς κάτω στὴν ἀκρογιαλιὰ φουντωτὰ κι' ὁλοπράσινα.

Σμαραγδένιες σαῦρες κοιμοῦνται μακάρια κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιο τους, πρασινοκίτρινες σκολόπεντρες ξετυλίγουν τὸ σερπετὸ κορμὶ πάνω στὶς πέτρες, στὰ χαλάσματα καὶ φαρμακερὲς ρωγαλίδες πλέκουν ἀνεμπόδιστα τὸ πανί τους ἀνάμεσα στὰ χαμόκλαδα...

Πέρα ἀπ' τὴν ἀγκάλη τῆς Καλογριᾶς, τὸν Κοτσ' λὲ καὶ τὸ Λάγκωνα μὲ τὶς ἥμερες ἀμμουδιὲς καὶ τὰ πεῦκα τους, ἡ ἀγκάλη τῆς Μερσινιᾶς μὲ τοὺς σκαμμένους γεμάτους σπηλιὲς καὶ στοές, ὑπόγειες κι' ὑποβρύχιες, βράχους της, τὸ τεράστιο ἀχειροποίητο γεφύρι πάνω ἀπ' τὴν ἄβυσσο κοντὰ στὴν Ἀγαλήπα καὶ τὰ Γεράνια παγιὰ μὲ τὶς ἄσπρες ραβδώσεις τους, μᾶς θυμίζουν γιὰ λίγο μὲ τὴν ἀγριάδα τους τὰ Βράχια τῆς ἄλλης πλευρᾶς τοῦ νησιοῦ.

Βγαίνομε στὸ Μαρκέσι νὰ ξεμουδιάσομε καὶ νὰ δοῦμε καὶ τὰ ἐρείπια ἀπ' τὸ φρούριο, τοὺς τάφους καὶ τὸν ἀρχαῖο ναό του.

Ὁ καπ'τὰν Γιώργης ἀρνιέται νὰ μᾶς ἀκολουθήσει στὴν ἐκδρομή μας αὐτὴ κι' ἀνήσυχα μᾶς παραγγέλνει νὰ μὴν ἀργήσομε.

Μισοχωσμένη ἀπ' τὴν ἄμμο ἡ ἐκκλησίτσα τῆς Θεοτόκου, χτισμένη τοὺς πρώτους Χριστιανικοὺς αἰῶνες, μᾶς δείχνει πὼς ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ πόλις, ἀρκετὰ σημαντική, ὅπως φαίνεται ἀπ' τὰ ἐρείπιά της, θὰ ἐξακολούθησε νὰ ὑπάρχει κι' ὕστερα ἀπ' τὸ Χριστιανισμό, ὡς τὰ Μεσαιωνικὰ χρόνια καὶ τὴ Βενετοκρατία.

Πάνω στὸ λοφάκι, στὸ Παλιόχωρο, ἀντικρὺ στὸ Μαρκέσι, ἡ Παναγιὰ στὰ Φουρτούνια καὶ πιὸ πέρα ἡ Παναγιὰ στὰ Φρόκαλα, ἐρείπια τώρα, ἦταν χτισμένες κι' αὐτὲς πάνω στὰ γκρεμισμένα τείχη, ἀπὸ τὶς πέτρες καὶ τὶς σπασμένες κολῶνες ἀρχαίου πύργου.

Στὴν ἀπόμερη αὐτὴ ἄκρια τοῦ νησιοῦ, πολιτισμοὶ ἄνθισαν κι' ἔσβησαν, χωρὶς τὸ διάβα τους ν' ἀφήσει κανένα ἀχνάρι πάνω στὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων. Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, Παλαιοβυζαντινὰ καὶ Βενετσάνικα μεσαιωνικὰ χτίσματα κοίτονται τώρα ἀγνώριστα, ἀδελφωμένα κάτω ἀπ' τὸν ἄμμο ποὺ τὰ σκεπάζει σιγὰ-σιγά, στὸν ἀξύπνητο τῆς λησμονιᾶς ὕπνο.

Ποιοί τὰ ἔχτισαν καὶ ποιοί τὰ χάρηκαν; Κανένας δὲ θυμᾶται. Καὶ μόνο τ' ὄνομα τῆς τοποθεσίας μᾶς θυμίζει ἀόριστα τὴ Βενετσάνα ἀρχόντισσα, τὴ Μαρκεζίνα Γκύζη, ποὺ πῆρε τὸ νησὶ γιὰ προῖκα στὸ κανίσκι τοῦ γάμου της!...

Στὴν παράδοσι ποὺ θ' ἀκούσομε σὲ λίγο, γυρίζοντας στὴ βάρκα, ἀπ' τὸν καπτὰν-Γιώργη, ποὺ μᾶς μαλλώνει τρομαγμένος, γιατὶ ἀργήσαμε, θὰ δοῦμε πὼς ἂν ἡ πολιτεία ξεχάστηκε, ζωντανὴ διατηρήθηκε ὅμως στὸ λαὸ ἡ θύμησι τῆς φοβερῆς καταστροφῆς της, σὲ περασμένη ἄγνωστη ἐποχή.

—«Δῶ στὸ Μαρκέσι τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου, στὰ παλιὰ χρόνια, γίνη μεγάλη σφαγή. Οἱ Λιάπηδες ἦρθαν μὲ τὰ καράβια τους, βγῆκαν ἁρματωμένοι καὶ σκότωσαν ὅλο τὸ λαό. Τὸ χῶμα ποτίστηκε μὲ αἷμα. Ἡ γῆς κλαίει τοὺς ἀδικοσκοτωμένους καὶ τὰ γιαΐματα φωνάζουν ζητῶντας ἐκδίκησι,» μᾶς λέει ὁ καπτὰν-Γιώργης. «Πολλοὶ τὰ ἔχουν ἀκούσει. Τὰ μέρη εἶναι πολὺ φοβισμένα καὶ γι' αὐτὸ κανένας δὲ βραδυάζεται δῶ πάνου ὡς πέρα στὸν Κάτ' Κάμπο, γιατὶ ὡς ἐκεῖ τοὺς ἐπῆγαν οἱ Λιάπηδες κυνηγῶντας καὶ σκοτώνοντας!...».

Πρὶν ἀπ' τὸ Καρτσ'νούδι, ἀντικρὺ στὰ χαμηλὰ νησάκια, τὶς Ποδιές, οἱ μαῦροι καὶ γερανιοὶ βράχοι, μαλακοὶ μαῦροι σχιστόλιθοι, βαστᾶνε ἀνάμεσα στὰ φαγωμένα ἀπ' τὸ κῦμα γκρίφια τους μυτερὰ κομμάτια ἀπὸ ἄλλες σκληρότερες πέτρες, κοφτερὲς ἀστραφτερὲς λεπίδες, μπηγμένες στὰ μαλακὰ πλευρά τους.

Ἀνάμεσα στὸ Μαρκέσι καὶ στὸ Μεγάλο Ἀκρωτήρι, τὸ Καρτσ'νούδι προβάλλει πιὸ μέσα στὴ θάλασσα τὴ χαμηλὴ ἀμμουδερὴ γλῶσσα του, ὅμοια στὸ σχῆμα μὲ καμπυλωτὸ καβουρόποδο. Βιαστικὰ τὰ κυματάκια σβήνουν στοὺς χαμηλοὺς βράχους του, στεφάνι ἀπὸ ἄσπρους ἀφρούς, ποὺ σκεπάζει ἀπ' τὴ μιὰν ἄκρη στὴν ἄλλη τὸ μικρὸ κάβο, στῆς τραμουντάνας τὸ φύσημα.

Ὁλόκληρο συμπεθεριὸ στὴ σειρὰ μὲ τὸ γαμπρὸ καὶ τὴ νύφη μπροστά, ὁ Πετρόγαμος, καὶ πιὸ κάτω ἡ Βωδόμαντρα μὲ τὰ πέτρινα βώδια, τὸ σκύλο καὶ τὸν τσοπάνη καθισμένους ἕνα γῦρο, χρωστᾶνε βέβαια τὴν ὀνομασία τους στὴν παράξενη διάταξι καὶ τὸ σχῆμα τῶν βράχων, ὅπως τοὺς βλέπομε νὰ ξεχωρίζουν μὲς στὴ θάλασσα, λίγο πιὸ πέρα ἀπ' τὴν ἀκρογιαλιά.

Μισοσκεπασμένοι ἀπ' τὰ κύματα οἱ βράχοι μοιάζουν ἀλήθεια συνοδεῖες ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ ζῶα — πετρωμένους ἀπὸ ἄγνωστο λόγο ξαφνικὰ — πάνω στὴν ὥρα τῆς χαρᾶς, ἢ στὴν ξεκούρασί τους.

Στὴν Κατάκλεια ἡ σπηλιὰ ποὺ γίνεται ἡ νεραϊδομάζωξι, χωρισμένη μὲ στενὸ θαλασσινὸ πέρασμα ἀπ' τὴ στεριά, μαυρίζει πάνω στὸ βράχο.

Πέρα ἀπ' τοῦ Στεφανῆ τὴν ἀγκάλη καὶ τὸν "Αη-Πέτρο, μπρὸς στὸν κάβο καὶ τὰ νησάκια τὶς Καμῆλες, ριγμένο στὰ ρηχά, μισοβουλιαγμένο ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου, τὸ σιδερένιο κουφάρι ἑνὸς βαποριοῦ σκουριάζει μέσα στὴ θάλασσα.

Οἱ ἄνθρωποι, μὲ τὰ φουρνέλλα καὶ τὰ βαροῦλκα τους, σφυροκοπᾶνε κι' ἀγωνίζονται νὰ πάρουν καὶ νὰ γλυτώσουν ὅσα περισσότερα μποροῦν, ἀπὸ πάνω του. Ἡ θάλασσα, ποὺ ὁλόκληρα κάστρα, καράβια θεόρατα καταπίνει σὲ μιὰ στιγμή, τὸ χτυπᾶ μὲ τὶς φουρτοῦνες της νυχτοήμερα. Σαπίζει τὰ ξύλα καὶ τρώει μὲ τὴν ἁρμύρα τὰ σίδερα, χωρὶς νὰ καταφέρουν ἀκόμα, τόσα χρόνια τώρα, νὰ τὸ διαχωρίσουν καὶ νὰ τὸ βουλιάξουν ὁριστικά.

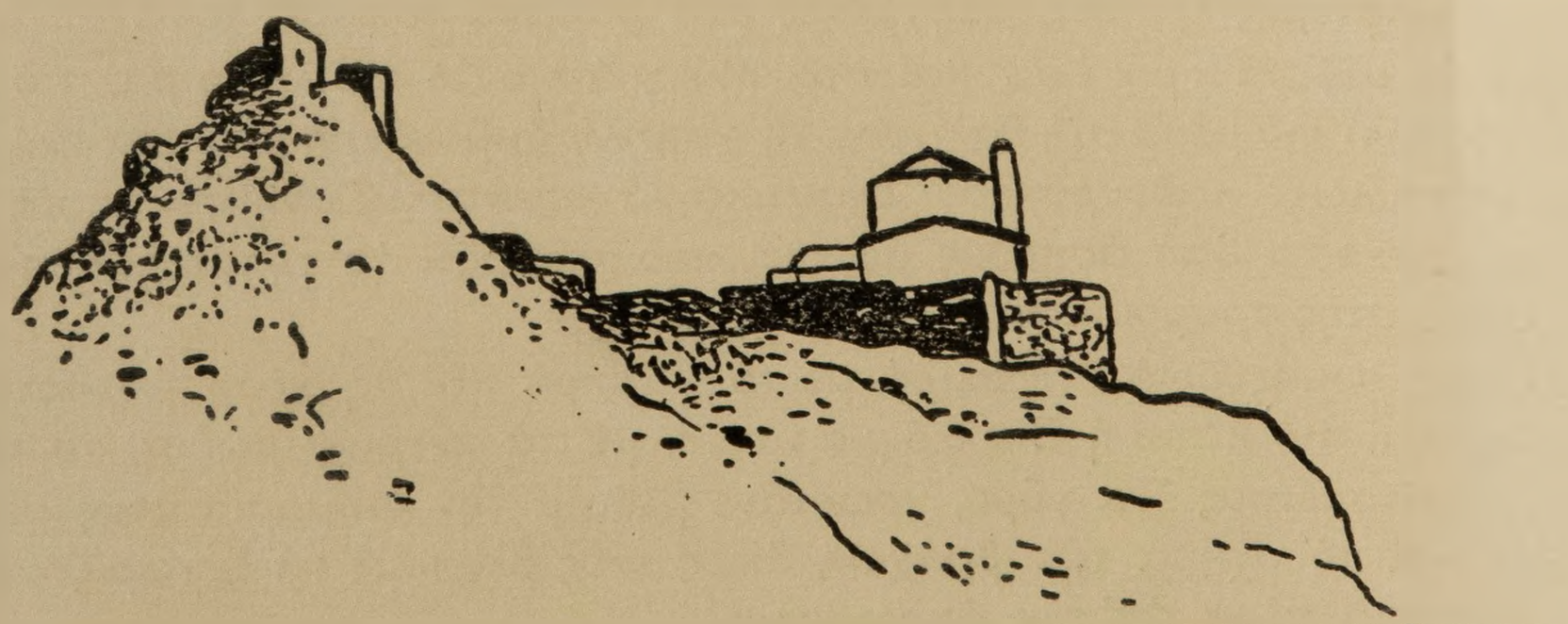
Στρίβοντας τὰ Γυρίσματα ἀντικρύζομε, πέρα ἀπ' τὸ Μπαλίτη, τὴν 'Απιὰ καὶ τὰ Μαλά, τὸ Κάστρο καὶ τὸ χωριό.

Τὰ Βρυκολακονήσια, βραχένιες σταλαγματιὲς πεσμένες μέσα στὴ θάλασσα, μιὰ σπιθαμὴ ἔξω ἀπ' τὸ Μῶλο καὶ τὰ Πουριά, γαλάζια καὶ ἤμερα, γελαστά, μὲ τὸ νησάκι τ' "Αγι-'Αρμόλαου στὴ μέση καὶ τὸ ἐκκλησάκι του ν' ἀσπρίζει πάνω στοὺς βράχους του, δὲ δικαιολογοῦν καθόλου τὸ μακάβριο ὄνομά τους τὴν ὥρ' αὐτή.

Τὸν καιρὸ τῆς πανούκλας, πᾶνε διακόσια χρόνια τώρα καὶ περισσότερα, λένε πὼς πετοῦσαν ἐκεῖ τοὺς πανουκλιασμένους, πρὶν ἀκόμα ξεψυχήσουν καλὰ-καλά, καὶ τοὺς ἄφηναν νὰ βρυκολακιάσουν, ἄψαλτους κι' ἄταφους πάνω στὰ βράχια τους.

Στοὺς βράχους τοῦ "Αγι-'Αρμόλαου ἡ ἀστακόμαντρα, κλεισμένη μὲ σιδερένια κάγκελα, βαστᾶ φυλακισμένους τοὺς ἀστακούς, ὥς νὰ ρθεῖ ἡ ὥρα ποὺ θὰ τοὺς φορτώσουν στὸ βαπόρι, γιὰ τὴν ἀγορὰ τῆς 'Αθήνας.

"Εξω στὸ Μῶλο, ὁ μύλος, τὸ Μ'λάτσι, μόλις ξεχωρίζει στὸ σούρουπο. Καὶ πέρα στὰ Μαγαζιὰ καὶ στὸ χωριὸ τὰ ἠλεκτρικὰ φῶτα ἀνάβουν ξαφνικά, λὲς γιὰ νὰ χαιρετίσουν τὸν καλὸ γυρισμό μας.

ΑΖΥ μὲ ὅλα τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, ἡ Σκῦρος ἀκολούθησε τὴν τύχη τῆς ἄλλης Ἑλλάδας στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων.

Πρῶτοι κάτοικοί της τὰ προϊστορικὰ χρόνια ἦταν μὲ τὴ σειρὰ οἱ Πελασγοὶ καὶ οἱ Κᾶρες, οἱ Κρῆτες καὶ οἱ Δόλοπες.

Ἀπ' τοὺς Πελασγοὺς τὴν ἔλεγαν καὶ Πελασγία κι' ἀπ' τοὺς Δόλοπας Δολοπία. Ὁ Ὅμηρος στὴν Ἰλιάδα του ὀνομάζει τὴ Σκῦρο «Ἐνυῆος πτολίεθρον», γιατί, ὅπως γράφει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ὅταν ὁ Ραδάμανθυς, τὸν καιρὸ τῆς Κρητικῆς θαλασσοκρατορίας, μοίρασε στοὺς φίλους καὶ ὑποτελεῖς του ἡγεμόνες τὰ νησιὰ καὶ τὶς πόλεις ποὺ εἶχε κυριεύσει, ἔδωσε τὴ Σκῦρο στὸν Ἐνυέα. Λίγα γκρεμισμένα ἀπομεινάρια ἀπὸ Πελασγικὰ τείχη, ἀχνάρια ἀπὸ προϊστορικοὺς συνοικισμούς, τάφοι, νομίσματα καὶ ἀγγεῖα τῆς μακρινῆς ἐκείνης ἐποχῆς βρίσκονται ἀκόμα τυχαῖα ἀπὸ τοὺς νησιῶτες καὶ θυμίζουν τὸ πέρασμα τῶν φυλῶν αὐτῶν ἀπ' τὸ νησί.

Ὅσο γιὰ τοὺς μύθους γιὰ τὸ Θησέα καὶ τὸν Ἀχιλλέα, οἱ Σκυριανοὶ ὀνομάζουν ὡς σήμερα Ἀχίλλι τὸ λιμάνι στὴ νοτιοανατολικὴ ἄκρια τοῦ ἰσθμοῦ, ποὺ ἑνώνει τὰ δυὸ κομμάτια τοῦ νησιοῦ, γιατί, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσι, ἀπὸ κεῖ ἔφυγε ὁ Ἀχιλλέας γιὰ τὴν Τροία.

Λέγανε ἀκόμα οἱ παλιότεροι, πὼς ἡ Παναγιὰ ἡ Πισκοπὴ στὸ Κάστρο ἦταν χτισμένη πάνω στὸν παρθενῶνα τοῦ Λυκομήδη (παρθενώνας ἐδῶ στὴ σημασία τοῦ γυναικωνίτης). Ντυμένος μὲ γυναίκεια ροῦχα ὁ Ἀχιλλέας μεγάλωσε κεῖ, ἀνάμεσα στὶς κόρες τοῦ βασιλιᾶ. Ἡ μητέρα του ἡ Θέτις, ἔτσι ὅπως τὴν ὡραματίστηκε ὁ ποιητής:

Στὴ φεγγαρόλουστη νυχτιὰ πέρ' ἀπ' τὸ μεσονύχτι,
στὸ δρόμο ποὺ στὰ κύματα χρυσὸ ἡ σελήνη δείχτει,
πάνω στὸ φιλντισένιο της τ' ἁμάξι καθισμένη,
ἡ ἀσημοπόδα Θέτιδα μὲ Τρίτωνες προβαίνει.
Τ' ἀπόγειο μέσ' ἀπ' τὶς σπηλιὲς στὶς κόγχες τους σφυρίζει,
παίζουν οἱ Νύμφες στὸν ἀφρὸ κι' ἡ συνοδειὰ ἁρμενίζει...

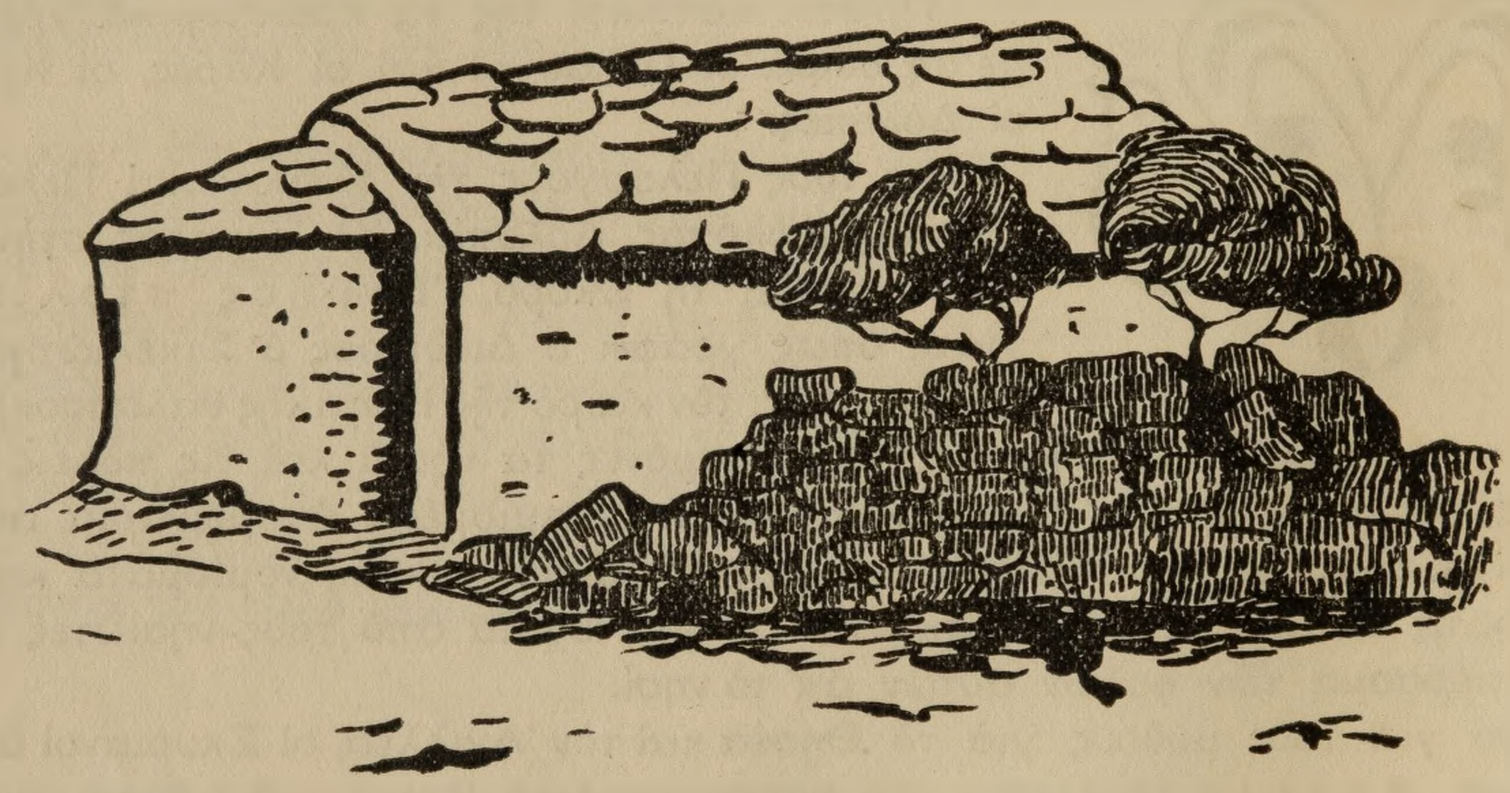
τὸν ἔφερε καὶ κεῖνον μὲς στὸ θαλάσσιο ἅρμα της κρυφὰ μιὰ νυχτιά, καὶ τὸν ἔκρυψε ἀπὸ μικρὸ στὴ Σκῦρο, γιατὶ φοβήθηκε τὸ χρησμό, ποὺ ἔλεγε ὅτι ὁ γυιός της θὰ σκοτωθῆ, ἂν πάει στὸν πόλεμο τῆς Τροίας.

Τὰ χρόνια περνοῦσαν, ὁ ἥρωας μεγάλωνε, μὰ ἡ Τροία δὲν μποροῦσε νὰ παρθῆ χωρὶς τὸν Ἀχιλλέα, εἶπαν οἱ Θεοί, σὰν τοὺς ρώτησαν. Κι' ἔτσι ὁ Ἀγαμέμνων ἔστειλε στὴ Σκῦρο τὸν Ὀδυσσέα καὶ τὸ Νέστορα, νὰ τὸν βροῦν καὶ νὰ τὸν πάρουν μαζύ τους.

Ξέρομε πῶς ἡ πονηριὰ τοῦ Ὀδυσσέα - πραματευτῆ ξεσκέπασε τὸν ἥρωα, σὰ ρίχτηκε ἀστόχαστα ν' ἁρπάξει τὰ ὅπλα, ποὺ ὁ πολυμήχανος Ἰθακήσιος εἶχε φέρει μαζὺ μὲ τὰ γυναικεῖα στολίδια καὶ φορέματα, καὶ κάνοντας ἄχρηστη κι' ἀνωφέλευτη τὴν προφύλαξι τῆς μάννας, ἀνάγκασε τὸν Ἀχιλλέα νὰ φύγει γιὰ τὸ Ἴλιον, ὅπου ηὗρε τὸ θάνατο σύμφωνα μὲ τὸ χρησμό, ἀφήνοντας στὴ Δηϊδάμεια, τὴν κόρη τοῦ Λυκομήδη, συντρόφισσα κι' ἀγαπημένη του, ἀξέχαστο σημάδι τοῦ ἔρωτά του, τὸ Νεοπτόλεμο τὸ γυιό τους, προορισμένο ἀπ' τοὺς Θεοὺς νὰ πάρει τὴ θέσι τοῦ πατέρα του καὶ νὰ τελειώσει τὸ ἔργο του.

Τὸ ἄλλο λιμάνι τοῦ ἰσθμοῦ, ἡ σημερινὴ Καλαμίτσα, ὠνομάζουνταν, λένε, στὴν ἀρχαιότητα Κρήσιον ἀπὸ τοὺς Κρητικούς.

Παραδόσεις σχετικὲς μὲ τὸ Θησέα καὶ τὴ Σκῦρο στὴν ἀρχαιότητα, ξέρομε τὴ μία ποὺ ἀναφέρει ὁ Ἀπολλόδωρος: «Ἔνιοι Αἰγέα Σκυρίου εἶναι λέ-

γουσι», ποὺ μᾶς μαθαίνει, ὅτι ὁ παπποῦς τοῦ Θησέα, ὁ πατέρας τοῦ Αἰγέα τοῦ πατέρα του, ὠνομάζουνταν Σκύριος. Καὶ τὴν ἄλλη, τὴ γνωστή, ὅτι ὁ Θησέας σκοτώθηκε στὴ Σκῦρο ἀπ' τὸ βασιλέα Λυκομήδη, πανάρχαια, ὅπως φαίνεται, ἀφοῦ τὴν ἀναφέρει κι' ὁ Ἀριστοτέλης στὴν Ἀθηναίων Πολιτεία του.

Ὁ μῦθος αὐτός, γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Θησέα, γεννήθηκε ἴσως, λένε μερικοὶ ἱστορικοί, ἀπὸ καμμιὰ ἀποτυχημένη ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων γιὰ νὰ κυριέψουν τὴ Σκῦρο.

Ὁ Θησέας θὰ πῆγε φαίνεται ἐκεῖ μὲ σκοπὸ νὰ περιορίσει τὴν πειρατεία τῶν Σκυριανῶν, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ κυκλοφοροῦν ἐλεύθερα καὶ χωρὶς κίνδυνο οἱ Ἀθηναϊκὲς τριήρεις σ' ὅλο τὸ Αἰγαῖο. Ὁ Ἀθηναῖος ἥρωας θὰ σκοτώθηκε ἴσως τότε, σὲ καμμιὰ μάχη του μὲ τοὺς Σκυριανούς, κι' ἀπὸ κεῖ γεννήθηκε ὁ μῦθος γιὰ τὸ φόνο του ἀπ' τὸ Λυκομήδη, τὸ Σκυριανὸ βασιλιᾶ.

Οἱ Σκυριανοὶ λένε σήμερα, πὼς ὁ Λυκομήδης, σὰν γκρέμισε τὸν ἥρωα ἀπ' τὸ Κάστρο, τὸν ἔρριξε καὶ τὸν σκότωσε, τάχα, πάνω στοὺς βράχους τῆς σπηλιᾶς τ' Ἀντριώτη, γι' αὐτὸ κι' ἡ σπηλιὰ πῆρε τ' ὄνομα τοῦ Ἀντριώτη, τοῦ Θησέα τοῦ ἀντρειωμένου δηλαδή.

Ἡ ἐξήγησι ὅμως αὐτὴ δὲ μοῦ φαίνεται πιθανή, γιατὶ ὁ ἀντρειωμένος δὲ λέγεται πουθενὰ Ἀ ν τ ρ ι ώ τ η ς καὶ θὰ δόθηκε ἴσως ἀπὸ κανένα ψευτογραμματισμένο, ποὺ γύρεψε νὰ συσχετίσει τὴν ὑπάρχουσα ὀνομασία τῆς σπηλιᾶς μὲ τὴ γνωστὴ παράδοσι γιὰ τὸ Θησέα. Ἴσως ἡ ἐξήγησι νὰ πέρασε ὕστερα ἀπ' τὸ σχολεῖο στὸ λαό, κι' ἔτσι σήμερα στὴ Σκῦρο ὅλοι τὴν ξέρουν καὶ τὴν ἀναφέρουν γιὰ γνήσια λαϊκὴ παράδοσι.

Ὅσο γιὰ μένα, μοῦ φαίνεται, ὅτι ἀλλοῦ πρέπει νὰ γυρέψομε τὴν ἐξήγησι τῆς ὀνομασίας τῆς σπηλιᾶς.

Ἀντριώτης, ὅπως ξέρομε ὅλοι, λέγεται κεῖνος ποὺ κατάγεται ἢ ποὺ ἔρχεται ἀπ' τὴν Ἄντρο. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάσομε, ποιός μπορεῖ νὰ ἦταν ὁ Ἀντριώτης αὐτός, ποὺ μὲ τὸ πέρασμά του ἔδωσε στὴ σπηλιὰ τὴν ὀνομασία της.

Γιὰ νὰ τὸν βροῦμε, θὰ μᾶς βοηθήσει ἴσως τὸ ὄνομα μιᾶς ἄλλης σπηλιᾶς τῆς Σκύρου, τῆς σπηλιᾶς τοῦ Κ α ρ α κ α σ ά ν η. Καρακατσάνης, ὅπως ξέρομε ἀπὸ τὴν ἱστορία, λεγότανε ὁ πρῶτος καπετάνιος τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, ποὺ κατάφερε νὰ ξεφύγει ἀπ' τὴν καταστροφὴ στὴ ναυμαχία τῆς Ἄντρου καὶ κρύβουνταν σχεδὸν ἕνα χρόνο στὰ διάφορα νησιά, κυνηγημένος ἀπ' τὸ θυμὸ τοῦ Καπουδάν - Πασσᾶ, ποὺ ὅταν τὸν ἔπιασε στὸ τέλος, τὸν κρέμασε ἀπ' τὸ ψηλότερο κατάρτι τῆς ναυαρχίδας του, γιὰ νὰ βγάλει τὸ ἄχτι του.

Καὶ δὲν μπόρεσα μὲν ἀπὸ κανένα ἱστορικὸ κείμενο νὰ ἐξακριβώσω, ἂν ὁ Ἀντριώτης Καρακατσάνης κρύφτηκε κανένα διάστημα καὶ στὴ Σκῦρο ἢ ὄχι. Οἱ δυὸ ὅμως σπηλιὲς μὲ τὴν ὀνομασία τους μᾶς κάνουν νὰ τὸ ὑποθέσομε σχεδὸν μὲ βεβαιότητα.

Πληροφορίες γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ μπορεῖ ἴσως νὰ βρεῖ κανένας μελετῶντας τὴν ἀληθινὰ πλούσια συλλογὴ ἐγγράφων τοῦ Σκυριανοῦ μουσείου, ἢ ὅσων ἐγγράφων βρίσκονται ἀκόμα στὸ μοναστήρι καὶ σὲ διάφορες οἰκογένειες. Πάντως, εἶναι πολὺ πιὸ πιθανό, ὅτι ἡ σπηλιὰ τοῦ Ἀντριώτη ὠνομάστηκε ἔτσι, γιατὶ ἔμενε καὶ κρύβουνταν μέσα σ' αὐτὴν ὁ Ἀ ν τ ρ ι ώ τ η ς καπετάνιος, παρὰ γιατὶ γκρέμισαν ἀπὸ κεῖ τὸν ἀ ν τ ρ ε ι ω μ έ ν ο Θησέα, ὅπως λένε σήμερα οἱ Σκυριανοὶ ἐπηρεασμένοι ἀπ' τὴ λογία παράδοσι.

Οἱ Ἀθηναῖοι ξαναῆρθαν στὴ Σκῦρο τὸν πέμπτον αἰῶνα καὶ γύρεψαν πάλι νὰ τὴν ὑποτάξουν.

Στὴ Σκῦρο κατοικοῦσαν τότε οἱ Δόλοπες, κ α κ ο ὶ ἐ ρ γ ά τ α ι γ ῆ ς, περίφημοι ὅμως πειραταί, ἄπιαστοι κι' ἀτρόμητοι θαλασσοπόροι, ποὺ ἔκαναν τὸ Αἰγαῖο ὅλο νὰ τρέμει κάτω ἀπ' τὸ φόβο τοῦ ἀκατάλυτου στόλου τους, ὅπως μᾶς λένε ὁ Θουκυδίδης κι' ὁ Πλούταρχος.

Ὁ Κίμων, ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἦρθε μὲ τὸν Ἀθηναϊκὸ στόλο, πολέμησε καὶ νίκησε τοὺς Δόλοπας, ἄλλους ἔσφαξε κι' ἄλλους πῆρε σκλάβους. Κατάστρεψε τὸ στόλο τους κι' ἐλευθέρωσε τὸ Αἰγαῖο ἀπ' τὴν τυραννία τους. Οἱ Δόλοπες στερημένοι ἀπ' τὰ γοργοφτέρουγα πλοῖα τους ἀπόμειναν σκλάβοι τῶν κληρούχων Ἀθηναίων ἀποίκων, ποὺ ἐγκατέστησε, ὕστερ' ἀπ' τὴ νίκη του, ὁ Κίμων στὸ νησί. Ἄετοὶ μὲ σπασμένα φτερά, περιορισμένοι γιὰ πάντα πάνω στὸ θαλασσοδαρμένο αὐτὸ κομμάτι τῆς στεριᾶς!

Ἡ νίκη στοὺς Αἰγὸς Ποταμοὺς παράδωσε γιὰ λίγον καιρὸ τὴ Σκῦρο στοὺς Λακεδαιμονίους. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως τὴν ξαναπῆραν μὲ τὴν Ἀνταλκίδειο εἰρήνη κι' ἔμειναν ἐκεῖ, σχεδὸν χωρὶς διακοπή, ὡς τὴ Ρωμαϊκὴ ἐποχή. Τὰ τείχη ποὺ τριγύριζαν τὸ χωριό, ἀπὸ τὸ Κάστρο ὡς τὴ θάλασσα, εἶναι χτισμένα ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Κομμάτια ἀπ' τὰ τείχη καὶ τοὺς ἐρειπωμένους πύργους τους ξεχωρίζουν ὡς τώρα σὲ πολλὲς

μεριὲς ἀνάμεσα στὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ, κι' ἡ σημερινὴ ὀχύρωσι τοῦ Κάστρου, χτισμένη ἀπ' τοὺς Βενετσάνους, ἔχει γιὰ βάσι της τὴν ἴδια τὴν 'Αθηναϊκή.

Συστηματικὲς ἀνασκαφὲς δὲν ἔγιναν ποτὲ στὸ νησί, κι' ἔτσι πολὺ λίγα κι' ἀνάξια λόγου, γιὰ τὸν μὴ ἀρχαιολόγο, εἶναι τὰ γνωστὰ εὑρήματα ἀπ' τὴν ἐποχὴ τῆς 'Αθηναϊκῆς κατοχῆς. Μερικὰ σπασμένα ἀγγεῖα, ἀνάγλυφα κι' ἀγάλματα ἀκρωτηριασμένα στὸ τοπικὸ μουσεῖο, ἕνα ἀγγεῖο στὸ Μουσεῖο τῶν 'Αθηνῶν καὶ διάφορες ἐπιγραφές, ποὺ ἔχουν δημοσιεύσει ὁ Κωνσταντινίδης, ὁ Παπαγεωργίου καὶ ὁ Δέφνερ.

'Απ' τὶς ἐπιγραφὲς σπουδαιότερη εἶναι ἕνα ψήφισμα τιμητικὸ γιὰ κάποιον 'Αρκεσίδημο, πατέρα κανηφόρου στὶς γιορτὲς τοῦ Διονύσου. Ὁ κ. Κ. Φαλτάϊτς, ἀναδημοσιεύοντας τὴν ἐπιγραφὴ στὴν τελευταία μελέτη του «Ναοὶ καὶ Λατρεῖαι τοῦ Διονύσου ἐν Σκύρῳ», σημειώνει πὼς δυστυχῶς ἡ ἐπιγραφὴ δὲν διασαφηνίζει, ἂν πρόκειται γιὰ γιορτὴ τοῦ Διονύσου τοπική, ἢ γιὰ τὰ Μεγάλα Διονύσια τῶν 'Αθηνῶν, ὅπου λάβαιναν ἐπίσημο μέρος οἱ ἄποικοι τῆς Σκύρου.

Παλαιότεροι περιηγηταὶ ἀναφέρουν, ὅτι ὡς τὸν 18ον αἰῶνα εἶδαν ἀκόμα ὄρθιους στύλους καὶ πυλῶνες ἀπὸ ἀρχαίους ναοὺς καὶ ἱερὰ στὴ Σκῦρο.

'Αρχαῖες ὀνομασίες Θεῶν διατηροῦνται ὡς σήμερα σὲ τοποθεσίες. Οἱ 'Αθηναῖοι ἄποικοι θὰ ἔφεραν μαζύ τους τὴ λατρεία τῆς 'Αθηνᾶς καὶ ἄλλων Θεῶν βέβαια. Ποιοί ὅμως ἦταν οἱ Θεοὶ αὐτοὶ καὶ ποῦ ἀκριβῶς βρίσκουνταν τὰ ἱερὰ καὶ οἱ ναοὶ τῆς λατρείας τους, δὲν μπορεῖ κανένας νὰ πεῖ μὲ θετικότητα, γιατὶ οὔτε ἀνασκαφὲς ἔγιναν ποτὲ συστηματικές, ὅπως εἴπαμε, οὔτε ἐμελετήθηκαν ἀπὸ κανένα ἐπιστημονικὰ ὅσα ἐρείπια σώζονται ἀκόμη.

Στὰ Μακεδονικὰ χρόνια ὁ Φίλιππος ὁ πέμπτος ἔδιωξε τοὺς 'Αθηναίους ἀπὸ τὴ Σκῦρο καὶ ἔμεινε μόνος κύριός της γιὰ λίγον καιρό. Οἱ 'Αθηναῖοι ξαναγύρισαν ὅμως πάλι γρήγορα καὶ δὲν ἔφυγαν ὁριστικὰ παρὰ μόνο τὴν ἐποχὴ τῆς Ρωμαϊκῆς κατοχῆς.

Οἱ Ρωμαῖοι κύριοι τῆς Σκύρου ἔκοβαν ἀπ' τὰ λατομεῖα της μάρμαρα χρωματιστὰ καὶ τὰ ἔστελναν στὴ Ρώμη, γιὰ νὰ στολίζουν τὰ παλάτια καὶ τοὺς ναούς τους. Ρωμαϊκὰ ἐρείπια ἀπὸ συνοικισμοὺς καὶ δεξαμενὲς βρίσκονται στὶς Τρεῖς Μπούκες καὶ στὴν Καλαμίτσα.

Ἡ δεξαμενὴ τοῦ Κάστρου, ἡ σκοτεινὴ φυλακή, ὅπως τὴ λένε οἱ Σκυριανοί, γιατὶ ἴσως χρησίμευε καὶ γιὰ φυλακὴ τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, εἶναι μᾶλλον Βυζαντινή.

Λατομεῖα, ἀπ' ὅπου ἔβγαζαν μάρμαρα τὸν καιρὸ τῶν Ρωμαίων, ἤτανε στὴ Μπαλάξα, στ' Ἀλατόμι, στοῦ Παπατζανῆ, στὶς Τρεῖς Μποῦκες καὶ σ' ἄλλα σημεῖα τοῦ νησιοῦ.

Τὴ Ρωμαϊκὴ ἐποχὴ ἡ Σκῦρος ἀποτελοῦσε μέρος τῆς ἐπαρχίας τῆς 'Αχαΐας, ὅπως ἔλεγαν τότε τὴν κυρίως Ἑλλάδα.

"Οταν τὸ 267 μ. Χ. οἱ Γότθοι καὶ οἱ "Ερουλοι ξεχύθηκαν μὲ πεντακόσια καράβια ἀπ' τὴ Μαύρη Θάλασσα, ξέρομε ὅτι κατάστρεψαν πρῶτα τὴ Λῆμνο καὶ τὴ Σκῦρο κι' ὕστερα προ-

χώρησαν στὴν Ἀττικὴ καὶ στὴν Πελοπόννησο.

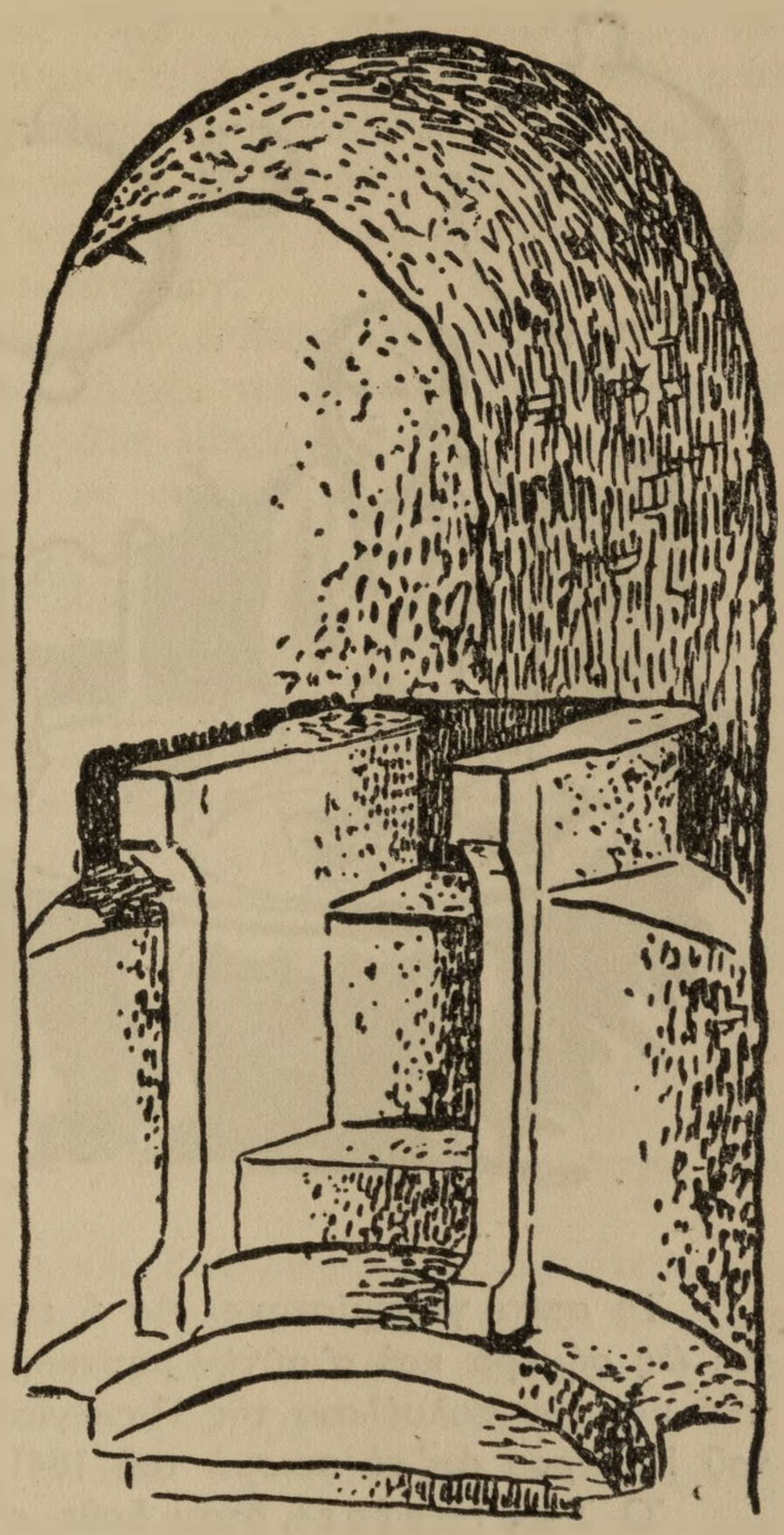
Ὁ Ἱεροκλῆς γράφει στὸ Συνέκδημό του, πὼς τὸν καιρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ Σκῦρος, μέρος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους πιά, ἀνῆκε στὸ θέμα τῆς Ἀχαΐας, ὅπως καὶ κατὰ τὰ Ρωμαϊκὰ χρόνια.

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος τὸν δέκατον αἰῶνα στὸ ἔργο του «Περὶ θεμάτων» ἀναφέρει, ὅτι ἡ Σκῦρος ἀποτελοῦσε μέρος τοῦ θέματος τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Αὐτὰ μαζὺ μὲ τὴν πληροφορία ἑνὸς ἐγγράφου σχετικοῦ μὲ τοὺς φόρους εἶναι σχεδὸν τὰ μόνα ποὺ ξέρομε γιὰ τὴ Σκῦρο στὴ Βυζαντινὴ ἐποχή.

Ἡ Σκῦρος ἀπ' τὸν τέταρτον αἰῶνα εἶχε δική της Ἐπισκοπή. Τὸ 347, ὅταν ἔγινε ἡ Σύνοδος στὶς Σάρδεις, στὰ γράμματα ποὺ ἔστειλε στὶς ἐκκλησίες γιὰ νὰ τοὺς ἀναγγείλει, τί ζητήματα συζητήθηκαν καὶ τί ἀποφάσεις πῆραν, ἔχει ὑπογράψει μαζὺ μὲ τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους κι' ὁ ἐπίσκοπος Σκύρου Εἰρηναῖος.

Ἀπ' τὸν ἕνατο αἰῶνα, εἶναι ἐξακριβωμένο, πὼς ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Σκύρου ὑπήγετο στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Κωνσταντινίδης στὴν ἱστορία τῆς Σκύρου γράφει, χωρὶς νὰ ὁρίζει κι' ἀπὸ ποῦ πῆρε τὴν πληροφορία, πὼς ἡ Ἐπισκοπὴ τῆς Σκύρου τὸ Μεσαιῶνα ἐξηρτᾶτο ἀπ' τὴν Ἐπισκοπὴ τῆς Ρόδου. Θὰ πρόκειται ὅμως ἴσως γιὰ τὴ Φράγκικη Ἐπισκοπή, τὴν ἐποχὴ τῆς Βενετοκρατίας.

Τὸν ἕνατο αἰῶνα χτίστηκε πάνω στὸ Κάστρο ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγιᾶς τῆς Ἐπισκοπῆς, σύμφωνα καὶ μὲ ἐπιγραφὴ χαραγμένη στὸ γκρεμισμένο σήμερα μαρμάρινο ἀνώφλι τῆς πόρτας τῆς ἐκκλησίας.

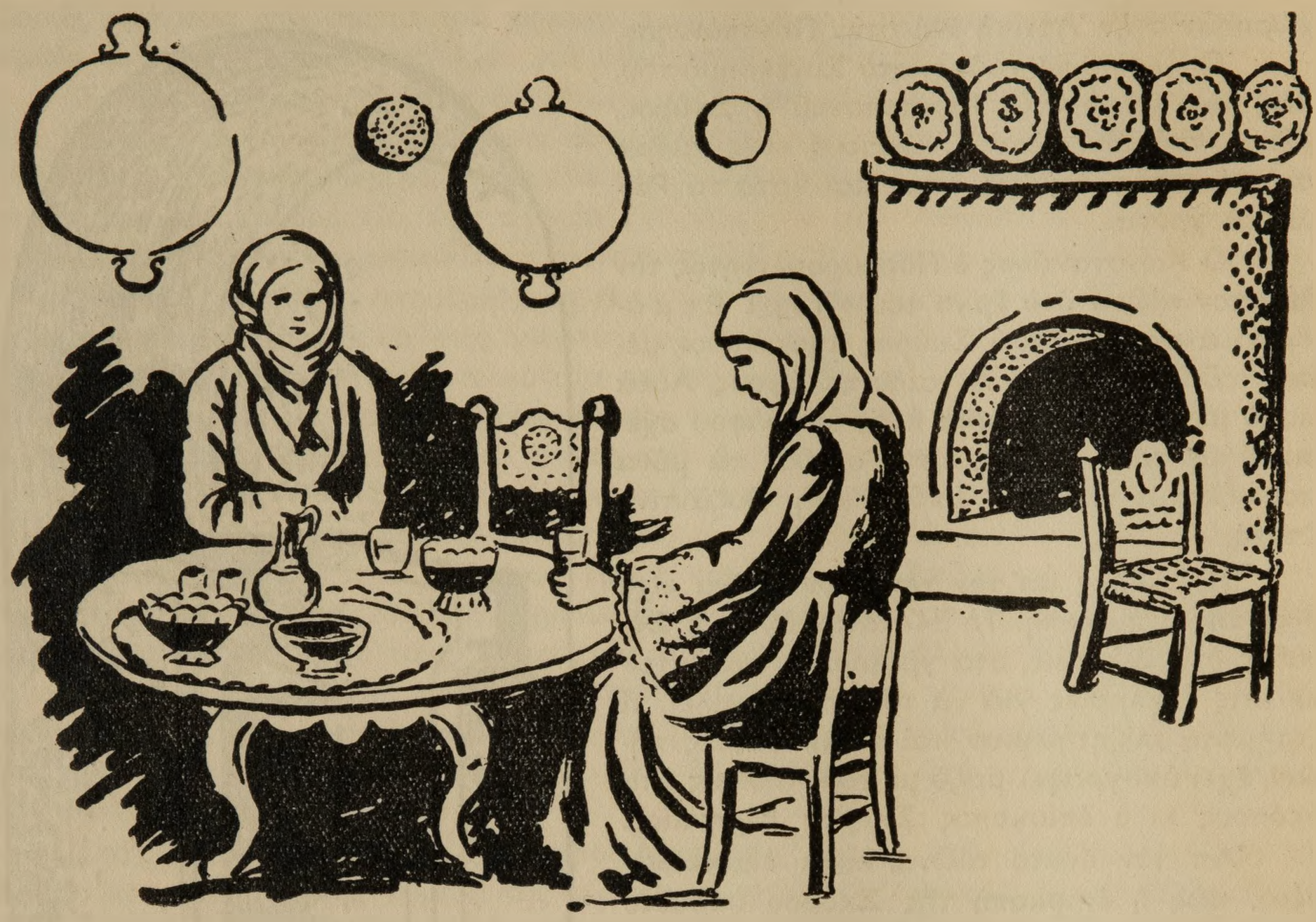
Ἡ ἐπιγραφὴ λέει: «Ἔτους ΣΥΓ ἐπὶ βασιλείας Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου ἐπὶ Σάββα Μητροπολίτου Ἀθηνῶν καὶ Σάββα Ἐπισκόπου τῶν ὧδε.»

Τὸ ἔτος 895 δηλαδή, ὅπως συμπεραίνει ὁ κ. Καμπούρογλους, ποὺ δημοσίευσε τὴν ἐπιγραφὴ στὰ Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν.

Ἂν ἤτανε χτισμένη πρωτύτερα ἄλλη Ἐπισκοπικὴ Ἐκκλησία στὸ ἴδιο ἢ σὲ ἄλλο μέρος, δὲν ξέρομε. Ἡ ἐκκλησία ἦταν τρίκλιτος θολωτὴ καὶ εἶχε στὴν κόγχη τοῦ ἱεροῦ μαρμάρινο σύνθρονο γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο καὶ τὸ ἱερατεῖο.

Ὅταν ἦρθαν στὴ Σκῦρο οἱ Φράγκοι γύρω ἀπ' τὰ 1207, πῆραν τὴν ἐκκλησία τῆς Ἐπισκοπῆς καθὼς καὶ τὸ σπίτι τοῦ Ἐπισκόπου στὸ Κάστρο καὶ ἐγκατέστησαν ἐκεῖ τὸ Φράγκο Ἐπίσκοπο.

Οἱ Σκυριανοὶ κατέβηκαν τότε κι' ἔχτισαν στὰ Κοχύλια ἄλλη ἐκκλησία καὶ σπίτι γιὰ τὸ Δεσπότη τους.

Τὸ σπίτι γκρεμίστηκε. Μὰ ἡ ἐκκλησία τοῦ "Αη-Γιάννη στὰ Κοχύλια σώζεται ὡς σήμερα καὶ σ' αὐτὴν μετακόμισαν τὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο, τὸν ἄμβωνα, τὸ τέμπλο καὶ τὸν πολυέλαιο τῆς Παναγίας τῆς Ἐπισκοπῆς, ὅταν γκρεμίστηκε ἡ ἐκκλησία τοῦ Κάστρου ἀπ' τὸ σεισμὸ τοῦ 1841.

Ὁ Tournefort, ὅταν ἦρθε στὴ Σκῦρο τὸ 1702, λέει ὅτι εἶδε τὸν Ἐπίσκοπο τῆς Σκύρου πάμπτωχο, νὰ ζεῖ ἀπὸ τὶς ἐλεημοσύνες ποὺ τοῦ ἔστελναν διάφοροι πιστοί. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἀλήθεια, γιατὶ εἶναι γνωστὸ σὲ ὅλους, ὅτι ἡ Ἐπισκοπὴ εἶχε πολλὰ καὶ ὡραῖα χτήματα στὸ νησί, ὅπως μᾶς δείχνει καὶ ἡ Σκυριανὴ παροιμία ποὺ λέει, ὅταν θέλουν νὰ παραστήσουν γιὰ καμμιὰ ὅτι εἶναι πολὺ ἄσκημη: «Δὲν παντρεύεται μηδὲ μὲ τῆς Πισκοπῆς τὰ καλά!» ὅσο μεγάλη προῖκα κι' ἂν ἔχει δηλαδή.

"Ενα ἀπὸ τὰ χτήματα τῆς Ἐπισκοπῆς ἦταν καὶ τὸ περίφημο Μανιπειό, ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα χτήματα τῆς Σκύρου. Τὸ Μαγγιπεῖον τῆς Ἐπισκοπῆς.

"Οταν καταργήθηκε ἡ Ἐπισκοπή, τὰ χτήματα πουλήθηκαν σὲ διαφόρους.

"Οταν οἱ Σταυροφόροι πῆραν τὴν Κωνσταντινούπολι τὸ 1204 καὶ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου μοιράστηκαν στοὺς διαφόρους Λομβαρδοὺς καὶ Βενετσάνους τυχοδιῶκτες, οἱ Βενετσάνοι Γκύζηδες πῆραν στὸ μερίδιό τους τὴ Σκῦρο. Οἱ Γκύζηδες, ὅπως οἱ περισσότεροι μικροάρχοντες τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου, ἀναγνώριζαν γιὰ φεουδάρχη τους τὸ Δοῦκα τῆς Νάξου.

Τὰ τείχη τοῦ Κάστρου χτίστηκαν ἀπ' τὸ Δοῦκα τῆς Νάξου Νικόλαο Δελὰ Κάρτσερη τὸ 1354, ὅταν ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγει στὴ Σκῦρο, ὕστερ' ἀπ' τὴ μάχη τῆς Σαπιέντζας, νικημένος ἀπ' τοὺς Γενοβέζους.

Ἀπὸ ἀναφορὰ τοῦ 1360, σταλμένη ἀπ' τοὺς Σκυριανοὺς στοὺς βαΐλους τοῦ Εὐρίπου, βλέπομε ὅτι οἱ Σκυριανοὶ παραπονιοῦνται γιὰ τὸ Διοικητὴ (τὸ ρέκτορα) τοῦ νησιοῦ καὶ λένε ὅτι δὲ σέβεται τὰ Βυζαντινὰ προνόμια, ποὺ τοὺς ἀναγνωρίστηκαν κι' ἀπ' τὸν Ἰάκωβο Λορεντάν, ὅταν κυρίεψε τὴ Σκῦρο, καὶ δὲν τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν πληρωμὴ τῶν φόρων καὶ πάσης δεκατίας, ὅπως γινότανε καὶ στὴν ἐποχὴ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων.

Τὸ 1538 ἦρθε στὴ Σκῦρο μὲ τὸν Τουρκικὸ στόλο ὁ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσας, ὁ γνωστὸς πειρατὴς κι' ὕστερα Τοῦρκος ναύαρχος, ἔδιωξε τοὺς Βενετσάνους, κυρίεψε τὸ νησὶ κι' ἔστειλε στὴν Πόλι ἑφτὰ καράβια γεμᾶτα λάφυρα.

Οἱ Τοῦρκοι ἄφησαν τὴ Διοίκησι τοῦ νησιοῦ σὲ συμβούλιο ἀπὸ τρεῖς ντόπιους ἄρχοντες, τὴ γνωστὴ κι' ἀπ' ἄλλου Δημογεροντία, μὲ πρόεδρο τὸν Τοῦρκο κατῆ, ἀνώτατο ἄρχοντα καὶ μοναδικὸ ἐκπρόσωπο τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας.

Οἱ δημογέροντες φρόντιζαν κάθε χρόνο νὰ εἶναι ἕτοιμος ὁ κεφαλικὸς φόρος καὶ νὰ δίνεται στοὺς χαρατζῆδες, ποὺ ἐρχόντανε σὲ ὁρισμένη ἐποχή. Οἱ δημογέροντες ἦταν ὑπόλογοι καὶ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀσφάλεια τοῦ Κατῆ, καθὼς καὶ γιὰ ὁποιαδήποτε ταραχὴ κι' ἀνωμαλία, πολιτικὴ ἢ κοινωνική, στὸ νησί, καὶ πολλὲς φορὲς πλήρωσαν μὲ τὴ ζωή τους τὴν τιμὴ νὰ εἶναι ἀπ' τὰ δώδεκα σκαμνιά, κάτω ἀπ' τὴν καχύποπτη Τουρκικὴ διοίκησι.

Ἡ σκλαβιὰ ὅμως κάτω ἀπὸ τοὺς Τούρκους δὲν ἦταν σχετικῶς τόσο καταθλιπτικὴ στὴ Σκῦρο, ὅσο σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Περισσότερο ἐτυράννησαν τοὺς νησιῶτες οἱ Ἕλληνες καὶ Ἀρβανῖτες ὁπλαρχηγοὶ τὸ 1821, πρὶν καὶ ὕστερα ἀπ' τὴν Ἐπανάστασι, οἱ φοβεροὶ Λιάπηδες, ποὺ σκορπᾶνε μὲ τὴ θύμησί τους, ἀκόμα ὡς σήμερα, τὴν τρομάρα γιὰ τὴ σκληρότητα καὶ τὶς αὐθαιρεσίες τους.

Γιὰ νὰ ξεφύγουν τὴν καταδίωξι τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως κι' ἀργότερα τῆς Ἑλληνικῆς στοὺς καυγάδες τους γιὰ τὰ καπετανᾶτα, εὕρισκαν στὴ Σκῦρο πρόχειρο καταφύγιο. Ἤρχουνταν ἐκεῖ μὲ τὰ παλληκάρια τους, κόνευαν κάτω στὸ γιαλὸ ἢ στὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ — οἱ Σκυριανοί, μόλις τοὺς ἔβλεπαν νὰ ἔρχονται, κλείνουνταν τρομοκρατημένοι μ' ὅ,τι πολυτιμότερο εἶχαν στὰ κελλιὰ τοῦ Κάστρου — κι' ἔστελναν μπουγιουρντὶ ἀπαιτῶντας τροφὲς καὶ χρήματα γιὰ τὴ συντήρησι τῶν παλληκαριῶν τους.

Ἅμα δὲν τοὺς ἔστελναν ἀρκετά, γιὰ ἐκδίκησι ἔσφαζαν τὰ κοπάδια, ἔχυναν τὶς βαρέλες τὸ κρασί, ἔκαιγαν τὰ σπίτια καὶ τὶς σοδιές!

Γιὰ νὰ προμηθευτοῦν ξυλεία, γιὰ νὰ σκαρώσουν ἢ νὰ ἐπιδιορθώσουν τὰ καράβια τους, δὲ δυσκολεύουνταν νὰ ξεσκεπάσουν τὰ σπίτια, γιὰ νὰ πάρουν τὰ κοντάρια καὶ τὰ σανίδια τῆς στέγης.

Οἱ Σκυριανοὶ διωγμένοι ἀπ' τὰ σπίτια τους, κλεισμένοι στὸ Κάστρο, ἔρριχναν ἀπ' τὸ μέρος τῆς Φούρκας ἕνα καλάθι μ' ἕναν ἄνθρωπο μέσα, νὰ πάει νὰ φέρει νερὸ ἢ τρό-

φιμα, γιατὶ κόντευαν νὰ πεθάνουν ἀπὸ πεῖνα καὶ δίψα. Στὴν ἀπελπισία τους ἔφευγαν μαζεμένοι καὶ τὸ νησὶ κόντευε νὰ ἐρημωθῆ ὁλότελα.

Μικρὴ ἰδέα τοῦ τρόπου πῶς φέρνουνταν οἱ καπεταναῖοι στοὺς Σκυριανούς, μᾶς δίνει τὸ παρακάτω σημείωμα, δημοσιευμένο ἀπ' τὸν Κωνσταντινίδη στὴν ἱστορία του:

«Κὺρ Δημητράκη Μανωλάκη,

Τὸ χατίρι μου δὲν ἐπέρασε, νὰ μοῦ στείλεις δέκα ὀκάδες κρασί. Τὰ τουλούμια ἄδεια τὰ ἔστειλες, ἔβγα εἰς τὰ μπεντένια νὰ τηράξεις, σοῦ δίνω τὴν εἴδησι νὰ ἔβγεις στὰ μπεντένια, νὰ κάμεις σεῖρι, τὸ μαγαζὶ καμμένο!

1826 Αὐγούστου 10.

Κωσταντῆς Δουμπιώτης.»

Στὸν κατάλογο ποὺ ἑτοίμασαν κι' ἔστειλαν, ὕστερα ἀπὸ τὴν 'Εθνικὴ ἀποκατάστασι, οἱ Σκυριανοὶ στὴν 'Ελληνικὴ Κυβέρνησι, χωρὶς νὰ εἰσπράξουν ποτὲ οὔτε λεπτὸ γιὰ ἀποζημίωσι, βλέπομε ὅτι οἱ συνεισφορὲς τῆς Σκύρου, θελληματικὲς γιὰ τὸν ἀγῶνα ἢ ἁρπαγμένες διὰ τῆς βίας ἀπ' τοὺς ὁπλαρχηγούς, ἀνέβηκαν στὰ 3.208.128 γρόσια, χωρὶς νὰ λογαριάσομε τὴν ἀξία δύο χιλιάδων πεντακοσίων σπιτιῶν, ποὺ κάηκαν ἢ γκρεμίστηκαν...

Στὴν 'Επανάστασι οἱ Σκυριανοὶ πολέμησαν ναῦτες στὰ Ψαριανὰ καράβια κι' ἀπ' τὰ τρία πλοῖα τῶν Βουδούρηδων τὸ ἕνα, ὁ Λυκομήδης, εἶχε Σκυριανὸ καπετάνιο, τὸ Γιώργη Λαλεχό. 'Απόγονοί του ζοῦνε ἀκόμα ὡς σήμερα στὴ Σκῦρο.

'Ο Κωνσταντινίδης γράφει ἀκόμα στὴν ἱστορία του, πὼς, σὰν ἦτανε παιδί, γνώρισε στὸ μοναστήρι τοῦ "Αη-Γιώργη τὸ Σκυριανὸ 'Αρχιμανδρίτη Σεραφεὶμ Τριεραρχίτη, ἀπὸ τοὺς ἑταίρους τῆς Φιλικῆς 'Εταιρείας, περασμένο κι' ἀπ' τὸν Φιλήμονα στὸν κατάλογο τῶν Φιλικῶν. Φιλικός, σύμφωνα μὲ μιὰ πληροφορία, φαίνεται πὼς ἦταν καὶ ὁ δάσκαλος Κουτρούλης, ποὺ εἶχε σχολεῖο στὸ νησὶ τὰ χρόνια τῆς 'Επαναστάσεως.

Οἱ Σκυριανοὶ λοιπὸν ἐβοήθησαν στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι κι' ἔδωσαν γι' αὐτὸν αἷμα, χρήματα καὶ εἴδη περισσότερα ἀπὸ ἄλλα πολὺ μεγαλύτερα καὶ πλουσιώτερα νησιά!

Αὐτὴ εἶναι, σὲ μιὰ σύντομη ἐπισκόπησι καὶ σὲ πολὺ γενικὲς γραμμές, ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξι τῆς Σκύρου, ἀπ' τὰ μυθολογικὰ χρόνια ὡς τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821.

"Οσο γιὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς καὶ τὴ νοοτροπία τῶν Σκυριανῶν, ἀπ' τὸ 1821 ὡς σήμερα δὲ φαίνεται ν' ἄλλαξε καὶ πολύ.

Σ' ἕνα πολύτιμο βιβλιαράκι μὲ τὸν τίτλο «Δεινολογία Μ. Βερνάρδου τοῦ Κρητός» καὶ ἔτος ἐκδόσεως τὸ 1834, ἀπ' τὴν τυπογραφία Κ. Α. Δημίδου καὶ Γ. Α. Μελισταγοῦς ἐν 'Ερμουπόλει Σύρας διαβάζομε μερικὰ πράγματα, ποὺ μποροῦσαν θαυμάσια ν' ἀναφέρονται καὶ στὴ σημερινὴ Σκῦρο καὶ στοὺς σημερινοὺς Σκυριανούς, χωρὶς καμμιὰ τροποποίησι, ἂν καὶ ἀπὸ τότε ποὺ γράφηκαν πέρασαν σωστὰ ἑκατὸν ἕξη χρόνια.

Ὁ ποιητὴς φαίνεται πὼς εἶναι ὁ Μανουὴλ Βερνάρδος, ὁ ἐνθουσιώδης Φιλικός, ποὺ ὕστερα ἀπ' τὴν ἀπελευθέρωσι ἔγινε Ὑπουργὸς καὶ πληρεξούσιος τῆς Κρήτης στὴν Ἐθνοσυνέλευσι στὸ Ἄστρος καὶ στὴν Τροιζῆνα, κι' εἶναι γνωστὸ πὼς ἔγραψε κι' ἄλλα ποιήματα λυρικὰ καὶ πατριωτικά.

Στὴ Δ ε ι ν ο λ ο γ ί α ἀξιοπρόσεχτη εἶναι ἡ γλωσσοπλαστική του διάθεσι μὲ τὶς πολυσύνθετες πρωτότυπες λέξεις, τὸ στρωτὸ γράψιμο καὶ ἡ ὀρθογραφία του, πρωτοπορειακὰ γιὰ τὴν ἐποχή του. Ἐποχὴ ποὺ ἡ γλῶσσα ἦταν ἀκόμα τέλεια ἄπλαστη κι' ἀσχημάτιστη. Ἄνθρωπος μὲ γνώσεις, μόρφωσι καὶ παρατηρητικότητα ὁ Βερνάρδος γράφει φυσικὰ κι' ἀβίαστα τὴν ὁμιλούμενη τότε γλῶσσα χωρὶς τοὺς μακαρονισμοὺς καὶ τοὺς λογιωτατισμοὺς τῶν συγχρόνων του.

Στὸ ἔργο του αὐτὸ ὁ ποιητής, ἀφοῦ διηγηθῆ τὰ βάσανα καὶ τὶς περιπέτειες τοῦ ταξιδιοῦ του ἀπ' τὸ Ἅγιον Ὄρος γιὰ τὴ Λῆμνο, λέει, πῶς ἡ τρικυμία τοὺς ἔρριξε στὴ Σκῦρο, ὅπου ὁ ἔπαρχος τοὺς ἔβαλε κ α ρ α ν τ ί ν α καὶ τοὺς ἔκλεισε:

Εἰς ἐκκλησίαν θολιαστὴν νεοασβεστομένην,
πρὸ χρόνων, εἰς Κυκλώπεια ἐρείπια, κτισμένην...
.....
Δύο γυναῖκες μιὰν φορὰν ἦλθαν νὰ θυμιάσουν
στὸν Ἅγιον Νικόλαον καὶ τὴν κανδήλαν ν' ἄψουν.
Ἐκόντευσε νὰ τρελλαθοῦν ἀπὸ τὴν ἔκπληξίν των,
ὡς εἶδαν μὲς στὰ σκοτεινὰ δυὸ ἄνθρωποι ὅτ' ἦτον.
.....
Φαντάσματα μᾶς νόμισαν, ὡς λέγουν βουρκολάκκους
καὶ ὅτι τότ' εὐγήκαμεν ἀπ' τῶν νεκρῶν τοὺς λάκκους.
Νομίζουσαι πῶς εἴμεθα σκιαὶ μόνον ἀνθρώπων,
Γ ι ὰ μ ά ν ν α! μόνον φώναξαν, κι' ἔπεσαν εἰς τὸν τόπον.

Καρβουνοθυμιατήρια, λαδοκερολιβάνι,
ὅλα τὰ κατεσκόρπισαν. Ὁ φόβος τί δὲν κάνει;
Ἡ μιὰ τὴν ἄλλην πλάκωσεν ἀπὸ τὴν ἄκραν βίαν,
μὲ τὴν ὁποίαν ἔφευγαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν...

Καὶ συνεχίζει:

Εἰς ἀνατολικὸν κρημνὸν τῆς χώρας καὶ εἰς βράχον
μὲ ἔφερεν ἡ τύχη μου καὶ μ' ἔρριψε μονάχον.
Τὸ μέρος ὀνομάζεται κρημνὸς τοῦ Ἀνδριώτου,
ἄερος δὲ κατ' ἄντικρυ Εὐροαπηλιώτου.
Μυθολογοῦν πῶς κρήμνισαν ἐκεῖθεν τὸν Θησέα·
ἡ μαρτυρία φαίνεται Πλουτάρχου ὡς βεβαία.
Ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ κρημνοῦ αἱ πέτραι κατεβαίναν,
μ' ἄκραν ὁρμὴν πλησίον μου στὴν θάλασσαν ἐμβαίναν.
Ἐπρόσκρουον ἐνίοτε κι' εἰς τοῦ ναοῦ τὸν τοῖχον,
ἔξω νὰ βγῶ δὲν δύνουμουν, ἤκουον δὲ τὸν ἦχον.
Γυναῖκες καὶ κοράσια παίζουσαι τὰς ἀφίνουν
ἀπὸ καιρὸν τῶν Λιάπιδων αὐταὶ ἐκ' εἶχαν μείνουν.
Ἐκεῖθεν τὰς ἐκρήμνιζαν, τοὺς ἐλιθοβολοῦσαν
καὶ μέσα εἰς τὸ φρούριον νὰ ἔμβουν δὲν μποροῦσαν...
.....

Τὸ κομμάτι αὐτὸ εἶναι ἀξιοπρόσεχτο, γιατὶ μᾶς μιλεῖ γιὰ μιὰ συνήθεια ποὺ εἶχε μείνει ἀπ' τὸν καιρὸ τῶν Λιάπηδων, λέει ὁ συγγραφεύς, νὰ ρίχνουν τὰ κορίτσια κι' οἱ γυναῖκες πέτρες στὸ γκρεμνὸ τοῦ Ἀντριώτη, ὅπως τότε ποὺ πετροβολοῦσαν τοὺς Λιάπηδες, γιὰ νὰ μὴν ἀνέβουν καὶ πατήσουν τὸ κάστρο.

Ἡ ἀρχὴ ὅμως τοῦ ἐθίμου θ' ἀνάγεται πραγματικὰ ὄχι στοὺς Λιάπηδες, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀναζητηθῆ — ὅπως καὶ σὲ τόσα ἄλλα πανάρχαια Σκυριανὰ ἔθιμα — πολὺ παλιότερα. Σὲ μιὰ ἐπιβίωσι ἴσως ἀπ' τὴν ἀρχαία παράδοσι γιὰ τὸ γκρέμισμα τοῦ Θησέα, ποὺ ἐπειδὴ ξεχάστηκε ὁ ἀρχικὸς λόγος, προσαρμόστηκε στὴ σύγχρονη τότε πραγματικότητα τῶν Λιάπηδων...

Παρακάτω ὁ ἀφηγητὴς περιγράφει:

.....στὸ Φρούριον ἐπῆγα,
οἰκήματα εἶδα στενά, ἔρημα καὶ ὀλίγα.
Ὡς ἀποθήκας τἄχουσιν οἱ κάτοικοι τροφίμων
καὶ παλαιῶν ἀγγείων των καὶ ἄλλων ὠφελίμων...
.....
Πληθὺν λαγήνων ἔβλεπα, δίσκων τε καὶ τρυβλίων,
κοσκινοσίτων, πινακιῶν, πίθων, κι' ἄλλων ἀγγείων.
Ὅταν εἰς γάμους προσκαλοῦν, αὐτὰ μετακομίζουν,
μ' αὐτὰ τοὺς κάτω οἴκους των ἀραδικῶς στολίζουν...
.....

Κι' ἐξακολουθεῖ, ἐκφράζοντας τὴν ἀπορία του γιὰ τὸ ἄγνωστο, φαίνεται, σ' ἐκεῖνον, εἶδος αὐτὸ στολισμοῦ:

Διακόσιοι πεντήκοντα πάτταλοι εἰς τὸν οἶκον
εὑρίσκονται τοῦ καθενὸς μπηγμένοι εἰς τὸν τοῖχον.
Ἐκεῖθεν ἐπροχώρησα κι' ἐπῆγα εἰς μιὰν στέρναν,
ἐν τῷ καιρῷ τῶν Λιάπιδων νερὸν ἐκεῖθεν πέρναν...

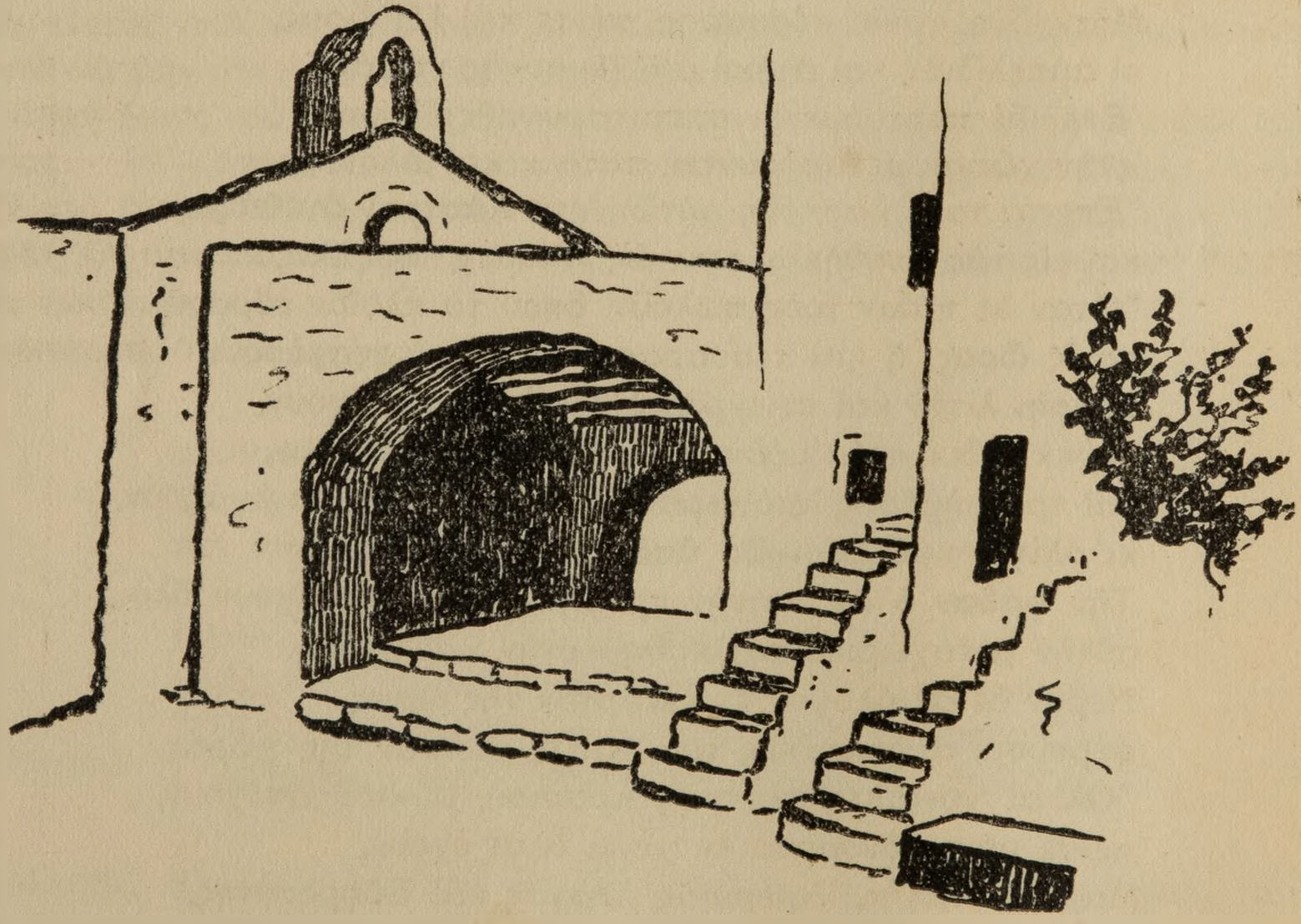
Ἐδῶ μιλεῖ, ὅπως φαίνεται, γιὰ τὴ Βυζαντινὴ δεξαμενὴ τοῦ Κάστρου.

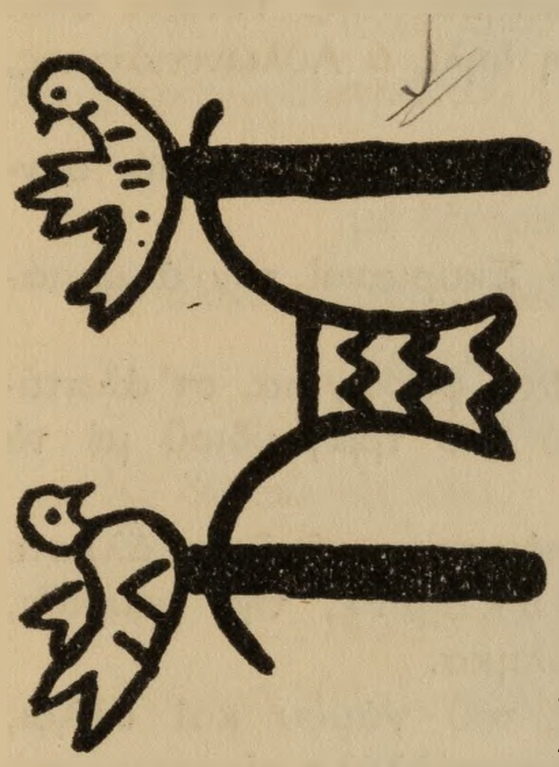
Ἡ περιγραφὴ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ νησιοῦ γενικά, ποὺ μᾶς δίνει παρακάτω ὁ συγγραφεύς, οἱ παρατηρήσεις του γιὰ τὸ χαρακτῆρα τῶν Σκυριανῶν, γιὰ τὴ ζωή, γιὰ τὴ γλῶσσα, γιὰ τὸ εἶδος τῆς τροφῆς καὶ τὰ προϊόντα μᾶς δείχνουν, ὅτι αὐτὸς ποὺ ἔγραψε τὴ Δ ε ι ν ο λ ο γ ί α εἶχε μάτια καὶ αὐτιὰ ποὺ ἤξεραν νὰ βλέπουν, ν' ἀκοῦνε καὶ νὰ ξεχωρίζουν ὅ,τι ἀξιοπρόσεχτο καὶ παράξενο. Γι'αὐτὸ κι' οἱ στίχοι του μᾶς δίνουν, σύντομα καὶ παραστατικά, ζωντανὴ τὴν εἰκόνα τῆς Σκύρου τῆς τότε ἐποχῆς, πού, ὅπως εἴπαμε καὶ στὴν ἀρχή, δὲ διαφέρει σχεδὸν καθόλου ἀπ' τὴ σημερινή.

Ἡ περιγραφὴ εἶναι ἡ ἀκόλουθη:

Μία μικρὰ κωμόπολις εἶνε ὅλη ἡ χώρα
σπήτια τετρακόσια εἴκοσι ἔχει τώρα.
Εἰς ἑνὸς βράχου κορυφὴν ἡ Χώρ' αὐτὴ ἀσπρίζει,
ἕνα λευκὸν δὲ κάλυμμα τοῦ βράχου σχηματίζει.
Δεκαεννέα ἀριθμὸν ἔχει ἡ νῆσος μάνδρας,
μελαχρινοῦ δὲ χρώματος ὅλους, γυναῖκας κι' ἄνδρας.
Μεσαίου ἀναστήματος, ἰσχνοὺς καὶ καλοφώνους,
ἐπιμελεῖς, ὀξύνοας, ταχεῖς καὶ φιλοπόνους.
Ὀρσύτην τὸν Ἑλληνικὸν οἱ κάτοικοι χορεύουν,
Ἑλληνικὴν δὲ ὁμιλοῦν, χωρὶς νὰ τὴν νοθεύουν,
ἐκτὸς τῶν ἰδιωτισμῶν, παραφθορᾶς τοῦ τόπου.
Τοὺς δὲ καρποὺς συνάζουσι μετὰ μεγάλου κόπου.
Μίαν, δύο, τρεῖς, τέσσαρας, πέντε καὶ ἕξι ὥρας,
οἱ ἀμπελῶνες καὶ ἀγροὶ ἀπέχουσι τῆς χώρας.
Ἐκεῖ δὲ πορευόμενοι σπερνοτρυγοθερίζουν,
ἐστὴν χώραν μεταφέροντες πατοῦν καὶ ἁλονίζουν.
Ἔπειτα τοὺς καρποὺς αὐτῶν ἐστὸ Κάστρον ἀνεβάζουν
καὶ εἰς τὰς ἀποθήκας των, ὡς εἴπομεν, τοὺς βάζουν.
Ὅταν δὲ πάλιν τοὺς πωλοῦν, ὅπου τὸ πλοῖον εὕρουν,
τρεῖς ὥρας, ἢ καὶ τέσσαρας ἐκεῖ τοὺς μεταφέρουν.
Τροφὴν λιτὴν καὶ πενιχρὰν ὅλοι τῆς νήσου ἔχουν,
κουκκιὰ δυὸ τρία μόδια εἰς κάθε οἶκον βρέχουν,
καὶ τρεῖς ἡμέρας ἐστὸ νερὸν ἀφ' οὗ σταθοῦν, τὰ βγάζουν,
κι' ὀλίγα καθημερινῶς ἀπὸ ἐκεῖνα βράζουν.
Τὴν φάβαν δ' ὡς κοινὴν τροφὴν τῆς νήσου ἔχουν ὅλοι,
αὐτὴν μεταχειρίζονται καθημερνὴν καὶ σχόλη.
Νερὸν δὲ ἀξιόλογον ἓν τέταρτον τῆς ὥρας,
φέρουσιν αἱ γυναῖκες των κάτω μακρὰν τῆς χώρας.
Ὅλ' αἱ γυναῖκες λέγουσι, κρασιοῦ, ρακιοῦ ἀπέχουν,
πέντε μόνον ὀνόματα ἐν γένει ὅλαι ἔχουν,
Μαριᾶς, Καλῆς, Ἀμέρισας, Ἄννας καὶ Εὐφροσύνης,
μετέχουσιν ὀλίγον τι καὶ τῆς φιλοφροσύνης.
Λείψανα ἀρχαιότητος δὲν εἶδα ἄλλου εἴδους,
εἰμὴ ἐρείπια τειχῶν καθέδρας Λυκομήδους.
Ἐξάγουσιν ὡς περιττά, τυρί, μαλλί, ριζάρι,
φάβαν, κρασί, κρομμύδια, μετάξι καὶ κριθάρι.

Ἡ νῆσος λεύγας δεκατρεῖς περιφερείας ἔχει
καὶ πέντε ἀπὸ Εὔβοιαν λεύγας σχεδὸν ἀπέχει.
Καὶ μολονότι εὐπορεῖ εὐφορωτάτων τόπων
τῶν ἀναλόγων δ' ἀπορεῖ γεωπόνων ἀνθρώπων.
Ἀγρίων δάση ἐλαιῶν φαίνονται εἰς κοιλάδας,
οἱ κάτοικοι τὰς καίουσι στοὺς οἴκους των ὡς δάδας.
Οἰκογενείας ἠμπορεῖ νὰ τρέφῃ αὕτη ἡ νῆσος
πέντε χιλιάδες γεωργῶν καὶ περιπλέον ἴσως.
Τὸ τέταρτον καὶ κάλλιστον ἔχει ἐκεῖ κτημάτων
τῆς Λαύρας ἓν μετόχιον καὶ τῶν εἰσοδημάτων.
Ἐὰν ἡ χώρα ἤθελεν εἶναι εἰς τὸν λιμένα,
οἱ κάτοικοι ἤθελε ζοῦν πολλὰ εὐτυχισμένα.
Ἰδοὺ μία περιγραφὴ Σκύρου μὲ συντομίαν
καὶ πάλιν ἐπιστρέφομεν εἰς τὴν Δεινολογίαν...
.....

ΤΗ ΣΚΥΡΟ ἐκτὸς ἀπ' τὶς πανελλήνια σχεδὸν γνωστὲς ρίμες, δίστιχα καὶ παραλογές, ποὺ τραγουδιοῦνται κι' ἐκεῖ μὲ μικρὲς διαφορές, ὅπως στὰ περισσότερα νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, ἔχομε τὰ καθαρὰ τοπικὰ τραγούδια, καμωμένα ἀπὸ γνωστοὺς λαϊκοὺς ποιητές, ἀξιοπρόσεχτα γιὰ τὸ πηγαῖο αἴσθημα καὶ τὴν ἔντονη φυσιολατρικὴ διάθεσι ποὺ τὰ πλημμυρίζουν.

Παρηγοριὰ καὶ ξεκούρασι τὰ τραγούδια, σὰν ἕνα ξέσπασμα καὶ μιὰ διαφυγή, συντροφεύουν τοὺς νησιῶτες σ' ὅλες τὶς ὧρες, στὴ δουλειὰ ὅπως καὶ στὸ γλέντι, στὴ χαρὰ ὅπως καὶ στὴ λύπη. Ξαλαφρώνουν τὶς ψυχὲς ἀπ' τοὺς καϋμοὺς καὶ τὰ μαράζια, ξεκουράζουν τὰ κορμιὰ ἀπ' τὸν ἀβάσταχτο μόχθο τῆς τραχειᾶς ζωῆς.

Ταπεινοὶ κι' ἄγνωστοι οἱ ποιητές τους, πρωτόγονοι κι' αὐθόρμητοι, ἀγνοὶ καὶ στὴν τρυφεράδα μὰ καὶ στὴ φλόγα τοῦ πάθους τους, φιλόσοφοι καὶ εἴρωνες ἢ καὶ μεγαλόπνοοι ἀκόμα κάποτε, ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία τους, ποὺ καμμιὰ ἰδιαίτερη πνευματικὴ ἢ ψυχικὴ καλλιέργεια δὲν ἦρθε νὰ περιορίσει, ν' ἀλλοιώσει, ἢ νὰ ἐπηρεάσει στὶς ἐκδηλώσεις της, εἶναι ἀληθινὰ παιδιὰ τῆς φύσεως καὶ τῆς γῆς, ποὺ τοὺς γέννησε καὶ τοὺς ἀνάθρεψε.

Ἀγράμματοι, ὅπως εἶναι οἱ περισσότεροι, δὲν τυραννίστηκαν γιὰ νὰ συνταιριάσουν τὶς ρίμες τους, μήτε γιὰ νὰ διαλέξουν τ' ἁρμονικὰ λόγια τοῦ στίχου τους μὲ τὸ βαθὺ καὶ περίτεχνο νόημα.

Τὰ τραγούδια τους ἀνάβλυσαν πηγαῖα μέσ' ἀπ' τὰ βάθη τοῦ εἶναι τους. Τοὺς κυρίεψαν κι' ἀνέβηκαν ἀσυναίσθητα στὰ χείλια τους, κάθε φορὰ ποὺ ἡ ἁπλή, πρωτόγονη ψυχή τους, τρικυμισμένη ἀπ' τὸ πάθος, τὸν πόνο ἢ τὴ χαρά, ἔνοιωσε νὰ ξεχειλίζει μέσα της τὸ συναίσθημα καὶ τὰ συνηθισμένα λόγια δὲν τῆς φάνηκαν ἀρκετά, γιὰ νὰ ἐκφράσουν ὅ,τι τόσο δυνατὰ τὴν συνεκλόνιζε.

Οἰκογένειες ὁλόκληρες στὸ νησὶ ἔχουν κληρονομικὸ τὸ ποιητικὸ ταλέντο. Ἕνε ποιητές! ὅπως τοὺς λένε κι' ὅπως καυχιῶνται καὶ οἱ ἴδιοι γιὰ τὸ ἀξετίμητο αὐτὸ θεϊκὸ χάρισμά τους.

Εἴμαστε τρεῖς ποιήτριες τὶς χάρες σου νὰ ποῦμε!

λένε στὴ νύφη καμαρώνοντας τρεῖς συγγένισσές της, σ' ἕνα τραγούδι τοῦ γάμου.

Καὶ οἱ χωριανοὶ ὅμως τοὺς θαυμάζουν γιὰ τὴν εὐκολία, μὲ τὴν ὁποία στιχουργοῦν τὰ καινούργια τραγούδια τους, ποὺ στὴ στιγμὴ σκορπίζονται ἀπὸ στόμα σὲ

στόμα σ' ὅλο τὸ χωριό. Ἐνῶ ἀντίθετα εἰρωνεύονται ἀλύπητα, ὅσους ταίριασαν κάποτε τυχαῖα κανένα στίχο καὶ τὸν ξαναλένε πάντα τὸν ἴδιο καὶ τὸν ἴδιο, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ κάνουν ἄλλον καινούργιο.

Οὔτε ὁ πόνος τῆς μάννας, γιὰ τὸ χαμὸ ἀγαπημένου μονάκριβου παιδιοῦ, δὲ βρίσκει χάρι στὰ μάτια τους, ὅταν προσβάλλει τὴν καλαισθησία τους. Καὶ θυμᾶμαι πάντα, μὲ τί εἰρωνεία μοῦ μιλοῦσαν γιὰ μιὰ μητέρα ποὺ ἔχασε τὴν κόρη της καὶ κινοῦσε καὶ πήγαινε σ' ὅλα τὰ λείψανα, γιὰ νὰ παραγγείλει χαιρετίσματα στὴν πεθαμένη μὲ τὸν ἴδιο στερεότυπο στίχο - μυρολόϊ ποὺ τῆς εἶχε κάνει τὴ μέρα τοῦ θανάτου της.

Πολλοὺς ἀπὸ τοὺς στίχους αὐτοὺς τοὺς τραγουδᾶνε μὲ ἰδιαίτερο μουσικὸ ἦχο — σκοπὸ ἢ χαβᾶ — παραδομένο ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ καὶ γνωστὸ σὲ ὅλους μὲ τὸ ὄνομα ὁρισμένης φαμίλιας γιὰ δικό της σκοπό, σὰ νὰ ποῦμε ἰδιοκτησία της. Τέτοιοι σκοποὶ εἶναι ὁ Ξαθ'λιάνικος χαβᾶς, τῆς οἰκογενείας Ξανθούλη δηλ., ὁ Αὐλωνιτιάνικος, ὁ Σφυριδιάνικος κι' ἄλλοι.

Ἄλλοτε φαίνεται, πὼς καὶ κάθε ἐπάγγελμα θὰ εἶχε τὸ δικό του σκοπό, συνταιριασμένο στὸ ρυθμὸ τῆς δουλειᾶς του.

Ἀπ' τοὺς σκοποὺς τῆς δουλειᾶς τραγουδοῦν ἀκόμα οἱ Σκυριανοὶ τὸν ἀγωγιάτικο ἢ τοῦ γαϊδάρου τὸ σκοπό.

Πηγαίνοντας στὰ χτήματά τους ἀνάμεσα στὰ βουνά, στὰ φαράγγια, στ' ἀλατόμεια καὶ στὰ λαγκάδια τοῦ νησιοῦ, συντονίζουν τὸ ρυθμὸ τοῦ τραγουδιοῦ μὲ τὸ βῆμα τοῦ ὑπομονητικοῦ τεσσαροπόδαρου συντρόφου τους.

Τραγουδοῦν ἀκόμα τὸ σκοπὸ τοῦ σ' κ α μ ί ν ο υ, ποὺ τὸν τραγουδοῦσαν ἄλλοτε τὰ κορίτσια, σὰν πήγαιναν νὰ μαζέψουν τὰ φύλλα τοῦ σ ύ κ α μ ν ε, τῆς μουριᾶς, γιὰ τὸ κ α μ α τ ε ρ ό, ὅπως λένε στὴ Σκῦρο τὸ μεταξοσκώληκα.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Μάη, ὁ Ἀποκριάτικος ἢ τῆς κορέλας, τοῦ γάμου καὶ ἄλλοι, τραγουδιοῦνται καθένας τὴν ὁρισμένη γιορτινὴ μέρα, ἢ στὴν κατάλληλη οἰκογενειακὴ ἐπίσημη περίστασι.

Ἀπὸ τὰ πρωτότυπα τραγούδια τοῦ νησιοῦ ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ τραγούδια τῆς π ή τ τ α ς, τοῦ ἀρραβῶνα σὰ νὰ ποῦμε, τοῦ γάμου, τὰ μυρολόγια, τὰ ἐκλογικὰ παινέματα ἢ πειράγματα καὶ τὰ σατυρικὰ μὲ τὶς Ἀποκριάτικες κωμωδίες.

Στὰ τραγούδια τῆς πήττας καὶ τοῦ γάμου ἡ ζωηρὴ φαντασία τῶν Σκυριανῶν δανείζεται εἰκόνες ἀπ' ὅλη τὴ γύρω φύσι, ἀπ' τὸν ἥλιο καὶ τὰ σύννεφα, ἀπ' τ' ἄστρα καὶ τὸ φεγγάρι, ἀπ' τὰ λουλούδια καὶ τὰ δέντρα, ἀπ' τὰ ποτάμια καὶ τὶς πηγὲς μὲ τὶς ξωθιὲς καὶ τὶς νεράϊδες τους, ἀπ' τὸν κάμπο καὶ τὰ βουνὰ μὲ τὶς ραχοῦλες τους, ἀπ' τοὺς βράχους, τὶς ἀμμουδιὲς καὶ τὰ κύματα τῆς θάλασσας, γιὰ νὰ παινέσει τὶς χάρες καὶ τὶς ὠμορφιὲς τοῦ γαμπροῦ, τῆς νύφης κι' ὅλων τῶν καλεσμένων, γιὰ νὰ παραστήσει τὴ δύναμι τῆς ἀγάπης τοῦ τραγουδιστῆ σ' αὐτούς.

Γεμᾶτα ἀπὸ πρωτόγονη φυσιολατρεία καὶ ἀγνὸ λυρισμό, τὰ δυὸ ἢ καὶ περισσότερα στιχάκια τους ξεχωρίζουν γιὰ τὴ δύναμι καὶ τὴ χάρι τῆς εἰκόνας τους, γιὰ τὸ πλούσιο συναίσθημα ποὺ τὰ ζωντανεύει.

Σὰν οὐρανὸς μοῦ φαίνεσαι μὲ τ' ἄστρα στολισμένος,
σὰν κρύα βρύσι μὲ νερά, σὰν κάμπος ἀνθισμένος.

λέει ἡ τραγουδίστρα τοῦ γαμπροῦ, σ' ἕνα ἀπ' αὐτά. "Οσο γιὰ τὴ νύφη, εἶναι

.....μπαξὲς μὲ τὰ λουλούδια,
μὲ δέντρα, μ' ἄθια, μὲ καρπούς, μὲ κρίνους, μὲ ζουμπούλια!

Σ' ἄλλο παίνεμα τοῦ γάμου ἡ νύφη παραβάλλεται μὲ βασίλισσα.

Βασίλισσά 'σαι, νύφη μου, ἔχεις καὶ τὴν κορώνα,
ἔχεις καὶ τὸν παράδεισο στ' ἀχείλι καὶ στὸ στόμα.

Κι' ἀλλοῦ τῆς λέει,

Νύφη, λουλούδι ζηλευτό, μοιάζεις λαμπρὸ ἀστέρι
ὅπου σαλεύει σιγανὰ στὸ βραδινὸν ἀγέρι!...

Στὴ μιὰ ἀπ' τὶς καλεσμένες συμπεθέρες λέει:

Καλὴ τοῦ Σμπούνου ἔμορφη, πολλά 'ναι τὰ καλά σου,
σὰ δυὸ μῆλα τῆς Ζαγορᾶς εἶναι τὰ μάγουλά σου!

Θαυμάζοντας τὴν ἄλλη, τὴν εὐτυχισμένη μάννα μὲ τὶς ἕξη κόρες καὶ τοὺς δυὸ γυιούς, ὁ λαϊκὸς ποιητὴς τραγουδᾶ:

Δὲν εἶδα γὼ πορτοκαλιὰ νἄχει ἀσημένιους κλώνους,
ὡσὰν τὴν Ἄννα τοῦ Κωστῆ στοὺς ἐδικούς μου χρόνους!

Τὶς κόρες της, τὶς παρομοιάζει μ' ἕξη πουλάκια καὶ λέει:

Μὲς στὶς βιολέττες τὶς μαβιές, στὴ μοσκοματζουράνα
ἕξη πουλάκια κάθονται μὲ τὴ γλυκειά τους μάννα.
Πετᾶνε μὲς στὶς λεμονιές, στ' ἄθι, στὸ περιβόλι,
εἶναι οἱ κόρες τοῦ Κωστῆ ποὺ τοὺς ζηλεύουν ὅλοι!

Κι' ἀφοῦ παινέσει καθεμιᾶς τὶς χάρες μὲ ξεχωριστὸ δίστιχο, καλοτυχίζοντας τὴ γόνιμη μάννα τριγυρισμένη ἀπ' τὰ βλαστάρια της, παρομοιάζει σ' ἕνα πλατὺ ἀγκάλιασμα τὴ χαρά της μὲ τοῦ λουλουδισμένου κάμπου τὴ χαρὰ καὶ τὴν ὠμορφάδα.

Χαίρετ' ὁ κάμπος λούλουδα, χαίρεται μελικάρια,
χαίρεται κι' ἡ κουμπάρα μου τὰ δυό της παλληκάρια!

τῆς λέει θαυμαστικά!

Τὰ παινέματα, ὅσο κι' ἂν παινεύουν ὅμοιες χάρες, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ εἶναι ἴδια στὴ διατύπωσί τους. Ἔτσι, ἂν τῆς μιανῆς καλεσμένης τὰ κόκκινα μάγουλα εἶναι

σὰν δυὸ μῆλα τῆς Ζαγορᾶς, ὅπως εἴδαμε παραπάνω, ἡ κοκκινάδα τῆς ἄλλης παραβάλλεται μὲ τὸ ρόδι τὸ κόκκινο, τὸ διαλεχτό, τὸ καράμπελο ὅπως τὸ λένε ἀλλοῦ, ποὺ στὴ Σκῦρο τὸ λένε καπελέτικο.

Ὡσὰν τὸ καπελέτικο ἡ Ἄ τ' Ἀπᾶ ροδίζει
καὶ μὲ τὴν ὠμορφάδα της τοὺς νέους δαιμονίζει!
Ἀρόδι καπελέτικο
ἀξίζει ἕνα Βενέτικο!
Λάμπει ὁ ἥλιος, λάμπει, λάμπει τὸ κάλλη σου,
λάμπει καὶ τὸ φταδάκι πὰ στὸ κεφάλι σου!

τῆς τραγουδᾶ.

Ἐκτὸς ἀπ' τὰ καθαυτὸ παινέματα τοῦ γάμου, παινέματα ἀκόμα μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι καὶ τὰ τραγούδια καλέσματα - μυρολόγια γιὰ τοὺς πεθαμένους, ποὺ λέγονται στὸ γάμο.

Μέσα στὴ χαρούμενη τοῦ γάμου ἀτμόσφαιρα, στὸ τραπέζι τοῦ γάμου, τὰ πρῶτα τραγούδια, ποὺ θὰ τραγουδήσουν στὴ Σκῦρο, εἶναι ἀλήθεια γιὰ τοὺς νεκροὺς ἀγαπημένους. Γι' αὐτοὺς ποὺ ἔφυγαν γιὰ πάντα ἀπὸ κοντά μας καὶ ἡ ἀπουσία τους, τὴν ὥρ' αὐτὴ τῆς χαρᾶς, γίνεται τόσο αἰσθητὴ σ' ὅσους τοὺς ἀγαποῦσαν. Σ' αὐτοὺς θὰ τρέξει εὐλαβικὰ τὴν ὥρ' αὐτὴ ἡ σκέψι τῶν μητέρων, τῶν γυναικῶν, τῶν ἀδελφῶν, τῶν παιδιῶν, τῶν φίλων!

Τὰ τραγούδια πρῶτα τὶς δικές τους χάρες θὰ παινέσουν! Καὶ νοσταλγικὰ τὰ λόγια θὰ πετάξουν πέρα ἀπ' τὸ ἀγεφύρωτο χάσμα νὰ τοὺς φωνάξουν, νὰ τοὺς καλέσουν νὰ ρθοῦν σιμά, ἂν εἶναι βολετό, κι' ἂν δὲν μποροῦν νὰ ἔρθουν, νὰ τοὺς παρηγορήσουν τουλάχιστο στὴ σημερινὴ ἀναγκαστικὴ ἀπομάκρυνσί τους ἀπὸ μᾶς, δείχνοντάς τους, πόσο εἶναι πάντα ἀνοιχτὴ ἡ πληγή, ποὺ μᾶς ἄνοιξε ὁ χαμός τους.

Θὰ σύρω μιὰν ἀψὰ φωνή, στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι,
νὰ ταραχτοῦνε οἱ ψυχές, νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸν Ἅδη!...

ἀρχίζει τὸ τραγούδι της ἡ πονεμένη μάννα στὸ γάμο τῆς κόρης της.

Θυμᾶται τὸν πατέρα καὶ τὰ τέσσερα πεθαμένα ἀδέρφια της, θυμᾶται τὸ γυιό της τὸ Γιάννη ποὺ πνίγηκε στὴ θάλασσα κι' ὁ πόνος της τὴν κάνει νὰ ξεφωνίζει ἀψὰ μέσα στὴ νύχτα, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν ἀκούσουν οἱ ψυχές τους καὶ σπάζοντας τὰ δεσμὰ τοῦ Ἅδη, τοῦ Τάρταρτου καὶ τοῦ Χάρου, ὅπως τὸν λένε σ' ἄλλο μυρολόϊ, νὰ πεταχτοῦν ν' ἀνέβουν πάλι στὴ γῆ τὴν ὥρ' αὐτὴ τῆς χαρᾶς τοῦ σπιτιοῦ τους, νὰ ἔρθουν νὰ τῆς παρασταθοῦνε στὸ γάμο τῆς Μαριᾶς της...

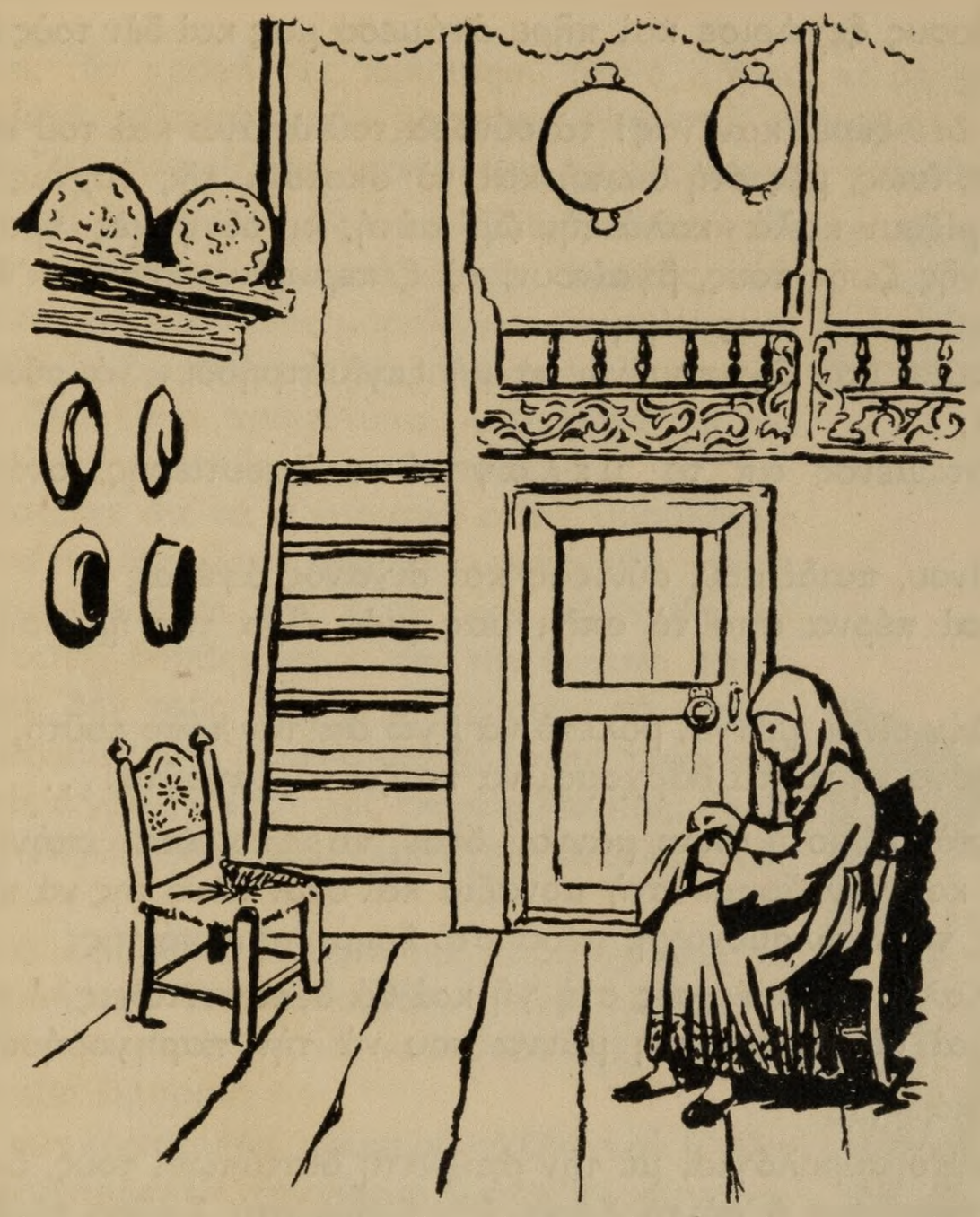
Μόνο ἀφοῦ τοὺς καλέσει καὶ τοὺς παινέσει κείνους — δόξα της καὶ χαρά της, ὅπως τοὺς λέει, — καὶ τοὺς μυρολογήσει, τότε μόνο θὰ συνεχίσει τὸ τραγούδι της καὶ θ' ἀρχίσει τὰ παινέματα τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης,

Μαριὰ περιπλεγμένη μου γνῶσες καὶ νοστιμάδες!...

— ὅπως τὴν ὀνομάζει — καθὼς κι' ὅλων τῶν καλεσμένων τὰ παινέματα!

Στὸ γάμο τὸ πρῶτο τραγούδι, μυρολόϊ γιὰ τοὺς πεθαμένους μαζὺ καὶ παίνεμα γιὰ τοὺς νιόνυφους!

Γιὰ τοὺς περισσότερους ἀπὸ μᾶς θὰ φανῆ ἀνατριχιαστικὴ αὐτὴ ἡ συνήθεια. Τὸ ἔχομε σὲ κακὸ καὶ γουρσουζιὰ μεγάλη καὶ ν' ἀναφέρομε ἀκόμα νεκρὸ τὴν ὥρ' αὐτή. Ὄχι νὰ τραγουδᾶμε σὲ μακάβριο ἀνακάτωμα τὴ νύφη καὶ τὸ γαμπρὸ μαζὺ μὲ τοὺς πεθαμένους.

Μὰ ἡ παράξενη αὐτὴ συνήθεια ἔχει ἴσως τὴν ἀρχή της στὴν ἐξαιρετικὰ ἤμερη ἀντίληψι τῶν Σκυριανῶν γιὰ τὸ θάνατο-ὕπνο, ποὺ δὲ σταματᾶ καὶ δὲν καταστρέφει τὴ ζωή.

Ἡ ἀντίληψι ὅμως αὐτὴ δὲ φαίνεται νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα βαθειᾶς θρησκευτικότητας, ὅπως θὰ μποροῦσε νὰ νομίσει κανένας ἀπὸ μιὰ ἐπιπόλαια παρατήρησι.

Ἡ αἰώνια ζωή, ὅπως τὴ φαντάζονται στὴ Σκῦρο, δὲν εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ ὅπως τὴ λέει ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, ἀλλὰ μιὰ εἰδωλολατρικὴ ἐπιβίωσι, μιὰ συνέχισι τῆς ἐδῶ ζωῆς, ἀόρατης ἴσως στὰ θνητὰ μάτια μας, ἀναλλοίωτης ὅμως πάντα, χωρὶς καμμιὰ διαφορὰ ἀπ' τὴν τωρινὴ γήϊνη ζωή μας.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψι αὐτή, ἡ μητέρα τῆς ὀρφανῆς νύφης δὲν ἔχει παρὰ νὰ σηκωθῆ ἀπ' τὸν τάφο καὶ νὰ τινάξει ἀπὸ πάνω της τὰ χώματα, γιὰ νὰ μπεῖ στὴ μέση τοῦ χοροῦ, ὅπως τῆς λέει ἡ κόρη της, καὶ νὰ χορέψει κι' αὐτὴ μαζὺ μὲ τοὺς ἄλλους.

Σήκω, μαννούλα μ', ἀπ' τὴ γῆς καὶ τίναξε τὸ χῶμα,
νὰ μπεῖς στὴ μέση τοῦ χοροῦ, νὰ νοστιμίσει ἀκόμα!

Κι' ἡ ἀδερφή, σὰν πεθαίνει κι' ἐκείνη καὶ κατεβαίνει κάτω στὸν Ἅδη, ἀνταμώνοντας τὸν πεθαμένο ἀπὸ καιρὸ ἀδερφό της, τοῦ δίνει τρία γαρυφαλλάκια, δῶρα τῆς μάννας καὶ τῆς ἀρραβωνιαστικῆς του.

Πᾶρ' τα, τοῦ λέει, ἀδερφέ, γιὰ νὰ τὰ βάλεις βότα,
'πῶς μεθυσμένος ἤσουνα καὶ τάβαζες καὶ πρῶτα!

Τίποτα δὲν ἀλλάζει ὁ θάνατος, μόνο ποὺ βαστᾶ σκλάβους ζηλότυπα κάπου ἐκεῖ πέρα μακριὰ στὸ βασίλειό του, ἐκεῖ ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ πᾶμε πρὶν ἔρθει κι' ἡ

δική μας σειρά, ὅσους ξεχώρισε καὶ πῆρε ἀνάμεσά μας καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ φύγουν ἀπὸ κοντά του!

Καὶ πάλι... δὲν ξέρει κανένας! τὰ σύνορα τοῦ ἀπάνω καὶ τοῦ κάτω κόσμου σβήνουν καὶ χάνονται, ἴσως, μὲς στὴ σιωπὴ καὶ τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας! Οἱ φύλακες οἱ ἴδιοι δὲν τὰ ξεχωρίζουν καλὰ-καλὰ τὴν ὥρ' αὐτή, κι' οἱ ψυχὲς τραβηγμένες ἀπ' τὴ θύμησι τῆς πρωτινῆς ζωῆς τους, βγαίνουν, τὰ ξεπερνοῦν κάποτε κι' ἔρχονται καὶ τριγυρνᾶνε στὰ συνηθισμένα τους μέρη...

Γιατί κι' οἱ δικοί μας ἀγαπημένοι νὰ μὴ ξεγλιστρήσουν νὰ ρθοῦν κι' αὐτοὶ σιμά μας καμμιὰ φορά;

Ὁ ἀδικοσκοτωμένος ἀπ' τὸ μελαγγόνι λαουτιέρης, στὰ παρακάλια τῆς μάννας του,

Γίνου, παιδί μου, σύννεφο καὶ σιγανὸς ἀγέρας
καὶ πέρνα ἀπὸ τὸ σπίτι μας μιὰν ὥρα τῆς ἡμέρας!

ἀπαντᾶ,

Δὲν εἶναι, μάννα, βολετὸ νὰ βγῶ ἀπ' τὸν τόπο τοῦτο,
μόνο τὴ νύχτα θἄρχομαι νὰ παίζω τὸ λαγοῦτο!...

Δὲν ἔχει λοιπὸν δίκιο ἡ ἄλλη μάννα, ὅταν παραπονιέται στὴν κόρη της, γιατὶ ἀμέλησε νὰ ρθεῖ καὶ τὴν ἄφησε στὴ μοναξιὰ καὶ στὸν πόνο της νὰ κλαίει καὶ νὰ δέρνεται τόσες μέρες τώρα ὁλομόναχη, μέσα στὸ ἔρημο σπιτικό της;

Καλή, ὀχτωμέρισες στὴ γῆ καὶ θὰ δεκαπεντίσεις
καὶ δὲν ἔρθες στὴ μάννα σου νὰ τὴν παρηγορήσεις!

τῆς λέει ἐπιτιμητικά...

Καὶ τὰ καθαυτὸ μυρολόγια, μὲ τὴν ἀπέριττη διατύπωσί τους, διάλογοι τῶν ζωντανῶν μὲ τοὺς πεθαμένους ἢ μὲ τὸ Χάρο, δὲν ἔχουν στὴ Σκῦρο τὸ ἄγριο πάθος τῶν Μανιάτικων ἢ ἄλλων μυρολογιῶν.

Ἡ ἀπόγνωσι σπάνια βρίσκει θέσι στοὺς στίχους τους.

Χάρε σκληρὲ καὶ ἄπονε, γιατί νὰ μὲ λαβώσεις;

παραπονιέται ἡ Σκυριανὴ μάννα στὸ Χάρο, ἐκεῖ ποὺ ἡ Μανιάτισσα θὰ ξέσπαζε σὲ ἄγριες κατάρες καὶ κραυγὲς ἀπελπισίας.

Κι' ἂν ἡ ἀπελπισμένη μάννα μύρεται καὶ σκοτώνεται γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ παιδιοῦ της, ποὺ πέθανε μακριά της στὸν πόλεμο, κι' ἀναρωτιέται,

Γυιέ μου, πολύτιμε σταυρέ, ποῦ σ' ἔβαλαν νὰ γιώσεις,
τὴν ἄτυχος τὴ μάννα σου σὰν τὸ κερὶ νὰ λειώσεις;

δὲν τῆς ἀρέσει στὴν παράκλησί της,

Παρακαλῶ σε, μαύρη γῆς, νὰ μὴ μοῦ τὸ χλωμιάσεις!

νὰ λαβαίνει τὴ σκληρὴ ἀπάντησι τοῦ γνωστοῦ μυρολογιοῦ,

Ἐγὼ στὶς τρεῖς χλωμιάζου το, στὶς ἕξη κατελοῦ το
καὶ στὶς ἑφτὰ καὶ στὶς ὀχτὼ χαλοῦ τὰ μαῦρα μάτια,
χαλοῦ τὰ καμπανόφυλλα, τὴν ἀργυρῆ τὴ γλῶσσα!...

Προτιμᾶ, μαζὺ μὲ τὴν ἀρραβωνιαστικιὰ ποὺ ἔχασε τὸν ἀρραβωνιαστικό της, νὰ φαντάζεται πὼς μιλᾶ μὲ τὸ νεκρὸ ἀγαπημένο της καὶ νὰ τοῦ λέει,

Σὲ ἀποθύμησα πολὺ κι' ἦρθα νὰ σ' ἀρωτήσου,
στὸν Ἄδην ὅπου βρίσκεσαι, ἂν ἔγιαν' ἡ πληγή σου.

φανερώνοντάς μας τὴν κρυφή της πεποίθησι, ὅτι ὁ Χάρος, κι' ἂν χωρίζει προσωρινὰ τὰ κορμιά, δὲν εἶν' ὁ χαλαστὴς ποὺ μαραίνει ὅλα στὸ πέρασμά του, ἀλλὰ ὅτι καὶ πέρα ἀπ' αὐτὸν ἡ ζωὴ συνεχίζεται πανέμορφη, χωρὶς πόνους καὶ λῦπες.

Γι' αὐτό, ἂν καὶ βλέπομε, πὼς τραγουδιοῦνται στὴ Σκῦρο τὰ περισσότερα ἀπ' τὰ πανελλήνια γνωστὰ δίστιχα, τραγούδια τῆς ἀγάπης, τοῦ χοροῦ ἢ τῆς τάβλας γενικά, ὅμως μυρολόγια ξένα, παραλλαγὲς πανελληνίων, δὲ βρίσκομε παρὰ μόνο πολὺ λίγα, δύο ἢ τρία. Τὰ ἄλλα ὅλα εἶναι πρωτότυπα, καμωμένα ἀπ' τὶς ἴδιες τὶς χαροκαμένες γιὰ τοὺς νεκρούς τους.

Στὰ περισσότερα ἀπ' τὰ Σκυριανὰ αὐτὰ μυρολόγια βλέπομε νὰ ξεπετιέται ἀνάγλυφη καὶ νὰ κυριαρχεῖ ἡ πεποίθησι γιὰ τὴν ἐξακολούθησι τῆς ζωῆς καὶ πέρα ἀπ' τὸ θάνατο! Ἡ ἰδέα αὐτή, βοηθημένη κι' ἀπ' τὴν ἔμφυτη στοὺς νησιῶτες εὐγένεια, δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ χάσουν τὸ μέτρο, ἀκόμη καὶ στὶς στιγμὲς τῆς μεγαλύτερης λύπης τους, καὶ τοὺς φυλάει ἀπ' τὶς ἄγριες ἀκρότητες τῆς ἀπελπισίας, ὅπως τὶς βλέπομε νὰ ἐκδηλώνονται ἀσυγκράτητες σὲ ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη...

Στὰ ἐρωτικὰ Σκυριανὰ τραγούδια παρατηροῦμε τὸ περίεργο, ὅτι ἐπειδὴ στὴ Σκῦρο ποιήτριες εἶναι κυρίως οἱ γυναῖκες, τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ παινεύουν τὴν ἀνδρικὴ κι' ὄχι τὴ γυναικεία ὠμορφιά!

Σεμνὰ καὶ συγκρατημένα, τρυφερά, ἀλλὰ καὶ μ' ὅλη τὴ Διονυσιακὴ ὁρμητικότητα, τὴν ἡφαιστειώδη ἰδιοσυγκρασία τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν κοντὰ στὴ φύσι καὶ δὲν ξέρουν τὶς ἀνόητες σεμνοτυφίες τοῦ ψευτοπολιτισμοῦ, οἱ Σκυριανὲς κοπέλλες τραγουδοῦν τὴν ἀγάπη σὰν κάτι φυσικό, παραδίδονται σ' αὐτὴ χωρὶς καμμιὰ σκέψι, ὅπως σὲ κάτι μοιραῖο, ἀπ' τὸ ὁποῖο κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγει!

Στὰ τραγούδια τους γιὰ τοὺς τσοπάνηδες μὲ τὴ λεβέντικη περπατησιά, τὴ χάρι καὶ τὴν ὠμορφιά τους, διαλαλοῦν τὴν προτίμησί τους στὸν ἀγαπημένο, τὴ λαχτάρα τους γιὰ νᾶναι πάντα κοντά του, τὸν πόθο νὰ ἦταν κάτι δικό του, ἕνα ἀπ' τὰ ροῦχα του, γιὰ νὰ μὴν τὸν ἀποχωρίζονται οὔτε στιγμή, μ' ὅλη τὴν παρρησία.

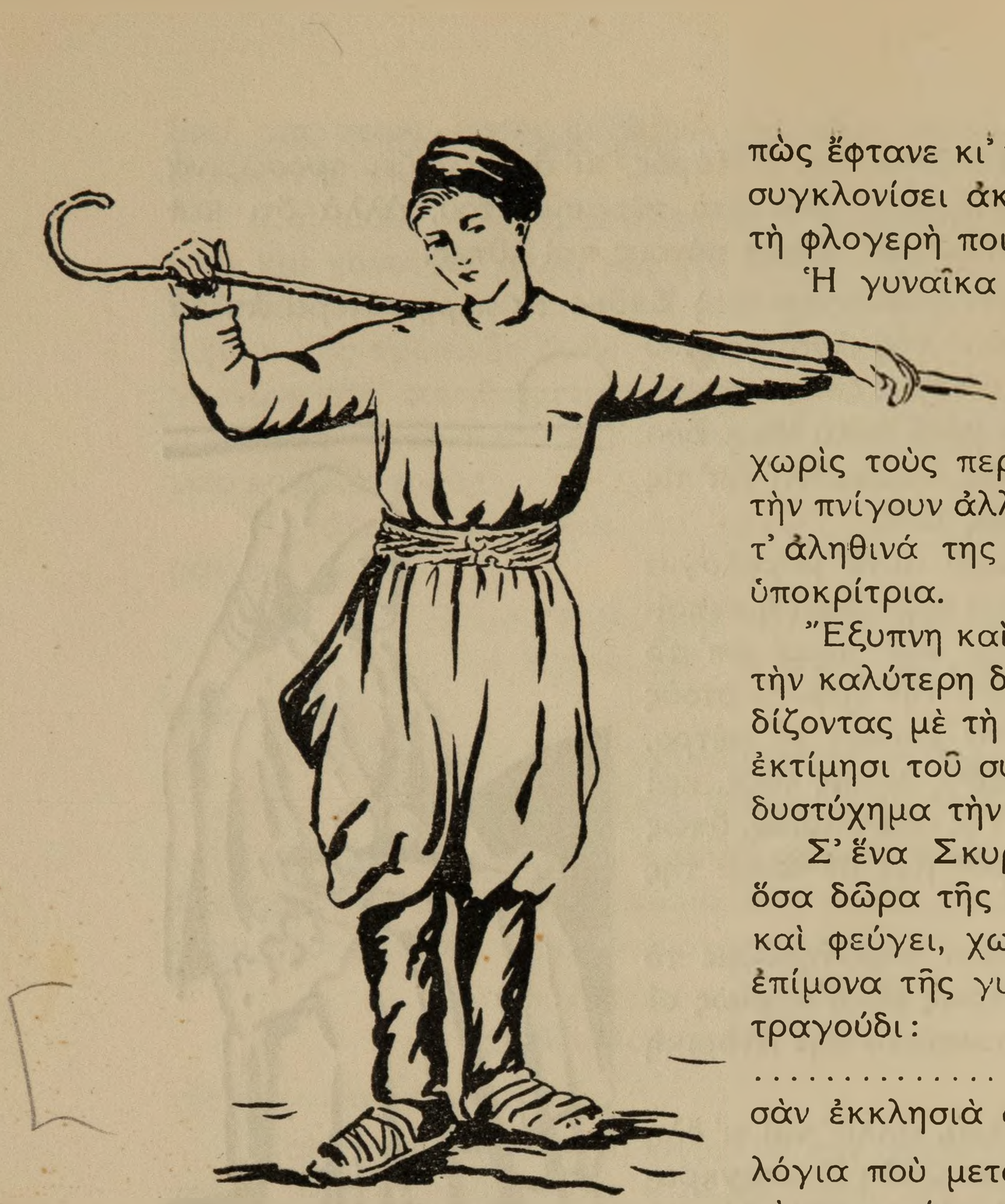
Νἄμουνα σκυλολύταρο, νἄμουν λαγωνικό σου,
νἄμουν μαντήλι γερανιὸ δεμένο στὸ λαιμό σου!
Νἄμουνα τάσι στὸ λουτρό, ξουράφι τοῦ μπαρμπέρη,
νἄμουν τὸ στραβοράβδι σου εἰς τὸ δεξί σου χέρι!

τοῦ λένε, χωρὶς κανένας νὰ ξαφνιάζεται γιὰ τὴν εἰλικρίνειά τους αὐτή.

Εἶναι τόσο φυσικὸ πρᾶγμα ὁ ἔρωτας! Ὅλοι περάσανε ἀπ' αὐτὸν σὰν ἤτανε νιοί! Μὲ νοσταλγία θυμοῦνται τὴν εὐτυχισμένη κείνη ἐποχὴ καὶ γεμᾶτοι ἐπιείκεια παρακολουθοῦν τοὺς νέους στὰ βάσανα καὶ στὰ ντέρτια τους!

Ὄ Ἔρωτα ἀγαπημένε μου, γλεντζὲ τοῦ λογισμοῦ μου!

μοῦ ὑπαγόρευε ἡ ἀγράμματη ἑβδομηντάχρονη ποιήτρια καὶ ἡ αὐστηρὴ φυσιογνωμία μὲ τὴν κλασικὴ ὠμορφιά, ποὺ τὰ χρόνια δὲ στάθηκαν ἄξια νὰ ρυτιδώσουν καὶ νὰ χαλάσουν, μὲ τὰ μάτια βασιλεμένα, ζωντάνευε ἀπ' τὴ φλόγα τοῦ πάθους, δείχνοντας

πὼς ἔφτανε κι' ἡ θύμησι μονάχα τῆς ἀγάπης, γιὰ νὰ συγκλονίσει ἀκόμα ὡς τὰ κατάβαθα τοῦ εἶναι της τὴ φλογερὴ ποιήτρια!

Ἡ γυναῖκα στὴ μικρὴ Σκυριανὴ κοινωνία χαίρεται μιὰ ξεχωριστὴ ἀληθινὰ ἐλευθερία, γι' αὐτὸ κι' ἐκφράζεται ἔτσι ἄφοβα καὶ μ' ὅλη τὴν εἰλικρίνεια, χωρὶς τοὺς περιορισμοὺς ποὺ τὴν ἀλυσοδένουν καὶ τὴν πνίγουν ἀλλοῦ καὶ τὴν ἐξαναγκάζουν, κρύβοντας τ' ἀληθινά της αἰσθήματα, νὰ γίνεται ὕπουλη καὶ ὑποκρίτρια.

Ἔξυπνη καὶ πραγματικὰ τίμια, ἡ Σκυριανὴ κάνει τὴν καλύτερη δυνατὴ χρῆσι τῆς ἐλευθερίας της, κερδίζοντας μὲ τὴ συμπεριφορά της τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐκτίμησι τοῦ συντρόφου της, ποὺ θεωρεῖ γι' ἀληθινὸ δυστύχημα τὴν ἐγκατάλειψί του ἀπ' αὐτήν!...

Σ' ἕνα Σκυριανὸ τραγούδι, ἡ κόρη ἀψηφῶντας ὅσα δῶρα τῆς τάζει ὁ γυιὸς τοῦ Ρήγα, τὸν ξεγελᾶ καὶ φεύγει, χωρὶς νὰ τοῦ δώσει τὸ φιλὶ ποὺ τόσο ἐπίμονα τῆς γυρεύει, καὶ τὸν ἀφήνει, ὅπως λέει τὸ τραγούδι:

.....σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο,
σὰν ἐκκλησιὰ ἀλειτούργητη, σὰ χώρα κουρσεμένη,

λόγια ποὺ μεταχειρίζονται σ' ἄλλα μέρη μόνο γιὰ νὰ περιγράψουν τὴν ἀπελπισία τῆς ἐρωμένης γιὰ τὴν ἀπιστία τοῦ ἐραστῆ καὶ πουθενά, ὅπως τουλάχιστο ξέρω, γιὰ τὸν γελασμένο ἐραστή!..

Ὅσο τρυφεροί, εὐγενικοὶ καὶ συγκρατημένοι στὸν πόνο, στὴν ἀγάπη καὶ στὸν αἰσθησιασμό τους ἀκόμα εἶναι οἱ νησιῶτες, ἂν κρίνομε τουλάχιστο ἀπ' τὰ σχετικὰ τραγούδια τους, τόσο μᾶς παρουσιάζονται ἀσυγκράτητοι στὴν εἰρωνεία καὶ στὴ σάτυρά τους.

Ὁ ἀντίπαλος, ἐκλογικὸς ἢ ἐρωτικός, ὅταν γίνεται ἐμπόδιο στὰ σχέδιά τους, βομβαρδίζεται μὲ τὶς ὠμότερες ἐκφράσεις ἀλύπητα.

Ἰδιαίτερα τὸ ἐρωτικὸ συναίσθημα, μὴ ἔχοντας κι' ἐδῶ, ὅπως σ' ὅλες τὶς μικρὲς κοινωνίες, τὴν ἐλευθερία νὰ βρεῖ τὴ σαρκικὴ ἱκανοποίησί του, ἀνακουφίζεται ξεσπάζοντας σὲ λόγια Ἀριστοφάνειας ἐλευθεροστομίας.

Κυριολεξίες καταπληκτικὲς ἀραδιάζονται μ' ὅλη τὴν ἀφέλεια, σὰν τὰ φυσικώτερα πράγματα τοῦ κόσμου, ὅπως καὶ εἶναι γιὰ τοὺς νησιῶτες, συνηθισμένους νὰ χρησιμοποιοῦν ἐλεύθερα ὁρισμένες λέξεις στὴν ὁμιλία τους χωρὶς τοὺς γλωσσικοὺς περιορισμοὺς τῶν πολιτισμένων.

Στὰ σατυρικὰ τραγούδια κάθε φέρσιμο ἔξω ἀπ' τὰ συνηθισμένα, παράξενο καὶ ἀδικαιολόγητο στὰ μάτια τῶν πολλῶν, κάθε μικροσκάνδαλο τοῦ χωριοῦ, ἀκόμα κάθε σωματικὸ ἢ ἄλλο ἐλάττωμα, θὰ ξομπλιαστῆ καὶ θὰ σατυρισθῆ ἀλύπητα.

Πᾶρε με, κὺρ-Γιαννάκη μου, νὰ δεῖς πῶς θὰ περνοῦμε!
κι' ἂν εἶμαι ἑξῆντα δυὸ χρονοῦ, τὰ στ' μόνια μου βαστοῦνε...

λέει τάχα ἡ ξεμωραμένη γεροντοκόρη στὸν γαμπρό, ποὺ νομίζουν πὼς μάτιασε, γιατὶ τὴν εἶδαν νὰ μιλᾶ μαζύ του καμμιὰ φορὰ ἢ νὰ τοῦ κάνει καμμιὰ φιλικὴ περιποίησι...

Κυρία μου, ἡ μύτη σου ἔχει μεγάλα ρ'θούνια,
ποὺ πᾶνε καὶ πραΰζουνε οἱ σκύλοι καὶ τὰ γ'ρούνια...

εἰρωνεύεται τὴ δύστυχη ἄσχημη μὲ τρόπο πολὺ παραστατικό, καθόλου εὐγενικὸ ὅμως, ὁ ἐκδικητικὸς ἐχθρός της!

Πικαρισμένος, γιατὶ δὲν τὸν κάλεσαν στὸ γάμο, ὁ ἀνεπιθύμητος γιὰ τὴ φαρμακερὴ γλῶσσα του φίλος περνᾶ μεθυσμένος ὄξω ἀπ' τὸ σπίτι, ποὺ γλεντοῦν γιὰ τὸ γάμο, καὶ τραγουδᾶ τάχα θαυμαστικά,

Ὤμορφα ποὺ ταιριάσατε σὰν τὰ περιστεράκια!

ἀλλὰ πρὶν ἀκόμα προλάβουν οἱ ἄπιστοι φίλοι νὰ χαροῦν γιὰ τὸ παίνεμα, συμπληρώνει σαρκαστικά,

Γιαννούληδες μπουρμπούληδες καὶ μυξοκωσταντάκια!

σατυρίζοντας σ' ἕνα καὶ μόνο στίχο καὶ τὰ δυὸ σόγια, τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης, γιὰ τὰ κουσούρια τους. Μπουρμπούληδες (βραδύγλωσσοι) ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, μύξηδες (μικρόσωμοι κι' ἀσθενικοὶ) ἀπ' τὴν ἄλλη, ταιριάξανε ἀλήθεια μιὰ χαρά, ὅπως τοὺς λέει...

Ἀφορμὴ γιὰ καινούργια πειραχτικὰ δίστιχα, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὡραιότατα παινέματα, δίνανε κάθε φορὰ οἱ ἐκλογές, βουλευτικὲς καὶ δημοτικές, μὲ τὸ πεῖσμα καὶ τὸ φανατισμό τους.

Ἀπ' τὰ παλιὰ χρόνια, μ' ὅλο ποὺ δὲν ψήφιζε, ἡ γυναῖκα ἔπαιρνε πάντα μεγάλο μέρος στὴν προεκλογικὴ κίνησι κι' ἦταν σπουδαῖος ἐκλογικὸς παράγων στὴ Σκῦρο.

Οἱ γυναῖκες ψηφοθηροῦσαν φανερὰ γιὰ τὸν ὑποψήφιό τους, ποὺ πολλὲς φορὲς δὲν ἦταν καὶ τοῦ συζύγου ὁ ὑποψήφιος, στοιχημάτιζαν γι' αὐτὸν καὶ γενικὰ διηύθυναν ὅλη τὴν ἐκλογικὴ προπαγάνδα.

Ἔτσι ξέχωρα ἀπ' τὰ κομματικὰ σατυρικὰ τραγούδια γιὰ τοὺς ὑποψηφίους, ἔχομε καὶ πλῆθος τσουχτερὰ δίστιχα γιὰ τὴν ἐκλογικὴ γυναικεία δρᾶσι καὶ τὶς πρωταγωνίστριές της.

Ἀδιάφορη στὰ πειράγματα καὶ στὶς εἰρωνεῖες, ὅπως ὅλες οἱ ὁμόφυλές της, ἡ φανατισμένη νεοφώτιστη ψηφοφόρος τραγουδᾶ, ἀνταποδίδοντας καλὸν ἀντὶ κακοῦ, τὸ νεαρὸ ὑποψήφιο τοῦ κόμματός της στὴν ἐπιτυχία του,

Νὰ ζήσεις, μικρὸ-Πρόεδρε, κορμὶ χαριτωμένο,
ψηλὸ κυπαρισσάκι μου μ' ἀέρα φορτωμένο!

σ' ἕνα ἀπὸ τὰ ὡραιότερα Σκυριανὰ παινέματα!...

Στὰ πρωτότυπα Σκυριανὰ τραγούδια μποροῦμε νὰ κατατάξομε καὶ τὶς ἀποκριάτικες κωμωδίες, εἶδος ἔργων θεατρικῶν ποὺ παίζονται ἀπὸ δυὸ ἢ περισσότερα πρόσωπα, τὶς δυὸ τελευταῖες Κυριακὲς τῆς Ἀποκριᾶς. Μασκαρεμένοι σὲ δυὸ γέρους, ἢ δυὸ γριές, γιατὶ κυρίως διάλογοι εἶναι τὰ ἔργα αὐτά, ἢ σὲ γέρο καὶ γριὰ μὲ τὴ θυγατέρα τους οἱ δυὸ αὐτοὶ ἠθοποιοὶ νὰ ποῦμε, γυρίζουν ὅλο τὸ χωριό. Στὰ καφφενεῖα, στὴ μεγάλη στράτα, ἢ ὅπου ἀλλοῦ εἶναι σταυροδρόμι καὶ φαρδαίνει λίγο ὁ δρόμος, ἀνεβαίνουν πάνω σ' ἕνα λιακὸ ἢ σ' ὅποιο ψηλὸ μέρος βροῦνε καὶ λένε τὸ διάλογό τους. Μικροὶ καὶ μεγάλοι, μαζεμένοι γύρω, γελοῦν ἐνθουσιασμένοι, ἂν τοὺς ἀρέσει, ἢ γιουχαΐζουν ἀλύπητα τὸν ποιητή, ἂν δὲ συμφωνοῦν μαζύ του σ' ὅσα λέει ἢ ἂν τ' ἀστεῖα του εἶναι ἄνοστα κατὰ τὴν ἰδέα τους. Ὅταν τελειώσουν, παίρνουν τὰ κεράσματα ποὺ θὰ τοὺς δώσει, ὄχι πάντοτε, κανένας ὑποχρεωτικὸς φίλος, ἂν βρεθῆ, καὶ φεύγουν, πειράζοντας καὶ πειραζόμενοι ἀπ' ὅλους, γιὰ νὰ ξαναρχίσουν παρακάτω τὴν παράστασί τους μὲ καινούργια ὄρεξι.

Στὶς ἀποκριάτικες κωμωδίες σατυρίζονται συνήθως τὰ σύγχρονα περιστατικὰ καὶ παραβάλλεται ἡ σημερινὴ κατάντια τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοινωνίας μὲ τὸν παλιὸν καλὸν καιρό, ὅταν τὰ ἤθη ἦταν ἁγνά, καθένας ἤξερε τὴ θέσι του κι' εἶχε σεβασμὸ στοὺς γονεῖς καὶ τοὺς μεγαλυτέρους του.

Πρὶν ἀκόμα μπεῖ τὸ Τριώδι, οἱ σατυρικοὶ ποιητὲς θὰ φροντίσουν νὰ βροῦν πρῶτα τὸ θέμα τῆς ἀποκριάτικης κωμωδίας τους, ποὺ θὰ φυλάξουν μὲ κάθε τρόπο μυστικό, γιὰ νὰ μὴν τοὺς τὸ πάρουν οἱ ἀντίπαλοι.

Ὕστερα, ἀφοῦ συμφωνήσουν καὶ μὲ τὸ σύντροφο ποὺ θὰ παίξει μαζύ τους, θὰ δώσουν στὴν κωμωδία τὴν τελική της μορφή, θὰ μάθει καθένας καλὰ τὸ μέρος του, θὰ φροντίσουν νὰ βροῦν τὰ κατάλληλα ροῦχα, μουτσοῦνες, στραβοράβδια καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζονται, γιὰ νἆναι ἕτοιμοι, ὅταν θὰ ἔρθει ἡ ὥρα νὰ βγοῦν!

Εἶναι σάτυρες γιὰ τὸ βάψιμο τῶν νυχιῶν καὶ τὰ μανικύρ, γιὰ τὸ ξύρισμα τοῦ μουστακιοῦ, γιὰ τὶς ἐνέσεις καὶ γιὰ ὅλα τὰ καινὰ δαιμόνια ποὺ ἔφτασαν τὰ τελευταῖα χρόνια ὡς τὸ νησί.

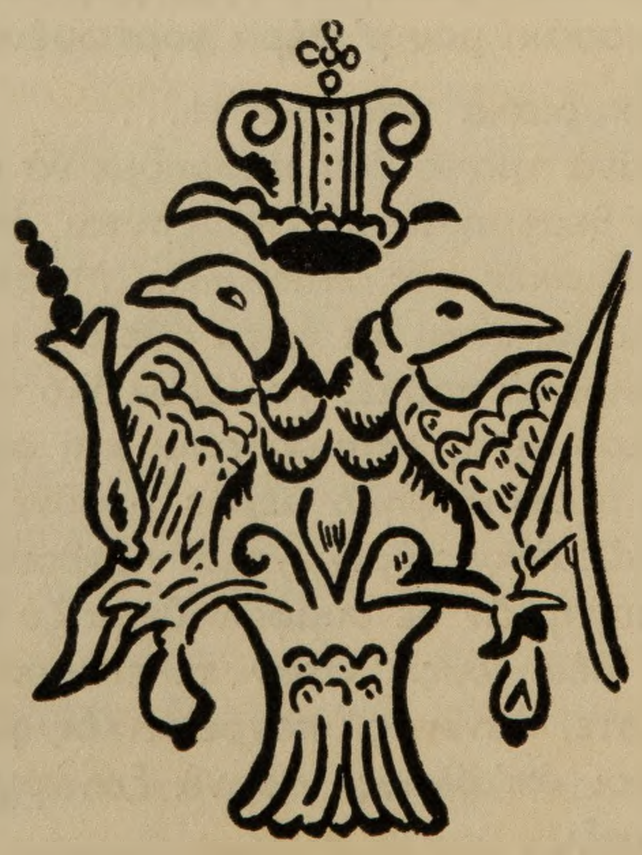
Ἄλλες σατυρίζουν τὶς χῆρες καὶ τὴ μανία τους γιὰ παντρειά, χωρὶς νὰ ξεχνοῦν τὸ ζήτημα τῆς γυναικείας ψήφου καὶ τὶς ὑποσχέσεις τοῦ Δημάρχου καὶ τῶν ὑποψηφίων συμβούλων ποὺ φτάνουν ὡς τὴ βεβαίωσι,

Τὶς χῆρες, εἶπ' ὁ Δήμαρχος, πολὺ τὶς ἐλυποῦμαι
καὶ θὰ φροντίσω καὶ γι' αὐτὲς καλοὺς γαμπροὺς νὰ βροῦμε!..

φτάνει φυσικὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ψῆφο τους στὴν ἐρχόμενη ἐκλογή!...

Κάθε περιστατικὸ τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ τὸ πιὸ ἀσήμαντο ἀκόμα, ὅπως φαίνεται σ' ἐμᾶς, γίνεται τραγούδι στὸ στόμα τοῦ λαοῦ.

Ξέσπασμα ψυχικὸ αὐθόρμητο καὶ πρωτόγονο, βγαλμένο ἀπ' τὰ κατάβαθα τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, τὸ δημοτικὸ τραγούδι, χιουμοριστικὸ ἢ θαυμαστικό, σατυρικὸ ἢ γεμᾶτο πάθος, σ' ὅλες γενικὰ τὶς μορφές του, μᾶς βοηθᾶ καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη λαϊκὴ ἐκδήλωσι νὰ γνωρίσομε μέσα ἀπ' τὰ λόγια του τὰ πιὸ ἀπόκρυφα ἰδανικὰ τοῦ λαοῦ, τὶς πιὸ ἐσώψυχες διαθέσεις καὶ τάσεις του.

Π' ΤΑ Μεσαιωνικὰ ἀκόμα χρόνια ὁ "Αης Γιώργης, ὁ Σκυριανὸς ἅγιος, ἦταν ξακουσμένος γιὰ τὰ θαύματά του σ' ὅλο τὸν Ἑλληνισμὸ κι' εἶχε στὴν εὐλάβεια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ μιὰ θέσι ξεχωριστή.

Ἡ Σκῦρος, κόμπος συγκοινωνιακὸς στὸ βόρειο Αἰγαῖο, στὴ μέση σχεδὸν τῶν θαλασσινῶν δρόμων ποὺ φέρνουν ἀπ' τὴ Μικρασία στὴ Στερεὰν Ἑλλάδα, στὴ Μακεδονία καὶ στὴ Θεσσαλία ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, καὶ στοὺς ὀνειρεμένους τόπους κάθε Χριστιανοῦ καὶ κάθε πατριώτη, τὸ Βυζάντιον καὶ τ' "Αγιον "Ορος, ἀπ' τὴν ἄλλη, ἔβλεπε κάθε χρόνο τὴν ἄνοιξι νὰ μαζεύονται στὸ πανηγύρι της προσκυνητάδες ἀπ' ὅλα τῆς Ἑλλάδας τὰ μέρη.

Ἀργότερα, ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀπελευθέρωσι, ὅταν τὸ κέντρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ μεταφέρθηκε νοτιώτερα, πιὸ κοντὰ στὴν πρωτεύουσα τοῦ ἐλεύθερου Κράτους, τὴ θέσι τοῦ Σκυριανοῦ Ἁγίου πῆρε ἡ Τῆνος μὲ τὴ Μεγαλόχαρή της κι' ὁ "Αης Γιώργης ἀπόμεινε τοπικὸς μόνο ἅγιος τοῦ νησιοῦ.

Πρὶν ὅμως ἀπ' τὸ 1821, τὸν καιρὸ ποὺ ἡ πίστι φλόγιζε ἀκόμα τὶς καρδιὲς κεντρίζοντας τοὺς πόθους γιὰ εὐλαβικὰ ταξίδια σὲ τόπους ἱερούς, Ὑδραῖοι, Σπετσιῶτες, νησιῶτες ἀπ' τ' ἄλλα τὰ νησιά, Σφακιανοί, Κρητικοὶ ἀπ' τὴν ἄλλη Κρήτη, Ρουμελιῶτες, Μακεδόνες ἀπ' τὰ Γρεβενὰ καὶ τὶς Σέρρες, Θεσσαλοὶ ἀπ' τὰ Τρίκκαλα, τὴ Λάρισα καὶ τὸ Βόλο, Ἠπειρῶτες ἀπ' τὰ Γιάννινα, Μικρασιᾶτες ἀπ' τὴ Σμύρνη καὶ τὶς Φώκιες, ὡς πέρα ἀπ' τὴν Ἀττάλεια, ὅλοι θεωροῦσαν χρέος τους νὰ ἔρθουν νὰ προσκυνήσουν τὸν "Αη - Γιώργη τὸ Σκυριανό, τὸ μεγάλο καὶ θαυματουργὸν ἅγιο καὶ νὰ τοῦ ἀφιερώσουν ὅ,τι καλύτερο εἶχαν, γιὰ νὰ μνημονεύονται τὰ ὀνόματά τους στὴν Ἁγία Πρόθεσι κι' ἡ χάρι του νὰ τοὺς φυλάει ἀπὸ κάθε κακό.

Τὰ ταξίματα στὸν "Αη - Γιώργη ἦταν ἀμέτρητα, ἀνάλογα μὲ τὰ θαύματά του καὶ δὲν περιορίζουνταν σὲ χρήματα καὶ χρυσαφικὰ καὶ χτήματα ὁλόκληρα, μὰ ἦταν καὶ μερίδιο ἀπ' τὰ κέρδη ἑνὸς ἢ περισσότερων χρόνων, σὲ μαγαζιὰ καὶ σὲ καράβια ἢ ἀπὸ τὸ εἰσόδημα σὲ χωράφια κι' ἄλλα χτήματα.

Συνήθως ἔταζαν στὸν "Αγιο τὸ ἕνα τρίτο ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα ἢ ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς χρονιᾶς κι' ἔλεγαν, ὅτι ἔδιναν στὸν "Αη - Γιώργη τὸ καράβι ἢ τὸ χωράφι π. χ. νὰ τὸ ἔχει τριτάρικο.

Στὸν κώδικα τοῦ μοναστηριοῦ φύλ. 19 διαβάζομε: «Ἔδωκεν ὁ τάδε χωράφια κομμάτια δύο, νὰ τὰ τραφώσουν καὶ ποιήσουν αὐτὰ κλεῖσμα καὶ ἔχουν τριτάρικα!»

Καὶ στὸ φύλ. 58, ἐποχῆς τοῦ 1635, ὁ κῶδιξ γράφει: «ἦλθεν ὁ Σάββας ἀπὸ τὴν Νήδραν καραβοκύρης, καὶ ἔγραψε τὸ καΐκι του ἕνα κάρτο εἰς τὸν Ἅγιον νὰ δίδει: ἢ τί τοῦ τύχει τὸν κάθε ἔτος, καὶ ἔγραψα τοῦτα τὰ ὀνόματα, Σάββα, Ἀννοῦσα, Ἀντώνη κ.λ.π.»

Σιγὰ-σιγὰ τὸ μοναστήρι, προικισμένο κι' ἀπ' τὰ χτήματα ποὺ ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς χάρισε στὸν Ὅσιο Ἀθανάσιο, ἔφτασε νὰ ἔχει δικό του περισσότερο ἀπ' τὸ μισὸ νησὶ μὲ τὰ καλύτερα καὶ πιὸ ἀποδοτικὰ χτήματα.

Τὸ μοναστήρι τ' Ἅη-Γιώργη ἱδρύθηκε ἀπ' τὸν Ὅσιο Ἀθανάσιο κι' εἶναι μετόχι τοῦ Ἁγιορείτικου μοναστηριοῦ τῆς Μεγάλης Λαύρας.

Λένε, πὼς τὸν καιρὸ ποὺ ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, στρατηγὸς ἀκόμα τότε κι' ἀρχηγὸς τοῦ Βυζαντινοῦ στόλου, κίνησε γιὰ τὴν Κρήτη, εἶχε μαζύ του στὸ καράβι του τὸν Ὅσιο Ἀθανάσιο. Ὁ στόλος τραβοῦσε γιὰ τὴν Κρήτη, μὰ ἡ φουρτούνα κι' ἡ θαλασσοταραχὴ ἤτανε τόση, ποὺ βρεθήκανε ξαφνικὰ ἔξω ἀπὸ τὴ Σκῦρο. Φαίνεται πὼς ὁ Ἀθανάσιος ὑπόφερε ἀπ' τὴ θάλασσα τόσο πολύ, ὥστε ὁ Νικηφόρος ἀναγκάστηκε νὰ τὸν βγάλει καὶ νὰ τὸν ἀφήσει στὸ νησί, λέγοντάς του πὼς θὰ τὸν ξαναπάρει πάλι πίσω στὸ γυρισμό του.

Ὁ Ὅσιος ἔμεινε στὴ Σκῦρο παρακαλῶντας τὸ Θεὸ γιὰ τὴ νίκη τῶν Βυζαντινῶν καὶ τοῦ Νικηφόρου. Λένε, πὼς ἀσκήτευε μέσα στὴ σπηλιὰ κάτω ἀπ' τὸ Κάστρο, ποὺ ὡς σήμερα ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς Σκυριανοὺς τ' Ἅη Θανασοῦ ἡ σπηλιά, ἐκεῖ κοντὰ ποὺ χτίστηκε ὕστερα τὸ ἐκκλησάκι του. Ὅταν ὁ Φωκᾶς γύρισε νικητὴς ἀπ' τὴν Κρήτη, πῆρε μαζύ του τὸν Ὅσιο καὶ γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσει γιὰ τὶς προσευχές του, τοῦ χάρισε πολλὰ καὶ ὡραῖα χτήματα στὸ νησί.

Ἀργότερα ὁ Ὅσιος πῆγε στὸ Ὄρος καὶ ἵδρυσε τὸ Μοναστήρι τῆς Λαύρας, ποὺ τὸ προίκισε μὲ τὰ χτήματα τῆς Σκύρου. Ἔτσι χτίστηκε καὶ τὸ μοναστήρι τὸ Σκυριανὸ ποὺ διοικεῖται ἀπὸ Λαυριῶτες καλογήρους. Οἱ καλόγηροι νοικιάζουν τὰ χτήματα ἀπ' τὴ Λαύρα καὶ εἰσπράττουν γιὰ λογαριασμό τους τὰ εἰσοδήματα.

Συχνὰ σκληροὶ κι' ἀχόρταγοι οἱ καλόγηροι τυραννοῦσαν τοὺς νησιῶτες μὲ τὴν ἀπληστία τους κι' ἔγιναν πολλὲς φορὲς αἰτία ν' ἀποδοθοῦν στὸν ἴδιο τὸν Ἅγιο οἱ ἰδιότητες τῶν κακῶν λειτουργῶν του.

Ποιός εἶδεν Ἅγιο δίγνωμο ὡσὰν τὸν Ἅη Γιώργη,
νὰ παραδίνει Χριστιανοὺς στὰ Τούρκικα τὰ χέρια!

μᾶς λέει τὸ τραγούδι.

Στὸν κώδικα τοῦ μοναστηριοῦ διαβάζομε, πὼς οἱ καλόγεροι ἀπαγόρευαν ὄχι μόνο στὰ ζῶα, ἀλλὰ καὶ στὰ μελίσσια ἀκόμα τῶν Σκυριανῶν νὰ μπαίνουν καὶ νὰ βόσκουν στὰ χτήματα τοῦ μοναστηριοῦ, φοβερίζοντάς τους μὲ δήμευσι καὶ κατάσχεσι τῶν ζώων τους, μὲ ἀφορισμὸ καὶ μὲ τὸ θυμὸ καὶ τὴν κατάρα τοῦ Ἅη-Γιώργη.

Ἡ σημερινὴ ἐκκλησία τ' Ἅη-Γιώργη ἔχει χτιστῆ ἐκ βάθρων τὸ 1597—1600 —ὅπως γράφει μιὰ ἐπιγραφὴ χαραγμένη στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ καμπαναριοῦ της— ἴσως πάνω σὲ ἄλλη παλιότερη ποὺ κάηκε ἢ καταστράφηκε. Ἔχει τέμπλο ξυλόγλυπτο καλλιτεχνικὰ ἐργασμένο, ποὺ σύμφωνα μὲ σημείωσι γραμμένη στὸν κώδικα τοῦ μοναστηριοῦ ἀνεκαινίσθη τὸ 1795, καὶ καλὲς τοιχογραφίες.

Ἀπὸ τὶς τρεῖς εἰκόνες τοῦ Ἅη-Γιώργη ἡ μιά, ἡ πιὸ παλιά, τὸν παριστάνει πεζὸ καὶ χωρὶς ἄλογο. Ἡ εἰκόνα λένε πὼς ἦρθε στὴ Σκῦρο μοναχή της, τὴν ἐποχὴ τῶν εἰκονομάχων. Τὰ κύματα τὴν ἔβγαλαν κάτω στοὺς βράχους, στὴ Στεφανιά. Τσοπά-

νηδες, ποὺ εἶχαν τὸ μαντρί τους πάνω στὸ "Α ρ η, βλέπανε κάθε βράδυ ἀπὸ μακριὰ ἕνα φωτάκι νὰ λάμπει. Πῆγαν κι' ηὗραν τὴν εἰκόνα, τὴν πῆραν, τὴν ἔφεραν στὸ χωριὸ κι' ἄρχισαν νὰ τῆς χτίζουν ἕνα ἐκκλησάκι κάτω στὰ Περάματα.

Μὰ ἡ εἰκόνα ἔφευγε καὶ κάθε πρωῒ τὴν εὕρισκαν πάνω στὸ Κάστρο. "Αφησαν τότε τὸ ἐκκλησάκι γιὰ Μετόχι κι' ἔχτισαν πάνω στὸ Κάστρο τὴ μεγάλη ἐκκλησιὰ καὶ τὸ Μοναστήρι.

Ὁ "Αης - Γιώργης εὐχαριστημένος ἔμεινε γιὰ πάντα ἐκεῖ καὶ φυλάει τὸ νησὶ ἀπὸ κάθε κακό.

Μόλις μπαίνομε στὸ Κάστρο, ἀριστερά μας, στὸν Π ρ ο β α κᾶ, μπρὸς στὴ σκάλα ποὺ ἀνεβαίνει στὸ ἀρχονταρίκι τοῦ μοναστηριοῦ, πρὶν ἀκόμα φτάσομε στὴν ἐκκλησία, βλέπομε μισοχωσμένο στὴ γῆ τὸ πιθάρι τοῦ Ἁγίου, ποὺ χρησίμευε γιὰ νὰ γίνεται κάθε χρόνο ὁρισμένο θαῦμα του.

Τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς τ' "Αη - Γιώργη, γυρίζοντας ἀπὸ τὴ λιτανεία κάτω στὸ χωριό, θὰ σταθοῦν ὅλος ὁ λαὸς μὲ τοὺς παπάδες καὶ τὶς εἰκόνες γύρω ἀπ' τὸ πιθάρι, θὰ ρίξουν μέσα λίγο κρασὶ καὶ θὰ διαβάσουν παράκλησι. Αὐτὸ τὸ λένε, πὼς σ τ α υ ρ ώ ν ο υ ν τ ὸ κ ρ α σ ί. Σὲ λίγο, μὲ τὴ χάρι τ' "Αη - Γιωργιοῦ καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ κρασιοῦ, ποὺ οἱ καλόγηροι χύνουν ἀπ' τὸ μαγερειὸ στὸν ὑπόγειο σωλῆνα ποὺ φτάνει ὡς τὸ πιθάρι, τὸ κρασὶ φουσκώνει καὶ ἀφρίζει καὶ παίρνουν ὅλοι καὶ πίνουν σὰν ἁγίασμα καὶ πηγαίνουν καὶ στὰ σπίτια τους, γιὰ νὰ πιοῦνε οἱ γέροι καὶ οἱ ἄρρωστοι καὶ γενικὰ ὅσοι γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο δὲν μπόρεσαν νὰ ρθοῦν.

"Αλλοτε, ὅταν ὁ φόβος τοῦ Ἁγίου κι' ἡ πίστι στὰ θαύματά του ἦταν μεγαλύτερα, τὸ κρασὶ ἄφριζε γληγορώτερα, ἂν ὁ ἅγιος εἶχε πολλὰ ταξίματα καὶ ἦταν εὐχαριστημένος, ἢ ἀργοῦσε ν' ἀφρίσει, ἂν τὰ δῶρα τῶν πιστῶν ἦταν λιγοστὰ κι' ἀνάξια λόγου, προκαλῶντας μὲ τὴν ἀργοπορία του νέα δῶρα καὶ νέα ταξίματα ἀπ' τοὺς τρομοκρατημένους, γιὰ τὸ θυμὸ τοῦ Ἁγίου, πιστούς.

Οἱ Σκυριανοὶ διηγοῦνται, πὼς πρὶν λίγα χρόνια, γυρίζοντας ἀπ' τὴ λιτανεία, γύρεψαν νὰ βάλουν τὴν εἰκόνα τ' "Αη - Γιώργη μέσα στὴν ἐκκλησία, χωρὶς νὰ σταθοῦν νὰ σταυρώσουν τὸ κρασί, ἐπειδὴ ὁ καιρὸς ἦταν ἐλεεινός.

Μὰ ἡ εἰκόνα βάρυνε τόσο πολὺ στὰ χέρια κείνων ποὺ τὴν κρατοῦσαν, ὥστε στάθηκε ἀδύνατο νὰ τὴν ἀνεβάσουν πιὸ πάνω ἀπ' τὸ πρῶτο σκαλοπάτι στὴ σκάλα τῆς ἐκκλησίας κι' ἀναγκάστηκαν νὰ γυρίσουν πίσω. "Υστερ' ἀπ' τὸ σταύρωμα τοῦ κρασιοῦ, ἡ εἰκόνα ἱκανοποιημένη ἔγινε πάλι ἀλαφρὴ σὰν πούπουλο καὶ τὴν πῆγαν μ' εὐκολία στὴ θέσι της.

Τὸ νὰ βαραίνει ἡ εἰκόνα στὰ χέρια κείνων ποὺ τὴν κρατοῦν, δείχνοντας τὴ δυσαρέσκειά της ἢ τὴν ἐπιθυμία της γιὰ κάτι, εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα θαύματα τοῦ Ἁγίου, ἰδίως στὶς λιτανεῖες. "Οταν ἡ εἰκόνα περνᾶ μπροστὰ ἀπὸ κανένα, ποὺ ἔταξε κάτι σὲ ὥρα κινδύ-

νου κι' ὕστερα δὲν ἔφερε στὸν ἅγιο τὸ τάξιμό του, λένε πὼς ἡ εἰκόνα γίνεται ἀσήκωτη σὰ μολύβι καὶ καρφώνεται μπρὸς στὸ φταίχτη κι' εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴ μετακινήσουν, μ' ὅλες τὶς προσπάθειες.

Μόνο σὰν ὁ ἁμαρτωλὸς ἀναγνωρίσει τὸ κρῖμα του καὶ γυρέψει μετανοιωμένος συχώρεσι ἀπ' τὸν ἅγιο, δίδοντας τὴν ὑπόσχεσι, πὼς γρήγορα θὰ κάνει κεῖνο ποὺ τοῦ ἔταξε, τότε μόνο ἡ εἰκόνα τὸν συχωρνᾶ κι' ἀποφασίζει νὰ φύγει ἀπὸ μπροστά του ἀλαφρώνοντας τὸ βάρος της.

Ὁ Tournefort γράφει, πὼς ὅταν πῆγε στὴ Σκῦρο, τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου στὶς λιτανεῖες τὴν κρατοῦσε ἕνας τυφλός, γιὰ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας πὼς ὁ ἄνθρωπος τὴν ὡδηγοῦσε. Ἡ εἰκόνα τραβοῦσε τὸν τυφλὸ μπρὸς στοὺς ὀφειλέτες τοῦ Ἁγίου κι' ἔπεφτε πάνω τους μὲ ὁρμὴ χτυπῶντας τους ἀλύπητα, ὥς νὰ τοὺς κάνει νὰ δώσουν τὸ χρέος τους στὸν Ἅη-Γιώργη...

Ἀγαπημένος τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, χιλιοτραγουδημένος ἀπ' τὴ λαϊκὴ μοῦσα ὁ Ἅης-Γιώργης, ἔχει ὅλα τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα ἑνὸς λαϊκοῦ παλληκαριοῦ, λεβέντη κι' ἀνοιχτόκαρδου. Βρίσκεται σὲ τέλεια ψυχικὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς πιστούς του, ποὺ τὸν βλέπουν σὰν ἕνα ἀπὸ τοὺς δικούς των, μὲ τὴν προκοπὴ καὶ τὴν ἀντρειοσύνη του, μὲ τὶς συμπάθειες καὶ τὶς ἀντιπάθειές του, μὲ τὴν νοικοκυρωσύνη καὶ μὲ τὴν ἐξυπνάδα του, μὲ τὶς τσαχπινιές του ἀκόμα καὶ διηγοῦνται καμαρώνοντας τὰ καμώματά του τὸ βράδυ στὰ σπίτια καὶ στὸ καφφενεῖο τους.

Βοηθὸς καὶ παραστάτης σὲ κάθε πόνο, γλυτώνει τὰ παιδιὰ ἀπ' τὰ χέρια τῶν κουρσάρων, κάνει καλὰ τοὺς ἄρρωστους, δίνει τὸ φῶς στοὺς τυφλοὺς καὶ τὸ λογικὸ στοὺς ἄτυχους τρελλούς, ποὺ φέρνουν καὶ δένουν στὴν κολώνα του, κάνοντας καὶ τοὺς Τούρκους ἀκόμα νὰ τὸν τιμοῦν καὶ νὰ τὸν προσκυνᾶνε.

Φίλος μὲ τὸν Ἅη-Δημήτρη, ἅγιο στρατιωτικὸ καὶ καβαλλάρη, ὅπως εἶναι κι' ὁ ἴδιος, τραβᾶ τὴ λιτανεία νὰ περάσει μπρὸς ἀπ' τὴν πόρτα του, στοῦ Σκορδανᾶ, γιὰ νὰ τὸν βγάλουν κι' ἐκεῖνον νὰ ἔρθει μαζύ, νὰ πᾶνε σὰ νέοι νὰ κάνουν τὴ βόλτα τους στὸ χωριὸ τὶς γιορτάσιμες μέρες.

Βαραίνει στὰ χέρια τῶν πιστῶν καὶ χαμογελῶντας, θαρρεῖς, γιὰ τὴν τσαχπινιά του, δὲν κουνιέται ἀπ' τὴ θέσι του πρὶν γίνει τὸ θέλημά του.

Καλὸς νοικοκύρης, γυρίζει μὲ τ' ἄλογό του στὰ χτήματα, τὰ ἐπιβλέπει μόνος του, ξέρει τὴν ἀξία ποὺ ἔχει τὸ κάθε πρᾶγμα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ τοῦ τὸ πάρουν τζάμπα καὶ νὰ τὸν ξεγελάσουν.

Ἅης-Γιώργης δὲ χαρίζει τὰ σφουγγᾶτα του!

Κι' ἂν γλυτώνει τὴ βασιλοπούλα ἀπ' τὸ θεριὸ καὶ τὸ χωριὸ ὁλόκληρο ἀπ' τὴ δίψα, κι' ἀργότερα τὸ χωριὸ ἀπ' τοὺς κουρσάρους καὶ τὸν ἐξολοθρεμό, ξέρει ν' ἀπαιτήσει τὴν ἀνταμοιβή του, νὰ ζητήσει νὰ χτίσουν τὴν ἐκκλησία του ὅπου κι' ὅπως τὴ θέλει κεῖνος, πλούσια καὶ μεγάλη, ὅπως τοῦ πρέπει στὴν ἀντρειὰ καὶ στὴν ἀξιωσύνη του. Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἅης-Γιώργης, ὅπως τὸν βλέπομε στὰ διάφορα τραγούδια καὶ τὶς σχετικὲς παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γενικὰ καὶ ξεχωριστὰ τῶν Σκυριανῶν...

Στὸν κώδικα τοῦ μοναστηριοῦ, στὰ φύλλα ποὺ διατηροῦνται ἀκόμα, βρίσκομε σκορπισμένες πολύτιμες ἱστορικὲς πληροφορίες καθὼς καὶ παλιὰ Σκυριανὰ ὀνόματα, ποὺ διευκρινίζουν πολλὲς ὀνομασίες ἐκκλησιῶν καὶ τοπωνύμια τῆς Σκύρου.

Στὰ πρῶτα φύλλα, ποὺ ἔχουν ἀριθμὸ ἐννέα καὶ δέκα καὶ εἶναι, ὅπως φαίνεται, ἀπ' τὸ 13ο ἢ τὸ 14ο αἰῶνα, βλέπομε ν' ἀναφέρονται στὸ χτηματολόγιο τὰ ὀνόματα:

Ἄννης Ἰωάννου τῆς Μαρκεζίνας,

καὶ παρακάτω,

Μιχαὴλ τῆς Μαρκεζίνας,

κι' ἀλλοῦ,

Νικόλαος Μιχαὴλ τῆς Μαρκεζίνας.

Μαρκεζίνα, ὅπως ξέρομε, ἦταν ἡ κόρη τοῦ Φράγκου ἄρχοντα τῆς Σκύρου, τοῦ Γερώνυμου Γκύζη, ποὺ πῆρε γιὰ προῖκα της τὰ τρία νησιά, Σκῦρο, Σκιάθο καὶ Σκόπελο.

Μὲ τὴ σημείωσι λοιπὸν αὐτὴ τοῦ χτηματολογίου δυὸ ὑποθέσεις μᾶς παρουσιάζονται, ἢ ὅτι τὰ χτήματα ποὺ ἀναφέρονται σ' αὐτὴ ἀνῆκαν στὰ παιδιὰ ἢ στὰ ἐγγόνια τῆς ἴδιας τῆς Φράγκισσας ἀρχόντισσας, ἤ τὸ πιθανώτερο, πὼς τ' ὄνομα Μαρκεζίνα διατηρήθηκε γιὰ βαφτιστικὸ στὸ νησὶ ἴσως καὶ πέρα ἀπ' τὰ χρόνια τῆς Φραγκοκρατίας.

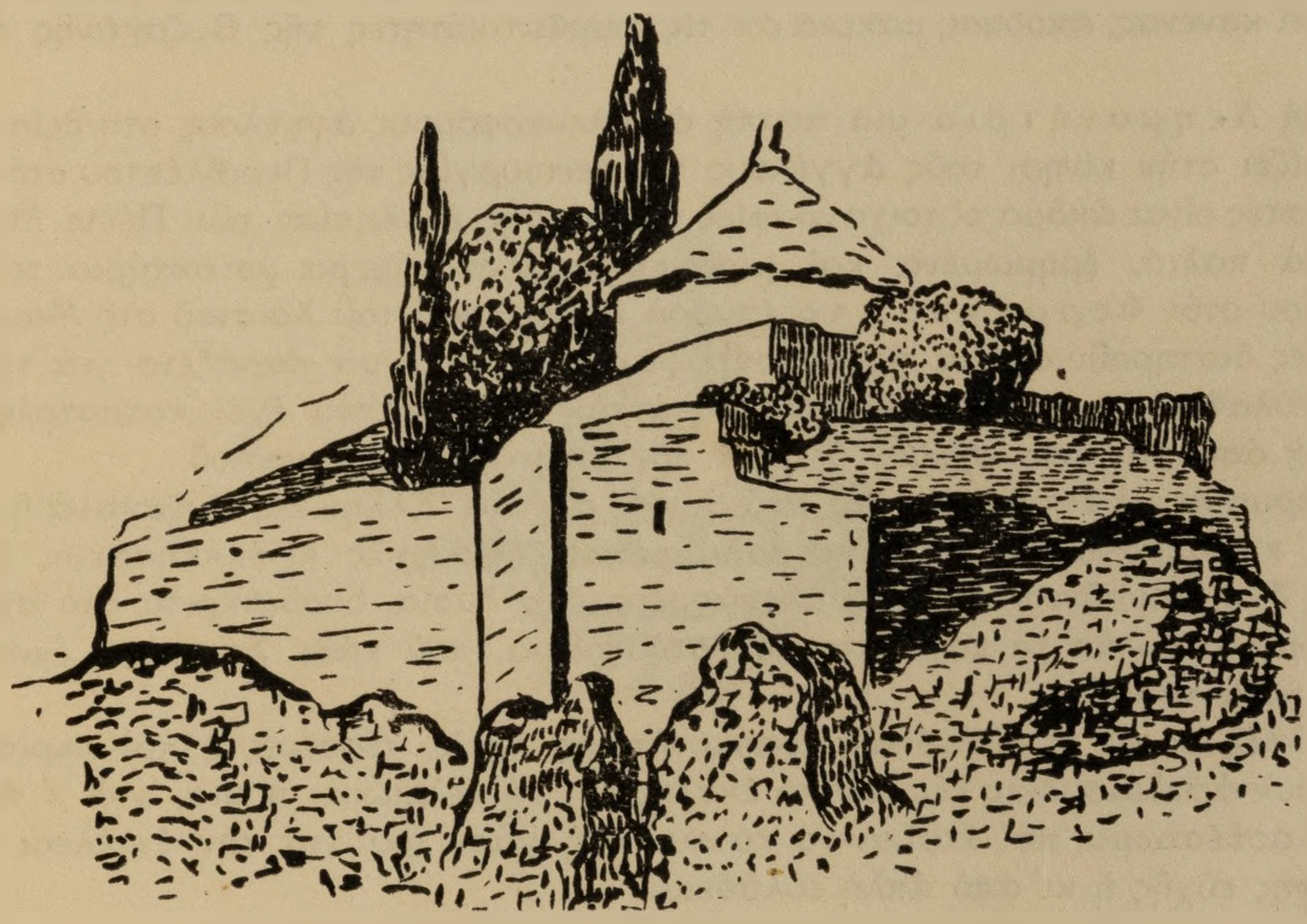
Τὸ νὰ παίρνουν τὰ παιδιὰ τ' ὄνομα τῆς μητέρας, ὅπως βλέπομε στὶς παραπάνω σημειώσεις, κι' ὄχι τοῦ πατέρα, ὅταν τὸ μητρικὸ ὄνομα ἦταν πιὸ χαρακτηριστικό, ἢ τὸ μητρικὸ σόϊ πιὸ γνωστὸ καὶ πιὸ ἀρχοντικό, ἢ ὅταν ὁ πατέρας πέθαινε πρόωρα, ἦταν μιὰ χαρακτηριστικὴ Σκυριανὴ συνήθεια, ποὺ βαστοῦσε ὡς πρὶν ἀπὸ ἑξῆντα ἑβδομῆντα χρόνια ἀκόμα, ὅπως μὲ πληροφόρησαν. Σήμερα ὅμως αὐτὸ δὲ γίνεται πιά.

Τὸ περίεργο ποὺ παρατηροῦμε ὡς τώρα στὸ νησὶ εἶναι, ὅτι οἱ γυναῖκες δὲν ἀφήνουν μὲ τὸ γάμο τὸ πατρωνυμικὸ γιὰ νὰ πάρουν τὸ συζυγικὸ ὄνομα, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦν κι' ὕστερα ἀπ' τὸ γάμο νὰ ἔχουν τ' ὄνομα τοῦ πατέρα τους. Ἡ συνήθεια αὐτὴ φαίνεται πὼς εἶναι ἐπίσης πολὺ παλιά, γιατὶ βλέπομε στὸν κώδικα καὶ στὸ ὑπ' ἀριθ. 64 φύλλο του, τὸ ἔτος 1641, νὰ γράφει:

Δίνω καὶ ἡ Ἄννα τοῦ Λεωνῆ, καὶ μὲ τὸ θέλημα τοῦ ἀντρός μου
τοῦ Ἰω. Πεντεκάλη...

ἀκριβῶς ὅπως γίνεται καὶ σήμερα, ποὺ μόνο στὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἀναφέρεται καὶ μὲ τὸ ὄνομα τὸ συζυγικὸ ἡ γυναῖκα.

Σὲ ἄλλη σημείωσι, στὸ 25ο φύλλο τοῦ κώδικα, διαβάζομε τὰ ὀνόματα Θεόδωρος Μιτζηνῆς καὶ Θεοδώρου τοῦ Μιτζηνῆ, ποὺ μᾶς μαθαίνουν πὼς ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγιᾶς τοῦ Μιτζῆ θὰ ὠνομάστηκε βέβαια ἔτσι ἀπὸ ἀρχικὸ

ἰδιοκτήτη Μιτζηνῆ, ποὺ μὲ τὸ χάσιμο τῆς τελευταίας συλλαβῆς μὲ τὸν καιρὸ ἀπόμεινε Μιτζῆς, κι' ὄχι ἀπ' τὸ ἀνάγλυφο μηρὶ (καὶ στὴ Σκυριανὴ προφορὰ μηρζί = Μηρτζῆ), ποὺ βρίσκουνταν ἐντειχισμένο πάνω ἀπ' τὴν πόρτα της, ὅπως γράφηκε κάποτε.

Προσεχτικὴ μελέτη ἀπὸ εἰδικοὺς ἐπιστήμονας τοῦ κώδικα τοῦ μοναστηριοῦ θὰ μᾶς ἔδινε ἴσως τὴ λύσι σὲ πολλὰ γλωσσολογικὰ καὶ λαογραφικὰ Σκυριανὰ ζητήματα.....

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἅη-Γιώργη τὸ μεγάλο πού, φωλιασμένος πάνω στὸ Κάστρο, ἴδιος ἀητὸς μ' ἁπλωμένα φτερά, ἕτοιμος νὰ χυμήξει πάνω στὸν κάθε ἐχτρό, προφύλαγε τοὺς πιστούς του ἀπὸ κάθε κακό, ἡ ξεχωριστὴ τῶν Σκυριανῶν εὐλάβεια σκόρπισε σ' ὅλο τὸ νησὶ ἀπειρία ἀπὸ μικρὰ ἐκκλησάκια.

Ἀπέριττα καὶ φτωχικὰ τὰ περισσότερα, ζωντανεύουν μὲ τὴ συμπαθητική τους ἁπλότητα ὡς καὶ τὶς πιὸ ἀπόμερες γωνιὲς τοῦ νησιοῦ, δεμένα μὲ τὸ λιτὸ τοπίο σ' ἀξεχώριστο ἁρμονικὸ σύνολο. Ἀνάμεσα στὰ διακόσια πάνω-κάτω ἐκκλησάκια τοῦ νησιοῦ, πολὺ λίγα βλέπομε νὰ ξεχωρίζουν γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ εἰκονογράφησι ἢ τὴν ἰδιότυπη ἀρχιτεκτονική τους.

Μέσα στὸ χωριὸ ἡ Παναγιὰ ἡ Κ'τσοῦ εἶναι ἡ πιὸ κομψὴ κι' ἡ καλύτερα διατηρημένη ἀπ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες τῆς Σκύρου. Μικρούλι ἰδιόκτητο ἐκκλησάκι — λέγεται καὶ Παναγιὰ τοῦ Θοδωρῆ ἴσως ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴ πάνω ἀπ' τὴν πόρτα της ποὺ γράφει, ὅτι ἀνοικοδομήθη ἐκ βόθρων συνδρομῇ τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος Θοδωρῆ Μοζήκη — ἔχει τροῦλλο στηριγμένο πάνω σὲ τέσσερις λεπτὲς κολῶνες μ' ἀσπρισμένα τὰ κιονόκρανα καὶ εἶναι καταστόλιστο ἀπὸ τοιχογραφίες, ποὺ μᾶς ξαφνιάζουν μὲ τὴν ἐξελιγμένη τεχνοτροπία τους, ἐλευθερωμένη ἀπ' τὸ ἀλύγιστο τυπικὸ τῆς Βυζαντινῆς τέχνης.

Γύρω στὰ τόξα τοῦ κεντρικοῦ θόλου, ὁ Ἅγιος Παντελεήμονας μὲ τὴν ξανθὴ δροσερὴ νεανικὴ μορφὴ ποὺ θυμίζει τὸν Ἀπόλλωνα, ἡ Ἁγιὰ Μαρίνα μὲ τὴ μεγαλόπρεπη ἐμφάνισι ὅμοια Βυζαντινὴ ἀρχόντισσα, ὁ Ἅης Μάμας μὲ τὴ γεμάτη ἀνδρικὴ ρώμη κορμοστασιὰ τοῦ ἀπελάτη ἢ τοῦ τσοπάνη καὶ τόσες ἄλλες μορφὲς ἁγίων, ξεχωρίζουν καθεμιὰ μὲ τὸ ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό της, τονισμένα ἀπ' τὸ ζωγράφο σὲ ρεαλιστική, μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας, ἀπόδοσι, μακριὰ ἀπ' τὶς συμβατικότητες τῆς Βυζαντινῆς ἁγιογραφίας.

Στὴ Λεημονήτρια μιὰ πομπὴ ἀπὸ λευκοφόρους ἀγγέλους στὴ θεία λειτουργία θυμίζει στὴν κίνησι τοὺς ἀγγέλους τῆς λειτουργίας τῆς Περιβλέπτου στὸ Μυστρᾶ. Ὡραιότατες εἶναι ἀκόμα οἱ τοιχογραφίες τῆς μικρῆς ἐκκλησίας τῶν Πέντε Μαρτύρων.

Στὰ παλιά, ἐρημωμένα καὶ μισογκρεμισμένα σήμερα μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στὸν Φερρέγκαμπο (πυρρὸ κάμπο) καὶ τοῦ Χριστοῦ στὸ Μαυρουνᾶ οἱ ἐκκλησίες διατηροῦν ἀκόμα τὶς τοιχογραφίες τους, πρᾶγμα παράξενο γιὰ τὴ Σκῦρο, ὅπου ἡ εὐλαβικὴ μανία τῶν Σκυριανῶν γιὰ τὴν καθαριότητα ἔχει καταστρέψει μὲ τ' ἀπανωτὰ ἀσβεστώματα σχεδὸν ὅλα τὰ παλαιὰ μνημεῖα τοῦ νησιοῦ.

Μάρμαρα μὲ ἐπιγραφὲς καὶ ἀνάγλυφα, ἀρχαῖα Ἑλληνικά, Βυζαντινὰ ἢ Μεταβυζαντινά, κιονόκρανα καὶ κολῶνες μαρμαρένιες, ἐκκλησιὲς κι' ἐκκλησάκια, ζωγραφισμένα ἢ ὄχι, κοιμοῦνται ἀλήθεια σκεπασμένα ὅλα ὅμοια, δυσδιάκριτα στὸ σχῆμα καὶ στὸ χρῶμα κάτω ἀπ' τὸ παχύτατο ἀσβεστόστρωμα, ποὺ κάθε Σκυριανὴ ἐννοεῖ νὰ τ' ἀλείψει κάθε τόσο.

Πολλὲς φορὲς οἱ εὐλαβικὲς προσκυνήτριες, τρεῖς, τέσσερις ἢ καὶ περισσότερες, περιμένουν ἀραδιασμένες ἔξω ἀπ' τὸ ἐκκλησάκι νὰ τελειώσει ἡ μιά, γιὰ ν' ἀρχίσει ἡ ἄλλη τὸ ἀσβέστωμα, ποὺ ἔταξαν νὰ κάνουν στὴ χάρι του γιὰ τὴν ἐκτέλεσι κάποιας ἀπόκρυφης εὐχῆς ἢ κι' ἀπὸ ἁπλὴ εὐλάβεια.

Στὸν "Αη - Δημήτρη σώζεται ἀκόμα ὁ ἐξωτερικὸς τοῖχος, πάνω στὸν ὁποῖο ἦταν χτισμένα τὰ κελλιά. Τὰ κελλιὰ ὅμως ὅλα ἔχουν γκρεμιστῆ καὶ τὸ ἐκκλησάκι, χωμένο μέσα στὶς ροδοδάφνες, στὰ πλατάνια, τὶς μυγδαλιὲς καὶ τ' ἄλλα δέντρα τοῦ περιβολιοῦ, εἶναι τὸ μόνο ποὺ στέκει ἀκόμα ὀρθὸ ἀπ' τοῦ μοναστηριοῦ τὰ χτίσματα.

Στὸν ἐξωτερικὸ τοῖχο τῆς ἐκκλησούλας, ἀπ' τὴ μιὰ κι' ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ τῆς πόρτας, εἶναι χτισμένα δυὸ μικρὰ μαρμαρένια ἀνάγλυφα. Τὸ ἕνα παριστάνει τὸν "Αγιο Νέστορα καὶ τὸ ἄλλο δυὸ πεζοὺς στρατιωτικοὺς ἁγίους, ἴσως τοὺς ἁγίους Θεοδώρους. Ἐπιγραφὴ πάνω ἀπ' τὴν πόρτα στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἐκκλησίας γράφει, ὅτι ἡ ἐκκλησία ἱστορήθη τὸ 1611.

Τὸ μοναστήρι τοῦ Μαυρουνᾶ, χτισμένο κοντὰ στὸ χωριὸ πάνω σὲ ὕψωμα, χρησίμευε ὡς πρὶν ἀπὸ σαράντα πενῆντα χρόνια γιὰ γηροκομεῖο. Τὸ ἐκκλησάκι του διατηρεῖ ἀκόμα ἀρκετὲς τοιχογραφίες, ξέθωρες καὶ ξεφτισμένες σήμερα...

Μὲ τὶς σύντομες αὐτὲς περιγραφὲς κι' ἀτομικὲς ἐντυπώσεις μου ἀπ' τὸ νησί, τὶς ἱστορικὲς πληροφορίες καὶ τὰ σκόρπια λαογραφικὰ σημειώματα, διαλεγμένα σὰν τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ ἀνάμεσα σὲ τόσα ἄλλα, προσπάθησα, σ' αὐτὲς τὶς λίγες σελίδες, νὰ δώσω μιὰ ἰδέα γιὰ τὴν ψυχοσύνθεσι τῶν Σκυριανῶν, καθὼς καὶ γιὰ τὸ φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον καὶ τὴν ἱστορία τοῦ νησιοῦ—ποὺ τόσο μεγάλη ἐπίδρασι ἔχουν πάνω στὴ διαμόρφωσι τοῦ τοπικοῦ λαϊκοῦ χαρακτῆρα—μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ δημιουργήσω στὴν ψυχὴ τοῦ ἀναγνώστη τὴν κατάλληλη ἀτμόσφαιρα, ποὺ θὰ τὸν βοηθήσει νὰ προχωρήσει εὐκολώτερα στὴ μελέτη τῆς Σκυριανῆς λαογραφίας καὶ θὰ τὸν προετοιμάσει νὰ χαρῆ πλατιὰ κι' ἀνεμπόδιστα ὅλη τὴν ὡμορφιὰ καὶ τὴν ποίησί της, ὅπως μᾶς φανερώνονται στὶς διάφορες ἐκδηλώσεις της.

II. ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

'Η 'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ.

Α΄.

ΓΛΩΣΣΑ, ΗΘΗ, ΕΘΙΜΑ, ΔΟΞΑΣΙΕΣ

1. ΤΟ ΣΚΥΡΙΑΝΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ

Ἂν ζητήσομε νὰ ἐξετάσομε τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ Σκυριανοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, μὲ σκοπὸ νὰ μπορέσομε νὰ τὸ κατατάξομε σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς γνωστὲς Ἑλληνικὲς γλωσσικὲς ὁμάδες, σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες ποὺ παραδέχονται σήμερα οἱ γλωσσολόγοι, θὰ δοῦμε ὅτι τὰ χαρακτηριστικά του γνωρίσματα συναντῶνται ἄλλα στὰ βόρεια κι' ἄλλα στὰ νότια ἰδιώματα, κι' ἐπομένως τὸ Σκυριανὸ εἶναι ἕνα ἰδίωμα μικτό, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ καταταχθῆ οὔτε στὰ καθαρὰ βόρεια ἀλλὰ οὔτε καὶ στὰ μεσημβρινὰ γλωσσικὰ Ἑλληνικὰ ἰδιώματα.

Τὸ παλιότερο Σκυριανὸ ἰδίωμα, ποὺ μιλιέται ἀκόμα ἀπὸ τοὺς γεροντοτέρους καὶ τοὺς ἀγράμματους χωρικοὺς τοῦ νησιοῦ, παρουσιάζει ἀρκετὲς ἰδιορρυθμίες, ποὺ πρέπει νὰ ξέρει κανένας, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ καταλάβει καὶ νὰ παρακολουθήσει τὰ λαογραφικὰ κείμενα.

Οἱ κυριώτερες ἀπ' τὶς ἰδιορρυθμίες αὐτὲς εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

1) Ἡ συλλαβὴ **ρι** προφέρεται ἀπὸ τὶς γυναῖκες **ρζι** (τὸ **ρ** ν' ἀκούεται μόλις καὶ τὸ **ζ** παχὺ ὅπως τὸ Γαλλικὸ **j**) ἑπομένως, ὅπου εἶναι γραμμένο **ρζι,** σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα αὐτόν, πρέπει νὰ προφέρεται **ρji.**

Οἱ ἄνδρες λένε πάντα **ρι.** Τὰ κορίτσια κι' οἱ νεώτερες γυναῖκες φροντίζουν κι' αὐτὲς ν' ἀποφεύγουν τὴν προφορὰ αὐτὴ καὶ μόνο γι' ἀστεῖο ἢ σὲ ὁρισμένες λέξεις, ὅπως **Μαρζά, μωρζὴ** καὶ μερικὲς ἄλλες, τὴ λένε ἀκόμα.

Καὶ πολλὲς ἀπὸ τὶς γριὲς ὅμως, στὴν προσπάθειά τους νὰ μιλοῦν καθαρώτερα, ἐναλλάσσουν στὴν ὁμιλία τους τὸ **ρι** μὲ τὸ **ρζι.** Λένε π. χ. **τσυπαρζίσσι** καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο **ἁρμερή.**

2) Τὸ **ω** τῆς καταλήξεως στὰ ρήματα καὶ στὰ ἐπιρρήματα γίνεται **ου. Ποῦς** = πῶς, **ὅπους** = ὅπως, **ἀγαπoῦ, κλαίου, θωροῦ** κ. λ. π.

3) Ὁ φθόγγος **ι** καὶ τὸ **ου,** ὅταν εἶναι ἄτονα, δὲν προφέρονται, ἀλλοῦ ἀπολύτως, ὅπως **π'νοῦ** = πεινῶ, **τ'χιὰ** = τειχιά, κι' ἀλλοῦ, ἰδίως στὸ τέλος τῆς λέξεως, μόλις ἀκουόμενα σὰ μισὸ **η,** ὅπως **ἔχις, παίρνις, σπίτι** κ. λ π. μάλιστα ὅταν προηγεῖται χ, ν, μ, λ, γ. Ἑπομένως τὸ ἔχ'ς πρέπει νὰ διαβάζεται **ἔχις** καὶ ὄχι **ἔχ'ς** ὅπως εἶναι γραμμένο, τὸ **κάν'ς κάνις** καὶ οὕτω καθεξῆς.

4) Ἡ δίφθογγος **ου**, ὅταν ἀκολουθεῖ **ρ**, γίνεται συνήθως **ο**: **Φόρνες** = φοῦρνος, **κ'λόρα** = κουλούρα, **κόρος** = τὸ κούρεμα τῶν ζώων. Ποτὲ ὅμως κορούνα ἀλλὰ **κουρούνα.**

5) Οἱ μετοχές, τὰ ἐπίθετα, τὰ σύνθετα οὐσιαστικά, ὅπως καὶ πολλὰ ἁπλὰ οὐσιαστικὰ τῆς δευτέρας κλίσεως, ἀλλάζουν τὴν κατάληξι **-ος** σὲ **-ες.** Ἐξαιροῦνται ὅσα τελειώνουν σὲ **-κὸς** ἢ **-μος** ποὺ δὲν ἀλλάζουν ποτέ. Ὁ κανὼν αὐτὸς ἔχει κι' ἄλλες ἐξαιρέσεις, ποὺ δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ ὁρίσει κανεὶς μὲ ἀκρίβεια, γιατὶ πολλὲς φορὲς ἐξαρτῶνται ἀπ' τὸν ὁμιλητὴ καὶ μόνο, π. χ. **φα'ωμένες, δροσερές, κότσ'νες, πετ'νὲς** κ. λ. π.*

6) Τὸ ρῆμα εἶμαι κλίνεται, **ἔμαι, ἔσαι, ἔναι** καὶ ὁ παρατατικὸς **ἔμονε, ἔσονε, ἔτανε.** Ὅταν ὅμως προηγεῖται ἄρνησις, λένε, **δὲν εἶμαι, δὲν εἶναι.** Ὁ παρατατικὸς τοῦ ἔχω κάνει **ἔχα,** καὶ τοῦ θέλω **ἔθελα.**

7) Οἱ ἀόριστοι **ἦρθα, ἐπῆρα, ἔσπειρα,** ὁ παρατατικὸς **ἤξερα** κ. λ. π. γίνονται, **ἔρθα, ἔπερα, ἔσπερα, ἔξερα.**

8) Ὁ ἀόριστος ἀλλάζει στὴν ὁριστικὴ τὸ -σα σὲ **-κα, ἔνοιωκα** = ἔνοιωσα, **πάτ'κα** = πάτησα. Πολλὲς φορὲς στὸν παθητικὸ ἀόριστο ἡ κατάληξι **-κα** γίνεται **-να,** π. χ. **στάθηνα** = στάθηκα, **χάρηνα** = χάρηκα.

9) Τὸ υ διατηρεῖ τὴν ἀρχαία προφορὰ **ου** σὲ πολλὲς λέξεις, π. χ. **φούργανα** = φρύγανα, **ζούμη** = ζύμη, **κρούϐω** = κρύϐω, **ἐσοὺ** = ἐσύ.

10) Τὸ **κ** πρὶν ἀπ' τὸ **ι** καὶ τὸ **ε** γίνεται **τσ: Τσύριος** = κύριος, **τσερὶ** = κερί.

11) Τὸ **γγ** ἢ **γκ** πρὶν ἀπ' τὸ **ι** καὶ τὸ **ε** γίνονται **ντζ,** π. χ. **ἄντζελος** = ἄγγελος, **ἀντζ'λώνει** = ἀγκυλώνει κ. λ. π.

12) Στὶς λέξεις Χριστός, Χριστιανός, χρυσὸς καὶ παντοῦ ὅπου ἡ συλλαϐὴ **χρι** εἶναι ἄτονος καὶ ἡ ἀκόλουθη συλλαϐὴ ἀρχίζει ἀπὸ σ, τὸ ρ φεύγει καὶ λένε, **Χ'στός, Χ'στιανός, χ'σὲς** κ.λ.π.

13) Τὰ ἐπίθετα, ἰδίως εἰς τὸν πληθυντικόν, εἶναι σχεδὸν πάντα ἀρσενικά. Σπανιώτατα συμφωνοῦν μὲ τὸ ὄνομα, ὅταν εἶναι θηλυκό, στὸ γένος. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ ἄρθρο. Λένε, **τοὺς ὥμορφους γυναῖτσες, τοὺς ἀχτίνες, πολλοὶ κουροῦνες, μιὰ φ'γοὺ Κουμιώτικος** κ.λ.π.

14) Ὁ φθόγγος **ι** πρὶν ἀπ' τὸ **ρ** γίνεται πολλὲς φορὲς **ε,** π. χ. **μερσ'νιὰ** = ἡ μυρσινιά, **ὁ βούτερες** = τὸ βούτυρο, **περνιὰ** = ὁ πρῖνος (πῖρνος), **γερεύου** = γυρεύω κ.λ.π. Λένε ὅμως **γυρίζου** καὶ ὄχι γερίζου.

15) Τὸ **γ** ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα συνήθως ἀποϐάλλεται, π. χ. **μά'ολο** = μάγουλο, **ρέ'ομαι** = ὀρέγομαι, **λα'ὸς** = λαγὸς κ. λ. π.

16) Ὅταν ἡ λέξις ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν, ἀνάμεσα σ' αὐτὴν καὶ τὸ ἄρθρον **ἡ** καὶ **οἱ** προσθέτουν ἕνα **γ** ὑγρὸν (**γι** τὸ ἀρχαῖον j), π. χ. **ἡ γιἄτ'χος, οἱ γιἐκκλησιές, ἡ γι"Αννα** κ. λ. π.

17) Τὰ ἀρχικὰ **κ** ἢ **π** μαζὺ μὲ τὸ **ν** τοῦ ἄρθρου, ἢ τῆς προηγουμένης λέξεως γενικά, γίνονται **μπ** καὶ **γκ,** ὄχι ὅμως πάντα. Ἔτσι, ἐνῶ λένε, **τ'γκαλή, τὸ μπατέρα, τὴ μΠαναγιά,** λένε σύγχρονα **τὴ ψ'χή μου** κ. λ. π.

18) Ἡ γενικὴ πληθυντικὴ κατὰ κανόνα στὴ Σκῦρο τελειώνει σὲ **οῦνε.** Π. χ. **παιδιοῦνε** = παιδιῶν, **'Αναργέρουνε** καὶ μὲ ἀποϐολὴν τοῦ ἀτόνου **ου 'Αναργέρ'νε** = 'Αναργύρων κ. λ. π. Κάποτε, ἰδίως σὰν ἀκολουθεῖ ἄλλη λέξι, τὸ **νε** φεύγει καὶ λένε, **πέντε μεροῦ φεγγάρι** = 5 ἡμερῶν.

---

* Ὁ Γερμανὸς Thiersch λέει γιὰ τὴ διάλεχτο τῆς Τσακωνιᾶς, πὼς οἱ καταλήξεις ε καὶ ο χωρὶς καταληκτικὰ σύμφωνα προέρχονται ἀπὸ τοὺς Πελασγούς. Μήπως μποροῦμε νὰ θεωρήσομε καὶ στὴ Σκῦρο τὴν κατάληξι -ες ὡς κατάλειμμα τῶν Δολόπων; . . .

19) Ἡ προσωπικὴ ἀρσενικὴ ἀντωνυμία τρίτου προσώπου **τὸν** ἀλλάζει τὸ **ο** σὲ **ε** πάντοτε, π. χ. **τὲ μπέραμε, τὲν ἄκ'σα** = τὸν πήραμε, τὸν ἄκουσα. Πολλὲς φορές, ἰδίως στὸ τέλος τῆς φράσεως, παίρνει κι' ἕνα **α** ἢ **ε. Καλῶς τενα, πᾶρ'τενα στὸ γάμο σου** = καλῶς τον, πᾶρ'τον στὸ γάμο σου.

20) Ἡ γενικὴ πληθυντικὴ τοῦ ἄρθρου **τῶν** συγκόπτει τὸ **ω** καὶ γίνεται **τ'ν.** Πρὶν ἀπὸ σύμφωνο παίρνει καὶ ἕνα **ε** γιὰ εὐφωνία καὶ γίνεται **τ'νέ,** π. χ. **τ'νὲ παιδιοῦνε** = τῶν παιδιῶν, **τ'νὲ τυφλοῦνε** = τῶν τυφλῶν κ. λ. π.

21) Τὸ ἴδιο παθαίνει καὶ ἡ κτητικὴ ἀντωνυμία τοῦ τρίτου προσώπου στὴ γενικὴ πληθυντικὴ **των** (αὐτῶν), γίνεται **τ'νέ,** π. χ. **τὰ χέρια τ'νε** = τὰ χέρια των (αὐτῶν), **τὰ χωράφια τ'νε** = τὰ χωράφια των κ. λ. π.

2. ΣΤΗ ΓΕΝΝΗΣΙ

Ὅποια γυναῖκα δὲ ματώσει τὴ γῆς (δὲ γεννήσει, δὲν κάνει παιδί), εἶναι ἁμαρτωλή.

Ἐγκυμοσύνη.

Ὅποια γυναῖκα θέλει νὰ κάνει ἀγόρια, πλαγιάζει μὲ τὸν ἄντρα της, σὰ φυσᾶ βοριᾶς.

Μὲ τὶς νοτιὲς γεννιῶνται θηλυκά.

Τὰ δίδυμα (διαμέλικα) παιδιὰ πιάνονται σὲ δυὸ φεγγάρια, σὰν πέσεις μὲ τὸν ἄντρα σου τὴν ὥρα ποὺ τελειώνει τὸ παλιὸ φεγγάρι κι' ἀρχίζει τὸ καινούργιο.

Ὅταν ἡ γκαστρωμένη θέλει νὰ κάνει ἀγόρι, θὰ φυλάξει νὰ πρωτοπεῖ ὅτι εἶναι ἔγγυος σὲ γυναῖκα, ποὺ νὰ ἔχει ἀγόρια. Ὅταν θέλει νὰ κάνει κορίτσι, τὸ λέει σὲ γυναῖκα ποὺ νὰ ἔχει κάνει κορίτσια.

Ὅταν πεταχτῆ σπίθα πάνω στὸ φουστάνι τῆς γκαστρωμένης καὶ καῆ — κάνει τρῦπα — θὰ γεννήσει κορίτσι. Κορίτσι θὰ κάνει καὶ ἂν ἡ φουρνάρισσα, χωρὶς νὰ ξέρει τίνος εἶναι τὰ ψωμιά, κάνει ἀπάνω στὰ ψωμιὰ τῆς γκαστρωμένης μιὰ τρῦπα γιὰ σημάδι. Ἂν ἡ φουρνάρισσα κάνει μιὰ μαχαιριὰ σὰ γραμμή, τὸ παιδὶ θὰ εἶναι ἀγόρι.

Ἡ γκαστρωμένη φυλᾶ μυστικὴ τὴν ἐγκυμοσύνη της, ὅσο περισσότερο μπορέσει, γιὰ νὰ γίνει τὸ παιδὶ ὥμορφο.

Γιὰ νὰ ἰδοῦν, τί παιδὶ θὰ κάνει ἡ γκαστρωμένη, παστρεύουν τὴ στάχτη ἀπ' τὸ τζάκι, τὴν τραβοῦν πέρα καὶ πάνω στὴν καυτὴ πλάκα ρίχνουν δυὸ - τρία κομματάκια στῦψι. Μὲ τὴν πυρὰ ἡ στῦψι θ' ἀναλύσει. Ἂν πάρει σχέδιο μακρουλό, τὸ παιδὶ θὰ εἶναι ἀγόρι, ἂν πάρει στρογγυλό, θὰ εἶναι κορίτσι.

Ἂν πλαγιάσεις μὲ τὸν ἄντρα σου τὴν παραμονὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, θὰ κάνεις σημειωμένο παιδί.

Τὴν ἡμέρα τ' Ἁη - Συμιοῦ (Συμεῶνος, 1 Φεβρουαρίου) οἱ γκαστρωμένες τὴ φυλᾶνε, δὲν κάνουν τίποτα, γιατὶ ὅ,τι κάνει ἡ μάννα, θὰ γίνει σημάδι στὸ παιδί.

Ἡ γκαστρωμένη δὲν κάνει νὰ κάτσει πάνω στὴ γούρνα τοῦ γουρουνιοῦ ἢ στὸ κατώφλιο τοῦ σπιτιοῦ, γιατὶ θὰ γεννήσει κουφὸ παιδί. Ἄλλοι λένε, πὼς σὰν κάτσει στὸ κατώφλιο ἡ γκαστρωμένη, γυρίζει ὁ ἀκ'λουθας γύρω στὸ λαιμὸ τοῦ παιδιοῦ καὶ τὸ πνίγει.

Ὅταν ἡ γκαστρωμένη πίνει νερὸ ἀπ' τὸ μ'ζούρικο τσ'κάλι (τὸ μουντζουρωμένο), θὰ κάνει παιδὶ μαῦρο καὶ ἄσχημο. Μόνο ἂν τῆς πεθαίνουν τὰ παιδιά, πίνει ἀπ' τὸ μ'ζούρικο τσ'κάλι, γιὰ νὰ τῆς ζήσει τὸ παιδί. Τὸ παιδὶ ὅμως ποὺ θὰ κάνει, θὰ εἶναι πολὺ μελαχροινό.

Ἡ γκαστρωμένη δὲν κάνει νὰ πάει σὲ λείψανο ἢ ν' ἀνασπαστῆ νεκρό, γιατὶ τὸ παιδὶ ποὺ θὰ γεννήσει θὰ γίνει πολὺ νευρικό, θὰ λιγοθυμᾶ συχνά.

Ἡ γκαστρωμένη δὲν κάνει νὰ βαφτίσει παιδί, νὰ γίνει νονά.

Δὲν κάνει ἀκόμα νὰ φάει κολλημένες ρῶγες σταφύλι ἢ φροῦτα κολλημένα, γιατὶ θὰ κάνει δίδυμα.

Ἅμα σφραϊδιαστῆ, γίνει ἡ σύλληψις, τὸ παιδὶ τρέφεται ἀπὸ τὸν ἄκ'λουθα (τὸν ὀμφάλιο λῶρο), ὥσπου νὰ γεννηθῆ. Ὁ ἄκ'λουθας τὸν πρῶτο καιρὸ εἶναι σὰν ψιλὴ κλωστὴ ἀπὸ κουβαρίστρα καὶ κάθε μῆνα χοντραίνει.

Ἀρπάχτρα, ἀνεμογγάστρι, ἀποβολές.

Πολλὲς γυναῖκες ἔχουν ἁρπάχτρα στὴ μήτρα. Μένουν ἔγγυες καὶ ἡ ἁρπάχτρα τρώει τὸ παιδὶ καὶ δὲν τ' ἀφήνει νὰ γεννηθῆ. Σὰν ἔρθει ἡ ὥρα νὰ γεννήσει ἡ γυναῖκα, πέφτει μονάχα ἕνα κομμάτι σὰ μαῦρο συκώτι μὲ τὸ ἄντερο κολλημένο ἐπάνω (τὸ ὕστερο, τὸ τσ'τάρζι).

Λένε ποὺ μιὰ μαμὴ — πᾶνε τώρα πολλὰ χρόνια — πρόφτασε κι' ἅρπαξε μιὰν ἁρπάχτρα, ποὺ εἶχε ρθεῖ ὥς τὴν ἄκρη τῆς μήτρας καὶ τὴν κύτταζε μὲ κάτι ματάκια στρογγυλὰ σὰν χαντρίτσες. Μὰ ἡ ἁρπάχτρα τῆς δάγκωσε τὸ δάχτυλο καὶ τὴν ἔκανε νὰ τὴν ἀφήσει.

Τὸ χέρι τῆς μαμῆς πρίστηκε καὶ κακοφόρμισε, κόντεψε νὰ τὸ χάσει. Τὸ γλύτωσε μόνο σὰν τῆς ἔκοψαν τὸ δάχτυλο.

Ἡ μαμὴ ποὺ τὴν εἶδε, ἔλεγε πὼς ἡ ἁρπάχτρα εἶναι σὰ νυφίτσα ἢ σὰ μικρὸ ἀλογάκι.

Ἄλλες γυναῖκες παθαίνουν ἀνεμογγάστρι. Μένουν ἔγγυες καὶ ἅμα ἔρθει ἡ ὥρα νὰ γεννήσουν, βγαίνει μόνο ἕνας ἀέρας καὶ κάτι κομματάκια πηχτὸ αἷμα μαῦρο, καὶ παιδὶ τίποτα.

Ἅμα μιὰ γυναῖκα ξεργωνότανε (ἀπέβαλλε) συχνά, πήγαινε σὲ μιὰν ἀγριαχλαδιὰ καὶ τὴν πέτρωνε. Ἔρριχνε τρεῖς πέτρες κι' ἔλεγε: «Ὅπως βαστᾶς τ'ς ἀχλάδες σου, νὰ βαστοῦ τσαὶ γὼ τὰ παιδιά μου!»

Σὰν εὕρισκε πέτρα πάνω στὴν ἀχλαδιά, τὴν ἔπαιρνε, ἔσπαζε ἕνα κομματάκι καὶ τὸ ἔκανε χαϊμαλί, τὸ κρεμνοῦσε στὸ λαιμό της καὶ βαστοῦσε τὰ παιδιὰ καὶ δὲν ἀπέβαλλε πιά.

Τοκετός.

Σὰν ἔπιαναν οἱ πόνοι τὴ γυναῖκα, φώναζαν τὴ μαμὴ κι' ἐρχότανε κι' ἔφερνε τὴ σκάμνα (τὸ σελλὶ) γιὰ νὰ καθίσει ἡ λεχώνα. Ἅμα τὴν ἔπιανε ὁ πόνος, τῆς ἔδιναν νὰ δαγκώσει τὴν πλεξούδα της, γιὰ νὰ μὴ φωνάζει, καὶ ἡ μαμὴ τὴν ἔπιανε ἀπὸ τὴ μέση καὶ τὴν ἔσφιγγε, γιὰ νὰ τὴν βοηθήσει νὰ γεννήσει γρήγορα.

Γιὰ νὰ μὴν ἀργήσει νὰ γεννήσει καὶ τυραννιστῆ, σὰν τὴν ἔπιαναν οἱ πόνοι, ἄνοιγαν μὲς στὸ σπίτι ὅλες τὶς πόρτες καὶ ξεκλείδωναν ὅλες τὶς κλειδαριές, πρόσεχαν νὰ μὴν ἔχει ἡ γυναῖκα κανένα ροῦχο δεμένο κόμπο ἐπάνω της καὶ τὸν ἔλυναν.

Ὅποια ἐρχότανε ἀπ' ἔξω, βάσταγε τὶς ἄκριες τῆς ποδιᾶς της διπλωμένες, σὰ νὰ εἶχε τίποτα μέσα, κι' ἔλεγε:

—«Ἔφερα μιὰ ποδιὰ χέλια!...»

—«Μόλαρέ τα νὰ φύ'ουνε!» τῆς ἔλεγαν.

—«Ὡς γλιστρᾶν τὰ χέλια, νὰ γλιστρήσει καὶ νὰ πέσει τὸ παιδί!» ἔλεγε ἐκείνη καὶ ἄφηνε τὴν ποδιά της καὶ τὴν τίναζε.

Τάζανε στὸν Ἅη-Λευτέρη νὰ τὶς λευτερώσει καὶ στὴν Παναγιὰ τὴν Κατρατσύλα. Ἔλεγαν: «Κατρατσύλα μου τὸ παιδί, Παναγιά μου, καὶ νὰ σὲ λειτουργήσου ἢ νὰ σὲ ζώσου....*»

Σὰν εἶναι μαλλωμένοι μὲ κανένα, ἰδίως μὲ τὴν πεθερά, τὴ φωνάζουν νὰ πάει ν' ἀναλύσει ἁλάτι στὸ νερὸ καὶ νὰ δώσει τῆς λεχώνας νὰ πιεῖ, γιὰ ν' ἀναλύσουν οἱ κατάρες καὶ νὰ γεννήσει εὔκολα**.

Σὰν δὲν ἔπεφτε τὸ παιδί, ἔβαζαν τὴ λεχώνα μὲς στὸ χράμι καὶ τὴν τίναζαν. Τέσσερις γυναῖκες ἔπιαναν τὶς τέσσερις ἄκρες, τίναζαν τὸ χράμι καὶ πετοῦσαν τὴ γυναῖκα ψηλά. Μὲ τὸ τράνταγμα ξεκολλοῦσε τὸ παιδὶ κι' ἔπεφτε.

Ἔρριχναν ξαφνικὰ τουφεκιὲς κοντὰ στὸ σπίτι, ἡ λεχώνα τρόμαζε, μὲ τὸ φόβο ξεκολλοῦσε τὸ παιδὶ κι' ἔπεφτε.

Καμμιὰ φορὰ ἔρχεται μπροστὰ τὸ τσ' τάρζι (τὸ ὕστερο). Ἂν δὲν τὸ νοιώσει ἡ μαμὴ νὰ τὸ διορθώσει, νὰ σπρώξει τὸ τσ'τάρζι νὰ πάει μέσα, γιὰ νὰ πέσει πρῶτα τὸ παιδί, ἡ λεχώνα πεθαίνει.

Ἅμα θὰ γεννήσει ἡ γυναῖκα, ἡ μαμὴ ἀνοίγει τὸ ὕστερο σὰ σῦκο καὶ τὸ κυττάζει νὰ εἶναι σωστό, νὰ μὴν ἀπομείνει μέσα κανένα κομματάκι, γιατὶ θὰ βλαφτῇ ἡ λεχώνα.

Σὰν θὰ κόψουν τ' ἀφάλι (τὸν ὀμφάλιο λῶρο) τοῦ παιδιοῦ, φυλᾶνε ἕνα κομματάκι καὶ τοῦ τὸ κάνουν χαϊμαλί. Μερικοὶ τὸ κάνουν αὐτὸ μόνο γιὰ τ' ἀγόρια, τῶν κοριτσιῶν τὸ πετοῦν.

Στὸ πρῶτο παιδὶ μετροῦν τοὺς κόμπους ποὺ ἔχει ὁ ἄκ'λουθας. Ὅσους κόμπους ἔχει, τόσα παιδιὰ θὰ κάνει ἡ γυναῖκα. Οἱ ἄσπροι κόμποι εἶναι κορίτσια. Οἱ μαῦροι εἶναι ἀγόρια. Ὅταν εἶναι δύο κόμποι μαζύ, θὰ κάνει δίδυμα.

Τὸ τσ'τάρζι μαζὺ μὲ τὸν ἄκ'λουθα δὲν τὰ πετοῦν. Ἀνοίγουν ἕνα λάκκο βαθὺ σὲ μιὰ γωνιά, γιατὶ δὲν κάνει νὰ τὰ διασκελοῦν, καὶ τὰ θάβουν. Ἄλλοι τὰ καῖνε.

Οἱ παλιὲς μαμῆδες, γιὰ νὰ σφίξει ἡ λεχώνα καὶ νὰ πᾶνε ὅλα τὰ μέσα της στὴ θέσι τους, σὰν γεννοῦσε ἡ γυναῖκα, ἔβαζαν σ' ἕνα πιάτο ἕνα κομμάτι μπαμπάκι, τὸ ζέσταιναν καλὰ στὴ φωτιά, τὸ βρέχανε μὲ κρασὶ ἢ ρακί, τὸ πυτίζανε μὲ κύμινο κοπανισμένο, ἔβαζε ἡ μαμὴ τὴ λεχώνα ἀνάσκελα πάνω στὸ κρεββάτι μόλις ἔπεφτε τὸ παιδί, καὶ τῆς τὸ ἔχωνε ἀπὸ κάτω. Ἔπειτα ἡ μαμὴ ἔβαζε τὴ φτέρνα της πάνω στὸ μπαμπάκι, ἔπιανε μὲ τὰ δυὸ χέρια της τὰ χέρια τῆς λεχώνας καὶ τὰ σταύρωνε (τὰ ἄνοιγε καὶ τὰ ἔκλεινε σταυρωτὰ) τρεῖς φορὲς καὶ μὲ τὴ φτέρνα της ἔσπρωχνε τὸ μπαμπάκι, νὰ μπεῖ καλὰ μέσα, τὴ φτέρνιαζε.

Αὐτὸ τὸ ἔκαναν τρεῖς μέρες ἀράδα, γιὰ νὰ μαζευτῇ ἡ μήτρα νὰ πάει στὴ θέσι της καὶ γιὰ νὰ μὴ γκαστρωθῇ πάλι γρήγορα ἡ γυναῖκα. Τώρα λίγοι τὸ κάνουν αὐτό. Φασκιώνουν τὴν κοιλιὰ μονάχα καὶ δὲν κάνουν τίποτα ἄλλο.

Σὰν τύχει κι' ἀρρωστήσει ἡ λεχώνα, ἀνάβουν μὲς στὸ σπίτι μήτσα (ὕσκα), καπνίζει καὶ χωνιάζει (θολώνει, γεμίζει) τὸ σπίτι ἀπὸ καπνό, φεύγει ἡ ἀρρώστια καὶ γλυτώνει ἡ μάννα καὶ τὸ παιδί.

Σὰ γεννήσει ἡ γυναῖκα, θὰ πάει ὁ παπᾶς νὰ διαβάσει εὐχὴ καὶ νὰ κάνει ἁγιασμό. Ὅσοι ἤτανε μέσα τὴν ὥρα τῆς γέννας, πλύνονται καὶ ραντίζουν τὰ ροῦχα τους μὲ τὸ νερὸ τοῦ ἁγιασμοῦ, γιατὶ λένε πὼς ὅλοι εἶναι ματωμένοι καὶ τὸ κάνουν, γιὰ νὰ μὴν ἔχουν τὸ κρῖμα.

---

* Πολίτη: Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, τόμ. Β΄ Ὠκυτόκεια. Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων: Ἡ τσουλήθρα τῆς Ἁγιᾶ Μαρίνας.

** Ἴδε καὶ Φ. Κουκουλέ: Οἰνουντιακά, σχετικὸν ἔθιμον.

Τὸ σφᾶ (τὸ πατάρι) ποὺ εἶναι πλαγιασμένη ἡ λεχώνα, τὸ χωρίζουν μ' ἕνα χράμι, νὰ μὴν τὴ βλέπουν ἄλλοι παρὰ μόνο οἱ ἄνθρωποι τοῦ σπιτιοῦ της.

Σὰ γεννήσει ἡ γυναῖκα, δένουν πάνω στὴ βούκλα, στὸ χτυπητήρι τῆς πόρτας, τοῦ σπιτιοῦ ἢ τοῦ σ' φᾶ, ἕνα κόκκινο κουρελάκι γιὰ τὸ μάτι. Κάτω ἀπ' τὸ μαξιλάρι τῆς λεχώνας βάζουν γιὰ τὸ μάτι, καὶ γιὰ νὰ διώξει κάθε κακό, μαχαίρι μαυρομάνικο, σκόρδο μονόγουλο, ἕνα κομματάκι ψωμὶ πέτσα καὶ σφραγῖδα τῆς προσφορᾶς.

Ὅταν πάει ξένος στὴ λεχώνα, τὴν καπνίζουν, σὰ θὰ φύγει, μὲ βάτσα (βάγια) τοῦ Σταυροῦ ἢ ἄνθη ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιο.

Στὴ λεχώνα δὲν μπαίνουν, ὅταν ἔχουν περίοδο, εἶναι κακὸ σύμποδο. Τὸ μωρὸ βγάζει παχάδα (μπυοφύτη) κι' ἡ λεχώνα παθαίνει αἱμορραγίες.

Ὅσο εἶναι λεχώνα στὸ σπίτι, σκεπάζουν τὸν καθρέφτη.

Δὲ μπαίνουν στὴ λεχώνα γυρίζοντας ἀπὸ λείψανο, ἀπὸ νεκροταφεῖο. Πᾶνε πρῶτα σὲ μιὰν ἐκκλησία, προσκυνοῦν, ἀνάβουν ἕνα κερὶ κι' ἔπειτα γυρίζουν στὸ σπίτι.

Βράζουν γιὰ τὴ λεχώνα λεχωνόζουμο, χαμομήλι ἢ γλυκάνισο μὲ σταφίδες καὶ μολόχα, τὸ βράζουν μὲς στὸ μ' ζούρ' κο τσ' κάλι καὶ τῆς δίνουν νὰ πιεῖ γιὰ μαλαχτικὸ καὶ γιὰ νὰ τῆς ἔρθει τὸ γάλα. Ἀπὸ τὸ ἴδιο ζουμὶ ποτίζουν καὶ τὸ μωρό.

Γιὰ φαΐ, τὶς πρῶτες ὀχτὼ ἡμέρες βράζουν κρεμμύδια, βάζουν λίγο λάδι καὶ ρύζι καὶ κάνουν σούπα τσουρβᾶ γιὰ τὴ λεχώνα, γιὰ νὰ ρθεῖ τὸ γάλα μὲ εὐκολία. Ψάρι δὲν κάνει νὰ φάει, γιατὶ ἔρχεται τὸ γάλα μὲ ὁρμὴ καὶ ἡ λεχώνα θερμαίνεται (τῆς ἔρχεται πυρετός).

Γιὰ νὰ ρθεῖ μπόλικο τὸ γάλα, κρεμνοῦν ἀπ' τὸ λαιμὸ τῆς γυναίκας γαλατόπετρα. Πέτρα τῆς θάλασσας μελιὰ μὲ ἄσπρες φλέβες.

Ἅμα δὲ θέλει καμμιὰ νὰ βυζάξει καὶ θέλει νὰ στρέψει τὸ γάλα της πίσω, νὰ τὸ κάνει νὰ στερέψει, παίρνουν ἕνα σφοντύλι ἀπ' τ' ἀδράχτι καὶ τὸ κρεμνοῦν ἀπ' τὸ λαιμό της, λένε τρεῖς φορὲς τὸ ξόρκι:

Ὡς γυρίζει τὸ σφοντύλι,
νὰ γυρίσ' τὸ γάλα πίστα ἀπ' τὶς φλέβες τοῦ βυζιοῦ τῆς τάδε....

καὶ κεῖνο στερεύει.

Τὴν πρώτη μπουκιὰ τὸ ψωμὶ ποὺ θἄβαζε στὸ στόμα της ἡ λεχώνα, δὲν τὴ κατάπινε, παρὰ τὴν μασοῦσε λίγο κι' ὕστερα τὴν ἔβαζε μέσα σ' ἕνα καθαρὸ πανάκι, τὴν ἔκανε σὰ σβῶλο κι' ἔτριβε τὰ μάγουλα καὶ ὅλο της τὸ πρόσωπο, γιὰ νὰ φύγουν οἱ πανάδες.

Ἡ λεχώνα σηκώνεται ἀπ' τὸ κρεββάτι στὶς ἐννιὰ μέρες:

Στὶς ἐννιά, γιὰ νᾶναι πάντα νιά! λένε.

Σὰν πρωτοσηκωθῆ, γιὰ νὰ εἶναι γερή, σιδερένια, τὴ βάζουν νὰ πατήσει πάνω σὲ σίδερο, στὸ κλειδὶ συνήθως.

Τὶς πρῶτες μέρες δὲν ἀφήνουν τὴ λεχώνα μονάχη, γιὰ νὰ μὴν τὴν πειράξουν οἱ νεράϊδες. Ἡ λεχώνα εἶναι φοβισμένη (ἐπισφαλής, κινδυνεύει), θέλει μεγάλη φύλαξι ὥς τὰ σαράντα. Ἂν βαφτιστῆ τὸ παιδὶ τὶς πρῶτες μέρες, τὸ παιδὶ φυλάει τὴ μάννα, ἅμα εἶναι ἀβάφτιστο, ἡ μάννα φυλάει τὸ παιδί.

Στὴ λεχώνα ὅταν πᾶνε, δὲ μιλοῦν γι' ἀρρώστιες, οὔτε γιὰ νεράϊδες, καλλικαντζάρους καὶ ζούμπερα. Οὔτε βλαστημοῦνε.

Στὶς σαράντα μέρες, παίρνει ἡ μάννα τὸ παιδὶ καὶ πάει στὴν ἐκκλησιὰ νὰ πάρει σαράντισι. Ἅμα εἶναι κορίτσι, δὲν πάει ἀκριβῶς στὶς σαράντα, πάει δυὸ - τρεῖς μέρες πρίν, στὶς 37 ἢ 39 ἡμέρες, μονὲς πάντα, γιὰ νὰ μὴν κάνει κι' ἄλλα κορίτσια.

Πρὶν πάρει σαραντισμὸ ἡ λεχώνα, δὲν πάει πουθενά, γιατὶ εἶναι πολλὲς λεχῶνες ποὺ ἔχουν κακὸ ποδαρικό. Ἀπ' ὅπου περάσουν, γίνονται ζημιὲς στὰ σπίτια καὶ στὰ χτήματα. Τὰ σπίτια ποντικιάζουν (πο' τ' τσάζ' νε, γεμίζουν ποντίκια), τὰ δέντρα καὶ τ' ἀμπέλια στεγνώνουν καὶ χαλᾶ ὁ καρπός.

Πρὶν σαραντίσει ἡ λεχώνα, δὲν πάει στὸ μύλο.

Σὰν πρωτόρθει ἡ λεχώνα σπίτι σου, τὴ βάζεις καὶ πατᾶ πάνω στὸ κλειδί, γιὰ νᾶναι σιδερένια.

Ὅποια γυναῖκα γεννήσει μαζὺ μὲ τὴν ἀλεποῦ, κάνει ἑφτὰ χρόνια νὰ κάνει παιδί. Ὅποια δὲ θέλει νὰ κάνει πιὰ ἄλλο παιδί, παίρνει στεροβότανο. Τὸ στεροβότανο εἶναι ἕνα χόρτο τῆς θάλασσας κόκκινο καὶ σκληρό. Ὅταν τὸ τρίψεις καὶ τὸ μυριστῆς μονάχα, ἀργεῖς νὰ ξανακάνεις παιδί.

Τὸ νεογέννητο.

Ἂν τὸ παιδὶ πέσει μὲ τὶς γροθιὲς κλειστές, θὰ γίνει τσιγκούνης. Ἅμα ἔχει τὰ δαχτυλάκια του ἀνοιχτά, θὰ γίνει ἀνοιχτοχέρης.

Τὸ παιδί, μόλις γεννηθῆ, τὸ βάζουν πάνω στὸ κόσκινο. Ὅσες τρῦπες ἔχει τὸ κόσκινο, τόσα χρόνια νὰ ζήσει, λένε.

Ὕστερα τὸ ἁλάτιζαν καὶ πύτιζαν τὶς μασκάλες καὶ τὰ σκέλια καὶ ὅλο τὸ κορμὶ μὲ σκόνι ἀπὸ σμυρτιά, καὶ τὸ φάσκιωναν σφιχτά, νὰ δέσει τὸ κορμὶ καὶ νὰ γίνει γερὸς ὁ ἄνθρωπος.

Ἔτσι φασκιωμένο τὸ κατρακυλᾶ ἡ μαμὴ στὸ κρεββάτι καὶ λέει τρεῖς φορές:

Ἀρνὶ νὰ γίνεις!
Νὰ τσ' μᾶσαι σὰν ἀρνάτσι,
νὰ ξυπνᾶς σὰ γουρν' τζελάτσι!

γιὰ νὰ γίνει ἥσυχο καὶ νὰ μὴν κλαίει.

Τὰ μωρὰ τὰ φασκιώνουν ὥς τοὺς ἕξη μῆνες μὲ τὰ χέρια μέσα, γιὰ νὰ δέσουν καὶ νὰ γίνουν δυνατὰ καὶ σιδεροκέφαλα.

Τὸ μελίτωμα.

Πρὶν δώσουν νὰ φάει τίποτα τὸ παιδί, θὰ τὸ μελιτώσουν.

Διαλέγουν μιὰ γυναῖκα συγγενῆ, τὴν ἀδερφὴ τῆς μάννας ἢ τοῦ πατέρα συνήθως, ποὺ προσέχουν νὰ εἶναι καὶ ἡ ἴδια γλυκομίλητη καὶ νόστιμη, βάζουν σὲ ἕνα πιατάκι λίγο μέλι, βουτᾶ τὸ δαχτυλάκι της τὸ μικρὸ στὸ μέλι ἡ γυναῖκα κι' ἀλείφει ἀπὸ μέσα τὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ ὅλο γύρω - γύρω, γλῶσσα, οὖλα, οὐρανίσκο, χείλια, ἀπάνω καὶ κάτω τρεῖς φορὲς καλὰ - καλά, γιὰ νὰ γίνει τὸ παιδὶ γλυκὸ καὶ νόστιμο.*

Ἀφοῦ τὸ μελιτώσουν, θὰ δώσουν στὸ παιδὶ ζουμὶ ἀπὸ ρόδι γιὰ στυφτικό, ζεστό, χαμομήλι ἢ γλυκάνισο, κι' ὕστερα θὰ τὸ δώσουν στὴ μάννα νὰ τὸ βυζάξει.

Γιὰ τὴν προσωπίδα.

Ἅμα ἕνα παιδὶ γεννηθῆ μὲ προσωπίδα, τὴν παίρνουν καὶ τὴν πᾶνε πρῶτα στὴ θάλασσα νὰ τὴν περάσουν σαράντα κύματα. Ἔπειτα τὴ διαβάζουν σὲ τρεῖς λειτουργίες καὶ τὴ βουτοῦν στὴν κολυμπήθρα στὸ νερὸ ἀπὸ τρεῖς βαφτίσεις. Ὕστερα τὴν κόβουν κομματάκια καὶ τὴν μοιράζονται γιὰ φυλαχτό. Ὅποιος ἔχει κομματάκι ἐπάνω του, περνᾶ ὁ λόγος του, κερδίζει στὶς δίκες.

---

* Οἱ Βυζαντινοὶ ἔδιναν στὰ παιδιὰ γιὰ πρώτη τροφὴ «μέλι συμμέτρως ἐφθόν». Ἰ. Τέτσης, 12ος αἰών.

Τὸ παιδὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ ἔχει καὶ κεῖνο κομμάτι ἀπάνω του, γιατὶ ἐκεῖνο εἶναι τυχερὸ ἀ π ὸ λ ό' ο υ τ ο υ, λένε *.

Τ ὸ π ρ ῶ τ ο λ ο υ τ ρ ό.

Στὶς τρεῖς μέρες τὸ βράδυ θὰ πλύνουν τὸ παιδί. Θὰ ρθεῖ ἡ μαμὴ νὰ τὸ λύσει καὶ νὰ τὸ πλύνει. Μὲς στὸ νερὸ θὰ τῆς ρίξουν τὴν πληρωμή της, λεπτὰ ἀσημένια, ν' ἀσημώσουν τὸ παιδί. Ἂν δὲν ἔχουν ἀσημένια κι' ἔχουν χαρτί, θὰ τῆς τὰ δώσουν στὸ χέρι.

Στὸ π ρ ω τ ο κ ο ύ λ' κ ο (πρωτότοκο) παιδί, τὸν παλιὸ καιρό, ἔρριχναν καὶ φλουρὶ ἢ λίρα, νὰ μαλαματώσουν τὸ παιδί. Τώρα δὲν ἔχουν πιὰ χρυσά.

Μπάνια ἄλλα στὰ μωρὰ δὲν πολυοκάνουν. Βάζουν στὸ φοῦρνο καὶ ξεραίνουν φύλλα ἀπὸ σμυρτιά, τὰ κοπανίζουν ὕστερα καὶ τὰ κάνουν σκόνι καὶ ἅμα λερωθῆ τὸ παιδί, τὸ πλύνουν μ' ἕνα σφουγγάρι ἢ ἕνα πανὶ βρεμένο καὶ τοῦ βάζουν ἀπ' αὐτὴ τὴ σκόνι τῆς σμυρτιᾶς, γιὰ νὰ μὴ σ ι γ καίγεται.

Τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ πρῶτο μπάνιο, ἂν τὸ παιδὶ εἶναι ἀγόρι, τὸ χύνει ἡ μαμὴ μπρὸς στὴν πόρτα, γιὰ νὰ κάνει κι' ἄλλα ἀγόρια ἢ λεχώνα. Ἂν τὸ παιδὶ εἶναι κορίτσι, τὸ νερὸ τὸ χύνουν μακριά, γιὰ νὰ διώξουν μακριὰ τὰ κορίτσια, νὰ μὴν κάνουν καὶ ἄλλα.

Ἅμα ἐχθρεύονται καμμιά, πᾶνε καὶ χύνουν τὸ νερὸ στὴν πόρτα της, γιὰ νὰ κάνει κορίτσια, τ ῆ ς ρ ί χ ν ο υ ν τ ὰ κ ο ρ ί τ σ ι α, λένε.

Ἄ φ τ ρ ε ς.

Μόνε τὸ λεχωνιάρ'κο παιδὶ ἔχει ἄ φ τ ρ ε ς, ἔχει χύσει ἀσπρίλα τσ' ἔχει μπαμπατσάσει ἡ γλῶσσα του, παίρνεις ἀ π ά ρ θ ε ν ο ἄ θ ο ς (τὴ ψ'λὴ ἄσπρη στάχτη πάν' ἀπ' τ' ἀναμμένο κάρβ'νο), τὸ τ'νάσσεις σ' ἕνα καθαρὸ μέρος, σαλίζεις τὸ δάχτ'λά σου νὰ κολλήσει πάνου τὸ ἄθος, τρίβεις τὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ μέσα τρεῖς βολὲς τσαὶ λὲς τρεῖς βολὲς τὸ ξόρτσι:

Στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς τσαὶ τοῦ Υἱοῦ τσαὶ τ' Ἁγίου Πνέματος.
Ἄναφλα μπῆτσε, ἄναφλα νὰ βγεῖ τὸ κακό!

μαζὺ τσαὶ τὸ τροπάρι τ'ν Ἁγι - Ἀναργέρ'νε, τσαὶ γίνεται καλά.

Τὸ ἴδιο κάν'νε, τσαὶ στσὶ λ'χῆνες. Ἀθηνᾶ τ' Μαρμάρα, ἐτῶν 50.

Μ ο ῖ ρ ε ς.

Στὶς τρεῖς πρῶτες μέρες τὸ βράδυ θὰ ρθοῦν οἱ Μοῖρες.

Σὰν τὸ πλύνουν καὶ τὸ φασκιώσουν τὸ παιδί, θὰ τὸ στολίσουν μὲ τὰ καλύτερα ροῦχα. Θὰ τοῦ βάλουν τσεμπέρι μὲ μάλαμα, φλουριὰ ραμμένα ἀπάνω στὸ τσεμπέρι. Θὰ τοῦ βάλουν πρῶτα τὸ τσεμπερομάντηλο, νὰ κάνουν τ ὸ γ ῦ ρ ο ἐπάνω στὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ νὰ σχηματίσουν σὰ διάδημα, ὕστερα θὰ βάλουν τὸ τσεμπέρι, νὰ κρεμάσει ἐμπρὸς πάνω στὸ μέτωπο τοῦ παιδιοῦ κι' ἀπὸ πάνω ἕναν τσεβρὲ κεντητὸ μὲ χ ρ υ σ ό ν ε μ α καὶ μετάξι.

Θὰ σκεπάσουν τὸ παιδὶ μὲ καλὸ σκέπασμα, σεντόνι κεντητό, μεταξωτό, τὸ καλύτερο ποὺ ἔχουν, καὶ θὰ βάλουν κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό του λεπτά.

Ἔπειτα θὰ στρώσουν τὸ τ ρ ι π ό δ ι μὲ β α γ ι ό λ ι ὑφαντὸ καλό, θὰ βάλουν ἐπάνω δυὸ κοῦπες μὲ νερό, ἕνα λαήνι ἢ μιὰ μποτίλια μὲ κρασὶ ἢ ρακί, ἕνα πιάτο καρύδια, σῦκα, μ ο υ σ τ ό π' τ ε ς, τηγανίτες, ἕνα κουταλάκι χρυσὸ ἢ ἀσημένιο καὶ ὅ,τι

---

* Ἔθιμον Βυζαντινόν, Ἰ. Τέτσης, 12ος αἰών : «Ἓν ἐξ αὐτῶν σύνδερμον ἐγεννήθη, ὃ δέρμα καὶ φυλακτήριον ἐποίησαν.»

ἄλλα γλυκὰ ἔχουν, γιὰ νὰ φᾶν οἱ Μοῖρες ποὺ θὰ ἔρθουν τὴ νύχτα νὰ μοιράνουν τὸ παιδί, νὰ τὸ εὐχηθοῦν νᾶναι πάντα ἡ μοῖρα του γλυκαμένη καὶ δροσισμένη καὶ νὰ τοῦ τὰ δώσουν ὅλα πλούσια.

Ἀκόμα θὰ ξεκλειδώσουν, ν' ἀνοίξουν ὅλες τὶς πόρτες καὶ θὰ δέσουν καὶ τὸ σκύλο, ἂν ἔχουν, γιὰ νὰ μὴ βροῦν ἐμπόδια οἱ Μοῖρες στὸ δρόμο τους.

Οἱ Μοῖρες εἶναι τρεῖς ὡραῖες χρυσοντυμένες γυναῖκες. Καὶ νὰ τὶς δεῖ ἡ λεχώνα τὴν ὥρα ποὺ ἔρχονται, δὲν πρέπει νὰ κουνηθῆ οὔτε νὰ μιλήσει, μὴν τὶς κάνει καὶ τρομάξουν ἢ θυμώσουν καὶ φύγουν κι' ἀφήσουν τὸ παιδὶ ἀ μ έ ρ α σ τ ο (ἄμοιρο, χωρὶς νὰ τὸ μοιράνουν).

Οἱ νεράϊδες ἀλλάσσουν τὰ μωρά. Βάζουν τὰ δικά τους στὸ σ κ α φ ι δ ά κ ι (τὴν κούνια) καὶ παίρνουν τὸ δικό σου μωρό. Γι' αὐτὸ δὲν ἀφήνουν τὶς ὀχτὼ πρῶτες μέρες τὴ λεχώνα καὶ τὸ παιδὶ μονάχους.

Τὰ ροῦχα τοῦ παιδιοῦ δὲν τ' ἀφήνουν τὴ νύχτα ἔξω, νὰ μὴν τὰ δοῦν τὰ ἄστρα, γιατὶ τὸ παιδὶ ἀναποδιάζει. Ἂν τὰ ξεχάσουν ἔξω πέρα ἀπ' τὸ ἡλιοβασίλεμα, τὰ περνοῦν ἀπὸ φωτιὰ τρεῖς φορὲς κι' ὕστερα τὰ φοροῦν στὸ παιδί.

Κάτω ἀπ' τὸ μαξιλάρι τοῦ μωροῦ βάζουν ἕνα κομματάκι ψωμὶ πέτσα γιὰ δύναμι καὶ σφραγῖδα τῆς προσφορᾶς. Τὸ παιδὶ ὅσο εἶναι ἀβάφτιστο κι' ὡς νὰ χρονίσει, δὲν τὸ βγάζουν ἔξω, ἂν δὲν ἔχει ἐπάνω του ἕνα π' τ α ρ ά τ σ ι ψωμί.

Πάνω στὴ σκούφια τοῦ μωροῦ κρεμνοῦν ἕνα κόκκαλο ἀπὸ τὸ σαγόνι τοῦ σ α λ α χ α ν ᾶ ἢ τῆς χ' λ ο ύ τ σ α ς (εἴδη ψαριῶν), σφραγῖδα τῆς προσφορᾶς, σκόρδο μονόγουλο, γαλάζια πέτρα ἢ κομματάκι ἀπὸ κέρατο τοῦ ἐλαφιοῦ, γιὰ τὸ μάτι καὶ γιὰ νὰ τὸ προφυλάξει ἀπὸ κάθε κακό.

Ὥσπου νὰ χρονίσει, ἀποφεύγουν νὰ βγάζουν τὸ μωρὸ τὴ νύχτα ἔξω.

Σὰν θὰ πᾶνε στὴν ἐξοχή, στὰ χτήματα, βάζουν ἀνάποδα τὸ σαμάρι τοῦ γαϊδάρου, στρώνουν μέσα ἕνα χράμι, βάζουν τὸ μωρὸ νὰ πλαγιάσει καὶ τὸ κουνοῦν, σὰν νᾶναι στὴν κούνια του.

Τὸ μωρὸ δὲν κάνει νὰ τὸ φιλᾶς, ὅταν κοιμᾶται, τόχουν σὲ κακό.

Τὴν κούνια τοῦ μωροῦ δὲν τὴν κουνοῦν ἀδειανή, εἶναι κακὸς οἰωνός.

Τὸ μωρὸ δὲν τὸ βάζουν νὰ βλέπει στὸν καθρέφτη, γιὰ νὰ μὴν κάνει γρήγορα κι' ἄλλο παιδὶ ἡ μάννα του.

Παίρνουν μουντζούρα, καπνιὰ ἀπὸ τὸ φοῦρνο, καὶ μὲ τὸ ἀδράχτι κάνουν ἕνα σταυρὸ πάνω στὴν ψ υ χ ὴ ἢ πίσω ἀπὸ τὸ αὐτὶ τοῦ μωροῦ, γιὰ νὰ μὴν τὸ βασκαίνουν.

Σὰ θὰ πᾶνε μωρὸ στὸ φοῦρνο, τοῦ βάζουν μιὰ μουντζούρα πίσω ἀπὸ τὸ αὐτί, γιὰ νὰ μὴν τὸ πειράξει τὸ στοιχειὸ τοῦ φούρνου.

Στὰ μωρὰ τὶς καλὲς μέρες, τ' Ἁη - Γιωργιοῦ, τὴν Τρίτη τοῦ Πάσχα, τῶν Φώτων, σὰ βγάζουν τὴ λιτανεία καὶ πᾶνε τὶς εἰκόνες στὴν Ἀ ν α β ά λ' σ α, ὅταν θὰ τὰ ντύσουν νὰ τὰ στολίσουν, μαζὺ μὲ τὸ τσεμπέρι καὶ τὸν τσεβρέ, τοὺς βάζουν καὶ κ ρ έ μ α σ ι.

Ἡ κρέμασι εἶναι ἁλυσίδα ἀσημένια, ποὺ ἔχει σὲ ἀπόστασι κρεμασμένα πενηνταράκια καὶ εἰκοσιπενταράκια ἀσημένια. Καταμεσῆς κρεμοῦν τάλληρο ἢ εἰκοσάρι ἀσημένιο, ὅ,τι πιὸ μεγάλο νόμισμα ἔχει ὁ καθένας. Ὅσοι ἔχουν, βάζουν λ ι ο κ ό ρ ω ν ο γιὰ τὸ μάτι.

Τὸν πρῶτο χρόνο δὲν κόβουν τὰ μαλλιὰ τοῦ παιδιοῦ, γιατὶ κόβουν τὴ δύναμί του. Οὔτε τὰ νύχια του, γιατὶ γίνεται κλέφτικο.

Τὰ μαλλιὰ τοῦ παιδιοῦ προσέχουν νὰ τὰ πρωτοκόψουν Γενάρη, γ ι ὰ ν ὰ γ ε ν ν ᾶ ὁ ν ο ῦ ς τ ο υ! Νὰ νοιώθει νὰ κεντᾶ καὶ νὰ κάνει τὶς δουλειές της ὡραῖα, ἂν εἶναι κορίτσι. Νὰ παίρνει εὔκολα τὰ γράμματα, ἂν εἶναι ἀγόρι.

Πρὶν πρωτοκόψουν τὰ νύχια τοῦ παιδιοῦ, ἂν εἶναι παιδὶ τσοπάνη, βουτοῦν τὰ χεράκια του σὲ νιερὴ (φρέσκια, μαλακιά) μυζήθρα, γιὰ νὰ γίνει καλὸς τσοπάνης, καὶ νἆναι πάντα γεμᾶτα τὰ χέρια του. Τὸ παιδὶ τοῦ γεωργοῦ βουτοῦνε τὰ χεράκια του στὸν καρπὸ καὶ τὸ παιδὶ τοῦ μυλωνᾶ στὸ ἄλευρο.

Τὰ μωρά, σὰν κλαῖνε, τὰ ναναρίζουν γιὰ νὰ μερώσουν. Τὰ πιὸ συνηθισμένα νανουρίσματα στὴ Σκῦρο εἶναι:

1.

Τὴ μΠαναγιὰ περικαλοῦ νὰ μοῦ τ᾽ ἀποτσοιμίσει,
ὥστε νὰ κάνου τὶς δουλειὲς τσ᾽ ὕστερο ἂς ξυπνήσει.
Ἁγιὰ Παραστσευούλα μου, ἔλα νὰ τὸ μερώσεις,
τοῦ πολυοχαδεμένου μου γλυκὸν ὕπνο νὰ δώσεις.
Ὕπνε μου, σὺ ποὺ τ᾽ ἀγαπᾶς, νὰ τὸ γλυκοτσοιμίσεις,
ὥσπου νὰ κάνου τὶς δουλειές, νὰ μὴ μοῦ τὸ ξυπνήσεις!

2.

Τὸ καλό μου τὸ παιδὶ
τάρι, τάρι, τάρι ρί!
Ἔψενά του πέντε αὐγά,
ἔτρωγα τὰ τέσσερα
τσ᾽ ἀπὸ τ᾽ ἄλλο, τὸ μισὸ
τὸ παιδί μου τὸ καλό.

3.

Μαρὲ γυιέ, μαρὲ γυιέ, μαρὲ γυιέ, μαρὲ κριτή!
μαρὲ γυιέ, μαρὲ κριτή! μαρὲ καστροπηδητή!
Πόσα κάστρα πήδητσες,
πόσες κοπέλλες φίλητσες;
Μαρὲ γυιέ μου, ποὔσονε,
τσ᾽ οὖλοι μ᾽ ἀρωτούσανε;
Μαρὲ γυιέ μου κανακάρη,
ποιά γεναῖκα θὰ σὲ πάρει;
Ποιά τσυρὰ τσαὶ ποιά μαντόνα
θὰ σοῦ στρώνει τὰ σεντόνια!

4.

Τὸ παιδί μ᾽ θέλει χορό,
τὰ διολιὰ δὲν εἶν᾽ ἐδῶ,
ὄγοιος πάει τσαὶ τὰ φέρει
δέκα τάλλαρα στὸ χέρι!
Νὰ χορέψει, νὰ χαρῇ
τώρα ποὖναι νιὸ παιδί,
τσαὶ ταχιὰ θὰ παντρευτῇ,
τσαὶ στὰ βάσανα θὰ μπεῖ.
Ταχτιρρὶ βρωμᾶ ἡ ποδιά του
ἀπ᾽ τὰ κατουρήματά του.

5.

Τὸ παιδί μου τοῦτο δά,
πότε γίνη τόσο δά!
τσαὶ γκουΐζει τσαὶ μιλᾶ
τσαὶ τῆς μάννας του γελᾶ!
Πότε μοῦ μεγάλωτσε
τσαὶ ξανατσεφάλωτσε!
Τσαὶ φορεῖ τσαὶ καλλιγάτσα
τσαὶ γυρίζει στὰ σοκάτσα.

6.

Ὡς σ' ἀγαποῦ, νὰ σὲ χαροῦ τσ' ὡς θέλου, νὰ μοῦ ζήσεις,
τσ' ὡς σ' ἔχου μέσα στὴ γκαρδιά, νὰ μοῦ πολυχρονίσεις!
Τσοιμήσου μὲ τὴ μΠαναγιὰ τσαὶ μὲ τὸν Ἄη-Γιάννη,
μὲ τὸν ἀφέντη τὸ Χριστό, ὅπου πονεῖ νὰ γιάνει.
Ἔλα, ὕπνε, τσ' ἔλα, γειά,
ἔλα, τσυρά μου Παναγιά.

7.

Ὁ ὕπνος τὸ παρακαλεῖ, μὰ τσεῖνο δὲν τσοιμᾶται,
ἔχει τὰ μάτια τ' ἀνοιχτὰ τσαὶ τοῦ βυζιοῦ θυμᾶται.
Μοῦ τὸ δέρανε ψαργὰ
τσ' ἔρθε τσ' ἔκλαιγε δαρδά.
Ποιός μοῦ τό 'δερε τσαὶ κλαίει
τσαὶ παράπονα μοῦ λέει!
Καρυδάτσα τοῦ βροντοῦνε
τσαὶ μοῦ τὸ παντρολογοῦνε.
Νὰ τὸ δέρου θέλου γὼ
μὲ τῆς μυίγας τὸ φτερό.
Νὰ τὸ ξαναδέρου πάλι
μὲ τῆς μυίγας τὸ ποδάρι.

8.

Νανὶ τοῦ δυόσμου τὸ κλουνὶ
τσαὶ τοῦ βαρσάμου ἡ ρίζα,
ὅπ' ἄπλωνα τὰ ροῦχα του
ἀπάνου τσαὶ μυρίζα.
Τσοιμήσου, χαδεμένο μου, νὰ δεῖς τί θὰ σοῦ κάνου,
ἕνα περγάτσι ὁλόχρυσο τσαὶ μέσα θὰ σὲ βάνου.
Νανὶ τὸ χαδεμένο μου,
τὸ μοσκαναθρεμμένο μου!
Τσοιμήσου, χαδεμένο μου, τσαὶ γὼ παράντζειλά σου
στὴ Βενετιὰ τὰ ροῦχα σου τσαὶ τὰ διαμαντικά σου.

9.

Ὤ καλῶς το, καλὸ νἄχει,
ριζικὸ τσαὶ τύχη νἄχει,
μάννα τσαὶ πατέρα νἄχει
τσ' ἀδερφάτσα δύο νἄχει!

10.

Νάνι ποὺ τό 'σπερνε ἀητὸς τσαὶ ποὺ τὸ γέννα κόρη
τσ' ὁποὺ τὸ μοσκανάθρευε μιὰ πέρδικα στὰ ὄρη.
Νὰ τὸ κάνου γὼ νανί,
νὰ πλαγιάσει σὰν τ' ἀρνί.
Σὰν τ' ἀρνί, σὰν τὸ ριφάτσι,
σὰν τ' Μαγιοῦ τὸ μοσκαράτσι!
Νάνι ποὺ τό 'σπερνε ἀητὸς τσαὶ ποὺ τὸ γέννα χήνα,
τσ' ὁποὺ τὸ μοσκανάθρευε μιὰ χρυσογερακίνα!
Τσοιμήσου, χαδεμένο μου, τσ' ἡ Μέρα σου δουλεύει
τσαὶ τὸ χρυσό σου ριζικὸ σοῦ κουβαλᾶ τσαὶ φέρνει!

11.

"Ελα, ὕπνε, πᾶρε το
τσ' ὅπου θέλεις ἄντε το!
Μὴ μοῦ τὸ πᾶς πολὺ μακρζά,
γιατ' ἔναι χιόνια τσαὶ νερά!
"Αειντε μού το δῶ τσ' ἀλλοῦ,
στὴ μΠόλι τσαὶ καταπαντοῦ.
Τσοιμήσου τσαὶ παράντζειλα στὴ μΠόλι τὰ προιτσά σου,
στὴ Βενετιὰ τὰ ροῦχα σου τσαὶ τὰ διαμαντικά σου.
"Ελα, ὕπνε μου, πᾶρε το, γλυκὰ 'ποτσοίμισέ το
τσ' ἃ σοῦ ζητήξει τσαὶ βυζί, στσῦψε τσαὶ βύζαξέ το.

12.

Πώ πώ πώ! νὰ τὸ χαρῶ! τσαὶ μεγάλο νὰ τὸ δῶ!
Πότες θὰ γινῆ μεγάλο,
στὸ σκολεῖο νὰ τὸ βάλω.
Πότε θὰ γινῆ τρανό,
νά 'ρχεται ἀπὸ τὸ σκολειό!
Νά 'ρχεται ἀπὸ τὸ σκολειὸ
μὲ τὴ σάκκα στὸ λαιμό.
Πότε θὰ μοῦ μεγαλώσει,
νὰ τὸ βάλου νὰ ζυμώσει!
Πότε θὰ μοῦ μεγαλύνει,
νὰ τὸ βάλου νὰ μοῦ πλύνει!

13.

"Εχου κόρη τσ' ἔχου πίκρα,
ποὺ θὰ μοῦ γερεύουν προῖκα.
"Εχου γυιὸ τσ' ἔχου χαρά,
ποὺ θὰ γίνου πεθερά.

14.

Χαδούλη μ', ὁ πατέρας σου γιὰ ὄνομά σου μώνει,
γλῶσσα τσαὶ χέρια τσαὶ χαρτιὰ σένα τὰ παραδόνει!
Σὰν τὸ χρυσέ σου τὸ μπαμπᾶ νὰ σ' ἔλεπα, παιδί μου,
τσ' ὕστερα ἂς τὴν ἔπαιρνε ὁ Χάρος τὴ ψυχή μου!

15.

Τοῦ χαδούλη μου τὸ γάμο
μιὰ Λαμπρὴ θὰ τένε κάμω,
μὲ τ᾽ ἀρνιά, μὲ τὰ κατσίτσα,
μὲ τοῦ Μπέη τὰ κορίτσα!
Θὰ καλέσου τσ᾽ ἕναν τσ᾽ ἄλλο,
τσαὶ τὸ βασιλιᾶ κουμπάρο.
Νὰ καλέσου τσ᾽ ἕνα δυὸ
τσαὶ τοῦ βασιλιᾶ τὸ γυιό.
Τὸ παιδί μου νᾶν᾽ καλὰ
τσ᾽ ἂς ψοφήσουν χίλια ἀρνιά.

16.

Τσοιμήσου τσαὶ παράντζειλα παπούτσια στὸν τσαγγάρη,
νὰ σοῦ τὰ κάνει κότσινα τσ᾽ οὖλο μαργαριτάρι.
Νανὶ νανί, νανάτσα του,
τσαὶ ὕπνος στὰ ματάτσα του!
Τσοιμᾶτ᾽ ὁ ἥλιος στὰ βουνὰ τσ᾽ ἡ πέρδικα στὰ κλώνια,
τσοιμᾶται τσ᾽ ὁ χαδούλης μου μὲς στ᾽ ἄσπρα του σεντόνια.
Νάνι ποὺ τὸ κουνούσανε
τσαὶ μοῦ τὸ τρα᾽ουδούσανε
τρία ἀπάρθενα κοράσα,
σὰν τοῦ Μάη τὰ τσεράσα.

17.

᾽Εγὼ τὴ γκούνια σου κουνοῦ τσαὶ τὰ πανιά σου πλύνου
τσαὶ τὰ πουκαμισάτσα σου στὴ μπλάκα τὰ τσατσίζου.
Τσοιμήσου τσαὶ χαρίζου σου τὴ Χιὸς μὲ τὰ καράβια
τσαὶ τὴ γΚωσταντινούπολι μὲ τὰ μαργαριτάρζα.
᾽Η Παναγιά μοῦ τό᾽στειλε, Χριστὸς νὰ τὸ χαρύνει
τσ᾽ ἡ Καταπολιανίτσα μου νὰ μοῦ τὸ μεγαλύνει.
Νάνι ποὺ τὸ κουνούσανε τρεῖς ἀδερφὲς τσαὶ μάννα
τσαὶ πάλι δὲν τὸ φτάνανε τσαὶ πέραν παραμάννα.

18.

Γιὰ πᾶρε μού το, Παναγιά, φέρε το στοὺς μπαξέδες
τσαὶ γίμωσε τοὺς κόρφους του λουλούδια μενεξέδες.
Βάγια μου, κούνα τὸ παιδί, βάγια μου, μέρωσέ το,
ὅσο νὰ ᾽ρθεῖ ἡ μάννα του, τσ᾽ ὕστερα ξύπνησέ το.
Νάνι τοῦ Ρήγα τὸ παιδί, τοῦ βασιλιᾶ τ᾽ ἀγγόνι,
ποὺ τό᾽χει ἡ βασίλισσα χρυσὸ σταυρὸ τσαὶ μώνει.

19.

Πὰ στὸν ἀφρὲ τῆς θάλασσας ὁ γυιόκας μου τσοιμᾶται,
περικαλοῦ σας, τσύματα, μὴ μοῦ τένε ξυπνᾶτε.
Τσοιμᾶται ὁ ἥλιος στὰ βουνὰ τσαὶ τὰ πουλιὰ στὰ κλούνια,
τσοιμᾶται τὸ παιδάτσι μου στὴν ἀργερή του κούνια!

Τὸ δικό μου τὸ παιδὶ
ἔναι μάλαμα σαφί!
Τῆς γειτόνισσας ὁ γυιὸς
ἔναι κρίθινες χυλὸς
τσαὶ τοῦ κόσμου τὰ παιδιὰ
ψεύτικα ἔναι φλουρζά.

20.

Νὰ χορέψει θέλει ἡ κόρη
τσαὶ παπούτσια δὲν ἐφόρει.
Νὰ σοῦ δώσου τὰ δικά μου,
νὰ χορέψεις, πέρδικά μου.
Νὰ σὲ πάου στὸν τσαγγάρη,
νὰ σοῦ φτειάξ' ἕνα ζευγάρι
ἀπὸ πάνου κότσινα
τσ' ἀπὸ κάτου κόστσινα.

21.

Ὁ γυιός μας, τὸ καλὸ παιδὶ τσαὶ τ' ἄξιο παλληκάρι,
ὅντας ἀκούει πόλεμο, τρυπώνει στὸ πιθάρι.
Τὸ παιδί μου τὸ καλὸ
μοναχὸ τσυλᾶ τ' αὐγό,
μοναχό του τὸ ρουφᾶ
τσαὶ κανένα δὲ ρωτᾶ.
Τσοιμᾶτ' αὐγή, τσοιμᾶτ' ἀστρί, τσοιμᾶται νιὸ φεγγάρι,
τσοιμᾶται τσ' ὁ χαδούλης μου μὲ τοῦ Θεοῦ τὴ χάρι.

3. ΣΤΗ ΒΑΦΤΙΣΙ

Ὅποιος θέλει νὰ βαφτίσει τὸ μωρό, πηγαίνει μόλις γεννηθῆ καὶ τὸ ἀσημώνει πρῶτος, γιὰ νὰ τὸ καπαρώσει. Καὶ νὰ θέλει νὰ τὸ βαφτίσει ἄλλος ὕστερα, δὲν μπορεῖ, γιατὶ εἶναι καπαρωμένο ἀπὸ τὸν πρῶτο.

Τὸ ἔχουν καλὸ γιὰ τὴν ψυχή τους νὰ βαφτίζουν πολλὰ παιδιά. Εἶναι παιδιὰ γρουσούζικα, ποὺ ἅμα τὰ βαφτίσει κανείς, καταστρέφεται. Εἶναι ἄλλα τυχερὰ καὶ γιὰ τοὺς γονεῖς καὶ γιὰ τὸ νονό. Ἅμα τὰ βαφτίσεις, βρύσι τρέχουν τὰ καλὰ στὸ σπίτι σου.

Εἶναι καὶ νονοί, ποὺ ἔχουν κακὸ χερικὸ καὶ δὲ ζοῦν τὰ παιδιὰ ποὺ βαφτίζουν. Καὶ ἄλλοι τυχεροί, ποὺ ὅσα παιδιὰ βαφτίζουν, γίνονται ὡραῖα κι' ἔξυπνα καὶ τυχερά.

Τὸ πρωῒ πρὶν ἀπ' τὴ βάφτισι στέλνουν στὸ νονὸ μιὰ γαβάθα λουκουμάδες.

Ἡ μάννα δὲν κάνει νἄναι μέσα στὴ βάφτισι, ὥσπου νὰ ποῦν τ' ὄνομα τοῦ παιδιοῦ. Ἅμα ποῦνε τ' ὄνομα, τὰ παιδιὰ τρέχουν νὰ πᾶνε τὰ συχαρήκια τῆς μάννας καὶ νὰ τῆς τὸ ποῦνε. Ὅποιο προλάβει καὶ τὸ πρωτοπεῖ, θὰ τοῦ δώσει χαρτζιλίκι. Ὅταν τελειώσει ἡ βάφτισι, ὁ νονὸς θὰ φέρει τὸ παιδί, νὰ τὸ παραδώσει στὴ μάννα. Τῆς λέει:

«Στὸ παραδόνου βαφτισμένο, μυρωμένο,
τοῦ Θεοῦ παραδομένο.
Νὰ τὸ φ'λάξεις ὡς τὰ δώδεκα χρόνια ἀπὸ φωτιὰ τσ' ἀπὸ γκρεμνὸ
τσ' ἀπὸ κάθε κακό.
Τσ' ἀπέτσει ἄς το στοῦ Θεοῦ τὴ στράτα!»

Ἡ μάννα κάνει μετάνοια, φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ νονοῦ καὶ παίρνει τὸ παιδί.

Τὴν κολυμπήθρα τὴ σκουπίζουν μ' ἕνα πανί, δένουν τὸ πανὶ αὐτὸ πάνω σὲ μιὰ πέτρα καὶ πᾶνε καὶ τὸ ρίχνουν βαθιὰ στὴ θάλασσα.

Τὰ μυραλίδια (τὰ πανιὰ καὶ τὰ ροῦχα ἀπὸ τὴ βάφτισι, ποὺ ἔχουν σκουπίσει ἐπάνω τους τὸ ἅγιο μῦρο), πάει καὶ τὰ πλύνει στὴ θάλασσα ἡ ἴδια ἡ τσαρὰ (νονὰ) τοῦ παιδιοῦ.

Σὰν δὲν εἶναι γιὰ ζωὴ τὸ παιδί, ρίχνουν τὸ καντήλι ἐπάνω του καὶ τὸ καντηλοβαφτίζουν, ὅποιος τύχει. Πολλὲς φορὲς ἡ ἴδια ἡ μαμή, γιὰ νὰ μὴν πεθάνει ἀβάφτιστο, γιατὶ εἶναι μεγάλη ἁμαρτία.

Σὰ δὲ ζοῦνε τὰ παιδιά, πᾶνε καὶ τὰ ρίχνουν στὸ τρίστρατο *. Ὅποιος περάσει πρῶτος, παίρνει τὸ παιδί, καὶ πάει καὶ τὸ βαφτίζει στὴν Παναγιὰ τὴν Καταπολιανὴ γιὰ νὰ ζήσει. Τὸ βγάζει Σταμάτη, γιὰ νὰ σταματήσει τὸ κακό.

Ἢ βρίσκουν γιὰ νονὰ γυναῖκα καπάνα (γλωσσοῦ, φλύαρη) καὶ ποὺ νὰ ἔχει κάνει πολλὰ παιδιὰ καὶ τῆς τὸ δίνουν νὰ τὸ βαφτίσει ἐκείνη, γιὰ νὰ ζήσει τὸ παιδί. Ἢ γυναῖκα ποὺ νὰ μὴν εἶναι καλῆς διαγωγῆς, γιατὶ λένε πὼς αὐτὲς ἔχουν καλὴ ψυχὴ καὶ εἶναι τυχερές.

Τὴν πρώτη φορὰ ποὺ θὰ πᾶνε τὸ παιδὶ νὰ τὸ μεταλάβουν, βάζουν στὸ στόμα του ἕνα ψίχουλο ἀντίδωρο, γιὰ νὰ μιλήσει γρήγορα.

Γιὰ νὰ γίνει τὸ παιδὶ γερὸ καὶ πολυοζώητο, κρεμνοῦν στὴν κούνια του σταυρὸ καμωμένο ἀπὸ βέργα ἀπὸ κλῆμα πετροκόρ'χο (σιδερίτη).

Ἀδερφοδιώχτης.

Ἅμα ζεῖ μονάχα τὸ πρῶτο παιδὶ καὶ τ' ἄλλα πεθαίνουν, λένε πὼς τὸ παιδὶ ἔχει ἀδερφοδιώχτη, καὶ τρώει τ' ἀδέρφια του.

Γιὰ νὰ τὸν ξορκίσουν, βάζουν τὸ παιδὶ μέσα στὸ φοῦρνο, βάζουν κλαδιὰ μπρὸς στὸ στόμιο (στὰ καπάνια) τοῦ φούρνου καὶ φοβερίζουν τὸ παιδὶ πὼς θὰ τὸ κάψουν. Τοῦ λένε:

«Πές μου, γιατ' θὰ σὲ κάψου! Τὸ μέλι σ' ἀρέσει ἢ τὸ κρζᾶς;»

Ἂν πεῖ τὸ κρέας, εἶναι κακό, θὰ φάει ὅλα του τ' ἀδέρφια, δὲ θὰ ζήσει κανένα. Ἂν πεῖ τὸ μέλι, εἶναι καλό. Δὲ θὰ πεθάνει πιὰ ἄλλο παιδὶ τῆς μάννας του.

Τὸ λαιμοπάτημα.

Ἅμα τὸ παιδὶ μοιάζει πολὺ μὲ τὴ μητέρα ἢ τὸν πατέρα του, τὸ ἔχουν σὲ κακό. Λένε, πὼς ἕνας ἀπὸ τοὺς δυό, ἢ τὸ παιδὶ ἢ ὁ γονιός, θὰ πεθάνει. Γιὰ νὰ ξορκίσουν τὸ κακὸ σύμποδο (οἰωνό, σημάδι), παίρνουν τὸ παιδί, τὸ βάζουν πάνω στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ πλαγιασμένο, ν' ἀκουμπᾶ ὁ λαιμός του στὸ σκαλοπάτι τῆς πόρτας, κι' ὁ γονιὸς τὸ πατεῖ πάνω στὸ λαιμὸ καὶ λέει:

«Μ'δὲ σοὺ νὰ φᾶς ἐμένα!
μ'δὲ γὼ νὰ φάου σένα!»

Αὐτὸ τὸ κάνει τρεῖς φορές, τὸ λαιμοπατᾶ, ὅπως λένε. Ἂν δὲν τὸ λαιμοπατήσει, ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ θὰ πεθάνει.

Ἅμα τὸ παιδὶ εἶναι κακὸ σὰ μεγαλώσει, λένε, «Ἂ μ' δὲ σὲ λαιμοπατοῦσα, μόν' σὲ μεγάλωκα γιὰ νὰ μὲ φᾶς!»

Λένε ἀκόμα, «Τέτοιο παιδὶ λαιμοπάτ'μα ἔθελε!»

---

* Ἔθιμον Βυζαντινόν, ἴδε καὶ Φ. Κουκουλέ: Λαογραφικαὶ Εἰδήσεις παρὰ Θεσσαλονίκης Εὐσταθίῳ.

4. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΖΩΗ

"Οταν ἕνα παιδὶ τρίζει τὰ δόντια του, ὅταν κοιμᾶται, εἶναι κακό, θὰ φάει κάποιον ἀπ' τὸ σπίτι του. Γιὰ νὰ ξορκίσουν τὸ κακό, τὸ πᾶνε στὴν ἐκκλησιὰ τῆς Ἁγιᾶ Τριάδας στὸν Παλίπεργο, καὶ τὸ βάζουν καὶ δαγκώνει τὴ βούκλα, τὸ χαλκᾶ, τῆς πόρτας τῆς ἐκκλησίας. Ἡ μάννα τὸ χτυπᾶ ὕστερα στὸ στόμα τρεῖς φορὲς μὲ τὴ φτέρνα τῆς κ' ν τ ό ρ α ς της (παντόφλας).

Σὰν ἔχει τὸ παιδὶ δυὸ κορφές, θὰ γίνει παπᾶς, ἢ θὰ παντρευτῆ δυὸ φορές.

Δὲν κάνει νὰ διασκελίσεις παιδί, γιατὶ δὲ μεγαλώνει. Καὶ γιὰ τὸ μεγάλο εἶναι κακὸ νὰ τὸν διασκελίσεις.

"Αμα τὸ παιδὶ ἀ ρ κ ο υ δ ί ζ ε ι, τὸ ρωτοῦν, «Π ᾶς γ ι ὰ ἔ ρ χ ε σ α ι;» "Αν πεῖ, ἔ ρ χ ο μ α ι, μουσαφίρης θὰ ἔρθει στὸ σπίτι. "Αν πεῖ, π ά ο υ, κάποιος ἀπ' τὸ σπίτι θὰ φύγει σὲ ταξίδι.

"Αμα κάθεται κάτω ἀπ' τὸ σταμνοστάτη, δὲν ψηλώνει τὸ παιδί.

"Οταν πεθαίνουν τὰ παιδιά, τάζουν καὶ τὰ μαυροφοροῦν, ἢ τ' ἀφήνουν ξυπόλητα γιὰ ὁρισμένον καιρό, ὅσο τάξουν.

Μὲ τὴ σκούπα καὶ τὸ καλάμι δὲ χτυποῦν τὰ παιδιά, εἶναι κακό.

"Αμα τὸ παιδὶ εἶναι ἀρρωστιάρικο, καχεκτικό, παίρνουν σαράντα κεράκια καὶ τὸ παιδί, καὶ πᾶν καὶ τὸ γυρίζουν σὲ σαράντα ἐξωκκλήσια. Σὲ κάθε ἕνα ἀφήνουν ἀπὸ ἕνα κομματάκι ροῦχο του, ἀνάβουν καὶ ἀπὸ ἕνα κερὶ καὶ φεύγουν χωρὶς νὰ γυρίσουν τὸ κεφάλι πίσω τους. Τελευταῖα πᾶνε στὴν Παναγία τοῦ M' τ ζ ῆ, στὰ M' σ ό χ ω ρ α, ἀνάβουν τὸ τελευταῖο κερί, ἀλλάσσουν τὸ παιδί, τοῦ βάζουν καινούργιο πουκαμισάκι, ἀφήνουν τὸ παλιὸ στὴν ἐκκλησία καὶ φεύγουν χωρὶς νὰ γυρίσουν πίσω τὸ κεφάλι.

"Αν εἶναι νὰ ζήσει τὸ παιδί, θὰ ζήσει, εἰτεμή, σὲ δυὸ μέρες πεθαίνει.

"Αμα ξορκίζεις τὸ ἴδιο σου παιδὶ γιὰ ξεβάσκαμα, βάζεις στὴ μέση σου ἕνα κουτάλι. Τὸ περνᾶς στὴ ζώνη σου ἀπὸ πίσω καὶ ὕστερα ἀρχίζεις νὰ λὲς τὸ ξόρκι γιὰ τὸ ξεμάτιασμα.

Ξόρκια γιὰ τὸ ξεβάσκαμα γίνονται μὲ τὸ νερό, μὲ τὴ φωτιά, μὲ τ' ἁλάτι, μὲ τὸ ξεμέτρημα κι' ἄλλα.

Ξεβάσκασμα μὲ τὸ νερό.

"Αμα βασκάν'νε τὸ παιδί, ρίχν'νε σ' ἕνα ποτήρι νερὸ τρεῖς σταλαμποῦδες λάδι. Μόνε β'λιάξει καμμιά, τὸ παιδὶ ἔναι βασκασμένο. Λένε τότες τρεῖς βολὲς τὸ ξόρτσι,

Μαύρη ἀ'ελάδα γέννητσε
τσ' ἔκανε ἄσπρο μοσκάρι,
στοὺς κάμπους τὸ κατέβατσε,
νὰ τὸ παραβοστσήσει,
τό 'δε ἡ γιἀγέλη τσαὶ τὸ βάσκανε,
τό 'γλειψε ἡ μάννα τ' τσαὶ τό 'σωτσε.

Τ' δόν'νε νὰ πιεῖ τρεῖς γ'λιὲς ἀπ' τὸ νερό, τὸ ραντίζ'νε τρεῖς βολὲς τσαὶ τ' περνᾶ. Τ' ἄλλο νερὸ τὸ ρίχν'νε στὸ τρίστρατο.

'Ελένη τ' Σχολάρχη, ἐτῶν 60.

Ξεβάσκασμα μὲ τὴ φωτιά.

Βάζεις κάρβ'να στὸ θυμιατό, παίρνεις πέντε βάτσα τσαὶ τρία λιόφυλλα, σταυρώνεις μ' αὐτὰ τὸν ἄρρωστε, βάνεις τσαὶ τρία μοσκοκάρφια ἢ τρία κ'τσὰ στάρι, τὰ βάνεις πὰ στὰ κάρβ'να, τσαὶ σταυρώνεις πάλι τὸν ἄρρωστε, λέγοντας τρεῖς βολὲς τὸ ξόρτσι,

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς τσαὶ τοῦ Γἱοῦ τσαὶ τοῦ Ἁγίου Πνέματος. Ἀμήν!

Μαύρη ἀ'ελάδα γέννητσε
τσ' ἔκανε ἄσπρο μοσκάρι,
στοὺς κάμπους τὸ κατέβατσε
νὰ τὸ παραβοστσήσει,
τό 'δε ἡ γιἀγέλη τσαὶ τὸ βάσκανε,
τό 'γλειψε ἡ μάννα τ' τσαὶ τό 'σωτσε.
Τρεῖς σὲ βασκάνανε,
πέντε νὰ σὲ γιάν'νε.

Σἀ θέλεις, ἀντὶ γιὰ τὸ ξόρτσι, λὲς τὸ κοντάτσι τ'ν Ἁγι' Ἀναργέρ'νε. Μόνε στρίψ'νε τἀ λιόφυλλα τσαὶ κάν'νε φουσκαλίδες τσαὶ δὲ τσαίγουνται, ὁ ἄθρωπος ἔναι βασκασμένες. Τότε σβέν'νε μέσα σ' ἕναν τσεσὲ νερὸ τἀ κάρβ'να, τὲ ραντίζ'νε μὲ τσεῖνο τὸ νερὸ τσαὶ τ' ἄλλο τὸ ρίχν'νε στὸ τρίστρατο. Καλὴ τ' Καρεφύλλη, ἐτῶν 75.

✓ Γιὰ νὰ 'μερώνει τὸ παιδί.

Εἶναι ἕνα χόρτο, ἡ γουδιὰ τὸ λένε, αὐτὸ τὸ μαζεύουν καὶ τὸ ξεραίνουν στὸ φοῦρνο, τὸ κοπανίζουν καὶ τὸ φυλᾶνε. Σὰν κλαίει τὸ μωρὸ καὶ δὲν ἡσυχάζει, παίρνει ἡ μάννα λίγη ἀπ' αὐτὴ τὴ σκόνι, τὴ βάζει μέσα σ' ἕνα κουταλάκι, στύβει λίγο γάλα ἀπὸ τὸ βυζί της, τὸ δίνει στὸ παιδὶ καὶ ἡσυχάζει, κοιμᾶται. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ βάλεις πολλὴ σκόνι, γιατὶ τὸ παιδὶ σκάζει καὶ πεθαίνει.

Σὰν ἀρχίσουν νὰ μεγαλώσουν λιγάκι καὶ νὰ καταλαβαίνουν τὰ μωρά, τοὺς τραγουδοῦν διάφορα τραγουδάκια καὶ τοὺς παίζουν. Τὰ μαθαίνουν νὰ χτυποῦν παλαμάκια καὶ νὰ κάνουν κουπεπέ. Γυρίζουν τὸ χέρι τους μπρὸς στὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ, ὥσπου νὰ μάθει καὶ κεῖνο νὰ τὸ κάνει. Λένε καὶ τὸ τραγουδάκι:

Κουπεπὲ νὰ ρθεῖ ὁ μπαμπᾶς,
νὰ τοῦ φέρει κάτι τί,
λουκουμάκια στὸ χαρτί.

Γιὰ νὰ μάθουν νὰ γνωρίζουν τὰ μάτια, τὴ μύτη, τὰ δόντια, τὸ στόμα, τοὺς λένε τραγουδιστὰ καὶ τὰ δείχνουν ἕνα-ἕνα:

Σα'ωνᾶς!
Ψωμοφᾶς!
Δυὸ τρυπάτσα!
Δυὸ γυαλάτσα!
Μπάτσα, καραμπάτσα!

Ἅμα λὲν τὸ τελευταῖο, χτυποῦν τὸ μέτωπο τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴν παλάμη. Τοῦ τὸ κάνουν πολλὲς φορές, ὥς νὰ μάθει νὰ τὰ δείχνει ὅλα καὶ μόνο του.

Σὰ θὰ μεταλάβουν τὴ Μεγάλη Πέμπτη τὰ παιδιά, βάφουν τὸ μέτωπό τους μὲ κόκκινη μπογιὰ ἀπὸ τ' αὐγὰ γιὰ τὸ καλὸ καὶ γιὰ νὰ κάνουν γοῦστο.

Σὰ θ' ἀρχίσουν νὰ ἀλλάσσουν δόντια τὰ παιδιά, πᾶνε καὶ χώνουν τὸ παλιὸ σὲ μιὰ τρῦπα ἀπὸ καινούργιο τοῖχο καὶ λένε:

Νά, τοῖχο, τὸ δοντάτσι μου τσαὶ δός μου σιδερένιο,
νὰ τραγανίζου τὰ κουτσά, νὰ τρώου τὰ καρύδια...

Τὰ παιδιά, γιὰ νὰ γελάσουν, λένε τραγούδια ἀστεῖα δικά τους καὶ παίζουν καὶ διάφορα παιγνίδια ἔξω στὸ δρόμο.

Ἅμα ἔβλεπαν παιδιὰ καλοντυμένα μὲ καπέλλα ψάθινα καὶ παπούτσια καὶ ροῦχα Εὐρωπαϊκά, τὰ κορόϊδευαν καὶ τοὺς τραγουδοῦσαν:

Ἐτσεῖνα τὰ Φραγκάτσα μὲ τὰ καπασάτσα!... (καπέλλα = καπάσια).

Παιδικὰ τραγούδια ἀστεῖα εἶναι καὶ τοῦτα:

1.

Φορτώκαμε ἕνα γάδαρο τριφύλλι τσαὶ χορτάρι,
τσ' ἀκόμα δὲν τὰ ἔνοιωτσε νὰ πάει νὰ τὰ βγάλει.
Γάδαρος φορεῖ σομάρι
τσαὶ δὲ νοιώθει νὰ τὸ βγάλει.

Λέγεται συνήθως ὅταν καρφώνουν κάτι στὴ ράχι ἑνὸς καὶ δὲν τὸ ἀντιληφθῆ.

2.

Τσ' ὁ ποντικὸς ἐπήδηξεν ἀπὸ τὸ παρεθύρι
τσ' ἡ μάννα του τοῦ φώναξε, ποῦ πᾶς, καραβοτσύρη;
Πάου νὰ φέρου μάρμαρα, νὰ χτίσου μοναστήρι,
νὰ βάλου τὰ παιδάτσα μου, νὰ μὴν τὰ τρῶν οἱ ψύλλοι.

Παπαδιὰ τ' Καρεφύλλη, ἐτῶν 75.

3.

Ἔβγα, ἥλιε καψοράχη,
κάψε τοῦ βουνοῦ τὴ ράχι,
κάψε τσαὶ τὴν ἐδιτσή μου,
νὰ σοῦ δώσου τὴν εὐτσή μου!
Ἔβγα, ἥλιε, πόρωσέ το,
τῆς κουρούνας τὸ πεσσέτο.

Ἀμέρισσα τ' Κωστῆ, ἐτῶν 75.

Τὸ λένε τὰ παιδιὰ τὸ χειμῶνα, σὰν εἶναι κακοκαιρία καὶ ὁ ἥλιος μιὰ φαίνεται καὶ μιὰ κρύβεται. Τὸν προσκαλοῦν νὰ βγεῖ.

4.

Ν' ἀφήσουμε τὰ ψόματα, νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια,
φυτρώνει μιὰ πορτοκαλιὰ τσαὶ κάνει κολοτσύθια,
φορτώκαμε τὸ μπό'τ'κα τρία τσοιλὰ ροβύθια.

Ἄ' τ' Ἀπᾶ, ἐτῶν 75.

5.

Βρέχει, βρέχει τσαὶ χιονίζει
τσαὶ τὰ μάρμαρα ποτίζει
τσ' ὁ παπᾶς χερομυλίζει
τσαὶ ἡ γάτα μα'ερεύει
τσαὶ ὁ ποντικὸς χορεύει.
Τσαὶ ὁ γέρος πάει στὰ ξύλα
τσ' ἡ γριὰ τοῦ μα'ερεύει
τὸ κουρκούτι μὲ τὸ μέλι
τσαὶ τ' αὐγὰ μὲ τὸ πιπέρι.

Ἄ' τ' Ἀπᾶ, ἐτῶν 75.

6.

Ἀνέβα μῆλο, κατέβα ρόδι,
νὰ σ' ἀρωτήσου, τί κάνει ἡ κόρζη.
Γαϊτάνι πλέκου τσαὶ δὲν ἀδειάζου,
σὰν τ' ἀποπλέξου, σοῦ κουβεντιάζου.

Μαριὰ τοῦ Βγενικοῦ, ἐτῶν 40.

7.

Φράγκο, λελέγκο,
σούζα, καπετάνιο!
Δός μου τὴ μαχαίρα σου,
νὰ πάου πάρα πέρα,
νὰ κόψου τὴ γκοπέλλα.

Μαριὰ τοῦ Βγενικοῦ, ἐτῶν 40.

8.

Σὰ θὰ βροῦνε μαρ' δίτσα (τὸ μικρὸ μαῦρο καὶ κόκκινο κολεόπτερο), τὰ παιδιὰ μαζεύονται ὅλα τριγύρω της καὶ τῆς λένε τραγουδιστά:

Πέτα πέτα, Μαρουδίτσα,
τσ' ἄντρας σου στὴ γΚαλαμίτσα.
Θὰ σοῦ φέρει παπουκάτσα,
νὰ βροντοῦνε στὰ σκαλάτσα! (ἢ στὰ σοκάτσα).

Καὶ σ' ὅποιον πετάξει καὶ καθήσει ἀπάνω του, ἐκεῖνος θὰ βάλει καινούργια παπούτσια τὴ Λαμπρή.

† Καλὴ τ' Γεωργάτση.

9.

Βάζουν κρυφὰ πάνω στὸ κεφάλι ἑνὸς παιδιοῦ ἕνα φρούσ'λο, φύλλο, κουρέλι, χαρτί, ἢ ὅ,τι ἄλλο καὶ οἱ ἄλλοι χτυποῦν παλαμάκια καὶ τραγουδοῦν:

Τσαίει, τσαίει τὸ λιβάνι
πὰ σ' ἕνα ξερὸ τσεφάλι!...

πηδοῦν γύρω του, τὸ πειράζουν καὶ γελοῦν, ὡς νὰ τὸ καταλάβει.

Ἄ τ' Κλεομένη.

5. ΠΑΙΔΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Ἡ κλειδαριά.

Μαζεύουνταν καμμιὰ δεκαριὰ κορίτσια. Οἱ δυὸ οἱ πιὸ μεγάλες πήγαιναν χωριστὰ καὶ συμφωνοῦσαν, κρυφὰ ἀπ' τὶς ἄλλες, τί θὰ εἶναι ἡ καθεμιά, (λουλούδι ἢ φροῦτο, ὅ,τι θέλανε). Ὕστερα στέκουνταν ἀντίκρυ κι' ἀντίκρυ καὶ πιάνανε τὰ χέρια τους τὸ ἕνα μέσα στ' ἄλλο, σὰν κλειδαριά.

Τ' ἄλλα κορίτσια πιάνουνταν ἀπ' τοὺς ὤμους στὴ σειρά, καὶ περνοῦσαν κάτω ἀπ' τὰ ἑνωμένα χέρια τῶν δύο κοριτσιῶν, ποὺ τὰ σήκωναν ψηλὰ κι' ἄφηναν ὅλα τὰ κορίτσια νὰ περάσουν. Μόνο στὸ τελευταῖο κατέβαζαν τὰ χέρια καὶ τὴν ἔκοβαν ἀπὸ τὶς ἄλλες, δὲν τὴν ἄφηναν νὰ περάσει. Τὴ ρωτοῦσαν τότε κρυφά: Τί σ' ἀρέσει, μῆλο ἢ κυδώνι; μενεξὲς ἢ ὅ,τι ἄλλο φροῦτο ἢ λουλούδι εἶχαν βάλει.

Ὅποιο διάλεγε, πήγαινε πίσω ἀπ' αὐτήν, ποὺ εἶχε πάρει αὐτὸ τὸ ὄνομα.

Ὅταν ὅλα τὰ κορίτσια διάλεγαν, πιάνουνταν κάθε μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη,

σφιχτὰ ἀπὸ τὴ μέση καὶ τραβούσανε μὲ δύναμι. "Οποιο μέρος ἄντεχε καὶ τραβοῦσε τὶς ἀντίθετες πρὸς τὸ μέρος του, ἐκεῖνο νικοῦσε.

Πολλὲς φορὲς μολάρανε τὰ χέρια μὲ μπαμπεσὰ καὶ οἱ ἀντίθετες σκάζανε χάμου. Γελοῦσαν τότε ὅλες καὶ φωνάζανε: «Σᾶς πέραμε! Σᾶς νιτσήσαμε!»

Ὁ φλίκος.

Βάζουν κάτω μιὰ μεγάλη πέτρα — πλάκα — καὶ τὴ στηλώνουν ἀπὸ πίσω μὲ ἄλλες γιὰ νὰ σταθῆ ὀρθή. Αὐτὴ εἶναι τὸ σημάδι, ἡ μάννα. Στὴν ἀντίθετη μεριά, σὲ ἀπόστασι, ζωγραφίζουν ἕνα κύκλο κάτω στὸ χῶμα, τὸ ἁλώνι. Στὴ μέση στὸ ἁλώνι βάζουν μισὸ λεμόνι στυμμένο, τὸ φλίκο.

Καθένας παίρνει μιὰ πλακωτὴ πέτρα, τὴν ἀμάδα του, στὸ χέρι καὶ ρίχνει στὴ μάννα. "Οποιος πάει πιὸ κοντά, εἶναι ὁ πρῶτος.

Ρίχνει τότε τὴν ἀμάδα του ἀπὸ τὴ μάννα στὸ ἁλώνι, προσπαθῶντας νὰ βγάλει τὸ φλίκο ἔξω μακριά.

"Αμα τὸν βγάλει, μετρᾶνε μὲ τὰ πόδια, πόσα πόδια μακριὰ ἐβγῆκε ὁ φλίκος. "Οποιος κάνει πρῶτος ἑκατὸ πόδια, ἢ πενῆντα, ἢ ὅση εἶναι ἡ συμφωνία, κερδίζει. Ὁ τελευταῖος θὰ πάρει τοὺς ἄλλους νὰ τοὺς κάνει καβάλλα ἀπ' τ' ἁλώνι στὴ μάννα, δυό, τρεῖς φορές, ὅσο εἶναι ἡ συμφωνία.

Κρίνι-κρίνι τὸ κρινάτσι.

Τὰ κορίτσια στέκουνταν στὴ γραμμὴ ἢ ἕνα γῦρο, μὲ τὰ χέρια κολλημένα στὸ σῶμα ὡς τὸν ἀγκῶνα κι' ἀπὸ κεῖ καὶ κάτω τεντωμένα μπροστὰ μὲ τὶς δυὸ παλάμες καὶ τὰ δάχτυλα ἑνωμένα. "Ενα ἀπ' τὰ κορίτσια ἔπαιρνε στὰ χέρια του μιὰ πετρίτσα καὶ κρατῶντας τὰ χέρια της ὅμοια ἑνωμένα σὰν τὶς ἄλλες, περνοῦσε κατὰ σειρὰ ἀπ' ὅλα τὰ κορίτσια, μισοάνοιγε τὰ χέρια τους μὲ τὰ δικά της κι' ἄφηνε κρυφὰ τὴν πετρίτσα σ' ὅποιαν ἤθελε, λέγοντας ὅλη τὴν ὥρα τραγουδιστά:

«Κρίνι - κρίνι τὸ κρινάτσι
μόσκος τσαὶ γαρεφαλλάτσι.»

Τὰ κορίτσια ξανάκλειναν πάλι τὰ χέρια τους, μόλις περνοῦσε ἐκείνη.

"Υστερα, ἅμα ἄφηνε τὴν πέτρα, ἔλεγε: «Κλεῖστε τὸ ἕνα χέρι κι' ἀνοῖξτε τ' ἄλλο.» "Αμα τὸ ἔκαναν, ἔστεκε λίγο πιὸ μακριὰ καὶ ρωτοῦσε: «Ποιός τὸ ἔχει;» Πήγαινε στὴν πρώτη, τῆς ἔδινε μιὰ ξυλιὰ στὴν ἀνοιχτὴ παλάμη στ' ἀστεῖα καὶ τὴ ρωτοῦσε πάλι. Κείνη χωρὶς νὰ μιλήσει ἔδειχνε τὴν πλαϊνή της. Τότε χτυποῦσε τὴ δεύτερη, ποὺ ἔδειχνε τὴν τρίτη κι' ἔτσι ὥσπου τὶς μπάτσιζε ὅλες.

Τραβιότανε τότε λίγο πιὸ πέρα κι' ἔλεγε: «"Οποιος τὸ ἔχει νὰ ρθεῖ ἐδῶ!» Τὸ κορίτσι ἔβγαινε καὶ πήγαιναν μαζὺ κι' ἔκρυβαν τὸ πετραδάκι πάνω στὸ κορίτσι, — στὰ μαλλιά, στὰ φουστάνια, ἀνάμεσα στὰ δάχτυλα τοῦ ποδιοῦ ἢ τοῦ χεριοῦ, ἢ ὅπου ἀλλοῦ. — Οἱ ἄλλες τὴν ἔψαχναν μὲ τὴ σειρὰ ὡς νὰ τὸ βροῦν. "Αμα τὸ εὕρισκαν, ἔκαναν τὸ ἴδιο σὲ ἄλλη. "Οποια δὲν τὸ εὕρισκε κι' ἔμενε τελευταία, πήγαινε νὰ τὰ φυλάει κι' ἔπαιζαν κρυφτό.

Ὁ κούρακας.

Πιανόντανε πέντε ἕξη κορίτσια ἀπ' τὴ μέση, τὸ ἕνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο. Μπροστινὴ ἔμπαινε ἡ πιὸ μεγάλη. Αὐτὴ ἦταν ἡ μάννα, οἱ ἄλλες ἤτανε τὰ πουλιά. Μιὰ ἄλλη ἔκανε τὸν κόρακα.

"Αρχιζε ὁ κούρακας νὰ φωνάζει: «Κρά! κρά! θὰ στὰ πάρω τὰ πουλιά!» καὶ νὰ τρέχει γύρω ἀπ' τὰ πουλιά.

Ἡ μάννα, μὲ τὰ πουλιὰ ἀπὸ πίσω καὶ τὰ χέρια ἀνοιχτά, γύριζε ν' ἀντικρύζει

αὐτὴ τὸν κούρακα. Τὸν ἐμπόδιζε καὶ φώναζε: «Δὲ μ' τὰ παίρνεις! δὲ μ' τὰ παίρνεις!» Τὸν ἔσπρωχνε καὶ τὸν ἔδιωχνε.

Τὰ κλωσσοπούλια τρέχανε ἀπὸ δῶ ἀπὸ κεῖ γιὰ νὰ γλυτώσουν, χωρὶς νὰ φεύγουν ἀπ' τὴ μάννα. Μόνε ὁ κούρακας κατάφερνε ν' ἁρπάξει κανένα, τὸ πετοῦσε στὴν ἄκρα καὶ τὰ κορίτσια ὅλα τρέχανε γύρω του καὶ φωνάζανε: «Κούρακα! κούρακα!» καὶ χτυποῦσαν τὰ χέρια, τάχα γιὰ νὰ τὸν διώξουν.

Αὐτὸς ἔκανε πὼς φεύγει. Ἡ μάννα μὲ τὰ πουλιὰ προχωροῦσαν τότε καὶ φώναζαν πεισματικά: «Κούρακα! κούρακα! μοῦ 'περες ἕνα, δὲ μ' παίρνεις ἄλλο!»

Τὰ πουλιὰ φώναζαν: «Δὲ μᾶς παίρνεις! δὲ μᾶς παίρνεις!»

Τότε αὐτὸς γύριζε καὶ ἀρχινοῦσε τὰ ἴδια, ὥσπου ἔπαιρνε ὅλα τὰ πουλιά. Τότε ἡ μάννα ἔπαιρνε δρόμο, ἄμα ἔμενε μόνη, κι' ἄρχιζαν τὸ κυνηγητό, γιὰ νὰ μὴ τὴν πιάσει κι' αὐτὴν ὁ κούρακας. Τὰ πουλιὰ ὅλα ἀκολουθοῦσαν καὶ φώναζαν: «Κούρακα! κούρακα! κρά-κρά! Δὲν τὴ μπιάνεις τὴ μάννα μας!» Τρέχαν ὅλα γύρω του νὰ τὸν σαστίσουν. Εἰδοποιοῦσαν τὴ μάννα, ἄμα πλησίαζε ὁ κούρακας ἢ ἂν ἦταν κρυμμένος καὶ τὴν παραφύλαγε, νὰ μὴν περάσει ἀπὸ κεῖ, γιὰ νὰ μὴν καταφέρει νὰ τὴν πιάσει.

Ἅμα τὴν πρόφταινε καὶ τὴν ἅρπαζε κι' αὐτὴν στὸ τέλος, τελείωνε τὸ παιγνίδι.

Τὰ πυργούλια.

Ζωγραφίζουν κάτω στὴ γῆ ἕναν κύκλο — τὸ ἁλώνι — καὶ στὴ μέση βάζουν πετρίτσες τρεῖς - τέσσερις, τὴ μία πάνω στὴν ἄλλη καὶ κάνουν τὸ πυργούλι. Τραβᾶνε δυὸ γραμμές, σὲ ἀπόστασι, τὴ μιὰ κοντὰ στὸ σημάδι, στὴ μάννα, καὶ τὴν ἄλλη κοντὰ στὸ ἁλώνι, ποὺ εἶναι τὸ πυργούλι. Ὕστερα τὰ παιδιὰ ποὺ θὰ παίξουν, παίρνουν τὶς ἁμάδες τους καὶ πᾶνε ἀπ' τὴν κάτω γραμμὴ καὶ ρίχνουν στὸ σημάδι. Ὁποιανοῦ ἡ ἁμάδα πάει πιὸ μακριά, μένει ἔξω νὰ φυλάει τὰ πυργούλια. Ἀρχίζουν ὕστερα μὲ τὴ σειρὰ νὰ ρίχνουν ἀπὸ τὴν ἀπάνω γραμμὴ (τὸ σημάδι, τὴ μάννα) στὸ πυργούλι, γιὰ νὰ κατορθώσουν νὰ τὸ ρίξουν. Ὅποιος τὸ ρίξει, παίρνει τὴν ἁμάδα του καὶ γυρίζει πίσω στὴ μάννα μὲ τὴν ἡσυχία του, χωρὶς νὰ φοβᾶται μὴν τὸν πιάσει ὁ φύλακας, ἀπασχολημένος νὰ ξαναστήσει τὸ πυργούλι. Γιατὶ κεῖνος ποὺ τὰ φυλάει, ἔχει τὸ δικαίωμα, ὅποιον προφτάσει κι' ἀγγίξει ἀνάμεσα στὶς δυὸ γραμμές, καθὼς περνᾶ γιὰ νὰ πάει ἀπὸ τὴ μάννα ποὺ ἔρριξε στὸ ἁλώνι, γιὰ νὰ πάρει τὴν ἁμάδα του, νὰ τὸν βάλει νὰ τὰ φυλάει, γιὰ νὰ πάρει αὐτὸς τὴ θέσι του. Τὶς ἁμάδες τὴν πρώτη φορὰ τὶς ρίχνουν μὲ τὸ χέρι στὴ μάννα, ὕστερα τὶς ἀκουμποῦν ἀπάνω στὸ πόδι καὶ τὶς πετᾶν μὲ τὸ πόδι, γιὰ νὰ τὶς φέρουν πάλι ἀπὸ τὸ πυργούλι στὸ σημάδι. Ἀπὸ τὸ σημάδι πρὸς τὸ πυργούλι ρίχνουν πάντα μὲ τὸ χέρι τὴν ἁμάδα.

Κλωτσοφόρος.

Τὰ παιδιὰ πιάνονται ἕνα γῦρο. Ὁ ἕνας μένει ἔξω, οἱ ἄλλοι ἀρχίζουν νὰ γυρίζουν γρήγορα - γρήγορα.

Κεῖνος ποὺ εἶναι ἔξω μουντέρνει (ὁρμᾶ) ν' ἁρπάξει ἕνα, νὰ τὸν σταματήσει, νὰ πάρει τὴ θέσι του. Οἱ ἄλλοι τὸν κλωτσοῦν μ' ὅλη τους τὴ δύναμι γιὰ νὰ τὸν ἐμποδίσουν.

Ἅμα καταφέρει καὶ πιάσει κανένα, παίρνει τὴ θέσι του κι' ὁ ἄλλος βγαίνει ἔξω.

Ὁ κλωτσοφόρος εἶναι ἀγορίστικο παιγνίδι. Μὲ τὴ δύναμι ποὺ κλωτσοῦν, πολλὲς φορὲς πολλὰ παιδιὰ χτυποῦν ἄσκημα.

Κατέβα, Ἰστραῖλα μου.

Ἕνα παιδὶ πέφτει μὲ τὰ τέσσερα, σκύβει καὶ πάει τὸ ἄλλο καὶ τὸ καβαλλᾶ. Καθισμένο ἀπάνω στὴ ράχι τοῦ πρώτου, τὸ δεύτερο ἀρχίζει καὶ λέει τραγουδιστά:

Κατέβα, 'Ιστραΐλα μου,
τσαὶ παΐξε τὴ μαννούλα μου,
νὰ μὴ σὲ φάει ὁ ψύλλος,
ὁ ψύλλος, ψύλλος τσ' ἄνεμος,
ὁ πετροπελαΐτης.

Σηκώνει τότε τὸ χέρι του καὶ τὸν ρωτᾶ: «Πόσα δαχτύλια ἔναι τοῦτα;» Καὶ τοῦ δείχνει, δύο, τρία, ὅσα δάχτυλα θέλει.

Ὁ πεσμένος πρέπει νὰ πεῖ πόσα εἶναι. Ἂν τὸ βρεῖ καὶ πεῖ πόσα εἶναι, σηκώνεται ἀπάνω καὶ παίρνει ὁ ἄλλος τὴ θέσι του.

Ἂν δὲν τὸ καταλάβει, κατεβαίνει τὸ πρῶτο παιδὶ κι' ἀνεβαίνει ἄλλο, ὥσπου νὰ τὰ βρεῖ νὰ σηκωθῆ.

Τὰ καντ'νάτσα.

Μαζευόντανε τὰ κορίτσια κεῖ στὸ σκεπαστὸ τῆς Σαροῦς, ἢ ὅπου ἀλλοῦ θέλανε, καὶ ὥριζαν τὶς θέσεις ποὺ θὰ στέκανε γύρω στὰ καντούνια (τὶς γωνίες).

Οἱ θέσεις ἦταν πάντα μιὰ λιγώτερη ἀπὸ τὶς παίχτριες. Ἔτσι μία παίχτρια ἔμενε πάντα ἔξω.

Ὕστερα ἀλλάζανε θέσι, ὅσο πιὸ γρήγορα μποροῦσαν, γιὰ νὰ μὴν τοὺς πάρει τὴ θέσι αὐτὴ ποὺ ἦταν ἔξω. Ὁποιανῆς θέσι ἔπαιρνε, ἔβγαινε κείνη κι' ἔμενε στὴ μέση, ὥς νὰ καταφέρει πάλι νὰ πάρει τὴ θέσι καμμιᾶς ἄλλης.

Τὰ μαρούλια.

Μαζεύουνταν καμμιὰ δεκαπενταριὰ κορίτσια μικρὰ καὶ μεγάλα. Χώριζαν πρῶτα ἕνα γέρο, μιὰ γριά, τὴν κουμπάρα κι' ἕνα μεγάλο κορίτσι γιὰ σπορίτη. Οἱ ἄλλες ἦταν τὰ μαρούλια.

Ὁ γέρος ἔπαιρνε τὸ ραβδί του κι' ἔφευγε νὰ πάει στὸ χωράφι. Παράγγελνε τῆς γριᾶς του νὰ προσέχει τὰ μαρούλια, μὴν πάει κανένας καὶ τὰ κλέψει. Ἡ γριὰ τοῦ ἔλεγε:

—«Γιὰ μάννα! γέρο μ'! Παιδιὰ ἔμαστε; Πήαινε σοὺ στὴ δ' λειά σου, τσαὶ μὴ σὲ κόφτει! γὼ ἔμαι δῶ!»

Μόλις ἔφευγε ὁ γέρος, πήγαινε ἡ κουμπάρα τῆς γριᾶς, τῆς ἔφερνε ἕνα κουρέλι, τῆς ἔλεγε:

—«Ἄ! κ'μπάρα μου! σοῦ θυμήθ'να ποὔρχεται χ'μούνας. Σοὔφερα ἕναν ἀμπᾶ, νὰ φορέσει ὁ γέρος σου! Δὸς μ' τσαὶ μένα ἕνα μαρ'λάτσι νὰ φάου μὲ τὸ φαβατάτσι μου!...»

—«Γιὰ μάννα, κ'μπάρα μου! σπολλάτη! νᾶσαι καλά! Νά! πᾶρ' τὸ κλειδὶ τσαὶ διάλεξε ὅγοιο σ'ἀρέσει...»

Πήγαινε ἡ κουμπάρα, ἔπαιρνε ἕνα κορίτσι, ἔφευγε. Σὲ λίγο ἐρχότανε ὁ γέρος κουρασμένος ἀπ' τὴ δουλειά του, τὸν ἀρχινοῦσε πιὰ ἡ γριά,

—«Ἔλα, γέρο μου! κάτσε νὰ ξεκοραστῆς! Ρζῖξ' τσ' αὐτὲ τὸν ἀμπᾶ ἀπάνου σ' π' θᾶσαι 'δρωμένες! Τὲν ἔφερε ἡ κ'μπάρα γιὰ λόου σου!...»

Ὁ γέρος ἔκανε πὼς φόραγε τὸν ἀμπᾶ καὶ σὲ λίγο τῆς γύρευε τὸ κλειδὶ νὰ πάει νὰ ἰδεῖ τὰ μαρούλια. Ἅμα τὰ μετροῦσε κι' ἔβλεπε ὅτι ἔλειπε ἕνα, ἔβγαινε ἔξω καὶ μάλλωνε κι' ἔδερνε τὴ γριά του. Ὕστερα ξανάφευγε ὁ γέρος. Ἔρχουνταν πάλι ἡ κουμπάρα, ἔφερνε πότε ἕνα σπασμένο κολύφι, λαήνι τάχα γιὰ τὸ γέρο, διάφορα κουρέλια τάχα ροῦχα, πάπλωμα, προβιές, ρύζι, κρέας κι' ὅ,τι ἄλλο, γελοῦσε τὴ γριὰ

καὶ τῆς ἔπαιρνε ἕνα-ἕνα ὅλα τὰ μαρούλια. Στὸ τέλος τῆς ἔπαιρνε καὶ τὸ σπορίτη.

Τότε ὁ γέρος γινότανε θηριό, τὴν ἔβριζε, τὴν ἔδερνε. Ἡ γριὰ βαργεστισμένη, μόλις ξανάφευγε ὁ γέρος, πήγαινε κι' αὐτὴ μὲ τὴν κουμπάρα νὰ βρεῖ τὰ παιδιά της.

Σὰ γύριζε ὁ γέρος καὶ δὲν τὴν εὕρισκε, ἄρχιζε νὰ κλαίει καὶ νὰ ψάχνει.

Τὰ μαρούλια τρέχανε ὅλα μαζὺ γύρω του κι' ὁ γέρος ἔτρεχε σ' ἕνα-ἕνα καὶ ρώταγε μὴν εἶχαν δεῖ τὴ γριά του. Αὐτὰ τὴν κρύβανε. Στὸ τέλος μαζεύουνταν ὅλα τὰ μαρούλια μαζύ, ἔβαζαν τὴ γριὰ στὴ μέση καὶ τὴ σκέπαζαν καθισμένη μὲ τὰ φουστάνια τους.

Ὁ γέρος ἔλεγε:

—«Δῶ ἔναι ἡ γριά μου, γὼ τ' νοιώθου!»

Αὐτὲς λέγανε: «Δὲν εἶναι δῶ!». Κεῖνος ἔλεγε:

—«Γὼ τὸ δαχτ'λάτσι της νὰ μυρίσου, θὰ τὴ βροῦ! Δῶστε μ' τὰ δαχτύλια σας νὰ μυρίσου!»

Κάθε μιὰ ἔδινε τὸ δαχτυλάκι της, μύριζε ὁ γέρος κι' ἔλεγε: «Ὄχι δὲν εἶναι!» Στὸ τέλος εὕρισκε τὸ δαχτυλάκι τῆς γριᾶς του, τὴν τραβοῦσε καὶ τὴν ἔπαιρνε. Τὰ μαρούλια φώναζαν:

—«Θέλομε τὴ μάννα μας!»

κυνηγοῦσαν τὸ γέρο, ἔμπαινε στὴ μέση ἡ κουμπάρα, ὁ σπορίτης. Ὅλες δέρνανε τὸ γέρο, τὸν κυνηγοῦσαν, γίνουνταν μεγάλο πανηγύρι ἀπὸ γέλια καὶ φωνὲς καὶ τέλειωνε τὸ παιγνίδι.

Τὸ προζύμι.

Πιανόντανε τὰ κορίτσια ἕνα γῦρο σὰ χορός. Στὴ μέση κάθουνταν ἕνα κορίτσι στὰ γόνατα, σήκωναν τὸ φουστάνι της καὶ τὴ σκέπαζαν ἀπ' τὸ κεφάλι. Αὐτὴ ἦταν τὸ προζύμι.

Ἕνα ἄλλο κορίτσι ἔμενε ἔξω καὶ ἦταν ἡ φουρνάρισσα. Τὸ μεγαλύτερο κορίτσι ἦταν ἡ μάννα.

Ἡ φουρνάρισσα ἐρχότανε καὶ ρώταγε τὴ μάννα:

—«Κ' μπάρα, θὰ ζ' μώσεις;»

—«Θὰ ζ' μώσου!»

—«Ἐ! βάλτε θερμὸ τσαὶ πιάστε τὸ κοστσίνισμα. Γὼ θ' ἀνάψου τὸ φόρνε!»

Ἀρχινοῦσαν τότε ὅλα τὰ κορίτσια καὶ κουνοῦσαν τὰ χέρια τους, ἔκαναν πὼς κοσκινίζουν κι' ἔλεγαν ὅλα μαζὺ τραγουδιστά:

—«Ποῦς κοστσινίζ' ἡ μάννα σου τσαὶ ἡ παραμάννα σου!» καὶ κουνιόντανε ὅλες μαζύ.

Σὲ λίγο ἐρχότανε πάλι ἡ φουρνάρισσα, ρώταγε:

—«Κοστσίν'τσες, κ' μπάρα;»

—«Κοστσίν'κα!» ἔλεγε ἡ μάννα.

—«Ἐ! ἀνάπιασ' τὸ προζύμι, κ' μπάρα! τσαὶ ζ' μώνετε! ὥρα ἔναι πλιά!»

Ἀρχινοῦσαν πάλι ὅλα τὰ κορίτσια κι' ἔκαναν πὼς ζυμώνουν. Τὸ προζύμι πάντα καθισμένο στὴ μέση. Ἐρχότανε πάλι ἡ φουρνάρισσα, ἔλεγε:

—«Ζύμωτσες, κ' μπάρα;»

—«Ζύμωκα!»

—«Μ' δόνεις τσαὶ μένα λί'ο προζύμι ν' ἀναπιάσου;»

—«Ἔμπα, κ' μπάρα, λόγιαξε, μόνε φούσκωσε, πᾶρτο!»

Πήγαινε νὰ μπεῖ ἡ φουρνάρισσα, τὰ κορίτσια μάζευαν τὰ χέρια, ἔκλειναν τὸν κύκλο καὶ τὴν ἐμπόδιζαν, γύριζαν γύρω-γύρω καὶ τραγουδοῦσαν:

—«Ἀγέρανος, ἀγέρανος! τῆς γάτας τὸ προζύμι
τσ' ἀκόμα δὲν ἐχόρτατσε, π' νὰ φάει τὸ μπλευρίτη!...»

Ἡ φουρνάρισσα ἔτρεχε ἀπὸ δῶ, ἔτρεχε ἀπὸ κεῖ, νὰ καταφέρει νὰ περάσει μέσα στὸν κύκλο. Ἅμα ἔμπαινε, τὰ κορίτσια ἄπλωναν τὰ χέρια, ὁ κύκλος ἄνοιγε καὶ τὸ προζύμι πετιοῦνταν ἔξω. Ἡ φουρνάρισσα τὸ κυνηγοῦσε, πήγαινε νὰ βγεῖ, ὁ κύκλος στένευε, γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀφήσει. Μόλις ἔβγαινε ἡ φουρνάρισσα, ξανάμπαινε μέσα τὸ προζύμι. Περνοῦσαν κάτω ἀπ' τὰ χέρια τῶν κοριτσιῶν πότε ἡ μιά, πότε ἡ ἄλλη, τρέχανε μέσα ἔξω, στὸ τέλος πέφτανε, γινόντανε κουβάρι, φωνάζανε καὶ γελούσανε.*

Χάμ' πατοῦ! τὴ μπλάκα μου πατοῦ!

Ξεχώριζαν ἀπὸ μιὰ πλάκα κάθε παίχτρια, κι' ἔστεκαν πάνω σ' αὐτή. Οἱ πλάκες ἔπρεπε νὰ εἶναι μιὰ λιγώτερες ἀπ' τὰ κορίτσια, ἔτσι ἡ μία ἔμενε ἔξω καὶ τὰ φύλαγε. Γύριζε γύρω-γύρω, ἐνῶ οἱ ἄλλες ἀπὸ πίσω της κατέβαιναν κάτω ἀπὸ τὴν πλάκα τους καὶ προσπαθοῦσαν ν' ἀλλάξουν θέσι φωνάζοντας, Χάμ' πατοῦ! μόλις ἔφευγαν ἀπ' τὴν πλάκα.

Ἐκείνη ποὺ τὰ φύλαγε, ἂν πρόφταινε ν' ἁρπάξει καμμιὰ κάτω ἀπ' τὴν πλάκα της, τῆς τὴν ἔπαιρνε κι' ἔμενε ἡ ἄλλη ἔξω καὶ τὰ φύλαγε.

Ἂν ἡ ἄλλη πρόφταινε ν' ἀνέβει πάλι πάνω στὴν πλάκα της καὶ νὰ τῆς πεῖ, τὴ μπλάκα μου πατοῦ, τότε δὲν μποροῦσε νὰ τὴν πιάσει.

Ὁ τυφλός.

Πιάνουνταν ἀπ' τὰ χέρια γύρω ἀπὸ μιά, τὸν τυφλό, ποὺ τῆς εἶχαν δέσει σφιχτὰ τὰ μάτια μ' ἕνα πανὶ γιὰ νὰ μὴ βλέπει. Γύριζαν γύρω-γύρω φωνάζοντας καὶ γελῶντας.

Ὁ τυφλὸς ὡρμοῦσε κι' ἄρπαζε μιά. Ἀμέσως σταματοῦσαν καὶ σώπαιναν. Ὁ τυφλὸς ἔψαχνε μὲ τὰ χέρια, κι' ἔλεγε ἕνα ὄνομα. Ἂν εὕρισκε ποιά ἦτον, ἔμπαινε κείνη τυφλός, ἂν ὄχι, ἐξακολουθοῦσε νὰ μένει τυφλός, ὥς νὰ πετύχει νὰ βρεῖ ποιά εἶναι αὐτὴ ποὺ ἔπιασε, γιὰ νὰ πάρει τὴ θέσι της.

Οἱ πετράδες.

Πιάνανε ἐννιὰ στρογγυλὰ πετραδάκια, τ' ἀκουμποῦσαν πάνω σ' ἕνα καθαρὸ μέρος, πλάκα ἢ πεζούλι, κι' ἀρχινοῦσαν μὲ τὴν ἀράδα κι' ἔπαιζαν.

Ἔπαιρναν πρῶτα ἕνα-ἕνα πετραδάκι ἀπὸ κάτω, τὸ πετοῦσαν ψηλὰ καὶ τὸ ξανάπιαναν μὲς στὸ χέρι, τὸ ἔλεγαν: στὸ ἕνα.

Ἅμα ἔπεφτε κανένα πετραδάκι κάτω καὶ δὲν τὸ ἔπιαναν, ἔχαναν. Ἅμα τὰ ἔπιαναν ὅλα, ἄρχιζαν νὰ παίζουν: στὰ δυό. Πετοῦσαν δηλ. ἕνα πετραδάκι ψηλὰ κι' ἔπιαναν ἀπὸ κάτω δυὸ-δυό.

Ἅμα τελείωναν, ἄρχιζαν στὰ τρία, παίρνοντας ἀπὸ κάτω τὰ λαλαράτσα τρία-τρία, τελευταῖα ἔπαιζαν, στὰ τέσσερα.

Ὕστερα τὰ ἔπαιρναν ὅλα μαζύ, τὰ ἔρριχναν ψηλὰ καὶ τὰ δέχουνταν στὸ πάνω

---

* ΣΗΜ. Στὸ παιγνίδι αὐτὸ μὲ τὸ τραγούδι τῶν παιδιῶν, Ἀγέρανος, ἀγέρανος κλπ. καὶ τὸ μαιανδροειδὲς σχῆμα ποὺ διαγράφουν μὲ τὸ κυνηγητό τους οἱ δυὸ πρωταγωνίστριες τοῦ παιγνιδιοῦ, μποροῦμε νὰ ποῦμε ἴσως, ὅτι βρίσκομε μιὰ μακρινὴ ἐπιβίωσι, ἕνα ἐγκατάλειμμα ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον ἱερὸν χορὸν Γέρανον (Γέρανος=ἀγέρανος, στὸ Σκυριανὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα), ποὺ χορεύεται ἀκόμα σὲ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως στὰ νησιά.

μέρος τῆς παλάμης. Κύτταζαν πόσα ἔπεφταν κάτω, πόσα πάνω στὸ χέρι. Ἅμα εἶχαν πέσει κάτω τὰ πιὸ πολλά, ἔχαναν.

Ἂν δὲν εἶχαν χάσει, ἔκαναν καμάρα μὲ τὰ δάχτυλα, ἔρριχναν πάλι ψηλὰ τὰ πετράδια καὶ τὰ περνοῦσαν κάτω ἀπ' τὴν καμάρα. Ἕνα πετράδι πιὸ μεγάλο τὸ ἔβαζαν παπᾶ. Ἅμα τὸν περνοῦσες κάτω ἀπ' τὴν καμάρα κέρδιζες.

Ἂν δὲν περνοῦσε μακριά, κι' ἔμενε μπρὸς - μπρὸς στὴν καμάρα καὶ κατάφερνε ἡ ἄλλη, νὰ βάλει τὸ χέρι κάτω ἀπ' τὴν καμάρα, νὰ κλέψει τὸν παπᾶ, ἔχανες.

Ἅμα τὰ περνοῦσες ὅλα, ἔλεγες: Στ ὰ μ α ζ ώ μ α τ ά μ'! καὶ τὰ ἔπαιρνες, τὰ μάζευες ὅλα ἀπὸ κάτω κι' ἔκανες ἕνα παιγνίδι.

Κ α λ ό γ ε ρ ο ς.

Ζωγραφίζουν κάτω στὸ χῶμα, ἢ χαράζουν ἕνα μεγάλο μακρουλὸ τετράγωνο. Ὕστερα τὸ χωρίζουν μὲ γραμμὲς σὲ πέντε μικρότερα.

Τὰ τρία πρῶτα τὰ λένε, σ τ ὸ π ρ ῶ τ ο, σ τ ὸ δ ε ύ τ ε ρ ο, σ τ ὸ τ ρ ί τ ο. Τὸ τέταρτο εἶναι: τ ὸ μ ο ν ὴ τ ο ῦ κ α λ ο γ έ ρ ο υ. Τὸ τελευταῖο τετράγωνο, τὸ πέμπτο, τὸ χωρίζουν στὴ μέση, ζωγραφίζουν ἀπ' τὴ μιὰ ἕνα στρογγυλὸ μὲ γραμμὲς γύρω - γύρω, τὸν ἥ λ ι ο μὲ τὶς ἀχτίδες. Κι' ἀπ' τὴν ἄλλη ζωγραφίζουν τὸ φ ε γ γ ά ρ ι.

Κάθε παιδὶ ἔχει μιὰν ἀμάδα, ποὺ τὴ ρίχνει σὲ ὅλα τὰ τετράγωνα μὲ τὴ σειρὰ καὶ πρέπει νὰ τὴν βγάλει πηδῶντας κουτσὸ καὶ σπρώχνοντάς την μὲ τὸ πόδι.

Ἅμα τὸ πόδι του πατήσει πάνω σὲ γραμμή, ἢ ἡ ἀμάδα, καθὼς τὴ σπρώξει, πέσει πάνω στὴ γραμμή, ἢ βγεῖ ἡ ἀμάδα ἀπὸ τὸ πλάϊ, χάνει.

Ἅμα περάσει ὅλα τὰ τετράγωνα χωρὶς νὰ χάσει, κάνει ἕνα ροῦμπο.

Ἡ π ι ν α κ ω τ ή.

Κάθονται τὰ παιδιὰ τὸ ἕνα πάνω στὰ γόνατα τοῦ ἄλλου στὴ σειρά. Τὸ κάτω - κάτω εἶναι ἡ μάννα, ἡ πινακωτή, τὰ ἄλλα εἶναι τὰ παιδιά της.

Ἕνα ἄλλο παιδὶ εἶναι ὁ βασιλέας κι' ἔχει τοὺς στρατιῶτες του. Στέλνει ἕναν καὶ πάει στὴν πινακωτή. Κείνη κάνει πὼς κοιμᾶται. Αὐτὸς τὴ φωνάζει:

—«Πινακωτή! πινακωτή!».

Ἐκείνη τοῦ λέει:

—«Ἔλα ἀπὸ τ' ἄλλο μου τὸ 'φτί,
γιατὶ εἶν' ἡ μάννα μου κουφή!»

Πάει ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, τῆς ξαναφωνάζει, κείνη λέει: Ὁρίστε! Λέει τὸ παιδί:

—«Μ' ἔ π ε ψ ε ὁ β α σ ι λ έ α ς ν ὰ μ ο ῦ δ ώ σ ε ι ς ἕ ν α ἀ ρ ν ί!»

—«Δ ι ά λ ε ξ ε κ α ὶ π ᾶ ρ ε!»

Τὸ παιδὶ πάει καὶ κάνει πὼς μυρίζει τὸ ἕνα παιδί, τὸ ἄλλο, λέει:

—«Π ο ύ φ! β ρ ω μ ά ε ι!»

Ἅμα φτάσει στὸ τελευταῖο, λέει:

—«Μόσκος καὶ κανέλλα
καὶ τοῦ βασιλιᾶ κοπέλλα!»

τὸ παίρνει καὶ τὸ πάει στὸ βασιλιᾶ.

Ἅμα πάρει ὅλα τὰ παιδιὰ καὶ φτάσει στὸ τελευταῖο, ἡ πινακωτὴ δὲ θέλει νὰ τὸ δώσει, λέει:

—«Ἕνα τὄχω, δὲν τὸ δίνω,
μὰ τὸν Ἅγιο Κωνσταντῖνο!
Μὲ λούζει, μὲ ψειρίζει,
μὲ πλένει, μὲ χτενίζει, μὲ ντύνει!

Τὸ παιδὶ φεύγει, πάει τὸ λέει στοὺς ἄλλους, ἔρχονται ὅλοι μαζὺ καὶ παραμονεύουν. Μόλις πάρει ὁ ὕπνος τὴν πινακωτή, παίρνουν σιγὰ - σιγὰ τὸ παιδὶ καὶ φεύγουν.

Ξυπνᾶ ἡ πινακωτή, γυρεύει τὸ παιδί της, ρωτᾶ τὸν ἕνα ἂν τὸ εἶδε, τῆς λέει κεῖνος:

—«Τί ροῦχα φοροῦσε;»

—«Κότσ'να!» λέει κείνη.

—«Τὸν κότσ'νο δρόμο ἔπερε!» λέει αὐτός.

Ρωτᾶ τὸν ἄλλο, τῆς λέει κεῖνος:

—«Τί ροῦχα φοροῦσε;»

—«Ἄσπρα!»

—«Τὸν ἄσπρο δρόμο ἔπερε!»

Τρέχει ἀποδῶ, τρέχει ἀποκεῖ, στὸ τέλος ἀπελπισμένη, λέει:

—«Ἂς πάου σπίτ'μου ν' ἀνάψου τὸ καντ'λάτσ'μου, νὰ κάνου τὸ σταυρό μου, ἴσως μὲ λ'πηθῆ ἡ Παναγιὰ τσαὶ μ' τὸ πέψει!»

Μόλις τὰ κάνει αὐτά, ἔρχεται ὁ βασιλιᾶς μὲ ὅλα τὰ παιδιὰ καὶ τῆς φέρνουν τὸ παιδί της. Τ' ἀγκαλιάζει, τὸ φιλεῖ, τὸ ρωτᾶ πῶς πέρασε, τί τὸ ταΐζανε. Λέει κεῖνο:

—«Κοπριὲς τσαὶ κοτσ'λιές!»

Θυμώνει ἡ πινακωτή, γυρίζει στὸ βασιλέα, τὸν ρωτᾶ:

—«Σύ τοῦ τἄδινες;»

Λέει κεῖνος:

—«Ὄχι ἐγώ, τοῦτες δά!»

Γυρίζει στὸν ἄλλο, ὁ ἄλλος βάζει τὸν παρακάτω. Τοὺς βάζει τότε μπροστά, τρέχει νὰ τοὺς πιάσει κι' ἀρχίζουν τὸν κυνηγητό.

Ὁ κρυφτός.

Τὸν κρυφτὸ τὸν παίζουν ὅπως καὶ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἅμα θέλουν νὰ τὰ βγάλουν, ποιός νὰ φυλάει, ὅπως καὶ σ' ὅ,τι ἄλλο παιχνίδι θέλουν νὰ ὁρίσουν σειρά, ἢ νὰ ἰδοῦν ποιός θὰ μείνει ἔξω νὰ τὰ φυλάει, λένε διάφορους στίχους, πολλὲς φορὲς χωρὶς καὶ κανένα νόημα. Κάθε λέξι ἀντιστοιχεῖ σ' ἕνα παιδί. Σ' ὅποιον πέσει ἡ τελευταία λέξι, βγαίνει. Οἱ ἄλλοι ποὺ θὰ μείνουν τὰ ξαναβγάζουν κι' ὅποιος μείνει τελευταῖος, ἐκεῖνος τὰ φυλάει.

Τέτοιοι στίχοι εἶναι οἱ παρακάτω:

1.

'Ανεβαίνου στὴ συτσὰ
τσαὶ πατοῦ στὴ γκαρυδιά,
πίνου τὸ γλυκὸ κρασὶ
μὲ τὴ γκούπα τὴ χρυσή.

2.

Πέντε φοῦστσες στὸν ἀγέρα,
μάννα, γυιὸ τσαὶ θεγατέρα,
πὶ - πὸν - do,
βάλε σκάλα ν' ἀνεβῶ,
ν' ἀνεβοῦ στὸν οὐρανό,
νὰ φινάξου μιὰ φωνή,
μιὰ φωνὴ ἀντζελιτσή.
Τῆς κουμπάρας τὸ παιδὶ

Ἔπετσ' ἀπὸ τὸ σκαλί,
τσ' ἔσπατσε τὸ πόδι του
τσαὶ τὸ καλαπόδι του.
Ὥστε νὰ ρθεῖ ἡ μάννα του
τσ' ἡ στσύλα ἡ γιάδερφή του,
ἐπρόφταξεν ὁ ἄντζελος
τσ' ἔπερε τὴ ψυχή του!

3.

Πούφ! πάνου στὸ τραπέζι ἔναι τὰ γιατρικά,
ἔναι τσ' ἡ νεραντζούλα μὲ τὰ μυρζιστικά.
Μυρζίζει τσαὶ τὸ ἄθι, μυρζίζει τσαὶ τ' αὐγό,
νὰ ζήσει χίλια χρόνια ἡ νύφ' μὲ τὸ γαμπρό.

4.

Ἔνι μένι,
τοὺ ντουμένι,
κάζα κὸ πίφ!
τὰ λεβάντα πίφ!

5.

Ἀνέβηνα στὴ μπιπερζὰ νὰ κόψου ἕνα πιπέρζι
τσ' ἡ πιπερζὰ τσατσίστητσε τσαὶ μοὔκοψε τὸ χέρζι.
Ἄνοιξ' τὸ σεντουκάτσι σου, τ' ἀργυροκλειδωμένο,
δός μου τὸ μαντηλάτσι σου τὸ χρυσοτσεντημένο,
νὰ δέσου τὸ χεράτσι μου, ποὺ τὄχου ματωμένο!
ἢ νὰ δέσου τὸ χεράτσι μου τὸ μαχαιροκομμένο.

Τὸ τόπι.

Παίρνουν τὸ τόπι κι' ἀρχίζουν νὰ τὸ πετοῦν ψηλὰ καὶ νὰ τὸ πιάνουν πάλι στὸ χέρι, λέγοντας τραγουδιστὰ τοὺς στίχους:

Πάνου στὸ παραθυράτσι
κάθετ' ἕνα κοριτσάτσι
τσαὶ μετρᾶ τσαὶ λογαριάζει,
πόσα χρόνια θὲ νὰ ζήσει,
Ἕνα... δυὸ... τρία...

κι' ἐξακολουθοῦν νὰ πετοῦν τὸ τόπι καὶ νὰ μετροῦν. Σ' ὅποιον ἀριθμὸ χάσουν, τοὺς πέσει τὸ τόπι κάτω καὶ δὲν τὸ πιάσουν στὸ χέρι, σὲ τόσα χρόνια θὰ πεθάνουν.

Τὰ Σκυριανὰ τοπάκια εἶναι μὲ φόλες ἀπὸ τσόχα ἢ πετσάκια σὲ διάφορα χρώματα. Τὰ φτιάνουν οἱ γυναῖκες μόνες τους. (Βυζαντ. κατακοπτὴ σφαῖρα).

Τσίμπι-τσίμπι τὸ λεπτό.

Τὰ παιδιὰ βάζουν ἁπλωτὰ τὰ χέρια τους τὸ ἕνα πάνω ἀπ' τὸ ἄλλο. Ὁ ἀποπάνω πιάνει μὲ τὰ τρία δάχτυλα τὸ δέρμα τοῦ ἀπάνω μέρους τοῦ χεριοῦ τοῦ ἀποκάτω καὶ τὸ τσιμπᾶ ἐλαφρά.

Τὰ χέρια ἑνωμένα ἔτσι ὅλα μαζὺ τ' ἀνεβοκατεβάζουν ρυθμικὰ καὶ τραγουδοῦν:

Τσίμπι τσίμπι τὸ λεπτό,
τὸ λεπτὸ τὸ σιγανό,
παίρνει ἡ πάπια ἕνα κοντάρι
τσαὶ χτυπᾶ τὸ γκαβαλλάρη.
Καβαλλάρη μου, τί θέλεις;
Θέλου πά, θέλου πί,
θέλου κότσινη φωλιά,
νὰ φωλέψου τὸ παιδί μου
ἴσα - ἴσα μὲς στὸ 'φτί μου.

Πάνω χέρι.

Ἕνας σκύβει κάτω κι' οἱ ἄλλοι ἀκουμποῦν πάνω στὴ ράχι του τὰ χέρια τους. Ὁ ἕνας τὰ τραβᾶ, ὁ ἄλλος τὰ βάζει καὶ τραγουδοῦν:

Πάνου χέρι, κάτου χέρι,
τίνος ἔν' τ' ἀπάνου - πάνου;

Σταματοῦν τότε ἀπότομα κι' ὁ ἀπάνω - ἀπάνω σηκώνει τὸ χέρι ψηλά. Ἂν ὁ σκυμμένος βρεῖ τίνος εἶναι τὸ χέρι, κερδίζει καὶ σηκώνεται καὶ παίρνει ἄλλος τὴ θέσι του...

Ἀντριβί, ντριβίτσα.

Ἀνοίγει ὁ ἕνας τὴν παλάμη του κι' οἱ ἄλλοι ἀκουμποῦν τὸ δείχτη ἀπὸ κάτω. Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ἀνοιχτὴ τὴν παλάμη, τρίβει μὲ τὸ ἄλλο χέρι τ' ἀπάνω μέρος τῆς παλάμης καὶ λέει τραγουδιστά:

Ἀντριβί, ντριβίτσα
τσαὶ παλληκαρίτσα!
ἄλογον ἐπιάσα
κάτου τσεῖ στὰ πράσα,
γιὰ ἐγώ, γιὰ ἐσού, γιὰ ὁ μπάρμπα τζίτζικας.

Λέγοντας αὐτὰ δείχνει μὲ τὸ χέρι τοὺς παίκτας, δείχνοντας τὸ μικρότερο γιὰ τζίτζικα.

Τζίτζικας ἐλάλησε,
μαύρη ρῶγα γυάλισε,
μαύρη τσαὶ φαρματσερὴ
τσάκα τὸ καλὸ πουλί.

Ὅταν τελειώσει τὸ τραγούδι, κλείνει μὲ ὁρμὴ τὸ χέρι. Ὅποιος δὲν προλάβει νὰ τραβήξει τὸ χέρι του καὶ τὸν πιάσει, χάνει.

Ζέρβελη.

Ἀκουμπᾶνε ἕνα σανίδι μακρὺ πάνω σ' ἕνα τοιχάκι ἢ ἕνα πεζούλι. Τὸ ἀκουμποῦν στὴ μέση του σχεδόν, ὥστε οἱ δύο ἄκρες ν' ἀνεβοκατεβαίνουν ἐλεύθερα. Στὶς δυὸ ἄκρες κάθουνται δυὸ παιδιά, ποὺ μὲ τὸ ἀνεβοκατέβασμα τῆς σανίδας κουνιοῦνται καὶ διασκεδάζουν, λένε καὶ τραγούδια ἰδιαίτερα:

Τράμπα, τραμπαλίζομαι,
πέφτω τσαὶ τσατσίζομαι
τσαὶ βαροῦ τὴ μύτη μου
τσαὶ μὲ κλαίει ἡ νύφη μου.

6. ΣΤΟ ΓΑΜΟ

Προξενιὰ καὶ ἀρραβώνας.

Ὅταν θὰ στείλουν προξενιὰ καὶ γίνει δεκτή, ποῦν ἀπὸ τοῦ γαμπροῦ πὼς θέλουν τὴ νύφη, θὰ στείλουν ἀπὸ τῆς νύφης τὸ ἴ σ ο, κατάλογο δηλ., ποὺ γράφει τὰ προικιὰ τῆς νύφης, ὅσα ἔχει, ἀπὸ ροῦχα, χτήματα, στολίδια σπιτικά, ὅλα. Τὸ ἴ σ ο θὰ τὸ πάει ὁ προξενητὴς μαζὺ μ' ἕνα ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νύφης, μπάρμπα, πατέρα, ἀδερφό, γιὰ νὰ συζητήσουν γιὰ τὴν προῖκα μὲ τὸ γαμπρὸ καὶ τοὺς δικούς του.

Ἂν συμφωνήσουν, τότε ὁ ἀρραβώνας εἶναι τελειωμένος πιά, κι' ἀποφασίζουν ποιό βράδυ θὰ πᾶνε τὴν πήττα. Ποιά μέρα δηλ. θὰ πάει γιὰ πρώτη φορὰ ἡ νύφη στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ θὰ μαζευτοῦν ὅλοι οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης στὸ σπίτι της καὶ θὰ κινήσουν νὰ πᾶνε στοῦ γαμπροῦ μὲ τὰ βιολιὰ καὶ τὰ τραγούδια.

Ἐμπρὸς πᾶνε οἱ βιολιτζῆδες καὶ τὰ βιολιὰ τραγουδῶντας καὶ παίζοντας. Ἀπὸ πίσω ἀμέσως ἡ νύφη, βαστῶντας στὰ χέρια της ἕνα λ α ή ν ι ἢ ἕνα σταμνάκι πλουμιστό, γεμᾶτο νερὸ καὶ λουλούδια. Ἀκολουθοῦν παιδιὰ συγγενικά, ποὺ νὰ ἔχουν τοὺς γονεῖς των, βαστῶντας πιατέλα καλὴ μὲ γλυκά, σκεπασμένη μὲ καλὴ πετσέτα, οἱ γονεῖς κι' ὅλο τὸ σόϊ τῆς νύφης φέρνοντας διάφορα δῶρα γιὰ τὸ γαμπρὸ καὶ τοὺς συμπεθέρους.

Μπρὸς στὴν πόρτα του στέκεται καὶ τοὺς περιμένει ὁ γαμπρὸς καὶ τὸ σόϊ του ὅλο.

Σὰ φτάσει ἡ νύφη μὲ τὸ συμπεθεριό, θὰ σταματήσουν καὶ θὰ χαιρετήσουν τὸ γαμπρὸ καὶ τοὺς συμπεθέρους μὲ τραγούδια - παινέματα τοῦ γαμπροῦ.

Τὰ τραγούδια αὐτὰ τὰ λένε τ ῆ ς π ή τ τ α ς. Ὁ γαμπρὸς καὶ οἱ δικοί του θὰ τοὺς τραγουδήσουν ἄλλα παίνια καὶ καλωσορίσματα, θὰ ράνουν τὴ νύφη μὲ λεπτὰ καὶ ρύζι. Στὴν πόρτα, πρὶν μπεῖ, θὰ τὴ βάλουν νὰ πατήσει σὲ σίδερο, ὕστερα θὰ μποῦνε ὅλοι μέσα, ν' ἀνταλλάξουν τὰ δῶρα τους, νὰ τοὺς τρατάρουν, νὰ τραγουδήσουν, νὰ χορέψουν καὶ νὰ γλεντήσουν. Τὸ λαήνι, ἡ πιατέλα καὶ ἡ πετσέτα θὰ μείνουν στοῦ γαμπροῦ.

Σὰ θὰ φύγουν, θὰ τοὺς συνοδέψουν κι' ὁ γαμπρὸς μὲ ὅλο του τὸ σόϊ ὡς τὸ σπίτι τῆς νύφης.

Ἀπὸ τὴ μέρα ποὺ θὰ π ᾶ ν ε τ ὴ ν π ή τ τ α, ὁ ἀρραβώνας ἐπισημοποιεῖται καὶ ὁ γαμπρὸς μπαινοβγαίνει ἐλεύθερα στὸ σπίτι τῆς νύφης.

Ἴολλὰ - πολλὰ ἡ νύφη καὶ ὁ γαμπρὸς δὲν ἔχουν, οὔτε τοὺς πολυαφήνουν μονάχους στὸ σπίτι ἢ ἔξω νὰ πᾶνε πουθενά, πρὶν γίνει ὁ γάμος.

Ἀλήθεια ὅμως, ὅτι ποτὲ δὲν ἀκούστηκε τὸ παραμικρὸ γιὰ ἀρραβωνιασμένους.

Τὸν παλιὸν καιρό, ἅμα μιὰ ἀρραβωνιασμένη ἔκανε παιδὶ πρὶν τῆς ὥρας, π ρ ω μ ά δ ι, ὁ Δεσπότης δὲν τῆς ἔδινε πιὰ ἄδεια νὰ στεφανωθῆ. Τόσο ντροπῆς καὶ κρῖμα μεγάλο τὸ θεωροῦσαν.

Τραγούδια τῆς πήττας.

1.

Παρακαλῶ σας κάμετε μιᾶς ὥρας ἡσυχία,
γιὰ νὰ παινέσου τὸ γαμπρό, πῶχει μεγάλη ἀξία.
Νὰ ζήσετε, νὰ σᾶς χαροῦν
ἐκεῖνοι ποὺ σᾶς λαχταροῦν!
Σᾶς πρέπουνε παινέματα ἀρίθμητα καὶ τόσα,
ἀλλὰ δὲν εἶναι ἱκανὴ ἡ ἐδιτσή μου γλῶσσα.

Πῶς λάμπει ὁ αὐγερινός,
λάμπει ἀπόψε ὁ γαμπρός.
Νὰ ζήσετε! νὰ ζήσετε! νὰ δεῖτε τσ' ἀπογόνους,
ν' ἀφήσετε τσαὶ γενεὰ ὑγιοὺς τσαὶ κλιερονόμους!
Γαμπρέ μου ἀπὸ καλοὺς γονεῖς,
ποὔχεις τοὺς τρόπους εὐγενεῖς.
Νὰ ζήσετε, νὰ χαίρεστε, χίλια καλὰ νὰ ἰδεῖτε,
κακὸ κανένα σπίτι σας ποτὲ νὰ μὴν ἰδεῖτε!
Νύφη, λουλούδι τοῦ ἀγροῦ,
σύ 'σαι τ' ἀκάλλη τοῦ γαμπροῦ.
Νύφη, λουλούδι ζηλευτό, μοιάζεις λαμπρὸ ἀστέρι,
ὁποὺ σαλεύει σιγανὰ στὸ δροσερὸ ἀέρι.
Οἱ χάρες τσαὶ ἡ ἐμορφιὰ ἐπῆγαν νὰ διαλέξουν
ρόδα τσαὶ τριαντάφυλλα, στεφάνι νὰ σοῦ πλέξουν.
Γαμπρέ μου, σένα πρέπει σου νὰ σὲ καλοτυχίζουν,
γιατὶ τὴν ταπεινότερη κοπέλλα σοῦ χαρίζουν.
Σὰν τσυπαρίσσι φαίνεται, τριαντάφυλλον ὁμοιάζει,
στὸ μπόϊ τσαὶ στὴ λεβεντιὰ κανεὶς δὲ σοῦ ταιριάζει.
'Ανοῖξαν οἱ ἑφτὰ οὐρανοί, τὰ δώδεκα Βαντζέλια,
μᾶς πέραν τὴ Φροσύνη μας μέσ' ἀπ' τὰ δυό μας χέρια!
Γαμπρέ μου, νὰ τὴν ἀγαπᾶς τὴν ἀξαδέρφισσά μου,
νἄχεις χαρὰ τσ' ὁμόνοια, νὰ χαίρετ' ἡ καρδιά μου.
"Ωμορφα ποὺ ταιριάκατε μὲ τὴν ταπεινοσύνη,
γαμπρὸς ἔναι τὸ μάλαμα τσ' ἡ νύφη τὸ ἀσήμι.
Νὰ ζεῖτε, νὰ χαιρόσαστε, ὅπως ἐπιθυμεῖτε,
αὐτὸ τὸ ψεύτικο ντουνιᾶ μαζὺ νὰ τὲ χαρῆτε.
Σοῦ εὔχετ' ἡ καρδούλα μου, γαμπρέ μου, ἄσπρε κρίνε,
οὔλου τοῦ κόσμου τὰ καλὰ στὸ σπίτι σου νὰ εἶναι!
Σκόρπισε τὸ χαμόγελο στῆς γῆς τὸ περιβόλι,
νὰ σ' ἀγαποῦν οἱ συντζενεῖς, νὰ σὲ ζηλεύουν ὅλοι.
"Ας εἶν' ἡ ὥρα ἡ καλὴ στῶν ἀρφανῶν τὸ γάμο,
νἄχετε πλούτη τσαὶ καλὰ σὰν τοῦ γιαλοῦ τὸν ἄμμο.

Μαριγὼ τ' Γιώρ' τοῦ Δ'μήτρη, ἐτῶν 55.

2.

Πόρτες τσαὶ παρεθύρια μου, οὖλα νὰ ἀνοιχτῆτε,
τ'ς ἀρχοντοσυμπεθέροι μου νὰ τοὺς ὑποδεχτῆτε!
Δὲν εἶν' ὁ νοῦς μου ἥσυχος, νὰ κάτσου ν' ἀριφνήσου
τσ' ὅσοι μᾶς ἀγαπούσανε, νὰ τοὺς εὐχαριστήσου.
Γαμπρέ μου, στοὺς μπαρμπάδες σου νὰ μώνης νύχτα μέρα,
γιατὶ σοῦ παραστέκουνε, ποὺ δὲν ἔχεις πατέρα.
"Επερες ταῖριν ὥμορφο, σὰν τὸν ἀνθὸ μυρίζει,
μὲ μάλαμα ζυγίζεται τσαὶ μὲ διαμάντι ἀχρίζει.
Ψιλόφυλλε βασιλιτσέ, δεμένε μὲ βαράτσι,
ἡ μάννα σου νὰ σὲ χαρῇ, νὰ πιάσει τσαὶ 'γγονάτσι!
Τοῦ Γιάφα οἱ πορτοκαλιὲς εἶναι 'νοματισμένοι
τσ' οὖλοι οἱ συμπεθέρες μου δροσιά 'ναι φορτωμένοι!

Ἐγὼ δὲν εἶμαι Ἀπρίλης νὰ ρίξου μιὰ βροχή,
νὰ φχαριστήσου οὖλοι, ἀρχόντοι τσαὶ φτωχοί.

† Γιώρ'ς τοῦ Δ'μήτρη.

3.

Διπλοκαλησπερίζου σας, ἀρχοντοσυμπεθέροι,
τσαὶ φέρνομε τσαὶ στὸ γαμπρὸ τὸ γκαρδιακό του ταῖρι.
Διπλοκαλησπερίζου σε, ἀρχοντοσυμπεθέρα,
τὴ Φροσυνιώ μου σοὔφερα νὰ κάνεις θυγατέρα.
Γαμπρέ, κλουνὶ βασιλικό, τσαὶ νύφη μαντζοράνα,
ὥμορφα ποὺ ταιριάκατε, σὰ νά 'στε ἀπὸ μιὰ μάννα.
Ὥμορφα ποὺ ταιριάκατε τὰ δυό σας ἕνα μπόϊ,
σὰ λεμονίτσες φουντωτὲς ἀπὸ τὸ περιβόλι.
Χίλια καλῶς ὁρζίσετε, ὁρζίστε, προχωρεῖτε,
τσαὶ μεῖς σᾶς περιμέναμε, νὰ μᾶς ἐπιστσεφθῆτε.
Χίλια καλῶς ὁρζίσετε, ἀρχοντοσυμπεθέροι,
μᾶς φέρατε τὸν ἥλιο, σᾶς δώσαμε τ' ἀστέρι!
Τὴ γκαλησπέρα φέρνομε μὲς στ' ἀσημένιο τάσι,
τ' ἀντρόϋνο, ποὺ γίνητσε, νὰ ζήσει, νὰ γεράσει!
Τώρα στ' ἀρραβωνιάσματα τσαὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ γάμου,
ὅσο μποροῦ θὰ τρα'ουδοῦ, τσ' ὅ,τι μποροῦ θὰ κάμου.

Ἀμέρ'σα τ' Κωστῆ, ἐτῶν 75.

Ἑτοιμασίες γιὰ τὸ γάμο.

Μιὰ - δυὸ βδομάδες πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο μαζεύονται τὰ συγγενικὰ κορίτσια καὶ οἱ φιληνάδες τῆς νύφης καὶ πᾶνε στὸν ποταμὸ νὰ πλύνουν τὰ μαλλιά, νὰ τὰ στεγνώσουν κι' ὕστερα νὰ τὰ φέρουν στὸ σπίτι, νὰ τὰ ξάνουν, γιὰ νὰ γεμίσουν τὰ στρώματα τὰ νυφικά.

Ἄλλοτε μαζεύουνταν ὅλες οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια πάνω στὸ Λάλαρε, κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο, κι' ἔτριβαν καὶ ξανέμιζαν τὰ σιτάρια, ποὺ θὰ χρειάζουνταν γιὰ τὰ ψωμιὰ καὶ τὰ μπλουγούρια τοῦ γάμου, γιὰ ἐπίδειξι, γιὰ νὰ τὶς βλέπουν ἀπ' ὅλο τὸ χωριό.

— «Σήμερο τρίβ'νε τὸ στάρι γιὰ τὸ γάμο τοῦ δεῖνα!» λέγανε. Καὶ θαύμαζαν, ἄμα ἦταν πολλά, ἢ γελοῦσαν καὶ κορόϊδευαν, ἄμα τοὺς φαίνουνταν λίγα.

Τὸ πιὸ πολὺ σιτάρι τὸ πήγαιναν στὸ μύλο νὰ τ' ἀλέσουν, γιὰ νὰ ζυμώσουν τὰ ψωμιά, τὶς τηγανίτες καὶ τοὺς λουκουμάδες τοῦ γάμου. Τὸ λιγώτερο τὸ πήγαιναν στὸ σπίτι καὶ τὸ ἔτριβαν στὸ χερόμ'λε (χειρόμυλο) ἢ τὸ κοπάνιζαν στὸ γουδὶ καὶ τὴ μέρα τοῦ γάμου τὸ ἔβραζαν, ἔβαζαν καὶ βούτυρο ἢ λάδι κι' ἔκαναν πιλάφι, μπλουγούρι γιὰ τὸ τραπέζι τοῦ γάμου.

Τὰ ψωμιὰ τοῦ γάμου, καθὼς καὶ τὶς τηγανίτες καὶ τοὺς λουκουμάδες μαζεύουνταν πάλι στὸ σπίτι τῆς νύφης τὰ κορίτσια καὶ οἱ γυναῖκες καὶ τὶς ζύμωναν μὲ τραγούδια καὶ παινέματα.

Οἱ συγγενεῖς πᾶνε, ὅταν θὰ ζυμώσουν, κι' ἀσημώνουν τὸ ζυμωτό. Ἅμα τελειώσουν τὰ ψωμιά, Παρασκευὴ καὶ Σάββατο θὰ ζυμώσουν καὶ θὰ ἑτοιμάσουν, θὰ μελώσουν, θὰ τηγανίσουν τοὺς λουκουμάδες καὶ τὶς τηγανίτες γιὰ τὸ γάμο.

Ὅποιος ἄντρας πάει τὴν ὥρα ποὺ ζυμώνουν, τὸν παίρνουν οἱ γυναῖκες μὲ γέλια

καὶ φωνές, τὸν πασαλείβουν ζοῦμες γιὰ χάζι καὶ γιὰ τὸ καλό, ἔτσι λένε, γελοῦν καὶ γλεντοῦνε. Οἱ γυναῖκες πασαλείφονται μὲ ζοῦμες κι' ἀναμεταξύ τους.

Τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τοῦ γάμου ὅλα τὰ κορίτσια κι' οἱ γυναῖκες μαζύ, συγγενεῖς καὶ φίλες, θὰ φέρουν ἀπ' τὸ Σ'λῆνα τὸ νερὸ γιὰ τὸ γάμο μέσα σὲ καινούργιες ὁλοπλούμιστες στάμνες.

Ὅταν θὰ στείλουν τὰ ροῦχα τοῦ γαμπροῦ στὸ σπίτι τῆς νύφης, βάζουν ἀπάνω στὰ πανέρια, ποὺ εἶναι βαλμένα τὰ ροῦχα, ἕνα σβῶλο ζάχαρι καὶ σφραγῖδα τῆς προσφορᾶς, γιὰ νὰ διώξουν μακριὰ τὰ κακά. Τὰ ροῦχα θὰ τὰ πᾶνε κορίτσια συγγενικά, ὄχι ὀρφανά. Μπρὸς πάει μιὰ βαστῶντας μιὰ εἰκόνα κι' ἀπὸ πίσω οἱ ἄλλες μὲ τὰ πανέρια. Σὰ φτάσουν στῆς νύφης, θὰ βγεῖ ἡ νύφη μὲ τὴ μάννα της καὶ τοὺς δικούς της, νὰ ράνουν τὰ ροῦχα μὲ ρύζι, νὰ τὰ πάρουν μέσα καὶ νὰ κεράσουν τὰ κορίτσια.

Τὸ νυφικὸ κρεββάτι θὰ τὸ στρώσει ἕνα συγγενικὸ κορίτσι, ποὺ νὰ μὴν εἶναι ὀρφανό. Ὅποιος πάει, θὰ τὸ ράνει μὲ ρύζι, ζαχαροστράγαλα, μπαμπακόσπορο, γιὰ νᾶναι γλυκαμένο τὸ νιεραντρόϋνο καὶ νὰ τὰ ἔχει ὅλα πλούσια.

Ἅμα στρωθῆ τὸ κρεββάτι, θὰ κυλήσουν ἐπάνω ἕνα παιδὶ ἀγόρι, ποὺ νὰ ἔχει καὶ τοὺς δυὸ γονεῖς του, γιὰ νὰ κάνουν ἀγόρια.

Τὰ στέφανα τὰ ἔπλεκαν ἀπὸ κληματσίδες. Διάλεγαν τὸ κλῆμα νὰ εἶναι πετροκόρχο (σιδερίτης), ποὺ εἶναι γερό, γιὰ νὰ εἶναι γερὸ καὶ πολυοζώητο τὸ ἀντρόγυνο.

Ἔκοβαν τὶς βέργες ἀπ' τὸ κλῆμα, τὶς τύλιγαν μὲ μπαμπάκι, ἀπὸ πάνω ἔβαζαν σαμαντᾶ (χρυσόχαρτο), ἔκαναν καὶ λουλουδάκια ἀπ' τὸ ἴδιο χαρτὶ καὶ στόλιζαν τὰ στέφανα. Ὅλα τοῦτα τὰ ἔκανε ὁ κουμπάρος.

Βέρες (δαχτυλίδια γιὰ τὸ γάμο) ἔπαιρναν δανεικές, μόνο οἱ πλούσιοι εἶχαν βέρες δικές τους. Ὡς τώρα οἱ χωριάτες παίρνουν δανεικὲς βέρες καὶ σὲ σαράντα μέρες τὶς γυρίζουν πίσω.

Τὸ δίσεχτο χρόνο γάμοι δὲ γίνονται. Ἂν εἶναι μεγάλη ἀνάγκη κι' ἀναγκασθοῦν νὰ μείνει ὁ γάμος καὶ νὰ γίνει τὸ δίσεχτο χρόνο, φροντίζουν νὰ κόψουν τουλάχιστο τὶς βέργες ποὺ θὰ πλέξουν τὰ στέφανα, πρὶν βγεῖ ὁ πρῶτος χρόνος καὶ νὰ μὴν τὶς κόψουν τὸ δίσεχτο.

Λένε πώς, ὅποιος στεφανωθῆ δίσεχτο χρόνο, δὲν κάνει παιδιὰ κι' ἂν κάνει δὲν τοῦ ζοῦν.

Τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τοῦ γάμου, ὅλοι οἱ καλεσμένοι θὰ πᾶνε τὰ καλαθιάτικα, ὅ,τι πιὸ καλὸ ἔχει ὁ καθένας.

Οἱ τσοπάνηδες ἀρνιά, μυζῆθρες, τυριά.

Ἀπ' τὸ μύλο ποὺ ἀλέθουν, ἡ μ'λών'σσα θὰ στείλει μ'λόπ'τα, πήττα ζυμωμένη μὲ ρακί, κανέλλα, γαρύφαλλα, μαστίχα κοπανισμένη κι' ἀποπάνω στολισμένη ὅλη μὲ πλουμούδια.

Ὅσα φαγιὰ στείλουν, θὰ τὰ μαγειρέψουν στὸ σπίτι τῆς νύφης μαζὺ μὲ τ' ἄλλα τὰ δικά τους. Θὰ τὰ ἑτοιμάσουν κι' ὅταν τελειώσει ὁ γάμος, θὰ ἔρθουν ὅλοι οἱ καλεσμένοι νὰ φᾶνε καὶ νὰ γλεντήσουν.

Ἡ μέρα τοῦ γάμου.

Ἀρραβῶνα καὶ γάμο δὲν κάνουν τὴ Δευτέρα, γιὰ νὰ μὴ δευτερώσει. Μήτε τὴν Πέφτη, γιατὶ τότε χαλᾶ ὁ γάμος καὶ πέφτει. Μήτε τὸ Σάββατο, γιὰ νὰ μὴ φορέσουν τὰ νυφικὰ γιὰ σάβανα.

Τρίτη καὶ Παρασκευὴ ἔχουν μιὰν ὥρα κακιὰ καὶ γι' αὐτὸ δὲ γίνονται γάμοι τὶς μέρες αὐτές.

Ἡ Κυριακὴ εἶναι μέρα καλὴ γιὰ γάμο κι' ἀρραβῶνα.

Τὸ Φλεβάρη καὶ τὸ Μάη γάμοι δὲ γίνονται.

Τὸ γάμο δὲν τὸν κάνουν σὲ χασοφεγγαριά, γιὰ νὰ μὴ χαθῆ τὸ ἀντρόγυνο.

Ὁ γαμπρὸς κι' ἡ νύφη λούζονται καὶ τὰ νερά, τ' ἀπολ' σίδια, τὰ ρίχνουν στὴν ἴδια λεκάνη. Τὰ φυλᾶνε τρεῖς μέρες κι' ὕστερα τὰ χύνουν στὶς τέσσερις γωνιὲς τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ νὰ κάνουν ἀγόρια.

Σὰ γδύνεται ἡ νύφη, γιὰ νὰ φορέσει τ' ἀλλα'μένα της (τ' ἀλλαγμένα, τὴν καλὴ φορεσιά), τῆς κλέβουν ἕνα ἀπὸ τὰ ροῦχα ποὺ βγάζει καὶ τὸ παίρνουν, γιὰ νᾶναι μακροζώητη.

Οἱ φιληνάδες καὶ οἱ συγγενεῖς ποὺ ντύνουν τὴ νύφη, τὴν τραγουδᾶνε παινεύοντας τὴν ὠμορφάδα καὶ τὶς χάρες της.

Προσέχουν, ὅταν ὁ γαμπρὸς θὰ πάει νὰ πάρει τὴ νύφη νὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία γιὰ τὸ γάμο, ν' ἀνεβαίνει κι' ὄχι νὰ κατεβαίνει. Γι' αὐτό, ἂν τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ εἶναι σὲ πιὸ ψηλὴ γειτονιὰ ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νύφης, ὁ γαμπρὸς θὰ πάρει τὰ ροῦχα του νὰ πάει νὰ ντυθῆ σὲ ἄλλο σπίτι φιλικὸ ἢ συγγενικό, ποὺ νᾶναι πιὸ χαμηλά. Καὶ τὴν ἐκκλησία ποὺ θὰ γίνει ὁ γάμος, τὴν διαλέγουν νὰ εἶναι πιὸ ψηλὰ ἀπ' τὸ σπίτι τῆς νύφης, γιὰ ν' ἀνέβει ἡ συνοδεία τοῦ γάμου.

Ὅταν πᾶνε στὴν ἐκκλησία, ἐμπρὸς πᾶνε οἱ βιολιτζῆδες, παίζουν τὰ βιολιὰ καὶ τραγουδοῦν. Ἀπ' τὰ σπίτια, ὅπου θὰ περάσουν, οἱ γνωστοὶ τοὺς ραίνουν ἀπ' τοὺς λιακοὺς μὲ ρύζι, παράδες, μπαμπακόσπορο, κουφέτες, γιὰ νὰ εἶναι γλυκαμένοι καὶ νὰ τὰ ἔχουν ὅλα ἄφθονα.

Ὁ γαμπρὸς βαστᾶ ἐπάνω του τετραβάγγελο, ἕνα κομματάκι δίχτυ καὶ ψαλίδι, γιὰ νὰ μὴν πιάνουν τ' ἀποδέματα τῶν ἐχθρῶν. Μὲς στὴν τσέπη του τοῦ βάζουν καὶ τὸ γατάκι ἢ τὸ γουρουνάκι τῆς θάλασσας (εἴδη κοχυλιῶν) γιὰ τὸ μάτι καὶ τὴ γλωσσοφαγιά.

Ἀπόδεμα.

Τὴν ὥρα ποὺ λένε : Εὐλογημένη ἡ βασιλεία, ἂν εἶναι κανένας ἐχθρός, κλειδώνει μιὰ καινούργια κλειδαριὰ κι' ἀποδένει τὸ γαμπρό, νὰ μὴ μπορεῖ νὰ πλησιάσει τὴ νύφη. Τὴν κλειδαριὰ τὴ θάβουν, ἢ τὴν πετοῦν στὴ θάλασσα. Ἅμα τὴν πετάξουν στὴ θάλασσα, τὸ ἀπόδεμα δὲ λύνεται ποτέ, ἂν δὲ χωρίσει τὸ ἀντρόγυνο.

Γιὰ νὰ προλάβουν τὸ βαρὺ ἀπόδεμα τῶν ἐχθρῶν, ὁ ἀδερφὸς ἢ ἄλλος συγγενὴς τοὺς ἀποδένει ἐλαφρά, γιατὶ ἕνα ἀπόδεμα πάνω στὸ ἄλλο δὲν πιάνει, καὶ ὕστερα τοὺς λύνει ἀμέσως.

Ἂν δὲν προλάβουν καὶ οἱ ἐχθροὶ ἀποδέσουν τὸ ἀντρόγυνο, γιὰ νὰ λύσουν τὰ μάγια, βάζουν κάτω ἀπ' τὸ προσκέφαλο τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης φίδι ζωντανὸ ἢ νεκροκεφαλή, χωρὶς ἐκεῖνοι νὰ τὸ ξέρουν. Μὲ τὴν τρομάρα λύνεται τὸ ἀπόδεμα.

Τὰ παλιὰ χρόνια, γιὰ νὰ λυθῆ τὸ ἀπόδεμα, γδύνουνταν τὴ νύχτα ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη κι' ἔβγαιναν, καθένας χωριστά, καὶ γύριζαν στοὺς δρόμους ὁλόγυμνοι. Ὅταν ἔσμιγαν στὸ τρίστρατο, γύριζαν σπίτι μαζύ, ἔπεφταν καὶ πλάγιαζαν καὶ λύνουνταν τὸ ἀπόδεμα.

Φέρνουν τὸ ζυγὸ ἀπ' τ' ἀλέτρι μὲς στὸ σπίτι, τὸν δένουν, ὅπως σὰ θὰ κάνουν ζευγάρι, ἔπειτα τὸν λύνουν. Ἔτσι λύνεται μαζὺ καὶ τὸ ἀπόδεμα, ὅπως πιστεύουν.

Ὁ γάμος.

Τὸ ποτήρι μὲ τὸ κρασὶ στὸ γάμο τὸ παίρνει ἕνα σερνικὸ παιδί, ὄχι ὀρφανό, τὸ σηκώνει ψηλὰ καὶ λέει: «Εὐλογεῖτε, ἱερεῖς, εἰς ὑγείαν τῶν νεονύμφων! Νὰ ζήσετε, νὰ γεράσετε καὶ καλοὺς κληρονόμους!» καὶ τὸ πίνει ἐκεῖνο.

Τὶς δυὸ λαμπάδες τοῦ γάμου ἕνα ἀγόρι, ὄχι ὀρφανό, τὶς βουτᾶ μαζὺ μέσα σὲ μιὰ κούπα μὲ νερό, γιὰ νὰ σϐήσουν σύγχρονα. Λένε πὼς ὁποιανοῦ λαμπάδα σϐήσει πρώτη, ἐκεῖνος θὰ πεθάνει πρῶτος.

Τὴν ὥρα ποὺ λέει ὁ παπᾶς, «ἡ δὲ γυνὴ νὰ φοϐεῖται τὸν ἄνδρα», ὅποιος προλάϐει νὰ πατήσει τὸ πόδι τοῦ ἄλλου, κεῖνος θὰ τοῦ πάρει τὸν ἀέρα καὶ θὰ γίνει τὸ ἀφεντικὸ μὲς στὸ σπίτι.

Σὰν τελειώσει ὁ γάμος, ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρὸς θὰ σταματήσουν μὲ τὰ στέφανα στὸ κεφάλι, νὰ πᾶνε ὅλοι νὰ τὰ φιλήσουν καὶ νὰ τοὺς εὐχηθοῦν. Πλάϊ τους στέκει ἕνας μικρὸς μ' ἕνα δίσκο, καθένας ποὺ φιλᾶ τὰ στέφανα, ρίχνει στὸ δίσκο ὅ,τι θέλει ἀπὸ λεπτά. Αὐτὰ τὰ παίρνουν οἱ παπάδες γιὰ πληρωμή.

Ὁ κουμπάρος κρεμνᾶ πάνω στοὺς ὤμους τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης δυὸ πῆχες τσόχα καλή, λίγο πρὶν ἀπ' τὸν Ἡσαΐα καὶ τοὺς σκεπάζει καὶ τοὺς δυὸ μαζύ. Αὐτὸ εἶναι τὸ δῶρο τοῦ κουμπάρου. Τὸ λένε κρέμασι καὶ ριξίματα.

Ἅμα ξαναπαντρεύουνταν χῆρος ἢ χήρα, τὸ στεφάνι τὸ ἔϐαζαν στὸν ὦμο καὶ ὄχι στὸ κεφάλι.

Τὰ παλιὰ χρόνια ὁ γάμος καὶ τὰ γλέντια του βαστοῦσαν ὀχτὼ ἡμέρες. Ἡ νύφη ἄλλαζε τρεῖς φορές, τὴν Κυριακή, τὴ Δευτέρα καὶ τὴν Πέμπτη. Τὴν καλὴ φορεσιά, τὴν πρώτη, τὴν ἔϐαζε τὴν ὥρα τοῦ γάμου στὴν ἐκκλησία, σὰ γύριζαν σπίτι τὴν ἔϐγαζε κι' ἔϐαζε μιὰ ἄλλη, πιὸ δεύτερη, ποὺ τὴ φοροῦσε καὶ τὴ Δευτέρα, τὴν Πέμπτη ἄλλαζε τρίτη φορεσιὰ πιὸ ἁπλή. Ἔχουν καὶ παροιμία, ὅταν θέλουν νὰ ποῦν γιὰ κάτι πὼς δὲν εἶναι καλὸ ἀλλὰ παρακατιανό, λένε: τοῦτο ἔναι τῆς Πέφτης! τρίτης τάξεως δηλ., σὰν τὴ φορεσιὰ τῆς Πέμπτης.

Ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρὸς δὲν κάθονται στὸ τραπέζι τοῦ γάμου, ἂν δὲν ὑπηρετήσουν, περιποιηθοῦν καὶ σερϐίρουν ὅλους τοὺς καλεσμένους. Ἰδιαιτέρως τὸν κουμπάρο. Γι' αὐτὸ ἀλλάζει ἡ νύφη, μόλις γυρίσει ἀπ' τὴν ἐκκλησία καὶ βγάζει τὴν καλὴ φορεσιά, γιὰ νὰ μὴν τὴ λερώσει, καθὼς θὰ ὑπηρετεῖ στὸ τραπέζι.

Τὸ πρῶτο τραγούδι, ποὺ θὰ ποῦν στὸ τραπέζι τοῦ γάμου καὶ στὸ χορό, θὰ εἶναι γιὰ τοὺς πεθαμένους. Ἡ μάννα τῆς νύφης, ἡ νύφη ἡ ἴδια θὰ θυμηθοῦνε τὸν πατέρα, τ' ἀδέρφια, τὸ γυιὸ ποὺ τοὺς ἔχουν πεθάνει καὶ θὰ ποῦνε τὰ παίνια καὶ τὰ τραγούδια τους. Ὕστερα, ἅμα τελειώσουν αὐτὰ τὰ παινέματα - μυρολόγια, θ' ἀρχίσουν τὰ παίνια τοῦ γαμπροῦ, τῆς νύφης καὶ τῶν συμπεθέρων, τὰ καθαυτὸ νυφιάτικα παινέματα.

Τὰ δυὸ παρακάτω ποιήματα εἶναι τῆς Καλῆς τ' Ἀπᾶ, περίφημης ποιήτριας, ἀγράμματης, ποὺ τὰ τραγούδια της τραγουδιοῦνται ἀκόμα, ἂν καὶ εἶναι ἀρκετὰ χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἔχει πεθάνει.

Ἀντάξια διάδοχός της εἶναι ἡ κόρη της Ἑλένη τ' Γαρυόφαλλου, ποιήτρια καὶ αὐτὴ μὲ δυνατὴ φυσιολατρικὴ ἔμπνευσι.

Τραγούδια τοῦ γάμου. Μυρολόγια καὶ παινέματα.

1.

Ποῦς ν' ἀρχινήσ' ἡ γλῶσσα μου, ποὺ τρέμει ἡ φωνή μου;
Μέσα ἀπ' τὴ μέση τοῦ χοροῦ λείπει τὸ Γιαγκουδί μου!
Ποῦς ν' ἀρχινήσ' ἡ γλῶσσα μου, ποὺ τρέμει ἡ φωνή μου
τσαὶ τρέχουνε τὰ μάτια μου γιὰ σένα, Γιαγκουδί μου!
Ν' ἀναστηνόταν οἱ νεκροὶ σήμερο γιὰ τὰ μένα,
θά 'ρχότανε τὸ Γιαγκουδί, ποὺ χάθητσε στὰ ξένα.

Δὲν εἶναι μέσ' στὴ μαύρη γῆς, δὲν εἶναι μὲς στὸ μνῆμα,
μόν' ἔναι μέσ' στὴ θάλασσα τσαὶ τὲ βαρεῖ τὸ τσοῦμα!
'Ανάθεμά σε, θάλασσα, ποὺ μοὔπνιξες τὸ Γιάννη
τσαὶ μ' ἄνοιξες μία πληγή, δὲν εἶναι γιὰ νὰ γιάνει!
Τσαὶ μ' ἄνοιξες μία πληγὴ στοῦ στήθους μου τὰ βάθη,
ποὺ ἄλλη μάννα στὸ ντουνιᾶ ποτὲ νὰ μὴν τὴ μπάθει!
Ἔστειλα γράμμα σήμερο σὲ τρεῖς μεριὲς καμένο,
ἴσως τσαὶ 'ρθεῖ τὸ Γιαγκουδί, τὸ θαλασσοπνιμένο.
† Καλὴ τ' 'Απᾶ.

2.

Θὰ σύρου μιὰν ἀψὰ φωνὴ στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι,
νὰ ταραχτοῦνε οἱ ψυχές, νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸν Ἅδη!
Πᾶρε, παπᾶ, τέσσερις γυιοὶ σήμερο τσ' ἀνεβῆτε,
ἀντάμα μὲ τὸ Γιάννη μου νὰ μοῦ παρασταθῆτε!
Ποῦσαι, παπᾶ μου, δόξα μου, τσ' ἀδέρφια μου, φτερά μου,
νὰ δεῖτε ποὺ στεφάνωκα σήμερο τὴ Μαρζά μου!
Μαρζὰ περιπλεγμένη μου γνῶσες τσαὶ φρονιμάδες,
σενά 'ναι ἀνεχτίμητοι οἱ γιέδιτσοί σου χάρες.
'Εσύ 'σαι ἀξιοτίμητη τσαὶ 'φάνη ἡ καλιτά σου,
φρόνιμα ποὺ τὴν πέρατσες, Μαρζά, τὴ λευτεριά σου!
Μοσκοκανέλλα μερωδιὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ κορμί σου,
ἀπὸ τὴ φρονιμάδα σου τσ' ἀπ' τὴ μπολλὴ τιμή σου!
Γαμπρέ μου, γὼ σὲ διάλεξα μυρζιστικὸ τσυδώνι
ἀπὸ τ' Αὐλωνιτιάνικο τῆς Στεφανίνας 'γγόνι.
† Καλὴ τ' 'Απᾶ.

3.

Ἡ μέρα ἡ σημερινὴ ἀνάστασι νὰ γένει,
νὰ χαϊδευτῆ ἡ μαννούλα μου ἡ πολυοπικραμένη!
Ἡ μάννα μου τσινδύνεψε σὰν τὸ τσερὶ νὰ λειώσει,
γιατὶ ὑπόφερε πολλά, γιὰ νὰ σὲ στεφανώσει.
'Απόψε ὠνιερεύτηκα πὼς ἔρθαν οἱ γονεῖς μου
τσαὶ μοῦπαν νὰ μὴ λυπηθοῦ στὸ γάμο τ'ς ἀδερφῆς μου.
Τσαὶ γὼ τοὺς ἀποκρίθηκα, λεύτερος θὰ καθήσου,
πέρι τοὺς ἀδερφάδες μου ἀνύπαντρους ν' ἀφήσου.
Κάλλιο νὰ μείνου λεύτερος, λεύτερος νὰ γεράσου,
πέρι τοὺς ἀδερφάδες μου νὰ τοὺς κακομεράσου.
Μαρία μου, στὴ μπόρτα σου πουλάτσα τσηλαϊδοῦνε,
σοῦ τά 'φερε ὁ χαδούλης σου, διὰ νὰ σὲ ξυπνοῦνε!
Λάμπει ὁ ἥλιος τὸ πρωΐ, λάμπει τὸ μεσημέρι,
λάμπουν ἡ νύφη τσ' ὁ γαμπρὸς σὰν τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι.
† Ροδάνθη.

Σὰν τελειώσουν γιὰ τοὺς πεθαμένους, θ' ἀρχίσουν τὰ τραγούδια τοῦ γάμου.

4.

Σὺ πού 'κανες τὸν οὐρανό, τὸ γκόσμο μ' ἕνα γνέμα,
δός μου τσαὶ μένα λοϊσμό, δός μου τσαὶ μένα πνέμα,
πολλὰ τραγούδια τσ' ἔμορφα νὰ δυνηθοῦ νὰ κάμω
τῆς νύφης μας τσαὶ τοῦ γαμπροῦ τσ' ὅσοι ἔρθανε στὸ γάμο!
Βασίλισσά 'σαι, νύφη μου, ἔχεις τσαὶ τὴ γκορώνα,
ἔχεις τσαὶ τὴ μπαράδεισος στ' ἀχείλι τσαὶ στὸ στόμα!
Καλὴ τοῦ Σμπούνου ἔμορφη, πολλά 'ναι τὰ καλά σου,
σὰ δυὸ μῆλα τῆς Ζαγορᾶς ἔναι τὰ μά'ουλά σου.
Δὲν ἔδα 'γὼ πορτοκαλιὰ νά 'χει ἀσημένιους κλώνους,
ὡσὰν τὴν Ἄννα τοῦ Κωστῆ στοὺς ἐδικούς μου χρόνους.
Μὲς στὶς διολέττες τὶς μαβιές, στὴ μοσκομαντζοράνα,
ἔξε πουλάτσα κάθονται μὲ τὴ γλυτσά τους μάννα.
Πετοῦνε μὲς στὶς λεμονιές, στ' ἄθι, στὸ περιβόλι,
ἔναι οἱ κόρες τοῦ Κωστῆ, ποὺ τοὺς ζηλεύουν ὅλοι!
'Ελπίδα μου, μοσκοκαρφιά, μοσκοκαρφιὲς μυρίζεις
τσ' ἀπὸ τ' ἀρχοντοκόριτσα σοῦσαι ποὺ ξεχωρίζεις.
Καμμιὰ στὸ γκόσμο δὲ μπορεῖ στὴν ἐμορφιὰ νὰ φτάσει,
σὰν τὴ Φροσύνη τοῦ Κωστῆ τὴ ζαχαρένια πλάσι!
Περζίχαρζη Κατερζινιώ, πάνου σ' ἕνα κλαδάτσι
τοὺς χάρες σου νὰ τσηλαϊδεῖ ἔρθε ἕναν ἀηδονάτσι.
Σὰν τὴν αὐγὴ τὴ δροσερζὴ μὲ τ' ἄθια φορτωμένη,
ἔν' ἡ 'Αγαθονίτσα μας μὲ χάρες στολισμένη.
Δὲν ἔδανε τὰ μάτια μου κόρζη χαρζιτωμένη
σὰν τ' ν 'Αμερ'σούλα τοῦ Κωστῆ, τὴ μορφοκαμωμένη.
Χαίρεται ὁ κάμπος λούλουδα, χαίρεται μελικάρζα,
χαίρεται τσ' ἡ κουμπάρα μου τὰ δυό της παλληκάρζα!
'Ωσὰν τὸ καπελέτικο ἡ Ἄ τ' 'Απᾶ ροδίζει
τσαὶ μὲ τὴν ὠμορφάδα της τοὺς νέους δαιμονίζει!
'Αρόδι καπελέτικο
ἀξίζει ἕνα Βενέτικο!
Λάμπει ὁ ἥλιος, λάμπει, λάμπει τ' ἀκάλλη σου,
λάμπει τσαὶ τὸ φταδάτσι πὰ στὸ τσεφάλι σου!
Μορφοπαπαμανώλενα, γλυκό μου πορτοκάλι,
ἐντά 'χει τσαὶ μαράθητσε τὸ δροσερό σ' ἀκάλλη;
'Ασημένιο μου ρολόϊ,
πάνου ἀπὸ τ' ἀρχοντολόϊ.

† Καλὴ τ' 'Απᾶ.

5.

Νύφη, νοὶ φρονιμάδες σου σὲ περιβόλι μπῆκαν,
κρίνους τσαὶ τριαντάφυλλα γιὰ δῶρα σοῦ χαρίκαν.
'Απὸ τὴ φρονιμάδα σου τσαὶ τὴ μπολλὴ τιμή σου,
χρυσὸ στεφάνι πλέξανε, βάλαν στὴ τζεφαλή σου.

Νύφη, κορώνα τοῦ χωριοῦ, σὲ ὅλα ἔχεις χάρι,
σύ 'σαι διαμάντι ἀτίμητο τσαὶ τοῦ σπιτιοῦ καμάρι.
Ἔπερες ταῖριν ἔμορφο τσαὶ πολυζηλεμένο,
τὸ διαλεχτὸ ἀπ' τὸ σπίτι τους, τὸ μπολυαγαπημένο.
Νύφη, νέσὺ τὸ τσέρδισες τῆς Στσῦρος τὸ καμάρι,
τοῦ παραδείσου τὸν ἀνθό, τὸν ἥλιο, τὸ φεγγάρι.
Τὰ μάτια τσαὶ τὰ φρύδια του γελοῦν, πετοῦν ἀχτίδες,
πλανεύουν τσαὶ παιζογελοῦν τσαὶ δίνουνε ἐλπίδες.
Γαμπρέ μου, σοῦ χαρίζομε μπαξὲ μὲ τὰ λουλούδια,
μὲ δέντρα, μ' ἄθια, μὲ καρπούς, μὲ κρίνους, μὲ ζουμπούλια.
Νὰ τὸν προσέχεις πάντοτε, θἆναι τιμὴ γιὰ σένα
νὰ στέκουν πάντα δροσερά, πάντοτες ἀνθισμένα!
Σὰν οὐρανὸς μοῦ φαίνεσαι μὲ τ' ἄστρα στολισμένος,
σὰ γκρύα βρύσι μὲ νερά, σὰ γκάμπος ἀνθισμένος!
Σὰν τὸ δεντρὶ τὸ δροσερὸ ποῦν' ἄνθια φορτωμένο,
ἔτσ' εἶν' καὶ τὸ κορμάκι σου χάρες περιπλεγμένο.
Ὅλα τ' ἀηδόνια, τὰ πουλιὰ νἀπάνω τσηλαϊδοῦνε
τσαὶ ψάλλουνε τοὺς χάρες σου, πολὺ τοὺς ἐπαινοῦνε.
Σὰν τὴν ἡμέρα τὴ γκαλή, τὴ λαμπροστολισμένη,
ἔτσι νᾶν' κι' οἱ καρδοῦλες σας πάντοτε ἀνθισμένοι!

Κόρη τῆς Καλῆς τ' Ἀπᾶ, Ἑλένη τοῦ Γαρυόφαλλου, ἐτῶν 65.

6.

. . . . . .
Μιὰ μοναχούλα τσ' ἀρφανὴ σήμερο στεφανώθη,
ἔναι μηλιὰ μὲ τὸν ἀνθό, σὲ κρίνο παραδόθη.
. . . . . .

7.

Δὲν ἔχομε ἀπ' τὸ Θεὸ καμμιὰ μεγάλη πίκρα,
νὰ κάνομε, χαδούλα μου, τὸ γάμο σου τὴ νύχτα!
Μέρα θὰ τένε κάνομε, στὸν Ἀη-Μ'νᾶ θὰ βγοῦμε,
ποῦμαστε τρεῖς ποιήτριες, τοὺς χάρες σου νὰ ποῦμε!...

Καλὴ τ' Καρεφύλλη.

Τὴν ἄλλη μέρα τοῦ γάμου τὰ παλληκάρια ἁρπάζουν στὰ χέρια τους τὸ γαμπρό, τὸν γυρίζουν μὲ τὸ κεφάλι κάτω καὶ τὸν φοβερίζουν, πὼς θὰ τὸν κρεμάσουν ἔτσι ἀνάποδα νὰ τὸν καπνίσουν μὲ ἄχυρα. Δὲν τὸν ἀφήνουν, ἂν δὲν τοὺς τάξει ἕνα ἀρνὶ ἢ ἕνα πετεινὸ νὰ τοὺς κάνει τραπέζι, νὰ φᾶνε καὶ νὰ γλεντήσουν.

Τὴν Τετάρτη μαζευόντανε ὅλες οἱ γυναῖκες, νὰ πᾶνε στὸν ποταμὸ νὰ πλύνουν τὰ ψωμομάντηλα, ποὺ λερώθηκαν ἀπ' τὰ τραπέζια τοῦ γάμου. Ἀργὰ τὸ δειλινὸ κατέβαιναν οἱ ἄντρες μὲ τὴ λύρα, τὶς ἔπαιρναν καὶ γύριζαν στὸ χωριὸ τραγουδῶντας, πήγαιναν στὸ σπίτι καὶ στήνανε χορὸ καὶ γλεντοῦσαν ὅλη νύχτα.

Οἱ νιόνυφες, ἅμα συναπαντηθοῦν στὸ δρόμο, φιλιοῦνται.

Οἱ νυφάδες ποὺ στεφανώθηκαν τὴν ἴδια μέρα, ἅμα συναντηθοῦν γιὰ πρώτη φορὰ στὸ δρόμο, φασκελώνει κρυφὰ ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, ὅποια πρωτοπρολάβει. Ἡ ἄλλη θὰ χηρέψει, λένε.

Τὴν πρώτη χρονιὰ τοῦ γάμου οἱ νιόπαντροι δὲν κάνει ν' ἀκούσουν τὰ γράμματα τὰ νεκρώσιμα οὔτε τὰ γράμματα τοῦ γάμου γιὰ δεύτερη φορά. Γι' αὐτό, ἂν δὲν χρονίσει τὸ ἀντρόγυνο, δὲν πάει μήτε σὲ γάμο μήτε σὲ λείψανο.

Ἡ νύφη κυρίως, ἀλλὰ καὶ ὁ γαμπρός, δὲ διασκελοῦνε τὸν ποταμό, ὥς νὰ περάσουν σαράντα ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου.

Δυὸ ἀδέρφια δὲν κάνει νὰ στεφανωθοῦν τὸν ἴδιο χρόνο, τὸ ἕνα ἀπ' τὰ δυὸ ἀντρόγυνα δὲ θὰ προκόψει.

7. ΘΑΝΑΤΟΣ

Σὰ δὲ βγαίνει ἡ ψυχὴ κανενὸς καὶ ψυχομαχᾶ καὶ τυραννιέται μέρες, λένε πὼς ἔκαψε τὸ ζυγὸ ἀπὸ τὸ ἀλέτρι καὶ φέρνουν μὲς στὸ σπίτι ἕνα ζυγὸ καὶ τὸν ἀκουμποῦν πάνω στὸν ἄρρωστο, γιὰ νὰ βγεῖ ἡ ψυχή του.

Τὰ παλιὰ χρόνια οἱ γυναῖκες μὲ ὅ,τι ροῦχα φοροῦσαν τὴν ὥρα ποὺ ξεψύχησε ὁ ἄνθρωπος, ἔπρεπε νὰ μείνουν χωρὶς ν' ἀλλάξουν ἕνα χρόνο. Τὸ ἔκαναν γιὰ θλῖψι (πένθος). Τώρα τὸ φυλᾶνε μόνο σαράντα μέρες.

Τὶς πρῶτες σαράντα μέρες δὲν ἔτρωγαν κρέας.

Σὰν πεθάνει ὁ ἄνθρωπος, σηκώνουν τὰ ροῦχα ποὺ ἦταν πεσμένος καὶ ξεψύχησε. Ἂν εἶχε κρεββάτι, τὸ λύνουν.

Ὕστερα θὰ πλύνουν τὸ λείψανο μὲ κρασί, θὰ τὸ σαβανώσουν, ἡ σαβανώτρα θὰ κάνει ἕνα σταυρὸ ἀπὸ κερὶ καὶ θὰ τὸν βάλει στὸ στόμα τοῦ νεκροῦ, γιὰ νὰ μὴ βρυκολακιάσει. Ὕστερα θὰ ντύσουν καὶ θὰ στολίσουν τὸ λείψανο. Ἂν εἶναι νέα γυναῖκα ἢ ἀνύπαντρη, θὰ τῆς βάλουν τὴν καλὴ φορεσιά, τὴ νυφική. Τοὺς ἄλλους τοὺς σκεπάζουν μὲ τὰ χρυσὰ σεντόνια καὶ τὰ μεταξωτὰ παπλώματα πού, γι' αὐτὸ τὸ λόγο, τὰ λένε **νεκροπαπλώματα**.

Λένε πὼς σὰν πεθάνει καμμιὰ ἀνύπαντρη, τὴν πιάνουν οἱ δαιμόνοι καὶ τὴν τρυποῦν. Ἄλλοι λένε πὼς οἱ ἴδιοι οἱ ἄγγελοι τὶς πιάνουν τὶς κοπέλλες καὶ τοὺς δίνουν ἕνα μπερντάχι ὅλοι ἀράδα.

Θὰ πάρουν μὲ μιὰ κλωστή, σπάγγο ἢ ὅ,τι ἄλλο, δυὸ μέτρα (ὄξαμα) τοῦ ἀπεθαμένου, πόσο εἶναι τὸ μάκρος του. Τὸ ἕνα θὰ τὸ δώσουν στὸ μαραγκὸ ποὺ θὰ κάνει τὴν κάσσα. Τὸ ἄλλο τὸ χώνουν σὲ μιὰ τρῦπα τοῦ τοίχου πάνω ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ ν' ἀφήσει τὴν τύχη του ὁ πεθαμένος, νὰ μὴν τὴ σηκώσει καὶ τὴν πάρει ἀπ' τὸ σπίτι.

Πάνω στὸ κούτελο τοῦ πεθαμένου βάζουν ἕνα φλουρὶ καὶ τ' ἀφήνουν ὅλη νύχτα, ὥς τὴν ὥρα ποὺ θὰ τὸν σηκώσουν, γιὰ νὰ μὴν πάρει χρῶμα, νὰ μὴν κιτρινίσει. Ὅλη τὴ νύχτα μεταλλάσσουν πάνω στὸ πρόσωπο τοῦ πεθαμένου βρεγμένα πανιά, γιὰ νὰ μὴ χαλάσει.

Ἀπ' ὅπου περάσει τὸ λείψανο, κλείνουν τὶς πόρτες καὶ βγαίνουν καὶ χύνουν νερὸ ἔξω ἀπὸ τὶς πόρτες στὸ δρόμο, γιὰ νὰ γλιστρήσει ὁ Χάρος, νὰ μὴ μπεῖ καὶ πάρει κανένα.

Ὅσο νὰ θάψουν τὸ λείψανο, δὲ δουλεύουν.

Σὰ σηκώσουν τὸ λείψανο, σκουπίζουν ἀνάποδα. Τραβοῦν τὰ σκουπίδια ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα κατὰ μέσα στὸ σπίτι.

Ὡς νὰ περάσουν τρία χρόνια, ποὺ θὰ κάνουν τὴν ἀνακομιδή, δὲν ἀσβεστώνουν καὶ δὲν ἀποσαίρουν τὰ σπίτια γιὰ πένθος.

Ὅσο εἶναι λείψανο στὸ σπίτι, σκεπάζουν τοὺς καθρέφτες. Τοὺς καθρέφτες τοὺς σκεπάζουν καὶ ὅσο βαστᾶ τὸ πένθος.

Μὲ τὸ βασίλεμα τοῦ ἥλιου σκεπάζουν τὸ λείψανο καὶ τ' ἀφήνουν σκεπασμένο ὅλη τὴ νύχτα.

Στὸ βασίλεμα τοῦ ἥλιου καὶ τὴ νύχτα δὲν κάνει νὰ κλαῖς τοὺς πεθαμένους, γιατὶ λένε πὼς τοὺς κολάζουν.

Ἅμα τὸ λείψανο εἶναι γελαστό, θὰ πάρει κι' ἄλλους μαζύ. Τὴν ὥρα ποὺ βάζουν τὸ νεκρὸ στὴν κάσσα, ἂν κουνηθῆ τὸ κεφάλι του, θὰ πάρει κι' ἄλλους μαζύ.

Ἅμα βρέχει καὶ βραχῆ τὸ λείψανο, θὰ βρέχει ὀχτὼ ἡμέρες.

Ὅσοι βρεθοῦν μέσα στὴν κάμαρα, τὴν ὥρα ποὺ ξεψύχησε ὁ ἄνθρωπος, θ' ἀλλάξουν ὅλα τους τὰ ροῦχα καὶ θὰ τὰ πλύνουν, γιατὶ λένε, πὼς εἶναι ματωμένα ἀπ' τὸ σπαθὶ τοῦ ἀγγέλου.

Ὅταν εἶσαι μέσα τὴν ὥρα ποὺ θὰ διαβάσουν τὴν εὐχή, γιὰ νὰ σηκώσουν τὸ λείψανο, δὲν κάνει νὰ γυρίσεις σπίτι σου ἀπ' τὸ νεκροταφεῖο, πρέπει νὰ ξαναπᾶς πάλι στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ. Ἂν δὲν προλαβαίνεις καὶ βιάζεσαι νὰ γυρίσεις σπίτι σου, πρέπει νὰ περάσεις πρῶτα ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, ν' ἀνάψεις ἕνα κερὶ καὶ νὰ προσκυνήσεις κι' ἔπειτα νὰ γυρίσεις.

Τὴν τρίτη μέρα ἀπὸ τὸ θάνατο πλύνουν τὰ ροῦχα τοῦ νεκροῦ καὶ ἂν δὲν προλαβαίνουν ὅλα, πλύνουν ἕνα τουλάχιστο.

Σὰν πεθάνει κανεὶς Τρίτη, θὰ πάρει μαζὺ ἄλλους τρεῖς ἀπὸ τὸ σόϊ του.

Τὴν ὥρα ποὺ θὰ ρίξουν τὰ χώματα νὰ θάψουν τὸ λείψανο, τραβιοῦνται πέρα νὰ μὴ σκεπαστῆ ἡ σκιά τους ἀπὸ τὰ χώματα, γιατὶ θὰ πεθάνουν.

Τὴν ὥρα ποὺ θὰ σηκώσουν τὸ λείψανο, ἅμα τὸ βγάλουν ἀπ' τὸ σπίτι, θὰ σπάσουν ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα τὸ πιάτο, τὴ βαβάθα, ἢ ὅ,τι ἄλλο δοχεῖο ποὺ ἔπλυναν τὸ λείψανο. Μέσα στὴν κάσσα θὰ βάλουν καὶ τὸ ψαλίδι ποὺ ἔκοψαν τὸ σάβανο, τὴ βελόνα καὶ ὅ,τι ἄλλο μεταχειρίστηκαν γιὰ νὰ ἑτοιμάσουν τὸ λείψανο.

Παίρνουν ἀπ' τὸ σπίτι ποτήρι μὲ λάδι καὶ λαήνι μὲ νερό. Ὁ παπᾶς θὰ χύσει τὸ λάδι καὶ τὸ νερὸ πάνω ἀπὸ τὸν τάφο, θὰ γράψει πάνω σ' ἕνα κολύφι (κομμάτι ἀπὸ ἀγγεῖο πήλινο σπασμένο) Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾶ! καὶ θὰ τὸ βάλει μὲς στὸ στόμα τοῦ νεκροῦ, γιὰ νὰ μὴ βρυκολακιάσει, κι' ὕστερα θὰ ρίξει τὰ χώματα νὰ τὸν σκεπάσει.

Τὸ λαήνι μὲ τὸ νερὸ ἄλλοτε, ἅμα ἄδειαζε, τὸ ἔσπαζαν πάνω στὸν τάφο, τώρα τὸ δίνουν στοὺς φτωχούς.

Τὴν ἄξινα καὶ τὸ φτυάρι ποὺ ἔσκαβαν τὸν τάφο, τὰ ἔφερναν καὶ τ' ἀκουμποῦσαν πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ καὶ τὰ θύμιαιναν ἄλλοι ὀχτὼ καὶ ἄλλοι τρεῖς μέρες.

Σὰ θὰ φτάσουν στὸν Κόντ'λε (στὸ νεκροταφεῖο), θ' ἀκουμπήσουν τὴν κάσσα στὴν ἄκρη τοῦ τάφου καὶ θὰ πάρουν πίσω τὸ νεκροπάπλωμα ἢ τὸ χρυσοκέντητο σεντόνι καὶ τὸ μαξιλάρι ποὺ ἔχουν βάλει στὸ λείψανο. Ὁ κόσμος θὰ σταθῆ ἀπ' τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη μεριὰ καὶ θὰ περάσει ἀπ' τὴ μέση ἡ γυναῖκα ποὺ βαστᾶ τὰ ροῦχα, νὰ γυρίσει ἐκείνη πρώτη στὸ σπίτι καὶ ἀπὸ πίσω οἱ ἄλλοι.

Ἀπὸ τὴν καλὴ φορεσιὰ παίρνουν πίσω τὸ φ'τᾶ, τὴ ζώνη μὲ τὰ κλειδωτήρια καὶ τὰ καλλίγια (παντόφλες). Ἅμα ἔχει κι' ἄλλα κορίτσια ἀνύπαντρα στὴν οἰκογένεια, παίρνουν πίσω καὶ τὰ κεντητὰ μανίκια ἀπὸ τὸ πουκάμισο.

Σὰ φέρουν τὰ ροῦχα στὸ σπίτι, τὰ βάζουν πάνω σ' ἕνα σκαμνὶ στὸ σ' φᾶ ἢ ἐκεῖ ποὺ ξεψύχησε ὁ ἄνθρωπος, ἀνάβουν τὸ κερὶ ποὺ εἶχαν ἀνάψει στὸ λείψανο, θυμιάζουν τὰ ροῦχα, ὕστερα σβήνουν τὸ κερὶ μέσα σὲ μιὰ κολλυβόκ'πα γεμάτη νερό. Μὲ τὸ νερὸ ἐκεῖνο ραντίζουν τὰ ροῦχα τοῦ πεθαμένου, ρίχνουν στὶς τέσσερις γωνιὲς τοῦ σπιτιοῦ, χύνουν καὶ πλύνονται ὅσοι βρέθηκαν μέσα, τὴν ὥρα ποὺ ξεψύχησε ὁ ἄνθρωπος, ραντίζουν καὶ τὰ ροῦχα τους, γιὰ νὰ τὰ καθαρίσουν ἀπ' τὰ αἵματα. Λένε πὼς εἶναι ὅλα

ματωμένα κι' ὅσοι ἦταν ἐκεῖ, εἶναι βουτηγμένοι στὰ αἵματα ὡς τὸ γόνατο ἀπ' τὸ σπαθὶ τοῦ ἀγγέλου (τοῦ Χάρου).

Τὰ ροῦχα τ' ἀφήνουν ἔξω ἀπ' τὴν κασσέλα σαράντα μέρες. Τὰ θυμιάζουν κάθε μέρα, ὕστερα τὰ φυλᾶνε καὶ τὰ ξαναβάζουν, ὅταν περάσει ἡ θλῖψι.

Ἡ μάννα κι' ὁ πατέρας δὲν ἀκολουθοῦν τὴν κηδεία τοῦ πρώτου παιδιοῦ ποὺ θὰ τοὺς πεθάνει, ἀλλὰ μένουν στὸ σπίτι, γιὰ νὰ μὴν τοὺς πεθάνουν κι' ἄλλα.

Τὴ μέρα τῆς κηδείας καὶ τὶς πρῶτες μέρες ὕστερ' ἀπ' τὸ θάνατο, πολλὲς φορὲς ὡς τὰ σαράντα, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ πιὸ στενοὶ φίλοι πᾶνε τὶς παρηγοριές.

Ἑτοιμάζουν δηλ. καὶ πᾶνε φαῖ στοὺς θλιμμένους καὶ τρῶνε μαζύ, ὅσοι βρεθοῦνε, γιὰ συντροφιά.

Τὰ πρῶτα χρόνια ὡς τὰ σαράντα δὲν ἔτρωγαν κρέας. Τώρα δὲν τρῶνε κρέας μόνο τὶς ὀχτὼ πρῶτες μέρες. Τὸ φαῖ τὸ βάζουν σὲ κάτι ἰδιαίτερες σουπιέρες σκεπαστές, ποὺ τὶς λένε βαβάθες τῆς παρηγοριᾶς. Τὶς πρῶτες μέρες ἑτοιμάζουν καὶ πᾶνε μάτσι. Γιὰ τὸ μάτσι κάνουν ζύμη ἀπὸ σταρένιο ἀλεύρι, ἀνοίγουν φύλλο ψιλό, τὸ τυλίγουν γύρω στὸ ματσοκάλαμο, τραβοῦν καὶ βγάζουν τὸ ματσοκάλαμο, καὶ τὸ φύλλο ἔτσι διπλωμένο στρογγυλό, τὸ κόβουν σὲ ψιλὲς λουρίδες, ποὺ γίνονται σὰ φιογκάκια. Αὐτὰ καμπόσοι τὰ λιάζουν, γιὰ νὰ μὴν παραλοῦν μὲ τὸ βράσιμο. Ἄλλοι τ' ἀλευρώνουν μόνο καὶ τὰ ρίχνουν σὲ βραστὸ νερὸ νὰ βράσουν. Σὰν κοντεύουν νὰ βράσουν, ρίχνουν μέλι καὶ κανέλλα, τὰ κάνουν σὰ σούπα καὶ τὰ στέλνουν.

Οἱ πιὸ στενοὶ συγγενεῖς, τὶς πρῶτες μέρες τοῦ πένθους, μένουν καὶ τὴ νύχτα καὶ κοιμοῦνται στὸ σπίτι τοῦ πεθαμένου γιὰ συντροφιά.

Οἱ ἄντρες στὴ θλῖψι φοροῦνε τὸ μαντήλι μ' ουλίκα (γυναικεῖα δηλ., διπλωμένο τριγωνικά, οἱ δυὸ ἄκρες πίσω καὶ οἱ ἄλλες δύο δεμένες κάτω ἀπὸ τὸ σαγόνι).

Ὅλοι ὅσοι ἔχουν χάσει ἀνθρώπους δικούς των, κυρίως στὸ διάστημα τοῦ τελευταίου χρόνου, θὰ μαζευτοῦν νὰ μυρολογήσουν τὸ λείψανο καὶ νὰ παραγγείλουν χαιρετίσματα στοὺς πεθαμένους τους ἢ καὶ ἄλλες παραγγελίες!

Ἅμα ἀκουμπήσεις πάνω στὴν Ἁγία Τράπεζα, δὲ λειώνεις.

Ἅμα ἔκαναν τὴν ἀνακομιδὴ καὶ ὁ νεκρὸς δὲν εἶχε λειώσει, τὸν ἔβαζαν ἄλλοτε μέσα σ' ἕνα τσουβάλι ἢ σ' ἕνα στρωματόντυμα καὶ τὸν γύριζαν σαράντα μέρες σὲ σαράντα ἐκκλησίες, ἔστηναν τὸ νεκρὸ πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸν λειτουργοῦσαν σαράντα φορές, γιὰ νὰ λειώσει. Λέγανε, «πίστ' ἀπὸ τ' μπόρτα τῆς ἐκκλησίας ἔναι ἕνας στασμένες!»

Τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦτο δὲν τὸ κάνουν πιά.

Μνημόσυνα.

Γιὰ τὶς ψυχὲς βράζουν κόλλυβα, στάρι, στὶς τρεῖς μέρες τὰ τρίμερα, στὶς ἐννιὰ μέρες τὰ ἐννιάμερα, στὰ σαράντα, στὰ τρίμηνα, στὰ ἑξάμηνα, στὰ ἐννιάμηνα, στὸ χρόνο καὶ στὰ τρία χρόνια.

Τὸ σιτάρι τὸ βράζουν τόσο πιὸ πολύ, ὅσο πιὸ γέρος εἶναι ὁ πεθαμένος, ὅσο νεώτερος εἶναι ὁ νεκρός, τόσο τὸ ἀφήνουν ἄβραστο, νὰ βαστᾶ.

Τὰ κόλλυβα τὰ ἀρτύνουν μὲ τὴν ἀρτυμή. Ψήνουν ἄλευρο στὸ φοῦρνο, ὅσοι ἔχουν, βάζουν καὶ ζάχαρι ἂν θέλουν, ἔπειτα τὸ τρίβουν μὲ μέλι, ρίχνουν μέσα κανέλλα κι' ἄλλα μυρωδικὰ καὶ κάνουν τὴν ἀρτυμὴ (ἄρτυσι).

Ρίχνουν σ' ἕνα πίνακα (σκάφη) τὰ κόλλυβα καὶ τὴν ἀρτυμή, καὶ τὰ ἀνακατώνουν, γιὰ νὰ τὰ ἀρτύσουν ὅλα, νὰ πάει παντοῦ. Ὕστερα τὰ βάζουν σὲ σινιά, σὲ ταψάκια, τὰ σκεπάζουν μὲ ἀρτυμή, τὰ στολίζουν μὲ ρόδι, μαϊντανό, μύγδαλα, σταφίδες καὶ κουφέτες.

"Οσο πιὸ παλιὰ εἶναι ἡ θλῖψι (τὸ πένθος), τόσο πιὸ γλυκὰ φτιάνουν τὰ κόλλυβα.

Στὰ σαράντα, στὸ χρόνο καὶ στὰ τρία χρόνια ζυμώνουν ψωμάκια μικρά, στρογγυλά, τὰ λένε σφραΐδες καὶ τὰ μοιράζουν σ' ὅσους θέλουν νὰ καλέσουν στὸ μνημόσυνο μαζὺ μὲ ἕνα πιατάκι κόλλυβα.

Κάνουν καὶ κουρμπάνι, φαΐ μὲ κρέας καὶ ρύζι, καὶ τὸ μοιράζουν στοὺς φτωχοὺς γιὰ τὸ συχώριο τοῦ πεθαμένου. Τὸ κουρμπάνι φροντίζουν νὰ τὸ μοιράζουν σὲ μονὰ σπίτια, 3, 5, 7, 9, κ.ο.κ.

Βαστοῦνε καὶ στὸ σπίτι καὶ σὰν τελειώσει τὸ μνημόσυνο στὴν ἐκκλησία, πᾶνε οἱ συγγενεῖς καὶ τρῶνε μαζύ. Στοὺς ἄντρες, ποὺ εἶναι στὰ καφφενεῖα, στέλνουν τὸ φαΐ νὰ φᾶνε καὶ νὰ συχωρέσουν.

Κουρμπάνι, ὅσοι θέλουν, κάνουν στὰ σαράντα, στὸ χρόνο καὶ στὰ τρία χρόνια. Κουρμπάνι καὶ στάρι γιὰ τὶς ψυχὲς βράζουν καὶ τὰ Ψυχοσάββατα τῆς Ἀποκριᾶς καὶ τῆς Πεντηκοστῆς. Ἄλλοτε ἔκαναν κουρμπάνι γιὰ τὶς ψυχὲς καὶ τὴν Τσικνοπέφτη καὶ τὸ Σάββατο τοῦ Θωμᾶ.

Μοιράζουν καὶ κολλυβόχ'λε (χυλὸ ἀπὸ κόλλυβα) ὅσοι θέλουν. Γιὰ νὰ κάνουν κολλυβόχ'λε, παίρνουν τὸ ζουμὶ ἀπὸ τὰ κόλλυβα, ἀφήνουν μέσα καὶ λίγα κόλλυβα, ρίχνουν ἀλεύρι, μέλι, τὸ βάζουν στὴ φωτιὰ καὶ δένει, ρίχνουν ἀπὸ πάνω κανέλλα, σουσάμι, ὅποιος θέλει βάζει καὶ μύγδαλα ἢ καρύδια κοπανισμένα, τὸν βάζουν σὲ βαβάθες ἢ σὲ πιάτα καὶ τὸν τρῶνε. Μοιάζει λίγο σὰ μουσταλευριά.

Κόλλυβα κάνουν καὶ στὶς γιορτὲς γιὰ τὴν ὑγεία κείνου ποὺ γιορτάζει ἢ γιὰ χάρι τοῦ Ἁγίου. Τοῦτα τὰ λένε ζωντανὰ κόλλυβα.

Στὸν ἄλλο κόσμο οἱ ψυχὲς πίνουν τὸ νερὸ τ' Ἀλήσμονα καὶ ξεχνοῦνε τὰ περασμένα, δὲ γνωρίζουν καθόλου ἡ μιὰ τὴν ἄλλη. Μόνο τὸ ἀντρόγυνο τὸ καθαρό, τὸ τίμιο, σὰν ἀνταμωθοῦνε, σὰ νὰ θυμῶνται κάτι καὶ λένε: «Κάπου σ' ἔδα! κάπου μ' ἔδες!» ἀλλὰ ποῦ καὶ τί, δὲ θυμοῦνται.

Τὸν παπᾶ σὰν πεθάνει, δὲν κάνει νὰ σαβανώσουν καὶ νὰ σηκώσουν λαϊκοὶ τὸ λείψανό του, μόνο ἄλλοι παπάδες.

Τὸν παλιὸ καιρό, σὰν πέθαινε ἡ μάννα ἢ ὁ πατέρας, ἔπαιρναν τὸ μεγαλύτερο παιδί, τὸ ἔγδυναν θεόκωλο (ὁλόγυμνο), τὸ τρόμαζαν καὶ τὸ ἔβγαζαν ἔξω στὴν πόρτα, στὸ σκαλοπάτι, νὰ τὸ δεῖ ὁ Χάρος, νὰ φοβηθῆ καὶ νὰ φύγει, νὰ μὴν ξαναρθεῖ. Ἐκεῖ πάνω στὸ κατώφλι τὸ ἔλουζαν καὶ μάζευαν τ' ἀπόνερα, νὰ τὰ ρίξουν στὶς τέσσερις γωνιὲς τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ νὰ ξορκίσουν τὸ Χάρο.

Μαριγὼ τοῦ Φραγκούλη

Καὶ πεθαμένη ἡ μάννα ἔχει τὴν ἔννοια τῶν παιδιῶν της. Ἡ ψυχή της γυρίζει τὴ νύχτα στὸ σπίτι καὶ βλέπει τὰ παιδιά της, τὰ σκεπάζει ἄμα εἶναι ξέσκεπα, τὰ προσέχει νὰ μὴν κρυώνουν. Σὰν τὰ δεῖ λερωμένα καὶ κακοπεριποιημένα, λυπᾶται καὶ κλαίει.

Μυρολόγια ποὺ λένε σὲ λείψανα εἶναι κι' αὐτά.

1.

Τὸ Πελαγιὸ πελάϊτσε τσαὶ πάει ἀναγκασμένο,
στ' Ἄη Γιωργιοῦ τὴ λεμονιὰ τὸ ηὗραν κρεμασμένο.
Δὲν ἐλυπήθη ὁ ποταμὸς ἕν' ἀρφανὸ ν' ἁρπάξει,
ὅπου τσοιμοῦνταν μοναχὸ χωρὶς κακὸ νὰ πράξει!
Σὲ ποιά πέτρα νὰ χτύπησε, σὲ ποιό δεντρὶ νὰ βρῆτσε;
Τὴ μάννα του θὰ φίναξε τσαὶ στεναμὸ θ' ἀφῆτσε!

Ἂν ἔχε τὴ μαννούλα του, θά 'τον στὴν ἀγκαλιά της,
θὰ τό 'σφιτζε, θὰ τό 'δενε σφιχτὰ μὲ τὰ μαλλιά της.
Ποῦσαι, μαννούλα μου, νὰ δεῖς ποῦς 'χάθη ἡ Πελαγία,
νὰ τρέξεις νὰ περικαλεῖς Χριστὸ τσαὶ Παναγία!
Ἡ μάννα της, σὰν τ' ἄκουσε, λαχταρζισμένη τρέχει,
τὴ γκόρη της γιὰ νὰ δεχτῆ, μαζύ της νὰ τὴν ἔχει.

'Αμέρισσα τ' Μπονάτσου, ἐτῶν 70
Παραλ. Δ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς Σκύρου, σελ. 156.

2.

Ἂς ποῦ τσ' ἐγὼ ἡ γιάτυχος, ποὺς δὲ σ' ἔδα ποτέ μου,
ἕνα τσεράτσι αὐτούμενο βαστοῦσα τσ' ἔσθετσέ μου!

3.

Ἔθγα, διολέττα μ', ἀπ' τὴ γῆς, ζουμπούλι μ', ἀπ' τὸ χῶμα.
'Αρνήστητσες παλιὰ φιλιά, ἢ μ' ἀγαπᾶς ἀκόμα;

4.

Καλή, ὀχτωμέριτσες στὴ γῆ τσαὶ θὰ δεκαπεντίσεις
τσαὶ δὲν ἔρθες στὴ μάννα σου νὰ τὴ μπαρηγορήσεις,
ποὺ μὲς στὸ σπίτι ἡ γιάτυχος ὡσὰν λωλὴ γυρίζει
τσ' ἕνα μαχαίρι δίστομο τὰ σ'κώτια της θερίζει.
Ξεχώριτσες, θ'γατέρα μου, ὥς ξεχωρίζουν τ' ἄστρα,
ἔφυ'ες ἀπ' τὸ σπίτι μας τσ' ἀπ' τὴ μεγάλη στράτα.
Κάθε πρωῒ σὰ σηκωθοῦ, τὴ μπάντα μου λογιάζου
τσαὶ δὲ σὲ λέπου ἡ γιάτυχος τσαὶ βαριαναστενάζου.
Τὸ μεσημέρι ὄντας ἐρθεῖ, τὴ μπόρτα μας λογιάζου
τσαὶ σοὺ θυμῶμαι ἡ γιάτυχος, κλαίου τσ' ἀναστενάζου!
Τσ' ἐτσείνη ἀναστέναξε τσαὶ λέει πικραμένα,
τρέχουν ἀπὸ τὰ μάτια της δάκρζα φαρματσεμένα,
— «Λυπῶμαι γὼ τὴ μάννα μου, μὰ ἔντα μπορῶ νὰ κάμου;
Δὲν ἤτονε στὸ χέρι μου μηδὲ στὸ θέλημά μου.
Νὰ σφίξεις τὴ γκαρδούλα σου, μάννα μου, μοναχή σου
τσαὶ πές ποὺς δὲ μ' ἐγέννητσες, ποὺς δὲ μ' ἔχες παιδί σου.
Δὲν εἶμ' ἐγὼ στὴν ξενητειά, μάννα, νὰ μ' ἀπαντέχεις,
μόν' ἔμαι μὲς στὴ μαύρη γῆς τσ' ἐλπίδες πιὸ μὴν ἔχεις!
Ποιός ἔτονε ποὺ μοῦθαλε στὰ μάτια μου τὴ μπλάκα;
Δὲν ἐφοθήθη τὸ Θεό, δὲν ἐλυπήθη νιᾶτα;»

Καλὴ τ' Καρεφύλλη
Παραλλαγὴ Δ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς Σκύρου, σελ. 156.

Σὲ μιὰ μάννα ποὺ ἔκλαιγε τὴν κόρη της, τῆς εἶπαν ὅτι πρέπει νὰ χαίρεται, γιατὶ ἡ κόρη της πέθανε ἀνύπαντρη.

5.

— «Γιατ' ὁ Χριστὸς τοὺς λεύτερους θέλει τους νὰ χαθοῦνε,
νὰ μὴν τοὺς ἐπαντρέψουνε, γιατὶ θὰ κολαστοῦνε!

Ἡ μάννα ρώτησε τότε, — «Ἀμὴ γιᾶντα θὰ κολαστοῦνε;»
καὶ τῆς ἐξήγησαν, — «Γιατ' ἔχει ξέταξι πολλὴ τσαὶ σιδερένια κρίσι
τσ' ἕνας μεγάλος δάσκαλος θὰ μᾶς ξεμολοήσει.
Καλότυχοι οἱ λεύτεροι, στέκουν σὰν τσυπαρίσσι!»

Κωστῆς Γιαλούρης

6.

— «Ἐμίσεψα, μαννούλα μου, δὲ μὲ ρωτᾶς ποῦ πάου;
Πηγαίνου στὴ μΠαράδεισος μ' ἀντζέλους νὰ δειπνάου.
Πάου λαμπάδα στὸ Χριστό, τσερὶ στὴ μΠαναγία
τσαὶ στὸ Μεγαλοδύναμο μεγάλη λειτουργία,
ἐτσεῖ ποὺ δὲν εἶν' βάσανα, ἐτσεῖ ποὺ δὲν εἶν' δάκρζα,
στοὺς Ἀποστόλους βρίσκομαι, λὲν τοῦ Χριστοῦ τὰ Πάθια.»
— «Πουλάτσιν ἔχα στὸ κλουβὶ τσαὶ τὄχα μερωμένο
τσαὶ τάϊζά το ζάχαρι τσαὶ τάϊζά το μόσχο
τσ' ἀπὸ τὸ μόσχο τὸ μπολὺ τσ' ἀπὸ τὴ μερωδιά του
ἐσκανταλίστη τὸ κλουβὶ τσ' ἔφυγε τὸ πουλάτσι
τσ' ἐγὼ ἀπὸ πίσου του ἔτρεχα μ' ἕνα χρυσὸ κλαράτσι:
Πουλάτσι μ', ἔλα γύρισε, πουλάτσι μ', ἔλα πίσου!»
— «Σὰν τί καλὸ νὰ θυμηθοῦ τσαὶ πίσου νὰ γυρίσου;
Πόσοι ἀρρωστοῦν τσαὶ ξαρρωστοῦν, πόσοι χτυποῦν τσαὶ γιαίνουν,
τσ' ἐγὼ καθὼς ἀρρώστησα, δὲν ἔδα τὴν ὑγειά μου.»

Ἄ' τ' Ἀπᾶ, ἐτῶν 75.

Πρβλ. Δ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς Σκύρου, σελ. 156.

7.

— «Σ' αὐτὸ τὸ μνῆμα ὄγοιος ἐρθεῖ νὰ βαρζαναστενάξει
τσαὶ ὅ,τι γράφει ἡ πλάκα του νὰ κάτσει νὰ διαβάσει
τσ' ἃ δὲν τὰ βρίσκουνε πρεπά, ὅσα εἶναι τυπωμένα,
νὰ ξέρουν πὼς ὁ λοϊσμὸς ἔφυγε ἀπὸ τὰ μένα!»
— «Γιαντᾶρθες μὲ παράπονο στὸν τάφο μου ἀπάνου;
Ἔπρεπε νὰ παρακαλεῖς, Ἀννιώ μου, νὰ ποθάνου.
Τσ' ἃ μ' ἔχες, ἔντα μέ 'θελες ἄρρωστο στὸ κρεββάτι,
ποὺ 'ρχόσουν μὲ χαμόγελο τσαὶ ἔφευγες μὲ δάκρυ;
Γιὰ πές μου, χαϊδεμένη μου, τὸ ἔθελες ἀκόμη,
νὰ βρίσκομαι εἰς τὴ ζωὴ τσαὶ νὰ μὲ τρῶν' οἱ πόνοι;»
— «Νάξερα, Μανωλάτση μου, πὼς 'θελα σὲ πικράνου,
καλλιά 'χα νὰ μή 'ρχόμουνα στὸν τάφο σου ἀπάνου.
Σὲ ἀπεθύμησα πολὺ τσ' ἔρθα νὰ σ' ἀρωτήσου,
στὸν Ἄδη ὅπου βρίστσεσαι ἂν ἔγιανε ἡ πληγή σου.
'Ενόμισα ὅτι σὰ μπρὶν θὲ νὰ μὲ καρτεροῦσες,
τσ' ὄντες ἀργοῦσα γιὰ νὰ 'ρθοῦ, πολὺ μὲ λαχταροῦσες.
Γιὰ τοῦτο ἔρθα σήμερα μ' ἐλπίδα τσαὶ μὲ θάρρος,
ξέχακα, Μανωλάτση μου, ποὺ σ' ἔπερεν ὁ Χάρος
τσαὶ πῆα τσαὶ σὲ γέρευγα στὸ ἐδικό μας μέρος,

ἐτσεῖ ὅπου καθόσουνα χειμοῦνα τσαὶ τὸ θέρος,
τσαὶ μόνε ξάνοιξα μακρζὰ τ' Ἀπατσινιοῦ τὸ δρόμο,
ἔλεα: Ἔντα νἄγινε ὁ ρεβωνιαστικός μου;
Μήπως ἐγίνητσε καλὰ τσαὶ τὸ ραβδί του πέρε
τσ' ἀπ' τὴ χαρά του τὴ μπολλὴ εἰς τὰ σφαχτά του πῆγε;
Ἤ μήπως πῆε γιὰ τὰ μὲ τσαὶ γώ 'ρθα γιὰ τὰ τσεῖνο
τσαὶ δὲ σ'ναπαντηθήκαμε τσαὶ τώρα τί θὰ γίνω;
Μέσ' τὴ μπολλή μου συλλογὴ τσαὶ μέσα στὴ χαρά μου
ἀκούω νὰ λέει μιὰ φωνή: Τὲν ἔχατσες, μικρά μου.
Τσ' ἔφυγα ἀμέσως τσ' ἔρθα δῶ εἰς τὸ νεκροταφεῖο,
γιὰ τοῦτο λέπεις δάκρυα στὰ μάτια μου τὰ δύο.

Ἄ τ' Νικολῆ τ' Ἀρφανοῦ, ἐτῶν 40

8.

Εἰς τὸν τάφο σου ἀπάνω
ἕνα στέφανο σοῦ βάνω.
Δύο ἔπρεπε νὰ μποῦνε,
γιατ' ὁ κόσμος τί θὰ ποῦνε;
Δυό 'ταν νὰ στεφανωθοῦνε
τσ' ἔταν ἀρραβωνιασμένα.
Μὰ ὁ Χάρος τοὺς ξεχώριτσε τσαὶ ἔπερε τὸν ἕνα!
Ἡ νύχτα ἡ προχτεσινὴ μοῦ φάνη πού 'ταν χρόνος,
γιατὶ μὲ ἔσφαζε βαριὰ μὲς στὴ γκαρδιὰ μ' ὁ πόνος.
Θυμούμουνα τὰ λόγια σου, σὰ μοῦπες νὰ σ' ἀφήσου
τσαὶ μοῦπες νὰ σ' ἀπαρνηστοῦ τσαὶ ἄλλον ν' ἀγαπήσου.
Πῶς, φῶς μου, τ' ἀποφάσισες τσαὶ μοῦπες τέτοιο πρᾶμα;
Δὲ μοὔλεγες καλύτερα νὰ ἐνταφιαστοῦμε ἀντάμα;
Καλλιά 'χα νὰ μοῦ ἔλεγες μαζύ σου ν' ἀποθάνου,
περὶ ποὺ μοῦπες, μάτια μου, ἄλλο ταῖρι νὰ κάμου!
Ὄντες τὸ ταῖρι μου χαθῆ, τσαὶ γὼ ἔμαι χαμένη,
τὸ ἴδιο θἆναι εἴτε ζοῦ, ἢ νἆμαι πεθαμένη.
Ὄντες τὸ ταῖρι μου χαθῆ, ἡ πρώτη μου ἡ γιἀγάπη,
τί μ' ὠφελεῖ νὰ ζήσου γὼ μὲ πίκρες τσαὶ μὲ πάθη;
Ἐπάθιασ' ἡ καρδούλα σου, ὥστε νὰ μ' ἀποχτήσεις
τσαὶ τώρα ποὺ μ' ἀπόχτησες, γερεύεις νὰ μ' ἀφήσεις;
Τσαὶ πῶς μποροῦ νὰ σ' ἀρνηστοῦ, τσαὶ πῶς ν' ἀπομακρύνου,
ποὺ χωρὶς σέ, πουλάτσι μου, στιγμὴ δὲ μπορ' νὰ μείνου;
Τσαὶ πῶς μποροῦ νὰ σ' ἀρνηστοῦ, ἄσπρο μου περιστέρι,
ἐνῶ ρεβωνιαστήκαμε, γιὰ νὰ γενοῦμε ταῖρι;
Ἐνῶ ἡ ζωή μου πέρατσε μὲ τὴ διτσή σου ἔννοια,
τώρα πῶς νὰ σ' ἀπαρνηστοῦ, ὁλόχρυσή μου γέννα;
Πῶς νὰ ξεχάσου ἕνα κορμί, κλουνὶ ἀπὸ τσυπαρίσσι,
ποὺ ὁ Θεὸς δὲ θέλησε γιὰ νὰ μοῦ τὸ χαρίσει;
Ποτὲς ἀπ' τὴ γκαρδούλα μου δὲ θἄβγει τὸ φαρμάτσι,
δὲ θὰ ξεχάσου τ' ὄνομα ποὺ λένε Μανωλάτση!

Ἄ τ' Νικολῆ τ' Ἀρφανοῦ, ἐτῶν 40

9.

Σ' αὐτὰ τὰ δύο μνήματα δυὸ ἀδέρφια ἔναι θαμμένα,
τσαὶ κλαίει ἀπαρζηγόρζητα ἡ μάννα ποὺ τὰ γέννα!
Ἡ μάννα ποὺ τὰ γένναγε κλαίει τσαὶ δὲ μερώνει,
γιατ' ἔχει φίδι στὴ γκαρδιὰ ποὺ οὖλο τὴ δαγκώνει.
Φίδι τῆς τρώει τὰ σωθικά, δὲν ξέρει τί νὰ κάνει,
γιατ' ἔχασε δύο παιδιὰ κάτου ἀπὸ τὸ στεφάνι.
Πρῶτα τὸ Μανωλάτση της, ποὺ εἶχε ρεβωνιάσει
τσ' ὕστερα τὴ Μαυριτσία της κάτ' ἀπὸ τὸ στεφάνι.
Τσαὶ ξεγυμνώνει τὸ σπαθὶ Παραστσευὴ τὸ βράδυ,
παίρνει τὴ Μαυριτσία της τσαὶ τήνε πάει στὸν Ἄδη.
Τσ' ὁ Μανωλάτσης τ' ἄκουσε, ἀναγκασμένες τρέχει,
τὴν ἀδερφή του νὰ δεχτῆ, μαζύ του νὰ τὴν ἔχει.
Στὸ δρόμο ὅπου πήγαινε βρζίστσει τὴ Μαυρζικία
τσαὶ βάσταγε στὰ χέρζα της γαρουφαλλάτσα τρζία.
— «Πᾶρ' τα, τοῦ λέει, ἀδερφέ, γιὰ νὰ τὰ βάλεις βότα,
πῶς μεθυσμένες ἔσονε, τσαὶ τά 'βαζες τσαὶ πρῶτα.
Τὄνα τὸ πέβει ἡ μάννα σου, τὸ ἄλλο ἡ γιἀδερφή σου,
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο ἡ ρεβωνιαστιτσή σου.»
— «Πές μ', ἀδερφή, ἡ γι' Αννα μου μὴν ἔπερε ἄλλο ταῖρι;»
— «Ὄχι, ἀδερφέ, ἡ γι' Αννα σου πάντα πιστὴ θὰ μένει,
ἀπὸ τὰ νύχια στὴ γκορφὴ τὰ μαῦρα βουτημένη!»

Ἄ τ' Νικολῆ τ' Ἀρφανοῦ

10.

Χάρε, σκληρὲ καὶ ἄπονε, γιατὶ νὰ μὲ λαβώσεις,
νὰ πάρεις τ' ν Ἀμερσούλα μου τσαὶ νὰ τὴ θανατώσεις;
Δὲ συλλοΐστης μιὰ στιγμὴ τὰ ὥμορφά της νιᾶτα,
κοπέλλα δεκοχτὼ χρονῶ μὲ χάρες καὶ μὲ χάδια;
Τὴν ἔχα μιὰ τσαὶ μοναχή, ἔτρεμε ἡ καρδιά μου,
τσαὶ τώρα μοῦ τὴν ἅρπαξες, μοῦκοψες τὰ φτερά μου!
Καίομαι καὶ φλογίζομαι σὲ μιὰ φωτιὰ μεγάλη
καὶ ἡ μεγάλη φλόγα της στὸν Ἄδη θὰ μὲ βάλει!
Μαῦρα μου γλυκά μου μάτια, καστανὰ σγουρὰ μαλλιά,
σεῖς μ' ἀνάψατε τὴ φλόγα παντοτ'νὰ μὲς στὴ γκαρδιά.

Ἀννούλα τ' Χαριλάου, χήρα Μαυρίκη,
ἐτῶν 55, γιὰ τὴ μοναχοκόρη της.

11.

Ἀνάθεμά τε τὸ στρατὸ τσαὶ τὴν ὑπηρεσία,
ποὔστειλε τὸ χαδούλη μου τσαὶ πῆε στὴ Ρωσσία
τσ' ἀρρώστησε τσαὶ πέθανε ἡ γιἀγάπη μ' ἡ μεγάλη,
χωρὶς νὰ γείρει κεφαλὴ στὴ μητριτσή μου ἀγκάλη!
— «Νάμονα, χαδεμένε μου, στοῦ κρεββατιοῦ τὴν ἄκρη,
νὰ τρέχει ἀπὸ τὰ μάτια μου φαρματσεμένο δάκρυ.

Γυιέ μου, πολύτιμε σταυρέ, ποῦ σ' ἔβαλαν νὰ γιώσεις,
τὴν ἄτυχος τὴ μάννα σου σὰν τὸ τσερὶ νὰ λειώσεις;
Γίνου, χαδούλη μου, δεντρὶ τσαὶ θυμιατὸ ἀσημένιο
τσαὶ γκόρφι μὲ τοὺς δυὸ σταυροὺς μαλαμοκαπνισμένο!»
—«Σὰ φέρουν τὴ γκασσέλα μου, μητέρα, νὰ μὴ γκλάψεις,
μόνε τὰ ροῦχα τοῦ στρατοῦ βάλε φωτιὰ νὰ κάψεις!
Νὰ τσαίεσαι, μαννούλα μου, ὡς τσαίονται τὰ ροῦχα
τσαὶ νὰ φινάζεις δυνατά, ποῦναι ὁ γυιὸς ὁπού'χα;
Ποῦν' τὸ καλό μου τὸ παιδὶ τσ' ὁ νιὸς ποὺ τὰ φοροῦσε
τσαὶ τὲν κουρφοκαμάρωνα, ὅντας ἐπερπατοῦσε!»

Ἄ τ' Νικολάου, χήρα Μαρουδῆ, ἐτῶν 82.
Ὅταν σκοτώθηκε ὁ γυιός της στὴν ἐκστρατεία τῆς Ρωσσίας, στὸ μεγάλο πόλεμο.

12.

—«Γίνου, παιδί μου, σύννεφο τσαὶ σιγανὸς ἀέρας
τσαὶ πέρνα ἀπὸ τὸ σπίτι μας μιὰν ὥρα τῆς ἡμέρας.»
—«Δὲν εἶναι, μάννα, βολετὸ νὰ ρθοῦ στὸν τόπο τοῦτο,
μόνου τὴ νύχτα θά'ρχομαι νὰ παίζου τὸ λαβοῦτο,
γιατὶ στὸν Ἄδη βρίσκομαι μὲ τὶς ἀποθαμένοι,
οἱ πιὸ ἀγαπημένοι μου ἔναι οἱ λαβωμένοι.
Τὸ μελαγγόνι, μάννα μου, γέρεψε νὰ μὲ φάει
τσαὶ μ' ἔστειλε στὴ μαύρη γῆς νὰ πά νὰ κάνου Μάη.
Ὄντες θὰ μὲ γερέψουνε, μάννα, νὰ πά νὰ παίξου,
πέστε τους πὼς βουλήθηκα μακρὰ νὰ ταξιδέψου.
Λυπῶμαι τὸν πατέρα μου, μαννούλα μου, τσαὶ σένα.
Κάνετε τὴν ὑπεμονή, πέστε ποῦμαι στὰ ξένα.
Κάνε, μάννα μ', ἀπεμονή, δὲν εἶσαι μοναχή σου,
τ'ς ἄλλους μαννάδες λόγιαξε τσαὶ σοὺ παρηγορήσου.»

Ὅταν σκοτώθηκε ὁ Θοδωρῆς τ' Μιχαλάτση τ' Βολιώτη, ὁ λαβουτιέρης, τὴ μπαραμονὴ τῆς Πρωτομαγιᾶς, π' τὲ μπλάκωσε τὸ μελαγγόνι, ἡ μάννα τ' ἔπε τ' ς Ἀμέρισσας τ' Μπονάτσου τσαὶ τοὔκανε αὐτὸ τὸ μυρολόϊ.

13.

Ὄντες σὲ εἶδα, ἀφέντη μου, μοῦ φάνης σὰ λιοντάρι,
ἔχες τὸ τσοῦμα πάπλωμα, τὸν ἄμμο μαξιλάρι.

Καλὴ τ' Μακρῆ γιὰ τὸν πατέρα της ποὺ σκοτώθηκε περιεργαζόμενος μιὰ ὀβίδα στὴν ἀκροθαλασσιά.

14.

—«Περζικαλοῦ σε, μαύρζη γῆς, νὰ μὴ μοῦ τὸ χλωμιάσεις!»
—«Ἐγὼ στὶς τρζεῖς χλωμιάζου το, στὶς πέντε κατελοῦ το
καὶ στὶς ἑφτὰ τσαὶ στὶς ὀχτὼ χαλοῦ τὰ μαῦρα μάτια,
χαλοῦ τὰ καμπανόφυλλα, τὴν ἀργερζὴ τὴ γλῶσσα.»

Φροσύνη τ' Γιάννη τοῦ Νικολῆ, ἐτῶν 55.

15.

— «Τὸ ξέρου πὼς ἔν' ἄπρεπο τραγούδια γιὰ νὰ γράψου,
μὰ τέτοιο θάνατο σκληρὸ ποτὲ δὲ θὰ ξεχάσου.
Πέστε, πῶς νὰ μὴ γκαίγομαι, πῶς νὰ μὴ μπαλαβώσου,
ἐνῶ μὲ στεῖλαν μόνη μου νὰ πά νὰ τὲ σηκώσου!
Καὶ σὰ μουρθεῖ στὸ λοϊσμὸ πούστσυψα νὰ τὲ μπιάσου,
μοῦ σταματάει τὸ μυαλό, κοντεύου νὰ τὰ χάσου!»
— «Τ'ξερ', ἀγαπημένη μου, ποὺ τρόμαξες γιὰ μένα
τσαὶ μὲς στὴ γῆς ποὺ βρίσκομαι μὲ τρώει γιὰ σὲ ἡ γιέννοια!
Ἄραγε τ'θελα τσαὶ 'γὼ νὰ χάσου τὴ ζωή μου,
νὰ ρθεῖ ὁ Χάρος ἄξαφνα, νὰ πάρει τὴ ψυχή μου;
Ἐκεῖ ποὺ ἐργαζόμουνα, μ' ἔπιατσε μιὰ κρυάδα,
μ' ἔπιασε πόνος δυνατὸς τσαὶ μοῦρθε λι'ωμάρα.
Φαίνεται τ'θελ' ὁ Θεὸς γιὰ νὰ μὲ θανατώσει,
γι' αὐτὸ δὲ βρέθηκε κανεὶς νὰ ρθεῖ νὰ μὲ γλυτώσει.
Σ' ἔνοιωκα ποὺ πλησίατσες τσ' ἔρθες, καλέ, κοντά μου,
μόν' ἔτανε πολὺ ἀργά, ἔχε πιαστῆ ἡ μιλιά μου.
Ἀμέσως ποὺ μὲ τάραξες τσαὶ γόντζυξα μπροστά σου,
θαρρεῖς δὲν τὸ κατάλαβα, πούκαψα τὴ γκαρδιά σου;
Τσ' ἐγὼ δὲν τ'θελα ποτὲ γιὰ μένα νὰ τρομάξεις,
γιατὶ σὲ φύλαγα, ποτὲ νὰ μὴν ἀναστενάξεις!
Ἑλένη, σὲ παρακαλοῦ νὰ μὴν ἀναστενάζεις,
μὴ κλαίεις καθημερινὰ τσαὶ μὲ κατακολάζεις!»

Ἑλένη τ' Τσακαμῆ, ἐτῶν 67

8. ΣΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΤΑ ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ

Περνῶντας τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνα, οἱ νοικοκυράδες θ' ἀρχίσουν σιγὰ-σιγὰ νὰ συμμαζέψουν, νὰ καθαρίσουν καὶ νὰ συγυρίσουν τὰ σπίτια τους, νᾶναι ἕτοιμα γιὰ τὶς μεγάλες ἑορτές.

Θὰ καθαρίσουν καὶ θὰ ξεδιαλέξουν πρῶτα τὸ σιτάρι (τὸ διαλεχτό, μονόλο' ο, ντεβεντεσί, ποὺ τὸ φυλᾶνε ξεχωριστὰ ἀπὸ τ' ἀλώνι ἀκόμα), νὰ τὸ πᾶνε στὸ μύλο νὰ τ' ἀλέσουν μὲ τὴν ὥρα τους, νὰ μὴν τρέχουν τὰ δωδεκάμερα στὶς ἐξοχὲς καὶ στοὺς μύλους, μὴν πάθουν καὶ καμμιὰ τρομάρα μὲ τοὺς καλλικαντζάρους καὶ τὰ δαιμονικὰ ποὺ τριγυρίζουν τὶς νύχτες ἔξω.

Θὰ ράψουν ἀπὸ κανένα καινούργιο ρουχαλάκι γιὰ τὰ παιδιά τους, νὰ τὸ βάλουν, σὰ θὰ πᾶνε νὰ κοινωνήσουν, νὰ καμαρώσουν καὶ νὰ χαροῦν. Θὰ βάλουν ν' ἀσβεστώσουν καὶ ν' ἀποσαίρουν (νὰ ἀλείψουν δηλ. μὲ λάσπη ἀπὸ κοκκινόχωμα καὶ ἀπὸ πάνω νὰ ρίξουν ἄμμο) τὸ πάτωμα τοῦ σπιτιοῦ. Θὰ τρίψουν τὰ σινιὰ καὶ τὰ χαρανιά τους νὰ γυαλίσουν, νὰ λαμποστράψει ὅλη ἡ ἁλούνη τοῦ σπιτιοῦ τους πέρα γιὰ πέρα.

Ἔπειτα θὰ λούσουν τὰ παιδιά τους, νὰ λουστοῦν κι' αὐτές, ν' ἀλλάξουν, νᾶναι παστρικές, θὰ ἑτοιμάσουν τὰ ροῦχα τῶν ἀντρῶν τους καὶ τὴν παραμονὴ τοῦ Χριστοῦ τὸ πρωῒ θὰ πᾶνε νὰ κοινωνήσουν τὰ παιδιὰ καὶ κεῖνες θ' ἀπομείνουν νὰ κοινωνήσουν ἀνήμερα τοῦ Χριστοῦ, μαζὺ μὲ τοὺς ἄντρες τους.

Οἱ τσοπάνηδες τ' μπαραμονὴ τοῦ Ἁη-Βασιλειοῦ θὰ ρθοῦνε ἀπὸ τὶς μάντρες, νὰ

φέρουν τ' ἀρνιά, νὰ μοιράσουν στοὺς συγγενεῖς καὶ στοὺς κουμπάρους, ἀλλοῦ ἕνα ποδάρι, ἀλλοῦ πλάτη. Θὰ δώσουν μαζὺ καὶ πρέζα καὶ πηχτογυαλένια.

Τὰ παιδιὰ ὅλη μέρα θὰ γυρίσουν νὰ ποῦν τὰ κάλαντα καὶ τὸ βράδυ ἀργὰ θὰ μαζευτοῦν κουρασμένα νὰ πλαγιάσουν, νὰ ὀνειρευτοῦν τὰ Χριστόψωμα καὶ τὸ ἀρνί, τὴν πηχτογυαλένια καὶ τὴν πρέζα, ποὺ τὰ εἴδανε, περνῶντας, κρεμασμένα κάτω ἀπ' τὸν ἀποκρέββατε, ἢ μὲς στὸ ἁρμάρι κι' ἡ μυρωδιά τους τὰ ξελίγωσε!

Τὰ δωδεκάμερα τὰ ὄνειρα δὲν ξεδιαλύνουν.

Λένε πὼς ἂν πέσει τοῦ Χριστοῦ Σάββατο, κεῖνο τὸ χρόνο θὰ κοποῦν πολλὰ σάβανα, θὰ πεθάνουν δηλ. πολλοί.

Λένε πὼς τὴ βραδυὰ τῶν Χριστουγέννων, τὴν παραμονή, κοντὰ τὰ μεσάνυχτα, εἶναι μιὰν ὥρα ποὺ ἀνοίγουν τὰ οὐράνια κι' ὅποιος προλάβει τὴν ὥρ' αὐτὴ νὰ ζητήσει κάτι ἀπ' τὸ Θεό, θὰ τοῦ τὸ δώσει ὁ Θεός.

Μιὰ γυναῖκα ἤθελε νὰ γυρέψει πολλὲς χιλιάδες, μὰ δὲν πρόφτασε νὰ πεῖ χιλιάδες, εἶπε μόνο: χίλια...καὶ τὰ οὐράνια ξανακλείσανε. Ὁ Θεὸς γιὰ νὰ τὴν τιμωρήσει γιὰ τὴν ἀχορταγιὰ καὶ τὴ φιλαργυρία της, τῆς ἔδωσε κάτι χείλια τόσα μεγάλα!..

Ξόρτσι γιὰ νὰ μὴ δαγκώνει ὁ στσύλες.

Τοῦ Χ'στοῦ ἀπὸ σπεροῦ ξορτσίζ'νε τὸ στσύλε, νὰ μὴ δακώνει. Γυρίζ'νε τὸ τσεφάλι του κατὰ τὸ ἔβγα τοῦ ἡλιοῦ, ἀπέτσει πιάν'νε τ'ν ὀρά του τσαὶ σὰ γυρίσει νὰ δακώσει ἀγριεμένες, τ' δόν'νε νὰ δακώσει τ'ν ὀρά του τρεῖς βολὲς τσαὶ λένε τὸ ξόρτσι,

"Οντες γεννήθη ὁ Χ'στός,
στσύλες δὲν ἤτανε τσεῖ,
τσ' ἂν ἔτανε, δὲ δάκωνε,
τσ' ἄ δάκωνε, δάκωνε τ'ν ὀρά του.

Ἀμέρ'σα τ' Κωστῆ.

Τὴν παραμονὴ τοῦ Χριστοῦ τὴ νύχτα ἔρχονται οἱ καλλικαντζάροι. Ἀνεβαίνουν ἀπ' τὰ σπλάχνα τῆς γῆς καὶ βγαίνουν ἕνας-ἕνας ἀπὸ τὶς τρῦπες τους, μαζεύονται πάνω στὴ σπηλιὰ τοῦ Καλλικάντζαρου—ἐκεῖ γύρω ἔχει ἕνα σωρὸ καλλικαντζαρότρυπες—καὶ περιμένουν, πότε θὰ νυχτώσει νὰ κατέβουν στὸ χωριό.

Ὅλη νύχτα γυρίζουν στὴν ἐξοχὴ καὶ στοὺς μύλους, στὸ χωριὸ καὶ στὰ σπίτια. Ὅποιον βροῦν ἔξω, τὸν πειράζουν καὶ τὸν τυραννοῦν. Ἅμα μποῦν στὰ σπίτια, μαγαρίζουν τὰ φαγιὰ καὶ τὰ πράματα.

Οἱ φρόνιμες γυναῖκες ποὺ τὸ ξέρουν, βάζουν πίσω ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τὸ κόσκινο. Ὁ καλλικάντζαρος—εἶναι δὰ καὶ πολὺ περίεργος—μόλις μπεῖ στὸ σπίτι καὶ δεῖ τὸ κόσκινο, στέκεται νὰ μετρήσει τὶς τρῦπες του. Ἀρχίζει, ἀλλὰ δὲν ξέρει καὶ νὰ μετρᾶ. Ἕνα δύο! ἕνα δύο! ὤ, γαμῶ το! τσ' ἔχακά το!» λέει. Πεισμώνει, ξαναρχίζει νὰ μετρᾶ, τὰ χάνει πάλι, ὥσπου κράζει ὁ πετεινὸς καὶ τότε φεύγει καὶ δὲν προλαβαίνει νὰ μπεῖ πάρα μέσα καὶ νὰ μαγαρίσει τὸ σπίτι.

Δυὸ μέρες πρὶν ἀπ' τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τὴν προπαραμονή, θὰ βάλουν νὰ ζυμώσουν τὶς βασιλόπηττες, τὶς βωδόκλορες καὶ τὸ σταυρὸ τοῦ σπιτιοῦ, νὰ τὸν βάλουν στὰ εἰκονίσματα νὰ φυλάει τὸ σπίτι ἀπὸ κάθε κακό.

Μὲς στὴ βασιλόπηττα θὰ βάλουν τὸν παρᾶ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ χρόνου.

Ὁ σταυρὸς τοῦ σπιτιοῦ εἶναι ἕνας σταυρὸς ἀπὸ ζύμη, ποὺ οἱ ἄκρες του κυνηγοῦν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, ὅπως λένε οἱ Σκυριανές, 卐 κάτι σὰν τὸν ἀγκυλωτὸ σταυρὸ τοῦ Χίτλερ, τὴ σβάστικα, πανάρχαιο Ἀρειανὸ σύμβολο. Οἱ γυναῖκες τραβοῦνε τὶς ἄκρες, τὶς μακραίνουν καὶ κάνουν σὰν μιὰ κουλούρα γύρω ἀπὸ τὸ σταυρό.

Τὸ πρωῒ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, σὰν θὰ ἔρθει ὁ παπᾶς νὰ κάνει ποδαρικὸ — πρὶν μπεῖ ὁ παπᾶς δὲν κάνει νὰ μπεῖ ξένος στὸ σπίτι — τὸ σταυρὸ τοῦ σπιτιοῦ θὰ τὸν βάλουν στὰ εἰκονίσματα, νὰ τὸν ἀφήσουν ὅλο τὸ χρόνο γιὰ τὸ καλὸ τοῦ σπιτιοῦ καὶ θὰ κατεβάσουν τὸν ἄλλο, τὸν παλιό, νὰ τὸν δώσουν νὰ τὸν φάει ἡ ἀγελάδα ἢ τὸ πρῶτο βώδι, σὰν θὰ πᾶνε τὶς βωδόκλορες στὴν κατούνα (τὸ σταῦλο). Ὅποιος δὲν ἔχει βώδι νὰ τὸν δώσει, τὸν ρίχνει στὸ φοῦρνο καὶ τὸν καίει.

Τὴν παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου τὸ βράδυ θὰ βάλουν στὴ φ'γ ο ὺ (στὸ τζάκι) τρία ξύλα γερά, λ ί τ' κ α (ἀπὸ ἐλιὰ) ἢ π ε ρ ν ᾶ ν α (ἀπὸ πρῖνο) καὶ ὄχι π ε υ κ ᾶ ν α ἢ τ σ ε δ ρ ᾶ ν α ποὺ καίονται γρήγορα. Τοῦτο τὸ κάνουν, γιὰ νὰ εἶναι κι' οἱ νοικοκυραῖοι γεροὶ ὅλο τὸ χρόνο καὶ νὰ βαστάξουν (ν' ἀνθέξουν) σὲ ὅ,τι τοὺς τύχει.

Θὰ στρώσουν ἀπάνω στὸ τριπόδι ἕνα β α γ ι ό λ ι φ α σ τ ὸ παστρικὸ καὶ θὰ βάλουν μέσα σ' ἕνα σινὶ μιὰ κούπα ἢ ἕνα λαγηνάκι μὲ νερό, δύο βαβάθες μὲ ξεροτήγανα, λουκουμάδες κι' ὅ,τι γλυκὸ ἔχουν, μαζὺ κι' ἕνα ρόδι, τὸ γουδόχερο ἢ μιὰ πέτρα, νὰ τὰ βρεῖ ὁ "Αη - Βασίλης, νὰ γλυκαθῆ καὶ νὰ δροσιστῆ, νὰ ἔχει καὶ τὸ σπίτι γλυκαμένο καὶ δροσισμένο ὅλο τὸ χρόνο καὶ γιὰ νὰ τὰ ἔχουν τὸ πρωῒ γιὰ τὸ ποδαρικό.

Πρωῒ - πρωῒ, πρὶν φέξει, θὰ σηκωθῆ ὁ νοικοκύρης, θὰ πάει νὰ πάρει τὸ σινὶ στὰ χέρια του, θὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν πόρτα, θὰ σταθῆ πρῶτα νὰ κυττάξει τὸν οὐρανὸ κι' ἔπειτα θὰ πάρει ὅλο δεξιὰ νὰ πάει, ὅσο μπορεῖ, τὸ γῦρο τοῦ σπιτιοῦ καὶ νὰ ξαναγυρίσει στὴν πόρτα. Ἀπὸ μέσα τὸν περιμένουν οἱ δικοί του, ἡ γυναῖκα του, ὁ γυιός του, ἡ κόρη του.

Ὁ νοικοκύρης στέκεται στὸ κατώφλι καὶ λέει στοὺς ἄλλους ποὺ εἶναι ἀπὸ μέσα:

— «Καλημέρα! "Ανης Βασίλης ἔρχεται! Μὲ ὑγεία τσ' εὐτυχία τὸν τσαινόργιε χρόνο!»

Οἱ ἄλλοι ἀπὸ μέσα τοῦ λένε, «Καλημέρα! τσ' ἀπὸ χρόνου!» καὶ παίρνουν ἀπ' τὰ χέρια του τὸ σινί. Ὁ νοικοκύρης παίρνει τότε πρῶτα τὸ νερὸ καὶ τὸ χύνει μὲς στὸ σπίτι, γιὰ νὰ εἶναι πάντα δροσισμένο. "Υστερα πετᾶ τὸ γουδόχερο ἢ τὴν πέτρα, γιὰ νὰ εἶναι ὅλοι γεροὶ καὶ σιδεροκέφαλοι, νὰ μὴν πονέσει τὸ κεφάλι τους ὅλο τὸ χρόνο. Τελευταῖα θὰ σπάσει τὸ ρόδι, γιὰ νὰ εἶναι τὸ σπίτι γεμᾶτο ὅλο τὸ χρόνο σὰν τὸ ρόδι, νὰ τὰ ἔχει ὅλα πλούσια κι' ἄφθονα.

Αὐτὸ τὸ λένε πὼς κ ά ν ο υ ν τ ὸ π ο δ α ρ' κ ό!

Ἀπὸ τὸ βράδυ τὴν παραμονὴ οἱ γυναῖκες χύνουν ὅλο τὸ νερὸ ἀπ' τὶς στάμνες καὶ τὸ πρωῒ, μόλις τελειώσει ἡ λειτουργία, ἀπολείτουργα, θὰ πᾶνε νὰ φέρουν τὸ ν ι ὸ ν ε ρ ό, νὰ δροσίσουν τὰ σπίτια τους. Παίρνουν πιὰ στὴν τσέπη τους σῦκα, σταφίδες, μουστόπηττες, καρύδια κι' ὅ,τι ἄλλα καλούδια ἔχει ἡ κάθε μιά, γιὰ νὰ γλυκάνουν τὰ νερά, τὴν Ἀ ν α β ά λ' σ α καὶ τὸ Σ' λ ῆ ν α. Σὰ θὰ ρίξουν τὶς φ ι λ ι έ ς (τὰ δῶρα) τους στὸ νερό, εὔχονται μουρμουριστὰ καὶ λένε, «Ὡ ς τ ρ έ χ ε ι τ ὸ ν ε ρ ό, ἔ τ σ ι ν ὰ τ ρ έ χ ο υ ν τ ὰ κ α λ ὰ μ ὲ ς σ τ ὸ σ π ί τ ι μ α ς!»

Σὰ γυρίσουν σπίτια τους, θὰ ρθεῖ ὁ παπᾶς ν' ἁγιάσει. Πρὶν μπεῖ ὁ παπᾶς, δὲν ἀφήνουν οὔτε τὴ γάτα νὰ μπεῖ στὸ σπίτι.

Θὰ κόψουν τὴ βασιλόπηττα, θὰ βάλουν τὸ σταυρὸ τοῦ σπιτιοῦ στὰ εἰκονίσματα καὶ ὁ νοικοκύρης θὰ πάρει τὴ β ω δ ό κ' λ ο ρ α καὶ ὅ,τι ἄλλα δῶρα ἔχει γιὰ τοὺς βοσκούς, θὰ πᾶνε καὶ τὰ παιδιὰ μαζὺ νὰ κάνουν χάζι, καὶ θὰ πᾶνε στὴν κατούνα.

Θὰ βγάλουν τότε τὰ βώδια ἔξω στὸ πλάτωμα, νὰ τὰ βάλουν νὰ πρωτοπατήσουν πάνω σὲ σίδερο, στὸν κασμᾶ συνήθως, γιὰ νὰ εἶναι γερὰ καὶ σιδερένια ὅλο τὸ χρόνο. "Υστερα θὰ περάσουν τὴ βωδόκλορα ἀπ' τὸ κέρατο τοῦ βωδιοῦ.

Τὸ βώδι τινάσσει τὴν κεφαλή του νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπ' τὸ βάρος, τὰ παιδιὰ γελοῦν καὶ φωνάζουν κι' ὁ νοικοκύρης μὲ τὸ βοσκὸ περιμένουν νὰ δοῦν, πῶς θὰ πέσει ἡ κου-

λούρα, γιὰ νὰ καταλάβουν πῶς θὰ πάει ἡ σοδιὰ τῆς χρονιᾶς. Ἂν πέσει μπρούμυτα (ἀνάποδα), ἡ χρονιὰ θὰ εἶναι καλὴ γιὰ τὸ κριθάρι, ἂν πέσει ἴσια, θὰ γίνει περισσότερο σιτάρι στὴ σοδιὰ κι' ἂν ἀπομείνει ὀρθή, ὁ π ί σ σ ε ς (τὸ λαθούρι ποὺ γίνεται ἡ φάβα) θὰ εἶναι περισσότερος.

Κόβουν τότε τὴ β ω δ ό κ' λ ο ρ α, δόνουν τὴ μισὴ νὰ τὴν φάει τὸ βώδι καὶ τὴν ἄλλη τὴν ἀφήνουν νὰ τὴ φάει ὁ παραγυιὸς ἢ ὁ βοσκός. Δίνουν ἀκόμα στὰ βώδια σῦκα, μουστόπηττες, τὰ φιλεύουν. Στὸ τέλος τοὺς δίνουν καὶ τὸ σταυρὸ τοῦ σπιτιοῦ τὸν περσινό, ποὺ κατέβασαν ἀπ' τὰ εἰκονίσματα, νὰ τὸν φᾶνε.

Ἡ μ' λ ώ ν ι σ σ α ἔχει ζυμωμένες τὶς μ' λ ό π' τ ε ς, πῆττες μὲ ζάχαρι, μαστίχα, κανέλλα καὶ ἄλλα μυρωδικά, στολισμένες ἀπὸ πάνω μὲ πλουμούδια ἀπ' τὴν ἴδια τὴ ζύμη καὶ στέλνει σὲ ὅλους ὅσοι ἀλέθουν στὸ μύλο. Ἐκεῖνοι θὰ τῆς στείλουν πάλι ὅλοι ὅ,τι ἔχει καλύτερο ὁ καθένας, ἄλλος σῦκα, ἄλλος καρύδια, ὁ τσαγκάρης κανένα ζευγάρι παντόφλες, ὁ τσοπάνης κρέας, τυρί, ὅ,τι νὰ εἶναι.

Λένε πὼς ὅταν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου πέσει Τετάρτη, τοῦ τράγου ἡ μάννα χαίρεται.

Προσέχουν, σὰ θὰ πρωτοβγοῦν τὸ πρωῒ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, νὰ δοῦνε ἄνθρωπο γερὸ μπροστά τους, γιὰ νὰ εἶναι καὶ κεῖνοι γεροὶ ὅλο τὸ χρόνο. Σὰ δεῖς κανένα ἀρρωστιάρη, θὰ ἔχεις πολλὲς ἀρρώστιες.

Τὸ ἔχουν σὲ κακὸ νὰ μπεῖ στὸ σπίτι τὴν Πρωτοχρονιὰ σκύλος μαῦρος. Ἂν μπεῖ χοῖρος, θὰ χηρέψουν. Φτωχὸς καὶ ἄρρωστος ἄνθρωπος ἂν μπεῖ στὸ σπίτι τὴν Πρωτοχρονιά, τὸ ἔχουν σὲ κακό.

Κακὸ εἶναι καὶ ὅταν σπάσει γυαλὶ ἢ καθρέφτης στὸ σπίτι τὴ μέρα τῆς Πρωτοχρονιᾶς.

Μερικοὶ κόβουν ἀπ' τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τ' Ἁη - Βασιλειοῦ μιὰ μικρὴ πήττα μὲ παρᾶ. Σ' ὅποιον πέσει ὁ παρᾶς, κεῖνος θὰ κάνει τὴν αὐγὴ τὸ ποδαρικό.

Σὰ θὰ κόψουν τὴν πήττα, κόβουν πρῶτα τὸ κομμάτι τοῦ διαβάτη, ὕστερα τοῦ σπιτιοῦ, τοῦ νοικοκύρη, τῆς νοικοκυρᾶς καὶ ὅλων ὅσοι εἶναι στὸ σπίτι μὲ τὴ σειρά.

Τὸ κομμάτι τοῦ διαβάτη εἶναι γιὰ ὅποιον φτωχὸ πρωτοπεράσει.

Ἂν πέσει ὁ παρᾶς στὸ κομμάτι τοῦ σπιτιοῦ, εἶναι γούρι, τόχουν σὲ καλό.

Τὴν παραμονὴ τ' Ἁη - Βασιλειοῦ δὲν πουλοῦν βερεσὲ καὶ δὲ δίνουν δανεικά, γιατὶ διώχνουν τὴν τύχη τους καὶ τὴ χάνουν.

Τὸν παλιὸ καιρὸ τύλιγαν μερικοὶ γύρω ἀπὸ τὴ βασιλόπηττα, ὅπως τὴν εἶχαν πάνω στὸ τραπέζι μαζὺ μὲ ὅλα τὰ γλυκὰ τ' Ἁη - Βασιλειοῦ, ἕνα κλαδὶ ἀπὸ σ φ ο ρ α γ ι ὰ (βάτο) κι' ἀπάνω στ' ἀγκάθια του ἔβαζαν ἀπὸ ἕνα κουρελάκι ἀπὸ ὅλα τὰ ροῦχα, ὅσα εἶχανε ράψει τὸ χρόνο ποὺ πέρασε, σὲ κάθε ἀγκάθι κι' ἀπὸ ἕνα. Τὸ πρωῒ κύτταζαν, ποιό ροῦχο ἔλειπε. Ἐκεῖνο ἔλεγαν ὅτι τὸ εἶχε πάρει ὁ Ἅγιος Βασίλης. Ἂν ἔπαιρνε σκοῦρο, λέγανε πὼς θὰ τοὺς τύχαινε θ λ ῖ ψ ι (πένθος). Ἂν ἔπαιρνε χρωματιστό, ὁ χρόνος θὰ πήγαινε ὅλο χαρές. *

Ἅμα θέλεις νὰ πλουτίσεις, πᾶς κρυφὰ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου πρωῒ - πρωῒ σ' ἕνα πλούσιο σπίτι, προσέχεις νὰ μὴ σὲ δεῖ κανένας, κλέβεις λίγο νερὸ καὶ φεύγεις. Τὸ νερὸ θὰ τὸ πᾶς σπίτι σου, νὰ πιοῦν ὅλοι οἱ δικοί σου τρεῖς γουλιὲς ὁ καθένας καὶ νὰ ρίξεις καὶ στὶς τέσσερις γωνιὲς τοῦ σπιτιοῦ σου. Τὸ σπίτι τὸ ξένο θὰ στεγνώσει καὶ θὰ ξεκληριστῆ, θὰ τοῦ πάρεις ὅλη τὴν τύχη του καὶ τὸ δικό σου θ' ἀρχοντήνει. Εἶναι ὅμως μεγάλη ἁμαρτία! Καὶ τοῦ παπᾶ νὰ τὸ πεῖς, θὰ σοῦ βάλει κάνονα, δὲ θὰ σ' ἀφήσει νὰ κοινωνήσεις!

---

* Τὴ συνήθεια αὐτὴ μοῦ τὴν εἶπε ἡ μυλώνισσα Καλὴ τ' Ἀσημενοῦ, ἐτῶν 65. Δὲν τὴν ἤξερε ὅμως καμμιὰ ἄλλη γυναῖκα, ἀπ' ὅσες ἔτυχε νὰ ρωτήσω.

Οἱ βαρκάρηδες τὴν Πρωτοχρονιὰ πᾶνε στὴ βάρκα νερό, γλυκά, ρόδι, τῆς ρίχνουν καὶ λεπτὰ νὰ τὴν ἀσημώσουν. Σὰ θὰ κόψουν τὴν πήττα, κόβουν καὶ τὸ κομμάτι τῆς βάρκας. Τὰ ἴδια κάνουν καὶ οἱ μυλωνάδες στὸ μύλο τους.

Λένε πὼς ὅταν τὰ νερά, ὁ ποταμός, ἡ Ἀναβάλ'σα, δὲν κατεβοῦνε ὡς τ' Ἀη - Βασιλειοῦ, ἀπὸ κεῖ καὶ ὕστερα καὶ νὰ κατεβοῦν, δὲ βαστοῦν πολὺ καὶ θὰ εἶναι ἀνυδρια (λειψυδρία) ὡς τὸ θέρος.

Ὅσες μέρες εἶν' οἱ καλλικάντζαροι στὸ χωριό, τὰ δωδεκάμερα, ἀπ' τὴν παραμονὴ τοῦ Χριστοῦ ὡς τὴν ἡμέρα τῶν Φώτων, τὸ ἔχουν σὲ κακὸ ν' ἀφήσουν τὴ νύχτα μαλλὶ πάνω στὴ ρόκα. Πρέπει ὅσο ἔχουν, νὰ τὸ νέσουν ὅλο κι' ὕστερα νὰ πᾶνε νὰ κοιμηθοῦν. Γιατί, ἂν πᾶνε τὴ νύχτα οἱ καλλικάντζαροι καὶ τὸ βροῦν, θὰ πιάσουν νὰ νέσουν κι' ἐκεῖνοι, θὰ θέλουν νὰ τὸ μετρήσουν, θὰ τὸ ξετυλίξουν νὰ τὸ μπερδέψουν, θὰ τὸ κάνουν γιὰ πέταμα, θὰ τὸ χαλάσουν.

Τὴν προπαραμονὴ τῶν Φώτων θὰ βάλουν νὰ ζυμώσουν, θὰ κάνουνε καὶ τὶς μαρμαρίτες. Οἱ μαρμαρίτες (αὐτὲς ποὺ ἀλλοῦ τὶς λένε λαλαγγίτες) γίνονται δύο εἰδῶν, μὲ κολοκύθι κόκκινο καὶ μὲ μυζήθρα ἢ τυρί, εἶδος τυρόπηττες, γιὰ τὴν ἡμέρα τῶν Φώτων καὶ νηστήσιμες, μόνο μὲ σταφίδες καὶ κολοκύθα κόκκινη, γιὰ τὴν παραμονὴ ποὺ νηστεύουν.

Τὶς μαρμαρίτες τὶς ψήνουν στὴ φ' γοὺ πάνω στὰ τσεράμεια. Τὰ τσεράμεια εἶναι σὰν μεγάλα κεραμίδια ἢ τοῦβλα, πλάκες πήλινες ἀπὸ ἀρχαίους τάφους, ποὺ βρίσκουν ἅμα σκάψουν σὲ διάφορα μέρη τοῦ νησιοῦ.

Σὰν ψηθοῦν καὶ τελειώσουν οἱ μαρμαρίτες, παστρεύουν τὴ φ' γού, μαζεύουν τὴ στάχτη, ποὺ τὴ λένε καλλ'καντζαράθος, καὶ πᾶνε καὶ τὴ ρίχνουν ὅπου εἶναι μυρμήκια στὶς φωλιές τους, γιὰ νὰ τὰ καταστρέψουν.

Ἅμα ἔχουν κανένα ποὺ τὸν ὀχτρεύονται, πᾶνε καὶ τοῦ ρίχνουν ἀπ' αὐτὴ τὴ στάχτη στὴν πόρτα του καὶ τὸν καταστρέφουν.

Ἀπάνω στὸ τσεράμι ποὺ ἔψησαν τὶς μαρμαρίτες, ἅμα τελειώσουν τὴ δουλειά τους, κάνουν σταυρό, γιὰ νὰ τοὺς φυλάξει νὰ εἶναι γεροί, νὰ ξανακάνουν πάλι καὶ τοῦ χρόνου.

Ὅταν ἔψηναν οἱ γυναῖκες τὶς μαρμαρίτες τὸν παλιὸ καιρό, οἱ καλλικάντζαροι σκαρφάλωναν πάνω στοὺς λιακούς, ἔχωναν τὸ χέρι τους ἀπ' τὸν κολυπτέ, τὸ κρεμοῦσαν ὡς κάτω — οἱ καλλικάντζαροι μποροῦν νὰ μακραίνουν ὅσο θέλουν τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τους — καὶ παρακαλοῦσαν τραγουδιστὰ νὰ τοὺς δώσουν κανένα κομματάκι.

Θειά, μαμά! θειά, τσιτσί!
θειά, κομμάτι μαρμαρίτα!
νὰ τὴ δώσου τοῦ παιδιοῦ μου,
νὰ τὴν κάνει μάμ! μάμ! μάμ!

λέγανε.

Ἅμα τοὺς ἔδιναν, ἔβγαζαν τὸ χέρι, ἔπαιρναν τὴ μαρμαρίτα κι' ἔφευγαν. Τὰ τελευταῖα χρόνια ντύνουνταν κι' ἔκαναν τοὺς καλλικαντζάρους ἄντρες χωριανοί, ἔβαζαν τὸν ἀμπᾶ τους ἀνάποδα, μουντζουρώνουνταν, ἔπαιρναν ἕνα μακρὺ καλάμι ἢ ἕνα ραβδί, δένανε στὴν ἄκρα ἕνα κ'νταρέλλο (πηρούνι) κι' ἔτρεχαν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, χτυποῦσαν τὶς πόρτες, σκαρφάλωναν στοὺς λιακούς, ἔρριχναν ἀπ' τὴν καμινάδα τὸ πηρούνι, τραγουδοῦσαν καὶ τὸ τραγούδι τῶν καλλικαντζάρων.

Οἱ γυναῖκες τοὺς κάρφωναν πάνω στὸ πηρούνι δυὸ μαρμαρίτες, ἐκεῖνοι, γιὰ νὰ τὶς πειράξουν, ἔξυναν μὲ τὸ καλάμι κι' ἔρριχναν καπνιὲς κι' ἔφευγαν.

Τώρα δὲν τὸ κάνουν οὔτε αὐτό.

Λένε πὼς τὴν παραμονὴ τῶν Φώτων μαλλώνουν οἱ καιροί, ποιός θὰ νικήσει, νὰ φυσήξει τὴν ἄλλη μέρα, νὰ βαφτιστῆ μαζὺ μὲ τὸ Χριστό. Ἔχουν νὰ ποῦν, πὼς τὶς περισσότερες φορὲς νικᾶ τ' Ὀστριογάρμπη (ΝΔ.).

Οἱ παπάδες θ' ἁγιάσουν τὰ σπίτια ἀπὸ τὴν παραμονὴ καὶ ἀνήμερα ὅλος ὁ λαός, μὲ τοὺς παπάδες καὶ τὶς εἰκόνες μπροστά, θὰ πᾶνε στὴν Ἀναβάλ' σα, νὰ ρίξουν τὸ σταυρὸ καὶ ν' ἁγιάσουν τὰ νερά.

Σὰ θὰ πέσει ὁ σταυρὸς καὶ ὕστερα στ' ἁγιασμένο νερὸ τῆς πηγῆς, θὰ βουτήξουν ὅλοι οἱ ἄρρωστοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, γιὰ νὰ γίνουν καλά.

Ὅσοι ἔχουν περ'βόλια καὶ χτήματα, φέρνουν καὶ βουτοῦνε στὸ νερὸ δεματ' κὰ (βοῦρλα ἀπὸ κύπερι), τ' ἁγιάζουν, καὶ πᾶνε καὶ τὰ δένουν στὰ δεντρὰ καὶ στὰ κλήματα, γιὰ νὰ μὴ ρίχνουν τὸν καρπὸ καὶ νὰ τὰ φυλᾶνε ἀπὸ τὶς ἀρρώστιες.

Τὴν ἡμέρα τῶν Φώτων, σὰ θ' ἁγιάσουν τὰ νερά, βαφτίζουν κι' ὅσα παιδιὰ εἶναι ἀβάφτιστα. Τὸ ἔχουν σὲ καλό.

Τὸ Μάρτη βάζουν στὸ χέρι καὶ στὸ λαιμὸ κλωστὴ ἄσπρη, χρυσὴ καὶ κόκκινη, νὰ μὴν τοὺς μαυρίσει ὁ ἥλιος. Τὴ λένε μετρογάτανο. Ἄλλοι βάζουν καὶ στὸ πόδι, γιὰ νὰ μὴ σκουντουφλᾶνε.

Τὶς μεγάλες Ἀποκριὲς θὰ μαγειρέψουν, νὰ κάνουν πῆττες, κοχύλια (μακαρόνια σπιτικὰ) ἢ φραγκομακάρονα (ἕτοιμα, ἀγοραστά), νὰ τ' ἀρτύσουν μὲ μπόλικη μυζήθρα. Θὰ μαζευτοῦν ὅλοι οἱ συγγενεῖς σ' ἕνα σπίτι, νὰ φέρουν τὰ φαγιά τους, ν' ἀποκρέψουν, νὰ φᾶνε μαζύ, νὰ χορέψουν, νὰ τραγουδήσουν καὶ νὰ γλεντήσουν.

Ὅσοι ἄντρες θέλουν, θὰ κάμουν τὶς παρέες τους, νὰ γίνουν νυφάδες, κορέλες, τσοπανοί, γέροι καὶ φράγκοι, νὰ μασκαρευτοῦν, νὰ βγοῦν, νὰ γυρίσουν.

Ἄλλοι θὰ γυρίσουν νὰ ποῦνε τὶς ἀποκριάτικες κωμωδίες τους.

Ἀναγελοῦν πιὰ ὅσα κάνουν οἱ ρεπαντοῦσες (ὅσες φοροῦν Εὐρωπαϊκὰ) καὶ οἱ Ἀγγλογάλλοι. Λένε γιὰ τὶς γυναῖκες ποὺ ψηφίζουν καὶ γιὰ ὅλα τὰ παράξενα. Ὅσοι τοὺς ἀκοῦν, γελοῦν καὶ κάνουν χάζι.

Οἱ νυφάδες ντύνονται πέντε ἕξη μαζύ, βάζουν τ' ἀλλα'μένα, τὶς χρυσὲς νυφιάτικες φορεσιές, ἔχουν κι' ἕνα γέρο καὶ κορέλες μαζύ, νὰ τοὺς προσέχουν, νὰ διώχνουν τὰ παιδιά, νὰ μὴν πᾶνε κοντὰ καὶ λερώνουν τὰ ροῦχα. Πᾶνε καὶ γυρίζουν τὰ φιλικὰ σπίτια, τοὺς τρατάρουν, χορεύουν καὶ διασκεδάζουν.

Ἡ κορέλα φορεῖ μ'τσούνα, ἄσπρο κολοβόλι (μισοφόρι) καὶ μεντενὲ (τὸ Σκυριανὸ κοντογούνι) χρυσὸ ἢ μεταξωτό, μαντήλι μὲ κρούσσα καὶ κρέμασι, στὴν πλάτη της κρεμνᾶ πλεκάδες ξένα μαλλιά, δεμένες μὲ φαρδειὰ κορδέλλα μεταξωτή, στὰ πόδια φορεῖ τροχάδια (τὰ τσοπάνικα πέδιλα).

Οἱ κορέλες πᾶνε μπρὸς ἀγκαλιασμένες, τραγουδοῦν, σφυρίζουν, ὁ γέρος γυρίζει τὸ σκοπὸ καὶ χτυπᾶ μὲ τὸ ρυθμὸ τοῦ τραγουδιοῦ τὰ κουδούνια καὶ τὸ στραβοράβδι του στὸ καλντιρίμι.

Οἱ γέροι βάζουν τὸ καπότο τους ἀνάποδα, νὰ εἶναι ἀπόξω τὸ μαλλιαρὸ μέρος, κάνουνε στὴ ράχι τους καμπούρα, τὴν παραγεμίζουν μὲ κουρέλια καὶ ἀντὶ γιὰ μουτσούνα βάζουν ἕνα προβ'δάτσι (μικρὴ προβιὰ) ἀπὸ ρίφι ἢ λαγό. Γύρω στὸ κορμί τους δένουν κουδούνια ἀπὸ τὰ πρόβατα, παίρνουν στὸ χέρι τὸ στραβοράβδι τους καὶ κρεμνοῦν ἀπὸ τὴ μασχάλη τους ἕναν τορβᾶ μὲ πίτερα μέσα ἀπ' τὸ καπότο τους, γιὰ νὰ μὴ φαίνεται. Ὅταν ἑτοιμαστοῦν, βγαίνουν στὴ μεγάλη στράτα, ὅπου ὅλοι τοὺς περιμένουν.

Οἱ γέροι, ἀναπηδῶντας γιὰ νὰ χτυποῦν τὰ κουδούνια τους, ἁρπάζουν ὅποιον φτάσουν ἀπ' τὸ λαιμὸ μὲ τὸ στραβοράβδι τους, ρίχνουν πίτερα στὰ μοῦτρα ὅποιου πάει

νὰ ρθεῖ κοντά τους, ὁ κόσμος ξεφωνίζει καὶ σφυρίζει, τοὺς ρίχνεται μὲ καρπαζιές, σπρωξιὲς καὶ τρικλοποδιές. Ἱδρωμένοι, λαχανιασμένοι κατρακυλοῦν στὸ στενὸ καλντιρίμι καὶ φτάνουν κάτω ὥς τὸ τέλος τῆς μεγάλης στράτας, ξεθεωμένοι μὰ ἐνθουσιασμένοι γιὰ τὸ ντόρο ποὺ τοὺς γίνεται.

Ὅταν ἔρθει καμμιὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ φορᾶ ροῦχα παράξενα ἢ εἶναι φκιασιδωμένη, τὴν περιγελοῦν καὶ λένε:—«Γιού! τούτ' γίνη! τούτ' γίνη!» (μασκαρᾶς δηλ.).

Ὅποιος φταρνιστῆ στὸ τραπέζι τῆς Τυρινῆς, λένε πὼς δὲ θὰ τὸν βρεῖ ὁ χρόνος. Γιὰ νὰ ξορκίσουν τὸ κακὸ σύμποδο, σκίζουν ἀπὸ μπρὸς τὸ πουκάμισό του, ἀπ' τὴν τραχηλιὰ ὥς τὴ μέση.

Ξόρτσι γιὰ τὰ γεράτσα.

Τ's μεγάλοι Ἀποκριές, τὴν τελευταία Τσυριατσή, τὴν Τερ'νή, μόνε κάναμε τ's πῆττες, ἔπαιρνε ὁ ἀφέντ's μου μιὰ πατσα'όρα τσαὶ σφόντσ'ζε τσὶ γλίτσες, τὸ βούτερε, ἀπ' τὸν ταβᾶ. Ἀπέτσει τ'ν ἔκοβε σὲ τρία κομμάτια, διάλε'ε τρία δεντρὰ τριγύρου ἀπ' τὸ σπίτι, ξετσ'νοῦσε ἀπ' τὸ ἕνα στὸ ἄλλο τσ' ἔκανε οὔλε τὸ γῦρο, χωρὶς νὰ γυρίζει πίστα. Σκαβάλωνε πά στὰ δεντρὰ τσ' ἔδενε τσ' ἀπὸ ἕνα κορέλι ἀπὸ τ' μπατσα'όρα στ' γκάθε κορφή τ'νε. Ὁ ἄλλες πού 'τανε μαζὺ τσαὶ τὲ συντρόφευε, τὲν ἀρωτοῦσε ἀπὸ κάτου, «Ἔντα κάν'ς;». Τσεῖνες τοῦ 'λεγε,

«'Αποδένου τὰ γεράτσα,
νύχια τσαὶ φτερὰ τσαὶ μάτια,
νὰ μὴν τρῶν τ'ς κόττες!»

Τσ' ἀλήθεια, πᾶνε δάρε εἴκοσι χρόνια, ποτὲ δὲ χάκαμε οὔτε μιὰ κόττα ἀπὸ γεράτσι, ὅπους ἄλλοι π' δὲν τά 'χανε ἀποδεμένα.

Μαριγὼ τοῦ Φραγκούλη, ἐτῶν 65

Τὴν Καθαρὴ Δευτέρα, σὰ θὰ πᾶνε στὴν ἐξοχή, τὰ παιδιὰ μαζεύουν καρόνες, εἶδος ἄγριο φυτὸ φαρμακερό. — Μερικοὶ λένε πὼς εἶναι τὸ ἀρχαῖο κώνειο.— Κρεμνοῦνε γύρω στὸ κορμί τους τὶς καρόνες, τάχα πὼς εἶναι τὰ κουδούνια ποὺ κρεμνοῦν οἱ γέροι, πηδοῦν καὶ τρέχουν, κάνουν πὼς εἶναι γέροι. Τ' ἄλλα παιδιὰ τοὺς κυνηγοῦν, γλεντοῦν, καὶ κάνουν χάζι καὶ οἱ μεγάλοι μαζύ τους. Οἱ μεγάλοι μασκαρεύονται καὶ τὴν Καθαρὴ Δευτέρα, ὅπως καὶ τὴν Κυριακὴ τῆς Ἀποκριᾶς.

Τὴν παραμονὴ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων μαζεύονται τὰ κορίτσια, γιὰ νὰ κάνουν τὸ ἁρμερόπ'το. Στέλνουν κρυφὰ μιὰ γυναῖκα σὲ τρία ἀπίκραντα σπίτια, ποὺ νὰ ἔχουν Μαριὰ ἢ Γιάννη, καὶ κλέβουν ἀλεύρι καὶ ἁλάτι. — Ἡ νοικοκυρὰ τὶς βλέπει μὰ καμώνεται πὼς δὲν καταλαβαίνει τίποτα.— Τὰ πᾶνε σ' ἕνα σπίτι ποὺ ἔχουν συμφωνήσει, καὶ ζυμώνουν ἀνάκωλα, ἀνάποδα, μὲ τὰ χέρια δηλ. πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη, τὸ ἁρμερόπ'το. Τὸ ψήνουν πάνω σὲ κληματσίδες καὶ τὸ βγάζουν στὸ λιακὸ τὴ νύχτα, νὰ τὸ ἀφήσουν στ' ἄστρα, νὰ τὸ ξαστρίσουν.

'Απ' τὴν ἴδια ζύμη κάνουν κι' ὅλα τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, τὰ ψήνουν κι' αὐτὰ καὶ τὰ ξαστρίζουν μαζὺ μὲ τὸ ἁρμερόπηττο.

'Ανήμερα τῶν Ἁγίων Θεοδώρων μαζεύονται καὶ κόβουν τ' ἁρμυρόπηττο, τραγουδοῦν, χορεύουν, κάνουν μεγάλη διασκέδασι. Τὰ ψηφιὰ ἀπὸ τὴ ζύμη τὰ σκεπάζουν μ' ἕνα κόκκινο πανὶ καὶ καθεμιὰ χώνει ἀπὸ κάτω τὸ χέρι της καὶ παίρνει ἕνα. Ὅ,τι γράμμα πιάσει, ἀπὸ κεῖνο θ' ἀρχίζει τὸ ὄνομα ἐκείνου ποὺ θὰ πάρει.

Τὰ κομμάτια ἀπὸ τ' ἁρμυρόπηττο τὰ βάζουν τὸ βράδυ κάτω ἀπ' τὸ προσκέφαλό τους καὶ μελετοῦν νὰ δοῦν, ποιόν θὰ πάρουν.

Οἱ Ἅγιοι Θεόδωροι, ἐπειδὴ τὴ μέρα τῆς γιορτῆς τους εἶναι καὶ Ψυχοσάββατο, ξέρουν πολλὰ γιὰ τὶς Μοῖρες τῶν ἀνθρώπων. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ κορίτσια μὲ πολλοὺς τρόπους πολεμοῦνε νὰ μάθουν τίποτα γιὰ τὴ Μοῖρα τους ἀπ' τοὺς Ἁγίους τὴ μέρα αὐτή.

Κλέβουν ἀπ' τὴν ἐκκλησία ἀπὸ τρία πιάτα ζωντανὰ κόλλυβα λίγα σπυριὰ σιτάρι, τὰ δένουν στὸ μαντήλι τους κι' ἔτσι δεμένα τὰ βάζουν κάτω ἀπ' τὸ μαξιλάρι τους καὶ μελετοῦν νὰ δοῦν στὸν ὕπνο τους, ποιόν θὰ πάρουν.

Τ' Ἄη-Θοδώρου.

Τ' Ἄη-Θοδώρου ἀπὸ σπεροῦ κρεμνιῶνται ἀπὸ τὸ κλῆμα τ'ν ὥρα π' θὰ πᾶ νὰ πλαγιάσ'νε τσαὶ λένε,

Ἐλᾶτε, Μοῖρες τῶ Μερῶ,
τσαὶ ἡ δ'τσή μ' ἡ Μέρα,
νὰ μ' φανερώσετε,
ποιό θὲ λὰ πάρου.

Ἄ τ' Ἀνέστη

Τ' Ἄη-Θοδώρου.

Ἀπὸ σπεροῦ τ' Ἄη-Θοδώρου, μόνε πᾶνε στ'ν ἐκκλησά, κλέβ'νε ἀπὸ τρία πιάτα ζωντανὰ κόλλυβα λίγα κ'τσὰ στάρι, τσαὶ τ' νύχτα, σὰ μπᾶνε νὰ πλαγιάσ'νε, στρών'νε πά στὸ λιακὸ ἕνα ροῦχο τσαὶ σπέρν'νε τὰ κόλλυβα πάνου του τσαὶ μελετᾶνε,

Ἅγιε Θόδωρε καλὲ
τσαὶ καλὲ τσαὶ θαμαστέ,
τσεῖ στὸ δρόμον ὅπου πᾶς
τσαὶ τ'ς Μέρες ἀπαντᾶς,
ἂν ἰδεῖς τσαὶ τὴ διτσή μου,
νὰ μοῦ τήνε χαιρετᾶς.
Τσαὶ νὰ τ'ς πεῖς νἀρθεῖ,
νὰ θερίσομε μαζὺ τὸ στάρι,
ὁποὺ σπέραμε τὸ βράδυ.

Τσαὶ τὴ νύχτα λέπ'νε στ' ὄνειρό τ'νε, ποιέ θὰ πάρ'νε. Ἄλλοι λένε π' τὸ ταχ'νό. μόνε πᾶνε νὰ τὰ μαζέψ'νε, ὅ,τι ὄνομα ἀκούσ'νε ἢ ὅγοιε πρωτοδοῦνε, τσεῖνε θὰ πάρ'νε.

Ἄ τ' Ἀνέστη, ἐτῶν 50

Σὰν ἔκαναν μαμούνι, καματερὸ (κουκούλι), ἔπαιρναν τὴν ἡμέρα τῶν Ἁγίων Σαράντα μιὰ δαχτυλήθρα γεμάτη σπόρο ἀπ' τὸ σκουλήκι (τὸν μεταξοσκώληκα), ἔχωναν τὸ σπόρο μέσα στὸν κόρφο τους καὶ πήγαιναν στὴν ἐκκλησία νὰ τὸν λειτουργήσουν.

Ὡς νὰ πεῖ ὁ παπᾶς τὸ Εὐαγγέλιο, ὁ σπόρος ἔσκαζε. Μόλις ἔνοιωθαν τὰ σκουληκάκια νὰ ζωντανεύουν καὶ νὰ μαμουνιάζουν μὲς στὸ στῆθος τους, ἔφευγαν καὶ πήγαιναν γρήγορα-γρήγορα σπίτι τους. Τὰ ἔβγαζαν ἀπ' τὸ στῆθος τους, τὰ ἔβαζαν στὸ ἀναθροφάρι καὶ τὰ τάϊζαν, ὥς νὰ μεγαλώσει τὸ καματερό, νὰ καλαμώσει.

Ὅταν ἤθελαν νὰ βγάλουν μετάξι, μαζεύουνταν πολλὲς γυναῖκες καὶ κορίτσια κι' ἔκαναν κολληγιά, γίνουνταν κολλήϊσσες τοῦ καματεροῦ. Πήγαιναν μαζὺ νὰ μαζέψουν τὰ φύλλα τοῦ σύκαμνε (τῆς μουριᾶς), νὰ περιποιηθοῦν τὸ σκουλήκι, νὰ τ' ἀναθρέψουν καὶ ἅμα γίνουνταν τὰ κουκούλια, μοιραζόντανε τὸ μετάξι.

Εἶχαν καὶ σκοπὸ ξεχωριστό, τὸ χαβᾶ τοῦ σ'καμίνου, ὅπως τὸν ἔλεγαν, καὶ τὸν τραγουδοῦν ἀκόμη. Τὸ τραγούδι λέει:

Κολλήϊσσα τοῦ καματεροῦ, ὅπου μαζεύεις φύλλα
τσ' ἔναι τὰ μα'ουλάτσα σου κότσινα σὰν τὰ μῆλα.
Κολλήϊσσες τοῦ καματεροῦ,
δαιμονισμένοι νὰ σᾶς δοῦ!

Τοῦ Μεγ. Κανόνος, στὴ ληνυχτιά, οἱ φουρνάρισσες μοιράζουν στὰ σπίτια στοὺς πελάτες των δρακοντιὲς (εἶδος χόρτου), γιὰ νὰ τυλίξουν τὶς λειψόπηττες. Οἱ νοικοκυράδες θὰ βάλουν φτάζυμο, νὰ ζυμώσουν κουλουράκια καὶ σφραγῖδες (ψωμάκια μὲ σφραγῖδα ὅπως τὰ πρόσφορα). Τὰ κουλουράκια τὰ κάνουν ἁρμαθιὲς καὶ τὰ κρεμνοῦν ἀπὸ τὸ λαιμὸ τῶν παιδιῶν γιὰ τὸ καλό. Τὶς σφραγῖδες, τρεῖς, πέντε, ἑφτά, πάντα μονὸ ἀριθμό, βάζουν ἕνα κομμάτι πήττα μέλι ἀπὸ πάνω καὶ τὶς μοιράζουν στοὺς φτωχοὺς γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν ἀποθαμένων τους.

Γιὰ τὸ σπίτι ζυμώνουν λειψόπηττες, βάζουν φτάζυμο, ζυμώνουν καὶ τρίβουν τὴ ζύμη μὲ μερωδ'κὰ (κανέλλα, μαστίχα κ.λ.π.), τὴν τυλίγουν στῆς δρακοντιᾶς τὰ φύλλα, γιὰ νὰ μὴν καίγεται καὶ νὰ μυρίζει, καὶ τὶς τρῶνε μὲ μέλι.

Τὴ μέρα τοῦ Λαζάρου τὰ παιδιὰ παίρνουν τὴ σιδεροχουλιάρα, τὴν τρυπητὴ κουτάλα, καὶ τὴ στολίζουν μὲ ἀσπροπούλια, σὲ κάθε τρῦπα ἀπὸ ἕνα. Κλέβουν ἀπὸ καμμιὰ γλάστρα καὶ κανένα γαρυφαλλάκι κόκκινο γιὰ τὸ στόμα καὶ τὸ φτιάνουν σὰν πρόσωπο. Δένουν ἕνα ξύλο σταυρωτὸ πάνω στὴν κουτάλα, τάχα πὼς εἶναι τὰ χέρια, περνοῦν ἕνα πουκαμ'σάκι ἀπὸ πάνω, καὶ κάνουν τὸ Λάζαρο. Ὕστερα γυρίζουν στὰ σπίτια καὶ τὸν λένε. Τοὺς δίνουν λεπτά, αὐγά, ὅ,τι ἄλλο ἔχουν.

Οἱ νοικοκυράδες θὰ σηκωθοῦν τὴν αὐγή, νὰ ζυμώσουν λαζόνια, θὰ τὰ στολίσουν μὲ καρύδια, στραγάλια, φουντούκια. Θ' ἀνοίξουν φύλλα, νὰ κάνουν σπανακόπηττα ἢ λαχανόπηττα μὲ διαφόρων εἰδῶν χόρτα, λάπαθα, σέσκουλα, παπαροῦνες, καυκαλῆθρες.

Θὰ κάνουν μακαρόνια, κοχύλια, καὶ θὰ κάνουν ἀρτυμὴ ὅπως τὰ κόλλυβα, νὰ τ' ἀρτύσουν, γιατὶ εἶναι νηστεία καὶ δὲν μποροῦν νὰ βάλουν μυζήθρα, τὴν ἄλλη μέρα τῶν Βαγιῶν ποὺ θὰ τὰ βράσουν. Τὸ βράδυ τοῦ Λαζάρου, σὰν τελειώσουν τὶς ἄλλες δουλειές, θὰ πλέξουν κι' ἕνα σταυρὸ ἀπὸ βάγια καὶ βιόλες, νὰ τὸν πᾶνε τὸ πρωῒ στὴν ἐκκλησία νὰ τὸν εὐλογήσει ὁ παπᾶς.

Σὰν ἀπολύσει ἡ ἐκκλησία τὴν ἄλλη μέρα τῶν Βαγιῶν τὸ πρωῒ, θὰ πάρουν ὅλοι τοὺς σταυρούς των, νὰ πᾶνε τὰ βατσάσουν τὰ δέντρα, τὰ κλήματα, τὰ βώδια, τὰ περιβόλια, τὶς βάρκες, τοὺς μύλους. Ὅλα τὰ βατσάζουν γιὰ τὸ καλό.

Ὅσοι ἔχουν μάντρες, θὰ βάλουν νὰ βράσουν γρήγορα τὰ μακαρόνια, νὰ τ' ἀρτύσουν μὲ τὴν ἀρτυμή. Θὰ βάλουν μέσα σ' ἕνα καλάθι γιὰ τοὺς βοσκοὺς λαζόνια, λαχανόπηττα, μιὰ γαβάθα μακαρόνια. Πάνω - πάνω, θὰ καρφώσουν καὶ θὰ βάλουν τὸ σταυρὸ τὸ βάγινο. Θὰ καβαλλικέψουν τότε τὸ μουλάρι, νὰ προκάνουν νὰ πᾶνε στὴ μάντρα, πρὶν βγάλουν τὰ πρόβατα ἔξω οἱ παραγυιοί.

Ὁ νοικοκύρης ἢ ὁ πιὸ γέρος τσοπάνης παίρνει τότε τὸ σταυρό, μαζὺ κι' ἕνα λομάκι ἀπὸ μυρτιὰ καὶ στέκεται στὴν ἀσκελιά, δίπλα στὸ σήκανο. Μισανοίγουν τὸ σήκανο κι' ἕνα-ἕνα σφαχτό, καθὼς τὰ προσωλάμει ὁ προσωλαμ'τὴς καὶ περνᾶ ἀπὸ τὸν ἀνεβάτη, τὰ βατσάζει ὁ νοικοκύρης. Τοὺς δίνει δηλ. μιὰ στὴ ράχι μὲ τὸ λομάκι καὶ τὸ σταυρὸ καὶ τοὺς λέει:

Τσαὶ τοῦ χρόνου! καλὴ Λαμπρή!
Βάτσα - βάτσα τοῦ Βαγιοῦ!
τσαὶ τὴν ἄλλη Τσυριατσὴ
μὲ τὰ κότσινα τ' αὐγὰ
τσαὶ μὲ τ' ἄσπρα τὰ χλωρά!

Ἀπὸ τὴ μέρα τῶν Βαγιῶν οἱ τσοπάνηδες φράζουν τὴ μάντρα. Χωρίζουν τ' ἀρνιὰ ἀπὸ τὶς μαννάδες των κι' ἀρχίζουν νὰ τὶς ἀρμέγουν. Ὅλη τὴ Μεγάλη Βδομάδα πήσσουν τὸ γάλα καὶ κάνουν χλωρὰ καὶ θολπὰ (τυριὰ ἄσπρα φρέσκα μικρότερα καὶ μεγαλύτερα), ποὺ μοιράζουν τὸ Μεγάλο Σάββατο μαζὺ μὲ ἀρνιὰ ὁλόκληρα ἢ μισὰ στοὺς κολλήγους καὶ τοὺς κουμπάρους καὶ τοὺς συγγενεῖς των.

Τὰ χλωρὰ εἶναι σὰν τυρὶ μικρό, τὰ θουλπὰ εἶναι σὰν μικρὴ μυζήθρα. Τὶς μυζῆθρες τὶς βάζουν, γιὰ νὰ στραγγίσουν, μέσα στὰ πλεχτά. Σ' ὅποιον δώσουν μυζήθρα, θὰ τοὺς δώσει λαζόνια Λαμπριάτικα μ' αὐγὰ κόκκινα, σουσάμι καὶ πλουμούδια. Σ' ὅποιον δώσουν χλωρό, θὰ τοὺς δώσει χλωρόκ'λορες.

Οἱ τσοπάνισσες κάθονται στὴ μάντρα ὥς τὸ δειλινὸ κι' ὕστερα φεύγουν, γιὰ νὰ προλάβουν νὰ πᾶνε στὸ νύμφιο.

Μεγάλη Δευτέρα, Μεγάλη Τρίτη θὰ παστρέψουν τὰ σπίτια τους, ν' ἀσβεστώσουν, νὰ πλύνουν, ν' ἀποσαίρουν, νὰ κάνουν ὅλες τὶς δουλειές τους. Τὴ Μεγάλη Τετάρτη θὰ πᾶνε στὸ εὐχέλαιο κι' ὅποιος εἶναι νὰ κοινωνήσει τὴ Μεγάλη Πέμπτη, θὰ λουστῆ καὶ θ' ἀλλάξει.

Τὰ παιδιά, σὰ θὰ πᾶνε νὰ κοινωνήσουν τὴ Μεγάλη Πέμπτη, πᾶνε κι' ἀπὸ ἕνα αὐγὸ στὸν παπᾶ.

Τὴ Μεγάλη Πέμπτη καὶ τὸ Μεγάλο Σάββατο θὰ βάψουν τ' αὐγὰ καὶ θὰ ζυμώσουν τὶς κουλοῦρες τὶς Λαμπριάτικες.

Ὅταν ἀποβάψουν τ' αὐγά, βάφουν κι' ἕνα κουρέλι κόκκινο γιὰ τὸ καλό. Τὸ δένουν πάνω στὴ βούκλα τοῦ σπιτιοῦ γιὰ τὸ μάτι.

Τὸ αὐγὸ τῆς Μεγάλης Πέμπτης, ἰδίως σὰν εἶναι ἀπὸ μαύρη κόττα, τὸ βάφουν καὶ τὸ φυλᾶνε στὰ εἰκονίσματα. Λένε πὼς ἂν δὲ σπάσει, ὁ κρόκος του γίνεται κεχριμπάρι ὥς τὸν ἄλλο χρόνο.

Τὸ βράδυ στὰ Δώδεκα Εὐαγγέλια πᾶνε στεφάνι ἀπὸ πολυτρίχια κι' ἄλλα λουλούδια, νὰ στολίσουν τὸ Χριστὸ πάνω στὸ σταυρό.

Τὴ Μεγάλη Παρασκευὴ δὲ μαγειρεύουν οὔτε τρῶνε ὅλη τὴν ἡμέρα. Περνοῦνε μ' ἕναν καφφὲ σκέτο καὶ λίγο μαρούλι καὶ ξίδι. Τὰ κορίτσια θὰ πᾶνε νὰ στολίσουν τὸν Ἐπιτάφιο μὲ κάθε λογῆς λουλούδια.

Καὶ τὸ δειλινὸ οἱ γυναῖκες θὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία, νὰ σταθοῦν γύρω ἀπ' τὸν ἀνθοστολισμένο Ἐπιτάφιο, νὰ ποῦνε τὸ Μυρολόϊ τῆς Παναγίας. Ὅποια ἔχει τὴν πιὸ καλὴ φωνή, τραγουδᾶ τὸ Μυρολόϊ. Οἱ ἄλλες ἀκοῦνε, σταυροκοπιοῦνται καὶ κλαῖνε γιὰ τὰ πάθια τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας τοὺς πόνους. Τὴ συμπονοῦνε καὶ τὴν παρηγοροῦνε γιὰ τὰ τόσα της βάσανα. Τὴν παρακαλοῦνε νὰ τοὺς φυλάει τοὺς ἄντρες τους καὶ τὰ παιδιά τους. Οἱ χαροκαμένες, πονεμένες ἀπ' τὸν ἴδιο πόνο ρωτοῦν:—«Σένα τὸ δικό σου, Παναγίτσα μου, ἀναστήθηκε στὶς τρεῖς μέρες! Μένα πότε θ' ἀναστηθῆ;» Ἄλλες θαυμάζουν τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ἀντοχή της στὰ τόσα βάσανα:—«Ἄχ! πῶς βάσταξες, Παναγίτσα μου!»

Ὕστερα θ' ἀρχίσει ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου θρήνου, θὰ βγάλουν τὸν Ἐπιτάφιο στὸ γῦρο, ὅλοι οἱ ἄντρες καὶ τὰ παλληκάρια μὲ τὴ σειρὰ θὰ πᾶνε νὰ τὸν σηκώσουν ἀπὸ λίγο γιὰ τὴν ὑγειά τους.

Σὰ θὰ γυρίσουν ἀπ' τὸ γῦρο, θὰ πιάσουν τὸν Ἐπιτάφιο δυὸ γεροὶ ἄντρες, θὰ σταματήσουνε στὸ κατώφλιο τῆς ἐκκλησίας, νὰ τὸν σηκώσουν ψηλά, ἕνας ἀπὸ δῶ κι' ἄλλος ἀπὸ κεῖ μπρὸς στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅλοι τῆς Ἐνορίας θὰ περάσουν ἀπὸ κάτω γιὰ τὸ καλό.

Τὰ παιδιὰ καὶ ὅσοι ἔχουν θέρμες, πᾶνε καὶ περνᾶνε ἀπὸ νωρὶς τὸ ἀπόγεμα σταυρωτὰ τρεῖς φορὲς ἀπὸ τρεῖς Ἐπιταφίους σὲ τρεῖς ἐκκλησίες γιὰ τὴν ὑγειά τους.

Τὰ παλιὰ χρόνια τὸν 'Επιτάφιο τὸν ἔβγαζαν τὴν αὐγὴ τὸ Μεγάλο Σάββατο. Τώρα τὸν βγάζουν τὴ Μεγάλη Παρασκευὴ τὸ βράδυ.

"Οποιος ὑποφέρει ἀπὸ πονοκέφαλο, φυλάει καὶ λούζεται τὴ Μεγάλη Παρασκευὴ καὶ τοῦ περνᾶ, δὲν τοῦ ξαναπονάει. Προσέχει ὅμως νὰ μὴ ξαναλουστῆ ἄλλη φορὰ Παρασκευή, γιατὶ θὰ τρέμει τὸ κεφάλι του.

Τὸ Μεγάλο Σάββατο τὸ πρωῒ οἱ τσοπανοὶ θὰ μοιράσουν τ' ἀρνιὰ καὶ τὶς μυζῆθρες καὶ τὰ χλωρά. Τοὺς δίνουν γιὰ δῶρα αὐγὰ κόκκινα καὶ κουλοῦρες.

Τὸ βράδυ τὸ Μεγάλο Σάββατο σπάζουν τὸ μ' ζ ο ύ ρ' κ ο τ σ' κ ά λ ι, ποὺ μέσα του βράζανε τὸ φάβας ὅλη τὴ Μεγάλη Σαρακοστή.

"Οταν πεῖ ὁ παπᾶς τὸ 'Α ν ά σ τ α ὁ Θ ε ὸ ς τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ράνει τ' ἀσπροπούλια, σκύβεις κρυφὰ καὶ παίρνεις λίγα ἀπὸ κάτω καὶ πᾶς καὶ τὰ ρίχνεις σπίτι σου, ὅπου ἔχει μπαμποῦρες καὶ φεύγουν.

Τὰ παλιὰ χρόνια τὴ Μεγάλη Βδομάδα γύριζε ὁ τ ο υ μ π α κ ά ρ η ς, χτυποῦσε τὸ τουμπάκι του καὶ φώναζε: «Σ'κῶτε γιὰ τὴν ἐκκλησιά, σ'κῶτε!»

Τὸ Μεγάλο Σάββατο τοῦ δίνανε τὴν πληρωμή του, αὐγά, κουλοῦρες, μυζῆθρες, χλωρά, ὅ,τι εἶχε καθένας.

Μπαίνοντας τὴ νύχτα τοῦ Σαββάτου ἀπὸ τὴν 'Ανάστασι στὴν ἐκκλησία, ὁ παπᾶς κλωτσᾶ μὲ τὸ πόδι του τὰ δ' μ ό θ υ ρ α, τ' ἀνοίγει καὶ λέει: «"Α ρ α τ ε π ύ λ α ς κλπ.» Τὰ βημόθυρα ἀπομένουν ἔτσι ἀνοιχτὰ ὀχτὼ ἡμέρες, δὲν κλείνουν καθόλου.

'Ο νοικοκύρης στέλνει στὴ μάντρα γιὰ τοὺς τσοπάνηδες διπλάρι κερί, αὐγὰ κόκκινα, κουλοῦρες τῆς Λαμπρῆς, γιὰ ν' ἀναστήσουνε κι' ἐκεῖνοι.

Σὰν ἀκουστοῦνε ἀπὸ τὸ χωριὸ οἱ καμπάνες νὰ σημαίνουν, ἢ ἂν εἶναι πολὺ μακριὰ ἡ μάντρα καὶ δὲν ἀκούγονται οἱ καμπάνες, σὰν καταλάβουν ἀπ' τὴ θέσι τῶν ἄστρων οἱ τσοπάνηδες πὼς ἦρθε ἡ ὥρα, ἀνάβουν τὰ κεριά, λέει ὁ πρῶτος τσοπάνης τὸ Χ ρ ι σ τ ὸ ς 'Α ν έ σ τ η κι' ἂν ξέρει καὶ κανένα ἄλλο τροπάρι γιὰ τὴν 'Ανάστασι τὸ λέει καὶ κεῖνο, χορεύουν τὰ κεριά, τσουγκρίζουν τ' αὐγὰ κι' ἀνασταίνουν μονάχοι τους.

Τὴν Τρίτη τῆς Λαμπρῆς βγάζουν τὰ εἰκονίσματα τ' "Αη-Γιωργιοῦ, τὰ πᾶνε ὡς στὸν "Αη-Στράτηγο. Τὰ παλιὰ χρόνια τὴ μέρα αὐτὴ οἱ τσοπάνισσες ἔστεκαν στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας καὶ μοίραζαν στὸν κόσμο κομμάτια μυζήθρα καὶ κουλοῦρες. Τὰ ἔλεγαν τ ὰ π α ν η γ ύ ρ ι α.

Οἱ τσοπάνηδες ἐξετάζουν τὴν πλάτη ἀπὸ τὸ ἀρνὶ ποὺ θὰ σφάξουν καὶ γιὰ ζωὴ καὶ γιὰ πλοῦτος.

Τὰ λουλούδια ἀπὸ τὸν 'Επιτάφιο τὰ φυλᾶνε καὶ καπνίζουν ὅποιον εἶναι ματιασμένος.

Οἱ ναῦτες παίρνουν τὰ κεριὰ ἀπὸ τὸν 'Επιτάφιο κι' ἀνάβουν, σὰν εἶναι φουρτούνα, καὶ μερεύει ὁ καιρός.

Τὸ κερὶ τῆς Λαμπρῆς τ' ἀνάβουν, σὰν ἀστράφτει, καὶ διώχνει τ' ἀστροπελέκι.

Τὸ Π ρ ω τ ό π ε φ τ ο (Πέμπτη τῆς Διακαινησίμου) δὲν πᾶνε στὰ χτήματα. Δὲ μαζεύουν χόρτα οὔτε σ α ρ α κ ό χ' λ ο ι (σαλιάγκους), γιατὶ σ' ν α π ι ά ζ ο υ ν οἱ καρποί, κουφαίνουν, δὲν ψωμώνουν, γίνονται λ ι σ β ο ὶ (κούφιοι).

"Αμα ἡ Π ρ ω τ ο μ α γ ι ὰ πέσει Σάββατο, θὰ κοποῦν πολλὰ σάβανα.

Τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τῆς Π ρ ω τ ο μ α γ ι ᾶ ς θὰ πλέξουν στεφάνια ἀπὸ λουλούδια, νὰ τὰ βάλουν πάνω ἀπ' τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Σὰ θὰ πᾶνε στὴν ἐξοχὴ οἱ γυναῖκες, θὰ ζώσουν τὴ μέση τους μὲ κλαδιὰ χαλαδρομιᾶς γιὰ νᾶναι γερές, νὰ μὴν τὶς πονέσει ἡ μέση τους σὲ λίγο, στὸ θέρος ποὺ θ' ἀρχίσει. Λένε:

Χαλαδρομιὰ στὴ μέση σου,
γιατ' εἶσαι νιὰ καὶ πρέπει σου.

Τὴν Πρωτομαγιὰ τὄχουν σὲ κακὸ ν' ἀκούσουν νηστικοὶ νὰ φωνάζει γάϊδαρος, γιατὶ χαλᾶ ἡ φωνή τους καὶ γίνεται σὰν τοῦ γαϊδάρου. Γι' αὐτὸ κρύβουν ἀπ' τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τους ἕνα π' τ α ρ ά τ σ ι ψωμὶ ἢ λίγο κ α ψ ι μ ά δ ι καὶ τὸ τρῶνε τὴν αὐγή, πρὶν σηκωθοῦν, μόλις ἀνοίξουν τὰ μάτια τους *.

Τὴ μέρα τῆς Ἀ ν α λ ή ψ ε ω ς πᾶνε στὰ σαράντα κύματα. Κάθονται στὴν ἀκρογιαλιὰ καὶ βρέχουν τὸ κεφάλι τους μὲ νερὸ ἀπὸ σαράντα κύματα, γιὰ νᾶναι γεροὶ ὅλο τὸ χρόνο, νὰ μὴν πονέσει τὸ κεφάλι τους. Βάζουν καὶ σ' ἕνα μπουκάλι καὶ τὸ πᾶνε στὰ σπίτια τους, νὰ βρέξουν τὸ κεφάλι τους κι' ὅσοι δὲν ἔχουν πάει.

Τὴ μέρα αὐτὴ τὴ λένε καὶ Γ α λ α τ ό π ε φ τ η, γιατὶ οἱ τσοπάνηδες ἀπ' τὸν παλιὸ καιρὸ δὲν τυροκομοῦσαν, ἀλλὰ ἄρμεγαν τὸ γάλα καὶ τὸ μοίραζαν στοὺς φίλους καὶ τοὺς φτωχούς, ὅσους πήγαιναν στὴ μάντρα. Ὅσοι εἶχαν τὴ μάντρα τους μακριά, ἔφερναν τὸ γάλα στὸ χωριὸ καὶ τὸ ἄδειαζαν μέσα σὲ μεγάλα καζάνια στὴ μεγάλη στράτα, καὶ πήγαινε, ὅποιος ἤθελε, κι' ἔπαιρνε. Τώρα τὸ φέρνουν στὰ σπίτια τους καὶ τὸ μοιράζουν οἱ τσοπάνισσες.

Πάνω ἀπ' τὴν πόρτα τῶν σπιτιῶν ἔβαζαν οἱ τσοπάνηδες μπουκέτα ἀπὸ κάτι κίτρινα λουλούδια, ποὺ τὰ λένε γ α λ α τ ό χ ο ρ τ α. Τώρα τὰ παράτησαν, λιγοστοὶ τὰ κάνουν πιὰ ὅλα τοῦτα.

Τῆς Ἀ ν α λ ή ψ ε ω ς μαζεύουν μέσα σ' ἕνα κ α λ α μ' κ ά ν ι ψύλλους, κοριούς, ψεῖρες, τσιμπούρια, μυρμήγκια, μπαμποῦρες καὶ πᾶνε καὶ τὰ ρίχνουν στὴ θάλασσα, νὰ τὰ ξορκίσουν, νὰ τὰ διώξουν, νὰ τοὺς ἀφήσουν ἥσυχους.

Τῆς Ἁ γ ι ᾶ - Τ ρ ι ά δ α ς μαζεύουν χῶμα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, ἀπὸ κεῖ ποὺ γονατίζουν, καὶ πᾶνε καὶ τὸ ρίχνουν στὰ τέσσερα καντούνια τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ νὰ φύγουν οἱ μπαμποῦρες.

Ὅποια μέρα πέσει τὸ Λ ι τ ρ ό π ι τ' Ἅ η - Γ ι α ν ν ι ο ῦ (24 Ἰουνίου), τὴ φυλᾶνε ὅλο τὸ χρόνο. Δὲν ἀρχίζουν καμμιὰ δουλειά, δὲν κάνουν γάμους καὶ συμπεθεριές, δὲν κόβουν ροῦχα, δὲ φυτεύουν, δὲν ἀρχίζουν σπορά. Εἶναι κακιὰ μέρα κι' ὅ,τι ἀρχινήσεις, δὲν πάει ἐμπρός.

Τὴ μέρα τ' Ἅ η - Γ ι α ν ν ι ο ῦ τοῦ Λιτροπιοῦ σηκώνονται μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἥλιου καὶ παρατηροῦν νὰ ἰδοῦν τὴ σκιά τους, μόλις σκάσει ὁ ἥλιος. Ἂν δὲ φαίνεται καθαρή, τὄχουν σὲ κακό, θ' ἀρρωστήσουν. Ἂν μάλιστα δὲ φαίνεται τὸ κεφάλι καθαρὰ στὴ σκιά, λένε πὼς θὰ πεθάνουν πάνω στὸ χρόνο.

Τὴ μέρα τ' Ἅ η - Γ ι α ν ν ι ο ῦ δὲ μπαίνουν στὰ περιβόλια, γιατὶ χαλοῦνε.

Τὴν παραμονὴ τὸ βράδυ θ' ἀνάψουν φωτιὲς μὲ φρύγανα κι' ἀ σ τ ο ι β έ ς, ἄχυρα, παλιοκόφινα, ὅ,τι μαζέψουν, νὰ πηδήσουν ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, γιὰ τὸ καλὸ καὶ γιὰ νὰ διώξουν τοὺς ψύλλους καὶ τὶς ἀρρώστιες μακριά τους. Τοὺς ἀ φ α ν ο ὺ ς θὰ τοὺς ἀνάψουν ἔξω ἀπ' τὶς πόρτες, στὶς αὐλὲς καὶ στὰ σοκάκια.

Τὴν παραμονὴ τὸ βράδυ θὰ πᾶνε τὰ κορίτσια μ' ἕνα καινούργιο λαήνι νὰ πάρουν τ' ἀ μ ί λ η τ ο ν ε ρ ὸ κάτω ἀπ' τὸ ζ ο υ ρ ε ι ὸ τοῦ μύλου, γιὰ νὰ βάλουν τὸν κλήδωνα. Θὰ ρίξουν καθεμιὰ μέσα τὸ σημάδι της κι' ὕστερα τὸ λαήνι μὲ τὰ σημάδια θὰ τὸ σκεπάσουν μ' ἕνα κόκκινο πανὶ καὶ θὰ τὸ βγάλουν στὸ λιακό, νὰ τ' ἀφήσουν ὅλη τὴ νύχτα, νὰ τὸ ξαστρίσουν.

Ἀνήμερα τ' Ἅ η - Γ ι α ν ν ι ο ῦ τ' ἀπομεσήμερο θὰ μαζευτοῦνε τὰ κορίτσια ν' ἀνοίξουν τὸν κλήδωνα καὶ νὰ βγάλουν τὰ σημάδια. Ἕνα - ἕνα σημάδι θὰ βγάλουν μαζὺ καὶ τὸ τραγούδι - παίνεμα. Ἅμα τελειώσουν ὅλα, τὰ ξαναρίχνουν μέσα καὶ τὰ ξαναβγά-

---

* Λαογραφία τόμ. Γ'. 1911 σελ. 381—389. Ν. Πολίτη: Δημοσίευσις Νομοκάνονος Κώδικος Ἰβήρων ὑπ' ἀριθ. 734.

ζουν. Τούτη τὴ δεύτερη φορὰ ὅμως τὰ τραγούδια ποὺ λένε εἶναι σατυρικά, πειράζονται ὅλες καὶ γελοῦν.

Ἅμα τελειώσει ὁ κλήδωνας, τὰ κορίτσια παίρνουν λίγο νερὸ στὸ στόμα τους καὶ βγαίνουν στὴν πόρτα. Ὅποιο ὄνομα πρωτακούσουν, ἐκεῖνο θὰ εἶναι τ' ὄνομα τοῦ ἀντρὸς ποὺ θὰ πάρουν. Οἱ νέοι, οἱ φίλοι τους καὶ τὰ παιδιὰ ποὺ τὸ ξέρουν, παραφυλᾶνε κι' ἅμα δοῦνε καμμιὰ νὰ βγαίνει, φωνάζουν ὅ,τι πιὸ παράξενο ὄνομα βάλουν στὸ νοῦ τους: Ἀβακούμ! Ἱερεμία! ἤ, ἅμα ξέρουν πὼς αὐτὴ ποὺ βγῆκε ἀγαπᾶ, νὰ ποῦμε, τὸ Γιάννη, φωνάζουν Κώστα ἢ Πέτρο καὶ γελοῦν καὶ τὶς πειράζουν!...

Τὸ μεσημέρι τ' Ἁη-Γιαννιοῦ τ' Ἀφανὲ παίρνουν ἕναν καθρέφτη κι' ἕνα κόκκινο πανὶ καὶ πᾶνε στὸ πηγάδι. Σκεπάζουν τὸ κεφάλι τους μὲ τὸ πανί, σκύβουν πάνω ἀπὸ τὸ πηγάδι, κυττάζουν μὲς στὸν καθρέφτη καὶ βλέπουν ὅποιον μελετήσουν, ξενητεμένο, ποῦ εἶναι τώρα καὶ ποῦ βρίσκεται, ἢ πεθαμένο.

Ξόρτσι γιὰ τὶς σ'τσές.

Τὴ μέρα τ' Ἁη-Γιαννιοῦ τ' Ἀφανὲ μπερνιάζ'νε τὶς σ'τσὲς γιὰ τελευταία βολά, τ'ς ἀποχαιρετοῦνε. Ξορτσίζ'νε τὰ πουλιά, νὰ μὴ μπεράξ'νε τὰ σῦκα τσαὶ λένε τρεῖς βολὲς τὸ ξόρτσι:

Ἁη-Γιάννη! τσ' Ἁη-Ντζίκα!
τσ' ἤλιε ποὺ τσεντᾶς τὰ σῦκα!
οὔτε πάρει οὔτ' ἀφήσει
οὔτε τὸ πουλὶ τσιμπήσει.
Ἀμέρ'σα τ' Κωστῆ.

Τ'ν Ἁγι-Ἀποστόλ'νε (30 Ἰουνίου) παίρνουν, ὅπως καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἕνα μπ'κασὶ κι' ἕναν καθρέφτη στὸ χέρι καὶ πᾶνε καταμεσήμερα στὸ πηγάδι. Σκεπάζουν τὸ κεφάλι τους μὲ τὸ κόκκινο πανί, παίρνουν τὸν καθρέφτη στὸ χέρι καὶ σκύβουν πάνω ἀπ' τὸ πηγάδι. Μελετοῦν ποιόν θέλουν νὰ δοῦν πεθαμένο ἢ ξενητεμένο, τί κάνει τώρα καὶ ποῦ βρίσκεται. Κυττάζουν στὸν καθρέφτη, καὶ τὸν βλέπουν νὰ περνᾶ ἀπὸ μέσα.

Τὴ μέρα τ' Ἁη-Λιᾶ μὲ τὴν αὐγὴ σηκώνονται οἱ τσοπάνηδες καὶ παρατηροῦν τὸ σκύλο τους, πῶς εἶναι πλαγιασμένος καὶ κατὰ ποῦ ἔχει γυρισμένο τὸ κεφάλι του. Ἂν εἶναι γυρισμένος κατὰ τὸ βοριᾶ ἢ τὸ μαΐστρο, κουλουριασμένος καὶ μὲ τὸ κεφάλι χωμένο ἀνάμεσα στὰ σκέλια του, θὰ κάνει βαρυχειμωνιά, χιόνια καὶ νερά. Ἂν εἶναι γυρισμένος κατὰ τὸ νοτιᾶ, ξαπλωμένος, ξέγνοιαστος, ὁ χειμώνας θὰ εἶναι τέλεια καλοκαιρινός.

Τοῦ Ἁγίου Ἑρμολάου (26 Ἰουλίου) πᾶνε μὲ τὴ βάρκα στὸ νησάκι, στὴ χάρι του. Σὰ φυσᾶ μελτέμι, τὸν παρακαλοῦν τραγουδιστὰ οἱ γιορταστάδες:

Ἅγι' Ἁρμόλαε, τσαὶ κάμε
πρῦμο τὸν τσαιρὸ νὰ πᾶμε!

Σὰ θὰ φύγουν, βγάζουν καὶ παρατοῦν πάνω στὸ νησὶ τὰ κακούδια τους, ἄλλος κομματάκι ροῦχο, ἄλλος τὸ παλιό του πουκάμισο, ἄλλος κόβει τὰ νύχια του, ἄλλος λίγα μαλλιά. Φεύγουν καὶ τ' ἀφήνουν πάνω στὸ νησί, χωρὶς νὰ κυττάξουν πίσω τους. Τὰ παρατοῦνε, γιὰ νὰ τοὺς παρατήσει τὸ κακό.

Τὰ κακὰ ντρύματα (οἱ δρῦμες, τὰ μερομήνια) εἶναι ἕξη μέρες τὸν Ἁλουνκὸ κι' ἕξη μέρες τὸν Ἄοστε, οἱ ἕξη τελευταῖες μέρες τοῦ Ἰουλίου καὶ οἱ ἕξη πρῶτες μέρες τοῦ Αὐγούστου. Λένε: ἡ Ἁγιὰ Ἄννα τὰ βάζει, ὁ Σωτέρας τὰ βγάζει. Μερικοὶ λένε πὼς ντρύματα κακὰ εἶναι καὶ σὲ ὅλες τὶς Τετάρτες καὶ τὶς Παρασκευὲς τοῦ Αὐγούστου.

Στὰ ντρύματα δὲν πλύνουν, γιατὶ κουρελιάζονται τὰ ροῦχα. Δὲ λούζονται, γιατὶ πέφτουν τὰ μαλλιά. Δὲ μπαίνουν στὴ θάλασσα. Ἂν εἶναι ἀνάγκη καὶ βάλουν νὰ πλύνουν τίποτα, βάζουν ἕνα καρφὶ ἢ ὅ,τι ἄλλο σίδερο μὲς στὴ γαβάθα μὲ τὸ νερό, γιὰ νὰ μὴν πειραχτῆ τὸ ροῦχο καὶ λειώσει.

Οἱ δώδεκα πρῶτες μέρες τοῦ Αὐγούστου εἶναι τὰ μερομήνια. Ὅ,τι καιρὸ κάνει τὶς μέρες αὐτές, θὰ κάνει καὶ ὅλο τὸ χρόνο. Κάθε μέρα εἶναι κι' ἕνας μήνας, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ Σεπτέμβριο. Ἡ πρώτη Αὐγούστου εἶναι ὁ Σεπτέμβριος, στὶς δύο εἶναι Ὀκτώβριος κι' ἔτσι μὲ τὴ σειρὰ ὡς τὸ τέλος τοῦ χρόνου.

Τ'νὲ Σωτέρνε (τοῦ Σωτῆρος, 6 Αὐγούστου), πηγαίνουν ἕνα πανεράκι σταφύλια, τὰ πρῶτα ποὺ θὰ γίνουν, στὴν ἐκκλησία, νὰ τὰ εὐλογήσει ὁ παπᾶς κι' ἔπειτα τὰ μοιράζουν σ' ὅσους ἤτανε στὴν ἐκκλησία, νὰ φᾶνε, νὰ τοὺς εὐχηθοῦν: «πάντα μπερτσέτια (μπερκέτι λ. τουρκικὴ = ἄφθονα) καὶ πλούσια!»

Τ' Ἁη-Γιαννιοῦ τοῦ Κρυαδίτη (29 Αὐγούστου), μετροῦνε μὲ φυτίλι τὸ εἰκόνισμα τῆς ἐκκλησίτσας τ' Ἁη-Γιάννη τοῦ Κρυαδίτη σταυρωτά, τοῦ μάκρους καὶ τοῦ πλάτους. Ὅποιος ἔχει θέρμες, δένει στὸ χέρι του τὸ φυτίλι αὐτὸ καὶ τ' ἀφήνει ὀχτὼ μέρες. Ἔπειτα τὸ λύνει, τὸ βουτᾶ στὸ κερὶ καὶ κάνει λαμπάδα, ποὺ τὴν ἀνάβει καὶ τὴν καίει στὴ χάρι του, γιὰ νὰ γίνει καλά.

Ὁ Ἅης-Μάμας (2 Σεπτεμβρίου) εἶναι τσοπάνης καὶ στὴν εἰκόνα του τὸν ζωγραφίζουν μὲ τὸ στραβοράβδι στὸ χέρι. Οἱ τσοπάνηδες τοῦ πᾶνε ἀρνιά, νἄχει καὶ κεῖνος τὸ κοπάδι του, νὰ μὴν παραπονιέται καὶ ζηλεύει, νὰ τοὺς φυλάει καὶ τὰ δικά τους. Καὶ γιὰ νὰ μνημονεύονται τὰ ὀνόματά τους στὴν Ἁγία Πρόθεσι.

Στὸ πανηγύρι του, τὴν παραμονὴ τὸ βράδυ, σφάζουν ἀρνιὰ κάτω ἀπὸ τὴν καρυδιά. Γυρίζουν τὸ κεφάλι τοῦ ἀρνιοῦ κατὰ τὸ ἱερὸ τῆς ἐκκλησίας, τ' ἀκουμποῦν στὸ πεζούλι πάνω ἀπ' τὸ μεγάλο ἄγνε (τὴ λυγαριὰ) καὶ τὰ σφάζουν, προσέχοντας τὸ αἷμα νὰ τρέξει μὲς στὸ αὐλάκι τὸ νερό. Τὸ νερὸ τοῦ Ἁη-Μάμα εἶναι σὰν ἁγίασμα, βγαίνει κάτω ἀπ' τὸ ἱερὸ τῆς ἐκκλησίας. Ἔπειτα τὰ κρεμνοῦν ἀπ' τὴν καρυδιὰ νὰ τὰ γδάρουν. Τὰ κόβουν, τὰ μαγειρεύουν, ὅταν θ' ἀπολύσει ὁ ἑσπερινός, ὁ παπᾶς εὐλογᾶ τὸ τραπέζι, καὶ κάθονται ὅλοι καὶ τρῶνε, τραγουδοῦν καὶ διασκεδάζουν.

Σὰν ἀποφᾶνε καὶ σηκωθοῦν, καθὼς καὶ τὴν ἄλλη μέρα, ὅταν θὰ φεύγουν πιά, κυνηγιοῦνται καὶ βρέχονται μὲ νερὸ τοῦ Ἁη-Μάμα. Τὄχουν σὲ καλό.

Τὴ μέρα τοῦ Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου) βράζουν κόλλυβα γιὰ τὴν ὑγειὰ τῶν παιδιῶν τους. Κάνουν τὴν ἀρτυμὴ γλυκειά, τ' ἀρτύνουν, τὰ βάζουν σὲ κάτι ταψάκια μπακιρένια, στρογγυλά, βαθουλὰ σὰν πιάτα βαθιά, μὲ διάφορα σχέδια χτυπημένα πάνω στὸ μπακίρι. Τὰ λένε χαδοῦλες καὶ τὰ στολίζουν ἀπὸ πάνω μὲ ζάχαρι, μύγδαλα, ζαχαροστράγαλα, σταφίδες, ρόδι, μαϊντανό. Τὰ παιδιά, παίρνει καθένα τὴ χαδούλα του καὶ τὴν πάει μοναχό του στὴν ἐκκλησία, στὸν ἑσπερινό. Παραβγαίνουν, τίνος τὸ ταψάκι εἶναι πιὸ ὡραῖο καὶ χαδεύονται (καμαρώνουν καὶ χαίρονται). Γι' αὐτὸ τὶς λένε καὶ χαδοῦλες.

Στὸν Ἅγιο Ἀρτέμη (20 Ὀκτωβρίου) πᾶνε στὴ χάρι του καὶ κάνουν κατρακύλα πάνω στὸ βράχο οἱ ἄντρες γιὰ τὴν ὑγειά τους, γιὰ τὸ σπάσιμο, τὸ κατέβασμα.

Ὅ,τι καιρὸ κάνει τὴ μέρα τ' Ἁη-Πλάτωνα (18 Νοεμβρίου), θὰ βαστάξει σαράντα ἡμέρες.

Τοῦ Ἁγίου Ἀντρέα τὰ κορίτσια νηστεύουν ὅλη τὴν ἡμέρα. Πίνουν μόνο ἕνα καφφέ. Τὴν ὥρα ποὺ θὰ πλαγιάσουν, μελετοῦν καὶ βλέπουν στὸν ὕπνο τους, ποιόν θὰ πάρουν.

Τοῦ Ἁγίου Ἀντρέα κάνουν τηγανίτες γιὰ τὸ καλὸ τοῦ χρόνου καὶ γιὰ νὰ μὴν τρυπήσει τὸ τηγάνι.

9. ΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΚΑΙ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

Ὅταν θὰ θεμελιώσουν σπίτι, σφάζουν, γιὰ νὰ στοιχειώσουν τὸ θεμέλιο, πετεινὸ ἢ ἀρνί. Τὸ διαλέγουν κατὰ προτίμησι νᾶναι μαῦρο, γιατὶ τὸ μαῦρο εἶναι γουρλίδικο. Βάζουν κι' ἕνα μπουκάλι ἁγιασμὸ καὶ λεπτὰ ἀσημένια, γιὰ ν' ἀσημώσουν τὸ σπίτι.

Θὰ ρθεῖ ὁ παπᾶς νὰ διαβάσει τὸν ἁγιασμό, θὰ σφάξουν τὸν πετεινὸ νὰ ματώσουν τὴν πέτρα καὶ θ' ἀρχίσουν νὰ χτίζουν.

Ὅταν θὰ βάλουν τὴν πρώτη πέτρα, γιὰ ν' ἀρχίσουν τὸ χτίσιμο, τραβιοῦνται πέρα, νὰ μὴν πέσει ὁ ἴσκιος τους ἀπάνω στὸ θεμέλιο, τὴν ὥρα ποὺ τὸ χτίζουν, γιατὶ θὰ πεθάνουν στὸ χρόνο.

Σὰ θεμελιώνουν σπίτι, τὰ ὄνειρα δὲν ξεδιαλύνουν.

Προσέχουν νὰ μὴν ἀντικρύζουν στὸ σπίτι μέσα τρεῖς πόρτες, ἡ μία πίσω ἀπ' τὴν ἄλλη. Τὸ ἔχουν σὲ κακό.

Τὸν κερεστὲ (τὴν ξυλεία) γιὰ τὰ σπίτια τὴν κόβουν, ὅταν τὸ φεγγάρι εἶναι ὀχτὼ - δέκα μερῶν. Ποτὲ τὶς πρῶτες ὀχτὼ μέρες, οὔτε σὲ χασοφεγγαριά.

Σὰ θὰ σκεπάσουν, βάζουν καταμεσῆς στὴ σκέπασι τὸ κορφάρι, δοκάρι μεγάλο καὶ χοντρό, γιὰ νὰ βαστᾶ καὶ τ' ἄλλα κοντάρια, νὰ μὴ φεύγουν ἀπ' τὸν τόπο τους. Ὕστερα βάζουν τὰ μικρότερα κοντάρια ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ καὶ τὰ καρφώνουν σὲ ἀποστάσεις. Στὸ τέλος ἀνάμεσα στὰ κοντάρια ρίχνουν καλάμια καὶ καλαμώνουν τὴ σκέπασι.

Ὅταν θὰ καλαμώσουν, καλοῦν γυναῖκες καὶ κορίτσια νὰ τοὺς βοηθήσουν. Κάνουν τηγανίτες, δίνουν ρακί, νὰ πιοῦν καὶ νὰ εὐχηθοῦν.

Ἕνα - ἕνα καλάμι τὰ δένουν μὲ σπάγγο, γιὰ νᾶναι στὴν ἀράδα ὅλα ταχτικὰ καὶ νὰ μὴν εἶναι ἄλλα πάνω κι' ἄλλα κάτω. Τὰ παλιὰ χρόνια καλαμώνανε μὲ καζίλι. Τὸ καζίλι εἶναι σπάγγος καμωμένος ἀπὸ γιδότριχα. Τώρα βάζουν σπάγγο κοινό, γιατὶ τὸ καζίλι εἶναι ἀκριβό, τὸ πειράζει καὶ ὁ σκόρος καὶ φεύγουν τὰ καλάμια ἀπὸ τὸν τόπο τους.

Ἅμα δέσουν τὰ καλάμια τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο καλά - καλά, ρίχνουν σ' σαμάτσι (φοῦντες ἀπὸ καλάμια) ἢ κομμὸ (φύκια) κι' ἀπὸ πάνω βάζουν τὸ χῶμα, τὸ μελάγγι. Τὸ μελάγγι—τὸ λένε καὶ μελαγγόνι—εἶναι ἕνα χῶμα σκοῦρο σταχτί, ποὺ πᾶνε καὶ τὸ φέρνουν ἀπ' τὰ Μελαγγ' τά. Τὸ ρίχνουν στὸ λιακὸ ἀντὶ γιὰ τσιμέντο, γιὰ νὰ μὴν περνᾶνε τὰ νερὰ τῆς βροχῆς μέσα στὴ σκέπασι. Σὰ θὰ ρίξουν τὸ μελάγγι, στήνουν στὴ μέση στὸ λιακὸ σταυρὸ καλαμένιο καὶ στὶς ἄκρες του στολισμένο μὲ λουλούδια.

Ὁ νοικοκύρης στέλνει στοὺς μαστόρους γιὰ πεσκέσι μαντήλια. Ἐκεῖνοι τὰ κρεμνοῦν πάνω στὸ σταυρό, νὰ τὰ δοῦνε ὅλοι.

Ἅμα τελειώσει τὸ σπίτι, βάζουν νὰ πλαγιάσει τὴν πρώτη νύχτα ἕνα γέρο ἢ μιὰ γριά, ἂν τὸ σπίτι ἔχει κακὸ στοιχειό, νὰ πειράξει τὸ γέρο κι' ὄχι κανένα νέο ἢ κανένα παιδί. Τὸ στοιχειὸ τοῦ σπιτιοῦ εἶναι σὰ φίδι. Δὲν κάνει νὰ τὸ πειράξουν, γιατὶ βλάφτει τὸ σπίτι καὶ σένα σοῦ κάνει κακό.

Εἶναι σπίτια καλοΐσκιωτα, ποὺ ἔχουν καλὸ στοιχειό. Ὅσοι γεννιῶνται μέσα κεῖ, γίνονται γεροὶ καὶ τυχεροί.

Μὰ ἡ μεγαλύτερη εὐχὴ γιὰ ἕνα σπίτι εἶναι νὰ εἶναι ἡ νοικοκυρὰ προκομμένη καὶ γνωστική. Νὰ ξέρει ποιό εἶναι καλὸ γιὰ τὸ σπίτι καὶ ποιό δὲν εἶναι. Νὰ φυλάει καὶ νὰ μὴν κάνει ὅ,τι εἶναι κακὸ σύμποδο. Νὰ ξέρει γιατροσόφια καὶ ξόρκια, νὰ ξορκίζει τὰ κακά, νὰ μὴν τ' ἀφήνει νὰ μποῦν μὲς στὸ σπίτι. Καὶ νὰ ξέρει γενικὰ ὅ,τι πρέπει νὰ ξέρει μιὰ καλὴ νοικοκυρά, καλὴ μάννα καὶ καλὴ γυναῖκα.

Γιὰ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ μπεῖ τὸ κακὸ μὲς στὸ σπίτι, ἡ καλὴ γυναῖκα θὰ καρφώσει

πίσω ἀπ' τὴν ὀξώπορτα ἕνα μαχαίρι μαυρομάνικο ἢ ἕνα ψαλίδι ἀνοιχτὸ ἢ θὰ κρεμάσει ἕνα κομματάκι δίχτυ κι' ἕνα κόκκαλο ἀπ' τὸ σαγόνι τοῦ σαλαχανᾶ καὶ τῆς χειλούτσας (εἴδη ψαριῶν) ἢ ἕνα καύκαλο τῆς ἀβατάλας (χελώνας).

Ἅμα βρεῖ πέταλο πηγαίνοντας τὸν ἀνήφορο, θὰ τὸ πάρει κι' αὐτὸ νὰ τὸ κρεμάσει πίσω ἀπ' τὴν πόρτα, γιὰ νὰ διώξει τὸ κακό.

Καὶ γιὰ νὰ διώξει τ' ἀστροπελέκι, θὰ κρεμάσει πίσω ἀπ' τὴν πόρτα τὴ μύτη τοῦ γουρουνιοῦ.

Ἅμα ἀστράφτει καὶ βροντᾶ, βγάζει τὸ σκύλο καὶ τὴ γάτα ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι, γιατὶ τὰ μάτια τους ἔχουν μαγνήτη καὶ τραβοῦν τὸ ἀστροπελέκι.

Ἅμα ὁ σκύλος ἔρθει καὶ λερώσει μπροστά σου, εἶναι κακοσύμποδο. Κακὸ εἶναι καὶ ὅταν οὐρλιάζει. Τοῦ λένε: «Φάγε τὸ κεφάλι σου!» καὶ τὸν διώχνουν μακριά.

Ἡ ἀλογόμυιγα φέρνει χαμπάρι, ἅμα πετάξει ἀπάνω σου, εἴδησι θὰ λάβεις. Τὴ δένεις στὴν ἄκρη στὸ φ' τᾶ ἢ στὸ μαντήλι, ὥς νὰ στὴ φέρει. Τὸ ἴδιο εἴδησι, συχαρήκια, φέρνει κι' ὁ χαμπαρολό' ος καθὼς καὶ τὸ πύρπιρο, ἡ πεταλούδα ποὺ γυρίζει γύρω ἀπ' τὸ λύχνο.

Ἅμα χυθῆ λάδι, εἶναι κακοσύμποδο. Ρίχνουν ἀμέσως ἀπὸ πάνω ἁλάτι, γιὰ νὰ ξορκίσουν τὸ κακό.

Ἅμα χυθῆ κρασί, εἶναι γούρι, τὄχουν σὲ καλό.

Δὲν μπαίνουν ποτὲ μ' ἄδειο σταμνὶ μὲς στὸ σπίτι, γιατὶ στεγνώνει ἡ τύχη τοῦ σπιτιοῦ.

Τὸ βράδυ, σὰν ἀποφᾶνε, δὲν πετοῦν ποτὲ τὰ ψίχουλα ἔξω, νὰ τὰ δοῦν τ' ἄστρα, γιατὶ φτωχαίνει τὸ σπίτι. Τὰ συμμαζεύουν σὲ μιὰ γωνιά, γιατὶ δὲν κάνει νὰ εἶναι στὴ μέση νὰ τὰ πατοῦν, καὶ τ' ἀφήνουν, γιὰ νὰ τὰ βρεῖ τὸ καλὸ τοῦ σπιτιοῦ, σὰν ἔβγει τὴ νύχτα νὰ σιργιανίσει μὲς στὸ σπίτι, νὰ τὰ φάει, νὰ χορτάσει, νἄχει καὶ τὸ σπίτι πάντα γεμᾶτο.

Τὰ κορίτσια προσέχουν νὰ σκουπίζουν πάντα ὥμορφα, γιὰ νὰ πάρουν ὥμορφο ἄντρα.

Προσέχουν νὰ μὴ φροκαλοῦν (σκουπίζουν) ἀνάποδα, ἀπὸ τὴν πόρτα κατὰ μέσα, γιατὶ ἀναποδιάζει ἡ τύχη τοῦ σπιτιοῦ. Μόνο σὰ σηκώσουν λείψανο ἀπ' τὸ σπίτι, σκουπίζουν ἀνάποδα.

Τὴ νύχτα δὲν πετοῦν τὰ σκουπίδια ἔξω.

Ἅμα δείρεις κανένα μὲ τὸ καλάμι ἢ μὲ τὴ σκούπα, τὸν σκουπίζεις καὶ πεθαίνει.

Ἅμα δίνεις σκούπα μὲ τὴ μούρη ἐμπρός, εἶναι κακοσύμποδο. Τὴ γυρίζουν ἀνάποδα, ἀπὸ τὴν πίσω μεριά, καὶ τὴ δίνουν ἀπ' τὸ χέρι.

Ἅμα ἔρθει κανεὶς νὰ γειτονέψει καὶ ξεχνᾶ νὰ φύγει, βάζουν τὸ φρόκαλο (τὴ σκούπα) πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ ρίχνουν κρυφὰ ἄλας κάτω ἀπ' τὸ σκαμνί του καὶ φεύγει.

Ἅμα καθίσεις ἀπάνω στὴ σκούπα, μαζεύεις ἀπάνω σου ὅλη τὴ γλωσσοφάγια, ὅπως ἡ σκούπα μαζεύει ὅλα τὰ σκουπίδια.

Στὸ κατώφλιο τοῦ σπιτιοῦ δὲν κάθονται, γιατὶ χαλοῦν οἱ συμπεθεριές. Ἅμα κάτσουν δυὸ μαζὺ πάνω στὸ κατώφλι, κάποιος θὰ πεθάνει.

Πάνω στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ δὲν κοπανίζουν ἄλας.

Ἅμα τρίζει ἡ σκέπασι ἢ ἡ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ, κάποιος θὰ πεθάνει.

Μπρὸς σὲ ξένο σπίτι δὲν ἁπλώνουν ροῦχα, γιατὶ παίρνουν τὴ δροσιὰ τοῦ σπιτιοῦ καὶ στεγνώνει ὁ νοικοκύρης. Ἅμα ἐχθρεύεσαι κανένα, παραφυλᾶς καὶ πᾶς κι' ἁπλώνεις μπρὸς στὴν πόρτα του, ὅταν λείπει ὁ νοικοκύρης, καὶ τὸν καταστρέφεις.

Τὸ ψαλίδι δὲν τ' ἀφήνουν ἀνοιχτό, γιατὶ ἀπομένουν ἀνοιχτὰ τὰ στόματα τῶν ἐχθρῶν.

Τὸ σεντούκι καὶ τὸ ντουλάπι δὲν κάνει ν' ἀπομένουν ἀνοιχτά, εἶναι κ α κ ὸ σ ύ μ π ο δ ο, κάποιος θὰ πεθάνει.

Σὰ χυθῆ τὸ καντήλι ἀπάνω σου, εἶναι κακό. Θὰ πεθάνεις.

Νὰ μὴ βαστᾶς τὰ μάγουλά σου μὲ τὰ χέρια. Εἶναι κ α κ ο σ ύ μ π ο δ ο, κάποιος θὰ πεθάνει.

Ὅταν βουΐζει τὸ αὐτί σου, εἶναι κακοσύμποδο, κάτι κακὸ θ' ἀκούσεις. Γιὰ νὰ τὸ ξορκίσεις, τὸ σταυρώνεις τρεῖς φορὲς καὶ λές: «Σ ὲ κ α λ ό μ ο υ, Π α ν α γ ι ά μ ο υ.»

Ἅμα βαστᾶς τὰ π α ρ α σ τ α τ ὰ τοῦ σπιτιοῦ, εἶναι κακοσύμποδο, κάποιος θὰ πεθάνει.

Ἅμα κόψεις τὰ νύχια σου, δὲν κάνει νὰ τ' ἀφήσεις νὰ σκορπίσουν μὲς στὸ σπίτι, γιατὶ γίνονται καυγάδες. Τὰ μαζεύεις μὲς στὴ φούχτα σου, βγαίνεις ἔξω στὸ δρόμο, τὰ χουχουλίζεις τρεῖς φορὲς καὶ τὰ πετᾶς πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη σου. Ἔπειτα φεύγεις, χωρὶς νὰ γυρίσεις τὸ κεφάλι πίσω.

Τ' ἀποχτενίδια τὰ χώνουν, τὰ θάβουν, δὲν τὰ πετοῦν στὴ στράτα νὰ τὰ πάρει ὁ ἀέρας, γιατὶ πετοῦν τὰ μυαλά τους καὶ παίρνει ἀγέρα ὁ νοῦς τους. Δὲν τὰ καΐνε, γιατὶ καΐνε τὴ Μοῖρα τους.

Ἅμα κάθεσαι, δὲν κάνει ν' ἀφήνεις τὰ ποδάρια σου πλάϊ - πλάϊ. Μόνο οἱ πεθαμένοι ἔχουν τὰ πόδια τους ἴσα - ἴσα τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο, οἱ ζωντανοὶ τὰ βάζουν τὸ ἕνα πίσω ἀπ' τ' ἄλλο.

Τὴ νύχτα δὲν κάνει νὰ κυττάζεις στὸν καθρέφτη, γιατὶ τρελλαίνεσαι.

Τὸ ροῦχο ποὺ φορεῖς, δὲν κάνει νὰ τὸ ράβεις μόνος σου πάνω στὸ κορμί σου, ἅμα σκιστῆ. Πρέπει νὰ στὸ ράψει ἄλλος.

Ὅποιος κάθεται ἀπὸ πίσω σου, τὸν σηκώνεις πάνω στὴ ράχι σου, στὸν ἄλλο κόσμο.

Ἡ γυναῖκα, σὰν ἔχει περίοδο, δὲν κάνει νὰ πιάσει ἄρμη καὶ ξίδι, γιατὶ χαλοῦνε.

Ἅμα σὲ τρώει τὸ ζερβί σου χέρι, λεπτὰ θὰ πάρεις. Ἅμα σὲ τρώει τὸ δεξί, θὰ δώσεις. Ἅμα σὲ τρώει ἡ μύτη σου, ξύλο θὰ φᾶς.

Σὰν ἀκουστοῦν δύο καμπάνες ἀπὸ δύο ἐκκλησιὲς νὰ σημαίνουν μαζύ, σύγχρονα, εἶναι κακό. Ἀντρόγυνο θὰ χωρίσει ἢ κάποιος θὰ πεθάνει.

Τὴν Τρίτη δὲν ἀρχίζουν τίποτα, γιατὶ ἔχει μιὰν ὥρα κακή. Τὸ ἴδιο καὶ τὴν Παρασκευή.

Ξίδι κι' αὐγὰ δὲν κάνει νὰ τὰ δοῦνε τ' ἄστρα. Γι' αὐτὸ δὲ δίνουν τὸ βράδυ οὔτε ἀπὸ τὸ ἕνα οὔτε ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Πρὶν ἀπολύσουν οἱ ἐκκλησίες, δὲν πᾶνε γιὰ νερό, γιατὶ σκουληκιάζει.

Τῆς Κυριακῆς τ' ὄνειρο σὲ τρεῖς ὧρες ἢ σὲ τρεῖς μέρες ξεδιαλύνει.

Ὅταν λουστῆς ἀπὸ βραδύς, τ' ἀπόνερα, τ' ἀ π ο λ' σ ί δ ι α, δὲν κάνει νὰ τὰ πετάξεις ὄξω τὴ νύχτα, εἶναι κακό. Τὰ φυλᾶς καὶ τὰ χύνεις τὸ πρωΐ.

Σὰ φωνάζει ὁ πετεινὸς σὲ ὥρα ἀσυνήθιστη, κάποιος θὰ πεθάνει.

Ὅταν ἡ κόττα κράξει σὰν πετεινός, εἶναι κακό, κάποιος θὰ πεθάνει. Γιὰ νὰ ξορκίσουν τὸ κακό, τὴν παίρνουν καὶ τὴ σφάζουν πάνω στὸ κατώφλιο τοῦ σπιτιοῦ μὲ μαχαίρι μαυρομάνικο, νὰ ματώσουν τὸ κατώφλι. Κι' ἔπειτα τὴν ἀνεβάζουν πάνω στὸ λιακὸ καὶ τὴν ρίχνουν ἀπ' τὸν κ ο λ υ π τ ὲ (τὴν καμινάδα) στὸ τζάκι. Καὶ τὴν πετοῦν, δὲν τὴν τρῶνε.

Ἅμα ἡ κουκουβάγια φωνάξει κοντὰ στὸ σπίτι σου, εἶναι κακό, κάποιος θὰ πεθάνει.

Τὸ ἴδιο καὶ σὰν φωνάξει κόρακας πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι σου.

Ἄμα βρεθοῦνε μὲς στὸ σεντούκι ροῦχα πειραγμένα ἀπὸ ποντικούς, εἶναι γρουσουζιά. Κάτι σοὔχουν κλέψει. Ἄμα ψάξεις, θὰ τὸ βρεῖς.

Ἡ νυφίτσα ζηλεύει, καὶ πάει μὲς στὸ σεντούκι καὶ τρώει τὰ ροῦχα τῆς νύφης.

Τὸ πρῶτο αὐγὸ τῆς κόττας, ὅπως εἶναι ματωμένο, τὸ βάζουν πάνω στὸ τζάκι καὶ τὸ φέρνουν γύρω-γύρω πάνω στὴ στάχτη καὶ λένε:

Ὅπους δὲ λείπει τ' ἄθος ἀπὸ τ' φωτιά,
νὰ μὴ λείπει τσαὶ τ' αὐγὸ ἀπὸ τ'ς κόττας τὸν κῶλο.

Ἔπειτα τὸ βάζουν πάνω στὸ κόσκινο καὶ λένε: Ὅσες τρῦπες ἔχει τὸ κόστ'νο, τόσ' αὐγὰ νὰ κάνει ἡ κόττα.

Ἡ μαύρη κόττα εἶναι γούρι στὸ σπίτι κι' ἡ ἄσπρη γουρσουζλίκι. Λένε:

Ἄσπρη κόττα μαύρη Μ έ ρ α! (μοῖρα).

Γούρι εἶναι καὶ ἡ μαύρη γάτα.

Ὅταν ἡ κόττα τινάξει τὰ φτερά της μπροστά σου, ἀρχοντιὰ καὶ πλοῦτος θὰ φέρει.

Οἱ γερανοὶ σὰν ἔρχονται, λένε:

Φύγαμε τσ' ἀφήσαμε φύτρο φυτρουλάτσι,
ἔρθαμε τσαὶ βρήκαμε ἀστάχυ ἀσταχάτσι!

Ὅποιος πρωτοδεῖ τοὺς γερανούς, θὰ βάλει καινούργια ροῦχα τὴ Λαμπρή.

Γι' αὐτὸ ἄμα δοῦν κανένα νὰ φορεῖ τὰ καλά του ροῦχα καθημερινή, λένε: Ἔ δ ε ς γ ε ρ α ν ο ύ ς, γ ι' α ὐ τ ὸ φ ό ρ ε σ ε ς ἀ λ λ α μ έ ν α; *

Σὰν πρωτοδοῦν τοὺς γερανούς, τοὺς λένε:

Πᾶρτε, γερανοί, τ'ς πόνοι μου τσαὶ τ'ς πόρδοι μου
τσαὶ δῶστε μου τ' γερωσύνη σας.

Ὁ σκαντζόχερας πάει στὴ λ ι ά σ τ ρ ι α (τὸ μέρος ποὺ λιάζουν τὰ σῦκα γιὰ νὰ τὰ ξεράνουν) κυλιέται πάνω στὰ σῦκα, καρφώνει ὅσα μπορέσει πάνω στ' ἀγκάθια του, τὰ παίρνει καὶ φεύγει.

Σὰν ἔχει φίδια, βάζουν καὶ καῖνε παλιοπάπουτσα καὶ αὐγόφυλλα καὶ κεῖνα φεύγουν. Δὲν ὑποφέρουν τὴ μυρωδιά.

Σὰ φωνάζουν οἱ ἀητοί, θὰ βρέξει.

Κουκουβάγια φωνάζει; Βροχὴ θὰ πιάσει. Ἀλλάσσει ὁ καιρός.

Ἄμα πολυοφωνάζουν οἱ κάργες, θὰ βρέξει.

Ἄμα οἱ κόττες ψυλλίζονται καὶ συμμαζώνονται καὶ στέκουν μὲ τὸ ἕνα πόδι στὸν ἥλιο, θὰ βρέξει.

Σὰ φωνάζει ὁ πετεινὸς ἀπὸ βραδύς, θἄχομε ἀλλαξοκαιριά.

Ἄμα τὸ βώδι κλωτσᾶ, θὰ κακοκαιρέψει.

Ἄμα τὰ πρόβατα συμμαζεύονται κοντὰ-κοντὰ καὶ κοιμοῦνται μαζεμένα, θὰ βρέξει.

Ἄμα οἱ χοῖροι τραβοῦν μὲ τὰ δόντια τους τὰ φρύγανα ἀπὸ τοὺς φράχτες, ἢ ὅ,τι ἄλλα κουρέλια βρίσκουν, θὰ κάνει χειμῶνα, βροχή.

Ὅταν πλένεται ἡ γάτα, θ' ἀλλάξει ὁ καιρός.

Ἀπ' ὅποιο μέρος πλύνεται ἡ γάτα, ἀπὸ κεῖ θὰ φυσήξει ὁ καιρός. Ἂν εἶναι γυρισμένη κατὰ τὸ νοτιᾶ, θὰ φυσήξει νοτιᾶς, ἂν κατὰ τὸ βοριᾶ, θὰ φυσήξει βοριᾶς.

Σ α ρ α κ ό χ υ λ ο υ ς (σαλιάγκους) δὲ βράζουν, πρὶν βάλουν σοδιὰ στὸ σπίτι τὸν Ἰούλιο. Τὄχουν σὲ κακό, λένε πὼς πέφτει λ ί μ α (φτώχια, δυστυχία).

---

* Heisenberg Berl. Philolog. Wochenschrift στηλ. 463, 1900.

"Αν πᾶς σ' ἕνα σπίτι τὴν ὥρα ποὺ τρῶνε, σ' ἀγαπᾶ ἡ πεθερά σου.

"Αμα πιεῖς τὸ ἀπόπιμα κανενός, μαθαίνεις τὰ μυστικά του.

"Αμα πάρεις τὴν τελευταία μπουκιὰ ἀπ' τὸ ψωμὶ τοῦ ἄλλου, τοῦ παίρνεις τὴ δύναμί του.

Σὰν τρῶς μυαλό, φυραίνει τὸ μυαλό σου.

Φωτιὰ καὶ τζάκι.

"Εχουν σὲ κακὸ νὰ δίνεις ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι ἄλας, λάδι καὶ φωτιά. Βγάζεις καὶ δόνεις λίγη-λίγη τὴ δύναμι καὶ τὸ πλοῦτος του. "Αμα δώσεις σαράντα φορὲς φωτιὰ ἔξω, καταστρέφεσαι.

Τὴν πυροστιὰ δὲν τὴν ἀφήνουν ἄδεια μέσα στὴ φ' γ ο ύ, τὴ βγάζουν, ἢ βάζουν ἀπάνω της ἕνα δαυλὸ σβησμένο, γιὰ νὰ μὴν ἀργοῦν νὰ γυρίσουν πίσω οἱ ξενητεμένοι.

Κάρβουνα, ἀναμμένα δὲ δίνουν, γιατὶ σβήνει ἡ τύχη τοῦ σπιτιοῦ. Νὰ πᾶς μὲ τὸ θυμιατὸ νὰ πάρεις κάρβουνα, δὲ σοῦ δίνουν.

Δὲν κάθονται πάνω στὴ φ' γ ο ύ, εἶναι κακό. Μόνο σὰν εἶναι λείψανο στὸ σπίτι, κάθονται πάνω στὴ φ' γ ο ὺ (τὸ τζάκι τὸ χτισμένο στὴ γωνιά).

Τὴ στάχτη ἀπ' τὴ φ' γ ο ὺ δὲν τὴ πετοῦνε ἔξω, γιατὶ πετοῦν τὰ πλούτη.

Σὰν πετάξει ἡ φωτιὰ σπίθα μακριὰ ἀπ' τὴ φ' γ ο ύ, λένε ποὺ θὰ ρθεῖ μουσαφίρης.

Ξόρτσι γιὰ τὴ φωτιά.

Σὰ φ'σᾶ τσαὶ πορδαλίζει ἡ φωτιὰ στὴ φ'γού, ἔχ'νε νὰ ποῦνε ποὺ τ'ς κακομελετοῦνε. Πιάν'νε ἕνα δαυλὲ ἀπ' τὴ φ'γοὺ τσαὶ τραβοῦνε ἕνα μαῦρο χαράτσι πά στὸν τοῖχο τ'ς φ'γοῦς, γιὰ νὰ μ'ζώσ'νε τὸν ὀχτρό. Τσαὶ λένε τρεῖς βολὲς τὸ ξόρτσι:

"Αν εἶναι φίλος, νὰ χαρῆ,
τσ' ἂν εἶναι ὀχτρός, νὰ σκάσει,
τσ' ἂν εἶν' ἀπὸ τὸ σπίτι μας,
ὀγλήορα νὰ φτάσει!

"Αν εἶν' ὀχτρὸς π' κακομελέτ'σε, τ'ν ἄλλη μέρα βγαίνει μ'ζωμένες.

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ

Φοῦρνος.

Δὲν τὄχουν σὲ καλὸ νὰ εἶν' ὁ φοῦρνος μὲς στὸ σπίτι.

"Οποιος κοιμηθῆ κοντὰ στὸ φοῦρνο, τὸν πειράζει τὸ στοιχειὸ τοῦ φούρνου καὶ τοῦ κάνει τὸ κορμί του μαῦρο σὰν ἀπὸ ξυλιὲς ἢ δαγκωματιές.

Τὴ νύχτα δὲν πᾶνε κοντὰ στὸ φοῦρνο.

Εἶναι κακὸ νὰ βλαστημᾶς μπρὸς στὰ καμάρια τοῦ φούρνου.

Σὰ θὰ πρωτοφουρνίσουν στὸν καινούργιο φοῦρνο, κάνουν κι' ἕνα ψωμάκι τοῦ φούρνου καὶ τοῦ τ' ἀφήνουν, σὰν ξεφουρνίσουν, γιὰ νὰ μὴν ἀπομείνει ἐντελῶς ἄδειος καὶ παραπονιέται. Καὶ γιὰ τὸ καλό, γιὰ νᾶναι πάντα γεμᾶτος.

Σὰ θὰ πρωτοφουρνίσουν στὸν καινούργιο φοῦρνο, κάνουν π ρ ό π' τ ο (λαγάνα) καὶ τὸ μοιράζουν σὲ ὅλους, γιὰ νὰ μὴν πονοῦν τὰ δόντια τους.

"Αμα σφυρίζει ὁ φοῦρνος τὴν ὥρα ποὺ τὸν καῖνε, λένε πὼς θὰ μάθεις εἴδησι.

"Αλλοι λένε πὼς σφυρίζει, γιατὶ πεινᾶ καὶ τοῦ ρίχνουν ἕνα κομμάτι ζύμη. Τοῦ λένε: «Νά, φ ά' ε!»

Προζύμι καὶ ψωμί.

Στὰ πρωτοβρόχια βγάζουν μιὰ γαβάθα στὸ λιακὸ καὶ μαζεύουν τὸ πρῶτο-πρῶτο νερό, ποὖχει φουσκαλίδες. Μὲ κεῖνο τὸν ἀφρὸ ἀναπιάνουν νέο προζύμι, ἀ λ λ ά σ σ' ν ε τ ὸ π ρ ο ζ ύ μ ι. Τὸ ζυμώνουν τρεῖς φορὲς καὶ φουσκώνει μοναχό του.

Γιὰ ν' ἀνανεώσουν τὸ προζύμι κάθε χρόνο, ζυμώνουν νιὸ προζύμι μὲ ἁγιασμό, ποὺ παίρνουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τὴ μέρα τοῦ Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου).

Σὰ δὲ φουσκώνει τὸ προζύμι, βάζεις πάνω του μιὰ κνισάρα, ἢ ἂν ἔχεις λιοκόρωνο, καὶ φουσκώνει.

Δὲν ἀφήνουνε ποτὲ τὸ σπίτι χωρὶς προζύμι, κι' ἂν τοὺς γυρέψουνε καὶ δώσουν, ποτὲ δὲν τὸ δίνουν ὁλόκληρο, θὰ δώσουν τὸ μισό.

Λένε πὼς τὸ προζύμι δὲν κάνει νὰ πλαγιάσει σὲ ξένο σπίτι καὶ δὲν κάνει νὰ τὸ δοῦν τ' ἄστρα. Ὅποιος τὸ πάρει, θ' ἀναπιάσει δικό του καὶ θὰ στείλει τὸ ξένο πίσω, πρὶν βραδυάσει.

Τὸ ψωμὶ τ' ἀνεβατὸ τὸ βλόγησε ὁ Χριστὸς κι' εἶναι εὐλογημένο. Ἡ γυναῖκα, σὰν δὲν εἶναι καθαρὴ κι' ἔχει περίοδο, δὲν κάνει ν' ἀναπιάσει προζύμι οὔτε νὰ ζυμώσει, γιατὶ εἶναι ἁμαρτία.

Τὸ ψωμὶ σὰν πέσει κάτω, σκύβουν, τὸ σηκώνουν καὶ τὸ φιλοῦν, κι' ὕστερα τ' ἀκουμποῦν πάνω στὸ κούτελο, τὸ προσκυνᾶνε, ὅπως τὸ Χριστό.

Τὸ ψωμὶ ἅμα πέσει ἀνάποδα, λένε πὼς εἶναι ἁμαρτία, γιατὶ φασκελώνει τὸ Θεό.

Στὸ ξεφούρνισμα, ἅμα ἕνα ψωμὶ πέσει ἀνάποδα, τὄχουν σὲ κακό.

Τὸ ἴδιο κι' ὅταν πέσει ἄρτος ἀπ' τὸ καλάθι τῆς ἀρτοκλασίας.

Ἂν σκάσουν τὰ ψωμιὰ στὸ ψήσιμο ἀποπάνω, στράτα θὰ πάρει κάποιος ἀπ' τὸ σπίτι.

Φτάζυμο.

Σὰ θέλουν νὰ ζυμώσουν φτάζυμο, βάζουν κι' ἀλέθουν, στὸ μύλο ποὺ ἀλέθουν τὸ φάβας, ρεβίθι. Τὸ κάνουν ψιλὸ σὰν ἀλεύρι καὶ τὸ ρίχνουν ἀπ' τὸ βράδυ στὸ προζ'μερό. Ἅμα θέλεις, βάζεις μαζὺ καὶ λίγη πιπεριὰ κόκκινη.

Βάζεις καὶ βράζεις στὴ φ'γοὺ ἕνα τσουκάλι νερὸ μὲ βάγια, κύμινο, μάραθο καὶ βλαχοπιπεριὰ (πιπεριὰ κόκκινη). Τὸ κατεβάζεις ἀπ' τὴ φωτιά, τ' ἀφήνεις νὰ κρυώσει λίγο καὶ σὰν γίνει τὸ νερὸ χλιαρό, τὸ ρίχνεις μὲς στὸ προζ'μερὸ καὶ περεχᾶς τὸ ρεβίθι. Ἔπειτα τὸ σκεπάζεις μὲ μάλλινα σκεπάσματα καὶ τ' ἀφήνεις πλάϊ στὴ φ'γοὺ νὰ φουσκώσει.

Πέφτεις καὶ πλαγιάζεις. Κατὰ τὶς δύο τὰ μεσάνυχτα θὰ σηκωθῆς ν' ἀναπιάσεις τὸ προζύμι γιὰ τὸ φτάζυμο μὲ κεῖνο τὸ νερὸ ἀπ' τὸ ρεβίθι, ποῦναι μὲς στὸ προζ'μερό.

Ἂν δὲν ἔχει κάνει ἀφρό, ν' ἀνέβει τὸ ρεβίθι καλά, τὸ ξυπνοῦνε. Χτυποῦνε σιγὰσιγὰ τὰ σκεπάσματα, ποὺ τὄχουν σκεπασμένο ἀπὸ πάνω, καὶ τοῦ λένε:

«Ἔλα! ξύπνα, ξύπνα, εἶναι ὥρα!»

Ἔπειτα τραβοῦν καὶ ξεσκεπάζουν τὸ προζ'μερό, ρίχνουν μέσα λίγο ζεστὸ νερὸ ἀκόμα, τὸ ἀνακατεύουν, τὸ ξανασκεπάζουν καὶ πλαγιάζουν πάλι.

Σὲ καμμιὰν ὥρα, ὅταν εἶναι πιὰ ἕτοιμο καλά, σηκώνονται, βάζουν καμμιὰ ὀκᾶ ἀλεύρι στὸ νάππο, τ' ἀναπιάνουν μὲ τοὺς ἀφροὺς ἀπ' τὸ προζ'μερὸ καὶ ζυμώνουν τὸ προζύμι γιὰ τὰ φτάζυμα.

Γιὰ νὰ δοῦν ἂν ἀνέβηκε τὸ προζύμι, τραβοῦν ἕνα κομμάτι ζύμη ἀπ' τὸ νάππο, ἀνάβουν ἕνα κερὶ καὶ τὸ βάζουν κάτω ἀπ' τὴ ζύμη. Ἅμα ἀνάψει καὶ κάνει φσσσ! τὸ προζύμι εἶναι καλό, ἔχει δύναμι. Τότε βάζουν καὶ ζυμώνουν.

Τὸ φτάζυμο, γιὰ νὰ γίνει καλό, μιᾶς καὶ δὲν εἶναι μὲ προζύμι εὐλογημένο, ἀνεβατό, τὸ βρίζουν, λένε ποὺ βρωμᾶ σκατίλα, καὶ τότε γίνεται καλὸ τὸ ψωμί.

Ἅμα τὸ φτάζυμο δὲν ἀνεβαίνει, τὸ σκεπάζουν μὲ τὸ σουρέλλο (τὸ πανταλόνι) ἑνὸς γεροῦ παλληκαριοῦ, καὶ τότε φουσκώνει κι' ἀνεβαίνει.

Πυρώνουν τὸ φοῦρνο καὶ τὰ φουρνίζουν ὅπως καὶ τ' ἄλλα ψωμιά.

Τὶς βασιλόπηττες καὶ τὸ σταυρὸ τοῦ σπιτιοῦ τὰ ζυμώνουν πάντα μὲ προζύμι ἀνε-

βατό, ποὺ εἶναι εὐλογημένο ἀπ' τὸ Θεό. Δὲν τὄχουν σὲ καλὸ νὰ τὰ ζυμώσουν μὲ φτάζυμο, γιατὶ τὸ φτάζυμο εἶναι λίμα (φτώχια, δυστυχία).

Σὰν τρῶς ψωμὶ μπούχλιο (μουχλιασμένο), κάνεις μακριὰ καὶ ξανθὰ μαλλιά.

Τὸ ψαχνὸ ψωμὶ (τὸ μπαγιάτικο) πιάνει πιὸ καλά.

Πολλοί, ἰδίως μυλωνάδες, κάθε ὀχτὼ ποὺ θὰ ζυμώσουν, ζυμώνουν καὶ τὸ ψωμὶ τοῦ διαβάτη κι' ὅποιος φτωχὸς πρωτοπεράσει, τοῦ τὸ δίνουν.

Πλύσιμο.

Οἱ γυναῖκες μαζεύουν ὅ,τι λερωμένα ροῦχα ἔχουν, καὶ πᾶνε στὸν ποταμὸ καὶ τὰ πλύνουν. Σὰν εἶναι πολὺ λερωμένα, ἀνάβουν φωτιά, βάζουν στάχτη στὸ νερὸ στὸ καζάνι, κεῖ ποὺ βράζει, καὶ κάνουν ἀλ'σὰ (ἀλουσιά, ἀλυσίβα) καὶ τὰ πλύνουν.

Στὴ λιόκρισι, τὴν ὥρα ποὺ βασιλεύει τὸ φεγγάρι ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ σκάζει ὁ ἥλιος ἀπ' τὴν ἄλλη, δὲν πλύνουν, γιατὶ τὰ ροῦχα κουρελιάζονται. Μερικοὶ ξέρουν τὴν ὥρα, καὶ προκάνουν καὶ πετρώνουν τὸ ροῦχο, βάζουν δηλ. μὲς στὸ νερὸ δυὸ-τρεῖς μεγάλες πέτρες καὶ τὸ πλακώνουν, καὶ τότε δὲ λειώνει.

Στὴ χασοφεγγαριὰ δὲν πλύνουν.

Οἱ κουροῦνες, σὰν πλύνουν οἱ γυναῖκες στὸν ποταμό, πᾶνε καὶ τοὺς κλέβουν τὸ σαπούνι. Γι' αὐτὸ ἄμα φωνάξει ἡ κουρούνα, γιὰ νὰ τὴν κάνουν νὰ ξαναφωνάξει, τῆς λένε :

Ἂν εἶναι καλὰ χαμπάρια, ξαναφίναξε,
τσαὶ θὰ σ' δώσου ἕνα κομμάτι σαπούνι!

Γιατὶ σὰ φωνάξει ἡ κουρούνα καὶ δὲν ξαναφωνάξει, εἶναι κακό.

Τὸ σαπούνι δὲν τὸ δίνουν στὸ χέρι, γιατὶ μαλλώνουν.

Τὰ παλιὰ χρόνια, σὰν ἤθελε ν' ἀποπλύνουν, οἱ γυναῖκες, ἤθελε νὰ λουστοῦν καὶ ν' ἀλλάξουν, νὰ πλύνουν κεῖνα τὰ ροῦχα ποὺ φοροῦσαν. Εἶχαν πιὰ τὰ πουκάμισα τ' ἄσπρα, φαστὰ καὶ κεντητὰ μὲ κλαδάκια χρωματιστὰ καὶ τὶς μεταξωτὲς μπόλιες κεντητὲς μὲ τὰ μῆλα. Τὰ φοροῦσαν κι' ἀνέβαιναν στὸ χωριό, φορτωμένες τὰ πανέρια μὲ τὰ ροῦχα. Ὅποιος τὶς ἔβλεπε, ἀσπροντυμένες σὰν τὶς Ἀνεραΐδες, ν' ἀνεβαίνουν μὲ τ' ἄσπρο πουκάμισο μονάχα, δὲν τὶς παρεξηγοῦσε, γιατὶ ἤξερε πὼς ἤρχουνταν ἀπ' τὸν ποταμό.

Μερικὲς ἄμα λούζουνταν, γιὰ νὰ μαυρίσουν τὰ μαλλιὰ καὶ νὰ κοκκινίσουν τὰ νύχια τους, ἔβαζαν ἀκνᾶ.

Στὸ καθημερινὸ φουστάνι ἔβαζαν ποδόγυρο ἀπὸ κόκκινο μπουγασὶ κι' ἀπὸ πίσω κεντοῦσαν μιὰ κατσουρίδα (κλαδὶ) μὲ μετάξια χρωματιστά.

Ἐργαλεῖα ποὺ κλώθουν καὶ ὑφαίνουν.

Ὁ λάκκος (ἀργαλειός).
Ἡ ἀρόκα.
Τ' ἀδράχτι μὲ τὸ σφοντύλι.
Ἡ γιανέμη. Τὸ μάγγανο.
Τὸ ροδάνι.
Ἡ διάστρια. Τὸ κλουβὶ ποὺ διάζονται.
Τὸ τ'λιγάδι (τυλιγάδι).
Περαμάτισμα.
Κομπόδεμα.
Τὸ χτένι.

Τὸ ξ'λόχτενο.
Τὰ μ'τάρια.
Τὸ σφίχτρο.
Τ' ἀντί.
Ἡ καρδιά.
Τὰ καρούλια.
Οἱ πατῆθρες.
Τὸ πατηθροσίδερο.
Οἱ σαῖτες.
Οἱ τσίγκλες.

Τὸ δοξάρι.
Ἡ κόρδα.
Τὸ λα'ούδι.
Τὰ μασούρια.
Τὰ καλαμ'κάνια.
Ὁ ἄδραχτες.
Ὁ σ'δεράδραχτες ἢ σ'δερένιες ἄδραχτες.

Ἅμα πᾶς σ' ἕνα σπίτι νὰ γειτονέψεις μὲ τὴ ρόκα σου, ἂν δὲν προλάβεις νὰ ξενέσεις ὅσο μαλλὶ ἔχεις πάνω στὴ ρόκα πρὶν φύγεις, παίρνεις μαζύ σου καὶ ὅλους τοὺς ποντικοὺς ἀπὸ τὸ ἄλλο σπίτι καὶ τοὺς φέρνεις στὸ δικό σου.

Πάνω στὸν ἀργαλειὸ δὲν κρεμνοῦνε νήματα, γιατὶ τρώει πολλὰ φάδια.

Κρεμνοῦνε πάνω στὸν ἀργαλειὸ τὸ καύκαλο τῆς ἀβατάλας (χελώνας) γιὰ τὸ μάτι.

Ἅμα ξυφάνουνε καὶ πέσει ἡ καρδιά (ἡ βέργα τοῦ ἀργαλειοῦ ποὺ βαστᾶ τὸ νῆμα), τὴν παίρνουν καὶ βγαίνουν στὴν πόρτα, τὴ βαστοῦν στὸ χέρι καὶ παραφυλᾶνε, ὅ,τι ὄνομα πρωτοακούσουν, ἔτσι θὰ λένε τὸν ἄντρα ποὺ θὰ πάρουν.

Τὸ Μάρτη δὲ διάζονται πανί, γιατὶ χηρεύουν.

Ὅποια δὲν ἔπλεξε μυτάρια ἀνύπαντρη, δὲν κάνει νὰ πλέξει καὶ παντρεμένη.

Ἄλλοτε οἱ γυναῖκες ἤξεραν κι' ἔβαφαν ὅλα τὰ χρώματα μὲ ρίζες καὶ χόρτα, ποὺ δὲν ξεθωριάζανε ποτέ, οὔτε στὰ κεντήματα, οὔτε στὰ φασερά τους. Πολλὲς βάφουν ἀκόμα ὡς τώρα, ὅ,τι χρῶμα θέλουν.

Πρὶν βάλουν νὰ βάψουν, πρέπει νὰ στυψάσουν τὰ νήματα, νὰ τὰ βάλουν νὰ βράσουν μὲ στῦψι. Ὅσο νῆμα ἄλλη τόση στῦψι βάζουν. Μόνο ἅμα θέλουν ἀνοιχτότερα χρώματα, βάζουν πιὸ λίγη στῦψι.

Τὸ κόκκινο χρῶμα τὸ βάφουν μὲ ριζάρι. Τὰ παλιὰ χρόνια τὸ ριζάρι πρόκοβε πολὺ στὴ Σκῦρο, τὸ φύτευαν παντοῦ καὶ ὕστερα τὸ πουλοῦσαν ἔξω κι' ἔβγαζαν πολλὰ λεπτά. Ἀπὸ τότε ποὔπαψε νὰ τραβιέται τὸ ριζάρι, δὲ φυτεύουν πιὰ τώρα.

Κατακαϋμένη Στσῦρος μου, μαυρζίκαν τὰ βουνά σου,
ἐπάψαν τὰ ρζιζάρια σου, πάει ἡ παρζηγορζά σου!

λέει τὸ σχετικὸ δίστιχο.

Γιὰ νὰ βάψουν μὲ ριζάρι, παίρνουν τὶς ρίζες, τὶς τινάσσουν, τὶς πλύνουν, νὰ φύγει τὸ χῶμα, τὶς φουρνίζουν κι' ἅμα ξεραθοῦν, τὶς ἀλέθουν στὸ χερόμ'λε (χειρόμυλο) νὰ γίνουν χοντρὲς σὰ σιμιγδάλι.

Βάζουν καὶ βράζουν νερό, βάζουν τὰ νήματα μέσα στὴ σκάφη, τὰ βρέχουν καλὰ καὶ ρίχνουν τὴ μπογιά, τὸ ριζάρι, σὰν ἁλάτι, νὰ τ' ἀρτύσουν ὅλα καλά, ἕνα-ἕνα κομμάτι. Τὰ βάζουν ὕστερα νὰ βράσουν μὲ τὴ μπογιὰ κι' ὅταν τὰ βγάλουν, τ' ἁλατίζουν μὲ στάχτη. Τ' ἀφήνουν νὰ πιοῦνε μερικὲς ὧρες, τὰ ξεβγάζουν καὶ τ' ἁπλώνουν.

Γιὰ τὸ μαῦρο χρῶμα βράζουν βελανίδι, μαζὺ μὲ φλούδα ἀπὸ ρόδι, μὲς στὸ νερὸ ρίχνουν μπακάμι καὶ λίγη καραμπογιά, γιατὶ ἅμα εἶναι πολλή, τρώει τὰ νήματα.

Γιὰ τὸ κίτρινο βράζουν καλὰ φροκαλάτσα, κάτι χόρτα τοῦ βουνοῦ, μαζὺ καὶ τὶς κορφὲς ἀπὸ φλωμό. Ρίχνουν μὲς στὸ ζουμὶ αὐτὸ καὶ βράζουν τὰ νήματα, τὰ στεγνώνουν, ὕστερα τὰ σαπουνίζουν μὲ ἁλυσίβα, τὰ ξεβγάζουν καλὰ στὸν ποταμὸ καὶ τ' ἁπλώνουν.

Γιὰ τὸ νεραντζὶ φέρνουν ἀπὸ τὴν Κύμη χ'σόξ'λο (χρυσόξυλο), τὸ κόβουν μικρὰ πελεκούδια, τὸ βράζουν καλὰ καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ νερὸ βάφουν.

Γιὰ τὸ γερανιό, ἅμα κουρέψουν τὰ πρόβατα, πλύνουν τὰ μαλλιὰ καὶ παίρνουν τὸ πρῶτο νερό, ποὺ ἔχει μέσα ὅλη τὴ λέρα, τὸ ρῦπο ὅπως λένε, τὸ βάζουν σὲ μιὰ γλάστρα καὶ βουτοῦν μέσα ἕνα τουλπάνι μὲ λουλάκι. Τὸ ἀφήνουν ν' ἀναλύσει καλά, ρίχνουν τὰ νήματα καὶ βγάζουν τὴ γλάστρα στὸν ἥλιο, τὰ σκεπάζουν μ' ἕνα πανὶ καὶ τ' ἀφήνουν. Δυὸ φορὲς τὴν ἡμέρα τὰ τρίβουν καὶ τ' ἀνακατώνουν, γιὰ νὰ γίνουν ὅλα ἕνα χρῶμα, νὰ μὴ μείνουν ἀλλοῦ ἄβαφα κι' ἀλλοῦ βαμμένα. Ὅσο πιὸ σκοῦρο θέλουν νὰ γίνει τὸ χρῶμα, τόσο πιὸ πολλὲς μέρες τ' ἀφήνουν. Ὕστερα τ' ἁπλώνουν. Ἅμα στεγνώσουν, τὰ σαπουνίζουν καὶ τὰ ξεβγάζουν καλὰ στὸν ποταμό.

Ἅμα ξυφάνουν τὸ σοκόφι (ἀμπᾶς) γιὰ τὰ ροῦχα τῶν ἀντρῶν τους, οἱ γυναῖκες τὸ πᾶνε στὴν Ἀναβάλ᾽σα καὶ τὸ βάζουν στὴ νεροτριβὴ κάμποσες μέρες, γιὰ νὰ γίνει καλό.

Στέλνουν καὶ τὸ πατοῦν, γιὰ νὰ τριφτῆ καὶ νὰ μαλακώσει, γυναῖκες μισόγριες, ἄλλη τὴ μάννα, ἄλλη τὴ θειά της. Νέες καὶ κορίτσια δὲν πᾶνε. Οἱ γυναῖκες, τὴν ὥρα ποὺ πατοῦν τὸ σοκόφι, κάνουν μεγάλη φασαρία, φωνάζουν, ἀναγελοῦν ὅποιον περάσει, τοῦ ρίχνουν νερὰ νὰ τὸν βρέξουν. Τοῦ φωνάζουν Ἰού! Ἰού! Ἔλεχε! * Κεῖνος κάνει πὼς θυμώνει, τὶς βρίζει. Τοὺς δείχνει τὴ χοντρή του, τὶς πραμάτειες του, τοὺς λέει λόγια.

Οἱ γυναῖκες γελοῦν, φωνάζουν, βρέχονται, γίνεται τὸ Ἀνάστα ὁ Θεός!

Μὲ τὰ γέλια καὶ τὶς φωνὲς πατοῦν τὸ σοκόφι μὲ δύναμι, τὸ δουλεύουν καλά, κι᾽ ἔτσι γίνεται κασμήρι καλό.

Ταξίδι.

Σὰν παίζει τὸ μάτι σου, ταξιδεμένο θὰ δεῖς.

Ἅμα σὲ τρώει τ᾽ ἀχείλι σου, ταξιδεμένο θὰ φιλήσεις.

Σὰ θὰ ξεκινήσουν γιὰ ταξίδι, δὲ γυρίζουν μπρὸς πίσω, τὄχουν σὲ κακό.

Σὰ θὰ φύγει κανεὶς γιὰ ταξίδι, τὴ μέρα κείνη δὲ σκουπίζουν, δὲ δίνουν τίποτα ἔξω ἀπ᾽ τὸ σπίτι. Οὔτε ξεστρώνουν τὸ κρεββάτι.

Ὅταν λείπει κανεὶς πολὺν καιρὸ καὶ γυρίσει σπίτι του, τὸν βάζουν νὰ πατήσει πάνω σὲ σίδερο, στὸ κλειδί, γιὰ νᾶναι σιδερένιος.

Ὕπνος.

Δὲν κάνει νὰ πλαγιάζεις νεκρικά, μὲ τὸ κεφάλι κατὰ κεῖ ποὺ βασιλεύει ὁ ἥλιος.

Δὲν κάνει νὰ δένεις τὰ χέρια σου, σὰν πλαγιάζεις, γιατὶ δένεις τὴν τύχη σου.

Δὲν πλαγιάζουν κοντὰ στὸν ποταμό, γιὰ νὰ μὴν τοὺς πειράξουν οἱ Ἀνεράδες.

Κατάρες κι᾽ εὐχές.

Σὰ θέλουν νὰ καταραστοῦν κανένα, λύνουν τὰ μαλλιά τους, γιὰ νὰ πιάσουν οἱ κατάρες.

Τῆς μάννας ἡ κατάρα πιάνει.

Ὅμοια πιάνει κι᾽ ἡ εὐχὴ τῆς μάννας. Τὰ πρῶτα λεπτὰ ποὔθελε νὰ φέρει τὸ παιδὶ ἢ ὁ ἄντρας, ἅμα πρωτόπιανε δουλειά, τἄπαιρνε ἡ μάννα ἢ ἡ γυναῖκα, τ᾽ ἀκουμποῦσε κάτω στὴ γῆ, στὸ χῶμα, κι᾽ ἔπειτα τἄβαζε πάνω στὸ κεφάλι της, ἔπιανε τὰ μαλλιά της κι᾽ εὐχιότανε: «Ἔτσι νὰ τὰ φέρνεις πάντα! Μπερτσέτια τσ᾽ ἀμέτρητα!» σὰν τὰ μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς δηλαδή.

Υἱοθεσία.

Ὅποια δὲν ἔχει δικό της παιδὶ καὶ θέλει νὰ πάρει ξένο, νὰ τὸ κάνει δικό της, παίρνει τὸ παιδὶ καὶ τὸ περνᾶ μέσ᾽ ἀπ᾽ τὸ πουκάμισό της τρεῖς φορές. Τὸ χώνει ἀπὸ πάνω, μέσ᾽ ἀπὸ τὴν τραχηλιά της, καὶ τὸ βγάζει ἀπὸ κάτω, καὶ εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ τὸ γέννησε κι᾽ ὅλας.

Γεροντικά.

Οἱ γέροι, σὰ θὰ μοιράσουν τὰ χτήματα καὶ τὰ πράματά τους στὰ παιδιά τους, βαστοῦν καὶ λίγα δικά τους, νὰ τἄχουν ὥσπου νὰ πεθάνουν, νὰ μὴν ἔχουν κανένα

---

* Ἡ κραυγὴ Ἰού! Ἰού! Ἔλεχε! ἡ ἰδία μὲ τὸ Ἰώ! Ἰώ! Ἐλελεῦ! τῶν ἀρχαίων, λέγεται στὴ Σκῦρο γιὰ εἰρωνεία καὶ ὀνειδισμὸ σὲ διάφορες περιστάσεις, ἰδιαίτερα ἐδῶ γιὰ τὸ πάτημα τοῦ σοκοφιοῦ, καθὼς καὶ στὴ ρέντα, γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσομε πιὸ κάτω.

ἀνάγκη. Τοῦτα τὰ λένε γεροντ' κά. "Οποιο παιδὶ τοὺς γηροκομήσει καὶ τοὺς περιποιηθῆ, κεῖνο θὰ τὰ πάρει.

Βασκανία.

"Αμα εἶναι κανεὶς νηστικός, πιάνει τὸ μάτι του καὶ βασκαίνει.

"Αμα ματιάσεις κανένα, παίρνουν πελεκούδα ἀπὸ τὸ κατώφλι σου καὶ κομμάτι ἀπ' τὸ ροῦχο σου καὶ τὸν καπνίζουν, γιὰ νὰ τὸν ξεβασκάνουν, νὰ τοῦ περάσει.

Εἶναι μιὰ πέτρα τῆς θάλασσας ποὺ μοιάζει σὰ μάτι. "Αλλοι λένε ποὺ εἶναι τάχα μάτι ἀπὸ ψάρι, τὸ λένε τῆς Παναγιᾶς τὸ ματάτσι. Τὸ παίρνουν καὶ τὸ κάνουν χαϊμαλὶ γιὰ τὸ μάτι.

Γιὰ τὸ μάτι, γιὰ νὰ μὴ σὲ βασκαίνουν, καλὰ εἶναι νὰ βαστᾶς ἀπάνω σου καὶ τὸ γατάκι ἢ τὸ γουρουνάκι τῆς θάλασσας (εἴδη κοχυλιῶν).

Σὰ βαστᾶς ἀπάνω σου ἕνα κομματάκι ἀπὸ ξύλο κουντουρουδιᾶς, δὲ σὲ πιάνει μάτι.

Γιὰ χαϊμαλί.

Παίρνουν κομματάκι πάνα ἀπὸ τρεῖς φούρνους, ποὺ τὰ καμάρια τους νᾶναι γυρισμένα κατὰ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἥλιου, κομματάκι ἀπὸ μονομερήτικο πανί, λουλούδια ἀπὸ τὸν 'Επιτάφιο καὶ φλίδα ἀπὸ μιὰν ἁγιασμένη ἐλιά, ποῦναι σ' ἕνα χωριὸ τῆς Κούμης, ἢ σὰ δὲν ἔχουν, μιὰ πελεκούδα ἀπ' τὸ βασμίδι τῆς σιδερόπορτας τοῦ Κάστρου, καὶ τὰ κάνουν χαϊμαλί. "Οποιος τὄχει ἀπάνω του, δὲν τὸν πιάνει μάτι.

Γιὰ τὸ μονομερήτικο πανὶ θὰ δουλέψουν τρεῖς Μαριάδες ἀπ' τὴν αὐγὴ ὡς ἀργὰ τὸ δειλινό. Θὰ μαζέψουν τὸ μπαμπάκι, νὰ τὸ γνέσουν, νὰ τὸ διαστοῦνε καὶ νὰ τὸ φάνουνε, ὅλα θὰ τὰ τελειώσουν μονομερήτικα. Τὸ μονομερήτικο πανὶ τὸ διάζονται καὶ τὸ φαίνουν κάτω ἀπ' τὸ σκαμνὶ ἀντὶ στὸν ἀργαλειό, γιατὶ εἶναι λίγο τὸ νῆμα.

10. ΑΡΡΩΣΤΙΕΣ ΚΑΙ ΓΙΑΤΡΟΣΟΦΙΑ

Τὸν ἄρρωστο, ἅμα πρωτοσηκωθῆ, τὸν βάζουν νὰ πατήσει πάνω σὲ σίδερο, στὸ κλειδί, γιὰ νᾶναι σιδερένιος.

1) Γιὰ τσὶ σκ'λῆτσοι (ἕλμινθας).

"Εναι ἕνα χόρτο τ'ς θάλασσας μὲ ψ'λὰ κλαδάτσα, τὸ λένε μερμηγκοβότανο. Τὸ βάν'νε ἀπὸ σπεροῦ στὸ νερὸ τσαὶ τὸ ταχ'νὸ παίρν'νε τσεῖνο τὸ νερό, ρίχν'νε μέσα ἄλευρο τσαὶ κάν'νε τ'γανίτες τσαὶ δόν'νε στὰ παιδιὰ νηστ'κά. Τσὶ τρῶνε, τσαὶ πέτ'νε οἱ σκ'λῆτσοι βροχή.

Μόνε θέλ'ς νὰ γ'νεῖ τὸ φάρμακο πλιὸ δυνατό, κόβεις κομματάτσα ψ'λὰ ψ'λὰ μερμηγκοβότανο τσαὶ τ' ἀνακατώνεις μὲ τ' ζούμη.

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ.

2) Γιὰ τσὶ δ'σοῦνοι, τ'ς δούσ'νοι (δοθιῆνας, καλογήρους, σπυριά).

Σὰ βγάν'ς δούσ'να, κάν'νε ἀλ'φὴ μὲ τσερί, μέλι τσ' ἀσπράδι τ' αὐγοῦ, τσαὶ τ' βάν'ς ἀπάνου, ὥς νὰ μαλακώσ' ν' ἀνοίξει.

Καμπόσοι στσίζ'νε ἕνα κρομμύδι, βγάν'νε τ' ἀπομέσα φύλλα, στάσ'νε λί'ο λάδι, τσερὶ τσαὶ σαπούνι, τσαὶ βάν'νε τὸ κρομμύδι πά στ' φωτιά, ν' ἀναλύσ'νε τοῦτα οὔλα τσαὶ νὰ βράσ' τὸ κρομμύδι. Μόνε γ'νεῖ, τὸ βάν'νε καυτὸ πά στὸ δούσ'να τσαὶ τ' ἀλλάσσ'νε ὥς νὰ μαλακώσει ν' ἀνοίξει.

"Αλλοι πάλι κάν'νε κατάπλασμα μὲ ψίχα ψωμί, ἄσπρη σταφίδα τσαὶ ζάχαρι, τσαὶ τὸ βάν'νε πά στὸ δούσ'να.

Καλὴ τ' Καρεφύλλη.

3) Γιὰ τ᾽μπαχάδα (μπυοφύτη).

Μόνε τὸ μωρὸ βγάλει παχάδα, ἀλείβ᾽νε μὲ λάδι ἀμπελόφ᾽λλα, ἢ φύλλα ἀπὸ πεντανεύρι τσαὶ τ᾽λί᾽ουνε τὸ μέρος, ὅπου ἔναι παχάδα, τσαὶ τὴ γλυτσαίνει, τὴ δροσίζει τσαὶ σβένει.

᾽Αθηνᾶ τ᾽ Μαρμάρα.

4) Γιὰ τὸ δάκωμα τ᾽ μπίμπ᾽κα (σφήκας).

Σὰ σὲ δακώσει μπίμπ᾽κας ἢ μέλ᾽σσα τσαὶ σ᾽κώσει σφολντοΐνες, κατουρεῖς πά στὸ κοτσ᾽νόχ᾽μα τσαὶ μὲ τ᾽ λάσπη τσείνη τ᾽ ἀλείβεις.

Καμπόσοι ἔχ᾽νε μπάρσαμο, τσαὶ τ᾽ ἀλείβ᾽νε πά στὴ σφολντοῖνα τσαὶ τὸ γλυτσαίνει τσαὶ δὲ μπονεῖ.

Γιὰ νὰ κάν᾽νε τὸ μπάρσαμο, παίρν᾽νε λάδι καλό, τὸ βάν᾽νε μέσα σ᾽ ἕνα μπ᾽κάλι τσαὶ ρίχν᾽νε μέσα ποτ᾽κάτσα (ποντικάκια) ἀμάλλιαγα μικρά. Τ᾽ ἀφήν᾽νε στὸν ἥλιο κάμποσοι μέρες τσαὶ γίνεται τὸ μπάρσαμο σὰν ἀλοιφή. Τὰ ποτ᾽κάτσα λειών᾽νε μὲς στὸ λάδι.

Μαρ᾽γὼ τ᾽ Κυριαζῆ.

5) Γιὰ τ᾽ς ρεματισμοί.

Ὡς θ᾽ ἀναλύσ᾽νε τὶς τσερῆθρες, νὰ πάρ᾽νε τὸ τσερί, τσεῖνα π᾽ θ᾽ ἀπομείν᾽νε, τὰ κ᾽φότσερα, ζεστὰ ὅπους ἔναι, τὰ βάν᾽νε ὅπου τ᾽νε πονεῖ ἀπὸ ρεματ᾽σμὸ τσαὶ περνᾶ ὁ πόνος. Ἢ βράζ᾽νε γέρο (χόρτο ἄγριο) μὲ λάδι τσαὶ τρίβονται.

† Κατερίνα τ᾽ Τασσοῦ.

6) Γιὰ τ᾽ς βοῦλοι (μυρμηκιές).

Τσαίουνε τ᾽ς ρίζες ἀπὸ τσὶ σκορδαλοὶ τσαὶ τ᾽ς κάν᾽νε ἄθος. Παίρνεις τσεῖνο τὸ ἄθος τσαὶ τὸ βάν᾽ς πά στσὶ βοῦλοι, τσαὶ μαρατσιάζονται, περνοῦνε, πέτ᾽νε.

† Ροδάνθη.

7) Γιὰ τὸ γδάρσιμο ἢ τὸ γερᾶ (πληγή).

Βάνεις πά στὸ γερᾶ γάζα (καπνιὰ) ἀπ᾽ τὴ φ᾽γού, ἢ ἀλ᾽φαντόπανο (πανὶ τῆς ἀράχνης) τσαὶ σταματᾶ τὸ γιαῖμα.

Ἄλλοι ξοῦνε ἀσβέστη ἀπὸ τὸν τοῖχο, ἢ βάν᾽νε καπνό, γιὰ νὰ σταματήσει τὸ γιαῖμα.

᾽Αμέρ᾽σα τ᾽ Κωστῆ.

8) Γιὰ τὴ σπλῆνα.

Ἔναι ἕνα χόρτο, βγαίνει στὰ παγιὰ (στοὺς βράχους), τὸ λένε σπληνόχορτο. Τὸ μαζεύ᾽νε τσαὶ τὸ κοπανίζ᾽νε, τὸ δέν᾽νε πά στὴ σπλῆνα σὰ γκατάπλασμα δυὸ-τρεῖς βολές, τσαὶ μαραγκιάζεται ἡ σπλῆνα, ξεπρήστσεται τσαὶ δὲ μπονεῖ πλιά.

Καλὴ τ᾽ Καρεφύλλη.

9) Γιὰ τὸν τριχοφά᾽ο.

Παίρνεις ψαθὶ ἀπὸ καρέγλα τσαὶ λί᾽α μοσκοκάρφια. Τὰ τσαίεις μαζὺ στ᾽ φωτιά, τὰ κοπανίζεις στὸ γ᾽δὶ νὰ γ᾽νοῦνε σκόνι, βάζεις δυὸ-τρεῖς σταλαμποῦδες λάδι, ἄλλο τόσο πετρέλαιο τσαὶ λί᾽ο σπίρτο ἢ κολώνια. Τὰ δ᾽λεύεις καλά, νὰ γ᾽νοῦνε σὰν ἀλοιφή.

Ξουρίζεις τσεῖ ποῦναι ὁ τριχοφά᾽ος τσαὶ τ᾽ ἀλείβ᾽ς βραδυὰ παρὰ βραδυά.

Τὴ μιὰ βραδυὰ θὰ βάλ᾽ς τὸ φάρμακο τσαὶ τ᾽ν ἄλλη θὰ τὸ σαπ᾽νίζεις μὲ στσέτο σαπούνι τσαὶ θὰ τὸ τρίβεις μ᾽ ἕνα μαλλίτ᾽κο κορέλι.

Κάθε τρεῖς μέρες θὰ ξουρίζεσαι. Θὰ τὰ κάνεις οὖλα τοῦτα σαράντα μέρες τσαὶ θὰ γ᾽νεῖς καλά.

Μανώλης Βγενικός, μυλωνᾶς.

10) Γιὰ τ᾽ς λέπρες (πιτσιλάδες τοῦ ἥλιου).

Μόνε ρίξει χαλάζι τὸ Μάρτη, τὸ μαζεύ᾽νε σὲ μιὰ βαθάθα παστρική. Σὰ λειώσει, φ᾽λάουνε τὸ νερὸ σ᾽ ἕνα μπ᾽κάλι τσαὶ πλύνονται, σὰν τ᾽ς κάψει ὁ ἥλιος στὸ θέρος, γιὰ νὰ μὴ βγάλ᾽νε λέπρες. Σὰν ἔχεις λέπρες τσαὶ πλυθῆς μὲ τὸ νερὸ τ᾽ χαλαζοῦ, φεύ᾽νε.

᾽Αμέρ᾽σα τ᾽ Κωστῆ.

11) Γιὰ τὰ μαλλιά.

Βράζ᾽νε χαμολιὸ (ρίζα) τσαὶ μὲ τὸ νερὸ τσεῖνο ρίχν᾽νε τσαὶ ξεπλύν᾽νε τὰ μαλλιά, μόνε λουστοῦνε, γιὰ νὰ μακραίν᾽νε.

Ἤ βάζ᾽νε ἄλειμμα ἀπὸ μουγκρὶ τσαὶ τ᾽ ἀλείβ᾽νε τσαὶ μακραίν᾽νε τσαὶ γίνονται γυαλιστερὰ τσαὶ μαλακά. ᾽Αμὴ δὲ γκάνει νὰ ξαναφᾶς πλιὰ μουγκρί. Στ᾽ χασοφεγγαριὰ δὲ γκόβ᾽νε τὰ μαλλιά τ᾽νε.

† Ροδάνθη.

12) Γιὰ τὸ σύκαμ᾽νε.

Ἔναι ἕνα σπυρί, τὸ λένε σύκαμ᾽νε. Κάνει μιὰ τρῦπα βαθειὰ καὶ γύρω-τρογύρου μαύρζη. Γιὰ νὰ περάσει, τσαίουνε τρζὰ κλουνάρζα ἀπὸ σύκαμ᾽νε στὴ φ᾽γού, τσαὶ μὲ τσεῖνο τὸ κάρβ᾽νο τσαίουνε τ᾽ς ρζίζες τοῦ σύκαμ᾽νε. Λένε τσαὶ τό: Ἰ η σ ο ῦ ς Χ᾽ σ τ ὸ ς ν᾽ κ ᾶ, τσαὶ τὸ ξορτσίζ᾽νε τσαὶ περνᾶ.

Καλὴ τ᾽ Καρεφύλλη.

13) Τὸ χεράτσι τ᾽ς Παναγίας.

Ἔναι ἕνα χόρτο σὰ χέρι, τὸ λένε τὸ χεράτσ᾽ τ᾽ς Παναγίας. Τὸ ξεραίν᾽νε τσαὶ τὸ φ᾽λάουνε. Μόνο ἔναι κανεὶς ἄρρωστος, τὸ βάν᾽νε στὸ νερὸ τσαὶ τσεῖνο τὸ νερὸ τὸ δόν᾽νε νὰ τὸ πιεῖ ὁ ἄρρωστες. Ἄν ἀνοίξ᾽ τὸ χεράτσι μὲς στὸ νερό, ὁ ἄρρωστες θὰ γ᾽νεῖ καλά.

Μαριγούλα τοῦ Φτούλη.

14) Γιὰ τὸν ὕπνο.

Σὰ δὲν ἔχει κανεὶς ὕπνο, παίρν᾽νε τ᾽ μποδιὰ ἀπ᾽ τὸ κόνισμα τ᾽ς ᾽Αγιᾶ Μαρίνας, τὴ βάν᾽νε κάτ᾽ ἀπ᾽ τὸ προστσέφαλό τ᾽ τσαὶ τσ᾽μᾶται.

᾽Αμέρισσα τ᾽ Μπονάτσου.

15) Τὸ ζώσιμο τῆς ἐκκλησιᾶς.

Μόνε ἀρρωστήσει κανείς, τάζ᾽νε τσαὶ ζών᾽νε τ᾽ν ἐκκλησὰ μὲ τσερὶ τσαὶ βάν᾽νε ποδιὰ στὸ ᾽κόνισμα τῆς Παναγιᾶς, γιὰ νὰ βρεῖ τ᾽ν ὑγειά του. Τὸ ἴδιο κάν᾽νε, σὰν ἔχ᾽νε ξενητεμένε, γιὰ νὰ ρθεῖ μὲ τὸ καλὸ πίστα σπίτι του.

᾽Αμέρ᾽σα τ᾽ Κωστῆ.

11. ΞΟΡΚΙΑ

1) Γιὰ τ᾽ς βοῦλοι.

Μόνο μετρᾶς τ᾽ ἄστρα, βγάνεις βοῦλοι. Σὰν ἔχ᾽ς βοῦλοι, φ᾽λάεις σὰ μπρωτοδεῖς τὸ νιὸ φεγγάρι, κάθεσαι ἀνάκωλα καρσὶ στὸ φεγγάρι, βάν᾽ς τὰ χέρια πίστα τσαὶ πιάν᾽ς χοῦμα ἢ ἄμμος τσαὶ τρίβεις τ᾽ς βοῦλοι τρεῖς βολὲς τσαὶ λὲς τρεῖς βολὲς τὸ ξόρτσι:

Βρὲ καλῶς τὸ νιὸ φεγγάρι
τσαὶ τὸ νιὸ τὸ παλληκάρι!
Τσαὶ οἱ βοῦλοι νὰ χαθοῦνε
τσαὶ νὰ μὴ φανερωθοῦνε!
Νὰ πᾶνε στὰ ὄρη, στὰ β᾽νά,
στὰ βάθη τῆς θάλασσας.

Σὲ λί'οι μέρες οἱ βοῦλοι σϐέν'νε τσαὶ χάνονται.

Μαριγὼ τοῦ Φραγκούλη Χατζαλέξη.

2) Γιὰ τ'ς βοῦλοι.

Σὰ βγάλεις βοῦλοι ἢ ἄλλο πόνεμα, παίρνεις ἕνα ἀδράχτι τσαὶ τσὶ σταυρώνεις τρεῖς βολὲς τσαὶ λές:

"Οπους γυρίζ' τ' ἀδράχτι,
νὰ χαθῆ τσαὶ νὰ στρέψει τὸ κακὸ ἀπ' τὸ δεῖνα...
Νὰ πάει στὰ ὄρη, στὰ β'νά, στὰ βάθη τ'ς θάλασσας,
στ' ἄκαρπα δεντρά, στὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον.

'Απὸ πίστα λὲς τρία ξεψάλματα ἢ τὸ κοντάτσι τ' "Αη - Μάμα ἢ ἀπὸ τ'ς Χαιρετισμοὶ τ'ς Παναγιᾶς, τσαὶ τσὶ ξορτσίζεις τσαὶ περνοῦνε.

Δ'μήτρης Φεργάδης, βοσκός, ἐτῶν 45.

3) Τὸ ξύπνημα τοῦ νεροῦ.

Μόνε πη'αίνεις νύχτα στ'ν ἐξοχὴ τσαὶ βρεῖς νερὸ τσαὶ στσύψεις νὰ πιεῖς, ρίχνεις πρῶτα μέσα κάν'να λαλαράτσι, νὰ ξυπνήσεις τὸ στ'χειὸ τ' νεροῦ, νὰ μὴν τὸ τρομάξεις τσεῖ ποὺ πλαγιάζει τσαὶ σὲ βλάψει. 'Απὲ σταυρώνεις τὸ νερὸ τρεῖς βολὲς τσαὶ λὲς τὸ ξόρτσι:

Πίνει ὁ Χ'στός! πίνει τ' ἀρνάτσι,
πίνει τὸ βωδάτσ',
πίνου τσαὶ γώ!

† Ροδάνθη.

4) Γιὰ τ'ἀνεμ'κό.

Γιὰ τ'ἀνεμ'κὸ χωρίζ'νε ἑφτὰ κομματάτσα μπαμπάτσι τσ' ἑφτὰ σκ'λιὰ λ'νάρι ἀπὸ σατσί, ἢ ὅ,τι ἄλλο. Στσεπάζ'νε τ' ἄρρωστο μέρος μὲ πανὶ κότσ'νο, πιάν'νε μαζὺ ἕνα κομμάτ' μπαμπάτσι τσ' ἕνα σκ'λὶ μὲ τὸ ψαλίδι, τ' ἀνάϐ'νε στὸ τσερὶ τσαὶ σταυρών'νε τρεῖς βολὲς μὲ τὸ κάθε σκ'λὶ τσαὶ τὸ μπαμπάτσι. 'Απὲ τὸ σϐέν'νε τσαὶ τὸ βάν'νε στ' μπάντα. 'Απέτσει παίρν'νε τὸ ἄλλο, ὥς νὰ τελειώσ'νε τσαὶ τὰ ἑφτά. "Υστερα οὔλα μαζὺ τ' ἀπόκαυτρα τὰ παίρν'νε μὲ τὸ ψαλίδι τσαὶ σταυρών'νε ἄλλοι τρεῖς βολές. "Οντες ἀρχ'νᾶ νὰ σταυρών', ἀρωτᾶ ὁ ἄρρωστες τὴν ξορτσίστρα: «"Εντα κάϐεις;» Τσείνη τ' λέει:

Τσαίου τ' ἀνεμοπόρωμα τ' δεῖνα
νὰ καῆ, νὰ μπυριστῆ
τσαὶ νὰ μὴ φανερωθῆ!
Στὸν 'Ιορδάνη ποταμὸ δυὸ παιδιὰ καθότανε
τσαὶ κλαίανε τὴ μάννα τ'νε, π' ἔϐγαλε ἀνεμοπόρωμα.
'Ιησοῦς Χριστὸς ἐπέρατσε, στάθ'τσε τσ' ἀρώτ'σε:
— «"Εντά 'χετε, παιδιά, τσαὶ κλαῖτε;» Τσεῖνα τ' ἀπαντήκανε:
— «Κλαίομε τ' μάννα μας, ποὔϐγαλε ἀνεμοπόρωμα.»
— «Πᾶρτε μπαμπάτσι τσαὶ σκ'λὶ τσ' ἕνα κότσ'νο πανί,
τσαὶ κάψ'τε το, π' νὰ καῆ τσαὶ νὰ χαθῆ τσαὶ νὰ μὴ φανερωθῆ,
νὰ πάει στὰ ὄρη, στὰ β'νὰ τσαὶ στὰ ἄκαρπα δεντρά,
στὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον, στὰ βάθη τ'ς θάλασσας!»

'Αφήν'νε τὸ πανὶ ἀπάνου ὥς μ'σὴ ὥρα τσ' ἀπέτσει τὸ βγάν'νε.

"Α τ' 'Ανέστη.

5) Παραλλαγή.

Στ' ἀνεμ'κὸ περνοῦνε φωτιά, στσεπάζ'νε τὸν ἄρρωστε μ' ἕνα κότσ'νο πανί, παίρν'νε ἑφτὰ μπαμπάτσα ἀνακατεμένα μὲ λ'νάρι, τὰ πιάν'νε μὲ τὸ ψαλίδι τσαὶ τὰ βάν'νε

στὸ τσερί. Σταυρών'νε τὸ φλοϊσμένε τόπο τσαὶ λένε τρεῖς βολὲς τὸ ξόρτσι:

Στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς τσαὶ τοῦ Υἱοῦ
τσαὶ τ' Ἁγιοῦ Πνέματος, ἀμήν!
Ἀνάτριχα μπῆτσε,
ἀνάτριχα νὰ βγεῖ τὸ κακό.

Καλὴ τ' Καρεφύλλη.

6) Μόνε μπεῖ στὸ μάτ' σου σαβούρι.

Μόνε μπεῖ στὸ μάτι σου σαβούρι τσαὶ σὲ κόβει, πιάνεις τ' ἀπάνου ματόφ'λλο, τὸ παίζεις σταυρωτὰ ἀπάνου, κάτου, δεξά, ζερβὰ τσαὶ λὲς τρεῖς βολὲς τὸ ξόρτσι:

Ἄη Γιώργη καβαλλάρη,
δός μου τὸ κλειδάτσι σου,
ν' ἀνοίξου τὸ ματάτσι μου.
Ἂν εἶναι πέτρα, νὰ χαθῆ,
ἂν εἶναι χοῦμα, νὰ λειώσει.

Παπαδιὰ τ' Καρεφύλλη.

7) Ἀντζύλωμα ἀπ' ἀγκάθι.

Μόνε σ' ἀντζ'λώσει ἀσκλίδα ἢ ἄλλο ἀγκάθι, παίρνεις φύλλα ἀπὸ ἀμπελόχα, τρίβεις τὸ μέρος νὰ μὴ φλοϊστῆ τσαὶ λὲς τὸ ξόρτσι:

Ἔβγα, ἀσκλίδα τσ' ἀμπελόχα
τσαὶ περί - περιπλοκάδα,
ἢ στὸ στόμα ἢ στ' ἀχείλι
ἢ στὸ μεσανὸ δαχτύλι.

Τρεῖς βολὲς τὸ λὲς τσαὶ ξεφλοΐζεται.

Ἄ τ' Ἀνέστη.

8) Γιὰ τὸν ἥλιο.

Μόνε πιεῖς νερὸ κατάντικρα στὸν ἥλιο τσ' ἀρρωστήσεις — βγάλεις τὸν ἥλιο — παίρν'νε κάτ' ἀπ' τὸ ζουρειὸ τ' μύλου νερὸ μέσα σ' ἕνα πράσ'νο βαβαθάτσι ἢ λαηνάτσι, τ' ἀφήν'νε τρεῖς νύχτες στ' ἄστρα τσαὶ τὸ ξαστρίζ'νε. Τὸ ταχ'νὸ τὸ παίρ'νε μέσα, νὰ μὴν τὸ δεῖ ὁ ἥλιος. Μόνε περάσ'νε οἱ τρεῖς νύχτες, τ'ν αὐγὴ πριχοῦ σκάσει ὁ ἥλιος, βγαίν'νε στ' Φούρκα τσαὶ μόνε φανῆ ὁ ἥλιος, στσύβει ὁ ἄρρωστες τὸ τσεφάλι τσαὶ τὲ μπερεχᾶ ἡ ξορτσίστρα τρεῖς βολὲς μὲ τὸ νερὸ τὸ ξαστρισμένο τσαὶ λέει:

Χύνου τὸν ἥλιο ἀπ' τὸ τσεφάλι τ' δεῖνα,
νὰ φύει, νὰ πάει
στὰ πράσινα νερά,
πά στὰ πράσινα β'νὰ
τσαὶ στὰ πράσινα δεντρά,
στὰ πράσινα λειβάδια,
τσαὶ νὰ φύει ἀπὸ τ' δεῖνα.

Τσαὶ περνᾶ.

Ἀμέρ'σα τ' Κωστῆ.

9) Γιὰ τὸν ἥλιο (παραλλαγή).

Πη'αίνανε τσαὶ παίρνανε ἀμίλ'το νερό, μ' ἕνα κρυολογάτσι, κάτ' ἀπὸ τ'ς δυὸ μύλοι, ἀπ' τὸ π'γαδάτσι. Τ' ἀφήνανε τρεῖς ἀργαδ'νάδες πά στὸ λιακὸ στ' ἄστρα τσαὶ τὸ ξαστρίζανε.

Ἀπέτσει παίρνανε τ'ν ἄρρωστη τσαὶ πη'αίνανε καρσὶ στὸ ἔβγα τοῦ ἥλιου, ἔβγανε ἡ γεναῖκα τ' μπούλα της, ἔστσυβε τὸ τσεφάλι τσαὶ μόνε ἔσκαζε ὁ ἥλιος ἀπ' τὸ γιαλό,

ἡ γιάτρισσα τ'ς ἔρριχνε ἀπ' τὸν κρυολόγο τρεῖς βολὲς νερὸ τσαὶ τ'ς ἔλεε:

"Οπους βασ'λεύει ὁ ἥλιος,
νὰ βασ'λέψει ὁ πόνος σου
τσ' ὅπους χάνονται τ' ἄστρα,
ἐτσαδὰ νὰ χαθῆ τσ' ὁ πόνος σου.

Τὸ κάνανε τρεῖς ταχ'νάδες τσ' ἡ γεναῖκα γ'νότανε καλά. Τοῦτο τὸ λέανε: νὰ χύσ'νε τὸν ἥλιο.

Παπαδιὰ τ' Καρεφύλλη.

10) Γιὰ τὸ κριθαράτσι.

Σὰ βγάλεις πόνεμα ἢ κριθαράτσι στὸ μάτι, βάνεις τσαὶ τὸ σφατσελών'νε τρεῖς Μαριάδες μοναχοκόρες, νᾶναι ζερβιές, νὰ τὸ σφατσελώσ'νε μὲ τὸ ζερβὶ χέρι τρεῖς ταχ'νάδες, νηστ'τσοί, πριχοῦ φᾶνε, τσαὶ π'σωστρέφει.

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ.

11) Γιὰ τὸ μούδιασμα.

Σὰ μουδιάσεις, χτ'πᾶς τὸ μουδιασμένο χέρ', ποδάρ', ὅ,τι εἶναι τσεῖνο, μὲ τ'ν ἀπαλάμ' σου τσαὶ λές: «Φύ'ε, μούδιασμα, ἀπὸ μένα, πή'αινε στ' γκαστρωμένη!» τσαὶ περνᾶ.

"Α τ' 'Ανέστη.

Μάγια, Κάρφωμα καὶ 'Αποδέματα.

Σὰν ἔχ'νε ρίξει μάγια σὲ κανεὶ τσ' ἔναι σὰ μπαραλοϊσμένες, ἢ λειώνει τσαὶ δὲ μπορ' νὰ βροῦνε τὴ γιατρζά του, βγάν'νε τὰ ροῦχα του στ' ἄστρα τσαὶ τὰ ξαστρίζ'νε τρεῖς ἀργαδ'νάδες, γιὰ νὰ λ'θοῦν τὰ μάγια τσαὶ νὰ γ'νεῖ καλά.

'Αμέρισσα τ' Κωστῆ.

Γιὰ μάγια ρίχν'νε τὰ κ'τσά. Τὸ γκαφφὲ τσαὶ τὰ χαρτιὰ τὰ ρίχν'νε, γιὰ νὰ δοῦνε τ' Μέρα τ'νε.

Σὰν ἀγαπᾶ καμμιὰ κανεὶ τσαὶ τσεῖνες ἀγαπᾶ ἄλλη, γιὰ νὰ τὲ γκάνει νὰ τὴ ξεχάσει, τὲ σκατοταΐζει. Φ'λάει σὰν ἔχει περίοδο, στ'ν ἀρχὴ-ἀρχή, παίρνει ἀπὸ τσεῖνο τὸ πρῶτο γιαΐμα, βάνει στὸ φαΐ ἢ στὸ γκαφφὲ τσαὶ τ' δόνει τσαὶ τρώει, τσ' ἀγαπίζει τσείνη τσ' ἀλησμονᾶ τ'ν ἄλλη.

† Κατερίνα τ' Νικολῆ τοῦ Στάθη.

Μόνε χάσεις κάτι, καρφώνεις ἕνα σίδερο, μαχαίρι, πηρούνι, ὅ,τ' νά 'ναι, κά στ' γῆς, τσαὶ καρφώνεις τὸν τρισκατάρατε τσαὶ δὲ μπορ' νὰ φύει. 'Απὲ λὲς τρεῖς βολὲς τὸ ξόρτσι:

Δεῖξε, δεῖξε, δαίμονα, νὰ σὲ ξεκαρφώσου!

τσαὶ τὸ βρίστσεις.

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ.

Τὸ κοκκαλάτσι τ'ς λυχτηρίδας.

Παίρν'ς μιὰ λυχτηρίδα, τὴ σκοτών'ς μὲ μαχαίρι μαυρομάν'κο, βγάνεις τὸ κοκκαλάτσ' της τσαὶ πᾶς τσαὶ τὸ χούν'ς στ'ν ἐκκλησιά, κάτ' ἀπὸ τ'ν "Αγια Τράπεζα. Τ' ἀφήν'ς νὰ λειτουργηθῆ σὲ σαράντα λειτουργιές, ἀπέτσει τὸ κάν'ς χαμαλὶ τσαὶ τὄχεις ἀπάν' σου. Περνᾶ ὁ λό'ος σου, οὔλοι σ' ἀγαποῦνε, τσερδίζεις στ'ς δίτσες.

Καλὴ τ' Καρεφύλλη.

'Ο φονιᾶς γλείφει τὸ γιαΐμα ἀπ' τὸ μαχαίρι ποὺ σκότωτσε. "Α δὲν τὸ γλείψει, δὲ μπορ' νὰ φύει ἀπὸ τσεῖ ποὔκανε τὸ φον'κό. Τὲ ντραβᾶ τὸ γιαΐμα πίστα!

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ.

Ἀπόδεμα γιὰ τὰ φίδια.

Παίρνεις ἕνα ψαλίδι, πᾶς κάτου ἀπὸ δυὸ δεντρά, τ' ἀνοι'οστομᾶς τρεῖς βολὲς κάτου ἀπὸ κάθε δεντρὸ τσαὶ λές:

Κόβου τὴ γλῶσσα τοῦ φιδιοῦ,
νὰ μὴ μπορ' νὰ δακώσει.

Ἀπὲ πετᾶς τὸ ψαλίδι στ' θάλασσα, ἢ τὸ χούν'ς, νὰ μὴν τὸ βρεῖ κανείς.

Μαριγὼ τοῦ Φραγκούλη, ἐτῶν 65.

Ἀπόδεμα γιὰ τσὶ δ'λίτσοι (τὰ μυρμήγκια).

Ὅπ' βγαίνει δίλ'κας (μυρμήγκι), σταυρών'νε τρεῖς βολὲς μὲ μαυρομάν'κο μαχαίρι, λένε τό: Ἰησοῦς Χ'στὸς νικᾶ, τσ' ἀπὲ χαράζ'νε μὲ τὸ μαχαίρι ἕνα χαράτσι γύρου στὸ γκαρπὸ πά στὸ χοῦμα.

Οἱ δ'λίτσοι γυρίζ'νε τριγύρου ἀπ' τὸ χαράτσι τσαὶ δὲ μπαίν'νε νὰ ξαναπεράξ'νε τὸ γκαρπό, γιατ' ἕν' ἀποδεμένοι.

Μανώλης Βγενικός, μυλωνᾶς, ἐτῶν 50.

Ξόρκι γιὰ τὸ κακό.

Μόνε λένε τὸ κακὸ πούπαθε ἄλλες, γιὰ νὰ τὸ ξορτσίσ'νε νὰ μὴ μπάθ'νε τσαὶ τσεῖνοι, λένε:

«Φούτισ' τὸ γκόρφο σου!» ἢ
«Δὲ φτᾶς στὸ γκόρφο σου! Χ'στὸς μαζύ μας τσ' ἀλάργα τὸ κακό!» *

Δ'μήτρης Φεργάδης.

Γιὰ τὸ κουτούλημα.

Μόνε κουτ'λήσ'νε δυό, φτοῦνε κάτου, γιὰ νὰ μὴ φουσκώσει τὸ χτύπ'μα τσαὶ λένε:

«Φτοὺ μαλλὶ τσαὶ τσέρατο,
νὰ μὴ βγάλου τσέρατο τσ' ἄγρζο μαλλί!
Γὼ μαλλιὰ τσαὶ σοὺ μαλλιὰ τσ' ὁ Τοῦρκος χίλια τσέρατα!»

Καλὴ τ' Καρεφύλλη.

Γιὰ νὰ πεθάνει κανείς.

Παίρν'νε ἕνα κομμάτι σαπούνι, τὸ τρυποῦνε μὲ καρφίτσες, τ' ἀφήν'νε ἀπὸ σπεροῦ στ' ἄστρα, τὸ ξαστρίζ'νε, τσαὶ τ' νύχτα τὸ ρίχν'νε στὸ π'γάδι τσαὶ μελετοῦνε ὄγοιον θέλ'νε νὰ κακοπάθει:

Ὡς λειώνει τὸ σαπούνι,
ἔτσ' νὰ λειώσει τσ' ὁ τάδες,
νὰ στρέψει τὸ γιαῖμα του
ἀπ' τ'ς ἑξῆντα δυὸ φλέβες τ' κορμιοῦ του
τσαὶ γιατρζὰ νὰ μὴ δεῖ.

Μόνε λειώσ' τὸ σαπούνι, ἀπεθαίνει τσ' ὁ ἄθρωπος π' μελετήκανε.

Ἀθηνᾶ τ' Μαρμάρα, μυλωνοῦ, ἐτῶν 50.

Μόνε ἀγαπᾶς τσαὶ δὲ σὲ θέλ'νε.

Μόνε ἀγαποῦσε καμμιὰ κανεὶ τσαὶ τσεῖνες δὲν τ'ν ἔθελε τσ' ἀγαποῦσε ἄλλη, ἔκλεβε ἕνα ροῦχο τ', τὸ ξάστριζε τρεῖς νυχτιὲς τσ' ἀπὲ τόβαζε στ'ν ἀνέμη τσαὶ τὸ ξανέμ'ζε. Τρεῖς βολὲς τὸ γύρ'ζε λέγοντας κάθε βολὰ τρεῖς βολὲς τὸ ξόρτσι:

Ὡς γυρίζει ἡ ἀνέμη,
νὰ γυρίσει τσ' ὁ μυαλὲς τοῦ δεῖνα ἀπ' τὴν τάδε.
Μάτια νὰ μὴν ἔχει νὰ γυρίσ' νὰ τ' δεῖ
τσαὶ μετὰ μένανε νὰ ρθεῖ.

Ἀμέρ'σα τ' Κωστῆ.

---

* Παροιμ. Σκύρου, Heisenberg, Berl. Philolog. Woch. 1900, στηλ. 463.

12. ΓΕΩΡΓΟΙ, ΤΣΟΠΑΝΗΔΕΣ, ΝΑΥΤΕΣ, ΨΑΡΑΔΕΣ

Σπορά.

Σὰν τελειώσει τ' ἁλώνισμα, τὸν Αὔγουστο πιά, θὰ πᾶνε στὸ χωράφι γιὰ κάθαιρμα. Θὰ κόψουν, νὰ ξεριζώσουν τὶς ἀστοιβές, τὶς ἀγκάθες, τὰ κλαδιὰ ὅλα, ἔπειτα καῖνε τὸ χωράφι, τὸ καψαλιάζουν, γιὰ νᾶναι ἕτοιμο, σὰ θὰ βάλουν νὰ κάνουν ζευγάρι.

Σὰ θὰ βγοῦνε γιὰ σπορά, σπάζουν πρῶτα στὸ χωράφι ἕνα ρόδι, νὰ γεμίσει τὸ χωράφι σὰν τὸ ρόδι. Τὴ μέρα ποὺ θ' ἀρχίσουν τὴ σπορά, δὲ δίνουν τίποτα μέσ' ἀπ' τὸ σπίτι, τὄχουν σὲ κακό, λένε πὼς δὲ φυτρώνουν τὰ σπαρμένα.

Σὰ σπέρνουν, τὰ ὄνειρα δὲ βγαίνουν.

Σὰ πρωτοβγοῦνε γιὰ σπορά, κουρεύουν τὰ βώδια πίσω στὸ σβέρκο, κεῖ ποὺ θὰ μπεῖ ὁ ζυγός, καὶ τοῦ λένε: «Καλὴ δούλεψι καὶ καλὴ δύναμι, παλλ'καρᾶ μου!»

Ἔχουν σὲ κακὸ νὰ διασκελίσεις τὸ ζυγὸ ἀπ' τ' ἁλέτρι.

Δὲν ἀρχίζουν ζευγάρι τὴ μέρα ποὔπεσε τὸ λιτρόπι, οὔτε Τρίτη. Δὲν τελειώνουν τὴ σπορὰ Σάββατο.

'Απ' τὸν καρπὸ ποὺ ἔχουν γιὰ σπορά, δὲ δίνουν σὲ κανένα, ἂν δὲ σπείρουν πρῶτα ἐκεῖνοι. Τὄχουν σὲ κακό, λένε πὼς τοὺς παίρνει τὸ γούρι. Γιὰ τὴ σπορὰ ξεχωρίζουν καὶ φυλᾶνε τὸ μονόλο'ο στάρι, τὸ ντεβεντεσὶ καὶ τὸ ξαγκούνι (ἑξάγωνο) κριθάρι.

Σὰν πηγαίνεις στὰ χτήματα καὶ σοῦ κόψει τὸ δρόμο λαγός, τὄχουν σὲ κακό, λένε πὼς δὲ θὰ κάνεις καρπό. Τὸ ἴδιο εἶναι κι' ἂν ἀπαντήσεις φίδι, τὄχουν γουρσουζιά. Σὰ βγοῦνε γιὰ σπορά, κι' ὅσο σπέρνουν, δὲ δίνουν φωτιά, γιατὶ δαυλιάζει τὸ στάρι καὶ τὸ κριθάρι.

"Οταν θὰ βγοῦν νὰ σπείρουν τὸν πίσσε, τὸ λαθούρι γιὰ τὴ φάβα, ξετάζουν νὰ εἶναι τὸ φεγγάρι παλιό. Βάζουν μὲς στὸ μ'γομιάρ'κο τσουβάλι ἕνα κρομμύδι, γιὰ νὰ γίνει γλυκὸ τὸ φάβας καὶ νὰ μυρίζει ὡραῖα, κι' ἕνα ρόδι, γιὰ νὰ γεμίσει τὸ χωράφι σὰν τὸ ρόδι. Σὰ φτάσουν στὸ χωράφι, ξεφορτώνουν πρῶτα τὸ βαρέλι μὲ τὸ νερὸ καὶ τὸ σακκὶ μὲ τ' ἄχυρα, γιὰ νὰ γίνει βραστερὸ τὸ φάβας. "Αν ξεφορτώσουν πρῶτα τὸν κασμᾶ, ἢ ἂν σπείρουν τὸν πίσσε μὲ τὸ νιὸ φεγγάρι, τὸ φάβας δὲ βράζει, ἀναψανιάζει, γίνεται σὰν πέτρα, κακόβραστο, ἀνάψανο.

Ὁ γεωργὸς ἅμα κλέψει μελοκολότσ'θε (γλυκὸ κολοκύθι) δὲν κάνει καρπό. "Οταν βγαίνουν πολλοὶ σαρακόχ'λοι (σαλιάγκοι), εἶναι λίμα, δὲ γίνεται καρπός.

Σὰ βγαίνει πολὺ στσοινόβρυ (τὰ κόκκινα κουμπάκια τοῦ σκοίνου), θἄχομε βαρυχειμωνιά.

"Οταν τὸ καλοκαίρι ὁ καιρὸς ἀποκρεμάζει (ἔναι ἀνυδριά, ἀποκρέμασι), θἄχομε βαρυχειμωνιά.

Σὰ φωνάζει ὁ κοῦκος, καλοκαίρι ἔρχεται.

Τὸ μελισσομάμουνο.

Στὴ Σκῦρο φίδια φαρμακερὰ δὲν ἔχει. Κι' ὅσα ἔχει, τἄχουν ἀποδεμένα καὶ δὲ δαγκώνουν. Φαρμακερὸ εἶναι μόνο ἕνα μαμούνι, ποὺ τὸ λένε μελισσομάμουνο.

Τὸ μελισσομάμουνο εἶναι σὰ μέλισσα χωρὶς φτερά. "Η σὰν ἕνα μεγάλο μυρμήγκι μὲ κόκκινη κοιλιά.

Σὰ θὰ βγοῦνε στὸ θέρος τὸ Θεριστὴ καὶ τὸν 'Αλουν'κό, ποῦναι οἱ μεγάλες ζέστες στὴν ἐξοχή, τότε δὰ εἶναι καὶ τὸ μελισσομάμουνο στὴ μεγάλη του ἄψι. Τὸν ἄλ-

λον καιρὸ καὶ νὰ σὲ δαγκώσει, δὲν ἔχει φαρμάκι καὶ δὲν παθαίνεις τίποτα. Στὸ θέρος ἄμα δαγκώσει ἄνθρωπο, μπορεῖ καὶ νὰ πεθάνει. Πρήσκεται καὶ πονᾶ, παθαίνει φλόγωσι, πυρετὸ δυνατό. Ἂν δὲν προφθάσουν νὰ πυρώσουν τὸ φοῦρνο, νὰ χώσουν τὸν ἄνθρωπο μέσα ἑφτὰ φορές, ὅλο τὸ κορμί, μόνο τὸ κεφάλι ἀφήνουν ἔξω, νὰ ἱδρώσει καλά, νὰ φύγει τὸ φαρμάκι, νὰ γίνει καλά, ὁ ἄνθρωπος πεθαίνει. Ἂν προλάβει νὰ τρίψει τὴν δαγκωματιὰ μὲ σκόρδο, δὲν πολυοϋποφέρει κανείς.

Δὲν κοιμοῦνται κάτω ἀπ' τὶς συκιές, τὶς ἐλιὲς καὶ τὶς καρυδιές, γιατὶ εἶναι βαριοῖσκιωτες, ἔχουν βαρὺ ἴσκιο.

Ξόρτσι γιὰ τὰ ζούμπερα.

Μόνε πη'αίνανε νύχτα στὰ χτήματα, γιὰ νὰ ξορτσίσ'νε τὰ ζούμπερα λέ'ανε:

Ἰησοῦς Χ'στὸς νικᾶ
τσ' ἡ μεγάλη Παναγιὰ
νὰ ξορτσίσει τὰ κακὰ
τσ' οὖλα τὰ δαιμονικά.

Τὸ λὲς τσ' ἀκοῦς μερωδιὰ ἀπὸ λ'βάνι κοντά σου, μόνε ἔσαι καλὸς ἄθρωπος τσαὶ θεοφοβούμενες. Ἄντζελος Τσυρίου παραστέτσει στὸ πλευρό σου.

† Ροδάνθη.

Θέρος, Ἁλώνισμα.

Πρὶν ἀρχίσουν τὸ θέρος, κάνουν τὸ σταυρό τους καὶ λένε: «Ἡ ὥρα ἡ καλή! Καλὴ δύναμι!»

Πριχοῦ ἀρχινήσ'νε τὸ θέρος, βάν'νε μπροστά τ'νε στὸν ὅργο μιὰ πέτρα, τὴ σταυρών'νε τρεῖς βολὲς τσαὶ λένε:

Στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς τσαὶ τοῦ Γιοῦ τσαὶ τοῦ Ἁγίου Πνέματος.
Ὅπους ἔν' ἡ πέτρα γερή,
νᾶν' τσ' ὁ καρπὸς γερὲς
τσαὶ μεῖς π' θερίζομε.

† Κατερίνα τ' Νικολῆ τοῦ Στάθη.

Σὰν ἀποθερίσουν, ἀφήνουν δυὸ λιμάρια ἀποθέρι στὸ χωράφι ἄθερα, γιὰ χαρὰ τοῦ χωραφιοῦ καὶ γιὰ νὰ φᾶνε τὰ πουλιὰ καὶ τ' ἀγρίμια.

Τὸν Ἁλουν'κό, πρὶν πιάσουν τ' ἁλώνι οἱ μεγαλογεωργοί, φέρνουν τὸν παπᾶ στ' ἁλώνι καὶ διαβάζουν ἁγιασμό. Προσέχουν, ὅσοι θ' ἁλωνίσουν, νᾶναι καθαροί.

Σὰν ἁλωνίσουν καὶ ξανεμίσουν, θὰ διαλέξουν πρῶτα τὸν καρπὸ γιὰ τὴ σπορὰ νὰ τὸν βάλουν στὴ μπάντα, ἔπειτα θὰ χωρίσουν ἀπ' τὸν ἴδιο, τὸ μονόλογο, γιὰ τὶς κουλοῦρες καὶ τὶς Βασιλόπηττες κι' ὅσον ἄλλο θέλουν γιὰ τὸ σπίτι νὰ τὸν φυλάξουν. Τὸν ἄλλο θὰ τὸν ἀφήσουν γιὰ πούλημα.

Ἀμπέλι, Τρύγος.

Σὰ θὰ φυτέψουν ἀμπέλι, καλοῦν ὅλους τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς νὰ τοὺς βοηθήσουν.

Σὰν ἀποφυτέψουν, πιάνουν τὸ νοικοκύρη καὶ τὸν φοβερίζουν τάχα, πὼς θὰ τὸν βάλουν κι' αὐτὸν νὰ τὸν φυτέψουν μὲς στὸ λάκκο σὰν κλῆμα.

— «Τάξε, τί θὰ μᾶς κάμεις, νὰ σὲ παρατήσομε!» τοῦ λένε.

Ἐκεῖνος τοὺς τάζει ἕνα ἀρνί, μιὰ κόττα, ὅ,τι νᾶναι. Τὸ βράδυ τὸ μαγειρεύουν, τρῶνε ὅλοι μαζύ, πίνουν κρασί, χορεύουν καὶ τραγουδοῦνε.

Τὰ κλήματα τὰ κλαδεύουν τὸ Γενάρη, γιὰ νὰ μὴν κουφαίνουν.

Ἄμα ἡ δόξα (τὸ οὐράνιο τόξο) ἔχει πολὺ πράσινο, θὰ γίνει πολὺ λάδι. Ἄμα ἔχει πολὺ κίτρινο, θὰ γίνει πολὺ σιτάρι κι' ἄμα ἔχει πολὺ κόκκινο, θὰ γίνει πολὺ κρασί.

Σὰ θὰ κλαδέψουν τ' ἀμπέλι, προσέχουν νὰ εἶναι γεμᾶτο τὸ φεγγάρι, ὀκτὼ δέκα ἡμερῶν, γιὰ νᾶναι πάντα γεμᾶτο τ' ἀμπέλι.

Ὁ Πρόεδρος θὰ ὁρίσει τὴν ἡμέρα ποὺ θ' ἀρχίσει ὁ τρύγος. Τὰ ξακριάρικα τὰ παίρνουν ὀκτὼ μέρες πιὸ μπρός.

Στὸ πατητήρι, πρὶν ἀρχίσουν νὰ πατοῦν τὰ σταφύλια, διαβάζουν ἁγιασμό.

Στὸ περιβόλι.

Τὸ δίσεχτο χρόνο δὲ φυτεύουν δέντρα.

Γιὰ τὸ μάτι βάζουν στὰ δέντρα τὸ κεφάλι τοῦ βωδιοῦ ὁλόκληρο. Ἂν δὲν ἔχεις ὁλόκληρο κεφάλι, βάζεις καὶ μόνο ἕνα κέρατο καὶ εἶναι ὅλο τὸ ἴδιο.

Σὰν πρωτοκαρπίσει ἕνα δέντρο, δίνουν τὸν πρῶτο καρπὸ νὰ τὸν φάει γυναῖκα προκομμένη καὶ ποὺ νὰ ἔχει κάνει πολλὰ παιδιά, γιὰ νὰ γίνει καὶ τὸ δεντρὸ καρπερὸ καὶ προκομμένο.

Ὅταν θὰ μαζέψουν τὸν καρπὸ ἀπὸ τὰ δέντρα, ἀφήνουν λίγο καρπὸ ἀπάνω, δὲν τὸν μαζεύουν ὅλο, γιὰ νὰ μὴν παραπονιέται τὸ δέντρο.

Ἄμα ἕνα δεντρὸ δὲν καρπίζει, παίρνουν ἀπ' τὴ φ'γοὺ τὴ στάχτη, ἄμα ψήσουν τὶς μαρμαρίτες τὴν προπαραμονὴ τῶν Φώτων, καλλικατζαράθος τὸ λένε, καὶ τὴ ρίχνουν στὴ ρίζα του καὶ καρπίζει.

Ἡ γυναῖκα, σὰν ἔχει περίοδο, δὲν κάνει νὰ πάει στὰ χτήματα, γιατὶ βλάφτονται.

Στὴ ροδιά, ἄμα μπουμπουκιάσει, βάζουν κλαδὶ ἀπὸ πικροδάφνη ἀνθισμένη, γιὰ νὰ βαστᾶ τὸν καρπό.

Σὰ φυτέψεις καρυδιὰ καὶ γίνει χοντρὴ σὰν τὸ κορμί σου, θὰ πεθάνεις.

Προσέχουν, ὅταν θὰ μπολιάσουν τὰ δέντρα, νᾶναι τὸ φεγγάρι παλιό. Νὰ θέλει δύο, τὸ πολὺ τρεῖς μέρες νὰ τελειώσει. Ὅσες μέρες θέλει νὰ τελειώσει τὸ φεγγάρι, τόσα χρόνια θὰ κάνει τὸ δεντρὸ νὰ καρπίσει.

Τὰ σῦκα τὰ ζεματίζουν μὲ τὸ παλιὸ φεγγάρι. Ἄμα τὸ φεγγάρι εἶναι νιό, ὅταν θὰ ζεματίσεις τὰ σῦκα, οἱ συκιὲς χαλοῦνε καὶ τὰ σῦκα δὲ γίνονται καλά, σκουληκιάζουν.

Ἄμα πρωτοδεῖς τὸ νιὸ φεγγάρι ὄρθιος, θὰ κάνεις πολλοὺς δρόμους ὡς νὰ τελειώσει. Ἄμα τὸ πρωτοδεῖς κι' εἶσαι καθισμένος, ὅλο τὸ φεγγάρι θὰ πάει ξεκούραστα.

Ἄμα πρωτοφᾶς καρπὸ ἀπὸ σοδιασμένο σπίτι, θὰ τὸν τρῶς ὅλο τὸ χρόνο ἄφθονο.

Ἄμα πρωτοφᾶνε καρπὸ ἢ φροῦτο, τὸν πιάνουν μὲ τὸ δεξὶ χέρι, βάζουν τὸ χέρι γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ τὸν βάζουν στὸ στόμα ἀπὸ τὴν ἀριστερὴ μεριά. Ἂν δὲ φτάσει τὸ χέρι, εἶναι κακό, δὲ θὰ σώσεις νὰ ξαναφᾶς τὸν ἄλλο χρόνο.

Πρὶν βγεῖ ὁ Μάρτης, πᾶνε καὶ σιδερώνουν τὰ κουκιά, τὰ σκαλίζουν λίγο, γιὰ νὰ δέσουν καρπό.

Ἂν δὲν πυρώσει ἡ γῆ, νὰ τὴ νοιώθεις ζεστὴ σὰν καθίζεις χάμω, ν' ἀνοίξει ὁ ἄγνες νὰ σκάσει, ἀγγουριὲς δὲ φυτεύουν, γιατὶ δὲν προκόβουν.

Ἄμα ἕνα δεντρὸ ρίχνει τὸν ἀνθό του καὶ δὲν καρπίζει, πᾶνε τὸ Μάρτη ἢ τὸν Ἀπρίλη, σὰν ἀρχίσει ν' ἀνοίγει, καὶ τοῦ κάνουν χαρακιὰ στὸν κορμὸ μ' ἕνα τσεκούρι. Τ' ἀφήνουν νὰ τρέξει λιγάκι τὸ δάκρυ του, ὕστερα παίρνουν τὸ τσεκούρι καὶ τὸ χτυποῦν τρεῖς φορές. Τὸ φοβερίζουν καὶ τοῦ λένε:

«Θὰ κάν'ς καρπὸ γιῆ θὰ σὲ κόψου;»

Κεῖνο φοβᾶται μὴν τὸ κόψουν καὶ καρπίζει.

Μόνε ἔχει ψώρα ἡ συκιά, τῆς κάνουν τὸ Μάρτη χαρακιὲς μὲ μαχαίρι, νὰ τρέξει τὸ γάλα της, νὰ ξεθυμάνει καὶ τῆς περνᾶ.

Ἐλιά.

Τὸ δίσεχτο χρόνο δὲ φυτεύουν ἐλιές. Φυλᾶνε ἀκόμα καὶ δὲ φυτεύουν κανένα δεντρό, ὅποια μέρα πέσει τὸ λιτρόπι, καὶ τὴν Τρίτη, γιατὶ ἔχει μιὰν ὥρα κακιά.

Σὰ θέλουν νὰ φυτέψουν ἰλιῶνα, κυττάζουν τὸ χωράφι νὰ εἶναι σὲ ἴσωμα, γιατὶ ἄμα εἶναι σὲ πλαγιά, σὰ βρέχει, παίρνει τὸ νερὸ τὸν καρπό.

Θὰ πᾶνε στὸ βουνὸ νὰ βροῦνε κότσινοι (κότινοι), γιατ' εἶναι πιὸ γεροί, νὰ τοὺς κόψουν, νὰ τοὺς καθαρίσουν. Τοὺς διαλέγουν νἄχουν κορφές, νἄχουν ρίζες γερὲς καὶ τοὺς φυτεύουν νἆναι γέμισι φεγγαριοῦ.

Ἅμα πετάξουν βλαστοὺς καὶ δυναμώσουν, διαλέγουν μπόλι καλὸ καὶ τὶς μπολιάζουν, ὄχι σὲ χασοφεγγαριά. «Ὡς γιμόζει τὸ φεγγάρι, νὰ γιμόζει τσ' ἡ ἐλιά!» λένε.

Οἱ ἐλιὲς εἶναι διαφόρων εἰδῶν. Εἶναι οἱ λαδολιὲς μὲ φύλλο πιὸ στενὸ καὶ πιὸ ψιλό. Εἶναι οἱ βαλανολιές, οἱ μηλολιὲς καὶ οἱ κουρνομῦτες, φουντωτὲς καὶ μὲ πιὸ χοντρὰ φύλλα.

Ὅταν ἀνθίσει ἡ ἐλιὰ ἀπ' τὸ Μάη ἀκόμα, δείχνει ἂν θὰ εἶναι λαδιὰ ἢ ὄχι. Ἅμα ἀνοίξουν τὰ ἄνθη καὶ δὲν εἶναι καλὴ χρονιά, μπαμπακιάζουν καὶ πέφτουν, ἔχουν ἀρρώστια.

Πάνω στὸ ἴδιο δεντρὸ ἄλλα κλωνάρια βγάζουν μπαμπάκι καὶ ρίχνουν τ' ἄνθη καὶ ἄλλα βαστοῦν τὸ μαξούλι.

Περνῶντας τοῦ Ἀη-Λιᾶ σὲ δεκαπέντε, εἴκοσι μέρες, ἡ ἐλιὰ εἶναι καλὴ γιὰ φάγωμα. Πολλοὶ μαζεύουν καὶ πιὸ νωρίς, γιὰ νὰ γελάσουν τὸ ψωμί τους, σὰ θὰ πᾶνε στὰ χτήματα, ἀμὴ δὲν ἔχουν λάδι καθόλου οὔτε ψίχα, εἶναι τὰ κουκούτσια μονάχα.

Οἱ παλαιοὶ ἔλεγαν:

Ἀπὸ τ' Ἀη-Λιᾶ τὸ βράδυ
βάζει ἡ ἐλιὰ τὸ λάδι.

Πρῶτα-πρῶτα, τὸν Αὔγουστο, μαζεύουν ὅσες εἶναι κάτω πεσμένες, τὶς χαμάδες. Ὕστερα, σὰν περάσουν τὰ σταφύλια καὶ γίνουν οἱ ἐλιές, ὅποτε βάζει ἀγέρα, πᾶνε, κάθε ὀχτώ, κάθε δέκα μέρες στὸ ἰλιῶνα καὶ μαζεύουν ὅσες ἔχουν πέσει.

Σὰν ἀργοῦνε νὰ πέσουν, εἶναι γερὸ τὸ μαξούλι καὶ δὲν πέφτει, ἔχουν ἐπίτηδες ραβδιστῆρες καὶ τὶς ραβδίζουν. Ἔπειτα τὶς φορτώνουν στὰ ζῶα καὶ τὶς φέρνουν στὸ σπίτι. Τὶς ρίχνουν κάτω καὶ τὶς γυρίζουν κάθε τόσο ν' ἀερίζονται, νὰ μὴ μουχλιάσουν, ὥσπου νὰ τὶς κάνουν μιὰν ἀλεσά, νὰ τὶς πᾶνε στὸ λιοτρίβι. Μιὰν ἀλεσὰ εἶναι ἕξη κοιλά. Ἕνα κοιλὸ ἐλιὲς εἶναι σχεδὸν τριάντα ὀκάδες (δυὸ τενεκέδες τοῦ πετρελαίου τούρλα, ὄχι κοφτοί). Τὶς ἐλιὲς τὶς μετρᾶνε μὲ τὸ μ'σοκοίλι. Ἅμα μαζέψουν μιὰν ἀλεσιά, τὴν πᾶνε στὸ λιοτρίβι, στὸ λιοτριβιάρη, νὰ τὶς ἀλέσει. Τελευταῖα, ἅμα εἶναι στὸ τέλος οἱ ἐλιές, μαζεύονται δυὸ καὶ τρεῖς μαζὺ καὶ βάζουν ὅσες ἐλιὲς ἔχει ὁ καθένας, γιὰ νὰ γίνει σωστὴ ἡ ἀλεσιά.

Ἂν οἱ ἐλιὲς εἶναι λασπωμένες, τὶς βάζουν μέσα σ' ἕνα πίνακα μεγάλο καὶ τὶς πλύνουν. Ἔπειτα τὶς μετροῦν, τὶς βάζουν μέσα στὸ τσουβάλι καὶ τὶς πᾶνε στὸ λιοτρίβι.

Ὁ λιοτριβιάρης τὶς ἀδειάζει καὶ τὶς χύνει πάνω στὴν πλάκα, στὸ ἀλώνι. Ζεύει τὸ μουλάρι στὸ ξύλο καὶ ἡ πέτρα γυρίζει γύρω στὸ στύλο ὥσπου νὰ λειώσουν. Ὁ ἐργάτης ἀπὸ πίσω ταΐζει, ὅσο ποὺ νὰ λειώσουν οἱ ἐλιές. Τὶς ἐλιὲς τὶς λειωμένες τὶς ρίχνουν στὸν πίνακα κι' ἀπὸ κεῖ τὶς παίρνει ὁ λιοτριβιάρης, ἁπλώνει τὰ τσουπιὰ πάνω στὸν πάγκο καὶ τὶς βάζει μέσα. Τὰ τσουπιὰ εἶναι φασμένα ἀπὸ γιδότριχα, σὰν τετράγωνες μαντῆλες. Βάζουν τὶς ἐλιὲς στὴ μέση, διπλώνουν τὶς τέσσερις ἄκρες διαγωνίως, τὶς δένουν μὲ τὰ δέματα (τὸ τρίχινο σκοινὶ) ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς καὶ τὶς βάζουν τὴ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη στὸν ἀργάτη, κατεβάζουν τὴν πλάκα μὲ τὴ μανέλα καὶ γυρίζουν ὡς νὰ σφίξει. Σταματοῦν κάθε τόσο, ξεσφίγγουν καὶ ρίχνουν βραστὸ νερὸ καὶ πάλι ξανα-

σφίγγουν ὥς νὰ βγεῖ ὅλο τὸ λάδι. Λένε καὶ παροιμία: Ἡ σ φ ί ξ ι β γ ά ζ ε ι τ ὸ λ ά δ ι.

Στὸ κοιλὸ ἡ καλὴ ἐλιὰ μπορεῖ νὰ βγάλει ἑφτὰ ὀκάδες λάδι. Οἱ πρῶτες ἐλιές, οἱ χ α μ ά δ ε ς, βγάζουν δυόμισυ ὥς τρισήμισυ ὀκάδες λάδι στὸ κοιλό, γιατὶ εἶναι στεγνές.

Ὁ λιοτριβιάρης θὰ πληρωθῆ σὲ δέκα ὀκάδες λάδι τριακόσια δράμια καὶ ὁ κάθε ἐργάτης ἑκατὸ δράμια τὴν ἀλεσιά.

Ὅσο παίρνει ὁ λιοτριβιάρης, ἄλλο τόσο παίρνει ὁ φορατζῆς.

Στὸ Μύλο.

Κάτω ἀπ' τὸ ζουρειὸ τοῦ μύλου βγαίνει τὸ στοιχειό. Τὸ στοιχειὸ τοῦ μύλου εἶναι σὰ φίδι χοντρό. Ἅμα βλαστημήσεις κοντὰ στὴν τρῦπα, σὲ βλάφτει, ἀλλοιῶς δὲ σὲ πειράζει.

Οἱ παλαιοὶ ρίχνανε τὴν Πρωτοχρονιὰ μὲς στὴν τρῦπα σταφίδες, σῦκα, καρύδια, γιὰ νὰ φιλέψουν τὸ στοιχειό.

Κάθε ὀχτὼ ποὺ χαράζουν τὸ μύλο, δὲν κάνει νὰ μπεῖ κανεὶς μέσα, νὰ μὴν τὸν ματιάσει. Βάζουν ἕνα ξύλο λοξὰ στὴν πόρτα, νὰ μὴ μπεῖ κανένας τὴν ὥρ' αὐτή.

Προσέχουν σὰν τελειώσει τὸ χάραμα, ὅποιος πρωτομπεῖ στὸ μύλο, νᾶναι κ α λ ο π ό δ α ρ ε ς (νάχει καλὸ ποδαρικό).

Ὁ μύλος ὅταν εἶναι ἀ π ὸ χ α ρ α' ῆ ς, ἀλέθει πολὺ καὶ γρήγορα. Σὰν εἶναι κανένας πολὺ πεινασμένος λένε: «Ἔ ν α ι δ ὰ ἀ π ὸ χ α ρ α' ῆ ς!» γιατὶ τρώει πολὺ καὶ ἁρπαχτά.

Ὅταν θὰ θεμελιώσουν μύλο, σφάζουν ἀρνί, γιὰ νὰ μὴ στοιχειώσει.

Σὰ χτίσουν τὸ μύλο, ὅλοι ποὺ θὰ πᾶνε γιὰ πρώτη φορά, τοῦ πᾶνε γλυκά, λεπτὰ καὶ τὸν ἀσημώνουν.

Ἀπὸ λεπτὰ καὶ καρπὸ δὲν κάνει νὰ μείνει ποτὲ ἀδειανὸς ὁ μύλος, γιὰ νὰ μὴν παραπονιέται.

Τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιᾶς θὰ πᾶνε νὰ φιλέψουν τὸ μύλο πήττα, ξεροτήγανα, μουστόπηττες. Θὰ πᾶνε κι' ἕνα λαήνι μὲ νερό, θὰ τ' ἀκουμπήσουν ὅλα πάνω σ' ἕνα τριπόδι καὶ θὰ τ' ἀφήσουν ὅλη νύχτα, νὰ ρθεῖ ὁ Ἅης Βασίλης, νὰ βρεῖ τὸ μύλο δροσισμένο καὶ γλυκαμένο. Τὸ πρωῒ θὰ πάει ὁ μυλωνᾶς ἢ ἡ μυλώνισσα νὰ κάνουν ποδαρικό, χύνουν τὸ νερό, σπάζουν τὸ ρόδι, ρίχνουν λεπτά.

Τὶς μ' λ ό π' τ ε ς τὴν Πρωτοχρονιὰ λένε πὼς τὶς στέλνει τάχα ὁ μύλος σ' ὅσους ἀλέθουν ὅλο τὸ χρόνο, γιὰ νὰ τοὺς εὐχαριστήσει.

Τ σ ο π α ν ο ί.

Οἱ τσοπάνηδες δὲν κάνει νὰ μαγειρεύουν κουκιά, γιατὶ ἀ π ο ρ ρ ί χ ν ο υ ν τὰ ρίφια καὶ τὰ πρόβατα.

Δὲν κάνει νὰ ψήνουν τυρί, γιατὶ ἀναποδιάζουν τὰ πράματα.

Ἅμα γλωσσοτρῶνε τὸν τσοπάνη, φανερώνονται στὴ σπλῆνα τοῦ πρώτου ριφιοῦ ἢ ἀρνιοῦ ποὺ θὰ σφάξει, κάτι σχέδια σὰ γλῶσσες γύρω - γύρω.

Τὰ πρόβατα εἶναι π ρ ω τ ό κ ο ρ α, ὅσα εἶναι ἑνὸς ἔτους καὶ κουρεύονται γιὰ πρώτη φορά. Τὰ μεγάλα τὰ λένε π α λ ι ο ύ ρ ι α.

Τὰ ρίφια ὥσπου νὰ γίνουν ἑνὸς ἔτους, τὰ λένε χ ι ω μ α ί ρ ι α (χίμαιρες).

Ἅμα ἕνας βοσκὸς χιλιάσει τὰ πρόβατά του, γυρίζει τὴ νύχτα σ' ἑφτὰ βουνὰ καὶ τὰ διαλαλεῖ. Φεύγει ἀπὸ τὸ ἕνα βουνὸ καὶ πάει στὸ ἄλλο, φωνάζει καὶ λέει:

— «Τὰ πράματά μ' χιλιάσανε τσαὶ λύκο δὲ φοβῶνται!»

Τὰ ξορκίζει ἔτσι κι' ἀποδένει ὅλα τὰ κακά, καὶ τίποτα δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ τὰ βλάψει καὶ νὰ τὰ πειράξει.

"Οταν σὲ φιλέψουν γάλα, τυρί, τραχανᾶ, μέλι, δὲν κάνει νὰ πλύνεις τὸ δοχεῖο, τὄχουν σὲ κακό. Χάνονται τὰ πράματα.

Τὰ κέρατα τῶν κερασφόρων τὰ λένε κόκκαλα.

Χρώματα βωδιῶν.

α) ἀστερᾶτο καὶ ἀστρουλᾶτο=ἄμα ἔχει βοῦλλα ἄσπρη στὸ μέτωπο.
β) ἀλορθοτσέρης=ὅταν ἔχει ἴσια ὀρθὰ κέρατα.
γ) κ᾽τσοτσέρ᾽κο=ἄμα ἔχει σπασμένο τὸ κέρατο.
δ) στεφανοτσέρ᾽κο=ἄμα ἔχει κέρατα γυριστὰ σὰν στεφάνι.
ε) χαλ᾽ναρᾶτο=ποὔχει λουρίδες ἄσπρες καὶ μαῦρες.

Ὀνόματα βωδιῶν.

α) Ἀράπης.
β) Κοτσίνης.
γ) Μαρτίνης.
δ) Μαυρομάτ᾽κο.
ε) Μελίσσης.
στ) Ρούσσ᾽κο.
ζ) Τρυγώνης.

Ὀνόματα καὶ χρώματα ἀλόγων.

1) Καπταρὸς=κόκκινο ἀνοιχτὸ χρῶμα.
2) Χελεδὸς=ἄσπρο καὶ μαῦρο.
3) Γλαγκὸ=γλαυκό.
4) Γριβανὸ καὶ γρίβιο=γρίβας, ἀσπρόμαυρο.
5) Ψαρό.
6) Μαῦρες.

Λένε ἀκόμα:

Μιὰν αἴγα πολιὰ=πολιά. Ἕνα σφαχτὸ φερρὸ=πυρρό.
Μιὰ γάτα σίβια=λαδιὰ καὶ ἄσπρη. Ἕνα σφαχτὸ μ᾽λόρεμπο.

Γιὰ τὸ μάτι.

Μόνε περάσει κανεὶς τσαὶ λιμπιστῆ τὰ πράματα τσαὶ τὰ βασκάνει τσ᾽ ἀρρωστήσ᾽νε, τὲ φ᾽νάζ᾽νε, πάει τσαὶ βγάν᾽ τὸ ζερβί του τροχάδι, σταυρώνει τρεῖς βολὲς κάτου τὸ χοῦμα τσ᾽ ἀπέ τὸ σ᾽κώνει, τὸ περνᾶ τρεῖς βολὲς ἀνάτριχα, ἀπὸ τ᾽ν ὀρὰ στὸ τσεφάλι τ᾽ ζωντανοῦ τσαὶ λέει:

Ἀπὸ μένα βασκασμένο
τσ᾽ ἀπὸ μένα γιατρεμένο.

Στ᾽ ὄνομα τοῦ Πατρὸς τσαὶ τοῦ Υἱοῦ τσαὶ τ᾽ Ἁγιοῦ Πνέματος. Ἀμήν!

Τὸ φτύνει τρεῖς βολὲς τσαὶ γιατρεύεται.

Μόνε δὲ μπορ᾽ νὰ πάει μοναχός του, κόβ᾽νε ἕνα κομμάτ᾽ ἀπ᾽ τὸ ροῦχο του, ἢ ἀπ᾽ τὸ τροχάδι ἢ ἀπ᾽ τὰ μαλλιά του, τὸ τσαίουνε, καπνίζ᾽νε τὰ πράματα, ἀπέ τὸ σβέν᾽νε μέσα σὲ μιὰ βαθάθα νερὸ τσαὶ τὰ ραντίζ᾽νε μὲ τὸ νερὸ τσεῖνο τσαὶ γιαίν᾽νε.

Δ᾽μήτρης Τραχανᾶς, βοσκός.

Γιὰ τ᾽ς ἀβδέλλες.

Μόνε τὸ ζῶ ἔπιε νερὸ μ᾽ ἀβδέλλες, τ᾽ ἀφήνεις ἄποτο δυὸ-τρεῖς μέρες. Ἀπέτσει βάνεις ἕνα στελιάρ᾽ στὸ στόμα τ᾽, γιὰ νὰ μὴ μπορ᾽ νὰ τὸ κλείσ᾽ νὰ σὲ δακώσει. Παίρνεις ἕνα δραπάνι, σταυρώνεις τὸ στόμα τ᾽ τρεῖς βολὲς τσαὶ λὲς τὸ «Ἰησοῦς Χ᾽στὸς νικᾶ» τσ᾽ οἱ ἀβδέλλες πέτ᾽νε μιὰ-μιά. Χούνεις τότε τὸ χέρ᾽ σου μὲς στὸ στόμα τσαὶ πά στὸ γερᾶ τ᾽ς ἀβδέλλας τρίβεις ἁλάτ᾽, γιὰ νὰ σταθῆ τὸ γιαῖμα.

Μανώλης Βγεν᾽κός, μυλωνᾶς, ἐτῶν 50.

Θάλασσα, ναῦτες, ψάρια.

Σὰν ἀρχίσουν νὰ σκαρώνουν βάρκα ἢ καΐκι, προσέχουν νὰ μὴν εἶναι τὶς ὀχτὼ πρῶτες μέρες τοῦ φεγγαριοῦ, γιατὶ λένε πὼς εἶναι ἕνα ἄστρο, ποὺ τὶς ὀχτὼ πρῶτες μέρες τοῦ φεγγαριοῦ βρίσκεται στοὺς ὀχτὼ καιροὺς μπροστά. Ἅμα εἶναι τὸ ἄστρο μπροστὰ στὸν καιρό, θά 'χει τὸ πλεούμενο κεῖνο τὸν καιρὸ ἐνάντιο, ὅταν ταξιδεύει.

Σὰν ψηλώσει τὸ φεγγάρι, δὲν ἔχει ἀνάγκη, γιατὶ τότε τ' ἄστρο ἀκ'λουθᾶ τοῦ φεγγαριοῦ καὶ τὸ πλεούμενο ποὺ θὰ μπεῖ στὸ σκαρὶ τοῦτες τὶς μέρες, θά 'χει τὸν καιρὸ πάντα στὴν πρύμνη.

Ἄλλοι λένε πὼς πρέπει νἄχει τ' ἄστρο τοῦ πονέντη στὴν πρύμη, ἅμα ἀρχίσουν νὰ τὸ σκαρώνουν, γιὰ νἄχει τὸν καιρὸ πάντα πρύμο.

Κ ε ρ ε σ τὲ (ξυλεία) γιὰ τὰ καράβια κόβουν, ὅπως καὶ γιὰ τὰ σπίτια, σὰν εἶναι μισόγιομο τὸ φεγγάρι, ὀκτὼ - δέκα ἡμερῶν. Ποτὲ δὲν κόβουν ξύλα τὶς πρῶτες ὀκτὼ μέρες, μήτε σὲ χασοφεγγαριά.

Ξύλα γιὰ κερεστὲ δὲν κόβουν ποτὲ τὴν ἄνοιξι, γιατὶ εἶναι φουσκωμένα τὰ δεντρὰ καὶ σκουληκιάζουν καὶ τρίβεται εὔκολα ἡ ξυλεία. Τὰ ξύλα τὰ κόβουν ἀπ' τὸν Αὔγουστο καὶ πέρα ὥς τὸ Γενάρη, κι' ἀπὸ μέρος βορεινό, νὰ τὰ χτυπᾶ ὁ βοριᾶς, νὰ εἶναι στεγνά.

Ἅμα ξεκινοῦν οἱ ψαράδες γιὰ δουλειὰ καὶ τοὺς ρωτήσει κανείς: «ποῦ πᾶτε;», εἶναι πολὺ κακό, θὰ πάθουν ζημιὰ μεγάλη. Ψάρι δὲ θὰ βροῦνε, τὰ δίχτυα θὰ σκιστοῦν, ἡ βάρκα θὰ κακοπάθει.

Κι' ἀφοῦ φύγει ὁ ψαρᾶς, τὄχουν σὲ κακὸ νὰ πᾶνε σπίτι του καὶ νὰ ρωτοῦν καὶ νὰ ἐξετάζουν, ποῦ ἔχει πάει καὶ ποῦ βρίσκεται.

Τὴ νύχτα δὲν κάνει νὰ χτενίζονται οἱ γυναῖκες, γιατὶ ἀναδεύονται οἱ καιροὶ καὶ φουρτουνιάζει ἡ θάλασσα.

Τὴν αὐγὴ σὰ βγαίνουν σὲ δουλειὰ οἱ ψαράδες καὶ τοὺς βρεῖς καὶ τοὺς γυρέψεις τίποτα, τὄχουν σὲ κακό.

Ἅμα δοῦνε μπροστά τους τὴ χελώνα τῆς θάλασσας οἱ ναῦτες, τὄχουν σὲ κακό, τὴ βλαστημοῦν καὶ τὴ φασκελώνουν, γιατὶ τοὺς φέρνει ἀναποδιά.

Ἅμα δοῦνε ψαρᾶ μὲ τὸ καλάμι, λένε:

Ἔπιασες ἰλάρι;
Κάτσε ὥς τὸ βράδυ!
Ἔπιασες κωβιό;
Πᾶρ' τ' ἁρμίδι σου καὶ τράβα στὸ χουριό!

Γιατὶ ἔχουν παρατηρήσει, πὼς ἅμα πιάσεις ἰλάρι, θὰ πιάσεις πολλὰ ψάρια τὴ μέρα κείνη. Σὰ δὲ φανῇ ἰλάρι, καὶ τ' ἄλλα ψάρια εἶναι κρυμμένα. Ἴσως ἔχει νὰ κάνει ὁ καιρός.

Τὸ ἰλάρι εἶναι μικρὸ ψάρι μαῦρο μὲ κιτρινωπὲς γραμμὲς τοῦ πλάτους πάνω στὴ ραχοκοκκαλιά του (ὁ γύλος). Τὸ χαλκοΐλαρο εἶναι μεγαλύτερο καὶ μὲ πιὸ ἔντονες γραμμές.

Γιὰ τὰ μικρόψαρα τῆς τραγάνας τὸ καλύτερο δόλωμα εἶναι τὸ κ α ρ τ σ' ν ά δ ι (εἶδος κοχύλι). Τὸ βγάζουν ἀπ' τ' ὄστρακο, πετοῦνε τὸ σκληρὸ καὶ βάζουν γιὰ δόλωμα τὸ πίσω μέρος, τὴν κοιλιά, ποὺ εἶναι μαλακό.

Γιὰ τὰ μικρόψαρα τῆς ἄμμος, μουρμούρια κλπ., τὸ καλύτερο δόλωμα εἶναι ἡ μαμουρίδα τῆς ἄμμου, κάτι ζωῦφια ποὺ πηδᾶνε στὴν ἄμμο, ὄχι στὶς πέτρες.

Ἅμα θέλεις νὰ φορτσάρει ὁ καιρός, ρίχνεις στὴ φωτιὰ καλάμια καὶ κρομμυδότσοφλα.

Σὰ θέλουν νὰ ἐμποδίσουν κανένα νὰ φύγει, πιάνουν καὶ ρίχνουν στὴ θάλασσα ἕνα γάτο ἢ ἕνα σκύλο, τὸν πνίγουν καὶ σκυλιάζει ἡ θάλασσα.

Γιὰ νὰ μπονατσάρει, ρίχνουν στὴ θάλασσα τὸ καντήλι τῆς Φανερωμένης ἢ ἀνάβουν κερὶ ἀπ' τὸν 'Επιτάφιο.

Ὅσα ἔχει ἡ στεριά, τὰ ἴδια κι' ἕνα παραπάνω ἔχει ἡ θάλασσα, ὡς καὶ τὰ φίδια ποὺ ἔχει ἡ στεριά, ἡ θάλασσα ἔχει τὴ σμέρνα.

Τὰ σύννεφα κατεβαίνουν καὶ παίρνουν νερὸ ἀπ' τὴ θάλασσα (κάνουν τρούμπα).

Τὸ πέτρωμα τοῦ τσαιροῦ.

Σὰ φ'σᾶ ὁ τσαιρὸς ἀνάντιος τσαὶ δὲ μπορ' νὰ φύ'ουνε γιὰ ταξίδι, ἢ νὰ κάν'νε ὅγοια δ'λειά τ'νε θέλ'νε, βρίσκ'νε μιὰ γεναῖκα καλόγνωμη τσαὶ τ' μπαίρν'νε νὰ πᾶνε νὰ πετρώσ'νε τὸν τσαιρό.

Παίρν'νε μιὰν ἀγκαλιὰ μάραθα, βγαίν'νε σ' ἀνοιχτὸ χωράφ' ἢ πά στὸ λιακό, στὸ μάτι τ' τσαιροῦ, γυρίζει κατὰ τσεῖ ποὺ φ'σᾶ ὁ τσαιρὸς τ'ν ἀράχ' της ἡ γεναῖκα, σ'κώνει τὰ ροῦχα τ'ς ὥς τ' μέση τσαὶ στσύβει γιὰ ν' ἀποθώσει χάμου τὰ μάραθα. 'Απέτσει τὰ πλακώνει μὲ πέτρες μεγάλοι, τὰ πετρώνει. 'Η γιάλλη τ'ν ἀρωτᾶ : «"Εντα κάν'ς δῶ;» Τσείνη λέει:

— «Πετρώνου τ' νοτιὰ (ἂς ποῦμε)
νὰ μὴ ξαναφυσήξει πλιά,
νὰ σ'κωθῆ ὁ βοριᾶς,
ὁ ἥσυχος, ὁ ταπεινός,
ὁ καλός μας ὁ τσαιρός.»

Τρεῖς βολὲς λέει τὸ ξόρτσι τσαὶ τρεῖς βολὲς τὰ πετρώνει, τσ' ἀπέ φεύ'νε χουρὶς νὰ γυρίσ'νε πίστα τὸ τσεφάλι τ'νε.

Δημήτρης Μπαμπούσης, κηπουρός, ἐτῶν 50.

Γιὰ τ' ἀστροπελέτσι.

"Εχ'νε νὰ ποῦνε π' σὰ βροντᾶ, θὰ πρεβεντζάρει ὁ τσαιρός.

Μόνε βρέχει στ' θάλασσα, ὄντες ταξιδεύ'νε, τσ' ἔναι φόβος γι' ἀστροπελέτσι, κατεβαίνει ὁ καπετάνιος τ' καραβιοῦ τσαὶ παίρνει τὸ καντήλι ἀπ' τὸ κόνισμα στὰ χέρια του. Τὸ σ'κώνει ψ'λὰ τρεῖς βολὲς τσαὶ λέει τό: «"Αντζελος Πρωτοστάτης» ἢ τὸ τροπάρι τ' "Αη - Νικόλα ἢ ὅ,τι ἄλλο κλησιαστ'κό.

'Απέτσει παίρνει τὸ τ'γάνι, ἢ ἕνα τέντζερη μ'ζωμένε, τσ' ἀνεβαίνει πά στὸ κάσσαρο τσαὶ χτ'πᾶ δ'νατά, γιὰ νὰ ξορτσίσ' τὰ τελώνια.

Τὰ τελώνια ἔναι μιὰ φωτιὰ σὰ μύξα, π' κολλᾶ πά στὰ κατάρτια τσαὶ τραβᾶ τ' ἀστροπελέτσι.

"Οσοι πνιγήκανε στ' θάλασσα τσαὶ δὲ μπρολάβανε νὰ τ'ς χούσ'νε σὲ γῆς, ἀπομέν'νε ἀνάμεσα θάλασσα τσαὶ οὐρανὸ τσαὶ γίνονται τελώνια.

Τ' ἀστροπελέτσι ἔναι ἕνα πετραδάτσ' στροντζ'λὸ σὰ στραγάλι. Μόνε ψαχάσεις τσεῖ ποὔπεσε, τὸ βρίστσεις.

Καπ'τὰν Γιώργης, ἐτῶν 65.

Γιὰ τὸ νιὸ φεγγάρι.

Μόνε πρωτοδεῖς τὸ νιὸ φεγγάρι, λὲς τρεῖς βολὲς τὸ ξόρτσι:

Γιὰ καλῶς τὸ νιὸ φεγγάρι
τσαὶ τὸ νιὸ τὸ παλληκάρι!
Τοῦ Τούρκου τὸ τσεφάλ' κολοτσύθι
τσαὶ τὸ δ'κό μου σίδερο!
Τσ' ὅσα σοὔχουνε ριγμένα,
πάνου σου νᾶν' κολλημένα.

Τσαὶ δὲ γυρίζεις νὰ δεῖς ἄθρωπο, μόνε β'νὰ ἢ θάλασσα, γιὰ νὰ πᾶνε στὰ β'νὰ ἢ στ' θάλασσα ὅσα κακὰ τοὔχ'νε ριγμένα.

Παπαδιὰ τ' Καρεφύλλη.

Μόνε πρωτοδεῖς τὸ νιὸ φεγγάρι τὸ χαιρετᾶς τσαὶ λὲς τρεῖς βολές:

Γιὰ καλῶς τὸ νιὸ φεγγάρι,
σὰν τὸ νιὸ τὸ παλληκάρι!
Ὡς γιμόζει τὸ φεγγάρι,
νὰ γιμόζει τσαὶ τὸ σπίτι,
ὅσο στέκουν τὰ βουνά,
νὰ στέτσει ὁ νοικοτσύρης μὲ τὴ νοικοτσαρά!

Ἀμέρ'σα τ' Κωστῆ.

Ἡ Ρέντα.

Στὸ θέρος ἢ στὸν τρύγο, γιὰ νὰ κάνουν χάζι, βάζουν τὴ ρέντα. Ἄμα περνᾶ καμμιὰ κακομιλημένη ἢ κανένας χαζὸς ἢ παλιάνθρωπος, γιὰ νὰ τὸν ἀναγελάσουν, ἢ κι' ἔτσι στὰ καλὰ καθούμενα, ἀρχίζουν ἀπὸ ἕνα ἀμπέλι ἢ ἕνα χωράφι τὶς φωνές:

«Ἰού! Ἰού! Ἔλεχε!»

οἱ ἄλλοι θεριστάδες ἀπ' τ' ἄλλα χωράφια φωνάζουν κι' αὐτοί, κι' ἂς μὴ ξέρουν τί εἶναι, ἢ ἂς μὴ βλέπουν τίποτα. Ὁ κάμπος ὅλος βουΐζει ἀπ' τὶς φωνὲς καὶ τὰ γέλια. Γελοῦν καὶ ξεκουράζονται.

Πολλὲς φορὲς τὸ κάνουν καὶ τὸ χειμῶνα ἀπὸ λιακὸ σὲ λιακό, ἔτσι γιὰ νὰ κάνουν γοῦστο. Ὅλοι φωνάζουν καὶ κανεὶς δὲν ξέρει τὸ γιατί, μόνον ὅλοι ρωτοῦν:

—«Ἄμ' γιᾶντα, ἢ γιὰ τίνα βάλανε τ' ρέντα;»

Τὸν παλιὸ καιρὸ τὴ ρέντα τὴ βάζανε μόνο γιὰ τὶς γυναῖκες ποὺ δὲν ἦταν τίμιες.

Τὸ γαδαρομάζωμα.

Ὅταν θέλανε νὰ πᾶνε στὸ ρομάνι γιὰ ξύλα, στέλνανε εἴδησι σ' ὅσους φίλους ἢ συγγενεῖς εἶχαν ζῶα, νὰ πᾶνε νὰ τοὺς βοηθήσουν.

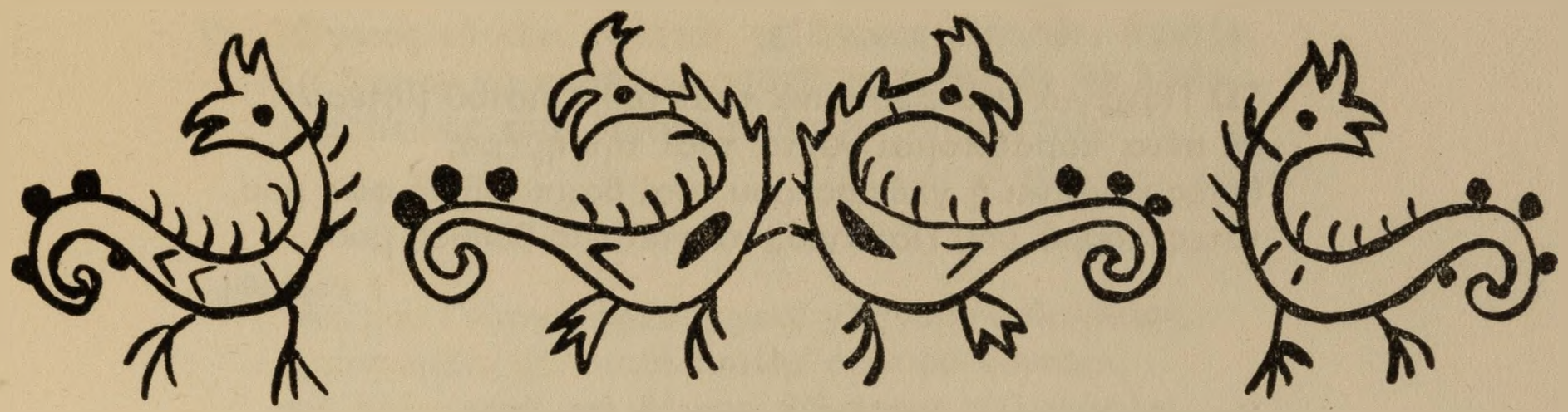
Πήγαιναν ἀπ' τὸ πρωῒ καὶ τὸ βράδυ, σὰ γύριζαν στὸ χωριό, εἶχαν στὸ σπίτι μαγερειὰ καλή, τρώγανε, πίνανε καὶ γελοῦσαν.

Καλεστ'τσή.

Ὅντες θερίζ'νε, ἢ ἀρραχών'νε τοῖχο, ἢ ὅ,τι ἄλλη δ'λειὰ ἔχ'νε, δόνουν ἀπὸ σπεροῦ χαμπάρι σ' οὗλοι τ'ς γνωστοί, νὰ πᾶνε νὰ τ'νε κάμ'νε γιαρντίμι (νὰ τοὺς βοηθήσουν), σὰ δὲν ἔχ'νε ἄλλη δ'λειὰ δ'τσή τ'νε.

Ἀργὰ κάν'νε καλὸ φαΐ, ἔχ'νε κρασί, τρῶνε τσαὶ γλεντοῦν. Ἄλλη πλιερωμὴ δὲν τ'νὲ δόν'νε.

Καλὴ τ' Καρεφύλλη.

Β΄.

ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΛΑΟΥ*

1. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΕΓΑΛΑ

Α΄. ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΑ

1.

Παναγία Δέσποινα τσ' ὑπερευλο'ημένη,
σὲ λεϊμονιὲς γεννήθητσες,
σὲ μερσινιὲς 'νεθράφτης!
Σ' ἕνα μεγάλο σπήλαιο τσαὶ φοβερό,
ἔκανες τὸν ἀφέντη μας τὸ Χ'στό.
Σὲ τρζεῖς μέρες σοῦ μίλητσε,
σὲ τρζεῖς μέρες σοῦ ἔπε:
— «Τσ'μᾶσαι, μητέρα μου;
Τσ'μᾶσαι, βασίλισσα τοῦ κόσμου;»
— «Μηδὲ τσ'μῶμαι, γυιέ μου, μηδὲ ἀγρζυπνοῦ,
βαρζὺ ὄνειρο λέπου, τρέμομαι νὰ στὸ ποῦ!
Σὰ νἄσονε, γυιέ μου, στὸν 'Ιορδάνη ποταμό,
νερὸ ἐγέρεψες, ξίδι τσαὶ χολὴ σὲ ποτίκανε!»
..... 'Απὸ κρζίσι ὥς κρζίσι νὰ μὴ γκρζιθῆ,
ὅγοιος τὸ πεῖ.

Ἄ τ' 'Απᾶ, ἐτῶν 75.

2.

Ὦ Παναγιά μου Δέσποινα τσαὶ τοῦ Χριστοῦ μητέρα!
Σ' ἐσένα παραδίνομαι νύχτα τσαὶ τὴν ἡμέρα
μὲ τὸ γκαλό σου ἄντζελο τσαὶ μὲ τὴ μπροσευτσή σου,
βοήθα τσαὶ τσὶ Χριστιανοὶ μὲ τὸ μονογενῆ σου.

Μαριγὼ τ' Κυριαζῆ, ἐτῶν 50.

---

* Τὰ λαογραφικὰ κείμενα γράφηκαν πιστὰ καὶ ἀπαράλλαχτα, ὅπως μοῦ ὑπαγορεύθηκαν ἀπὸ τοὺς νησιῶτες. Ἡ ἀνομοιομορφία στὴ γλῶσσα δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀπροσεξίας, ἀλλὰ γιατὶ ἡ μανία τῆς καθαρογλωσσίας, ποὺ κυρίεψε ὅλους τὰ τελευταῖα χρόνια στὸ νησί, τοὺς κάνει, στὴν ἴδια φράσι, νὰ λένε ἄλλοτε **καὶ** καὶ ἄλλοτε, σὰν ξεχάσουν, **τσαί.** Ἄλλοτε **θέλου** καὶ ἄλλοτε **θέλω.** Ἄλλοτε **ρι** καὶ ἄλλοτε **ρζι** κ. ο. κ.

3.

Ὦ Παναγιά μου Δέσποινα τσαὶ τοῦ Χριστοῦ μητέρα,
σὲ σένα παραδίνομαι νύχτα τσαὶ τὴν ἡμέρα,
ὅντες κοντήνει ἡ γλῶσσα μου τσαὶ θαμπωθῆ τὸ φῶς μου,
τότες, τσυρά μου Παναγιά, νὰ στέτσεις βοηθός μου.

† Ροδάνθη.

4.

Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾶ τσ' ἡ μεγάλη Παναγιὰ
νὰ ξορτσίζει τὰ κακὰ τσ' οὖλα τὰ δαιμονικά!
Πέτου, κάνου τὸ σταυρό μου,
ἄρμα ἔχου στὸ πλευρό μου,
δοῦλος τοῦ Θεοῦ λογῶμαι
τσαὶ κανένα δὲ φοβῶμαι.

† Ροδάνθη.

5.

— «Ὦ τσαρὰ Μαγδαληνή,
ποῦς τσοιμᾶσαι μοναχή;»
— «Δὲν τσοιμῶμαι μοναχή,
ἔχου ἄντρα τσαὶ παιδί.
Ἔχου Κώστα, ἔχου Παῦλο,
ἔχου δώδεκα Ἀποστόλοι,
τοῦ Χριστοῦ μου τ' ἀραβδάτσι
ἔχου στὸ προστσεφαλάτσι,
τσ' ὅγοιος ἔρθει κατὰ μένα,
κατατσέφαλα τοῦ δόνου,
κατακούτελα τὲ μπαίρνει
τσαὶ στὸν τόπο τὲν ἀφήνου.»

† Κατερίνα τ' Τασσοῦ.

Παραλλαγὴ 1ου στίχου ..... Κουκουβάγια ροδανή.

6.

Κάτου στὰ Γεροσόλυμα τσαὶ στοῦ Χριστοῦ τὸν τάφο,
ἐτσεῖ δεντρὶ νἐρρίζωτσε μὲ δώδεκα κλουνάρια.
Στὴ ρίζα κάθετ' ὁ Χριστὸς τσαὶ στὴ γκορφὴ ὁ Δεσπότης
τσαὶ στὰ παρακλουνάρζα του οἱ δώδεκα Ἀποστόλοι.
Ψάλλουν τὸ Ἅγιος ὁ Θεὸς τσαὶ τ' ἄξιον ἐστὶν ὡς .....,
ψάλλουν τὸ Τσύρζ' ἐλέησον, καλὸς ἔν' τσ' ἂς τὲ μποῦμε.
Ἐτσεῖ ποὺ ἔναι οἱ δίτσαιοι, πλατιὰ ἔναι στρωμένα,
μὲ μόσκους, μὲ γαρζυόφαλλα, μ' ἄθια ξεφουντωμένα,
τσαὶ τσεῖ ποῦν' οἱ γιάμαρτωλοί, ἔναι θερζὰ τσ' ἀρκούδια,
στὰ μάτια τους καθίζουνε, στ' αὐτιά τους κατοικοῦνε,
τσαὶ μέσα 'πὸ τὸ στόμα τους φίδια συχνοπερνοῦνε!
Γιὰ σώπα, σώπα, ἁμαρτωλέ, τσαὶ μὴ μπολυοφινάζεις.
Γιὰ τὸ κομμάτι τὸ ψωμί, γιὰ τὸ παλιὸ τὸ ράσο
ἔχασες τὴ μπαράδεισος, ἔχασες τὰ πάντα οὖλα!!!

"Ογοιος τὸ λέει σώνεται, τσ' ὅγοιος τ' ἀκούει ἁγιάζει.
Τσ' ὅγοιος τὸ καλαφιγκραστῆ, παράδεισος θὰ λάβει,
παράδεισος τσαὶ λίβανο ἀπὸ τὸν "Αγιο Τάφο.

Μαριγὼ τ' Κυριαζῆ.

7.

"Αη μου Γιώργη ἀφέντη μου, γληγοροκαβαλλάρη,
ἁρματωμένε μὲ σπαθὶ τσαὶ μ' ἀργυρὸ κοντάρι,
στὴ δόξα τσαὶ στὴ δύναμι θέλου νὰ σ' ἀνθιβάλω,
ποὺ σκότωτσες τὸ λέοντα, τὸ δράκο τὸ μεγάλο.
Τὲν ἔχαμε στὴ χώρα μας σ' ἕνα βαθὺ πηγάδι,
ἀθρώπους τὲν ταΐζαμε κάθε πρωῒ τσαὶ βράδυ.
Μιὰ μέρα δὲν τοῦ δώσαμε ἄθρωπο νὰ δειπνήσει,
σταλιὰ νερὸ δὲν ἄφητσε τὸ γκόσμο νὰ δροσίσει.
"Ας ρίξουμε τὰ μπουλετιὰ τσαὶ σ' ὅποιον ἡ τύχη πέσει,
νὰ πέψει τὸ παιδάτσι του στὸ λέοντα πεστσέσι!
'Απ' τὰ πολλὰ τὰ μπουλετιὰ πέτει ἡ βασιλοπούλα,
ὅπου τὴν εἶχε ὁ τσύρης της μία τσαὶ μοναχούλα.
'Ο βασιλιᾶς, σὰν τ' ἄκουτσε, ἔπετσε τσαὶ λιγώθη,
σταμνὶ νερὸ τοῦ ρίξανε, ὅσο νὰ συνεφέρει.
Πλῆθος λαὸς συνάχτητσε ἐμπρὸς στὸ βασιλέα.
— «Γιὰ δός μας τὸ παιδάτσι σου, γιὰ παίρνομε τσαὶ σένα.»
— «Στολίστε τὸ παιδάτσι μου τσαὶ κάνετέ το νύφη,
τσαὶ σύρτε το στὸ λέοντα γλυκὰ νὰ τὸ μασήσει.
'Πὸ κάτου βάλτε κότσινα, στὴ μέση τὰ βελοῦδα
τσαὶ ἀπὸ πάνου ὁλόχρυσα, καρδιὲς γιὰ νὰ μαράνει.»
Πλῆθος λαὸς μαζεύτητσε, νὰ τήνε πᾶν στὴ βρύσι!
Τσ' αὐτὴ ἡ μαυρορίζιτση δὲν ξέρει ἃ θὰ γυρίσει.
"Οταν τὴ μπήγανε κοντά, τὴ δέσαν μ' ἁλυσίδες,
ἀρχίσαν τὰ ματάτσα της νὰ τρέχουν σταλαμποῦδες.
"Αη Γιώργης σὰν τ' ἄκουσε ἀπ' τὴν Καππαδοκία,
τὸ ἄλογό του βίασε μὲ ὅλη του τὴ βία.
'Από μακριὰ νἀγνάντεψε τὴ γκόρη τσαὶ τσυττάζει
τσ' αὐτὴ μὲ ἀναστεναγμοὺς ἀρχίζει τσαὶ φινάζει:
— «Φύγε, ξενάτσι μου, ἀπ' ἐδῶ νὰ μὴ σὲ φάει τσαὶ σένα
αὐτὸ τὸ ἄγριο θεριό, ποὺ θὰ μὲ φάει τσαὶ μένα!»
— «"Αφησέ με νὰ τσοιμηθοῦ στὰ γόνατά σου ἀπάνου
τσ' ὅταν θὰ ἔβγει τὸ θεριό, σηκώνομαι ἀπάνου!»
— «"Οταν θὰ ἔβγει τὸ θεριό, ἡ ὥρα τσείνη ἀντζίζει
τσαὶ τὸ θεριὸ τὰ δόντια του ἀπάνω μου θὰ τρίζει!»
Τὴν ὥρα ποὺ τσοιμώτανε, πέρασε περιστέρι
τσαὶ κράτασε ἕνα σταυρὸ στὸ δεξιό του χέρι.
— «Σηκώσου, "Αη Γιώργη μου, τσαὶ τὸ νερὸ ἀφρίζει
τσαὶ τὸ θεριὸ τὰ δόντια του ἀπάνου μου τὰ τρίζει!»
Σηκώνεται ἀνατολικὰ τσαὶ κάνει τὸ σταυρό του,
μιὰ χατζαριὰ τοῦ ἔδωτσε τσαὶ κόβει τὸ λαιμό του.
Τσαὶ ξαναδευτερώνεται, τοῦ δίνει μιὰ στὴ ρούντα!

Νὰ δεῖς βοὴ τσαὶ ταραχὴ στὶς πέτρες τσαὶ τὸ χοῦμα!
— «Κόρη, πῶς ξέρεις τ᾽ ὄνομα τσαὶ πῶς τὸ ἀνθιβάλλεις;»
— «Τὴν ὥρα ποὺ τσοιμώσονε, πέρασε περιστέρι,
χρυσὸ σταυρὸν ἐκράτασε εἰς τὸ δεξί του χέρι
τσ᾽ ἔγραφε ἐπάνου ὁ σταυρός: Σήκω, Ἄη μου Γιώργη!
Νὰ τὄξερα ἡ γιάτυχος πὼς πίστα θὰ γυρίσου,
ὅτι θὰ πάου στὸν τσύρη μου, στὸ σπίτι νὰ δειπνήσου.»
— «Πές μου νὰ ζεῖς, βαρειόμερη, πῶς λένε τ᾽ ὄνομά σου;»
— «Θέλω νὰ κάνου χάρισμα μπροστὰ στὴν ἀφεντιά σου.»
— «Ἄη Γιώργη μὲ λέγουνε ἀπ᾽ τὴν Καππαδοκία.
Θέλεις νὰ κάνεις χάρισμα; Κάνε μιὰν ἐκκλησία.
Δεξιὰ νὰ βάνεις τὸ Χριστό, ζερβὰ τὴν Παναγία,
μὲς στὴν Ἁγία Τράπεζα βάλε τὸν Ἄη Γιώργη,
νὰ δεῖς χαρὰ ποὺ θὰ γινεῖ στὴν οἰκουμένη ὅλη!»
Ἄη μου Γιώργη, ἀφέντη μου, μεγάλο τ᾽ ὄνομά σου!
Φύλλο δὲ μπέτει ἀπὸ δεντρὶ χωρὶς τὸ θέλημά σου.

Φροσύνη τ᾽ Δήμου, ἐτῶν 23.

8.

Κάτου στὰ Ἱεροσόλυμα τσαὶ στοῦ Χριστοῦ τὸν τάφον,
ἐτσεῖ δεντρὶν ἐξέβγητσε, δώδεκα κλώνους ἔχει.
Στὴ ρίζα κάθετ᾽ ὁ Χριστὸς τσαὶ στὴ γκορφὴ ὁ Δεσπότης
καὶ στὰ παρακλουνάρια του οἱ δώδεκα Ἀποστόλοι.
Ψάλλουν τὸ Ἅγιος ὁ Θεὸς τσαὶ τ᾽ ἄξιον ἐστὶν ὡς....
ψάλλουν τὸ Τσύρζι᾽ ἐλέησον, καλὸς εἶν᾽ τσ᾽ ἂς τὸν ποῦμε.
Σήμερον μαῦρος οὐρανός, σήμερο μαύρη μέρα,
σήμερον ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ βουνὰ λυποῦνται.
Πάει τ᾽ ἀνέφι σκοτεινὸ καὶ τὸ φεγγάρι μαῦρο
καὶ τὰ σημάδια τ᾽ οὐρανοῦ ἀνάστροφα γυρίζουν
κι᾽ ὁ Ἥλιος πάει στὴ μάννα του θαμπὸς καὶ βουρκωμένος.
Ἡ μάννα του τὸν ἀρωτᾶ, ἡ μάννα του τοῦ λέει:
— «Γυιέ μου, μὲ τ᾽ ἄστρι μάλλωσες, γυιέ μου, μὲ τὸ φεγγάρι,
γυιέ μου, μὲ τὸν αὐγερινὸ κι᾽ εἶσαι ἀποχολιασμένος;»
— «Μηδὲ μὲ τ᾽ ἄστρι μάλλωκα, μηδὲ μὲ τὸ φεγγάρι,
μηδὲ μὲ τὸν αὐγερινὸ κι᾽ εἶμαι ἀποχολιασμένος.
Δὲν ἔχω ἀχείλι νὰ τὸ πῶ, γλῶσσα νὰ τὸ μιλήσω,
μηδ᾽ ἡ ψυχή μου τὸ βαστᾶ νὰ σοῦ τὸ μαρτυρήσω!»
— «Κάμε ἀχείλι νὰ τὸ πεῖς, γλῶσσα νὰ τὸ μιλήσεις,
βάστα καὶ ἡ καρδούλα σου, νὰ μοῦ τὸ μαρτυρήσεις!»
— «Σήμερο βάλανε βουλὴ οἱ ἄνομοι οἱ Γιοβραῖοι,
νὰ πιάσουν τὸ μονογενῆ, οἱ τρισκαταραμένοι!
— «Σαράντ᾽ ἀργύρια δίνουμε ὅποιος θὰ τόνε δείξει,
κι᾽ ἄλλα σαράντα τέσσερα ὅποιος μᾶς τόνε πιάσει!»
Κανεὶς καὶ δὲν ἐβρέθηκε, κανεὶς καὶ δὲν ἐπῆγε.
Μόν᾽ ὁ Ἰούδας ὁ Σκαρῆς, ὁ πρωτομαθητής του,
ἀσ᾽κώθ᾽ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς ὡσὰν ἀφορεσμένες,

καὶ στοὺς Ὀβραίους ἔτρεξε ὁ τρισκαταραμένες!
— «Ὀβραῖοι, τ᾽ εἶν᾽ τὰ δόσα σας, τ᾽ εἶναι ἡ πληρωμή σας;
Τ᾽ εἶναι τὰ μουστουλίτσα σας, ποὺ τὸ Χριστὸ σᾶς δείξει;»
— «Σαράντ᾽ ἀργύρια δίνουμε, ὅποιος μᾶς τόνε δείξει,
κι᾽ ἄλλα σαράντα τέσσερα ὅποιος μᾶς τόνε πιάσει!»
— «Ὀβραῖοι μ᾽, ἀκ᾽λουθᾶτε με, κι᾽ ὅπου σᾶς πάγω, ἐλᾶτε
κι᾽ ὅτινα πιάσω, πιάσετε, κι᾽ ὅτινα δοῦ, νὰ δεῖτε
κι᾽ ὅτινα σφιχταγκαλιαστοῦ, νὰ σφιχταγκαλιαστῆτε!»
Καὶ πῆρε τους καὶ πῆγε τους στὸ σπήλιο ποὺ καθόνταν.
᾽Ακοῦν τὴ μπόρτα καὶ βροντᾶ καὶ τοῦ κλειδιοῦ κι᾽ ἀνοίγει
καὶ τοῦ Δεσπότη καὶ μιλᾶ κάτου ἀπ᾽ τ᾽ ἀναλογιό του:
— «Ποιός εἶσαι σὺ καὶ ποιός μιλᾶ; Τί λένε τ᾽ ὄνομά σου;»
— «᾽Εγώ ᾽μαι, ἀφέντη δάσκαλε, ὁ πρῶτος μαθητής σου!
Πολλὰ ποὺ σ᾽ ἀραθύμηκα κι᾽ ἦρθα νὰ σὲ φιλήσου.»
— «᾽Εσοὺ δὲ μ᾽ ἀραθύμητσες, νὰ ρθεῖς νὰ μὲ φιλήσεις,
μόν᾽ μ᾽ ἀραθύμητσες πολλά, νὰ ρθεῖς νὰ μὲ προδώσεις
στὰ χέρια τῶν Ὀβραίουνε, γιὰ νὰ μὲ θανατώσεις.»
᾽Ακόμα ὁ λόγος ἔστετσε τσ᾽ ἡ συντυχιὰ ἀποκράτειε,
κλωτσὰ δόνουν τῆς πόρτας του, πᾴξου καὶ μέσα πῆγε!
Σὰ γκλέφτη τὲν ἁρπάξανε τσαὶ σὰ φονιᾶ τὲ μπᾶνε,
σὰν ἀντροϋνοχωριστὴ μὲς στοῦ χαλτσᾶ τὸ μπᾶνε
καὶ στοῦ Πιλάτου τὴν αὐλὴ ἐκεῖ τὸν τυραννᾶνε.
— «Χαλτσᾶ, καὶ κάνε μας καρφιά, κάνε μας δυὸ πηρούνια.»
Καὶ κεῖνος ὁ παράνομος πιάνει καὶ κάνει πέντε.
Καὶ σὰν ἐπῆγαν οἱ Γιοβριοὶ νὰ πάρουν τὰ πηρούνια,
— «Χαλτσᾶ, μεῖς ἔπαμέ σου δυὸ καὶ σοὺ ἔκαμές μας πέντε.
᾽Εσὺ ὅπου τὰ ἔκαμες, πρέπει νὰ μᾶς διδάξεις,
τώρα ὅπου μᾶς τἄκαμες, πρέπει νὰ μᾶς διδάξεις!»
— «Βάλτε τὰ δυὸ στὰ χέρια του, τὰ δυὸ στὰ γόνατά του
τσαὶ τ᾽ ἄλλο τὸ φαρμακερὸ βάλτε το στὴ γκαρδιά του,
νὰ δράμει γιαῖμα ποταμὸς μέσ᾽ ἀπ᾽ τὰ σωθικά του.
Βάλτε του καὶ στὸ στόμα του τὸ σφόγγο μὲ τὴ λόγχη,
βάλτε του στὸ κεφάλι του τ᾽ ἀγκάθινο στεφάνι!»
Παιδεύγουν, τυραγνοῦν τονε, στὸ ξύλο τὸν σταυρῶσαν!
Ἡ Δέσποινα καθόντανε μόνη καὶ μοναχή της,
τὴ μπροσευχή της ἔκανε γιὰ τὸ μονογενῆ της.
Βγαίνει ὅξου στὴ μπόρτα της, ἀπ᾽ ὅξ᾽ ἀπ᾽ τὴν αὐλή της,
ἀκούγει σύγχυσι πολλὴ κι᾽ ἀνταραχὴ μεγάλη.
Βλέπει τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τ᾽ ἄστρα βουρκωμένα
καὶ τὰ σημάδια τ᾽ οὐρανοῦ ν᾽ ἀνεβοκατεβαίνουν.
Βλέπει τὸ Γιάννη κι᾽ ἔρχεται κλαιόντας καὶ δερνόντας.
Ἡ Δέσποινα τὲν ἀρωτᾶ, ἡ Δέσποινα τοῦ λέει,
— «Γιάννη, μὲ τ᾽ ἄστρι μάλλωτσες, Γιάννη, μὲ τὸ φεγγάρι,
Γιάννη, μὲ τὸν αὐγερινὸ κι᾽ εἶσ᾽ ἀποχολιασμένος;»
— «Δὲν ἔχου ἀχείλι νὰ τὸ ποῦ, γλῶσσα νὰ τὸ μιλήσου,
μηδ᾽ ἡ ψυχή μου τὸ βαστᾶ νὰ σοῦ τὸ μαρτυρήσου!»
— «Κάμε κι᾽ ἀχείλι νὰ τὸ πεῖς, γλῶσσα νὰ τὸ μιλήσεις,

βάστα καὶ ἡ καρδούλα σου νὰ μοῦ τὸ μαρτυρήσεις!»
— «Σήμερο βάλανε βουλὴ οἱ γιάνομοι οἱ Γιοβραῖοι,
τὸ δάσκαλό μου τυραγνοῦν οἱ τρισκαταραμένοι!»
Ἡ Δέσποινα σὰν τ' ἄκουσε, ἔπεσε λιγωμένη.
Σταμνὶ νερὸ τῆς ρίξανε καὶ δυὸ κανάτια μόσκο,
τέσσερα τὸ ροδόσταμο, νὰ συνερθεῖ στὸ νό της.
Κι' ἀπάνω ποὺ συνέφερε, αὐτὸ τὸ λόγο λέει:
— «Δὲν εἶν' γκρεμνὸς νὰ γκρεμιστοῦ, βράχος νὰ πάου κάτου,
δὲν εἶν' ἀσημοπήρουνα νὰ πά νὰ πέσ' ἀπάνου,
δὲν εἶν' μαχαίρι δίστομο νὰ βάλου στὴ γκαρδιά μου;
Δὲν εἶν' ἀργυροψάλιδο νὰ κόψου τὰ μαλλιά μου,
δὲν εἶναι φοῦρνος ἀναφτὸς νὰ πά νὰ πέσου μέσα;»
Ἀγγέλοι τὴν παρεκαλοῦν, παπάδες φορεμένοι:
— «Σού, Δέσποινά μου, νὰ σφαῆς, σφάζετ' ὁ κόσμος ὅλος.
Σφάζονται μάννες γιὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ γιὰ μάννες,
σφάζονται κι' οἱ καλοὶ παντρειὲς γιὰ τοὺς καλούς τους ἄντρες.
Νὰ κάνεις τὴ μπαρηγοριά, νὰ κάν' ὁ κόσμος ὅλος.»
— «Βάλτε κρασὶ στὸ μαστραπᾶ κι' ἀφρᾶτο παξιμάδι,
νὰ κάνου τὴ μπαρηγοριά, νὰ κάν' ὁ κόσμος ὅλος.
Ἂς ἔλθει ἡ Μάλτα, ἡ Μαριὰ κι' ἡ Ἄννα, ἡ Ἁγια-ν-Ἄννα,
τοῦ Ἰακώβου ἡ γιάδερφὴ καὶ τοῦ Προδρόμου ἡ μάννα.»
Καὶ παίρνουν τὸ στρατὶ-στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι,
σαράντα μίλια πήγανε ὅλο ἀρκουδιστῶντας
κι' ἄλλα σαράντα τέσσερα δερνόντας καὶ κλαιόντας.
Ἀπὸ τὰ δάκρυα τὰ πολλὰ οἱ δρόμοι ἐλασπῶκαν
κι' ἀπ' τὰ νυχοτσακίσματα οἱ δρόμοι αἱματῶκαν,
καὶ τὰ ξαθά τους τὰ μαλλιὰ στὰ φούργαν' ἀπομένουν!
Τσαὶ σὰν ἐπῆγαν κεῖ κοντὰ εἰς τοῦ ληστῆ τὴν πόρτα:
— «Ἄνοιξε, πόρτα τοῦ ληστῆ καὶ πόρτα τοῦ Πιλάτου!»
Κι' ἡ πόρτα ἀπὸ τὸ φόβο της ἄνοιξε μοναχή της.
Μπαίνει μέσα ἡ Δέσποινα, κανένα δὲ γνωρίζει
καὶ πάλι ξαναλόγιαξε, βλέπει τὸν Ἁη-Γιάννη.
— «Ἅη μου Γιάννη Πρόδρομε καὶ βαπτιστὴ τοῦ Γυιοῦ μου,
ποῦ εἶναι μέν' ὁ Γυιόκας μου καὶ σένα ὁ Δάσκαλός σου;»
— «Δὲν ἔχ' ἀχείλι νὰ τὸ πῶ, γλῶσσα νὰ τὸ μιλήσω,
δὲν ἔχου χεροπάλαμο, διὰ νὰ σοῦ τὸν δείξω!»
— «Κάμε κι' ἀχείλι νὰ τὸ πεῖς, γλῶσσα νὰ τὸ μιλήσεις,
κάμε καὶ χεροπάλαμο, γιὰ νὰ μοῦ τένε δείξεις.»
— «Ἀνέβα πά στὰ τρία σκαλιά, 'κούμπα στὸ γόνατό μου.
Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ γδυμνό, τὸ μπαραπονεμένο,
ὅπου φορᾶ ποκάμισο στὸ αἷμα βουτημένο;
Κεῖνος εἶναι ὁ Γυιόκας Σου καὶ μένα Δάσκαλός μου.»
— «Εὐλογημένοι Χριστιανοί, τόπο γιὰ νὰ περάσω,
γονατιστὴ στὰ γόνατα νὰ τὸν ἐγκωμιάσω!»
Πάει μπροστά του ἡ Δέσποινα, σκύβει καὶ γονατίζει.
— «Γώ, Γυιέ μου, ὅπου σ' ἀνάθρεβα μὲ πόνο ἡ καϋμένη
καὶ τώρα σὲ παιδεύουνε οἱ γιάνομοι οἱ Ὀβραῖοι!

Ποὺ σ' ἔλουζα στὸ ξάστερο καὶ σ' ἔντυνα στὸν ἥλιο
κι' εἶχα τὰ σπάργανα χρυσᾶ, τὴ γκούνιαν ἀσημένια
καὶ τὴ φασκιὰ ποὺ σ' ἔδενα ἦταν μαλαματένια!
Γυιέ μ', ἄνοιξε τὰ μάτια σου, τὸν ἅγιό σου στόμα
νὰ πεῖς καὶ μέ, τῆς ἄτυχος, τῆς πικραμένης μάννας!»
Ἀπηλογᾶται ὁ Χριστὸς τῆς μάννας του καὶ λέγει,
—«Ἄειντε, μάννα, στὸ σπίτι μας, κάνε τὴ μπροσευχή σου
καὶ μένα νὰ μὲ καρτερεῖς, μένα νὰ μ' ἀπαντέχεις.
Θἀρθοῦ τὸ Μέα Σάββατο, τὸ Μέα Μεσονύχτι,
ὅπου σημαίνουν οἱ γιεκκλησὲς καὶ ψάλλουν οἱ παπάδες.
Τότες, μάννα, θἀρθοῦ τσ' ἐγώ, νἄχεις χαρὲς μεγάλες....»
Ὅγοιος τὸ λέει, σώζεται τσ' ὅγοιος τ' ἀκούει, ἁγιάζει
τσ' ὅγοιος τὸ καλαφιγκρηστῆ, παράδεισος θὰ λάβει.
Παράδεισος τσαὶ λίβανο ἀπὸ τὸν Ἅγιο Τάφο.

Φροσύνη τ' Κοκώνη, ἀόμματος.

('Απὸ ἀνέκδοτον συλλογὴν Κου 'Εμ. Βαμβακερίδη).

Παραλλαγή: Νίκη Πέρδικα, Σκυριανὰ Τραγούδια σελ. 47. Τὸ Τσύρζι' 'Ελέησον.

Β'. ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΟΥ 1912

9.

Ἔρθαν τὰ χρόνια τσ' ὁ τσαιρὸς μὲ τοῦ Θεοῦ τὴ δόσι
τὸ Ἔθνος μας νὰ δοξαστῆ, ἡ Ἑλλὰς νὰ μεγαλώσει.
Ἔρθαν τὰ χρόνια τσ' ὁ τσαιρὸς τῶ μπαλαιῶν Ἑλλήνων,
τσαὶ δείξαμε πὼς εἴμαστε παιδιὰ τῶ γΚωνσταντίνων!
Ἄη Δημήτρη στρατηγέ, μεγάλε καβαλλάρη,
φύλαγε τὸ Διάδοχο, σφαῖρα νὰ μὴν τὲ μπάρει!
Φύλαγε τὸ Διάδοχο μαζὺ μὲ τὸν ὑγιό του,
ποὺ δίνει ἀντρεία τσαὶ καρδιὰ σὲ οὖλε τὸ στρατό του.
Φύλαγε οὖλε τὸ στρατὸ τσ' οὖλα τὰ παλληκάρια,
ποὺ πολεμοῦνε μὲ καρδιὰ ὡσὰν τὰ λεοντάρια.
Θέ μου μεγαλοδύναμε! κάμε τ'ς αὐτὴ τὴ χάρι,
ὅ,τι τῆς ὑπολείπεται τ'ς Ἑλλάδος νὰ τὸ πάρζει,
ποὺ πολεμοῦμε δίτσαια μὲ τὸ δικό σου στέμμα,
μισήσαμε τοὺς ἄπιστοι τσαὶ χύσαμε τσαὶ αἷμα.
Μὲ οὖλα τὰ κρυώματα τσ' οὖλοι τὶς κακουχίες,
οἱ ἥρωες φωνάζουνε, «Μπροστά, παιδιά μας, ὅλοι!
Νὰ πάρομε τὰ Γιάννενα, νὰ πᾶμε τσαὶ στὴ μΠόλι.»
Ὅπου πατοῦν, ἡ γῆς βογγᾶ τσ' ἡ θάλασσα ταράζει,
ὁ οὐρανὸς στραποβροντᾶ τσ' ἡ Πόλι ἀναστενάζει.
«Πότε τσαὶ μὲ θ' ἀνοίξετε τὴν ἐδιτσή μου πόρτα;
Θέλου νὰ γίνου χριστιανή, πῶς ἔμονε τσαὶ πρῶτα!»
Στὸν Ἄη-Γιώργη ἀνάψετε τοῦ κανταριοῦ λαμπάδα,
ὅπου τήνε νιτσήκαμε τὴν Τούρτσιτσην ἁρμάδα!
Σὰν ἔρθει ὁ στόλος μὲ χαρὰ στὸ μΠειραιᾶ ν' ἀράξει,
οὖλες ὁ κόσμος μὲ χαρὰ τὸ ζήτω θὰ φωνάξει.

Γραμματισμένη δὲν εἶμαι, πολὺ ν᾽ ἁπλώνει ὁ νός μου,
μόν᾽ ἡ χαρά μου μ᾽ ἔκανε τσ᾽ ὁ ἐνθουσιασμός μου.
Τώρα ᾽ναι περισσότερη ἀκόμη ἡ χαρά μου,
ποὺ πήανε στὸ μπόλεμο τσαὶ μένα τὰ παιδιά μου!

† Καλὴ τ᾽ Μαρουδιοῦ, χήρα Τζανίδη.

10.

Τώρα τὰ πουλιά, τώρα τὰ χελιδόνια,
τώρα οἱ πέρδιτσες συχνολαλοῦν τσαὶ λένε:
—«Ξύπν᾽, ἀφέντη μου, ξύπνα, καλέ μ᾽ ἀφέντη,
ξύπνα νὰ φιλεῖς ματάτσα ζαχαρένια!»
—«Ἄφες με, νὰ ζεῖς, λίγον ὕπνο νὰ πάρου,
γιατ᾽ ἀφέντης μου στὴ βάρδια μ᾽ εἶχ᾽ ἀπόψε,
γιὰ νὰ σκοτωθοῦ, γιὰ σκλάβος ν᾽ ἀπομείνου!
Μά ᾽δωτσ᾽ ὁ Θεὸς τσ᾽ ἡ Δέσποινα τοῦ κόσμου
τσαὶ ξεσπάθωκα σὲ Τούρκους τσ᾽ Ἀρβανίτες.
Χίλιους ἔκοψα, τρακόσους λάβωσά τους,
τσ᾽ ἕνας μοὔφυγε, στὸ νέφελον ἐκρύφτη.
Παίρνου τὸ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι,
βρίσκου ᾽να δεντρί, βρίσκου ἕνα τσυπαρίσσι.
—«Δέξου με, δεντρί, δέξου με, τσυπαρίσσι!»
—«Νά οἱ κλοῦνοι μου, κρέμασε τ᾽ ἄρματά σου,
νά τσ᾽ ὁ ἵστσος μου, τσαὶ πέσε τσαὶ τσοιμήσου.
Τσαὶ σὰ σηκωθῆς, τὸ νοίτσι νὰ πληρώσεις,
δυὸ σταμνιὰ νερὸ στὴ ρίζα μου νὰ ρίξεις!»
Φρῖξον, ἥλιε, τσαί, γῆς, πῶς ὑπομένεις,
ὡς τσαὶ τὸ δεντρὶ νοίτσι νὰ μοῦ γυρεύει,
δυὸ σταμνιὰ νερὸ στὴ ρίζα του νὰ ρίξου.

᾽Αμέρισσα τ᾽ Κωστῆ.
Passow 594 καὶ Πολίτη, Ἐκλογαὶ ἀριθ. 147 α′ καὶ β′ παραλλαγή.

Γ′. ΑΚΡΙΤΙΚΑ

11.

Ὁ Γιάννης καὶ ὁ Κωνσταντῆς καὶ τὸ μικρὸ Βλαχάκι
ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουνε κι᾽ ἀντάμα ξεφαντώνουν.
Ἔχουνε καὶ τοὺς μαύρους των σ᾽ ἕνα σταῦλο δεμένοι·
τοῦ Γιάννη τρώει σίδερα, τοῦ Κωνσταντῆ λιθάρια
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὰ δέντρα ξεριζώνει.
᾽Απά στὸ φᾶ κι᾽ ἀπά στὸ πιεῖ κι᾽ ἀπάνω στὰ τραγούδια,
πουλάκι πῆγε κι᾽ ἔκατσε δεξιὰ μεριὰ στὴν τάβλα.
Δὲν τσηλαηδοῦσε σὰ μπουλί, νὰ λέει σὰν ἀηδόνι,
μόνον κελάηδει κι᾽ ἔλεγε μ᾽ ἀνθρωπινὴ λαλίτσα:
—«Τρῶτε, παιδιά, καὶ πίνετε καὶ μορφοτραγουδᾶτε
καὶ σᾶς πατῆσαν τὸ χωριὸ Μαρατζανοὶ καὶ πᾶτε.

Πῆραν τοῦ Γιάννη τὴ γΚαλή, τοῦ Κωνσταντῆ τὴν "Αννα
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴ ρεβωνιαστιτσή του.»
"Ωστε νὰ σεῖ ὁ Κωνσταντῆς τσαὶ νὰ σειστῆ ὁ Γιάννης,
εὑρέθη τὸ Βλαχόπουλο στ' ἄλογο καβαλλάρης.
—«Σῦρε, μωρὲ Βλαχόπουλο, στὴ βίγλα νὰ βιγλίσεις,
ἂν εἶναι χίλιοι, κόψε τους καὶ δυό, μὴ τοὺς ἀφήσεις.
"Αν εἶναι τρεῖς καὶ τέσσερις, σῦρε νὰ μᾶς μιλήσεις.»
Βιγκλίζει μιά, βιγκλίζει δυό, ἦταν ἐννιὰ χιλιάδες.
Γιὰ ἀνερωτᾶ τὸ Μαῦρο του καὶ λέει τοῦ σπαθιοῦ του:
—«Δύνεσαι, Μαῦρε μ', δύνεσαι στὸ αἷμα γιὰ νὰ πλέψεις,
καὶ σύ, σπαθί μου δίκοπο, χοντροὺς λαιμοὺς νὰ κόψεις;»
—«Δύνεται ὁ Μαῦρος, δύνεται στὸ γιαῖμα γιὰ νὰ πλέψει
καὶ τὸ σπαθὶ τὸ δίκοπο χοντροὺς λαιμοὺς νὰ κόψει.»
Κάθεται πά στὸ Μαῦρο του καὶ κάνει τὸ σταυρό του,
κανένα ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς νὰ μὴν ἀφήσει ἐμπρός του.
Στὸ ἔμπα χίλιους ἔκοψε, στὸ ἔβγα ὀκτὼ χιλιάδες
καὶ στὸν καλό του κολωμὸ μιὰ σαϊτιὰ τοῦ ρῖξαν!
Ξέγιερε τὸ Βλαχόπουλο στὴ δεξιά του πλεῦρα,
ἀπὸ τὸ Μαῦρο του ἔπεσε τσ' ἔπλεψε μὲς στὸ γιαῖμα.

Εὐλαλία Αὐλωνίτη, ἐτῶν 65.
Παραλ. Πολίτου, 'Εκλογαὶ ἀρ. 70, σελ. 81.

12.

Πανηγυράτσι γίνεται στὸν "Αη Κωνσταντῖνο,
οὔτε πολυομικρό 'τανε, οὔτε πολυομεγάλο,
πέντε χιλιάδες στὸ χορὸ καὶ τέσσερις στὴν τάβλα.
'Απά στὸ φᾶ τσ' ἀπά στὸ πιεῖ τσ' ἀπάνου στὰ τρα'ούδια
ξανάφανε ὁ Τσαμαδιὸς στ' ἄλογο καβαλλάρης.
—«Καλῶς τενα τὸν Τσαμαδιὸ νὰ φᾶμε τσαὶ νὰ πιοῦμε!»
—«'Εγὼ δὲν ἔρθα γιὰ φαῖ τσ' οὔτε νὰ τραουδήσου,
μόνε γυρεύου πόλεμο, γιὰ νὰ σᾶς πολεμήσου.»
Δυὸ τρεῖς χιλιάδες ἔτανε τσ' ἀπηλογιὰ δὲ δίνουν.
Μόν' 'να μικρὸ Βλαχόπουλο ἀπηλοήθη τσ' ἔπε:
—«'Εγώ 'χου χέρια διαλεχτὰ τσαὶ πλάτες ἀντρζωμένοι.
Σῦρε νὰ πᾶ παλαίψομε σὲ μαρμαρένιο ἁλώνι.»
"Οπου χτυπᾶ ὁ Τσαμαδιός, ἡ γῆς κρζιὰς χορταίνει,
ὅπου χτυπάει τὸ παιδί, τὸ γιαῖμα καναλίζει.
—«Γιὰ πές μου, βρὲ Βλαχόπουλο, πόθε 'ν' τὰ γονικά σου;»
—«'Εγώ 'μαι τ'ς 'Αρετῆς ὁ γυιός, τοῦ Τσαμαδιοῦ μπαστάρδος!»
'Απὸ τὸ χέρι τὄπιασε καὶ στὸ γιατρὸ τὸ πάει.
—«Γιατρέ, ποὺ γιάτρεψες πολλοί, σφαγμένοι, σκοτωμένοι,
γιάτρεψε τὸ παιδάτσι μου, τὸ γιαῖμα τῆς καρδιᾶς μου!»
—«Αὐτὸ δὲν εἶναι μαχαιριὰ οὔτε πληγὴ νὰ γιάνει.
Τοῦ Τσαμαδιοῦ 'ναι κονταριά, ποὺ γιατρεμὸ δὲν ἔχει!»

Εὐλαλία Αὐλωνίτη, ἐτῶν 65.
Πολίτη, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 77, παραλλαγή. Passow 490, παραλλαγή.

13.

'Αλέξαντρος ὁ βασιλιᾶς ὁποῦναι στὴ Φιλάντρα,
ποὺ βάνει μπάλες γιμοστοὶ τσαὶ μπάλες ἀσημένιοι
τσαὶ παλληκάρια τοῦ σπαθιοῦ νἀμέτρητες χιλιάδες,
πολὺ τὲν ἔδε τσ' ἔφριξε ἡ Βενετιὰ τσ' ἐσάει
τσ' αὐτὰ τὰ δώδεκα νησιὰ στὴ σκάλα ἀνανεστῆκαν.
Μπροβάλλανε οἱ κοπελλιὲς ἀπὸ τὰ παρεθύρια,
μπροβάλλε τσαὶ ἡ γι'Ελενιὰ ἀπ' τὸ χρυσὸ τσυγκλόνι.
Καθὼς τὴν ἔδ' 'Αλέξαντρος, ἔπετσε λι'ωμένες!
'Η μάννα του τὲν ἀρωτᾶ, ἡ μάννα του τοῦ λέει,
—«Τί ἔχεις μου, γυιέ μ' 'Αλέξαντρε, τσ' ἔσαι χλωμὸς τσαὶ μαῦρες;»
—«Τὴν 'Ελενιὰ νἀγάπησα τσαὶ θέλου νὰ τὴ μπάρου.»
—«Ἂν εἶναι γιὰ τὴν 'Ελενιά, ἐγὼ θὰ στήνε φέρου.»
Πέβει παπάδες δώδεκα, γραμματικοὺς δεκάξη,
πέβει τσαὶ τὸν 'Επίσκοπο μὲ τὸ Μητροπολίτη,
νὰ φέρουνε τὴν 'Ελενιὰ ἀπ' τὸ χρυσὸ τσυγκλόνι.
Σαράντα μέρες πολεμοῦν στὴ σκάλα ν' ἀνεβοῦνε
τσ' ἀπάνου στὰ σκαλώματα τὴν 'Ελενιὰ θωροῦνε.
—«Τί θέλουν δῶ γραμματιτσοί, τί θέλουν δῶ δασκάλοι,
τί θέλει τσαὶ ὁ Πίσκοπος μὲ τὸ Μητροπολίτη;
"Αειντε νὰ πεῖς τ' 'Αλέξαντρου τσ' ἄειντε νὰ πεῖς τοῦ Ρήγα,
τὶ ἔχου τὶς βάγιες ὥμορφες τσαὶ τ' ἄσπρα μου περίσσα.»

Καλὴ τ' Γιώργη τ' Μανωλάτση, ἐτῶν 77, ἀγράμματος.

Πολίτη, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 74 παραλλαγή.

14.

Σὰν τῆς ὡριᾶς τὸ κάστρο, κάστρο δὲν ἔδα
—ἄντε κάστρο δὲν ἔδα, φράγκα μὲ τὰ ρεπαντιά—
νἄχει ἀσημένιες πόρτες τσ' ἀργυρᾶ κλειδιὰ
—ἄντε τσ' ἀργυρᾶ κλειδιά, φράγκα μὲ τὰ ρεπαντιά—.
Τοῦρτσοι τὸ πολεμοῦνε χρόνους δεκατρεῖς,
—ἄντε χρόνους δεκατρεῖς, τὸ νοῦ μου σὺ τενὲ κρατεῖς—.
Τσ' ἕνα μικρὸ Τουρκάτσι, μάϊσσας παιδί,
γδυμνιέται, ξυπολυέται τσ' ἄλλα ζώνεται,
γεναῖτσα ροῦχα βάνει τσ' ἀγγαστρώνεται.
Στὸ Κάστρος τρο'ϋρίζει τσαὶ μυρζολογᾶ:
—«'Ανοίξετέ μου νά 'μπω, τῆς βαρειόμερης,
ὅπου εἶμ' ἀγγαστρωμένη τσαὶ στὸ μῆνα μου
—ἄειντε τσαὶ στὸ μῆνα μου, νἄχετε τὸ κρῖμα μου!»—
"Ωσπου ν' ἀνοίξει νἄμπει, χίλιοι μπήκανε
τσ' ὥσπου νὰ καλονοίξει, τὸ δια'ουμήκανε.

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ.

Πολίτη, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 73, σελ. 87 παραλλαγή. Passow 485.

15.

"Ενα μικρὸ Τουρκόπουλο, τοῦ βασιλιᾶ κοπέλλι,
μιὰ Ρωμιοπούλ' ἀγάπησε τσαὶ τσείνη δὲν τὲ θέλει.
Παίρνει τὰ ὅρη πίσου της τσαὶ τὰ βουνὰ μπροστά της
τσ' ὁ δρόμος της τὴν ἔβγαλε στ' "Αη-Γιωργιοῦ τὴ μπόρτα.
— «"Αη μου Γιώργη, κροῦψε με κάτ' ἀπ' τὰ μάρμαρά σου
τσαὶ τὴ γκορώνα ποὺ φοροῦ νὰ σοῦ τήνε κρεμάσου!»
Στσιστήκανε τὰ μάρμαρα τσαὶ κρούφτητσεν ἡ κόρη.
'Ακόμα λόγος ἔστετσε τσ' ἡ συντυχιὰ κρατοῦσε,
νά σου τσαὶ τὸ Τουρκόπουλο στ' ἄλογο καβαλλάρης.
— «"Αη μου Γιώργη, βγάλτηνα τὴ γκόρη τὴ γκρουμμένη,
νὰ φέρου χῦμα τὸ τσερί, τὸ μιντζιβὶ λιβάνι
τσαὶ μὲ τὶς φεργαδόβαρτσες νὰ κουβαλοῦ τὸ λάδι!»
Γιὰ στσίζονται τὰ μάρμαρα τσ' ἀπάνου τήνε βγάνει.
'Απ' τὰ μαλλιὰ τὴν ἔπιατσε, στὰ κάπλα τήνε βάνει.
Τσ' ἡ κόρη καθὼς ἔφευγε, τοῦτε τὸ λόγον ἔπε:
— «Ποιός ἔδεν ἄγιο δίγνωμο, ὡσὰν τὸν "Αη-Γιώργη,
νὰ παραδόνει τοὺς Ρωμιοὺς στὰ Τούρτσικα τὰ χέρια!»
Δόνει βεργιὰ τοῦ μαύρου του, σαράντα μίλια κάνει,
τοῦ ξαναδόνει τσ' ἄλλη μιά, πάει τσαὶ δὲν ἐφάνη!

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ, ἐτῶν 75.

Passow 587. Πολίτη, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 72 παραλλαγαί.

16.

— «Μηλίτσα ποῦσαι στὸ γκρεμνὸ τὰ μῆλα φορτωμένη,
τὰ μῆλα σου λιμπίστηκα τσαὶ τὸ γκρεμνὸ φοβῶμαι.»
— «Σὰν τὲ φοβᾶσαι τὸ γκρεμνό, ἔλα τὸ μονοπάτι.»
Τὸ μονοπάτι μ' ἔβγαλε σ' ἕνα ρημοκκλησάτσι.
Βρίσκου σαράντα μνήματα ἀδέρφια τσ' ἀξαδέρφια
τσ' ἕνα μνῆμα, παράμνημα ξεχωριστὰ 'πὸ τ' ἄλλα.
Δὲν τῶδα τσαὶ τὸ πάτηκα ἀπάνου στὸ τσεφάλι.
'Ακῶ τὸ μνῆμα τσαὶ βογγᾶ τσαὶ βαρζανεστενάζει.
— «Τί ἔχεις, μνῆμα, τσαὶ βογγᾶς τσαὶ βαρζανεστενάζεις;
Μὴν εἶν' τὸ χοῦμα σου βαρὺ τσ' ἡ πλάκα σου μεγάλη;»
— «Δὲν εἶν' τὸ χοῦμα μου βαρζὺ τσ' ἡ πλάκα μου μεγάλη,
μόν' ἔρθες τσαὶ μὲ πάτησες ἀπάνου στὸ τσεφάλι!
Τάχας δὲν ἤμον τσαὶ γὼ νιός, δὲν ἤμον παλληκάρι,
τάχας δὲν ἐπορπάτησα νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι;»

'Αμέρισσα τ' Κωστῆ.

Passow 149 καὶ 541.

17.

Τὸν ἄντρα μου παράβγαλα σὲ μακρινὸ ταξίδι
τσ' ἐτσεῖ τὸν ἀναρώτησα: «Καλέ, τσαὶ πότε θἄρθεις;»
— «"Α γκάνου χρόνο, ἀπάντεξε τσαὶ δυό, καρτέρεψέ με,
ἃ γκάνου τρία καὶ τέσσερα, κόρη, ξαναπαντρέψου.»

Τσ' ἐγὼ τὸν ἐκαρτέρεψα τώρα τριάντα χρόνια!
Τσ' ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ πολλά, τσ' ἀπὸ τὰ μερομήνια
θελῆσαν οἱ κατσοὶ γονεῖς νὰ μὲ ξαναπαντρέψουν.
Κι' ἐπῆρα τὸ λιμπόσταμνο, τὸ χαριολιμποστάμι,
νὰ πάου στὴ χρυσοπηγή, νὰ πιοῦ καὶ νὰ γεμίσου.
Βλέπω στρατιώτη κι' ἔρχεται στ' ἄλογο καβαλλάρης.
—«Ὦρα καλή σου, λυγερή!» «Καλῶς τὸ παλληκάρι!»
—«Γιὰ βγάλε, κόρη μου, νερὸ νὰ πιοῦ κι' ἐγὼ κι' ὁ Μαῦρος!»
Σαράντα τάσια ἀνέσυρε, στὰ μάτια δὲν τὴν εἶδε.
Κι' ἄλλα σαράντα τέσσερα ἀπηλογιὰ δὲν πῆρε!
—«Γιὰ δὲ μοῦ λές, κυρὰ 'Αρετή, πόθε 'ν' τὰ γονικά σου;»
—«Ἂς εἶναι ἀπὸ τ' ἀνάθεμα κι' ἀπ' τὴ κακὴ τὴν ὥρα!
Τὸν ἄντρα μου παράβγαλα σὲ μακρινὸ ταξίδι
κι' ἐκεῖ τὸν ἀνερώτησα: «Καλέ, τσαὶ πότε θἄρθεις;»
«Ἂν κάνω χρόνο, ἀπάντεξε καὶ δυό, καρτέρεψέ με
κι' ἂν κάνω τρία καὶ τέσσερα, κόρη, ξαναπαντρέψου!»
—«Καλῶς βρῆκα τ' ἁρμάρι μου, τ' ἀργυροκλειδωμένο,
ποὺ τ' ἄφησα μὲ τὸ κερὶ καὶ τῶβρα ἀσημένιο!»
Γονάτισε ὁ Μαῦρος του κι' ἀπάνου τήνε βάζει.
Κι' ἀπὸ τὸ γάμο πέρασε κι' αὐτὸ τὸ λόγο λέει:
—«Ἂς ξινίσουν τὰ κρασιά σας κι' ἂς μουχλιάσουν τὰ ψωμιά σας.»

'Αμέρισσα τοῦ Στρατῆ, ἐτῶν 70.

'Ανέκδοτος συλλογὴ Κου Γ. Παπαεμμανουήλ.

Παραλλαγὴ 'Ακριτικοῦ. Πολίτη, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 75.

18.

"Ενα γκαστέλλιν ὄμορφο δράμι νερὸ δὲν ἔχει
τσ' ἂν ἔχει τσαὶ δράμι νερό, δράκος τὸ περιορίζει.
—«Μόλαρε, Δράκο, τὸ νερὸ νὰ πιοῦν τὰ διψασμένα,
νὰ πιοῦνε τ' ἀρχοντόπουλα τὰ καλομαθημένα.
Θέλεις ἀσήμιν ἔπαρε, θέλεις πολὺ λογάρι,
θέλεις τὴ μπρώτη τοῦ χωριοῦ, τὴν ἔμορφη τοῦ τόπου;»
—«Οὔτε τ' ἀσήμι θέλου γώ, οὔτε πολὺ λογάρι,
οὔτε τὴ μπρώτη τοῦ χωριοῦ, τὴν ἔμορφη τοῦ κόσμου.
Μόν' θέλου τὴν τσυρ' 'Αρετή, τὴν ἀηδονολαλοῦσα.
'Εχτὲς προχτὲς τὴν ἄκουσα μὲς σ' ἅγιο μοναστήρι,
μάρανε δέκα καλογριὲς καὶ δέκα καλογέροι,
μαραίνει καὶ τὸν δράκοντα ὁποὺ βαριὰ τσοιμᾶται!»
Μαντᾶτα πᾶνε τσ' ἔρχονται στῆς 'Αρετῆς τὴ μπόρτα.
—«Γιὰ κόπιασε, τσυρὰ 'Αρετή, τσ' ὁ δράκοντας σὲ θέλει.»
—«Πές μου τσ' ἂν εἶναι γιὰ καλό, νὰ βάλου τὰ χρυσᾶ μου,
πές μου τσ' ἂν ἔναι γιὰ κακό, τὰ λινομέταξά μου.»
—«Γιὰ κόπιασε, τσυρὰ 'Αρετή, τσ' ἂς εἶσ' ὡς καθὼς εἶσαι.»
'Ο δράκοντας ἐθέλητσε, βγῆτσ' νὰ τὴ μπροσπατήσει.
—«Καλῶς ἔρθε τὸ γιόμα μου, καλῶς τὸ δειλινό μου
τσ' ἃ γκαταλάβου τίβοτα, ν-ἂς εἶν' τὸ βραδινό μου.»

— «Μαχαίρι νἆν' τὸ γιόμα σου, σφάχτης τὸ δειλινό σου,
τσ' ἀ γκαταλάβεις τίβοτα, ἂς εἶν' τὸ βραδινό σου!»
— «Πές μου, νὰ ζεῖς, τσυρὰ 'Αρετή, τίνος παιδὶ λογᾶσαι;»
— «'Εγῶμαι τ'ς ἀστραπῆς παιδὶ τσαὶ τ'ς ἀστραπῆς τὸ 'γγόνι.
Σὰ θέλου, 'στράφτου τσαὶ βροντοῦ, τσαὶ παίρνου σε τσαὶ φεύου!»

Καλὴ τ' Γιώρ' τ' Μανωλάτση, ἐτῶν 77.

Παραλλαγή: Passow 509.

Δ'. ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ

19.

'Εκατὸν δυὸ ἀρχοντόπουλα μιὰ γκόρη ἀγαποῦνε,
κινοῦν καὶ τὰ ἑκατόνε δυὸ νὰ πᾶ νὰ τὴν εὑροῦνε.
Σὰ μπῆγαν καὶ τὴν εὕρανε, ἐπλούμιζε μαντήλι.
"Ολους σκαμνιὰ τοὺς ἔβαλε, ποτήρι καὶ κερνᾶ τους.
'Απά στὸ γλυκοκέρασμα καὶ στὸ καλὸ τραγούδι,
ἐτράνταξε τὸ χέρι της κι' ἔπεσε τὸ ποτήρι.
Οὔτε σὲ πέτρ' ἀκούμπησε, οὔτε σὲ γῆς ἀπάνου,
μόνο σ' ἀφρᾶτο μάρμαρο κι' ἔγινε δυὸ κομμάτια.
"Ενας ἀπὸ τ'ς ἑκατόνε δυὸ ἀπηλοήθη κι' εἶπε:
— «'Εδῶ στὸ ζιαφέτι μας καυγᾶ θέλου νὰ κάμου,
γιὰ νὰ κερδίσου τὴ ξαθιὰ καὶ τὴ μπλουμοῦσα κόρη.»
'Απηλοήθη ἡ λυγερή, τοῦτο τὸ λόγο λέει:
— «'Εδῶ καυγᾶς δὲ γίνεται, δῶ μαχαιριὲς δὲ μπέφτουν.
'Απόξου ἀπ' τὴν πόρτα μου μέγα λιθάρι στέκει,
ὅποιος σταθῆ καὶ ρίξει το, ἄντρα θὰν τόνε πάρου!»
Πᾶνε κι' οἱ ἑκατόνε δυό, κανένας δὲν τὸ ρίχνει.
"Ενας κοντές, κοντούτσικος, πολὺ κοντὲς δὲν εἶναι,
καθίζοντας τὸ σήκωτσε, γονατιστὲς τὸ ρίχνει.
Τσεῖνος τσερδίζει τὴ ξαθιὰ τσαὶ τὴ μπλουμοῦσα κόρη.

Κερὰ τοῦ Τζανίδη, ἐτῶν 63.

Παραλλαγή. Πολίτη, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 79. Passow 144.

20.

Μιὰ κόρη ρόδα μάζευε, ρόδα κορφολογοῦσε,
τοῦ Ρήγα γυιὸς ἐπέρασε καὶ τήνε χαιρετάει.
Ζευγάρι ρόδα τῆς ζητᾶ καὶ τέσσερα τοῦ δίνει.
Κι' ἡ μάννα της τὴν ἔβλεπε ἀπὸ τὸ παρεθύρι.
— «Μωρὴ στσύλα, δὲ ντρέπεσαι, στσύλα, δὲ μᾶς φοβᾶσαι,
ποὺ ἔχεις δώδεκα ἀδερφούς, δεκαοχτὼ ξαδέρφια;
Τὸ βράδυ καὶ σὰν ἔρθουνε, ἃ δὲ τὸ μαρτυρήσου!»
Τὸ βράδυ νάτοι οἱ δώδεκα καὶ τοὺς τὸ μαρτυράει.
Τὴ δέρνουνε τ' ἀδέρφια της μὲ βέργα ἀσημένια,
τὴ δέρνουν τὰ ξαδέρφια της μὲ μιὰ μαλαματένια,
τὴ δέρνει καὶ ἡ μάννα της μ' ἕνα κλουνὶ τοῦ μόσχου.

Καὶ ἡ Τσαρά της τὄμαθε, τρέχει καὶ τὴ ρωτάει:
— «Ποθαίνεις, Ἀρετοῦσα μου, τί θέλεις νὰ σοῦ βάλω;
Θέλεις τὰ πά, θέλεις τὰ θά, θέλεις τὰ βελουδένια;»
— «Δὲ θέλ' τὰ πά, δὲ θέλ' τὰ θά, δὲ θέλ' τὰ βελουδένια,
μόν' θέλω νὰ μὲ χούσετε μ' αὐτὰ τὰ ματωμένα,
γιὰ νὰ τὸ μάθει ἡ γειτονιά, γιὰ νὰ τὸ μάθει ἡ χώρα,
πὼς μ' ἀδικοσκοτώσανε γιὰ 'να ζευγάρι ρόδα.»

Γεώργιος Σφυρίδης, ἐτῶν 35.
Ἀνέκδοτος συλλογὴ Κου Γ. Παπαεμμανουήλ.
Παραλλαγ. Passow 469, 470.

21.

Ἕνα μικρὸ ἀρχοντόπουλο,
μιᾶς ρήγισσας ρηγόπουλο,
παιδὶ μεγάλ' ἀφέντη,
ἀφέντη τσαὶ λεβέντη,
ἔχασε τὸ ταιράτσι του
τσαὶ τὸ περιστεράτσι του,
κλαίει τσαὶ δὲ μερεύει,
μὲ πόθο τὸ γερεύει.
Τὸ ἄτι του καλλίτσεψε,
σὲ κάμπο ἐκατέβητσε,
σὲ πύργ' ἀπάνου ἀνέβητσε,
βρίστσει τσερὰ τσαὶ γεύγεται,
πολλὰ περηφανεύγεται.
Ἡ γῆς ποὺ πάτειε ἔτον χρυσή,
ἡ τάβλα ποὔτρωε ἀργερή,
τὰ πιάτα της ἀσήμι
πά στ' ὁλόχρυσο τσιλίμι,
τσαὶ ποτήρια φιρφιρένια,
ὅλα τριανταφυλλένια,
τσαὶ κουτάλια μὲ διαμάντι
— σὰν τσαὶ σένα δὲν εἶν' ἄλλη —
τσαὶ μιὰ μποτίλια μὲ κρασὶ
βοῦλλες ἔχε τσ' αὐτὴ χρυσοί.
— «Πῶς νὰ σὲ πῶ, πῶς νὰ σὲ πῶ;
Ὤχου, κορμί μου ἀντζελικό!
Πῶς νὰ σὲ ποῦ, βασιλικό;
Σοὺ πέρες οὖλε μου τὸ νό!
Πά στὴ κοπριὰ φυτρώνει,
ἡ μερωδιά σου μὲ λιγώνει!
Πῶς νὰ σὲ ποῦ, τριαντάφυλλο,
περιστεράτσι μ' ἄχολο;
Ἀπὸ τ' ἀγκάθι βγαίνει,
ἡ μερωδιά σου μὲ λωλαίνει!
Πῶς νὰ σὲ ποῦ, κυκλιανό;

Μοῦ πῆρες οὔλε μου τὸ νό!
Τὸ κλῆμα κόμπους ἔχει,
ἡ γιἀγάπη πόνους ἔχει!»
Τότ' ἀρχινᾶ τσαὶ ἡ Τσυρά.
Μιλεῖ τοῦ νέου θαρρετά:
— «Ἄ θές, μὴ μπερηφανευτῆς,
ξεπέζα νὰ ξεκοραστῆς,
ξεπέζεψε, νὰ ζήσεις,
τσ' ἔχου μέρος ν' ἀκουμπήσεις.
Ἔχου πιπίνια νὰ γευτῆς,
τσαὶ κάμαρα νὰ τσοιμηθῆς
τσαὶ μ' ὄγοια θέλεις μεῖνε,
ὦ μαγιάτιτσέ μου Κρίνε!»
— «Ἔχου κατάρα γονιτσή,
ὠχοῦ θωριά μ' ἀντζελιτσή!
μὲ βάγια νὰ μὴ μείνω,
ὦ μαγιάτικό μου μῆλο!
Μόνο μὲ πλούσα, μὲ ξανθή,
νἆναι τσαὶ γαϊτανοφρυδή,
σὰν τσαὶ λό'ου σου, τσυρά μου.
Μοὔκαψες τὰ σωθικά μου!»
— «Στρώσετε, βάγιες, στρώσετε,
τὴ γκλίνη μου διορθώσετε,
τὴν ἀργερή μου κλίνη
τσ' ὁλόχαρη νὰ γίνει!»

† Ἀμέρισσα Μάρου.

Ἀνέκδοτος συλλογὴ Κου Βαμβακερίδη.

22.

Ἕνας κοντές, κοντούτσικος, ποὖχε ὥμορφη γυναῖκα,
ἀρχόντοι τὲ ζηλέψανε τσαὶ τὲ ζηλοφτονοῦνε,
βαρειὰ ἀβανιὰ τοῦ ρίξανε ἐννιὰ χιλιάδες γρόσια.
Ἐπούλητσε τὰ σπίτια του, τ' ἀμπελοχώραφά του
τσ' ἀκόμα δὲν τὲ φτάκανε ἀπὸ τὸ χρζός του νἄβγει,
τσ' ἔπερε τσαὶ τὴν ὥμορφη, νὰ πά νὰ τὴ μπουλήσει!
Στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνανε, στὸ δρόμον ὅπου πᾶνε,
γιανίτσαρης τοὺς ἀπαντᾶ, γιανίτσαρης τοὺς λέει:
— «Ποῦ πᾶς, κοντέ, τὴν ὥμορφη, ποῦ πᾶς τὴ μαυρομμάτα;»
— «Ἀρχόντοι μὲ ζηλέψανε, βαρειὰ ἀβανιὰ μοῦ ρῖξαν,
ἐπούλησα τὰ σπίτια μου, τ' ἀμπελοχώραφά μου
τσ' ἔκατσα τσαὶ λογάριακα τσ' ἀπὸ τὸ χρζὸς δὲ βγῆκα.
Τσ' ἔπερα τσαὶ τὴν ὥμορφη, νὰ πά νὰ τὴ μπουλήσου.»
— «Πές μου, πόσα 'ν' τὰ δόσα της, πές μου τσαὶ τὴν τιμή της,
νὰ πάρου γὼ τὴν ἔμορφη τσαὶ σοὺ ἀπ' τὸ χρζός σου νἄβγεις.»
— «Τώνα της χείλι χίλια 'χει τσαὶ τ' ἄλλο πεντακόσια
τσαὶ τὸ μαρμαραστῆθι της ἀμέτρητοι χιλιάδες!»

— «Βγάλε, κοντέ, τὸ φέσι σου τσαὶ πᾶρε τὸ λογάρι.»
Τσαὶ γονατίζει ὁ μαῦρες του τσ' ἀπάνου τήνε βάζει.
— «Γιὰ πές μου, πές μου, ὥμορφη, πές μου τὰ γονικά σου.»
— «Ἂς εἶν' ἀπὸ τ' ἀνάθεμα τσαὶ τὴν ἀνεμοζάλη!
Ἡ μάννα μ' ἀπ' τὴ Λιβαδειὰ τσ' ἀφέντης μ' ἀπ' τὴ Φήβα
τσ' ἔχου ἀδερφὸ πρωτόπαπα τσ' ἄλλο ἀδερφὸ στρατιώτη
τσ' ἄλλ' ἀδερφὸ μικρούτσικο, μικροξενητεμένε,
τσαὶ μάθαμε πὼς τούρτσεψε, γιανίτσαρης ἐγίνη!»
Δόνει βεργιὰ τοῦ μαύρου του τσαὶ τὸ γκοντόνε φτάνει.
— «Βγάλε, κοντέ, τὸ φέσι σου τσ' ἄνοιξε τὴ μποδιά σου,
στὸ φέσι βάλε τὰ φλουριὰ τσαὶ στὴ μποδιὰ τὰ γρόσια.
Πᾶρε, κοντέ, τὴν ἔμορφη, πᾶρε τὴ μαυρομμάτα
τσαὶ τὰ φλουριὰ ποὺ σοῦδωκα, ἂς ἔναι γιὰ προιτσά της.»

Ἀμέρ'σα τ' Κωστῆ, ἐτῶν 75.

Παραλλαγαί: Passow 483. Πολίτη, Ἐκλογαὶ ἀριθ. 86 β'. Παπαγεωργίου, Ἱστορία Σκύρου σελ. 149.

23.

— «Βρὲ Μανώλη, βρὲ λεβέντη, βρὲ καλὸ παιδί,
ὥμορφη γυναῖκα ποὔχεις κι' ἄλλος τὴ θωρεῖ!»
— «Ποῦ τὴν ἔδες, ποῦ τὴν ξέρεις, βρὲ καλὸ παιδί;»
— «Μὲς στὸ Τσουρ' Μπαξὲ τὴν ἔδα καὶ συργιάνιζε,
τὰ βασιλικά της θώρειε καὶ τὰ πότιζε.
Ἔκοψε κλουνάρι τσαὶ μοῦδωτσε,
μοῦπε κι' ἕνα λόγο ποὺ μ' ἄρεσε.
Πράσινο φουστάνι φόρειε κι' ἦταν ἄγγελος!»
Ὁ Μανώλης μεθυσμένος καὶ τὸ πίστεψε.
Τὸ βραδὺς πάει στὸ σπίτι καὶ τὴ σκότωσε.
Τὸ πρωῒ σὰν ἐσηκώθη, τὸ μετάνοιωσε.
— «Σήκω, πάπια μ', σήκω, χήνα μ', σήκω νὰ λουστῆς.
Σήκω νὰ λουστῆς, ν' ἀλλάξεις καὶ νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιά,
νὰ μαραίνεις παλληκάρια, νέους, γέρους καὶ παιδιά!»

Καλλιόπη τ' Παπακαρεφύλλη.

Ἀνέκδοτος συλλογὴ Κου Γ. Παπαεμμανουήλ.
Fauriel II 132. Passow 460 παραλλαγαί.

24.

Χορταράτσι ἀπ' τὸ λειβάδι
τσαὶ νερὸ ἀπὸ τὸ πη'άδι
μένα στείλανε νὰ φέρου,
τσαὶ τὸ δρόμο δὲν ἠξέρου.
Μοῦ ρζίξανε μιὰν ἀβανιά,
ποὺς φίληκα μιὰ κοπελλιά,
μὰ γὼ δὲ φίληκα καμμιά,
Ὀβραία οὔτε τσαὶ Ρωμιά.

Μόνο μιὰ παπαδοπούλα
νόστιμος τσ' ἀρχοντοπούλα.
Ἔχει δυὸ μάτια σὰν ἐλιές,
ποὺ σαϊτεύουν τοὺς καρδιές,
τσαὶ μύτη κοντυλένια,
δόντια μαργαρζιταρένια.
Ἔχει ἐλιὰ στὸ μά'ουλο,
βαμμένη μὲ τὸ κάρβουνο,
τσαὶ φρζύδι σὰν γαϊτάνι,
ποὺ ζουγράφος δὲν τὸ κάνει.

Παπαδιὰ τ' Καρεφύλλη, ἐτῶν 73.

25.

Ἀητὸς ἔχατσε πέρδικα, στὰ δάση τὴ γυρεύει
τσ' ἀπά σὲ πέτρα ἀκούμπησε, τὸ ρζιζικό του κλαίει.
—«Τί Μοῖρα τσαὶ τί ρζιζικὸ ἔτανε τὸ δικό μου,
οὖλοι νὰ θέλουν τὴ ζωὴ τσ' ἐγὼ τὸ θάνατό μου!»
Ἡ πέρδικα σὰν τ' ἄκουσε, πολὺ τὸν ἐλυπήθη,
καρσί του πῆε τσ' ἔκατσε, γλυκὰ τ' ἀπελο'ήθη:
—«Τί ἔχεις, ἀητέ, τσαὶ θλίβεσαι, τί ἔχεις τσαὶ θρηνιέσαι
τσαὶ μὲ τὰ μὲ τὴ μπέρδικα πικρὰ παραπονιέσαι;
Γὼ γροίτσησα τὸ πέτος σου τσαὶ γροίτσησα τσαὶ σένα
τσαὶ γνούρικα, χρυσέ μου ἀητέ, πὼς τσελαηδεῖς γιὰ μένα!»
—«Τσαὶ σὰ γροικᾶς τὸ πέτος μου, γιατί δὲ μὲ λυπᾶσαι;
Σὰν ἔρθεις τσαὶ μὲ λό'ου μου, ἤντα κακὸ φοβᾶσαι;»
—«Ἔρχομαι τσαὶ μὲ λό'ου σου, μὰ θέλου νὰ μοῦ μώσεις,
ποτέ σου τὴν ἀγάπη μας νὰ μὴν τήνε θολώσεις!»
—«Γὼ μώνου σου στὸ πέτος μου τσαὶ μὰ τὴ γκαθησά μου,
ἂν ἴσως τσαὶ σ' ἀπαρνηστοῦ, νὰ πέσουν τὰ φτερά μου!»
—«Ἔτσι τὸ ζάρετε οἱ γιάητοί, σ' ὅποιο δεντρὶ τσ' ἃ μπᾶτε,
σὰν ἀποφᾶτε τὸ γκαρπό, τὸ δέντρι ἀλησμονᾶτε.»

Κωστῆς Γιαλούρης, ἐτῶν 45.

26.

Κάτου στὸ Δρακοπήγαδο, στοῦ Δράκου τὸ πηγάδι
μεταμορφώθη τὸ στοιχειό, γεναῖτσα ροῦχα βάνει,
γεναῖτσα πάει στὴν ἐκκλησιά, γεναῖτσα προστσυνάει,
γεναῖτσα παίρνει ἀντίδερο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρζι,
γεναῖτσα πάει τσαὶ κάθεται πάνου ἀπὸ τὸ πηγάδι.
Τοῦ Ρζήγα γυιὸς ἐπέρατσε στ' ἄλογο καβαλλάρης,
τοῦ Ρζήγα γυιὸς τὴν ἀρωτᾶ, τοῦ Ρζήγα γυιὸς τῆς λέει:
—«Τ' ἔχεις, κόρζη, τσαὶ θλίβεσαι πάνου ἀπὸ τὸ πη'άδι;»
—«Τὸ δαχτυλίδι μοὔπετσε στὸ μπάτο στὸ πηγάδι,
τσ' ὅποιος τὸ βρζεῖ τσαὶ πιάσει το, γεναῖκα θὰ μὲ πάρζει!»
Τοῦ Ρήγα ὁ γυιὸς κατέβητσε νὰ βρεῖ τὸ δαχτυλίδι.

Τριγύρου - γύρου ψάχατσε, τίποτις δὲν ἐβρῆτσε,
μόν' κοκκαλάτσα ἔβρζιστσε ἀπ' ἀντρειωμένοι πλάτες.
— «Ρῖξε, κόρη, τὴν ἄλυσος νὰ μ' ἀνεβάσεις πάνου.»
— «Μηγάρις λυγερζή 'μαι γὼ νὰ σ' ἀνεβάσου πάνου;
Γώ 'μαι στοιχειὸ τοῦ πη'αδιοῦ, γερεύου νὰ σὲ φάου.»
Τσ' ὁ νιὸς βαρζαναστέναξε μέσα ἀπὸ τὸ πη'άδι:
— «Τρζεῖς γυιοὶ 'καμεν ἡ μάννα μου, κανένας δὲν εὑρέθη.
Τὸν ἕνα τρώει ἡ φωτιά, τὸν ἄλλο τὸ ποτάμι
τσαὶ μένα τὸ βαρειόμερο δράκος ἀπ' τὸ πηγάδι!»

'Αμέρισσα τοῦ Κωστῆ, ἐτῶν 75.

Πολίτη, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 90 Β΄ καὶ Γ΄ παραλλαγή.

27.

Πᾶσα πουρνὸ ποὺ σηκωθοῦ, ἀνοίγει τὸ λουλούδι.
'Αφιγκραστῆτε νὰ σᾶς πῶ τῆς Σούσας τὸ τραγούδι.
'Η Σοῦσα ἦταν λυγερή, τὴν ἀγαποῦσαν οὖλοι,
ἀγάπα τὸν Σαρῆ - Μπαγλῆ χρόνους δεκατεσσάρους,
μ' ἀλήθεια τ' ἀδερφάκι της λείπει μὲ τοὺς κουρσάρους.
"Ενα πρωῒ σηκώθηκε, στὸ ξαύλι της καθίζει,
τσαὶ μὲ τὸ χρυσομάντηλο τὰ μάτια της σφοντζίζει.
'Η μάννα της τὴν ἀρωτᾶ τσ' ὁ τσύρης της τῆς λέει:
— «Τί ἔχει τὸ Σουσανάτσι μου καὶ κάθεται καὶ κλαίει;»
— «"Ονειρο εἶδα, μάννα μου, πικρό, φαρμακεμένο,
σὰ νἄρθε τ' ἀδερφάκι μου γυμνό, ξεσπαθωμένο!»
— «"Ονειρο εἶδες, Σοῦσα μου, ὄνειρο τσ' ἂς περάσει
τσ' ἐσένα τ' ἀδερφάτσι σου στὰ ξένα θὰ γεράσει.
"Ονειρο εἶδες, Σοῦσα μου, σὰν τὸ νερὸ ποὺ τρέχει,
τσ' ἐσένα τ' ἀδερφάτσι σου ἄλλη θὰ τὸ κατέχει.»
'Αποῦντο τὰ μεσάνυχτα, ποὺ οἱ πετεινοὶ λαλοῦσα,
ἀκούει τὶς πόρτες τσαὶ βροντοῦν, τσαὶ ξύπνησεν ἡ Σοῦσα.
— «Σήκου, Σαρημπαγλάτσι μου, τσαὶ σῦρε μὲς στὴ Χώρα,
τσαὶ ἦρθε ἡ γιαΐτία μου τσαὶ τί θὰ γίνου τώρα;
Σήκου, Σαρημπαγλάτσι μου, τσαὶ ἄντε μὲς στὸ κάστρο,
τσαὶ ἦρθε ἡ γιαΐτία μου τὴ νιότη μου νὰ χάσω.»
— «Σήκου, Σοῦσα μου, ἄνοιξε τσ' ἔμαι τσαὶ κορασμένες
τσ' ἀπὸ τὸ δρόμο τὸ μπολὺ ἔμαι τσαὶ διψασμένες!»
Τὸ μαστραπᾶ τοῦ ἔπιατσε τσαὶ τὸ νερὸ τοῦ βάνει.
Μὲ τ' ἄγριο τήνε θωρεῖ, μὲ τὸ καλὸ τὴ μπιάνει:
— «Ποιός ἔναι, Σοῦσα μ', ποιός ἔναι στὴ γκλίνη σ' ἀποκάτου;»
— «"Ονειρο ἔδες, ἀδερφέ, ἔτσι ἐφάνητσέ σου.
Νὰ μὴ θαρρεῖς, τσαὶ ξέρου γὼ τὶς τέχνες τὶς διτσές σου;»
Βγαίνει τ' ἀσημομάχαιρο ἀπ' τ' ἀργυρὸ φουκάρι,
στὸ στῆθος της τ' ἀποκουμπᾶ, μὲς στὴν καρδιὰ τὸ βάνει.
— «"Αχ, ἄσπλαχνε, δὲ μοὔδονες μιὰ μαχαιριὰ νὰ γιάνου,
μόν' μοὔδωτσες μὲς στὴ γκαρδιά, σκληρέ, γιὰ ν' ἀποθάνου;»

— «"Αντε, Σοῦσα, στὴ μάννα σου, νὰ γιάνει τὴ μπληγή σου
τσ' ἃ μπᾶν χίλια βενέτικα, τὰ δόνει τὸ πουλί σου.
Τσ' ἃ μπᾶν χίλια βενέτικα τσ' ἀκόμα πεντακόσα,
τὰ δόνει ὁ Σαρημπαγλῆς, ποὺ δὲ λυπᾶται γρόσα!»
— «Γιὰ πέστε τοῦ Σαρημπαγλῆ, σὰν ἔναι παλληκάρζι,
νὰ χτίσετε τὸ μνῆμα μου οὖλο μαργαριτάρζι!
Γιὰ πέστε τοῦ Σαρημπαγλῆ, σὰν ἔναι τσυπαρίσσι,
νὰ χτίσει πά στὸ μνῆμα μου μιὰ κρουσταλλένια βρύσι
τσ' ὅγοιος περάσει τσαὶ τὴ δεῖ, περάσει τσ' ἀρωτήσει,
ὁπὤχει φλόγα στὴ γκαρδιά, ἂς πιεῖ νερὸ νὰ σϐήσει.»

"Α τ' Παπαγληγόρη, ἐτῶν 75.

28.

'Αφ' ὅντες χτίστη ὁ οὐρανὸς τσαὶ θεμελιώθη ὁ κόσμος
τσαὶ γαϊτανώθ' ἡ θάλασσα τρζιγύρου μὲ τὴν ἄμμο,
τότες ἀγάπα νιὸς τὴ νιὰ τσ' ἡ μάννα του δὲ θέλει.
Γιὰ πέτ' ὁ νιὸς βαρζαρρωστᾶ τσαὶ νὰ 'ποθάνει θέλει.
Σῦραν τσαὶ φέραν τὸ γιατρὸ νὰ πεῖ τὴν ἐντολή του
τσαὶ τσεῖνες, σὰν τὲ λόγιαξε, τοῦτε τὸ λόο λέει:
— «Τοῦτες δὲν εἶν' ἀπ' ἀρρωστιά, μόν' εἶν' ἀπ' τὴν ἀγάπη.
Νὰ πᾶ νὰ τοῦ τὴ φέρετε, ἴσως τσαὶ τὲ μπροφτάσει!»
Γιὰ μπαίνει μπρὸς ἡ μάννα του τσαὶ πίσ' ἡ γιάδερφή του
τσαὶ πᾶνε νὰ τοῦ φέρουνε τὴν ἀγαπητιτσή του!
Πή'νε τσαὶ τὴν εὕρανε τσαὶ πλούμιζε μαντήλι,
μαντήλι πυκνοπλούμιδο τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα,
τὸ γκάμπο μὲ τὰ λούλουδα τσαὶ μὲ τὶς πρασινάδες.
— «Μωρ' στσύλα, μωρζὴ γιἄνομος, μώρ' θεοπαιδεμένη!
Τὸν ἀγαπᾶς τσοινώνηκαν, τσαὶ σοὺ πλουμιὰ γερεύεις;»
Γιὰ τριδιπλώνει τὸ πλουμὶ τσαὶ στὴ φωτιὰ τὸ ρίχτει.
— «Κάψε, φωτιά, τὰ δούλευα τόσοι μῆνες τσαὶ χρόνοι,
τσαὶ τώρα μ' ἀπανέϐηκαν τόσοι δαρμοὶ τσαὶ πόνοι!
Κάψε, φωτιά, τὰ δούλευα τσαὶ τἄχου δουλεμένα,
νὰ πάου γιὰ τὸν ἀγαποῦ, ποὺ χάνεται γιὰ μένα!»
Γιὰ μπαίνει μπρὸς ἡ μάννα του τσ' ἡ ἀδερφή του πίσου
τσαὶ μὲς στὴ μέση ἡ γιἄτυχος ἡ ἀγαπητιτσή του.
Καθοὺς τὴν ἔδε ἀπὸ μακρζά, τοῦτε τὸ λόγον ἔπε:
— «'Ανέϐα τὴν ἀσκάλα μας τσαὶ φίλα με στὸ στόμα
τσαὶ στσῦψ', ἀγάπη μου γλυτσά, νὰ σὲ φιλοῦ στ' ἀχείλι.
Βγάλε τὰ παπουκάτσα σου τσ' ἀκούμπησε στὸ στρῶμα,
γιὰ νὰ σοῦ ποῦ, ἀγάπη μου, δυὸ λόγια μὲς στὸ στόμα!
Σὰν ἀποθάνου, μάτια μου, πιάσε σαϐάνωσέ με,
ἄνοιξε τὴ γκασσέλα μου τσαὶ μορφοστόλισέ με.
Τσαὶ βάλε μου τὸ ἕνα μου τσαὶ βάλε μου τὸ ἄλλο,
ὁποὺ μοῦ καταρζόσουνε στὸν "Αδη νὰ τὰ βάλω!
Τσαὶ σὰν ἰδεῖς τσ' ἔρθ' ὁ παπᾶς, γιὰ νὰ μὲ θυμιατίσει,
τότες τσαὶ ἡ γιἀγάπη μας θὰ μᾶς ἀποχωρζίσει!

Τσαὶ σὰ θὰ μὲ περάσουνε ἀπὸ τὴ γειτονιά σου,
ἔβγα κουρφὰ 'π' τὴ μάννα σου τσαὶ τράβα τὰ μαλλιά σου!
Σὰ δεῖς τσαὶ μὲ περάσουνε ψάλλοντας οἱ παπάδες,
ἔβγα κουρφὰ 'π' τὴ μάννα σου τσ' ἄναψε δυὸ λαμπάδες.
Τσαὶ σὰν ἰδεῖς τσαὶ πᾶνε με στῆς ἐκκλησᾶς τὴ μπόρτα,
σοῦρε λιγνὴ ψιλὴ φωνή, νὰ μαραθοῦν τὰ χόρτα!
Τσαὶ σὰν ἰδεῖς τσαὶ πᾶνε με στῆς ἐκκλησᾶς τὴ μέση,
σοῦρε ψιλὴ λιγνὴ φωνή, ἡ στσέπασι νὰ πέσει.
Σὰ δεῖς τσαὶ θὰ μοῦ ρζίξουνε τὸ χοῦμα πά στὰ μάτια,
τράβα τὰ μα'ουλάτσα σου τσαὶ κάμε τα κομμάτια.
Τσαὶ σὰν ἰδεῖς τσαὶ ρζίξει μου, κόρζη, ὁ παπᾶς τὸ λάδι,
κλάψε τσαὶ πές: 'Αλλοίμονο! κρζῖμας τὸ παλληκάρζι!
Σὰ σοῦ τὰ φέρζει ἡ μάννα μου τὰ κόλλυβά μου, φᾶτα!
τσαὶ νὰ φωνάξεις δυνατά: Κρζῖμας τὸ νιὸ π' μ' ἀγάπα!»
—«Σὰ μοῦ τὰ φέρζ' ἡ μάννα σου, στὴ γῆς θὰ τὰ σκορπίσου
τσαὶ θὰ φωνάξου δυνατὰ τσ' ἀπὲ θὰ ξεψυχήσου.»

'Αμέρισσα τ' Κωστῆ, ἐτῶν 75.

Passow 377 καὶ 397 παραλλαγαί.

Δ. Παπαγεωργίου, 'Ιστορία Σκύρου ἀριθ. 2, σελ. 149.

29.

"Ενα καράβι ἄραξε στοῦ βασιλιᾶ τὴ μπόρτα
τσ' ὁ βασιλιᾶς δὲν ἦταν τσεῖ, μόν' τρεῖς βασιλοπούλες.
Ἡ μιὰ τσεντᾶ τὸν οὐρανό, ἡ γιάλλη τὸ φεγγάρι,
ἡ γιάλλη ἡ μικρότερη τσεντᾶ τὸν "Αη Γιάννη.
—«Τσέντα το, κόρη, τσέντα το τοῦ ράφτη τὸ μαντήλι
τσαὶ γίμοσ'το γαρυόφαλλα τσαὶ πέψ' το στ' ἀργαστήρι.
Τσ' ἃ δὲν εὑρεῖς τὸν ἴδιονα, θὰ βρεῖς τὸ μαθητή του
τσαὶ πέψ' του χαιρετίσματα ἀπὸ τὴ σαστιτσή του.

Μαριγὼ τ' Κυριαζῆ, ἐτῶν 50.

30.

"Ενα Φραγκάκι ἀπ' τὴ Φραγκιὰ
μοῦ μήνυσε πὼς μ' ἀγαπᾶ.
Μοῦ στέλνει χτένι καὶ γυαλὶ
κι' ἕνα μαντήλι κανελλί.
Τὸ χτένι νὰ χτενίζομαι
καὶ τὸ γυαλὶ νὰ βλέπω
καὶ τὸ μαντήλι νὰ φορῶ
καὶ κεῖνον ν' ἀπαντέχω.

Φανὴ Παπαδούκα, ἐτῶν 75.

'Ανέκδοτος συλλογὴ Κου Γ. Παπαεμμανουήλ.

31.

Σημαίνει ὁ Θιός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνει ὁ κόσμος οὖλες,
σημαίνει τσ' ἡ 'Αγιὰ Σοφιὰ τὸ μέγα μαναστήρι!

Μάννα ἕνα γυιὸν ἐστόλιζε τὸ Σάββατο τὸ βράδυ
τσαὶ τὸ πρωὶ τὴ Τσυριατσὴ πά νὰ τὲ μεταλάβει.
Τοῦ βάνει τὰ λινὰ μπροστὰ τσαὶ τὰ βελοῦδα πίσω.
Μπροστὰ πάει ἡ μάννα του τσαὶ πίστα ἡ γιάδερφή του
τσαὶ μὲς στὴ μέσ' ὁ Κωσταντῆς σὰ φύλλο μαραμένο!
Στὸ δρόμο ὅπου πήγαιναν, οἱ ἐκκλησιὲς χαλοῦσαν,
τσ' ἀπὸ τὴν "Αγια Τράπεζα ἀρχίζαν τσαὶ μιλοῦσαν!
Τσαὶ σὰν ἐπῆγαν τσεῖ κοντὰ στῆς ἐκκλησιᾶς τὴ μπόρτα,
τὰ μάρμαρα σαλέψανε τσαὶ οἱ κολῶνες σῶνται
τσαὶ τ' "Αγιο Πνέμα μίλησε μέσ' ἀπὸ τ' ἄϊ δῆμα:
— «Ποῦ πᾶς, μωρέ, ποῦ πᾶς, Ὀβριέ, στσυλὶ μαγαρισμένο,
νὰ μαγαρίσεις ἐκκλησά, νὰ γιώσεις ἄϊ δῆμα;»
Ἡ μάννα τ' ἀπονέκρωσε τσ' ἡ ἀδερφὴ τοῦ λέει:
— «Γιὰ πές μας, πές μας, Κωσταντῆ, πές μας, μολό'ησέ μας,
ποῦ πῆγες τσαὶ μαγάριτσες τσ' ἔσαι μαγαρισμένες;»
— «Μάννα, στὸ ἔβγα τ' Ἀπριλιοῦ τσαὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ Μάη
πανηγυράτσι γίνονταν τ' "Αη Γιωργιοῦ στὴ Στσοῦρος.
Τὸ ψυχομέτρι ἦταν πολὺ κι' ὁ τόπος ἦταν λίγος.
"Ολοι τοὺς μαύρους δέσανε σὲ δάφνες, σὲ μυρσίνια
τσαὶ γὼ τὸ μαῦρον ἔδεσα σὲ μιᾶς ξαθῆς τὸ μνῆμα!
Τσ' ὁ μαῦρος μ' ἤτανε τρελλός, τρελλὸς τσαὶ σκανταλιάρης,
δόνει κλωτσὰ τοῦ μνημοριοῦ τσαὶ τὸ πλατσί του βγαίνει.
Μέσα κόρη τσοιμώτανε τριοῦ μεροῦ θαμμένη,
τριοῦ μεροῦ, τριοῦ νυχτιοῦ ἦτον ἀποθαμένη.
"Εστραφτε, ὡς στράφτει Αὐγερινὸς τσ' ἔλαμπ', ὡς λάμπ' ὁ ἥλιος.
Λάμπανε τὰ δαχτύλια της ἀπὸ τὰ δαχτυλίδια
τσ' ἡ τραχηλιά της ἔλαμπε ἀπ' τὰ μαργαριτάρια!
'Ετσεῖ 'στσυψα τσαὶ φίλησα ματάτσ' ἀραχλιασμένα,
μάννα μου, τσαὶ μαγάρισα τσ' εἶμαι μαγαρισμένες!»
— «Γυιέ μου, σένα τὸ κρῖμα σου συχωρεμὸ δὲν ἔχει!
Τὸ δρόμο τοῦτο ποὔπιασες, τὸ ράσο σ' ἀπαντέχει.»

'Ελένη Βαμβακερίδου, ἐτῶν 80.

'Απὸ ἀνέκδοτον συλλογὴν Κου 'Εμ. Βαμβακερίδη.

Παραλλαγή: Νικ. Πέρδικα, Σκυριανὰ Τραγούδια σελ. 14.

32.

Τρεῖς ἀντρειωμένοι ἔτανε στὴ γῆς, στὴν οἰκουμένη.
Τὸν ἕνα λέν 'Αχτιανό, τὸν ἄλλονε Ταρτάρη,
τὸν ἄλλον 'Ιμπραὴμ 'Αγᾶ, τῆς Κρήτης τὸ καμάρι.
Τόσο πολὺ ἀγαπιότανε περίσσα τσαὶ μεγάλα,
σὰν νᾶταν ἀπὸ μιὰ τσοιλιὰ τσαὶ τρῶγαν ἕνα γάλα.
'Αντάμα τρῶν τσαὶ πίνουνε, ἀντάμα τρα'ουδοῦνε,
ἀντάμα πᾶνε στὸ γιαλὸ τσ' ἀργεροκολυμποῦνε.
— «"Αντε νὰ πᾶμε, βρὲ παιδιά, νὰ φᾶμε τσαὶ νὰ πιοῦμε,
στῆς ἀγαποῦς τὸ πήδημα. ἐτσεῖ θὰ παινευτοῦμε!»
'Επήδησε ὁ 'Αχτιανὸς τσαὶ πήδησε ὡς τὸ δέκα.

— «Δὲ θέλου γὼ παινέματα τσ' οὔτ' ὤμορφη γεναῖκα.»
'Επήδησεν ὁ Τάρταρης τσαὶ πῆε ὥς τὸ στῦλο!
Πήδησε τσ' ὁ 'Ιμπραὴμ 'Αγᾶς τσαὶ πῆγε ὥς τὴ βρύσι
τσαὶ στάθη τὸ κορμάτσι του ὡσὰν τὸ τσυπαρίσσι.
'Απηλογᾶτ' 'Αχτιανὸς τσαὶ λέει τοῦ Ταρτάρη,
νὰ τένε θανατώσουνε, γιατ' ἔναι παλληκάρι.
— «Σὰ μ' ἀγαπᾶς, Μπραὴμ 'Αγᾶ, ρῖξε την τὴν πιστόλα
τσαὶ γὼ μπαρούτι σοῦ κρατοῦ νὰ τὴ γιμόσεις τσ' ὅλα!
Σὰ μ' ἀγαπᾶς, Μπραὴμ 'Αγᾶ, ρῖξε την τσαὶ τὴν ἄλλη
τσαὶ γὼ μπαρούτι σοῦ βαστοῦ νὰ τὴ γιμόσεις πάλι!
Σὰ μ' ἀγαπᾶς, Μπραὴμ 'Αγᾶ, ρῖξε τὴν καραμπίνα
τσαὶ γὼ τουφέτσα σοῦ βαστοῦ, ὅσα σοῦ κάνουν χρεία.
Νταγιάντα, βρὲ Μπραὴμ 'Αγᾶ, σὰν ἔσαι παλληκάρι,
θὰ σοῦ τὴ φᾶμε τὴ ζωὴ ἐγὼ μὲ τὸν Ταρτάρη!»
— «Βρὲ μπουνταλᾶ! τσαὶ μπουλαστὴ τσαὶ παλιομουχαμέτη,
αὐτὰ τὰ λόγια ποὺ μοῦ λὲς δὲν τἄχου κασσαβέτι!»
— «Τσαὶ πῶς μοῦ λὲς νὰ νταγιαντοῦ τσαὶ πῶς νὰ νταγιαντήσου;
"Εν' τὰ πιστόλια μου ἀδειανά, στάσου νὰ ντὰ γεμίσου.
Τσαὶ πῶς μοῦ λὲς νὰ νταγιαντοῦ μὲς στὸ στενὸ σοκάτσι;
Δὲν ἔχου στὴ μεσίτσα μου οὔτε ἕνα σουγιαδάτσι.»
Τρεῖς κουμπουριὲς τοῦ δώσανε μὲ ἀσημένια βόλια.
'Η μιὰ τὲ μπῆρε στὴ γκαρδιά, ἡ γιἄλλη μὲς στὸ στόμα
τσ' ἡ γιἄλλη ἡ φαρματσερὴ τὲ μπῆρε στὰ πλεμόνια.
Τ' 'Αχτιανοῦ ἡ ἀδερφὴ στὸ παρεθύρι βγαίνει,
κρεμάει τὰ ξαθὰ μαλλιὰ τσαὶ κάθεται τσαὶ κλαίει:
— «Μπραὴμ 'Αγᾶ λεβέντη μου, μπέη τσαὶ μαχαιρᾶ μου,
ὁποὺ σὲ θανατώκανε κοντὰ στὴ γειτονιά μου!
Μπραὴμ 'Αγᾶ λεβέντη μου, σὲ πόνεσ' ἡ καρδιά μου,
ὁποὺ σὲ θανατώκανε τ' ἀδέρφια τὰ δικά μου!
Μπραὴμ 'Αγᾶ λεβέντη μου, μὲ τὸ μακρὺ τσιμπούτσι,
πῶς ἔταν τσαὶ δὲ μπρόβαλες σήμερα στὸ Γιουμπούτσι;»

† Καλὴ τ' Τασσοῦ.

33.

Μιὰ μάννα εἶχε ὤμορφη ἀρχοντοθυγατέρα,
ὁ ἥλιος δὲν τὴν ἔβλεπε καὶ νύχτα καὶ ἡμέρα,
τὴν ἔλουζε, τὴ χτένιζε μὲ φιλντισένιο χτένι,
στὰ πούπουλα τὴ γκοίμιζε τὴ μοσχαναθρεμμένη.
Ἦρθε καιρὸς ποὺ πέθανε ἡ μάννα ἡ καϋμένη,
ἔμειν' ἡ κόρη ἔρημη, ἔμειν' ἀρφανεμένη.
Τσαιρὸς πολὺς δὲν πέρασε τσ' ὁ τσύρης της παντρεύτη,
πῆρε γεναῖκα μιὰν ὀχιά. Τὴν ἔβαζε νὰ νέθει,
τῆς δίνει κρίθινο ψωμὶ καὶ τὸ νερὸ μετροῦσε.
Εἶχε δυὸ κόρες ποὺ πολὺ πολὺ τὶς ἀγαποῦσε!
Αὐτὲς τὶς ἔντυνε καλὰ ροῦχα καμαρωμένα,
τῆς ὀρφανῆς τὰ πέταξε, τῆς βάζει ξεστσισμένα.

Τῆς βγάζει ἀπὸ τὰ δάχτυλα τ' ἀργυροδαχτυλίδια,
τῆς κόβει τὰ ξαθὰ μαλλιά, τῆς κεφαλῆς στολίδια.
Τῆς λέει: «Εἶσαι ὀρφανή, στὸ γκόσμο δὲ θὰ βγαίνεις.
Σοῦρε νὰ πᾶς στὸ μαγερειὸ καὶ δούλα μας νὰ γένεις.»
Τὴ μπαίρνει τὸ παράπονο, μὲ τὴ γκαρδιὰ καμένη
τσινάει τὰ μεσάνυχτα, στὸ τσοιμητήρι μπαίνει.
Πασκίζει μὲ τὰ χέρια της τὴ μπλάκα νὰ σηκώσει,
κλαίει, φωνάζει, δέρνεται, πῶς νὰ τὸ φανερώσει.
— «Σήκω, μαννούλα μ', ἀπ' τὴ γῆς, σήκω τσαὶ ἄκουσέ με,
ποὺ ξένη μάννα ἔκαμα, τσαὶ παρηγόρησέ με.
Ποὺ ξένες ἔκαμα ἀδερφὲς καὶ ξένη μὲ φωνάζουν,
μὲ δέρνουν μὲ τὰ λόγια τους, μὲς στὴν καρδιὰ μὲ σφάζουν.
Ὅλες οἱ νιὲς στὴν ἐκκλησιὰ πηγαίνουν στολισμένες,
μαννοῦλες ὅλες ἔχουνε καὶ πᾶν καμαρωμένες.
Ἐγὼ δὲν ἔχω νὰ ντυθῶ, ν' ἀλλάξω φουστανάκι,
μένω στὸ σπίτι μοναχή, ποτίζομαι φαρμάκι.
Πᾶρε με, μάννα μ', πᾶρε με μὲς στὸ δικό σου στρῶμα,
τῆς μάννας εἶν' ἡ ἀγκαλιὰ γλυκειά, τσ' ἂς εἶν' στὸ χῶμα!»
Ἀπ' τὰ πολλὰ τὰ δάκρυα τσ' ἀπ' τὴ μπολλὴ λαχτάρα
ἡ πλάκα ὅλη σείστηκε κι' ἀκούστη μιὰν ἀντάρα:
— «Ἄειντε, παιδί μου, στὸ καλό, πήγαινε στὴν εὐχή μου,
μὴ γκλαῖς καὶ μὴ βαρυγκομᾶς, καὶ τὄχω στὴ ψυχή μου.
Ἄειντε, παιδί μου, στὸ καλό, πήγαινε στὴ δουλειά σου
κι' αὔριο βράδυ θὲ νὰ δεῖς ὅ,τι ποθεῖ ἡ καρδιά σου!»
Κεῖνο τὸ βράδυ καὶ χαρὰ γινότανε στὴ μπόλι,
εἶχε χορὸ ὁ βασιλιᾶς, μικροί, μεγάλοι, ὅλοι.
Ἐπήγαινε κι' ἡ μητρυιὰ μὲς στὰ χρυσᾶ ντυμένη.
Εἶχε μαζὺ τὶς κόρες της, ἡ ὀρφανούλα μένει.
Τὴ μπαίρνει τὸ παράπονο, μπαίνει μὲς στὸν ὀντᾶ της.
Πάνου στὸ μαξιλάρι της βρίσκει τὴ φορεσά της.
Λούστη, στολίστη κι' ἄλλαξε καὶ βάζει τὸ στεφάνι,
κάνει τὸ σύννεφο ἄλογο καὶ στὸ παλάτι φτάνει.
Στὴ σκάλα ποὺ ἀνέβαινε, ρόδα καὶ κρίνοι ἀφήνει
κι' ὅταν ἐμπῆκε στὸ χορό, λάμψι μεγάλη χύνει.
Ἐσώπασαν τὰ ὄργανα, στέκουν καὶ τὴ γκυττάζουν.
— «Ποιά νᾶναι», λέει ἡ μητρυιά, «ποὺ ὅλοι τὴ θαυμάζουν;»
Κι' ὅταν τὴν εἶδ' ὁ βασιλιᾶς, χάνει τὸ λογικό του.
Νὰ πάει κοντά της γύρεψε, μὰ χάθηκε ἀπ' ἐμπρός του.
Κι' ἀπ' τὴ μπολλὴ τὴ βία της μὴν τὴν ἰδεῖ ἕνα μάτι,
πέφτει τὸ πασουμάκι της στὸ κάτω σκαλοπάτι.
Τρέχει τ' ἁρπάζει ὁ βασιλιᾶς. Θαυμάζει τέτοια χάρι,
ποτέ του δὲν εἶχεν ἰδεῖ τέτοιας λογῆς ποδάρι!
Δούλους καὶ σκλάβους πρόσταξε τόπο νὰ μὴν ἀφήσουν,
ὄρη, λαγκάδια καὶ βουνὰ ὅλα νὰ τὰ γυρίσουν.
Μὴν εἶναι νύφη τοῦ γιαλοῦ, μὴν εἶναι νεραΐδα;
Ποιά μάννα τὴν ἐγέννησε καὶ ποιάν ἔχει πατρίδα;
Νὰ πάρουν τὸ πασούμι της κι' ὅτινος θέλει μπαίνει,

γεναῖκα του θὲ νὰ γενεῖ καὶ ταῖρι του θὰ γένει!
Ὅλος ὁ κόσμος τὄβαλαν, φτωχὲς κι' ἀρχοντοποῦλες,
ἡ μητρυιὰ κι' οἱ κόρες της, δὲν ταίριαζε σὲ οὔλες.
Τότ' ἀρωτοῦν τὴ μητρυιά, κόρη μὴν ἔχει ἄλλη,
τὸ πασουμάκι καὶ αὐτὴ στὸ πόδι της νὰ βάλει.
Καὶ κείνη ἀποκρίθηκε, μὲ βιὰ ἀπηλογᾶται:
— «Κόρη δὲν ἔχου ἄλλη καμμιὰ καὶ μὴ χασομερᾶτε.»
Κεῖνοι τὴν ἐκατάλαβαν καὶ δὲν τὴν ἐπιστέψαν,
ψάχνουν ἐδῶ, ψάχνουν ἐκεῖ, τὴ βρίσκουν μὲς στ' ἀμπάρι.
Τῆς τὸ φοροῦν καὶ ταιριαστὸ τῆς ἦρθε στὸ ποδάρι!
Ἀμέσως τὴν ἐπήρανε, στὸ βασιλιᾶ τὴ μπᾶνε.
Ἡ μητρυιὰ κι' οἱ κόρες της ἀπ' τὸ φαρμάκι σκᾶνε.
Κι' ὅταν τὴν εἶδε ὁ βασιλιᾶς, ἐμπρός της γονατίζει,
γυναῖκα του τὴν ἔκανε, τὸ θρόνο τῆς χαρίζει.

Ζαχαρούλα Μιχαηλίδου, ἐτῶν 68.

34.

Μιὰ λυγερή, μιὰν ὥμορφη, μιᾶς χήρας θυγατέρα
χρυσάφιν ἐκαλάμιζε τσαὶ σύρμα μασουρίζει
τσαὶ στὸν ἀφρὲ τῆς θάλασσας πάει τσαὶ περαματίζει.
Τσαὶ τσεῖ ποὺ περαμάτιζε, πύργος ἐθεμελιώθη,
πύργος τσαὶ σιδερόπεργος μολυβοστσεπασμένες,
τσαὶ μέσα κόρη κάθεται τσαὶ τὰ φλουριὰ ἁρμαθιάζει.
Ἁρμάθιαζε, ξαρμάθιαζε, δέκα ἀράδες κάνει,
τοὺς ἔξε βάνει στὸ λαιμό, τοὺς τέσσερις στὰ χέρια,
τσαὶ μὲ τὸν ἥλιο μάλλωνε τσαὶ μὲ τὸν ἥλιο λέει:
— «Γιὰ ἔβγα, ἥλιε, γιὰ νὰ βγοῦ, γιὰ λάψε, γιὰ νὰ λάψου,
γιὰ ἔβγα σὺ τὸ ταχυνὸ νὰ κάψεις τὰ χορτάρια,
νὰ βγοῦ τσαὶ γὼ τὴν Τσυριατσὴ νὰ κάψου παλληκάρια.»

Παπαδιὰ τ' Καρεφύλλη.

Παραλλαγαί: Πολίτη, Ἐκλογαὶ ἀριθ. 98. Passow 537.

35.

Μιὰ λυγερή, μιὰν ὥμορφη, μιᾶς χήρας θυγατέρα
χρυσάφιν ἐκαλάμιζε τσαὶ σύρμα μασουρίζει.
Στοὺς οὐρανοὺς τὸ διάζεται, στοὺς κάμπους τὸ τυλίζει
τσαὶ στὸν ἀφρὲ τῆς θάλασσας πάει τσαὶ περαματίζει.
Τσαὶ τσεῖ ποὺ περαμάτιζε τσαὶ ποὺ περαματίζει,
γιανίτσαρης τὴν ἀπαντᾶ, γιανίτσαρης τῆς λέει:
— «Κόρη μου, δὲ μπαντρεύεσαι, δὲ μπαίρνεις μέναν ἄντρα;»
— «Μωρ' ἀστοχιὰ στὰ λόγια σου τσ' ἡ γλῶσσα σου νὰ πέσει,
ποῦν' ἄντρας μου στὴ ξενητειὰ τσαὶ λείπει δέκα χρόνια,
τσ' ἀκόμα δυὸ θὰ καρτεροῦ, τσαὶ θὰ καλογερέψου!»
— «Κόρη μ', ἐγώ 'μ' ὁ ἄντρας σου τσαὶ γώ 'μαι ὁ καλός σου!»
— «Σὰν εἶσαι σὺ ὁ ἄντρας μου, σὰν εἶσαι ὁ καλός μου,
πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ, σημάδια τοῦ κορμιοῦ μου.»

— «Ἔχεις κλῆμα στὴ μπόρτα σου, κολώνα στὴν αὐλή σου·
ἔχεις ἐλιὰ στὸ μάγουλο, ἐλιὰ στὴν ἀμασκάλη,
καταμεσῆς στὸ στῆθος σου τ' ἄστρι τσαὶ τὸ φεγγάρι.»

Μαριγὼ τ' Γεώρ' τοῦ Δ'μήτρη, ἐτῶν 53.

Παραλλαγαί: Πολίτη, Ἐκλογαὶ ἀριθ. 84. Passow 443.

36.

Μιὰν ἡμέρα εἶχα σκόλη
καὶ κατέβαινα ἀπ' τὴν πόλι,
μπαίνω σ' ὥριο περιβόλι,
δάφνη μὲ μηλιὰ μαλλώνει.
— «Δάφνη, πῆρες μου κλωνάρι!»
— «Ὄχι, μὰ τὸν Ἄη Γιάννη!
Ἂν σοῦ πῆρα γὼ κλωνάρι,
νὰ μὲ πάρει τὸ ποτάμι,
νὰ μὲ πάει εἰς τὴ δύσι,
κάτω στοῦ παπᾶ τὴ βρύσι,
κεῖ ποὺ πλένουν, κεῖ π' ἁπλώνουν
καὶ στὴ μπλάκα τὰ πλακώνουν
λεύτερες καὶ παντρεμένες
κι' ὅλο μισοβλοημένες.»
Κόρη κάτω ἀπὸ τὴ μπλάκα
χρυσὸ γαϊτανάκι πλέκει.
— «Σὰν τὸ πλέξεις, σὰν τὸ σώσεις,
κόρη, τίνος θὰ τὸ δώσεις;»
— «Θὰ τὸ δώσω τοῦ καλοῦ μου
καὶ τοῦ ἀγαπητικοῦ μου,
νὰ τὸ βάλει στ' ἅρματά του,
εἰς τὰ σπαθομάχαιρά του.»

Καλλιόπη Καραγιαννίδου, ἐτῶν 58.

Ἀπὸ Ἀνέκδοτον Συλλογὴν Κου Γ. Παπαεμμανουήλ.

Παραλλαγή: Passow 616.

37.

Ἕνα Σαββάτο βράδυ, μιὰ Τσυρζατσὴ πρωΐ
πῆγα νὰ σεργιανίσω κά στὴν Ὀβριατσή.
Βρίσκου μιὰν Ὀβριοπούλα τσαὶ λουζότανε,
μὲ διαμαντένιο χτένι χτενιζότανε
τσαὶ μ' ἀργυρὸ λεγένι περεχυνότανε.
— «Ἔρχεσ', Ὀβριοπούλα, νὰ γίνεις Χριστιανή,
νὰ λούζεσαι Σαββάτο, ν' ἀλλάζεις Τσυρζατσὴ
τσαὶ νὰ μεταλαβαίνεις πᾶσα Χριστοῦ Λαμπρή;»
— «Μάννα, Ρωμιὸς μὲ θέλει νὰ γίνου Χριστιανή,
νὰ λούζομαι Σαββάτο, ν' ἀλλάζου Τσυρζατσὴ
τσαὶ νὰ μεταλαβαίνω πᾶσα Χριστοῦ Λαμπρή.»

—«Κάλλιο νὰ σὲ δοῦ, κόρη, στοῦ Τούρκου τὸ σπαθὶ
πέρζι τὸ λόγο ποῦπες, νὰ γίνεις Χριστιανή,
Ρωμιὸ νὰ πάρζεις ἄντρα, ν' ἀλλάζεις Τσυρζατσὴ
τσαὶ νὰ μεταλαβαίνεις πᾶσα Χριστοῦ Λαμπρή.»
—«Καρτέρεψε, Ρωμιέ μου, νὰ πά νὰ στολιστοῦ,
νὰ βάλου τὰ χρυσά μου νὰ σὲ στεφανωθοῦ.
Μὴ μπᾶς τσαὶ μὲ περάσεις ἀπ' τὴν Ὀβρζιατσή,
νὰ μὴ μὲ δεῖ ἡ μάννα μου τσαὶ μαχαιροσφα'ῆ.
Μὴ μπᾶς τσαὶ μὲ περάσεις ἀπὸ τὴ Μανωλιά,
γιὰ θὰ μὲ δεῖ πατέρας μου, πολλὰ ποὺ μ' ἀγαπᾶ.
Μόν' σῦρε βάφτισέ με κάτου στὴ μΠαναγιὰ
τσαὶ βγάλε τ' ὄνομά μου Μαρζὰ τσ' Ἀναστασιά.»

Παπαδιὰ τ' Καρεφύλλη, ἐτῶν 73.

Παραλλαγή: Passow 588.

38.

"Οντες ἤμονε μικράτσι,
φύλαγα ἕνα ἀμπελάτσι
τσ' ἔρθανε τρζεῖς κορασίδες
νὰ μοῦ κλέψουν τὶς σταφίδες.
Παίρνου τὸν ἀπάνου γῦρο,
νὰ τὶς πιάσου νὰ τὶς δείρω.
Πάου μπλέκου μὲς στὸ βάτο,
οὔτ' ἀπάνου οὔτε κάτω.
Ἔρχεται ἡ μιὰ τραβᾶ με
τσαὶ ἡ γιάλλη ξεκουντᾶ με,
κοντοζύγωσε τσ' ἡ γιάλλη
μὲ τὴ ράβδα τὴ μεγάλη.
Τσαὶ μοῦ δώσανε χαστούτσα
μὲ τοῦ φράχτη τὰ παλούτσα.
Δὲ μοῦ δώσανε πολλές,
πεντακόσες τσαὶ καλές.
Τσαὶ μοῦ κάναν τὰ πλευρά μου
μαλακὰ σὰν τὴν τσοιλιά μου.

Ἄ τ' Ἀπᾶ, ἐτῶν 75.

Δημ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς Σκύρου ἀριθ. 8, σελ. 153.

39.

Ὤμορφος νιὸς ψυχομαχᾶ στοῦ καραβιοῦ τὴ μπλώρη.
Δὲν ἔχει μάννα νὰ τὲ γκλαίει, τσύρη νὰ τὲ λυπᾶται,
μήτ' ἀδερφὴ μήτ' ἀδερφὸ νὰ τὲ ψυχοπονᾶται.
Ἀναύκληρες τοῦ ἔλεγε μὲ τὸ γκαραβοτσύρη:
—«Γιὰ σήκου, ναύτη μου καλέ, πρῶτε τοῦ καραβιοῦ μου,
νὰ κουμπασάρεις τὸν τσαιρό, νὰ βγοῦμε σὲ λιμνιῶνα.»
—«Ἐγὼ σᾶς λέου δὲν μπορῶ, τσαὶ σεῖς μοῦ λέτε σήκου.
Γιὰ δῶστε μου τὴ χάρτα μου τσαὶ τ' ἀργυρὸ κουμπάσο,
νὰ κουμπασάρω τὸν τσαιρό, νὰ βγοῦμε σὲ λιμάνι.

Δεξιὰ ρῖξτε τὴν ἄγκυρα, ζερβὰ τὸ παλαμάρι,
νὰ πᾶν οἱ ναῦτες γιὰ νερὸ τσαὶ τὰ παιδιὰ γιὰ ξύλα.
Τσαὶ σὰ μποθάνου, θάψτε με κάτου στὸ περιγιάλι,
νά 'ρχονται οἱ θαλασσινοὶ νὰ λὲν τὸ ἔγια - λέσσα.»

† Φανὴ χήρα Παπαδούκα.

Παραλλαγή: Passow 391α.

40.

Μιὰ κόρζη ἐκαυτσήστητσε τὸ Χάρο δὲ φοβᾶται.
Χάρος πουλάτσι γίνεται, μπαίνει ἀπ' τὸ παρεθύρι
τσαὶ πῆγε τσαὶ σαΐτεψε μικρὰ ρεβωνιασμένη,
τοῦ Κωνσταντίνου τὴ γκαλὴ τὴ ρεβωνιαστιτσή του.
'Η μάννα της μπαινόβγαινε μὲ τὰ μαλλιὰ στὸ χέρζι.
— «Ποθαίνεις, θυγατέρα μου, τσαὶ τί μοῦ παραντζέλνεις;»
— «Μάννα, σὰν ἔρθ' ὁ Κωσταντῆς ὁ ρεβωνιαστικός μου,
στρῶσε του τάβλα θλιβερζή, μαῦρο μαντήλι ἐμπρός του,
τσ' ἂς εἶν' τσαὶ τὸ ποτήρζι του μαῦρο τσ' ἀραχλιασμένο!»
'Ακόμα ὁ λόγος ἔστετσε τσ' ἡ συντυχιὰ κρατοῦσε,
τσ' ὁ Κωσταντῆς ξανάφανε πά σὲ ψηλὸ λαγκάδι,
μ' ἑξῆντα πέντε ἄρχοντες τσαὶ μὲ πολλὰ λαβοῦτα.
— «Γιὰ πάψτε τὰ λαβοῦτα σας τσαὶ σιγανὰ οἱ φωνές σας,
στῆς πεθερᾶς μου τὴν αὐλὴ χρζυσὸς σταυρὸς ἐστέτσει.
Γιὰ πεθερός μ' ἀπέθανε, γιὰ πεθερά μ' ἐχάθη,
γι' ἀπ' τὰ γυναικαδέρφια μου κανένας ἐσκοτώθη.»
Πά στ' ἄλογό τ' ἀνέβητσε, στοὺς κάμπους κατεβαίνει.
Γιὰ σὰν ἐπῆγε τσεῖ κοντά, κοντὰ στὸν Ἅη Γιάννη,
βρζίστσει τὸ μπρωτομάστορζη τσαὶ πελεκᾶ τὸ μνῆμα.
— «Πές μου, νὰ ζήσεις, μάστορζη, τίνος ἔναι τὸ μνῆμα;»
— «Ἔλεγα, στρατιώτη μου, νὰ μὴ μ' ἀνερωτήσεις,
μὰ τώρα ποὺ μ' ἀρώτησες, θὰ σοῦ τὸ μαρτυρήσου.
Τοῦ Κωσταντίνου τῆς καλῆς, τῆς ρεβωνιαστιτσῆς του!»
Φοροῦσε στὸ δαχτύλι του ἀργεροδαχτυλίδι,
στ' ἀχείλι του τ' ἀπόσυρε τσαὶ βγῆτσε ἡ ψυχή του.
Ἕνας παπᾶς τοὺς ἔψαλε, σ' ἕνα μνῆμα τοὺς βάνει.
Στὸ νιὸ φυτρώνει κάλαμος, στὴ νιά 'να τσυπαρζίσσι.
Κάθε σκολή, κάθε Λαμπρή, κάθε καλὴν ἡμέρα,
ἀπολυγᾶ ὁ κάλαμος, φιλᾶ τὸ τσυπαρζίσσι.
Πουλάτσι πῆγε κι' ἔκατσε ἀπά στὸ τσυπαρζίσσι,
δὲν τσελαηδοῦσε σὰν πουλί, νὰ λέει σὰν ἀηδόνι,
μόν' ἐτσελάηδει τσ' ἔλεγε μ' ἀνθρωπινὴ λαλίτσα:
— «Ποιός ἔδε τέτοιο θάμασμα, ποιός ἔδε τέτοιο θᾶμα!
Τσ' ἃ δὲ φιλιῶνται ζωντανοί, φιλιῶνται ἀπεθαμένοι.»

'Αμέρισσα τ' Κωστῆ.

Πολίτου, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 217 παραλλαγή.
Passow, 415, 416, 417 παραλλαγαί.

41.

Στὴ μπαραπάνου γειτονιά, ποὺ κάθεται μιὰ χήρα,
ὅπ' ἔχει τοὺς ἐννιὰ τοὺς γυιούς, τὴν 'Αρετοῦσα κόρη,
μαντᾶτα πᾶνε τσ' ἔρχονται στῆς 'Αρετῆς τὴ μπόρτα
νὰ πάρουν τὴν τσυρὰ 'Αρετή, νὰ πᾶν μακριὰ στὰ ξένα.
Οἱ ὀχτὼ ἀδερφοὶ δὲ θέλουνε τσ' ὁ Κωσταντῖνος θέλει.
— «Δός τηνα, μάννα, δός τηνα τὴν 'Αρετὴ στὰ ξένα,
νἄχου τσαὶ γὼ παρζηγορζιὰ στὰ ξένα ποὺ γυρίζου.»
'Εδώσανε τὴν 'Αρετὴ τσαὶ πάει μακρζὰ στὰ ξένα.
"Ελαχ' ὁ χρόνος βίσεκτος τσ' ἡ ὥρα ὀργισμένη.
Πεθαίνουν οἱ ὀχτ' ἀδερφοὶ τσ' ὁ Κωσταντῆς ἀτός του,
'πόμειν' ἡ μάννα μοναχὴ σὰ γκαλαμιὰ στὸ γκάμπο.
Σ' οὖλα τὰ μνήματά 'κλαιγε, στοῦ Κωσταντῆ βλαστήμα:
— «'Ανάθεμά σε, Κωσταντῆ, τσαὶ τρισανάθεμά σε,
ποὺ μοῦ τὴν ἐπροξένεψες τὴν 'Αρετὴ στὰ ξένα!»
'Απ' τ' ἀναθεματίσματα τσ' ἀπ' τοὺς πολλοὺς κατάρες
γίνετ' ἡ πλάκα τ' ἄλογο, τὸ χοῦμα χαλινάρζι
τσαὶ καλλιτσεύει ὁ Κωσταντῆς τσαὶ πάει στὴ Βαβυλῶνα,
τσαὶ βρζίστσει τὴ τσυρὰ 'Αρετὴ στὸ γάμο τσαὶ χορεύει.
— «Γιὰ κόπιασε, τσυρ' 'Αρετή, τσ' ἡ μάννα μας σὲ θέλει.»
— «Πές μ', ἃ μὲ θέλει γιὰ καλό, νὰ βάλου τὰ χρυσά μου,
γιὰ δ' ἃ μὲ θέλει γιὰ κακό, ἃς εἶμαι τσ' ὅπως εἶμαι.»
— «Γιὰ κόπιασε, τσυρ' 'Αρετή, τσ' ἃς εἶσαι τσ' ὅπως εἶσαι.»
Τὸ μαῦρο του χαμήλωσε, στὰ κάπ'λα τήνε βάνει.
Στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνανε, στὸ δρόμο ὅπου πᾶνε,
ἕνα πουλάτσ' ἀκούστητσε τσ' ἃς τσελαδεῖ τσ' ἃς λέει:
— «Ποιός ἔδε τέτοιο θάμασμα, ποιός ἔδε τέτοιο θᾶμα,
νὰ περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους!»
— «'Ακοῦς, ἀκούεις, Κωσταντῆ, τί λέει τὸ πουλάτσι;»
— «Πουλάτσι εἶναι τσ' ἃς τσελαηδεῖ, πουλάτσ' εἶναι τσ' ἃς λέει.»
— «Μὰ τὴν ἀλήθεια, Κωσταντῆ, τσαὶ χουματιὲς μυρζίζεις.»
— «'Ο μαῦρες μου μὲ γκρέμισε τσαὶ χουματιὲς μυρζίζου.»
— «Μὰ τὴν ἀλήθεια, Κωσταντῆ, τσαὶ λιβανιὲς μυρζίζεις.»
— «Μὲς σ' ἐκκλησὰ τσοιμήθηκα τσαὶ λιβανιὲς μυρζίζου.»
Τέλος, σὰ μπῆγαν τσεῖ κοντά, κοντὰ στὸν "Αη Γιάννη,
τὸ μαῦρε του χαμήλωτσε τσαὶ κάτου τήνε βάνει.
— «"Αειντε, 'Αρετή, στὸ σπίτι μας τσ' ἐγὼ στὸ μαῦρεν "Αδη.»

'Αμέρισσα τ' Κωστῆ.

Παραλλαγαί: Πολίτη, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 92. Passow 517.

42.

Μαλαματένιο τ' ἀργαλειὸ τσαὶ φιλντισένιο χτένι
τσ' ἕνα κορμὶ ἀντζελικὸ κάθεται τσαὶ τὸ φαίνει
μ' ἑξῆντα δυὸ πατήματα, σαράντα δυὸ καρούλια.
Τσεῖ ἄκουσε ψιλὲς φωνὲς ἀπὸ γλυκὰ τρα'ούδια.

Πραματευτὴς ἐπέρατσε στὸ μαῦρο καβαλλάρης,
κοντοκρατεῖ τὸ μαῦρο του τσαὶ τὴ γκαλημεράει.
— «Καλή σου μέρα, κόρη μου.» — «Καλῶς τὸ παλληκάρι.»
— «Κόρη μου, δὲ μπαντρεύεσαι νὰ πάρεις παλληκάρι;»
— «Κάλλιο νὰ σκάσει ὁ μαῦρες σου περὶ τὸ λόγο ποῦπες.
Ἐγὼ 'χου ἄντρα στὴ ξενητειὰ τσαὶ λείπει πέντε χρόνοι,
τσ' ἀκόμα τρεῖς τὲ γκαρτεροῦ τσαὶ τρεῖς τὲν ἀπαντέχου,
τσ' ἃ δὲν ἐρθεῖ τσ' ἃ δὲ φανῆ, καλογριὰ θὰ γένου,
εἰς τὸ τσελλὶ νὰ κλειδωθοῦ, τὰ μαῦρα νὰ φορέσου.»
— «Κόρη μ', ἄντρας σ' ἀπόθανε, κόρη μ', ἄντρας σ' ἐχάθη.
Ψωμί, τσερὶ τοῦ μοίρασα, μοῦπε νὰ τὸ πληρώσεις.»
— «Ψωμί, τσερὶ ἂν τοῦ μοίρασες, ἐγὼ νὰ στὸ πληρώσω.»
— «Κόρη, φιλὶ τὲ δάνεισα, μοῦπε νὰ μοῦ τὸ δώσεις.»
— «Ἂν τὲν ἐδάνειτσες φιλί, τρέχα τσαὶ γύρευέ το.»
— «Κόρη μ', ἐγὼ 'μ' ὁ ἄντρας σου, ἐγὼ 'μαι ὁ καλός σου!»
— «Ἂν εἶσαι σοὺ ὁ ἄντρας μου, ἂν εἶσαι ὁ καλός μου,
δεῖξε σημάδια τοῦ σπιτιοῦ, νὰ σηκωθοῦ ν' ἀνοίξου.»
— «Ἔχεις μηλιὰ στὴ μπόρτα σου τσαὶ κλῆμα στὴν αὐλή σου,
κάνει σταφύλι ροζατσὶ τσαὶ τὸ κρασί του μέλι.»
— «Αὐτὸ τὸ ξέρει ἡ γειτονιά, τὸ ξέρει ὁ κόσμος οὒλες.
Δεῖξε σημάδια τοῦ κορμιοῦ, νὰ σηκωθοῦ ν' ἀνοίξου.»
— «Ἔχεις ἐλιὰ στὸ μπράτσο σου — μὲ τρέλλανε τὸ πάσσο σου —
τσ' ἐλιὰ στὴν ἀμασχάλη — σὰν τσ' ἐσένα δὲν εἶν' ἄλλη —
τσαὶ στὸ ζερβί σου τὸ βυζὶ μικρὰ δαγκωματίτσα.»
— «Τρέξτε, βάγιες, τσ' ἀνοίξετε, αὐτὸς εἶν' ὁ καλός μου.»

Μαριγὼ τ' Γεώρ' τοῦ Δ'μήτρη.

Παραλλαγαί: Πολίτη, Ἐκλογαὶ ἀριθ. 84. Passow 441.

43.

Ἀνάμεσα στὴ μΠόλι, καρσὶ στὸ Γαλατᾶ,
καράβι κινδυνεύει μὲς στὰ βαθιὰ νερά.
Ὁ νιὸς ὅπου εἶναι μέσα καπετανόπουλο,
ὁ γυιὸς τοῦ Χατζῆ - Ρήγα, τὸ ἀρχοντόπουλο,
δὲ γκλαίει τὸ καράβι οὔτε τὴ σερμαγιά,
μόν' κλαίει τὴν ἀγάπη του, τὴ Μαρτοπουλουδιά.
— «Χριστὲ καὶ Παναγιά μου κι' Ἁγία Ἄννα μου,
ποιός θὰ τὴν ἀγκαλιάσει τὴ μαντζουράνα μου;
Ποιός θὰ τὴν ἀγκαλιάσει, νὰ τὴ γλυκοφιλεῖ
καὶ μένα τὸ γκαϋμένο νὰ μὴ μὲ θυμηθῆ;»

Καλὴ Δημ. Φτούλη.

Ἀνέκδοτος συλλογὴ Κου Γ. Παπαεμμανουήλ.

44.

Ὁ τσὺρ Βορζιᾶς ἐμήνυτσε σὲ ὅλους τοὺς λιμνιώνους:
— «Καράβια, ρεμεντζάρετε, τσαὶ νὰ φουσήξου θέλου.»
Ὅσα καράβια τσ' ἂν τ' ἀκοῦν, οὒλα ἐρεμεντζάραν..

Τσ' ἕνα καράβι τῆς φιλιᾶς, καμένο τῆς ἀγάπης,
νὰ ρεμεντζάρει δὲν μπορεῖ, ν' ἀράσσει, δὲν ἀράζει.
— «Δὲ σὲ φοβῶμαι, τσὺρ Βορζιᾶ, φουσήξεις δὲ φουσήξεις,
γιατ' ἔχου σίδερα καλὰ τσ' ἀντένες ἀτσαλένιες,
ἔχου πανιὰ μεταξωτὰ τσαὶ ναῦτες παλληκάρζα!»
— «Γιὰ σῦρε, βρὲ μουτσόπουλο, ἀπάνου στὸ κατάρτι.»
Τραγουδιστῶντας πήαινε, κλαιόντας κατεβαίνει.
— «Τί ἔχεις, βρὲ μουτσόπουλο, τσαὶ κλαῖς τσαὶ κατεβαίνεις;»
— «Λέπου τὴ γῆς νὰ χάνεται, τ'ν 'Ανατολὴ τσ' ἀστράφτει
τσαὶ τῆς 'Αττάλειας τὰ βουνὰ ν' ἀνεβοκατεβαίνουν.»
'Ακόμα ὁ λόγος ἔστετσε τσ' ἡ συντυχιὰ κρατοῦσε,
γιμόζει ἡ θάλασσα πανιὰ τσ' ἀντένες ἀτσαλένιες,
τσαὶ δὲν ἐγλύτωτσε κανεὶς ἀπὸ τὴ συντροφιά τους.
Τσαὶ τὸ μικρὸ μουτσόπουλο, ποὔτονε παλληκάρι,
πά σὲ ἀγκρίφι πάτησε, πά σὲ ψηλὸ λιθάρι.
Τὰ ρέματα τὸ βγάλανε στῆς 'Ατταλειᾶς τὴν ἄμμο.
"Εχε τὴν ἄμμο πάπλωμα τσαὶ τὸν κομμὸ σεντόνι,
τὰ λαλαράτσα τοῦ γιαλοῦ ἔχε τα μαξιλάρι.
Μαῦρα πουλιὰ τὲν τρώ'ανε τσ' ἄσπρα τὲν τροgυρίζαν.
Τσ' ἕνα πουλί, καλὸ πουλί, στεκόταν μαραμένο.
— «Σῦρε, πουλί, στῆς μάννας μου, στῆς ρεβωνιαστιτσῆς μου,
μὴ μπεῖς ὅτι ἐπνί'ηκα τσ' οὔτε πουλιὰ μὲ τρῶνε,
μόν' πές τους ὅτι ἄραξα στῆς 'Ατταλειᾶς τὴν ἄμμο.»

Παραλλαγή: Πολίτη, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 88. 'Αμέρισσα τ' Μπονάτσου.

45.

"Ενα καράβι ἀρμένιζε στὸ γκόρφο τῆς 'Αττάλειας,
ἔχε 'Οβρζιὸ πραματευτή, Τοῦρκο καραβοτσύρη,
ἔχε τσαὶ τρζὰ Ρωμιόπουλα ποὺ τοὺς τσαιροὺς γνουρίζαν.
Τῶνα τηράει ἀπὸ βραδύς, τ' ἄλλο τὸ μεσονύχτι
τσαὶ τ' ἄλλο τὸ μικρότερο ἀπ' τὶς αὐγὲς τσαὶ κάτου.
— «Τί ἔδες, βρὲ ναυτόπουλο, τσαὶ κλαῖς τσαὶ δὲ μερώνεις;»
— «"Εντά 'δα, καπετάνιε μου, Θεὸς μὴ μᾶς τὸ δώσει!
Στράφτει, βροντᾶ ἡ Ρούμελη τσαὶ βγάζει τὸ μπουγάζι.
Ταχτῆτε, Τοῦρτσοι, στὰ τζαμιά, Ρωμιοί, στὰ μοναστήρζα,
τάξου τσαὶ σού, τσιφοὺτ 'Οβρζιέ, Ρωμιὸς νὰ προστσυνήσεις!»
— «'Ιησοῦ Χριστέ μου, πρόφταξε, τὴ μπίστι μου ν' ἀλλάξου,
νὰ βαφτιστοῦ στὴ χάρι σου τσαὶ Χριστιανὸς νὰ γίνου!
Νὰ φέρνου ὀκάδες τὸ τσερὶ τσ' ἀμέτρητο λιβάνι
τσαὶ μὲ τὸ βουβαλόδερμα νὰ κουβαλοῦ τὸ λάδι!»
Εὐτὺς μπονάτσα γίνητσε, σαράντα μίλια πᾶνε,
τσ' ἀπάνου στὰ σαράντα δυὸ τσαὶ στὰ σαράντα τρζία
ὁ 'Οβριὸς μετάνοιωτσε τὴ μπίστι του ν' ἀλλάξει.
— «'Ιησοῦ Χριστέ, στὴ μπίστι σου τσαὶ γὼ στὴν ἐδιτσή μου!»
'Ακόμα ὁ λόγος ἔστετσε τσ' ἡ συντυχιὰ κρατοῦσε,
γιομίζει ἡ θάλασσα πανιά, τὸ περιγιάλι ναῦτες.

Μόν' τὸ μικρὸ ναυτόπουλο, ποὺ ἔξερε κολύμπι,
στὰ δεκοχτὼ μερόνυχτα βγαίνει σὲ ρημονήσι.

Παραλλαγή: Πολίτη, Ἐκλογαὶ ἀριθ. 88. † Φανή. χήρα Παπαδούκα.

46.

Ὁ τσὺρ Βοριᾶς παράντζειλε ὅλων τῶν καραβιοῦνε:
—«Καράβια π' ἀρμενίζετε, κάτεργα ποὺ κινᾶτε,
ἐμπᾶτε στὰ λιμάνια σας, γιατὶ θὲ νὰ φυσήξου,
ν' ἀσπρίσου κάμπους καὶ βουνά, βρυσοῦλες νὰ παγώσου
κι' ὅσα βρῶ μεσοπέλαγα, στεριᾶς θὲ νὰ τὰ ρίξου.»
Ὅσα καράβια τ' ἄκουσαν, ὅλα λιμάνια πιάσαν.
Τοῦ κὺρ Ἀντριᾶ τὸ κάτεργο μέσα βαθιὰ ἀρμενίζει.
—«Δὲ σὲ φοβῶμαι, κὺρ Βοριᾶ, φυσήξεις δὲ φυσήξεις,
γιατ' ἔχω ἀντένες μπρούτζινες, κατάρτια σιδερένια,
ἔχω πανιὰ μεταξωτὰ τῆς Προύσας τὸ μετάξι,
ἔχω κι' ἕνα ναυτόπουλο, ποὺ τοὺς καιροὺς κυττάζει.»
—«Ἀνέβα, βρὲ ναυτόπουλο, στὸ μεσανὸ κατάρτι,
νὰ ξεδιαλέξεις τοὺς καιρούς, νὰ δεῖς καὶ τὸν ἀγέρα.»
Παιζογελῶντας ἀνέβαινε, κλαιόντας κατεβαίνει.
—«Σὰν τ' εἶδες, βρὲ ναυτόπουλο, ἐκεῖ ψηλὰ ποὺ πῆγες;»
—«Εἶδα τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τ' ἄστρι ματωμένο,
εἶδα τὴ μπόρα π' ἄστραψε καὶ τὸ φεγγάρι ἐχάθη
καὶ στῆς Ἀττάλειας τὰ βουνὰ νεροχαλάζι πέφτει.»
Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε, τὴ συντυχιὰ δὲν εἶπε,
βαρειὰ φουρτούνα πλάκωσε καὶ τὸ τιμόνι τρίζει.
Σπιλάδα τοῦρθε ἀπ' τὴ μιά, σπιλάδα ἀπὸ τὴν ἄλλη,
σπιλάδα 'πὸ τὰ πλάγια του καὶ ξεσανίδωσέ το.
Γέμισε ἡ θάλασσα πανιά, τὸ κῦμα παλληκάρια
καὶ τὸ μικρὸ ναυτόπουλο σαράντα μίλια πάει.
Ὅλες οἱ μάννες κλαίγανε κι' οὔλες παρηγοριοῦνται,
καὶ μιὰ μαννούλα ἑνοῦς παιδιοῦ παρηγοριὰ δὲν ἔχει.
Βάζει τὶς πέτρες στὴ μποδιά, τὰ τρόχαλα στὸ γκόρφο
καὶ βλαστημάει τὴ θάλασσα καὶ βλαστημάει τὸ κῦμα.
—«Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκυματοῦσα,
ποὺ πῆρες τὸ παιδάκι μου κι' ἄλλο παιδὶ δὲν ἔχω!»

Παραλλαγή: Πολίτη, Ἐκλογαὶ ἀριθ. 88. Κυρὰ τοῦ Τζανίδη, ἐτῶν 63.

47.

Κάτου στὴ Ρόδο, στὸ Ροδονήσι
Τοῦρκος ἐβγῆτσε νὰ τσυνηγήσει.
Δὲν τσυνηγοῦσε λαγοὺς τσαὶ λάφια,
μόν' τσυνηγοῦσε δυὸ μαῦρα μάτια.
—«Μαῦρα μου μάτια, κότσιν' ἀχείλι,
μπρόβαλ', ἀγάπη μου, στὸ παρεθύρι,
νὰ δεῖς τὸν ἥλιο τσαὶ τὸ φεγγάρι,
νὰ δεῖς τὸ νέο ποὺ θὰ σὲ πάρει.»

Παραλλαγή: Passow 560. Καλὴ τ' Καρεφύλλη.

48.

— «Γιατί, Τσακωνοπούλα τσαχπίνα, δὲ χορεύγεις;»
— «Τί χορὸ νὰ κάμου γώ,
ποὺ σκαρπίνια δὲ φορῶ;»
— «Νὰ πουλήσουμε τὰ γίδια,
νὰ σοῦ κάνου τσαὶ σκαρπίνια!»
— «Γιατί, Τσακωνοπούλα τσαχπίνα, δὲ χορεύγεις;»
— «Τί χορὸ νὰ κάμου γώ,
ποὺ σεγκούνι δὲ φορῶ;»
— «Νὰ πουλήσου τὸ γουρούνι,
νὰ σοῦ κάμου ἕνα σεγκούνι.»
— «Γιατί, Τσακωνοπούλα τσαχπίνα, δὲ χορεύγεις;»
— «Τί χορὸ νὰ κάμου γώ,
ποὺ φραμπαλάδες δὲ φορῶ;»
— «Νὰ πουλήσου τοὺς ἀμπάδες,
νὰ σοῦ πάρω φραμπαλάδες.»
— «Γιατί, Τσακωνοπούλα τσαχπίνα, δὲ χορεύγεις;»
— «Τί χορὸ νὰ κάμου γώ,
ποὺ βραχιόλια δὲ φορῶ;»
— «Νὰ πουλήσου γὼ τὰ βώδια,
νὰ σοῦ πάρου τσαὶ βραχιόλια!»
— «Γιατί, Τσακωνοπούλα τσαχπίνα, δὲ χορεύγεις;»
— «Τί χορὸ νὰ κάμου γώ,
ποὺ σκουλαρίκια δὲ φορῶ;»
— «Νὰ πουλήσου τὰ ραδίκια,
νὰ σοῦ πάρου σκουλαρίκια.»
— «Γιατί, Τσακωνοπούλα τσαχπίνα, δὲ χορεύγεις;»
— «Τί χορὸ νὰ κάμου γώ,
ποὺ φεσάτσι δὲ φορῶ;»
— «Νὰ πουλήσου τὸ σπιτάτσι,
νὰ σοῦ κάμου 'να φεσάτσι!»

'Αμέρ'σα τ' Μπονάτσου.

49.

Παίρνου τὸ καλαμάτσι μου,
ἀλλοίμονο πουλάτσι μου,
τσαὶ πάου νὰ ψαρέψου,
μαῦρα μάτια νὰ γυρέψου.
Στὴ μπρώτη μου καλαμιδιά,
ἔχει ὁ Θεὸς τσ' ἡ Παναγιά,
τσαὶ πιάνου 'να ψαράτσι,
τσαὶ τὸ λένε μπαρμπουνάτσι.
Τσαὶ στσίζου τὴν τσοιλίτσα του,
καϋμὸ πῶχει ἡ καρδίτσα του,
τσαὶ βγάζου τρεῖς κοπέλλες
τσαὶ οἱ τρεῖς μαρμαροτρέλλες.

Ἡ μιά 'ταν ἀπ' τὸ Γαλατᾶ,
βαστᾶ τὸ νοῦ της δυνατά,
τσ' ἡ γιάλλη ἀπ' τὸ Νιοχώρι,
τοῦ Χατζῆ Σταυράτση ἡ κόρη,
τσ' ἡ γιάλλη, ἡ πιὸ μικρότερη,
ἦταν ἡ ὠμορφότερη,
ἦταν ἀπὸ τὴ μΠόλι
τσαὶ τὴν ἀγαποῦσαν ὅλοι.
Τσαὶ τὴν ἀγάπησα τσ' ἐγώ,
νὰ τήνε πάρου δὲ μπορῶ.
Τσαὶ παίρνου τὸ στρατί, στρατί,
κοπέλλα μου ξεχωριστή,
παίρνου τὸ μονοπάτι,
βάσανα πῶχει ἡ ἀγάπη!

Εὐλαλία Αὐλωνίτη.

50.

Βασιλοπούλα ἁρμάτωνε ὁλόχρυση γουλέττα,
τοῦ Ρήγα γυιὸς τὴν τσυνηγᾶ μὲ δυό, μὲ τρζὰ γαλλόνια.
— «Κόρζη, τσαὶ δός μ' ἕνα φιλὶ τσαὶ πᾶρ' τῶνα γαλλόνι.
Θέλεις τὸ πράσινό παρε, θέλεις τ' ἀλοῦ βαμμένο,
θέλεις τὸ νερογάλαζο, ποῦμαι ἀπατός μου μέσα.»
— «Ὤμορφος ποῦσαι, Ρήγα γυιέ, τσ' ἄστσημα ποὺ ξηγᾶσαι,
καταμεσῆς στὸ πέλαος φιλὶ νὰ μοῦ γερεύεις!
Ἔλα νὰ πᾶ ν' ἀράξουμε τσ' οἱ δυὸ σ' ἕνα λιμνιῶνα,
νὰ βγοῦν οἱ ναῦτες γιὰ νερὸ τσ' οἱ μοῦτσοι γιὰ τὰ ξύλα
τσαὶ τὰ μικρὰ ναυτόπουλα νὰ ψαροτσυνηγήσουν.»
Τσαὶ τσείνη τὲν ἐγέλατσε, σ' ἄλλο λιμάνι πάει.
Τὲν ἄφησε τοῦ Ρήγα γυιό, σὰ γκαλαμιὰ στὸ γκάμπο,
σὰν ἐκκλησιὰ ἀλειτούργητη, σὰ χώρα κουρσεμένη.
Σπέρνουν, θερζίζουν τὸ γκαρπὸ τσ' ἡ καλαμιὰ ἀπομένει,
βάνουν φωτιὰ στὴ γκαλαμιὰ τσ' ἀπομαυρζίζ' ὁ κάμπος.

Ἑλένη Βαμβακερίδη.

Ἀνέκδοτος συλλογὴ Κου Βαμβακερίδη.

51.

Ἄγουρος πέτρα πελεκᾶ,
ἀλήθεια τσ' ὄχι χωρατά,
μὲ τῶνα του τὸ χέρι,
χειμῶνα καλοτσαίρι.
Κόρη ξαθὴ τὲν ἀρωτᾶ
τσ' ὡς μὲς στὰ σπλάχνα τὲν τσεντᾶ,
κόρη ξαθὴ τοῦ λέει,
βουρκώνεται τσαὶ κλαίει.
— «Ἄγουρε, ποῦν' τὸ χέρι σου,
τσαὶ νὰ γενόμουν ταῖρι σου,

τσαὶ πελεκᾶς μὲ τῶνα
καλοτσαίρι τσαὶ χειμῶνα;»
— «Ἑφτὰ κοπέλλες φίληκα,
καν'νοῦς δὲν τὸ μαρτύρηκα,
τσαὶ δέκα παντρεμένες,
δώδεκα ρεβωνιασμένες
τσαὶ δεκοχτὼ καλογριές,
ποὔχουν τὰ μάτια σὰν ἐλιές,
τσαὶ μιὰ τσερὰ 'γουμένη,
στὰ ράσα τυλι'μένη.
Τσαὶ στῆς 'γουμένης τὸ τσελλί,
κάνε, καρδιά μ', ἀπομονή,
μοῦ κόψανε τὸ χέρι,
ἄσπρο μου περιστέρι!
"Αχ! ἂς σὲ φίλουνα τσαὶ σέ,
γαρουφαλλάτσι ἀπ' τὸ μπαξέ,
τσ' ἂς μοὔκοβγαν τσαὶ τ' ἄλλο!
Πιὸ κακὸ δὲν εἶναι ἄλλο.»

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ, ἐτῶν 75.

Παραλλαγή: Passow 602.

Δ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς Σκύρου ἀριθ. 3, σελ. 150.

52.

Μιὰ πέρδικα καυτσήστητσε σ' 'Ανατολὴ τσαὶ Δύσι,
πὼς δὲν εὑρέθη τσυνηγός, νὰ τήνε τσυνηγήσει.
Ὁ τσυνηγὸς σὰν τ' ἄκουσε, πολὺ τοῦ βαρυοφάνη.
Ρίχνει τὰ βρόχια στὰ βουνά, κά στοῦ Χιονιᾶ τὴ βρύσι.
Πηγαίνει ἡ πέρδικα νὰ πιεῖ τσαὶ πλέτσεται στὸ δίχτυ.
Ψιλὴ φωνὴ νἀνέσυρε, ὅσο τσ' ἂν ἠμποροῦσε:
— «"Η χαμοπιάσ' με, τσυνηγέ, ἢ ἡ ψυχή μου βγαίνει,»
Πά νὰ τὴ μπιάσει ὁ τσυνηγός, κάνει φτερὰ τσαὶ φεύγει.
Σ' ἐλιᾶς κλουνάρι ἀνέβητσε τσαὶ τσηλαηδεῖ τσαὶ λέει:
— «Κρῖμα σὲ σένα, τσυνηγέ, τσαὶ στὰ λαγωνικά σου,
ποὺ σοὔφυγε ἡ πέρδικα μέσ' ἀπ' τὴν ἀγκαλιά σου.»
Καρσί της πῆε τσ' ἔκατσε, μὲ πόθο τ'ς ἀπεκρίθη:
— «"Ετσι τὸ ζάρετε οἱ ἀετοί, ἔτσι τὸ συνηθᾶτε,
σὰν ἀποφᾶτε τὸ γκαρπό, τὸ δέντρι λησμονᾶτε.»

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ.

Παραλλαγή: Passow 493.

Δ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς Σκύρου ἀριθ. 7, σελ. 152.

53.

Στὴ μπαραπάνου γειτονιά, στὴ μπαραπάνου ρούγα,
ἐκεῖ καθόταν μιὰ γριά, καθόταν κι' ἕνας γέρος.
"Εχουν μηλιὰ στὴ μπόρτα τους κι' ἕνά 'μορφο κορίτσι,
κορίτσι κουρφοφίλητο τσαὶ κουρφαγγαστρωμένο.

Στὸ παρεθύρι κάθεται, τοὺς μῆνες λογαριάζει,
τί μῆνα ἐγγαστρώθηκε, τί μῆνα θὰ γεννήσει.
Σεπτέμβρη, Ὀκτώβρη δροσεροί, Νοέμβρη καὶ Δεκέμβρη,
Γιονάρη, γέννα τοῦ Χριστοῦ, πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου!
Φλεβάρη, βρύσες ἄνοιξε τὶς φλέβες τῶν βυζιῶν μου.
Μάρτη μου μὲ τὰ λούλουδα κι' Ἀπρίλη μὲ τὰ ρόδα,
Μάη, καὶ μάγεψέ τενε τὸ νιὸν ὅπου μ' ἀγάπα,
ὅπου μὲ φίλειε κι' ἔλεγε, ἀγάπη δὲν ἀρνιέται,
καὶ τώρα μ' ἀπαρνήστητσε σὰ γκαλαμιὰ στὸ γκάμπο!
Σπέρνουν, θερίζουν τὸ γκαρπὸ κι' ἡ καλαμιὰ ἀπομένει,
βάζουν φωτιὰ στὴ γκαλαμιὰ κι' ἀπομαυρίζει ὁ κάμπος.
Ἔτσι καὶ μὲ ἡ καρδούλα μου γιὰ δαύτονε μαυρίζει.
Κάνου νὰ τὲ γκαταραστοῦ καὶ πάλι μετανοιώνου.
Μὰ γὼ θὰ τὲ γκαταραστοῦ κι' ὅ,τι τοῦ μέλλει ἂς πάθει.
Σὰν τὸ γυαλὶ νὰ ραϊστῆ, σὰν τὸ κερὶ νὰ λειώσει,
ἀπὸ ψηλὰ νὰ γκρεμιστῆ καὶ χαμηλὰ νὰ πέσει,
ἐκεῖ πηρούνια καὶ σπαθιά, ἀπάν' νὰ πά νὰ πέσει!
Πέντε γιατροὶ νὰ τὲ γκρατοῦν τσαὶ δέκα μαθητάδες
τσαὶ δεκοχτὼ γραμματιτσοὶ νὰ γράφουν τοὺς γεράδες.
Τσαὶ γὼ διαβάτρζα νὰ περνοῦ, νὰ τοὺς καλημερίζου.
— «Γιατροί, καλῶς τὰ κάνετε! καλῶς τὰ πολεμᾶτε!
Ἂς κόβουν τὰ ξουράφια σας, κριάτα μὴ λυπᾶστε.
Ἔχου καὶ γὼ λινὸ πανὶ σαράντα πέντε πῆχες,
τοὺς ἔξε βάνου γιὰ ξαντό, τοὺς δέκα γιὰ πεσσέτες,
τοὺς ἄλλους τ'ς ἀποδέλοιπους κόβου τὸ σάβανό του.»

Εὐλαλία Αὐλωνίτη.

Παραλλαγαί: Πολίτη, Ἐκλογαὶ ἀριθ. 128. Passow 452.

54.

Τ' Ἄη Θοδώρου τὸ βουνὸ τσαὶ τ' Ἄη Κωσταντίνου
οὐδὲ πουλὶ τ' ἀνέβαζε οὐδ' ἄγρζο χελιδόνι.
Μιὰ λυγερὴ τ' ἀνέβαζε πλέκοντας τὸ γαϊτάνι.
Τσ' ὁ βασιλιᾶς τὴ γκύτταζε ἀπὸ τὸ παρεθύρι.
— «Ἔμαθα, κόρη λυ'ερή, πὼς εἶσαι ψιλονέστρα,
τσαὶ θὰ σοῦ στείλου τὸ πρωῒ ἕνα κουνὶ λινάρι,
νὰ κάνεις τσαὶ ψιλὸ πανὶ σαράντα πέντε πῆχες.
Κόψε τὶς πέντε γιὰ ξαντό, τὶς δέκα γιὰ πετσέτες,
τὶς ἄλλοι τ'ς ἀποδέλοιποι κάνε τις μαξιλάρια.»
— «Ἐκούμπωσές με, βασιλιᾶ, μὰ γὼ θὰ σὲ κουμπώσου
τσαὶ θὰ σοῦ στείλου τὸ πρωῒ ἕνα δραμάτσι ἀσήμι,
νὰ κάνεις γκόρφι τσαὶ σταυρὸ τσ' ἀργυροδαχτυλίδι.
Τὸ γκόρφι νὰ τὸ προστσυνᾶς τσαὶ τὸ σταυρὸ νὰ μώνεις,
τὸ δαχτυλίδι νὰ φορᾶς, μένα νὰ καμαρώνεις.»

Ἑλένη Βαμβακερίδη.

Ἀνέκδοτος συλλογὴ Κου Βαμβακερίδη.

Παραλλαγή: Passow 593.

55.

Μιὰ λυγερή, μιὰν ὥμορφη, μιᾶς χήρας θυγατέρα
χρυσάφιν ἐκαλάμιζε τσαὶ σύρμα μασουρίζει.
Στοὺς οὐρανοὺς τὸ διάζεται, στοὺς κάμπους τὸ τυλίγει
τσαὶ στὸν ἀφρὲ τῆς θάλασσας πά τσαὶ περαματίζει.
Τσαὶ τσεῖ ποὺ περαμάτιζε, πύργος ἐθεμελιώθη,
πύργος τσαὶ σιδερόπεργος μολυβοστσεπασμένες,
τσαὶ μέσα ἡ κόρη κάθεται τσ' ὁ πύργος κλειδωμένες.
Νά τὸ ξενάκι τσ' ἔρχεται τσαὶ μπρόβαλ' ἀπὸ πέρα.
Βλέπει τὸ μπύργο σφαλιστὲ τσαὶ τὰ κλειδιὰ παρμένα.
Πάει σὲ μιὰ γειτόνισσα, βουρκώνεται τσαὶ κλαίει:
— «Γειτόνισσες, μὴν ἔδατε σήμερα τὴν Ἑλένη;»
— «Ξένε μου, ἡ Ἑλένη σου μέσα 'ναι κλειδωμένη.
Μὰ δὲν ἠξέρου, ζωντανὴ ἢ ἔναι πεθαμένη.»
— «Τὴν ξέρετε τὴν ἀφορμή, γιατ' ἔναι κλειδωμένη
τσαὶ τήνε βασανίζουνε τὴ νέα τὴ γκαϋμένη;»
— «Ἡ γιάφορμή της ἔτανε ὁ ρεβωνιαστικός της,
ποὺ τὸν ἐπῆγε στὸν ὀντᾶ τσαὶ τόμαθε ἀδερφός της.»
Τὲ μπῆρε τὸ παράπονο τσ' ἀνέβη τὴν ἀσκάλα,
πῆε τσαὶ τὴν ἀντάμωσε μὲ τὴ γλυτσά της μάννα.
Ὄντας τὴν ἐχαιρέτησε τσαὶ τ'ς ἔδωσε τὸ χέρι,
τῆς φάνη πὼς τὴ γκάρφωσε μὲ δίστομο μαχαίρι.
— «Ἄειντε, ξένε μου, στὸ καλό, τσαὶ σύ 'σαι ἡ αἰτία,
ποὺ μὲ χτυποῦνε σήμερο τσαὶ θἄχεις ἁμαρτία.
Ἄειντε, ξένε μου, στὸ καλό, τσαὶ σὺ εἶσ' ὁ θάνατός μου,
ποὺ μὲ μαλλώνει ἡ μάννα μου τσαὶ μὲ χτυπᾶ ἀδερφός μου.»
— «Ἀγάπα με, Ἑλένη μου, κανεὶς νὰ μὴν τὸ ξέρει
τσαὶ νὰ συνεννογόμαστε μόνο μὲ τοὺς ἀέροι.»
— «Ἀέρας δὲν εἶναι χαρτί, ἀέρας δὲν εἶν' πέννα,
γιὰ νὰ συνεννογόμαστε κάθε στιγμὴ μὲ σένα.»

Ἀμέρ'σα τ' Μπονάτσου, ἐτῶν 70

56.

Πέρα στὸ μπέρα κάμπο, ἐτσεῖ ποῦν' οἱ ἐλιές,
εἶν' ἕνα μοναστήρι ποὺ πᾶν οἱ καλογριές.
Πάου τσαὶ γὼ σὰ γξένες ν' ἀνάψου ἕνα τσερί,
νὰ κάμου τὸ σταυρό μου σὰν οὖλοι οἱ Χριστιανοί.
Τσαὶ πίστ' ἀπὸ τὴ μπόρτα βρίσκου μιὰ κοπελλιά,
ἔλαψε ἡ γιἐκκλησία ἀπ' τὰ ξαθὰ μαλλιά.
Τῆς λέου: «Πόθεν ἔρθες, χρυσή μου κοπελλιά;»
— «Ἀπὸ τὸν τόπο τοῦτο τσ' αὐτὴ τὴ γειτονιά.
Ἔχου τσαὶ γέρον ἄντρα τσαὶ δυὸ μικρὰ παιδιά.
Μὲ δέρνει, μὲ σκοτώνει, μὲ πέβει γιὰ νερό,
βαρὺ σταμνὶ μοῦ δόνει τσ' ἕνα κοντὸ στσοινί,
ν' ἀργήσου στὸ πηγάδι, γιὰ νἄβρει ἀφορμή.»

— «Παράτα τε τὸ γέρο τσαὶ πᾶρε με τὸ νιό,
νὰ σὲ κορφολοΐζου σὰν τὸ βασιλικό.»
— «Δὲ μπαρατοῦ τὸ γέρο, νὰ πάρου σὲ τὸ νιό,
τὲν ἔχου ἀπὸ μικρούλα, 'πὸ δώδεκα χρονῶ.»

'Αμέρ'σα τ' Μπονάτσου.

Ε'. ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

57.

Μιὰ λυγερζὴ τραγούδησε πά σὲ ψηλὸ γιοφύρζι,
τσαὶ τὸ γιοφύρζιν ἔτρεμε τσ' ὁ ποταμὸς ἐστάθη
τσαὶ τὰ καράβια στὸ γιαλὸ οὖλα ἐρεμετζάραν.
Τσ' ἕνα καράβι τῆς φιλιᾶς, καμένο τῆς ἀγάπης,
νὰ ρεμετζάρει δὲ μπορζεῖ, ν' ἀράξει δὲν ἀράσσει,
γιατ' ἔχει γούμενες χρυσές, τσ' ἀντένες ἀτσαλένιες.
'Απηλογᾶτ' ἀναύκλιερες μπροστὰ στὸ γκαπετάνιο:
— «Μαϊνᾶτε, ναῦτες, τὰ πανιὰ τσαὶ πιάστε τὸ τιμόνι,
ν' ἀκούσομε τὴ λυγερζή, ἔντα τραγούδι λέει.»
Τσ' ἡ κόρη ἀπηλοήθητσε πάνου ἀπὸ τὸ γιοφύρι.
— «Σωπᾶτε, λωλοκόπελλα, τσαὶ μὴ πολυοκαυτσέστε.
'Εγὼ τσ' ἂν ἐτρα'ούδησα, γιὰ μερολόϊ τῶπα.
'Χάκα ἀδερφὸ πρωτόπαπα τσ' ἄλλ' ἀδερφὸ στρατιώτη
τσ' ἄφηκα τσαὶ τὸν ἄντρα μου στὴν τρίχα τοῦ θανάτου.
Λα'οῦ τυρζὶ μοῦ γέρεψε τσ' ἀγρζαλαφίνας γάλα,
τσ' ὅσο ν' ἀνέβου στὰ βουνά, νὰ κατεβοῦ στοὺς κάμπους,
νὰ τσυνηγήσου τὸ λα'ό, νὰ πιάσου τὴ λαφίνα,
ἄντρας μου γένητσε καλὰ τσ' ἄλλη γεναῖκα πῆρε!
Κάνου νὰ τὲ γκαταραστοῦ τσαὶ πάλι τὲ λυπῶμαι,
μὰ γὼ θὰ τὲ γκαταραστοῦ τσ' ὅ,τι τοῦ μέλλει ἂς πάθει.
'Απὸ ψηλὰ νὰ γκρεμιστῆ τσαὶ χαμηλὰ νὰ πέσει!
'Ετσεῖ πηρούνια τσαὶ καρφιά, ἀπάν' νὰ πά νὰ πέσει.
Κατὸ γιατροὶ νὰ τὲ γκρατοῦν τσ' ἑξῆντα μαθητάδες
τσαὶ δεκοχτὼ γραμματιτσοὶ νὰ γράφουν τοὺς γεράδες.
Τσαὶ γὼ διαβάτρζα νὰ περνοῦ, νὰ τοὺς καλημερζίζου.
— «Καλῶς τὰ κάνετε, γιατροί, καλῶς τὰ πολεμᾶτε.
"Ας κόβουν τὰ ξουράφια σας, κρζιατάτσα μὴ λυπᾶστε.
"Εχου τσαὶ γὼ λινὸ πανὶ σαράντα πέντε πῆχες,
τοὺς ἕξη βάνου γιὰ ξαντό, τοὺς δέκα γιὰ πεσσέτες
τσαὶ τ' ἄλλο τ' ἀποδέλοιπο κόβου τὸ σάβανό του.»
Τσ' ὁ νιὸς ἀπηλοήθητσε πάν' ἀπὸ τὸ κρεββάτι:
— «Μωρ' στσύλα, μωρζὴ ἄνομος, μωρ' θεοπαιδεμένη,
δὲν εἶναι κρζίσι νὰ μὲ πᾶς, καδῆς νὰ μ' ἀγκαλέσεις,
μόν' ἀγκαλεῖς με στὸ Θεό, ποῦναι διτσαιοκρζίτης;»

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ

Παραλλαγαί: Πολίτη, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 129. Passow 380.

58.

Θαμάζομαι τὸ κρζὸ νερὸ τσαὶ πόθε γκατεβαίνει;
Ἀπὸ ψηλὰ γκρεμίζεται, σὲ περιβόλι μπαίνει,
ποτίζει δέντρα ἀρζίθμητα, μηλιὲς τσαὶ τσυπαρζίσσα
τσαὶ μιὰ μηλιά, γλυκομηλιὰ στέτσεται μαραμένη.
Ἄλλη μηλιὰ τὴν ἀρωτᾶ, ἄλλη μηλιὰ τῆς λέει:
— «Τ' ἔχεις, μηλιά, γλυκομηλιά, τσαὶ στέτσεις μαραμένη;
Μὴν εἶν' τὰ φύλλα σου βαριά, μὴν ὁ τσαιρὸς σὲ βλάφτει;»
— «Μηδὲ τὰ φύλλα μ' εἶν' βαριὰ μηδ' ὁ τσαιρὸς μὲ βλάφτει.
Ἀντρόϋνο βλοήθητσε στὴ ρίζα μ' ἀποκάτου
τσ' ὅρκό 'κανε στοὺς κλώνους μου, νὰ μὴν ἀποχωρίσει.
Τώρα θωρῶ χωρίζονται τσαὶ τσιτερνοφυλλιάζου.»

Παραλλαγαί: Passow 641. Πολίτη, Ἐκλογαὶ ἀριθ. 127. † Ροδάνθη.

59.

Ἐσηκώθηκα καμένες μιὰν αὐγὴ μὲ τὸ δροσὸ
τσαὶ σὲ περζιβόλι μπῆκα, γιὰ νὰ δοῦ τσαὶ νὰ χαρῶ.
Βρίσκου μιὰ μικρὴ πορτίτσα τσ' ἔτανε μισανοιχτή,
τσ' ἔτον μέσα μιὰ τσυρία ὥμορφη τσ' εὐγενιτσή.
Στσύβου τὴ γκαλημερίζου τσαὶ τὴ διπλοχαιρετοῦ.
— «Κόρη, ἂν εἶν' τὸ θέλημά σου, δυὸ λογάτσα νὰ σοῦ ποῦ!»
Τσαὶ ἐτσείνη μὲ μπροσπῆρε τσαὶ τὴν πόρτα της σφαλεῖ
τσ' ἡ φαντέσκα της μοῦ λέει: «Δὲν εἶσ' ἄξιος γι' αὐτή.»

Παραλλαγαί: Passow 549 καὶ 605. Ἄ τ' Ἀπᾶ.

60.

— «Ἀπόψε ποὺ τσοιμούμοναι,
γλυκὰ ποὺ 'νειρευούμοναι,
ἔδα σὲ πύργο ἀνέβαινα,
σὲ περιβόλι ἔμπαινα,
τσαὶ δυὸ ποτάμια μὲ νερό,
τὥνα ἀπὸ τσεῖ, τ' ἄλλο ἀπὸ δῶ.
Ξήγα το, μάννα μ', τ' ὄνιερο
ὁποῦδα τὸ βαρζόμερο!»
— «Ὁ πύργος ἔν' ὁ χάρος σου,
τὸ περιβόλι ὁ τάφος σου,
τὰ δυὸ ποτάμια τὸ νερὸ
τὰ δάκρζα ποὺ θὰ χύνου γώ.»
— «Δὲ μοῦ τὸ ξήγησες καλὰ
τ' ὄνιερο, μάννα μου γλυτσά.
Ὁ πύργος ἔν' ὁ ἄντρας μου,
τὸ περιβόλι ὁ γάμος μου,
τὰ δυὸ ποτάμια μὲ νερὸ
κρασί, ρατσὶ γιὰ τὸ γαμπρό.
Ἢ: κρασὶ γιὰ τὸ συμπεθεριό».

Κωστῆς Γιαλούρης.

Παραλλαγή: Passow 412.

61.

Μάννα μου, στὸ περ'βόλι μας τσαὶ στὴ γκληματαρζά μας,
ἐτσεῖ, μάννα μ', καθόμουνα τσ' ἔρραβα τὰ προιτσά μου.
Τρζεῖς σταυραετοὶ περάκανε τσ' οἱ τρζεῖς καβαλλαραῖοι.
Ὁ ἕνας μῆλο μοῦ πετᾶ τσ' ὁ ἄλλος πορτοκάλι,
ὁ τρίτος ὁ καλύτερος μοῦ δίνει δαχτυλίδι.
Τὸ μῆλο, μάννα μ', τό 'φαα, τὸ πορτοκάλι τὄχου,
τὸ δαχτυλίδι τὸ φοροῦ, γιατ' εἶναι ἀρρεβώνα.

Γ. Σφυρίδης.

Παραλλαγή: Πολίτη, Ἐκλογαὶ ἀριθ. 111.

62.

Γιὰ δές το τὸ μαργιόλικο τσαὶ τὸ μαργιολεμένο,
βάζει τὸ φέσι του στραβά, σὰ νᾶναι μεθυσμένο.
Τσεῖνο δὲν εἶν' ἀπ' τὸ κρασί, δὲν εἶναι μεθυσμένο,
ἀγάπη τὸ βαλάντωσε τσ' ἔναι βαλαντωμένο.
Σαράντα τέσσερα φλουρζὰ σὲ μιὰ κλουστὴ δεμένα
τσαὶ πᾶρτα τσ' ἔλα μιὰ βραδυά, ἕνα Σαββάτο βράδυ.
Ἡ μάννα μου στὴν ἐκκλησά, ἀφέντης μου στ' ἀμπέλι,
τὰ δυό μ' ἀδέρφια στὸ σκολειό, σ' ἕνα σκολειὸ διαβάζουν,
τσαὶ γὼ θὲ νᾶμαι μόνη μου μέσα στὸ περζιβόλι
τσαὶ γὼ θὲ νᾶμαι μοναχὴ σὲ μιὰ μηλιὰ ἀποκάτου,
νὰ πέτουν τ' ἄθια ἀπάνου μου, τὰ μῆλα στὴ μποδιά μου
τσαὶ τὰ ροδοτρζαντάφυλλα πάνου στὴν τραχηλιά μου.

† Φανὴ χήρα Παπαδούκα.

63.

Ὁ Ἔρωτας ὁ βασιλιᾶς, ὁποῦν' ἀπὸ τὴ Φλάντρα,
ἐδιάλεξε τσ' ἀγάπησε κόρη βασιλοπούλα
τσαὶ τσείνη δὲν τὲν ἔθελε ν' ἀκούσει τ' ὄνομά του.
Ὁ Ἔρωτας ὁ βασιλιᾶς τί ἔχει πλιὸ νὰ κάνει;
Πιάνει στερεύει τὰ νερά, τὴ γκόρη ν' ἀποθάνει.
— «Ἄφες μ', ἀφέντη μ', ἄσε με στὸν Ἔρωτα νὰ πάου
τσαὶ μὰ τὴ βασιλεία μας μὲ τὴν τιμή μου θά 'ρθου.»
— «Στοχάσου, θυγατέρα μου, νὰ μὴ μὲ γεβεντίσεις
τσαὶ στὴ μπολλή μου τὴν τιμὴ νὰ μὴ μὲ ξετιμήσεις.»
— «Ἄσε μ', ἀφέντη μ', ἄσε με στὸν Ἔρωτα νὰ πάου
τσαὶ μὰ τὴ βασιλεία μας μὲ τὴν τιμή μου θά 'ρθου.»
Ἀπά στὰ ρόδα πάτησε τσ' ἀπά στ' ἀφρᾶτο χιόνι,
γλήγορα ὅπου πλάκωτσε στοῦ Ρήγα τὸ παπιόνι.
Ἀπὸ μακρζὰ τὴ χαιρετᾶ τσ' ἀπὸ κοντὰ τῆς λέει:
— «Καλῶς τη τὴν Ἑλένη μου, καλῶς τη τὴν ἐλιά μου!
Πῶς ἔτανε τσαὶ γένητσε νὰ 'ρθεῖς στὸ θέλημά μου;
Στρώσετε, βάγιες, στρώσετε τὴν ἀργυρή μου κλίνη,
τσ' ἔρθε μιὰν κόρην ὥμορφη μαζύ μου νὰ 'πομείνει.»

Ἡ μιά 'στρωνε βασιλικὸ τσ' ἡ γιάλλη μαντζοράνα
τσ' ἡ γιάλλη ἡ μικρότερη τὸ μόσκο τὸν ἀκρᾶτο.
Τσ' ἀπὸ τὸ μόσκο τὸ μπολὺ τσ' ἀπὸ τὴ μερωδιά του,
ἀποτσοιμήθη ἡ λυγερὴ πάνου στὰ γόνατά του.
'Απάνου στὰ μεσάνυχτα τῆς παίρνει τὴν τιμή της,
παίρνει μαχαίρι δίστομο, κόβει τὴν τσεφαλή της.

Γ. Σφυρίδης.

64.

"Οξου σὲ ὄρη, σὲ βουνὰ τρα'ούδησα τσαὶ εἶπα,
τσ' ὅσα πουλιὰ μ' ἀκούσανε, οὖλα μὲ λυπηθῆκα.
Τσ' ἄλλα πουλιὰ μοῦ λέγανε: «Σῦρε στὸν 'Ιορδάνη,
νὰ πιεῖς ἀθάνατο νερό, ὁ πόνος σου νὰ γιάνει!»
Πέστε μου, ποῦν' ὁ ποταμός, σὲ ποιά μερζά 'ν' τ' αὐλάτσι,
ποὺ πᾶν τσαὶ πλύνουν τοὺς καρδιὲς τσαὶ βγαίνει τὸ φαρμάτσι;

Παπαδιὰ τ' Καρεφύλλη.

65.

Τρζὰ πουλάτσα τὰ καϋμένα
πᾶνε τσ' ἔρχονται γιὰ μένα.
Τῶνα τὸ ταΐζου μέλι,
τ' ἄλλο ζάχαρι τριμμένη
τσαὶ τὸ τρίτο τὸ καϋμένο
μένει παραπονεμένο.
Τσαὶ τοῦ λέου νὰ μ' ἀπέχει,
γιατὶ διάφορο δὲν ἔχει.
— «Πῶς ν' ἀπέχου τὸ καϋμένο,
ὅπου μ' ἔχεις μαγεμένο;»

'Αμέρ'σα τ' Μπονάτσου.

66.

Περζιβόλι μαντρωμένο,
μαργαριταροσπαρμένο,
πᾶχει γύρου - γύρου ἀλτάνες
τσαὶ στὴ μέση μαντζοράνες.
Τσ' ἔχει μιὰ μηλιὰ στὴ μέση
τσαὶ βεργολυγᾶ νὰ πέσει.
Πάει ὁ νιὸς νὰ κόψει μῆλα
τσαὶ μαραίνονται τὰ φύλλα.
Τσ' ἡ μηλιὰ γλυκοφωνάζει,
τὸ μπεριβολάρζη κράζει:
— «Ποῦσ', ἀφέντη, ποὺ μ' ὀρζίζεις
τσαὶ κουρφὰ ποὺ μὲ ποτίζεις;».....

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ.

67.

Ποιός ἔδε πράσινο δεντρί,
— μαυροματοῦσα τσαὶ ξαθή —
νἄχει ἀσημένια φύλλα
— μαῦρα μάτια, μαῦρα φρύδια —
τσαὶ στὴ γκορφὴ μαλάματα
— κορίτσα μὲ τὰ κλάματα —
τσαὶ στὴ ρίζα κρύα βρύσι
— ποιός νὰ πιεῖ νὰ λησμονήσει; —
Τσεῖ πούστσυψα νὰ πιοῦ νερό,
— μὰ τ' ἄστρι, μὰ τὸν οὐρανό —
ἔπεσε τὸ μαντήλι μου
— καϋμὸ πῶχει τ' ἀχείλι μου —
τὸ χρυσοτσεντημένο,
— μιὰ χαρά 'ταν τὸ καϋμένο —
ὅπου μοῦ τὸ τσεντούσανε
τσαὶ μοῦ τὸ τρα'ουδούσανε
τρία ἀπάρθενα κοράσια,
σὰν τοῦ Μάη τὰ τσεράσια.
Ἡ μιά 'ταν ἀπ' τὸ Γαλατᾶ
— βαστᾶ τὸ νοῦ μου δυνατά —
τσ' ἡ ἄλλη ἀπ' τὸ Νιοχώρι,
τοῦ παπᾶ Χατζῆ ἡ κόρη.
Ἡ γιάλλη, ἡ πλιὸ μικρότερη,
ἦταν ἡ πιὸ 'μορφότερη,
ἦταν ἀπὸ τὴ μΠόλι
τσαὶ τὴν ἀγαποῦσαν ὅλοι.

Παραλλαγή: Passow 626. † Ροδάνθη.

68.

Κάτου στὸ γιαλό, κάτου στὸ περιγιάλι
κόρη ἔπλενε τὰ λινομέταξά της.
Σὰν τ' ἀπόπλυνε, ἔπεσε νὰ πλαγιάσει.
Φύσηξε βοριᾶς, μαΐστρος, γραιγουλάτσι
τσ' ἐξεστσέπασε τ' ἄσπρο της ποδαράτσι
τσ' ἔλαψε ὁ γιαλὸς τσ' ἔλαψε ὁ κόσμος οὖλες.

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ.

Παραλλαγαί: Πολίτη, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 97, Passow 447.

69.

Σὲ τσαινόργια βάρκα μπῆκα
τσαὶ στὸν "Αη Γιώργη βγῆκα.
Βρίσκου νιοὺς τσαὶ παλληκάρζα
τσαὶ ψαρεύανε τὰ ψάρζα.
— «Φράντζοι μου τσαὶ παλληκάρζα,
ἔχετε γιὰ μένα ψάρζα;»

— «"Εχομε παστὰ τσαὶ χλώρζα
τσ' ἄλλες τρζεῖς ὀκάδες χώρζα.
Πᾶρε βοῦρλο, βούρλωσέ τα
τσαὶ παλάντζα, ζύγιασέ τα.»
— «Βοῦρλα κάνου τὰ μαλλιά μου
τσαὶ παλάντζα τὰ βυζιά μου.»

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ.

70.

Τρεῖς κοπέλλες λυγερὲς
πᾶν στὸ δρόμο μοναχές.
Λέει ἡ μιὰ τῆς ἀλληνῆς:
— «Τώρα δῶ ποὺ πᾶμε μεῖς,
τάχα μὴ βρεθῆ κανεὶς
τσαὶ μᾶς φιλήσει τσαὶ τὶς τρεῖς;»
Σταυραετὸς καθότανε
τσαὶ παρακαλιότανε:
— «Θεέ μου! τσαὶ δός μου λευτερζά,
νὰ χυθοῦ ν' ἁρπάξου μιά,
τσ' ἂς μοῦ κόψουν τὰ φτερὰ
τσ' ἂς μὲ πᾶν στὸ βασιλιᾶ,
νὰ μὲ δεῖ ἡ βασίλισσα,
νὰ πεῖ πὼς τὴν ἐφίλησα.»

Παραλλαγή: Passow 578. 'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ.

71.

Μιὰ κόρη ἀπὸ τὴν 'Εμοργὸς νὰ ταξιδέψει θέλει.
Δόνει χίλια τὰ ναῦλα της, τρακόσα τὴν τιμή της
τσ' ἄλλα τρακόσα εἴκοσι τιμὴ τῆς τσεφαλῆς της.
'Ακόμα δὲν ἐβγήκανε δυὸ μίλι' ἀπ' τὸ λιμάνι,
τσ' ἀπογιαντράπ' ἀναύκλιερες, στὸ γκόρφο της ἁπλώνει.
'Η κόρη ἀπὸ τὸ φόβο της τσ' ἀπὸ τὴν ἐντροπή της
πά στὸ κατάρτι ἀκούμπησε τσαὶ βγῆτσε ἡ ψυχή της.
'Απ' τὰ μαλλιὰ τὴ μπιάκανε τσαὶ στὸ γιαλὸ τὴ ρῖξαν.
Τὰ ρέματα τὴ βγάλανε στῆς 'Ατταλειᾶς τὴν ἄμμο.
Μιὰ Τσυριατσή, μιὰν ἑορτή, μιὰ χρήσιμος ἡμέρα
βγήκανε τρεῖς 'Ατταλειανὲς νὰ πᾶ νὰ σιργιανίσουν
τσαὶ πῆγαν τσαὶ τὴν εὕρανε στὴν ἄμμο ξαπλωμένη.
"Εχε τὴν ἄμμο πάπλωμα τσαὶ τὸ γκομμὸ σεντόνι
τσαὶ τὰ λαλάρια τοῦ γιαλοῦ ἔχε τα μαξιλάρι.
'Η μιά 'λεγε, «"Ας φύγομε.» τσ' ἡ γιάλλη, «"Ας ἐσταθοῦμε.»
τσ' ἡ γιάλλη, «"Ας τὴ γκωμιάσομε τὴ νιὰν ὅπου τσοιμᾶται.
Γιὰ δές κορμὶ γιὰ καπουχᾶ τσαὶ μέση γιὰ ζουνάρι,
γιὰ δὲς ποδαρζιαστράγαλα γιὰ μενεβύσοι κάρτσες,
γιὰ δὲς κοντυλοδάχτυλα γι' ἀργεροδαχτυλίδια!»

"Α τ' Μαρουδῆ, χήρα Νικολάου, ἐτῶν 80.

Παραλλαγαί: Fauriel II 98, Passow 476.

72.

"Ενα πουλάτσι τσελαηδεῖ μέσα σὲ περιβόλι,
δὲν ἐτσελάηδει σὰ μπουλί, νὰ λέει σὰν ἀηδόνι,
μόν' τσελαηδοῦσε τσ' ἔλεγε μ' ἀνθρωπινὴ λαλίτσα:
— «"Οσοι ἀγαπᾶτε τὸ Χριστὸ τσ' ὅσοι τὲ μπροσκυνᾶτε,
τ'ς ἀγάπης λόγια λέτε μου, νὰ μὲ παρηγορᾶτε.
Ἡ γιὰγάπη φούρνου λαύρα 'χει, λουτροῦ λιγοθυμιά 'χει,
θανάτου ψυχομάχημα τσ' ἄλλοι σ' τὸν ποὺ τοῦ λάχει!»
Βασιλοπούλα τ' ἄκουσε μέσ' ἀπ' τὸ παρεθύρι.
— «Νᾶχα, πουλί, τὴ γλῶσσα σου, τὴ βγενικὴ λαλιά σου,
νὰ τραγουδοῦσα, νά 'λεα τὰ πάθια τὰ δικά σου.»
— «'Εσὺ τσοιμᾶσαι στὰ ψηλὰ τσαὶ στ' ἄσπρα τὰ σεντόνια
τσ' ἐγὼ γυρίζω τ' ἄτυχο στοὺς πάγους τσαὶ στὰ χιόνια.
'Εσὺ τσοιμᾶσαι στὰ ψηλά, ἔχεις τιμὴ τσαὶ χάρι
τσ' ἐγὼ ἀπαντέχου κυνηγὸ νὰ 'ρθεῖ τσαὶ νὰ μὲ πάρει.»

Κωστῆς Γιαλούρης.

73.

"Οντες ἔμονα δέκα χρονοῦ κοράσι,
μικρὸ τσ' ἀνήλικο, δὲν ἔξερα ἀπ' ἀγάπη.
Μοῦ φαινότανε πὼς ἔταν παιχνιδάτσι.
Μὰ τσείνη ἔτανε πικρή, ψατσί, φαρμάτσι.
"Αχ! δὲν ἔξερα πὼς ἔχε τόσα ντέρτια
τσ' ἀναστεναγμοὺς τσαὶ τόσα κασαβέτια!
"Ετσι μοὔρχεται, καλέ, μὰ τὴ ζωή μου,
ράσα νὰ βάψου, νὰ ντύσου τὸ κορμί μου.
Τοῦ δαιμόνου ὁ γυιὸς μοῦ γνέφει μὲ τὸ μάτι,
δὲν ταιριάζουνε τὰ ράσα στὴν ἀγάπη.
Πᾶρ' τὰ ράσα μου, σῦρ' τα στὸ μαναστήρι.
Δὲν τ' ἀρνιέμαι πλιὰ τὸ δόλιο παρεθύρι.
Μιὰν αὐγὴ πρωῒ περνοῦ ἀπ' τὴ γειτονιά της,
τὴ γκαλησπερνοῦ, νὰ μάθου τ' ὄνομά της.
— «Καλησπέρα, μῆλο μου, μῆλο μου, πορτοκάλι!
Σὰν ἐσένα, μάτια μου, στὸ γκόσμο δὲν εἶν' ἄλλη!
Μ' ἔκαψ' ὁ ἥλιος, μ' ἔκαψε τσ' ὁ καμός σου,
μοὔκαψ' τὴ γκαρδιὰ ὁ ρεβωνιαστικός σου.
Πᾶρε τὴ γκαρδιά, στσίσε μου τὴ γκαρδιά μου,
βγάλ' τὸ σάρακα ποὺ τρώει τὰ σωθικά μου.»

Κωστῆς Γιαλούρης.

74.

"Εχα καρδιὰ ὅπ' ἄνθιζε ὡσὰν τὸ περιβόλι,
βασιλικὸς ἦταν μπαξές, ποὺ τὲ ζηλεύαν ὅλοι.
"Εχε πουλιὰ πετούμενα τσαὶ καθαρὸν ἀέρα,
ἔχε νερὰ τρεχούμενα τσαὶ τρέχαν νύχτα μέρα.

'Ο "Ερωτας σὰν τ' ἄκουσε, περίεργος ἐστάθη,
πῶς τάχα τσαὶ βρισκότανε καρδιὰ μὲ δίχως πάθη.
Κοντά μ' ὁ κακοπίθουλος ἔρθε νὰ μ' ἀρωτήσει
τσαὶ τὰ κλειδιὰ μοῦ γέρεψε, νὰ μπεῖ νὰ σιργιανίσει.
'Εγὼ δὲν τὲν ἐγνούριζα τσαὶ τὰ κλειδιὰ τοῦ δίνου,
σὰ νοικοτσύρη στὸ μπαξὲ τὸ ψεύτη τὲν ἀφήνου.
Τσ' ἀπόντες ἐσιργιάνιτσε, ἀρχίνητσε νὰ λέει:
—«Τούτη ἡ καρδιὰ ποὺ χαίρεται, γλήορα θὲ νὰ κλαίει.
Τοῦτα τὰ δέντρα τσ' οἱ καρποί, τοῦτα τὰ λουλουδάτσα,
θὰ 'ρθεῖ τσαιρὸς νὰ γίνουνε πίκρες, καϋμοί, φαρμάτσα.»

'Αμέρ'σα τ' Κωστῆ.

75.

"Ερωτα ἀγαπημένε μου, γλεντζὲ τοῦ λοϊσμοῦ μου,
κάθομαι, στέκου, περπατοῦ, σένα 'χου μὲς στὸ νοῦ μου!
Κάθομαι, στέκου, περπατοῦ, τσινοῦ, παίρνου τὸ κλᾶμα,
θυμῶμαι σου παλιὰ φιλιὰ ὁποὔμαστε ἀντάμα.
"Αρτο γλυκό, γλυτσύτατο τρώου τσαὶ δὲ μ' εὐφραίνει
τσαὶ δροσερώτατο νερὸ πίνου τσαὶ μὲ θερμαίνει.
Τὰ ὅ,τι ὑπόφερα γιὰ σέ, σκλάβα δὲν τὰ δυνάστη,
σὲ μιὰ μπαμπατσερὴ κλουστὴ ἡ νιότη μου κρεμάστη.
Τὰ ὅ,τι ὑπόφερα γιὰ σέ, ἡ πέννα, τὸ μελάνι,
ὁ νοῦς, ἡ γλῶσσα, τὸ χαρτὶ νὰ σοῦ τὰ πεῖ δὲ φτάνει.
'Ωσὰν ἀσήμι καθαρὸ ἔναι τὸ πρόσωπό σου
τσαὶ σὰ νὰ σοῦ τὸ βάψανε τὸ μερτζανάχειλό σου.
'Αντζελοκαμωμένε μου, τὸ γελαστό σ' ἀχείλι
πουλάτσι ἔναι ποὺ τσελαηδεῖ τὸ Μάη τσαὶ τὸν 'Απρίλη.
"Εχεις ἀχείλι κότσινο τσαὶ γλῶσσα ζαχαρένια
τσαὶ δόντια ἀσημοφύτευτα τσαὶ μαργαριταρένια.
"Εχεις ἀχείλι κότσινο τσαὶ φρύδια σὰ γαϊτάνι,
π' ὅσοι ζουγράφοι πάστσικαν, κανένας δὲν τὸ φτιάνει.
Γὼ μόνου τὸ ζουγράφικα τσ' ἔστσικα τὴ γκαρδιά μου,
μὲ γιαῖμα 'πὸ τὸ γιαῖμα της ἐγίνη ἡ ζουγραφιά μου.
Χίλιοι ζουγράφοι τσ' ἃ βρεθοῦν μὲ πέννα, μὲ κοντύλι,
ποτὲς δὲ ζουγραφίζουνε μάτια ἄλλα τσ' ἄλλ' ἀχείλι.

'Αμέρ'σα τ' Μπονάτσου.

76.

Σαράντα μέρες μελετῶ
νὰ πάου στὸ μπνεματικό.
Πηγαίνου μιά, πηγαίνου δυό,
δὲν τὲν εὑρίσκου μοναχό.
Μιὰ Τσυρζατσὴ τὸ δειλινὸ
πάου, τὲ βρίσκου μοναχό.
Στσύθου, φιλοῦ τὸ χέρι του,
κάθομαι στὸ μεντέρι του.

— «Παπᾶ μου, ξεμολόγα με,
τὰ κρίματά μου ρώτα με.»
— «Τὰ κρίματά σου 'ναι πολλά,
δὲ συχωρνιῶνται μὲ παπᾶ.
Τὰ κρίματά σου 'ναι πολλὰ
τσ' ἀγάπη νὰ μὴ γκάνεις πιά.»
— «Ἂν ἀρνηστῆς ἐσύ, παπᾶ,
τὸν ἄρτο τσαὶ τὴ λειτουργιά,
τότες θὲ ν' ἀρνηστοῦ τσ' ἐγὼ
τὰ μαῦρα μάτια π' ἀγαπῶ.»
Πάει ὁ παπᾶς στὶς ὧρες του,
φιλῶ τσαὶ γὼ τὶς κόρες του.
Πάει ὁ παπᾶς στὴν ἐκκλησά,
πάου τσ' ἐγὼ στὴ μπαπαδιά!

† Κατερίνα τοῦ Δ'μήτρη τ' Μαρουδῆ.

77.

Μὲ ρόγιατσε ἡ μάννα μου,
ἡ γλυκομαντζοράνα μου,
σ' ἑνοῦς λεβέντη χέρια,
— στὰ σπαθιὰ τσαὶ στὰ μαχαίρια —
νὰ στέκομαι νὰ τὲν τσερνοῦ
τσαὶ λευτερζὰ νὰ μὴν ἰδοῦ!
Νὰ τρα'ουδοῦ νὰ πίνει
τσαὶ τὴ ρόγα νὰ μὴ δίνει!
Νὰ πλύνου τὰ ποδάρζα του
μὲς σ' ἀργερὸ λεγένι,
πῶμον νιὰ τσαὶ χαδεμένη.
Τρία χρόνια τὲ δούλευγα, στὰ τέσσερα τοῦ λέου,
βουρκώνουμαι τσαὶ κλαίου:
— «Δός μ', ἀφέντη, τὴ ρόγα μου, δός μου τὴ δούλεψί μου,
τσαὶ βαρέθητσ' ἡ ψυχή μου.»
— «Θέλεις ἀσήμιν, ἔπαρε, θέλεις πολὺ λογάρι,
θέλεις ἀπ' τοὺς λεβέντες μου κανένα παλληκάρι;»
— «Δὲ δούλευα γώ, ἀφέντη μου, γι' ἀσήμι, γιὰ λογάρι,
— ἄλλη νὰ μὴ σὲ πάρει —
μόν' δούλεψα, ἀφέντη μου, γιὰ νὰ σὲ κάνου ταῖρι,
χρυσό μου περιστέρι.»

Παραλλαγή: Passow 639. 'Αμέρ'σα τ' Μπονάτσου.
Δ. Παπαγεωργίου: Ἱστορία τῆς Σκύρου, ἀρ. 4, σελ. 151.

78.

'Εγώ 'μαι τσεῖνο τὸ πουλὶ τὸ πρασινοφτερᾶτο,
ὅπου σοῦ γέρεψα φιλὶ τσαὶ μοῦπες τὸ Σαββάτο.
'Επέρατσε τὸ Σάββατο, ἡ Τσυρζατσὴ κοντεύγει,
μάρανες τ' ἀχειλάτσι μου τσαὶ τὸ φιλὶ γερεύγει.

Θὰ πάρου ὄρη-τσαὶ βουνά, νὰ πά νὰ μποῦ σὲ σπήλιο,
νὰ λείψ' ἀπ' τὰ ἐγκόσμια, νὰ μὴ θωροῦ τὸν ἥλιο!
Μένα μοῦ πρέπει σπήλαιο, μοῦ πρέπει ρημονήσι,
ἐτσεῖ ποὺ δὲ μπορεῖ πουλὶ νὰ πά νὰ τσελαηδήσει.
Τί μ' ὠφελεῖ ἡ γιάνοιξι, τὰ δέντρα τσ' ἂν ἀθοῦνε,
τὰ μάτια σου στὰ μάτια μου ἃ δὲν ἀνταμωθοῦνε;
Τὰ μάτια σου τὰ φλογερά, τὰ περιφλογημένα,
πρῶτα φλοΐζανε πολλοί, τώρα φλοΐζουν μένα.
Λιγνὸ τσυπαρισσάτσι μου, καϐάτσι μου γερμένο,
λουλούδι μου σμυρναΐϊκο, τὸ νό μ' ἔχεις παρμένο.

'Αθηνᾶ, χήρα τ' Γιάν' τ' Χαλιᾶ, ἐτῶν 87.

79.

"Ωμορφα ποὺ καθόμουνα, φρόνιμα μὲ τὴν τάξι
τσ' ὁ "Ερωτας βουλήθητσε νὰ 'ρθεῖ, νὰ μὲ περάξει.
Μοῦ λέγει, «"Εντα κάθεσαι, ποιό 'ναι τὸ διάφορό σου;
Γιὰ δὲν ἀγάπησες τσαὶ σού, νὰ δεῖς τὸ ριζικό σου;»
Τοῦ λέου, «Τσ' ἔντα ξέρου γώ, νὰ πάου ν' ἀγαπήσου;»
Μοῦ λέει, «"Ελ' ἀκλούθα μου». Πάου τσαὶ γὼ ἀπὸ πίσου
τσαὶ στῆς ἀγάπης τὸ στενὸ μοῦ λέει, «Στρέψε πίσου.»
Τσεῖ πού 'στριψα τσαὶ γὼ νὰ δοῦ, λέπου κολώνας ὄψι.
Ποιός ἕναι δυνατόκαρδος, νὰ μὴν τὲ γκατακόψει;
Ποιός ἔχει σίδερο καρδιά, νὰ σώσει, νὰ βαστάξει,
νὰ τὸ περάσει τὸ στενό, νὰ μὴν ἀνεστενάξει!
Γώ 'χου ψυχὴ σὰν τὸ γυαλί, καρδιὰ σὰν τὸ ποτήρζι,
ποὺ τὸ γυαλὶ σὰ ραϊστῆ, πλιὸ γιατρεμοὺς δὲν ἔχει.
Μόν' ἂν τὸ πᾶς στὴ Βενετιὰ τσαὶ τὸ ξανανελύσεις
τσαὶ κάνεις γκόρφι τσαὶ σταυρὸ τσ' ἀργεροδαχτυλίδι,
τὸ δαχτυλίδι νὰ φορεῖς, τὸ γκόρφι νὰ δοξάζεις
τσαὶ τὸ σταυρὸ νὰ προστσυνᾶς, νὰ πέτεις νὰ πλαγιάζεις.
Τσ' ἔϐγαλα τὸ φεσάτσι μου νὰ τήνε χαιρετήσου
τσαὶ τὸ λιγνό της τὸ κορμὶ σέρθητσε παρὰ πίσου.
— «Τσ' ἔντα 'σαι σοὺ τσ' ἔντα 'μαι γώ, τσαὶ πές μ', ἔντα νὰ γένου,
τὸν ἐδικό σου τὸ σεϐντᾶ ποὺ δὲν τὲν ὑποφέρνου;»
— «'Υπόφερ'τεν, πουλάτσι μου, ποῦσαι παλληκαράτσι,
ποῦσαι μικρὸ τσ' ἀνήλικο τσ' ἀμάθηστ' ἀπ' ἀγάπη.»
— «Δὲν ὑποφέρνου, μάτια μου, γιατ' ἔσαι χαδεμένη,
βγαίνεις τὸ μῆνα μιὰ φορά, πέρδικα πλουμισμένη.»
— «"Αμ 'ντα πέρδικά 'μαι γώ;»
— «Τσαὶ πέρδικα δὲν εἶσαι σύ, μά 'ν' τὰ καμούματά σου,
μὲ λειῶσαν, μὲ πεθάνανε τοῦτα τὰ ψόματά σου.»
— «Τσαὶ ψοματένια ἔμαι γώ;»
— «Σοὺ ψοματένια δὲν εἶσαι, μὰ γὼ τὸ ψόμα λέου.
Μὲ κάνει ἡ ἀγάπη σου ὁλημερὶς νὰ κλαίου.»
— «Τσαὶ γιᾶντα νὰ κλαῖς;»

— «Κλαίου γιὰ τὸ κορμάτσι μου, ποῦναι ψιλὸ σὰ σύρμα,
στὴν πόρτα σου θὰ κρεμαστοῦ τσ' ἔχε το σὺ τὸ κρῖμα.»
— «Ποιό κρῖμα;»
— «Δὲν εἶναι κρῖμα, μάτια μου, ποὺ θά 'ρθου νὰ σὲ πάρου,
τσ' ἂ δὲ σὲ πάρου, ξέρε το, θὰ πέσου νὰ ποθάνου;...»
— «Τσ' ἀπὸ ποῦ θὰ μὲ πάρεις;»
— «Σὲ παίρνου ἀπ' τὸ σπιτάτσι σου ποὺ καθαρίζεις ρύζι.
'Αγάπα τεν αὐτὸ τὸ νιὸ ὅπου σὲ τροgυρίζει.»
— «Τσαὶ ποιός μὲ τροgυρίζει;»
— «Σὲ τροgυρίζουνε πολλοί, μὴν ἀγαπᾶς κανένα.
Τσ' ἂν ἀγαπήσεις χίλιοι δυό, δὲ θἄναι σὰν ἐμένα.
"Οχι νὰ πεῖς τὸ πλοῦτος μου, οὔτε τὴν ὠμορφιά μου,
μόνο τὴ μπιστοσύνη μου τσαὶ τὴ γκαλὴ καρδιά μου.»
— «Τσ' ἔντα 'σαι σύ;»
— «"Εμαι ψηλές, ἔμαι λιγνές, ἔμ' ἀρφανοθρεμμένες,
μ' ἀνάστητσε ἡ μάννα μου περίσσια χαδεμένες.»
— «Τσαὶ ποιός σὲ χάδευγε;»
— «Μὲ χάδευγε ἡ μαννούλα μου, σὰν ἔμονα μικράτσι,
στὴν ἀγκαλιά της μ' ἔβανε τσαὶ μοὔδονε βυζάτσι.»
— «Τσαὶ γιἄντα σ' τὄδονε;»
— «Μοῦ τὄδονε, χαδούλα μου, γιὰ νὰ μὴν ἐνυστάξου
τσαὶ τώρα ποὺ ἐνύσταξα, στρῶσε μου νὰ πλαγιάσου.»

Καλὴ τ' Σαχλῆ.

Παραλλαγαί: Passow 638.

Δ. Γρ. Καμπούρογλου, 'Ιστορία τῶν 'Αθηναίων, τόμ. I, σελ. 309.

80.

"Ασπρη κατάξασπρη κλουστή, κατάξασπρο μετάξι,
ἐγὼ τὰ τρα'ουδάτσα μου τὰ λέου μὲ τὴν τάξι.
'Εγὼ τὰ τρα'ουδάτσα μου τὰ λέου ἕνα τσ' ἕνα,
σάμπως νἄμον γραμματικός, νὰ τἄγραφα μὲ πέννα.
'Εγὼ τὴ μπέννα δὲν ξέρου στὰ χέρια νὰ τὴ μπιάσου,
μὰ ὁ σεβντᾶς σου μ' ἔκαμε τρα'ούδια νὰ σοῦ γράψου.
Σεβντᾶ, πῶς μὲ κατάντησες, τσ' "Ερωτα, πῶς μὲ κρίνεις;
Σὲ τὰ δεσμὰ ποὺ μ' ἔφερες, νὰ φύ'ου δὲ μ' ἀφήνεις.
Εἰς τὴν ἀκμὴ ποὺ μ' ἔφερες, στσέψου τσαὶ συλλοΐσου,
σὰ δὲ φοβᾶσαι τὸ Θεό, τὰ νιᾶτα μου λυπήσου.
Λυπήσου τα, σπλαχνίσου με τὰ δάκρυα ποὺ χύνου,
γιατὶ ἔναι περισσότερα τσ' ἀπ' τὸ νερὸ ποὺ πίνου!
Δὲ μὲ λυπᾶσαι, δὲ μὲ κλαῖς, δὲ μὲ πονεῖ ἡ ψυχή σου,
ποὺ χάνεται ἡ νιότη μου γιὰ χάριν ἐδιτσή σου;
Γιὰ σὲ ὑποφέρνου βάσανα, γιὰ σὲ ὑποφέρνου πόνοι,
γιὰ σένα τὸ κορμάτσι μου σὰν τὸ τσεράτσι λειώνει.
Σὰν τὸ τσεράτσι ἔλειωκα τσαὶ οὖλο ἕνα λειώνου
τσαὶ κανενοῦς τὸ μπόνο μου δὲν τόνε φανερώνου.

"Οσο μπορεῖς, καρδούλα μου, βάστα κρουφὸ τὸ μπόνο,
γιὰ νὰ μὴ ξέρει ὁ καθείς, μὲ τί μεράκι λειώνω.
"Ερωτα, μὴ μὲ τυραγνᾶς, γιατ' ἔχεις ἁμαρτία,
πάνω μου δὲ μπορεῖς νὰ βρεῖς, φῶς μου, καμμιὰν αἰτία.
Βάνου τὸν "Ερωτα κριτὴ νὰ κρίνει τσαὶ τοὺς δυό μας,
νὰ δοῦ, ποιός εἶν' ὁ αἴτιος τσαὶ χάνετ' ὁ τσαιρός μας!
Τὸν "Ερωτα τὲν ἀγαποῦ, γιατ' ἔναι δάσκαλός μου
τσαὶ μ' ὁρμηνεύει νὰ βαστοῦ τὸν ἔρωτά σου, φῶς μου!
'Εγώ, ὄντες βουλήθηκα νὰ πάου ν' ἀγαπήσου,
τὸν "Ερωτα ἐγέρεψα, νὰ βροῦ νὰ τὲ ρωτήσου.
Τσαὶ ὄντες τὲν ἀρώτησα, πῶς πιάνετ' ἡ γιἀγάπη,
μοῦ λέει: «Βάλε σίδερα τσαὶ περιπλέξου βάτοι,
νὰ σὲ βαροῦν τὰ σίδερα, νὰ σ' ἀντζυλώνουν βάτοι,
νὰ σὲ δακώνει τὸ θεριό, τότες λογᾶτ' ἀγάπη.»
'Ετοῦτα μοῦ παράντζειλε ὁ "Ερωτας νὰ κάμου,
τσ' ἂν ἀγαπήσου τσ' ἀρνηστοῦ, πρέπει μου νὰ πεθάνου.

"Α τ' Νικολῆ τ' 'Αρφανοῦ.

81.

— «"Εντα νὰ τὸ κάνου, μάννα,
τὸ κλουνὶ τὴ μαντζουράνα;»
— «Φύτεψέ το μὲς στὴ γλάστρα,
νὰ γινεῖ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα.»
Τὴ Δευτέρα τὸ φυτεύγου
τσαὶ τὴν Τρίτη τὸ κλαδεύγου,
τὴν Τετράδη βγάζει φύλλα
τσαὶ τὴ μΠέφτη κάνει μῆλα.
Τὴ μΠαραστσευὴ τὸ βράδυ
ἔρθε κλέφτης νὰ τὸ πάρζει.
Μοῦ τὸ πέρε μὲ τὴ γλάστρα,
ποῦταν οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα.

† Καλὴ τ' Γιωργάτση.

'Εκατόλογα τῆς ἀγάπης.

82.

"Οντες ἐχτίστη ἡ τσιβωτὸς τσαὶ θεμελιώθη ὁ κόσμος
τσαὶ γαϊτανώθη ἡ θάλασσα τριγύρου μὲ τὴν ἄμμο,
τότες ἀγάπα νιὸς τὴ νιὰ τσαὶ τσείνη δὲν τὸ ξέρει.
Τσαὶ ξόδιατσε στὴ μπόρτα της ἀσήμι τσαὶ λογάρι,
δὲν ἠμπορεῖ ἀπ' τ' ἀχείλι της ἀπηλογιὰ νὰ πάρει.
Μιὰ Τσυρζατσή, μιὰν ἑορτή, ἕνα Σαββάτο βράδυ,
γιὰ βγαίνει ἡ νιὰ 'πὸ τὸ λουτρὸ τσ' ὁ νιὸς ἀπ' τὸ μπαρμπέρη
τσαὶ συναπαντηθήκανε μὲς σὲ στενὸ σοκάτσι.

Ὁ νιὸς ἔταν ἀγιάντροπος τσαὶ τήνε γαιρετάει:
— «Ἐσού, γαρέφαλλο τοῦ Μάη τσαὶ μῆλο τοῦ Σεπτέμβρη,
δὲ μπαίρνεις τὸ χαιρετισμό, τὸ κρῖμα μου νὰ σ᾽ εὕρει!»
— «Μαρὲ λωλὲ τσ᾽ ἀπόλωλε τσ᾽ ἀμάθηστε ἀπ᾽ ἀγάπη,
δὲ μπᾶς νὰ μάθεις γράμματα, νὰ μάθεις τὸ ψαλτήρι,
νὰ μάθεις τὰ ᾽κατόλογα ποὺ λὲν γιὰ τὴν ἀγάπη;»
— «Ἐγώ, ἂ μοῦ πεῖς γιὰ γράμματα, γραμματικὸς δὲν εἶμαι,
τ᾽ς ἀγάπης λόγια λέγε μου, ξεσκολισμένες εἶμαι.»
«Ἕνα!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Μιὰ σ᾽ ἔδα, μιὰ σὲ γνούρικα τσαὶ μιὰ τὸ νοῦ μου πῆρες,
στὰ ξόβεργά σου μ᾽ ἔμπλεξες, στὰ δίχτυα σου μὲ πῆρες!»
«Δύο!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Δύο ᾽ναι τὰ ματάτσα σου, δύο καρδιὲς μαραίνεις
τσαὶ μέ, τὸ βαρυορίζικο, ἄδικα ποὺ μὲ κρένεις!»
«Τρία!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Τρεῖς χάρες σοὔδωτσε ὁ Θεός, σὰν τὴν Ἁγιὰ Τριάδα,
στ᾽ ἀκάλλη τσαὶ στὴν ὀμορφιά, στὴ ροδοκοτσινάδα!»
— «Τέσσερα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Τέσσερα φύλλα ᾽χει ἡ καρδιά, τὰ δυὸ τἄχεις καμένα
τσαὶ τ᾽ ἄλλα δυὸ ποὺ μοὔμειναν τσαὶ τσεῖνα μαραμένα!»
«Πέντε!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Πέντε βολὲς σ᾽ ἀγάπηκα, πουλί μου, τὴν ἡμέρα,
δυὸ τὸ ταχύ, δυὸ τὸ βραδὺ τσαὶ μιά, ὄντας γέρνει ἡ μέρα.»
«Ἕξη!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ἐξέστσικα τὰ ροῦχα μου, κόρη, στὴ γειτονιά σου
τσαὶ δὲ μ᾽ ἀφήνει ἡ γιώμορφιὰ νὰ φύου ἀπὸ κοντά σου!»
«Ἑφτά!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ἑφτὰ χρόνια ἐδούλευα, σκλάβος εἰς τ᾽ Ἀλιτζέρι,
γιὰ σέ, ξαθομαλλοῦσα μου, γιὰ νὰ σὲ κάνου ταῖρι!»
«Ὀχτώ!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ὀχτὼ χρόνια σὲ καρτεροῦ πιστὰ τσαὶ μπιστεμένα,
νὰ σμίξουν οἱ καρδοῦλες μας, νὰ γίνουνε τὸ ἕνα!»
«Ἐννιά!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ἐννιὰ φορὲς ξενύχτησα στὴ μπόρτα σου ὁ καμένες,
ἀπόψε νύχτα βροχερὴ τσαὶ ποῦ νὰ μείνου ὁ ξένες;»
«Δέκα!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Δεκάτιζε τὰ λόγια σου, λέγε τα δέκα - δέκα,
τσ᾽ ἂν εἶν᾽ ἀπ᾽ τὸ Θεὸ γραφτό, παίρνου σε τσαὶ γεναῖκα!»
— «Εἴκοσι!» λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Εἴκοσι μῆλα σοὔστειλα στὸ μαχραμᾶ δεμένα,
νὰ τρώεις, νὰ μυρίζεσαι τσαὶ νὰ θυμᾶσαι ἐμένα!»
«Τριάντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Τριανταφυλλιὰ νέφύτεψα, κόρη, στὴ γειτονιά σου
τσ᾽ ἀκόμα δὲν ἐμπόρεσα νὰ μάθου τ᾽ ὄνομά σου.»
«Σαράντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ᾽ ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Σαράντα ὀργιὲς τὴν ἔσκαψα τὴ γῆς μὲ τὴ βελόνα,
νὰ βγάλου τὴν ἀγάπη μας, τὴ μαρμαροκολώνα!»

«Πενῆντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Πενῆντα ὀργιὲς τὴν ἔσκαψα τὴ γῆς τὴ μαρμαρένια,
νὰ βγάλου τὴν ἀγάπη μας τὴ μαργαριταρένια!»
«Ἑξῆντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ἑξῆντα μῆνες σ' ἀγαποῦ, γίνονται πέντε χρόνια,
νᾶχα φυτέψει λεμονιά, θὲ νἄτρωγα λεμόνια!»
«Βδομῆντα!» λέγει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Βδομῆντα, ἀσήμι μ' ἄδολο τσαὶ λαμπερό μ' ἀστέρι,
ἐμένα μοῦ τὸ εἶπανε, πὼς θὰ γινοῦμε ταῖρι!»
«Ὀγδόντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ὀγδόντα, ἀσήμι, μάτια μου τσαὶ λαμπερὸ φεγγάρι,
χαρά στον ποὔχει ριζικὸ τσαὶ Μέρα νὰ σὲ πάρει.»
«Νενῆντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Νενῆντα πέντε μάρμαρα, 'κατὸ λίτρες τὸ ἕνα,
ἀπάνου μου τὰ σήκωνα, γιὰ νὰ σὲ πάρου σένα!»
«Κατό!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ἑκατοβέργινο κλουβὶ νὰ κάναν, νὰ μᾶς βάναν
τσαὶ τὰ κλειδιὰ νὰ χάνανε, νὰ μᾶς ἀποξεχάναν!»
— «Ἑκατοβέργινο κλουβὶ μοῦ κάναν οἱ γονιοί μου
τσαὶ μέσα μὲ κλειδώκανε, νὰ σ' ἀρνηστοῦ, πουλί μου!»

Ἀθηνᾶ, χήρα τ' Γιάννη τ' Χαλιᾶ, ἐτῶν 87.

83.

Ὄντες τὴ χτίζαν τὴ φιλιὰ τσ' ὄντες τὴ θεμελιώναν,
μὲ γάλα τὴ ζυμώνανε, μὲ μέλι τὴ μουστρώναν,
Ἔρωτας πρωτομάστορας τσ' ἡ Ἀρετὴ ἀπορογοῦσε
τσ' ὁ Ἔρωτας τὴν Ἀρετὴ πολὺ τὴν ἀγαποῦσε.
Τσαὶ ξόδιατσε στὴ μπόρτα της ἐννιὰ πέργους λογάρζι
τσαὶ δεκαπέντε μάλαμα, δέκα μαργαριτάρζι
τσ' ἀπηλογιὰ ἀπ' τ' ἀχείλι της δὲν ἠμπορεῖ νὰ πάρει.
Μιὰ Τσυρζατσή, μιὰν ἑορτή, μιὰ χρήσιμος ἡμέρα,
ἐβγῆτσ' ἡ νιὰ ἀπὸ τὸ λουτρὸ τσ' ὁ νιὸς ἀπ' τὸ μπαρμπέρη,
πῆγαν τσ' ἀνταμωθήκανε μὲς σ' ἕνα σταυροδρόμι.
— «Πάλι σ' ἔδαν τὰ μάτια μου, ἄσπρο μου περιστέρι!»
Ἡ κόρη δὲν τοῦ μίλητσε, τὸ δρόμο της πηγαίνει.
— «Ἄσπρο γαρέφαλλο τοῦ Μάη τσαὶ μῆλο τοῦ Σεπτέμβρη,
δὲ μπαίρνεις τὸ χαιρετισμό, τὸ κρῖμα μου νὰ σ' εὕρει.»
— «Μαρὲ λωλὲ τσ' ἀπόλωλε, ξέρεις ἐσὺ ἀπ' ἀγάπη;
Σὰ δὲ δυνόσουνα φιλιά, γιᾶντα τὴ γκαταπιάστης;
Δὲ μπᾶς νὰ μάθεις γράμματα, νὰ μάθεις τσαὶ τὴν τάξι,
νὰ μάθεις τὰ ἑκατόλογα, ποὺ λένε τῆς ἀγάπης;»
— «Γιὰ γράμματα ὄντες μοῦ πεῖς, δὲν εἶμ' γραμματισμένες,
τ's ἀγάπης λόγια λέγε μου, ἔμαι ξεσκολισμένες.»
«Ἕνα!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ἕνα Θεὸ δοξάζουμε, μιὰ μΠαναγιὰ φιλοῦμε
τσαὶ σ' ἕνα δισκοπότηρο πᾶμε τσαὶ τσοινωνοῦμε!»

«Δύο!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Σοῦ στέλνου δυὸ γαρέφαλλα, τὰ δυὸ σ' ἕνα κλουνάρι.
Ἔχου ἐλπίδα στὸ Θεὸ νὰ γίνουμε ζευγάρι!»
«Τρία!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Τρζὰ χρόνια 'ναι ποὺ σ' ἀγαπῶ, τέσσερα μετὰ τοῦτο
τσ' ἃ δὲ σὲ πάρου, μάτια μου, φεύγου ἀπ' τὸ γκόσμο τοῦτο!»
«Τέσσερα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Τεσσαροκάντουνος σταυρὸς κρέμεται στὸ λαιμό σου,
πά νὰ φιλήσου τὸ σταυρό, φιλοῦ τὸ μά'ουλό σου!»
«Πέντε!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Πέντε φορὲς σ' ἀγάπησα, πουλί μου, τὴν ἡμέρα,
δυὸ ταχυνό, δυὸ βραδυνὸ τσαὶ μιά, ὄντας γέρνει ἡ μέρα.»
«Ἕξη!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ἐξέστσισα τὰ ροῦχα μου, κόρη, στὴ γειτονιά σου,
γιὰ νὰ σὲ πάρου, μάτια μου, νὰ ρθοῦ στὴ φαμελιά σου!»
«Ἑφτά!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ἐφτάκανε οἱ πόνοι μου τσ' οἱ ἀναστεναγμοί μου
τσαὶ οἱ κατσοὶ συλλοϊσμοὶ μοῦ τρῶνε τὸ κορμί μου!»
«Ὀχτώ!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ὀχτὼ φορὲς τὴ μΠαναγιὰ ψέματα τήνε μώνου
τσαὶ κάνου νὰ σ' ἀπαρνηστοῦ τσαὶ πάλι μετανοιώνου.»
«Ἐννιά!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ἐννιὰ χρυσᾶ γαρέφαλλα πάνου στὴν τραχηλιά σου
τσαὶ δὲ μ' ἀφήνει ἡ μερωδιὰ νὰ φύου ἀπὸ κοντά σου!»
«Δέκα!» τοῦ λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Δεκάτιζε τὰ λόγια σου, λέγε τα δέκα - δέκα,
τσ' ἂν ἔναι ἀπ' τὸ Θεὸ γραφτό, παίρνου σε τσαὶ γυναῖκα!»
«Εἴκοσι!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Εἴκοσι μῆλα σοὔστειλα στὸ μαχραμᾶ δεμένα.
Κότσινα εἶν' τὰ χειλάτσα σου τσαὶ μερτζανοϐαμμένα!»
«Τριάντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Τριανταφυλλιὰν ἐφύτεψα, κόρη, στὴ γειτονιά σου
τσαὶ δὲ μ' ἀφήνει ἡ μερωδιὰ νὰ φύου ἀπὸ κοντά σου!»
«Σαράντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Σαράντα ὀργιὲς τὴν ἔσκαψα, κόρη μου, τὴν αὐλή σου,
νὰ βγάλου ἀθάνατο νερό, νὰ πλύνεις τὸ κορμί σου!»
«Πενῆντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Πενῆντα μέρες ἔκανα, κόρη, νὰ σοῦ μιλήσου,
γιατ' ἔτανε σαρακοστή, νὰ μὴ σὲ κριματίσου!»
«Ἑξῆντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ἑξῆντα μῆνες σ' ἀγαποῦ, γίνονται πέντε χρόνια,
νὰ φύτευα μιὰ λεμονιά, θελά τρωα λεμόνια!»
«Βδομῆντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Βδομῆντα, ἀσήμι μ' ἄδολο τσαὶ γιασεμὶ θωρᾶτο,
τσ' ἂν λένε ποὺ δὲ σ' ἀγαποῦ, ἡ γιόψι μ' μαρτυρᾶ το!»
«Ὀγδόντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
— «Ὀγδόντα, ἀσήμι μ' ἄδολο τσαὶ λαμπερὸ φεγγάρζι!

Χαρά στον ποὔχει ριζικὸ τσαὶ τύχη νὰ σὲ πάρει!»
«Νενῆντα!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
—«Νενῆντα χρόνια προτιμοῦ σκλάβος εἰς τ' Ἀλιτζέρζι,
περὶ νὰ σὲ ἰδοῦ, μάτια μου, ἄλλες νὰ σ' ἔχει ταῖρζι!»
«Ἑκατό!» λέει ἡ λυγερὴ τσ' ὁ νιὸς ἀπηλογᾶται:
—«Κατόστησα τὰ λόγια μου, ἑκατὸ λόγια σοῦ λέγου,
τσ' ἀπ' τὸ δικό σου τὸ σεβντᾶ ἐγὼ δὲν ἀποφεύγου!»

Ἄ τ' Ἀνέστη.

Ἀνέκδοτος συλλογὴ Κου Βαμβακερίδη.

Ἀλφάβητα τῆς ἀγάπης.

84.

Ἄλφα, θέλου ν' ἀρχινήσου, φῶς μου, νὰ σὲ τραγουδήσου.
Βῆτα, βέβαια σοῦ λέου, ὅτι νὰ σὲ πάρου θέλου.
Γάμμα, γίνομαι κομμάτια γιὰ τὰ δυὸ γλυκά σου μάτια.
Δέλτα, δὲ σοῦ φανερώνω τῆς καρδούλας μου τὸ μπόνο.
Ἔψηλό μου τσυπαρίσσι, ρίχνεις τὴ δροσιὰ σὰ βρύσι.
Ζῆτα, ζώνουμαι στὰ φίδια γιὰ τὰ μαῦρα σου τὰ φρύδια.
Ἦτα, ἢ ἐσένα παίρνου, ἢ καλόγερος θὰ γένου.
Θῆτα, θέλου νὰ περάσου, νὰ σὲ δοῦ, νὰ σ' ἀγκαλιάσου.
Ἰῶτα, γίνομαι γιοφύρι, νὰ περνᾶς, χρυσὸ ζαφείρι.
Κάλλιο θάνατος μὲ βία, πέρι τέτοια τυραννία.
Λωλαίνουμαι ἂ δὲ σὲ δῶ, ἔβγα, μικρή μου, στὸ χορό.
Μῆλο μου τοῦ παραδείσου, χάδια ποὔχει τὸ κορμί σου.
Νέο μ' ἔβαλες στὰ πάθη τσαὶ ὁ νός μου πλέον χάθη.
Ξένες εἶμαι, ποιός μὲ πιάνει, σὰ μὲ πάρει τὸ ποτάμι;
Ὄμικρό μου πορτοκάλι, ποιός σοῦ τὄδωτσε τ' ἀκάλλη;
Πᾶρε με στὴν ἀγκαλιά σου, νὰ φιλοῦ τὰ μα'ουλά σου.
Ρόδο εἶσαι τσαὶ μυρίζεις τσαὶ τὸ νό μου δαιμονίζεις.
Στὰ φιλήματά σου ἀπάνου, ὅ,τι ἔχου τὸ ξεχάνου.
Τὸ πουλί μου, τὸ πουλί μου κατσωμένο 'ναι μαζύ μου.
Υ̓̀ψηλό μου γιασεμὶ εἶν' τ' ὡραῖο σου κορμί.
Φύλαγε τὰ δυό σου μάτια, ποὺ μὲ κάνουνε κομμάτια.
Χάθη ὅλο μου τὸ γιαῖμα ἀπ' τὰ στήθια μου γιὰ σένα.
Ψάλλου, τρα'ουδοῦ, φωνάζου, γιὰ νὰ σὲ διαστσεδάζου.
Τὸ **Ὦμέγα** τελειώνει, τὴν ἀγάπη στερεώνει.

Μαριγὼ τ' Γεώρ' τοῦ Δ'μήτρη, ἐτῶν 55.

85.

Ἄλφα εἶν' τὸ πρῶτο γράμμα,
ὦ ψηλή μου μαντζοράνα!
Βῆτα ἔν' τὸ δεύτερο,
ἔσαι, πουλί μου, ἐλεύτερο.

Γάμμα, γαϊτανοφρυδοῦσα,
ροῦσσα τσαὶ ξαθομαλλοῦσα.
Δέλτα, δὲ σοῦ φανερώνω
τῆς καρδούλας μου τὸ μπόνο.
Ἔψιλο, ἔπερες τὸ νοῦ μου,
σύ 'σονε τοῦ ριζικοῦ μου.
Ζῆτα, ζώνομαι στὰ φίδια
γιὰ τὰ δυό σου μαῦρα φρύδια.
Ἦτα, θὰ γενοῦ γιοφύρι,
νὰ περνᾶς, χρυσὸ ζαφείρι.
Θῆτα, θέλου νὰ σοῦ ποῦ,
φῶς μου, πόσο σ' ἀγαποῦ!
Ἰῶτα, θὰ γινοῦ μιὰ βρύσι,
νὰ ποτίσεις τσυπαρίσσι.
Κάππα, κάνου νὰ σ' ἀφήσου,
μοὔρχεται νὰ ξεψυχήσου!
Λάμβδα, λέου τσαὶ λαλοῦ,
τὴν ἀγάπη σου ζητοῦ.
Μῖ, μηλιά μου μὲ τὰ φύλλα
τσαὶ μὲ τὰ χρυσᾶ σου μῆλα.
Νῖ, εἶν' ἡ μέση σου ζωσμένη,
γαϊτανοπεριπλεμένη.
Ξῖ, ξαθά 'ναι τὰ μαλλιά σου,
κότσινά 'ν' τὰ μάγουλά σου.
Ὄμικρο, ὦ μικρό μου περιβόλι,
στολισμένο μὲς στὴ μπόλι.
Πῖ, πολλὰ σὲ ἀγαποῦ,
τὴν ἀγάπη σου ζητοῦ.
Ρῶ, ροδιά μου μὲ τὰ ρόδα
τσαὶ μὲ τὰ γλυκά σου λόγια.
Σίγμα, σείσου τσαὶ λυγίσου
τσ' ἔλα ἀντάμα μου τσοιμήσου.
Ταῦ, τὰ ματάτσα σου, γιουσμᾶ μου,
σαϊτεύουν τὴ γκαρδιά μου!
Ὕψιλον, ὑψηλό μου τσυπαρίσσι
σ' ἄσπρη κρουσταλλένια βρύσι.
Φῖ, φιλὶ νὰ σὲ χορτάσου
τσαὶ γλυκὰ νὰ σ' ἀγκαλιάσου!
Χῖ, χειμοῦνα, καλοκαίρι
σού 'σαι τὸ δικό μου ταῖρι.
Ψῖ, ψυχή, ζωὴ τσαὶ φῶς μου
τσαὶ παρηγοριὰ τοῦ κόσμου.
Ὦ, τὸ ὠμέγα τελειώνει
τσ' ἡ ἀγάπη στερεώνει.

'Αμέρ'σα τ' Μπονάτσου.

Ἄλφα, ἂν ἤμουν ποιητής, ἤθελα ἠμπορέσω
τὴν ὠμορφιά σου, ἀγάπη μου, νὰ σοῦ τὴν ἐπαινέσω.
Β. Βασίλισσα στὴ θάλασσα, στὴ γῆ, στὸν οὐρανὸ
σὲ εἴπανε καὶ σοὔπρεπε, κορμί μου ἀγγελικό.
Γ. Γεμᾶτο ἀπὸ ὠμορφιὲς εἶναι τὸ πρόσωπό σου,
σὰν λεϊμονίτσα φουντωτὴ τὸ μπόϊ τὸ δικό σου.
Δ. Δὲ θέλω γὼ παράδεισος κι᾽ οὔτε ψυχὴ ν᾽ ἁγιάσω,
μόν᾽ θέλω τὸ κορμάκι σου σφιχτὰ νὰ τ᾽ ἀγκαλιάσω.
Ε. Ἐσύ ᾽σαι, κόρη, ὁ γιατρὸς καὶ γὼ ὁ πληγωμένος.
Δός μου, πουλί μου, ἕνα φιλί, νὰ γιάνω ὁ καϋμένος.
Ζ. Ζητῶ σου, χαϊδεμένη μου, εἴδησι νὰ μοῦ δώσεις
καὶ τὸ σκοπὸ ὅπου βαστᾶς, νὰ μοῦ τὸν φανερώσεις.
Η. Ἤξερε, μάθε, γνώριζε, ὅτι σὲ σένα ἔχω
τὸ νοῦ μου καὶ τὸ λογισμὸ καὶ μ᾽ ἀπορία στέκω.
Θ. Θὰ λυπηθῆς τὰ πάθη μου, νὰ μὴν ἀργοπορήσεις,
μὲ δυὸ λογάκια σου γλυκὰ νὰ μὲ παρηγορήσεις;
Ι. Εἰς τὶς πληγὲς τοῦ ἔρωτα φάρμακα δὲ χωροῦνε
κι᾽ οὔτε γιατροὶ γιατρεύουνε, οὔτε ἅγιοι βοηθοῦνε.
Κ. Κάλλιο νὰ εἶχε ἀποβαλθῆ ἡ μάννα ποὺ σὲ γέννα,
παρὰ ὅπου σὲ γέννησε, νὰ τυραννᾶς ἐμένα.
Λ. Λοιπόν, πουλί μου, πρόφτασε, ἴσως νὰ ἠμπορέσεις
τὴ μπληγωμένη μου καρδιὰ νὰ μοῦ τήνε γιατρέψεις.
Μ. Μονάχα σὺ στοὺς πόνους μου, στὴν τρικυμιὰ τοῦ νοῦ μου
μπορεῖς νὰ γίνεις βοηθός, κλέφτρα τοῦ λογισμοῦ μου.
Ν. Νὰ σὲ πληγώσει ὁ ἔρωτας, μὰ ὄχι νὰ πεθάνεις,
μόνο γιὰ νὰ συλλογιστῆς τὸ ἄδικο ποὺ κάνεις.
Ξ. Ξεράθη τ᾽ ἀχειλάκι μου ἀπ᾽ τῆς καρδιᾶς τὴ λαύρα,
ὁ ἔρωτάς σου μοὔκανε τὰ σωθικά μου μαῦρα.
Ο. Ὁ κόσμος κι᾽ ἂν ξαναπλαστῆ, ἄλλη δὲ θ᾽ ἀγαπήσω,
μονάχα σένα, μάτια μου, ὥστε νὰ ξεψυχήσω.
Π. Πουλιὰ νὰ εἶν᾽ ἀντίκρυ μου, νὰ γλυκοκελαδοῦνε,
χωρὶς ἐσέ, χαδούλα μου, θαρρῶ ὅτι θρηνοῦνε.
Ρ. Ρόδα καὶ τριαντάφυλλα νὰ βλέπω φουντωμένα,
μοῦ φαίνοντ᾽ ὅλα σκοτεινά, φῶς μου, χωρὶς ἐσένα.
Σ. Σαράντα πέντε μαχαιριὲς ἡ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη,
μὰ ὄχι τὴν ἀγάπη μου νὰ μοῦ τὴν πάρουν ἄλλοι!
Τ. Τί τήνε θέλω τὴ ζωὴ στὸν κόσμο γιὰ σημάδι,
ἂν εἶν᾽ ἐκείνη π᾽ ἀγαπῶ, ἄλλος νὰ τήνε πάρει;
Υ. Ὑπομονή, ὑπομονή, ὡς πότε νὰ ὑπομένω;
Γιὰ δές τη τὴν ὑπομονὴ πῶς μ᾽ ἔχει καμωμένο!
Φ. Φῶς μου, κι᾽ ἂν ἀποθάνω ἐγώ, δὲ λειών᾽ ἀπ᾽ τὸ γκαϋμό σου,
μόν᾽ ἡ ψυχή μου θὲ νὰ βγεῖ, νὰ ᾽ρθεῖ στὸν ὁρισμό σου!
Χ. Χίλια πικρὰ κι᾽ ἕνα γλυκὸ τὴν ὥρα μὲ ποτίζεις.
Ὡς πότε, χαδεμένη μου, θὲ νὰ μὲ βασανίζεις;
Ψ. Ψυχομαχῶ κάθε στιγμή, πεθαίνω κάθε μέρα,

ἀφ' ὄντας σὲ ἀγάπησα, ἄσπρη μου περιστέρα.
Ω. Ὡραία μου τριανταφυλλιά, καὶ ποῦ νὰ σὲ φυτέψω;
Θὰ σὲ φυτέψω στὴν καρδιά, ἴσως καὶ σὲ κερδέψω.

Κίμων Βαρλαμίδης, ἐτῶν 65, κτηματίας.

87.

Εἰς τὴν ἀρχὴ τοῦ τρα'ουδιοῦ ἡ γιάλφα 'ναι γραμμένη,
ὅσες ἀγάπες ἔκανα, σοὺ μ' ἔχεις πληγωμένη.
Ἡ βῆτα εἶναι δεύτερζη τσ' ὅποιος τὴν ἀναγνώσει,
ἀντζέλου τὴ ψυχούλα του θὰ τήνε παραδώσει.
Γάμμα, γιοφύρζι θὰ γενοῦ τσαὶ κρουσταλλένια βρζύσι,
νὰ σὲ ποτίζου, νὰ γινεῖς ψηλὸς σὰν τσυπαρζίσσι.
Δέλτα, δεντρζί μου φουντωτό, σὰ συναπαντηθοῦμε,
χέρζα, ποδάρια τρέμομαι, πῶς θὰ χαιρετιστοῦμε.
Ἔλα νὰ κουβεντιάσουμε τὰ παλαιά μας πάθη,
ἃ στέτσεται ἡ γιὰγάπη μας, ἢ παντελῶς ἐχάθη.
Ζωή 'ν' τσαὶ τούτη στὸ ντουνιᾶ; Μπαξὲς χωρζὶς ἀηδόνι,
χωρζὶς ἀγάπη στὸ πλευρό, Χριστέ, πῶς ξημερώνει;
Ἦντά 'ναι τοῦτο τὸ κακό, ποὺ μ' εὗρε μένα φέτι,
νὰ πέτου μ' ἀναστεναγμοὺς τσαὶ νὰ ξυπνοῦ μὲ ντέρτι!
Θεὲ μεγαλοδύναμε, δὲν ἔχου πλιὸ ἐλπίδα,
ἔχασα τὸ ψηλὸ δεντρζί, ποὺ κάθουμουν στὴ ρζίζα!
Ἦντά 'ναι τοῦτο τὸ κακό, ὁποὺ μὲ τρζιγυρζίζει,
νὰ γνέφου τῆς ἀγάπης μου τσαὶ τσείνη νὰ μὲ βρίζει!
Κάλλιά 'χου νὰ μὲ χούσουνε στῆς Μπαρμπαρζιᾶς τὴν ἄμμο,
πέρζι νὰ μὲ καλέσουνε στὸν ἐδικό σου γάμο.
Λέου σου, μὴ μπικραίνεσαι, γαρουφαλλάτσι μ' ἄσπρο,
τσαὶ μᾶς εἶν' ἡ γιὰγάπη μας θεμελιωμένο κάστρο.
Μῆνες ὅπου λογάριαζα νὰ 'ρθοῦ, νὰ σ' ἀνταμώσου,
ποὔχου δυὸ λόγια νὰ σοῦ ποῦ τσ' ὕστερ' ἂς παραδώσου!
Νινί 'χα τὴν ἀγάπη μας ἀπά στὰ δυό μου μάτια
τσαὶ τώρα τὴ μπαράτησα τσ' ἂς πά γενεῖ κομμάτια.
Ξέχατσες τὴν ἀγάπη μας τὴ γκαταμπερδεμένη,
τσ' ὅπου τσ' ἃ δοῦν τὰ μάτια σου, ἐτσεῖ τσ' ὁ νός σου μένει.
Ὦ! ρόδον μ' ὡραιότατον, τῶν λουλουδιῶν κορώνα,
σὲ σένα λέπου ζωντανὴ τοῦ ἔρωτος εἰκόνα.
Πᾶρε με, Χάρε, πᾶρε με, πᾶρε με μὲ τὴ βία,
νὰ λείψ' ἀπὸ τὰ βάσανα τσ' ἀπὸ τὴν τυραννία.
Ρόδα τσαὶ τρζιαντάφυλλα ὅπου μυρζίζουν πάλι,
αὐτὰ μοῦ τένε πέρανε τὸ νό μ' ἀπ' τὸ τσεφάλι.
Σίγμα, σημάδι ὁ οὐρανὸς θὰ ρζίξει στὸ κορμί σου
τσ' ἃ μάθου π' ἄλλην ἀγαπᾶς, θὰ σοῦ τήνε χουρζίσου.
Τάχατες θὰ τ' ἀξιωθοῦ νὰ λάβου τέτοια χάρζι,
νὰ μποῦνε τὰ τσεφάλια μας πά σ' ἕνα μαξιλάρζι;

Ὑψηλὸ γιοφύρζι θὰ γενοῦ τσαὶ σκάλα ν' ἀκουμπίζεις,
γιὰ νὰ περνᾶς κάθε πρωί, νὰ μὲ καλημερζίζεις.
Φίδι θὰ γίνου τρίπηχο, νὰ πλέξου στὸ λαιμό σου
τσ' ἃ μάθω π' ἄλλην ἀγαπᾶς, θὰ σοῦ τὴ θανατώσου.
Χίλιες χιλιάδες ὥμορφους τὰ μάτια μου νὰ δοῦνε,
σένα θὰ λένε ὥμορφο, σένα θὰ μαρτυροῦνε.
Ψυχή 'ν' τσαὶ τούτη ποὺ θὰ βγεῖ, πιὰ δὲ γυρζίζει πίσου.
Κρζῖμα 'ναι, μάτια μ', κρζῖμα 'ναι, κρζῖμα 'ναι τσαὶ λυπήσου.
Τ' Ὦμέγα ἔναι, μάτια μου, π' ὅλα τὰ τελειώνει
τσαὶ τῆς ἀγάπης ὁ καϋμὸς τὰ σπλάχνα μοῦ ματώνει.
Εἰκοσιτέσσερα ψηφιὰ ἔχει ἡ γιἀλφαβῆτα,
ρόδο μου ὡραιότατο, σ' ἀφήνου, καλὴ νύχτα.

'Αμέρ'σα τ' Μαρουδῆ, σύζυγος Στεφανῆ, ἐτῶν 75.

ΣΤ'. ΒΑΪΤΙΚΑ

Τοῦ Λαζάρου.

88.

Ξύπνα, Λάζαρε, τσαὶ μὴν τσοιμᾶσαι!
Τώρα μέρα σου, τώρα χαρά σου,
τώρα ὁ Βασιλιᾶς γιὰ σένα ρώτα:
— «Ποῦν' ὁ Λάζαρες τσαὶ δὲν ἐφάνη;»
— «Μὲς στὴ γῆς ἔναι βαθιὰ χουμένες
τσαὶ μὲ τοὺς νεκροὺς ἀπεθαμένες!»
Νἄμον βάρσαμος τσαὶ νἄμον βιόλα,
νὰ σὲ φύτευγα στ' ἀρχοντολόγια.
Δῶστε μας αὐγά, νὰ σᾶς φτσηστοῦμε
τσ' οἱ κοττίτσες σας πολλὰ γεννοῦνε
τσ' οἱ φωλίτσες σας δὲν τὰ χουροῦνε.

† Κατερίνα τ' Τασσοῦ.

89.

Βάτσα, βάτσα τοῦ βαγιοῦ τσ' ὡς τὴν ἄλλη Τσυρζιατσὴ
μὲ τὰ κότσινα τ' αὐγὰ τσαὶ μὲ τ' ἄσπρα τὰ χλωρά.

† Κατερίνα τ' Τασσοῦ.

90.

Εἰς τὴ μπόλι Βηθανία
Μάρθα κλαίει τσαὶ Μαρία
Λάζαρο τὸν ἀδερφό τους,
τὸ γλυκὸ τσαὶ γκαρδιακό τους.
Τὲ μερολογοῦν τσαὶ λένε,
τὲ μερολογοῦν τσαὶ κλαῖνε.
Τρεῖς ἡμέρες τὲ θρηνοῦσαν
τσαὶ τὲν ἐμερολογοῦσαν.
Τὴν ἡμέρα τὴν Τετάρτη
τσίνησε ὁ Χριστὸς γιὰ νἄρθει.

— «"Αν τσαὶ ἔτον δῶ ὁ Χριστός μου,
δὲν ἀπόθανε ὁ ἀδερφός μου.
Πάλι τώρα ἂ θελήσεις,
τοὺς νεκροὺς θὰ ἀναστήσεις!»
— «Πίστευε, καλὴ Μαρία.
"Ελα, πᾶμε στὰ μνημεῖα.»
Τότες ὁ Χριστὸς δακρύζει
τσαὶ τὸν "Αδη φοβερίζει:
— «"Αδη, Τάρταρτε τσαὶ Χάρο,
Λάζαρε θελὰ σοῦ πάρω!
"Εβγα ὄξου, Λάζαρέ μου,
φίλε τσαὶ ἀγαπητέ μου.»
Λάζαρες ἀναστημένες
τσαὶ μὲ τὸ τσερὶ ζωσμένες,
Λάζαρες ἀπολυτρώθη,
ἀνεστήθη τσαὶ σηκώθη.
— «Πές μας, Λάζαρε, τί εἶδες,
εἰς τὸν "Αδη ὅπου πῆγες;»
— «"Εδα φόβους, ἔδα τρόμους,
ἔδα βάσανα τσαὶ πόνους!
Δῶστε μου λίγο νεράτσι,
νὰ ξεπλύνου τὸ φαρμάτσι
τῆς καρδιᾶς τσαὶ τῶ χειλέων
τσαὶ μὴ μ' ἀρωτᾶτε πλέον.»

† Κατερίνα τ' Τασσοῦ.

Ὁ Μάης.

91.

Τὸ Μάη λαλοῦν οἱ πέρδιτσες, τὸ Μάη λαλοῦν τ' ἀηδόνια,
τὸ Μάη κατεβαίνουνε στὶς βρύσες τὰ τρυγόνια.
Τὸ Μάη ἐγεννήθηκα τσαὶ μάγια δὲ φοβῶμαι,
ἐκτὸς ἂ μὲ μαγέψουνε στὴ γκλίνη ποὺ τσοιμῶμαι.
Τριαντάφυλλο τοῦ Μάη,
μοὔπερες τὸ νὸ τσαὶ πάει.
Τὸ Μάη λαλοῦν οἱ πέρδιτσες, τὸ Μάη λαλεῖ τ' ἀηδόνι,
χαρὰ σὲ κείνη τὴ γκαρδιὰ ποὺ δὲν τὴ δέρνουν πόνοι.
Μάγια μοὔχεις καμουμένα
τσαὶ λωλαίνομαι γιὰ σένα.
Μάη μου μὲ τὰ λούλουδα καὶ τὰ περίσσια κάλλη,
μοσκοβολοῦν οἱ ρεματιὲς καὶ τ' ἀηδονάκι ψάλλει.
Μάγια μοὔχει ἡ γιάδερφή σου
τσαὶ λωλαίνομαι μαζύ σου.
Τὸ Μάη λαλοῦν οἱ πέρδιτσες, τὸ Μάη λαλεῖ τ' ἀηδόνι,
τὸ Μάη μοῦ μπῆκαν στὴ γκαρδιὰ χίλιες χιλιάδες πόνοι.

Μαριγούλα τοῦ Φτούλη, ἐτῶν 55.

Ζ΄. ΤΗΣ ΞΕΝΗΤΕΙΑΣ

92.

Μισέψαν τὰ καράβια μὲ τὴ σιγανεμιά,
ἐμίσεψε ὁ καλός μου τσαὶ πάει στὴν 'Αρμενιά.
Μηδὲ χαρτὶ μοῦ πέβει, μηδὲ 'πολογιά.
Τσαὶ στοὺς δώδεκα χρόνους πέβει 'πολογιά,
μοῦ πέβει μαντηλάκι μὲ δεκοχτὼ φλουριά.
«Θέλεις, κόρη, παντρέψου, θέλεις μὴ παντρευτῆς,
θέλεις καλόγρια γίνου, τὰ μαῦρα νὰ ντυθῆς.
Καὶ μένα μὲ παντρέψαν κάτου στὴν 'Αρμενιά,
μοῦ δώσανε γυναῖκα μιᾶς μάγισσας παιδί.
Μαγεύει τὰ καράβια, μαγεύει τὸν καιρό,
μαγεύει με καὶ μένα καὶ δὲ μπορῶ νὰ 'ρθῶ!»

'Αμέρισσα τ' Μπονάτσου, ἐτῶν 70.

Παραλλαγαί:
Πολίτου, 'Εκλογαὶ ἀριθ. 172.
Fauriel II 182. Passow 520 καὶ 521.
Παπαγεωργίου: 'Ιστορία Σκύρου ἀρ. 5 σελ. 152.

93.

Μία μηλιά, γλυκομηλιά,
τὰ μῆλα φορτωμένη,
δὲ μπέτουν, δὲ μαραίνουνται
τσ' οὔτε πουλιὰ τὰ τρῶνε.
Τὰ τρῶν τ' ἀγρίμια τσαὶ ψοφοῦν,
τ' ἀρκούδια τσαὶ μερεύγουν
τσ' ὅσες μαννοῦλες τἄφαγαν,
ἄλλο παιδὶ δὲ γκάμαν.
Νὰ τὄτρωε τσ' ἡ μάννα μου,
μένα νὰ μὴ μὲ κάμει!
Τσ' ἃ μ' ἔκαμε, τί μ' ἔθελε;
Τσ' ἃ μ' ἔχει, τί μὲ κάνει;
Ποὺ γὼ στὰ ξένα βρζίσκομαι
τσαὶ ξένο μὲ φωνάζουν.
Ξένοι πλένουν τὰ ροῦχα μου
τσαὶ ξένοι μὲ μπαλώνουν,
ξένοι μοῦ στρώνουν τσαὶ δειπνοῦ,
ξένοι μοῦ μα'ερεύγουν!
Πᾶρε, ξένε μ', τὰ ροῦχα σου
τσαὶ σῦρε στὸ χωρζό σου,
γιατὶ νερὸ δὲν ἔχομε,
σαπούνι δὲ μπουλιέται,
νὰ σοῦ τὰ πλένει ἡ μάννα σου,
τὰ δάκρζυα ποὺ χύνει.

Παπαδιὰ τ' Καρεφύλλη, ἐτῶν 75.

Παραλλαγή: Passow 324.

94.

'Εσεῖς, πουλιὰ τοῦ Μάη τσαὶ τῆς ἄνοιξης,
σεῖς ποὺ ψηλὰ πετᾶτε, χαμηλώσετε,
γιὰ νὰ σᾶς δώσου γράμμα γιὰ τὴ μπατρίδα μου.
Μέσα νὰ λέει τὸ γράμμα τσαὶ τὸ πανώγραμμα:
«Θέλεις, κόρη, παντρέψου, θέλεις μὴ μπαντρευτῆς.
Θέλεις μαυροφορέσου, καλόγρζα νὰ γενεῖς.
Τσαὶ μένα μὲ παντρέψαν κάτου στὴν 'Αρμενιά,
μοῦ δώκανε γεναῖκα μιᾶς μάϊσσας παιδί.
Μαγεύει τὰ καράβια, μαγεύει τὸν τσαιρό,
μαγεύει με τσαὶ μένα τσαὶ δὲ μποροῦ νὰ 'ρθῶ.
Μαγεύει τὰ πουλάτσα τσαὶ δὲν τσελαηδοῦν,
μαγεύει τὰ καράβια, δὲν ἀρμενίζουνε.
"Οντες θὰ ποῦ γιὰ νάρθου, στράφτει τσαὶ βροντᾶ,
ὄντες γυρίζου πίσου, γαλήνη, ξαστερζά.»

Παπαδιὰ τ' Καρεφύλλη.

Παραλλαγαί: Passow 521.
Δ. Παπαγεωργίου: 'Ιστορία Σκύρου.

95.

Τάχας καμίνι τσαίεται, τάχας λουτρὸς πορώνει;
Μηδὲ καμίνι τσαίεται, μηδὲ λουτρὸς πορώνει.
Τοῦ Κωσταντίν' ἡ μάννα κλαίει, κλαίει τσαὶ δὲ μερώνει.
— «Γυιέ μου, τσαὶ ποῦ βραδυάζεσαι τσαὶ ποῦ Λαμπροφοραίνεις;»
— «Στὴ φυλατσὴ βραδυάζουμαι τσαὶ τσεῖ Λαμπροφοραίνω.»
— «Θαμάζομαί σε, Κωσταντῆ, ποὔσονε παλληκάρι,
ποῦς δὲ τσατσίζεις σίδερα, νὰ δέρεις φυλακάρη;»
— «Θαρρεῖς, μάννα, ἡ φυλατσὴ περιβολάτσι ἔναι,
νάχει μηλιὲς τσαὶ τσυδωνιὲς τσαὶ δάφνες τσαὶ μυρσίνια;
'Η φυλατσή 'χει σίδερα, ἡ φυλατσὴ ἀλυσίδες,
τσ' ὄντες ἀκούσου τὰ κλειδιὰ νὰ λιλιροκροτοῦνε,
θαρροῦ θὰ μὲ σκοτώσουνε, θαρροῦ θὰ μὲ κρεμάσουν.»
Βασιλοπούλα τ' ἄκουσε ἀπὸ τὸ παρεθύρι:
— «Τραγούδησέ μου, Κωσταντῆ, τσαὶ νὰ σὲ λευτερώσου.»
— «Πολλὲς βολὲς τραγούδησα, μὰ λευτεριὰ δὲν εἶδα.
Μὰ πάλι γιὰ τὴ λευτεριὰ θὰ ξανατραγουδήσου.
Λεφτοκαρυὰν ἐφύτεψα στῆς φυλατσῆς τὴ μπόρτα,
τσαὶ λεφτοκάρυ ἔφαγα τσαὶ λευτεριὰ δὲν εἶδα.»

"Α τ' 'Απᾶ, ἐτῶν 75.

Παραλλαγαί: Passow 448.
Δ. Παπαγεωργίου: 'Ιστορία Σκύρου ἀριθ. 6, σελ. 152.

96.

'Ανάθεμα ποὺ λιμπιστῆ πολλὰ καλὰ τσαὶ δόσα
τσαὶ δὲ λιμπίζετ' ἄθρωπο νἄχει τιμὴ τσαὶ δόξα.
Τὰ δόσα βρίσκονται παντοῦ, ὅπου τσαὶ ἃ θελήσεις,
μὰ τὴν τιμὴ στὸν ἄθρωπο δύσκολα τήνε βρίστσεις.

Κατερίνα Σελίμη.

97.

Τὴ νύχτα κόβγει ὁ ὕπνος μου τσ' ὁ νοῦς μου συλλογᾶται,
ὥστε νὰ φέξει, βάσανα καὶ ντέρτια μοῦ θυμᾶται.
Τὰ ντέρτια μου, τὰ πάθια μου, νὰ τἄξερε ἡ φύσι,
ὁ ἥλιος θὰ κατέβαινε νὰ μὲ παρηγορήσει.
Τὸ νοῦ μου καὶ τὸ λογισμὸ τὲν ἔχου σκοτισμένο,
ἀδύνατό 'ναι γιὰ νὰ βροῦ τῆς τύχης τὸ γραμμένο.
Τί νὰ τὴν κάνου τὴ ζωή, ἂν εἶναι τσ' ἄλλη τόση,
ἐνῶ θὰ 'ρθεῖ ὁ θάνατος τσαὶ τὸ κορμὶ θὰ λειώσει;
Μάταια τσ' ἀνωφέλευτα ἔναι ὅ,τι γλεντήσου,
ἀφοῦ θὰ μποῦ στὴ μαύρη γῆς τσαὶ τὸ κορμὶ θ' ἀφήσου.
Σὲ μαυρισμένο σπήλαιο, σ' ἀραχλιασμένο χῶμα,
ἐτσεῖ θ' ἀφήσου κόκκαλα, ψυχή, ζωὴ τσαὶ σῶμα.
Μία φορὰ ἔμον πουλί, πουλάτσα τσυνηγοῦσα,
μὲ τῆς νεότης τὰ φτερὰ ἀκόραστα πετοῦσα.
Δὲν ἔχου νοῦ πλιὰ νὰ στσεφτοῦ, ὡς ἔχα ἄλλοι χρόνοι,
γιατὶ μοῦ τὲν ἐπέρανε τὰ βάσανα τσ' οἱ πόνοι.
'Ο Χάρος τσαὶ τὰ βάσανα μοῦ κλείσανε τὸ στόμα
τσ' ἔπαψα τσαὶ δὲν τραγουδοῦ τῆς ἀγαποῦς τὸ σῶμα.
'Ο Χάρος τσαὶ τὰ βάσανα μοῦ κόψανε τὰ μέλη
τσ' ἡ πικραμένη μου καρδιὰ ν' ἀνοίξει πλιὰ δὲ θέλει.
Κάθε λουλούδι ποὺ ἀνθεῖ, χύνει τὴ μυρωδιά του
τσ' ὁ ἄθρωπος μὲς στὴ γκαρδιὰ κρύβει τὰ βάσανά του.
Ντέρτια, πόνοι τσαὶ βάσανα τὰ φέρνει ἡ ἐλιτσία
τσ' ὅντες γεράσει ὁ ἄθρωπος, τὴ χάνει τὴν ἀξία.

'Αμέρισσα τ' Μπονάτσου.

98.

Στσοῦρος, μεγάλη δὲν εἶσαι, μὰ δύνασαι νὰ θρέψεις
ἀδύνατους τσαὶ νηστικοὺς τσ' ἀρρώστους νὰ γιατρέψεις.
Στσοῦρος, τὰ περιβόλια σου τσαὶ τά 'μορφά σου δάση,
ὅγοιος τὴ γῆ σου πάτησε, δὲ θὰ τήνε ξεχάσει.
Ποιός πέρατσε τσ' ἔπιε νερὸ ἀπ' τ' 'Αντωνιοῦ τὴ βρύσι,
τσ' ἔπε πὼς εἶναι εὔκολο γιὰ νὰ σ' ἀλησμονήσει;
'Ο "Αης Γιώργης ἔδωτσε τοῦ Κάστρου τὴ 'μορφιά,
σὲ στόλισε, πατρίδα μου, μ' οὔλη τὴ μαστοριά.

'Αμέρ'σα τ' Μπονάτσου.

99.

— «Μπᾶτε, κορίτσια, στὸ χορό,
τώρα ποὺ ἔχετε τσαιρό,
γιατ' αὔριο παντρεύεστε,
σπιτονοικοτσερεύεστε.
Δὲ σᾶς ἀφήνουν οἱ γιάντρες σας
νὰ πᾶτε στοὺς μαννάδες σας
τσαὶ ἡ κατσὰ ἡ πεθερὰ
νὰ πᾶτε, ὅπου 'ναι χαρά.
Τσαὶ τὰ παιδιὰ θὰ κλαίουνε,
κοντά σας θὰ γερεύουνε
τσαὶ ὁ κακὸς ὁ πεθερὸς
νὰ πᾶτε, ὅπου 'ναι χορός.»
— «Τοὺς ἄντρες τοὺς μεθύζουμε
τσαὶ τοὺς ἀποτσοιμίζουμε
τσαὶ τὴν κατσὰ τὴ μπεθερά,
τὴ βάζου γὼ στὴ μποροστιά.
Τσαὶ τὰ παιδιὰ σὰ γκλαίουνε,
τὰ χτ'ποῦμε τσαὶ τὰ δέρνουμε,
κοντά μας δὲν τὰ παίρνουμε.
Τσαὶ τὸ γκακὸ τὸ μπεθερό,
τὲ γκάνου ὅπους θέλου γώ.
Τὲ μπάου δῶ, τὲ μπάου τσεῖ,
τοῦ στρώνου ὄξου στὴν αὐλή,
τ' πάου φαῖ, τ' πάου ψωμὶ
τσαὶ μιὰ τσοτρούλα μὲ κρασί.»
— «Σῦρε, νυφούλα μ', στὸ χορὸ
τσαὶ τὰ παιδιὰ θὰ τἄχου γώ.»

Παπαδιὰ τ' Καρεφύλλη.

100.

Μὲ παντρέψαν οἱ γονιοί μου,
δίχως νἄχουν τὴ βουλή μου
τσαὶ μοῦ δῶσαν μιὰ γεναῖκα,
ποὔτρωγε γιὰ πέντε δέκα.
Δὲ δουλεύει τὴ Δευτέρα,
γιὰ νὰ γίνει συμπεθέρα.
Δὲ δουλεύει τσαὶ τὴν Τρίτη,
γιὰ νὰ παίζει τὸ μπετρίτη.
Δὲ δουλεύει τσαὶ τὴ μΠέφτη,
γιὰ νὰ λέπει στὸ γκαθρέφτη.
Δὲ δουλεύει τὸ Σαββάτο,
γιὰ νὰ κάνει τὸ σφουγγᾶτο.

Τὴν Τσυριατσή 'βγαινε τσ' ἀρώτα:
— «Κάνετε, γεναῖτσες, ρόκα;»
"Ωστε νἄμπει, νἄβγει ὁ χρόνες,
ἔβανε κλουστὴ στ' ἀδράχτι,
τσ' ὥστε νὰ ξαναγυρίσει,
ἔθελ' νὰ ξεσφοντυλίσει!

Μαριγὼ τ' Κυριαζῆ.

101.

Μιὰ κακογρζιὰ μοῦ μήνυτσε νὰ πά νὰ μὲ φιλήσει,
τὰ δόντια τ's ἔτανε μακρζά, φοβῶμαι μὴ μὲ πνίξει.
Γυρίζου ἀνατολικὰ τσαὶ κάνου τὸ σταυρό μου.
— «Χριστέ, στεῖλε τὸ Χάροντα, πᾶρ' τὴ γρζιὰ ἀπὸ μπρός μου.»
— «Τσαὶ τί μὲ κάνει ὁ Χάροντας, ὁπού 'μαι κοπελλούδα,
ὁπού 'μαι νιὰ τσαὶ τρυφερζή, ὡσὰν νερατζοπούλα!»
— «Σὰν ἔσαι νιὰ τσαὶ τρυφερή, τί ἔν' τὰ μαλλιά σου ἄσπρα;»
— «Πατέρας μ' ἔταν μυλωνᾶς τσ' ἔμαι πασπαλωμένη.»
— «Σὰν ἔσαι νιὰ τσαὶ τρυφερή, τί τἄχεις τὰ καμπούρια;»
— «Καμπόρα ἔταν ἡ μάννα μου, καμπόρα ἡ γιἀδερφή μου,
καμπούρης ὁ πατέρας μου τσ' οὖλοι οἱ ἐδιτσοί μου.»

Ἄ τ' Παπαγληγόρη, ἐτῶν 75.

102.

— «Τίνος ἔν' ἡ κούπα ἡ μονοβασά;»
— «Τοῦ καπετὰν Μανώλη (ἢ ἄλλου), τοῦ μπέη, τοῦ πασᾶ.»
— «Πιέ το, μπέη μ', πιέ το τσαὶ πάλι ξαναπιέ το,
τσαὶ βρὲς τὸ γείτονά σου, ποὺ κάθεται κοντά σου.
Τὸ ποτήρι τὸ γιομᾶτο δός του μιά, νὰ πάει κάτω,
νὰ βρεῖ ἡ κορφὴ τὸν πάτο!»

Μαριγὼ τ' Κυριαζῆ.

Τὸ τραγούδι αὐτὸ τὸ λένε συνήθως στὸ τραπέζι. Ὁ νοικοκύρης παίρνει τὸ ποτήρι τὸ κρασὶ στὰ χέρια του, τὸ σηκώνει ψηλά, οἱ ἄλλοι τὸν ρωτοῦν τραγουδιστά: Τίνος εἶν' κλπ. Ὁ νοικοκύρης ἀπαντᾶ δείχνοντας μὲ τὸ ποτήρι του, ὅποιον θέλει νὰ πιεῖ στὴν ὑγειά του: Τοῦ ..... Ἐκεῖνος σηκώνεται, πίνει τὸ κρασί του, ἐνῶ οἱ ἄλλοι τοῦ τραγουδοῦν παραινετικά: Πιέ το κ. τ. λ. Ὕστερα **βρίσκει τὸν πλαϊνό του,** πίνει δηλ. στὴν ὑγειὰ τοῦ πλαϊνοῦ του, ὥσπου νὰ κάνουν τὸ γῦρο τοῦ τραπεζιοῦ καὶ νὰ πιοῦν στὴν ὑγειὰ ὅλων.

103.

Σπυρὶ πιπέρι ἔσπερα στῆς Μαρουδιᾶς τ' ἀχείλι,
— στῆς Μαρουδιᾶς τ' ἀχείλι — δυόσμο καὶ καρεφύλλι.
'Ανάρια ἀνάρια τὅσπερνα, νὰ μὴ δασοφυτρώσει
— νὰ μὴ δασοφυτρώσει — τσαὶ θὰ μὲ θανατώσει.
Τσαὶ τσεῖνο δασοφύτρωτσε τσαὶ βγῆτσε καλαμιώνας,
— τσαὶ βγῆτσε καλαμιώνας — σὰν ἐγγλέζικος λιμνιώνας.
Ρωμαῖοι τὸ θερίζουνε, Τοῦρτσοι τὸ κουβαλοῦνε,
— Τοῦρτσοι τὸ κουβαλοῦνε — τ' ἀηδόνια τσελαηδοῦνε.
Τσ' ἡ μάννα μὲ τὴν κόρη της στέτσει μὲ τὸ θυμάρι,

— στέτσει μὲ τὸ θυμάρι — ὁ Χάρος νὰ τὴ μπάρει.
— «Φύγε, Μαροῦ μ', ἀπ' τὸ φλομὸ τσαὶ μπρὸς ἀπὸ τὸν ἥλιο,
— τσαὶ μπρὸς ἀπὸ τὸν ἥλιο — ὁλόχρυσό μου μῆλο.»
— «Οὔτε ἀπ' τὸν ἥλιο 'μαι χλωμή, οὔτ' ἀπ' τὸ Θιὸ εἶμαι μαύρη,
μόν' ἕν' ὁ ἄντρας μου κακός, δαρμένη, ξυλισμένη
— δαρμένη, ξυλισμένη — τσαὶ καταρημασμένη.»

Καλλιόπη τ' Καρεφύλλη.

Παραλλαγή: Passow 606.

104.

Πέντε ποντιτσοὶ τσαὶ δεκοχτὼ νυφίτσες
γάμο κάνανε μὲ δυὸ κουτσὰ σιτάρζι,
τὸ σακκούλιαζαν στοῦ ψύλλου τὸ τομάρι
τσαὶ τ' ἀλέθανε στοῦ σφοντυλιοῦ τὴν τρῦπα,
τὸ ζυμώνανε μέσα στὴ μπεταλίδα.
Ψέρα ζύμωνε, κονίδα θερμολόγα
τσ' ὁ γερόψυλλας τὸ φόρνε συδαυλοῦσε.
Σπίθα πέταξε στοῦ ψύλλου τὰ μεράτσα.
Τρέξετε, γιατροί, τρέξετε, γιατρουδάτσα,
νὰ γιατρέψετε τοῦ ψύλλου τ' ἀρχιδάτσα!
Σῦρτε στὸ γιατρό, γειτόνοι,
γιατ' ὁ ψύλλος δὲ γλυτώνει.

Ἑλένη τ' Ἀσ'μενοῦ.

Παραλλαγή: Passow 623α.

105.

Πανάθεμα ποὺ θέλα πεῖ κακὸ γιὰ τὴ γεναῖκα,
ὅπ' ὁ Θεὸς τὴν ἔπλασε τσ' ἄντζελος τὴ μπελέκα.
Σὰν τὴν ἀποπελέτσησε τσ' ἔφτσασε τὸ κορμί της,
δαίμονας δόνει τσεκουριά, τ's ἀνοί'ει τὸ μ... της!

Ἑλένη τ' Ἀσ'μενοῦ.

106.

Κάτου στὸ γιαλό, στὴν ἄμμο,
κάνουν τὰ καβούρια γάμο
τσαὶ παντρεύουν τὴ Μαλάμω.
Τσαὶ τῆς δίνουνε προιτσὰ
ἕνα κόστσινο κουτσά,
τσαὶ τῆς δόνουν ἕνα σπίτι,
σὰν τῆς ὄρνιθας τὴν τσοίτη
τσαὶ τῆς δίνουν ἕνα ἀμπέλι,
ὅτ' χωρεῖ ὁ λα'ὸς τσαὶ μπαίνει.
Τσαὶ τῆς δώσανε τσουκάλα
τοῦ γαϊδάρου τὴν τσεφάλα,
τσαὶ τῆς δῶσαν τσαὶ χουλιάρζα
τοῦ γαϊδάρου τὰ ποδάρζια

τσαὶ τῆς δώσανε σεντούτσι
τ'ς ἀβατάλας τὸ καβούτσι.
Μὲ καλέσανε τσαὶ μένα,
τσ' ἔκανα καρδιὰ τσαὶ πῆα
τσ' εὗρα τὸ λα'ὸ τσαὶ πήδα.
Τσαὶ καλέσαν τὸν 'Αλῆ,
νὰ τ'νε παίζει τὸ διολί.
Τσαὶ καλέσαν τὸν 'Αγᾶ,
νὰ τ'νε κάνει τὸν πατσᾶ.
Τσαὶ καλέσαν τσαὶ τὸ Γιάννη,
νὰ τ'νε γλείφει τὸ τηγάνι.
Τσαὶ καλέσαν τσαὶ τὸν Τσύργια,
νὰ τ'νε πλύνει τὰ ποτήρια.
Τσ' ὄντες ἔφτακα τσαὶ γώ,
τ'νε τραβοῦσα τὸ χορό.

'Ελένη τ' 'Ασ'μενοῦ.

107.

Πάου κά στὸ χασαπειό,
παίρνου κρζὰς τσαὶ κόκκαλο,
ἔπερα τσαὶ μιὰ τσεφάλα,
τήνε βάνου στὴν τσουκάλα.
Δέκα μέρες τὄβραζα,
δεκατρζεῖς τὸ ξάφριζα.
Νά σου τσ' ἔρχετ' ἕνας φίλος,
τῆς γειτόνισσας ὁ στσύλος,
τσαὶ μ' ἁρπάζει τὴν τσεφάλα
ἀπὸ μέσα ἀπ' τὴν τσουκάλα.
Δῶ τὲν ἔχου, τσεῖ τὲν ἔχου,
στὴν ἀσκάλα τὲ μπαντέχου
τσαὶ τ' ἁρπάζου τὴ γκοκκάλα
τσαὶ τοῦ σπάου τὴν τσεφάλα,
τσαὶ τοῦ κάνου τὰ πλευρά του
μαλακὰ σὰν τὴν τσοιλιά του.

Μαριγὼ τ' Κυριαζῆ.

108.

— «Δὲ μοῦ λές, καϋμένη μάννα,
πῶς τὴ μπλένουν τὴ μπουγάδα;»
— «Ἕνα, ἕνα ρουχαλάτσι
τσ' ἀπὸ λίγο σαπουνάτσι.»
Τὴ Δευτέρα βάζει πλύσι
τσαὶ τὴν Τρίτη θὰ στραντζίσει.
Τὴν Τετάρτη πάει τσ' ἁπλώνει
τσαὶ τὴ μΠέφτη τὰ μαζώνει.
Τὴ μΠαραστσευὴ μπαλώνει,
τὸ Σαββάτο σιδερώνει.

τσαὶ τὴν Τσυρζατσὴ ἐρώτα:
— «Κάνετε, γειτόνοι, ρόκα;»
— «Κάνουμε, δὲ γκάνουμε,
σήμερο σκολάζουμε.»

Μαριγὼ τ' Κυριαζῆ.

109.

"Εχακα τὴ γαδάρα μου σὲ μιὰ τριχιὰ δεμένη,
ὄγοιος τὴ βρεῖ, νὰ τὴ χαρῇ, μόν' τὴν τριχιὰ νὰ φέρνει.
Στὴ μιὰ μερζά 'χα τὸ τσαπί, στὴν ἄλλη τὸ διτσέλι
τσ' ἀπάν' ἀπανωσόμαρα τὸ παλιοκαποτέλι.
Ντέ!!! βρὲ ντέ!! γαδουρίτσα μ', ντέ!!

Μαριγὼ τοῦ Χρήστου τ' Στάθη, σύζυγος Σαρρῆ.

110.

Τὸ μάθατε, τί γένητσε τὴ μπερασμένη Τρίτη;
Παντρεύτητσε ὁ Παζακλές, πῆρε τ' 'Ανατολίτη.
Μεζέδες ἔχανε πολλοί, σφοράγια τσαὶ σαλιάτσοι,
μὰ τσαὶ ἡ νύφη φίναζε, «Βάλτε τσαὶ λιγάτσ' μελάτσι!»
Νύφη, μπουρνιὰ ἀπ' τὴν ἀσκαντζὰ τσαὶ πάν' ἀπὸ τὸ ράφι,
διτσή σου ἔναι ἡ χαρὰ τσ' ὁ κόσμος ἐσυνάχτη.
"Ωμορφη ποῦσαι, νύφη μου, σὰν τὸ τσεφαλοτύρι,
σὰ νὰ μᾶς λιποτάχτητσες ἀπὸ τὸ χωνευτήρι.
Μαρζά, Μαρούδη, κοτσιλιὰ μὲ τὴ μακρζὰ γουνέλα,
ποὺ πῆες στὰ 'κονίσματα τσαὶ σκάκανε στὰ γέλια.

Μαριγὼ τοῦ Στάθη.

111.

Φέτι τ' ἀμπέλια κάησαν τσαὶ πλιὸ κρασὶ δὲ γκάνουν,
τσ' ὅσοι μπεκρῆδες τ' ἄκουσαν, ἐπέσαν ν' ἀποθάνουν.
"Ολοι 'νεμαζωχτήκανε τσ' ἐκάμανε κουβέντα
τσαὶ μέσα στὸ κρασοπουλειὸ στήσανε μία τέντα.
"Ετανε οἱ καπότες τους τρύπιοι τσαὶ μπαλωμένοι
τσαὶ μέσα στὸ κρασοπουλειὸ ἔτανε κρεμασμένοι.
Τσεῖ ποὔτρωαν τσαὶ πίνανε τσαὶ τσεῖ ποὺ ξεφαντῶναν,
ἐπῆε τσ' ὁ μπεκρήμπασης, αὐτὸ τὸ λόγο λέει:
— «"Ερχεστε, παλληκάρζα μου, νὰ πᾶμε σ' ἄλλε τόπο,
ποὺ ἔναι τὸ κρασὶ φτηνὸ τσ' ἂς κάμομε τσαὶ κόπο;»
Στὸ δρόμο ποὺ πη'αίνανε, νυστάξαν οἱ καϋμένοι.
"Ενας ἔδε στὸν ὕπνο του, πὼς πνί'η στὸ βαρέλι.
— «'Ελᾶτε, παλληκάρζα μου, νὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσου,
φέτι θὰ κάνουμε κρασί, νὰ πιοῦ τσαὶ νὰ μεθύσου.
Πίνου κρασὶ γιὰ τὸ σεβντᾶ, οὖλοι μπικρῆ μὲ λένε.
Νὰ ξέρανε τὸ μπόνο μου, οὖλοι θὲ νὰ μὲ κλαῖνε.»
Βάλτε κρασὶ νὰ πίνουμε
τσαὶ τὰ λεπτὰ τὰ δίνουμε.

"Α τ' 'Ανέστη.

Δ. Παπαγεωργίου: 'Ιστορία τῆς Σκύρου ἀριθ. 9, σελ. 153.

112.

Ποιός ἔδε θηλυκὸ παπᾶ τσαὶ διάκο γκαστρωμένε,
καλό'ερο ἑτοιμόγεννε, δεσπότη γεννημένε;
Ποιός ἔδε τσεῖνο ποῦδα γώ, ἀπά στὸ τσῦμα ἀμπέλι
τσαὶ καϐαλλάρης στ' ἄλογο τ' ἀμπέλι νὰ κλαδεύει;
Τσαὶ τὴν ἀλ'ποῦ μὲ χαλινὰ τσαὶ γάδαρο μπαρμπέρη
τσαὶ μύρμηκας ἁρματωτὲς τ' ἀμπέλια νὰ φυλάει;
Τὰ ἔρημα καρπίσανε, κάνανε πέντε ράγες,
τὴ μιὰ τὴ μπῆρε ὁ κόρακας, τὴν ἄλλη τὸ τσακάλι,
τὴν ἄλλη πῆρ' ἡ ἀλεποῦ τσ' ὁ δραγάτης τὴν ἄλλη.
Τρυ'οῦ, τρυ'οῦ, τρυ'οῦ τσ' ἐγὼ πέντε, ἔξ, ἑφτὰ βδομάδες,
τὴ μιὰν ἀράγα γλύτωκα, κάνου γλυκὸ κρασάτσι.
Ψέρας τουλούμια γίμοσα, στὸ μποντικὸ φορτώνου,
μοῦ γλίστρησε ὁ ποντικός, σπάνει τῶνα δερμάτι.
Τῶνα τουλούμι γλύτωκα, πάου νὰ τὸ πουλήσου.
Ὅσες μαννάδες τὸ ἤπιανε, καμμιὰ παιδὶ δὲ γκάνει.
Νὰ τὄπινε τσ' ἡ μάννα μου, μένα νὰ μή 'χε κάνει!

Ἑλένη τ' Ἀσ'μενοῦ, ἐτῶν 65.

113.

Μπῆτσ' ἡ κόρη στὸ χορὸ
καὶ φορεῖ ἕνα φουστάνι,
ξῆντα δυὸ μπαλώματα ἔχει,
νταναλίζουν οἱ κλωστές,
πέφτουν τὰ μπαλώματα,
σὰν τὰ πλατανόφυλλα.
Μὲ τὰ ροῦχα της μαλλώνει,
τὰ ξεστσίζει, τὰ μπαλώνει.

Ἄ τ' Ἀπᾶ.

114.

Ξένε μ', ἃ θὲς νὰ παντρευτῆς, γεναῖκα γιὰ νὰ πάρεις,
ἔλα ρώτα με τσαὶ μένα, νὰ σοῦ ποῦ ποιά 'ναι γιὰ σένα.
Μακρζὰ γεναῖκα μὴ μπάρεις, δεντρὶ ξεριζωμένο.
Τὸ δεντρὶ ξεριζωμένο πάντα ἔναι μαραμένο.
Ἄσπρη γεναῖκα μὴ μπάρεις, σατσὶ ἀλευρωμένο.
Τὸ σατσὶ τ' ἀλευρωμένο πάντα ἔναι σκονισμένο.
Χοντρὴ γεναῖκα μὴ μπάρεις, βαρέλ' τοῦ ταϐερνιάρη.
Τὸ βαρέλ' τοῦ ταϐερνιάρη μεθυσμένους κουμαντάρει.
Μαύρη γεναῖκα μὴ μπάρεις, σουπιὰ τηγανισμένη.
Ἡ σουπιὰ τηγανισμένη πάντα ἔναι μαυρισμένη.
Ξένε μ', ἃ θὲς νὰ παντρευτῆς, γεναῖκα γιὰ νὰ πάρεις,
ἔλα ρώτα με τσαὶ μένα, νὰ σοῦ ποῦ ποιά 'ναι γιὰ σένα.
Πᾶρε κόρη μελαχροινή, νἄχει καὶ μαῦρα μάτια
τσ' ἃ γεράσει τσ' ἃ χαλάσει, πάντα μαῦρα μάτια θἄχει.

Παπαδιὰ τ' Καρεφύλλη, ἐτῶν 73.

115.

Καλὲ μάννα, πάντρεψέ με,
σπιτονοικοτσύρεψέ με.
Γέρον ἄντρα μὴ μοῦ δώσεις,
γιατὶ θὰ τὸ μετανοιώσεις.
Μόνου δός μου, μάννα, δυό,
ἕνα γέρο τσ᾽ ἕνα νιό,
νἄχ᾽ τὸ γέρο γιὰ τὰ ξύλα
τσαὶ τὸ νιὸ γιὰ τὰ παιγνίδια.

Καλὴ τ᾽ Καρεφύλλη.

116.

— «Ὦ τσερὰ Μαμάθενα,
γύρισ᾽ ἄντρας σ᾽ ἀπ᾽ τὸ μύλε!»
— «Τσαὶ σὰ γύρισε τσαὶ τί;
Ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
Τὰ παπούτσα μου χαλοῦ,
τὸ χορὸ δὲ μπαρατοῦ.
Τὸ ψωμί ᾽ναι μὲς στ᾽ ἁρμάρι,
τσ᾽ ἂς ἀνοίξει νὰ τὸ πάρει.»
— «Ὦ τσερὰ Μαμάθενα,
ἄντρας σου ἀρρώστησε.»
— «Τσ᾽ ἂν ἀρρώστησε τσαὶ τί;
Τσ᾽ ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
Τὰ παπούτσα μου χαλοῦ,
τὸ χορὸ δὲ μπαρατοῦ.
Νὰ ὁ σ᾽φᾶς νὰ ξαπλωθῆ
τσ᾽ ἡ φιγοὺ τσ᾽ ἂς πορωθῆ.»
— «Ὦ τσερὰ Μαμάθενα,
ἄντρας σου ἀπέθανε!»
— «Τσ᾽ ἂν ἀπέθανε τσαὶ τί;
Τσ᾽ ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
Τὰ παπούτσα μου χαλοῦ,
τὸ χορὸ δὲ μπαρατοῦ.
Ἂς τὲ μπάρουν οἱ παπάδες
τσ᾽ ἂς τὲ ψάλλουν οἱ ψαλτάδες.»

Παραλλαγή: Passow 579α. Καλὴ τ᾽ Καρεφύλλη, ἐτῶν 73.

Ι΄. ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΕΣ ΚΩΜΩΔΙΕΣ

117.

— «Βρὲ κ᾽μπάρε, ἔντα γίνεσαι; Καλὰ ἔσαι, καμένε;
Δὲ μ᾽ λές, ποιός σ᾽ ἔκανε ἔτσα δὰ σφοντυλοκορεμένε;»
— «Ὁ ᾽Ανέστ᾽ς τ᾽ Φραγκούλη ὁ μοσκαρᾶς μ᾽ ἔκανε τέτοια χάλια,
μόν᾽ ὁ Θεὸς τσαὶ μπήκανε προχτὲς τὰ καρναβάλια.

"Εχε σκοπὸ νὰ μ' ἔκανε σὰν τὸ Μπακομ'χαλάτση,
μόν' ὁ Θεὸς τσαὶ γλύτωκα τὸ ἕνα μου μουστάτσι.»
— «Κουμπάρε μ', πολυτέλεια π' φέραν οἱ 'Αγγλογάλλοι!
Γι' αὐτὸ μουστάτσα κόψαμε οὖλοι, μικροί, μεγάλοι.
'Ο δαίμονας μ' ἐφώτ'σε τσ' ἔκοψα τσαὶ τὰ δ'κά μου
τσαὶ δάρε ἡ γεναῖκα μου φοβᾶται νὰ 'ρθεῖ κοντά μου.
Θ'μῶκαν τσ' οἱ γεναῖτσες μας τσαὶ κόψαν τὰ μαλλιά τ'νε,
ἴσως τσαὶ ξαλαφρώσ'νε κομμάτι τὰ μυαλά τ'νε.»
— «Βρὲ κ'μπάρε, λοϊκά 'ναι αὐτά, μὴν τἄχετε χαμένα;
Πιάτσετε, σερν'τσοὶ τσαὶ θηλυτσοὶ τσαὶ γ'νήκατε οὖλοι ἕνα!
"Εχει κανένα σεβασμὸ ἄντρας χωρὶς μουστάτσι;
Τσαὶ ἡ γεναῖκα χωρὶς μαλλιὰ φαίνεται σὰ μπαιδάτσι.
Σὰ δεῖς καμμιὰ τσ' ἔχ' τὶς πλεκάδες στ' μπλάτη τ'ς ριγμένοι,
σοῦ φαίνεται ἀπὸ μακριὰ σὰ μΠαναγιὰ γραμμένη.»
— «Βάφουνε τσαὶ τὰ νύχια τ'νε, βρὲ κ'μπάρε Νικολάτση,
τσ' ἕν' ἴδιοι τσ' ἀπαράλλαχτοι ὡσὰν τσὶ βρυκολάτσοι.
Τσαὶ σὰν τ'νε πεῖς, ἔντα 'ν' αὐτά, σοῦ λένε μανιτσούρια,
τσαὶ γὼ θαρροῦσα π'λέανε, ἡ πόρτα ἂν ἔχ' παντζούρια.»
— «Φωνάζοινε τσαὶ τὸ γιατρὸ τσ' οὖλοι τ'ς κῶλοι τ'ς ἔχ' κοστσ'νίσει
τσαὶ σ' λέει, ποὺς δὲ μπορεῖ ἀλλοιῶς τὴ θέρμ' νὰ τὴ ψοφήσει.
Μὲ τοὺς βελόνες τοὺς τρυπᾶ, νὰ τ'νε δώσει τὸ τσ'νίνο,
νὰ πάψ' ν' ἀ τὶς τ'νάζει, μαθές, ἡ ζέστη μετὰ τσεῖνο.
Γὼ θ'μῶμαι ἄλλα χρόνια τ' μάννα μου, τὴ σχωρεμένη τὴ θειά,
πά στὸ Μπαλίτη π'γαίνανε τσαὶ φέρνανε ἀψηφιά.
Βράζανε τσαὶ μᾶς δόνανε ἀπὸ μιὰ κατοστάρα,
μωρὲ κ'μπάρε, ἀλάθαστο. Μᾶς ἔκοβγε ἡ κρυάδα!»
— «Τέτοια δὲ θέλει ὁ Θεὸς μαν'τσούρια τσαὶ σιργιάνια.
Γι' αὐτὸ τὰ περ'βόλια τἄκανε γιὰ μιὰ στιγμὴ μεϊντάνια.
Μόνε δὰ λέπει ὁ Θεὸς π' δὲ μπᾶμε καθόλου ἴσα,
γιὰ τοῦτο γίμοτσε ἡ θάλασσα καβάτσα τσαὶ τσ'παρίσσια.
Θ'μῶμαι μὲ τὰ δαχτύλια μας τρώαμ' τὰ μακαρόνια,
τσαὶ δάρε πολ'τέλεια λέπομ' στὰ δ'κά μας χρόνια!»
— «Μὰ σὰ δὲν ἔκαν' ὁ Θεός, κ'μπάρε μου, τέτοια θάματα,
ποῦ θὲ νὰ βροῦνε οἱ φτωχοὶ νὰ κάμ'νε μεροκάματα;
Γὼ σ' λέου, ὅ,τι κάνει ὁ Θεός, ἔναι καλὰ καμ'μένα,
μόν' μεῖς, κ'μπάρε, ὅ,τι κάνουμε, ἔναι οὖλα χαμένα!»

Νικόλαος 'Αρ. Χατζανέστης, ψαρᾶς, ἐτῶν 25.

"Αχ ζάβαλε! βλαστήμα τα, ἔχακα τὴ γριά μου,
τσ' ἡ Παναγιὰ νὰ βοηθᾶ μὴ χάσ' τσαὶ τὰ μυαλά μου,
ὅπ' κάθε βράδυ μοὔκανε ἕνα σωρὸ ντοβλέτια,
ξεχάναμε μὲς στὴ γκαρδιὰ τσ' ἂν ἔχαμε σεκλέτια.
Τσαὶ δάρε μὲς στὸ καντούν' τῆς φ'γοῦς κάθομαι σ'λλοϊσμένες
τσαὶ πότε βρίσκομαι νηστ'κὸς τσαὶ πότε γλιτσασμένες.

Ἂν ἔρχονται οἱ θ'γατέρες μου, γιὰ νὰ μὲ δια'ουμίσουνε
τσ' οὔτε τὴ σκούπα πιάν'νε, γιὰ νὰ μοῦ φροκαλίσ'νε.
Γιὰ τοῦτο δὲ τ'ς παρεξηγοῦ τ'ς χέρες ὅπ' δὲ βαστιῶνται,
γιατὶ θέλ'νε ἀπὸ τ'ς ἄντρες τ'νε γιὰ νὰ οἰκονομιῶνται.
Προχτὲς μιὰ χέρα φίναξα νὰ μ' δέσει τὸ βρατσί μου,
τσαὶ γέρευγε, σ' ὁρτσίζομαι, γιὰ νὰ πλαγιάσ' μαζύ μου.
Τσαὶ τ'ς ἔπα, «Ἄε στὸ δαίμονα, νὰ φύου ἀπὸ κοντά σου,
ὅπ' δάρ' στὰ γεροντάματα τὴ ψ'χή μου θὰ κολάσου!»
Νικόλαος Ἀρ. Χατζαλέξης, ψαρᾶς, ἐτῶν 25.

119.

— «Σ'μπέθερε, 'ντᾶχες ἀπροχτὲς τσαὶ σέ βριζ' ἡ γεναῖκα σου;
Γιατ' ἄκ'γα ὅπου σοὔλεγε: Νὰ χέσου μὲς στ' φέσα σου!»
— «Ἄχ σ'μπέθερε! βλαστήμα τα, δὲν εἶν' νὰ τὰ κ'βεντιάζου,
μόν' μὲς στὸ σπίτ' νὰ κάθομαι τσαὶ τὸ σκασμὸ νὰ βγάζου.
Μ' ἀφήνει μὲς στὸ καντούν' τῆς φ'γοῦς τσ' οὔλ' νύχτα αὐτὴ γυρίζει,
νὰ κάνει ψῆφ' τοῦ Σοφοκλῆ, τσαὶ σὰν ἐρθεῖ, μὲ βρίζει.
Ρήμαξε τὴ β'τίνα μὲ τ'ς ἐλιές, τὴ γκοφ'νίδα μὲ τὸ στάρι
τσ' ἀπὸ τσαιροῦ δὲ θἄχ' ψωμὶ νὰ πάου στὸ ζευγάρι.
Ἔβαλ' τ' γκαλή της φορεσιὰ στοίχ'μα, π' θὰ μ' μαυρίσει
τσαὶ σὰ μπετύχει τὸ κόμμα της, ὅπ' θὰ μὲ στελιαρίσει!»
— «Ἄχ ζάβαλε, βλαστήμα τα, ἴδια σὰν τὰ δικά μου.
Ἓξ μῆνες ἡ γεναῖκα μου ἔχ' νὰ πλαγιάσει κοντά μου!
Τσαὶ τ'ς λέου: Βρὲ γεναῖκα μου, ἔλα στὰ λοϊκά σου,
τσαὶ βάλε μ', ὅπου πούντιακα, μέσα στὴν ἀγκαλιά σου.
Τσαὶ τσείνη μ' ἀποκρίνεται: 'Αμ' δὲ θὰ σὲ χαμπαρίζου.
Ὕστερα γὼ φταίου, σ'μπέθερε, ὁποὺ τὴ στελιαρίζου;»
— «Σ'μπέθερε, λοϊκά 'ν' αὐτά, γεναῖτσες νὰ ψηφίζ'νε
τσαὶ νά τὸ 'κοσπεντάρικο, νὰ μὴ μᾶς χαμπαρίζ'νε;
Γὼ θ'μῶμαι, τὸν ἀφέντ' μου ἡ μάννα μου τὲ σεβότανε
τσαὶ λόγο, σὰν τ'ς ἀγρίευε, νὰ τὲν ἐπεῖ τὲν τρεμότανε.
Τσεῖνοι οἱ ἀθρῶποι φύγανε, περάκανε τσαὶ πᾶνε.
'Αμ' δάρ' δὲ χαμπαρίζ'νε τσαὶ ὅ,τι θέλ'νε κάν'νε.»
— «Ἔμ' κάτι χέρες, σ'μπέθερε, ὅπ' ἀναψοκωλιάσανε,
μ' φαίνεται ὅπ' οἱ σύμβουλοι ροσφέτια θὰ τ'νὲ τάξανε.»
— «Ροσφέτια δὲ θέλ'νε αὐτοί, μόν' θὲν νὰ παντρευτοῦνε,
νὰ π'γαίν'νε ὅπ' θέλ'νε μὲ χαρά, νὰ μὴ τ'ς παρεξ'γοῦνε.»
— «Ἔν' κάτι χέρες, σ'μπέθερε, παχειές, παχειὲς τσ' ἀφρᾶτοι,
κάνουνε ποὺς δὲ θέλουνε τσ' ἔναι φωτιὲς γεμᾶτοι.
Τοὺς χῆρες, ἔπ' ὁ δήμαρχος, πολὺ τοὺς ἐλυποῦμαι,
τσαὶ θὰ φροντίσου τσαὶ γι' αὐτοὺς καλοὺς γαμπροὺς νὰ βροῦμε!»
— «Αἴ, σ'μπέθερε, νὰ φύομε, νὰ πιοῦμ' κάν'να κρασάτσι
τσαὶ γιὰ τσὶ ψῆφ' τῶ γεναικῶ μὴ μπιάνομε μεράτσι!»
Νικόλαος Ἀρ. Χατζαλέξης.

120.

— «Σ'μπεθέρα, τἄμαθες προχτὲς τὰ παίγνια τὰ γελοῖα,
ὅπ' μᾶς κατη'ορούσανε μέσα στὰ καφφενεῖα;»
— «Σ'μπεθέρα μου, γὼ θὰ στὰ ποῦ τσαὶ μὴ σ' κακοφανοῦνε.
Οἱ γιἄντρες μας δὲν εἶν' καλοί, μά 'ντα μποροῦμ' νὰ ποῦμε;
Μᾶς λένε πούμαστ' ἄσωτοι, ὁπούμαστε τσαὶ γλίτσες.
Ἄμ' γλιτσαστήκαμε δαρδὰ ἀπ' τὰ φαγιὰ τσαὶ τ'ς πῆττες!
Μὰ σὰ μπεράσ'νε οἱ Ἀποκρζές, θὰ βάλομ' τὰ καλά μας
τσαὶ μὲ εὐλάβεια πολλὴ θὰ πᾶμ' στὴν ἐκκλησά μας.»
— «Ἄμ' μένα ὁ παλιάνθρωπος! ὁ παλιονταμλιασμένες!
ποτὲ δὲν ἔρχεται νηστ'κός, μ' ὅλό 'ναι μεθυσμένες.
Δὲν τὲ χωνεύου, σ'μπεθέρα μου, τἄντερά μ' τἄχει λειώσει,
τσαὶ τὸ Θεὸ παρεκαλοῦ γιὰ νὰ τὲ ξεπατώσει.
Ἔδες κανένα πλούσιο ποτέ του νὰ μεθύσει;
Μόνε λογιάζ' τὴ δ'λίτσα του, νὰ μὴ χασομερήσει.
Τσαὶ μᾶς μόν' ἔντα κάνουνε; Ὅλο 'ναι μεθυσμένοι
τσαὶ μὲς τσὶ δρόμ' γυρίζ'νε σὰ μπαραλοϊσμένοι.»
— «Ὁ ἄντρας σου νὰ σ' ἀγαπᾶ, πρέπ' νᾶσαι 'λαφραντώνα,
νὰ τ' κάνεις π'τανοτσάλιμα τσαὶ νὰ τοῦ στρών'ς σεντόνια.
Μὰ μεῖς δὲν ἔμαστε ἔτσα δά, ἔμαστε ν'κοτσαράδες,
γι' αὐτὸ κάμανε ν'κοτσερζιὸ οἱ παλιομασκαράδες!
Μ' πούλ'σε τ' ἀμπέλι στὰ Βαρζιά, τσαὶ χώρια κάτι ἄλλα,
τσαὶ μοῦπε ὅπου τἄπερε προχτὲς ἡ Μαϊστράλα.
Ἔδες κάν'να μεθύστακα ποτὲς νὰ καζαντήσει;
Μόν' νὰ τὰ τρώει ὅ,τι ἔχει τσαὶ νὰ μὴ χασομερήσει.
Μόν' ὁ Θεός, δὲ μοιάκανε, σ'μπεθέρα, τὰ παιδιά μας,
γιατ' σὰ μαλλών' τ' ἀντρόϋνο, χαλᾶ τσαὶ μᾶς ἡ καρδιά μας.»
— «Ἂς κάνομε ἀπομονὴ μόνο γιὰ τὰ παιδιά μας,
γιατ' οἱ ἄντρες μας χαδεύονται, σὰ γκατεβεῖ ὁ νταμλᾶς μας.
Πῆγα νὰ τ' ποῦ: Δὲ ντρέπεσαι; Πάλι μέθυσες, μπιτούνια!
Τσ' ἄρπαξε τὸ κατροτσίκαλο τσαὶ μ' κάνει δυὸ κουτρούνια.»

Νικόλαος Ἀρ. Χατζαλέξης.

121.

Ἡ σ'χωρεμένη ἡ Μαρζά, ἡ μάννα σας, παιδιά μου,
ἀπάντεχε νἄρθου ἀπ' τὸ β'νὸ νὰ μ' κόψει τὰ μαλλιά μου.
Τσ' ἔπιανε τσαὶ μὲ κόρευε μὲ μιὰ παλιοψαλίδα,
ποὺ μοὔτρεχε ἀπ' τὴ ρούντα μου σὰν ἄμμ'δα ἡ κονίδα.
Ποτέ μ' δὲν ἔφαγα, παιδιά, τὸ πρόπ'το τσαὶ τὸ τυράτσι,
γι' αὐτὸ μ' ἀπόμ'νε τσαὶ παρᾶς τσ' ἔκανα ἀπανωβράτσι.

Νικόλαος Ἀρ. Χατζαλέξης.

122.

Ἐλᾶτε γιὰ ν' ἀκούσετε καμπόσοι κωμωδίες,
αὐτὲς οἱ μέρες τὄχουνε νὰ ποῦμ' δυὸ κοροϊδίες.
Μὰ φέτος οἱ Ἀποκριὲς δὲν ἔχουνε ὀσία,

γιατ᾽ εἶναι ὅλα ἀκριβὰ τσαὶ εἶν᾽ ἀπελπισία!
Ποῦν᾽ τὰ μπερτσέτια, βρὲ παιδιά; Ποῦναι τσεῖνα τὰ χρόνια;
Τσ᾽ οἱ γάτοι τότες τρώγανε πῆττες τσαὶ μακαρόνια.
Τσεῖνα τὰ χρόνια, βρὲ παιδιά, μᾶς λένε οἱ μαννάδες,
τσ᾽ οἱ γάτοι τότες τρώγανε τυριὰ τσαὶ τραχανάδες.
Μὴ μὲ παρεξηγήσετε, θὰ πῶ καμπόσα χάλια,
γιατὶ αὐτὰ χρειάζονται τώρα τὰ καρναβάλια.
Τσαὶ κάτι σελέμια, βρὲ παιδιά, ὁπού ᾽ναι δῶ στὴ Στσῦρο,
θέλουν νὰ βλέπουν τὸ φτωχὸ νὰ τρέμει σὰν τὸ στσύλο.
Πᾶς στὴ δουλειὰ στ᾽ ἀμπέλι του, σοῦ λέει οὖλο κάργα,
οὐδὲ φαΐ, οὐδὲ κρασί, οὐδὲ μεζὲ μιὰ σάρδα!
Ἄ μποῦμε τσαὶ γιὰ τ᾽ς μπακάληδες, μὰ ὄχι ὅμως ὅλοι,
μπορεῖ νὰ τ᾽ς δοῦν τὰ μάτια μας νὰ τσὶ τραβοῦν οἱ δια᾽όλοι.
Ἔστ᾽λα χτὲς τ᾽ γεναῖκα μου νὰ πάρει λίγο τσίτι.
Καθὼς ἀκούει τὴν τιμή, τρέχει νὰ γυρίσει σπίτι.
Τ᾽ς φωνάζει: «Κ᾽μπάρα μ᾽, γύρισε τσαὶ φτ᾽νὰ γὼ θὰ στὸ δώσου.»
Τσαὶ τσείνη τοῦ ἀπάντησε: «Κ᾽μπάρε μου, ἴσαμε πόσο;»
— «Ἔλα ν᾽ ἀκούσεις μιὰ τ᾽μή, ποὺ τούτη ἔναι γιὰ σένα.
Μπορεῖ νὰ μ᾽ κάνεις καμμιὰ φορὰ κάν᾽να καλὸ τσαὶ μένα.»
Μπαίνει μέσα στὸ μαγαζὶ τσαὶ παίρνει αὐτὸ τὸ πρᾶμα.
Τ᾽ς κάνει τὸ λογαριασμό, μόνου ὀχτακόσια φράγκα.
Τραβᾶ τσαὶ κόβει τὸ πανί: «Μὲ γειὰ πλιὰ νὰ τὸ λειώσεις.
Μόν᾽ νὰ νοιαστεῖς, κ᾽μπαρίτσα μου, λεπτὰ νὰ φέρ᾽ς νὰ μ᾽ δώσεις.»
— «Φέτι, κ᾽μπάρε μ᾽, ἔχομ᾽ σοδιές, ἔχομ᾽ πολλὰ μπερτσέτια.
Τσ᾽ ἐξ ἄλλου τὸ βρισκάμενο, μόν᾽ μὴ γυρέψεις τέτοια.»
— «Σ᾽ εὐχαριστοῦ, κ᾽μπάρα μου, γι᾽ αὐτὴ τὴ γκαλωσύνη,
καμμιὰ δὲ μ᾽ τόκαμε αὐτό, ὅ,τι τσ᾽ ἃ θέλου νὰ μ᾽ δίνει!»
Μὰ οὖλες δῶ οἱ Στσυριανὲς τὰ παλαιὰ γερεύουν,
δὲν τ᾽ς μέλει γιὰ λάδι, γιὰ φαΐ, λάχανα μαγερεύουν.
Τοὺς ἄντρες κοροϊδεύετε, τσὶ φ᾽λᾶτε σὰν τὸ γάτο,
νὰ πάρει μπρίτσα παλαιά, κοῦπες τσαὶ κάν᾽να πιάτο.
Δὲ λέπ᾽ τί πεῖνα, τί κακὸ ὁπού ᾽χει μὲς στὸ σπίτι
τσαὶ μαλλιοξαίνοντας οἱ πο᾽τ᾽τσοὶ δὲν ἀφήνουν μ᾽δὲ μύτη.
Προχτὲς ὁ ξένες ἔφερε τὰ παλαιὰ στολίδια,
καμπόσ᾽ ψωνίκανε πολλά, τὸ χρέος ὥς τὰ φρύδια.
— «Τρεχᾶτε, μωρ᾽ γειτόνισσες, τσ᾽ ἔρθε ὁ ἀρχαιολόγος,
νὰ δεῖτε ἔντα πράματα, ποὺ θ᾽ ἀπορήσ᾽ ὁ κόσμος!»
— «᾽Αλήθεια, μώρ᾽ κ᾽μπάρα μου, τσαὶ δὲ μπέρα χαμπάρι.
Μόν᾽ π᾽ δὲ φτάν᾽νε τὰ λεπτά, θὰ π᾽λήσου τσαὶ λ᾽γάτσ᾽ κριθάρι.»
— «Πῆρα δυὸ μπρίτσα, κ᾽μπάρα μου. Τί φτήνεια! δυὸ χιλιάδες!
Μόν᾽ μὴν τὸ πεῖς στὸν ἄντρα μου τσ᾽ ἔχ᾽ λόγια τσαὶ καυγάδες.»
Σὲ πίκα ὅλες πέτουνε, ποιά νἄχει πολλὰ στολίδια,
γιὰ νὰ χαδεύονται οἱ πο᾽τ᾽τσοί, νά ᾽χουν πολλὰ παιγνίδια.
Τὴ μπαίρνει ὁ ἄντρας εἴδησι, λαθραίως τήνε πιάνει,
παίρνει μιὰ δάφνη μ᾽σόχλωρη τσαὶ μαύρη τήνε κάνει.
Μ᾽ θέλει πιατάτσα παλαιά, νὰ βάλει πά στ᾽ ἀράφι,
θέλει τσαὶ πάντα παλαιά, νὰ βάλει στὸ κρεββάτι.

Οἱ παλαιοὶ δὲ θέλανε πάντα γιὰ τὸ κρεββάτι,
στρῶναν τ᾽ ἀχεροτσούβαλα τσαὶ πλαγιάζανε σὰν τ᾽ς γάτοι.
Οἱ παλαιοὶ μαννάδες μας ἔτον ν᾽κοτσαράδες,
δὲ θέλαν πολυτέλεια, γι᾽ αὐτό ᾽χαν τσαὶ παράδες.
Καμπόσοι δῶ ψ᾽λοπιάνονται, λοῦσα τσαὶ φαντασία,
σὰ νᾶν᾽ καμμιὰ τσυρία τσαὶ δὲ σ᾽ δίνουν σημασία.
Τσαὶ γὼ ἀπ᾽ τὴ στενοχώρια μου μπαίνου μὲς στοῦ Μαργέτη
τσ᾽ ἁρπάζου τὴ μ᾽σὴ ὀκᾶ, τ᾽ λέου: Γέμισέ τη!
Καμπόσοι πᾶν στὸ γκαφφενὲ τσαὶ γίνονται στελιάρι
τσ᾽ ἀκοῦς μονάχοι βλαστ᾽μοῦν τσαὶ κάνουν τὸ παλ᾽κάρι.
Τρέχει ὁ χωροφύλακας τσ᾽ ἀμέσως τοὺς ἁρπάζει,
τ᾽ς πάει στὸ κρατητήριο τσαὶ τὴ μπροβιά τ᾽νε τ᾽νάζει!
Πᾶρε, καϋμένε, λ᾽γάτσι φαΐ, κρασὶ νὰ πᾶς στὸ σπίτι,
νὰ φᾶς μὲ τὴ γεναῖκα σου τσαὶ χάϊδεψ᾽ τηνα πά στ᾽ μύτη.
Οἱ καφφετζῆδες κάμανε τσοίλι τσ᾽ ἀπάνω τσοίλι
τσ᾽ ἡ φτώχια ἀπ᾽ τὴν ἀδυναμιὰ ἀπόμ᾽νε μόν᾽ τὸ φ᾽τίλι.
Χίλια χρόνια νὰ ζήσουνε ᾽ρ᾽νοδίτσης τσ᾽ ἀστυνόμοι,
γιατ᾽ ἕν᾽ ἀθρῶποι εὐγενεῖς τσ᾽ ἔχουν χρυσὴ τὴ γνώμη.
Παστσίζουν πάντα γιὰ καλὸ τσαὶ γιὰ καθαριότ᾽τα
τσαὶ νὰ μᾶς κάμουν ἄθρωποι, ὄχι ὅπως ἤμαστε πρῶτα.
Ἔδετε προχτὲς τί ἄξαφνο, τί ποταμὸς ποὺ γίνη!
Κόντεψ᾽ νὰ πάρ᾽ τὴ γεναῖκα μου, ποὺ τ᾽ν ἔπεψα νὰ πλύνει.
Οἱ μύλοι μ᾽σογ᾽μόσαν νερὸ τσαὶ νἄλεπες τ᾽ς σακκοῦλες,
πλέβαν ἀπάνου στὸν ἀφρέ, σὰ νἄτανε βαρκοῦλες.
Δέντρα, πλατάνια πῆρε μπρός, ντουβάρια τσαὶ κανάλια,
τσ᾽ οὖλα τὰ κ᾽τσοπερίβολα τἄκαμε νταρνταγάνια.
Σᾶς λέπου, βρὲ κοπέλλες μου, ποὺ ἔστε λυπημένοι.
Σᾶς εὔκομαι ὡς τὴ Λαμπρὴ νά ᾽στε οὖλοι παντρεμένοι.
Πολλὰ κορίτσια ἔναι δῶ ποὺ θέλουν τσ᾽ ἀγαπᾶνε,
μὰ οἱ γριές, τὰ τσόκαρα, πολὺ τοὺς τυραγνᾶνε.
Ν᾽ ἀκοῦτ᾽ μωρ᾽ σεῖς τὴ μάννα σας, γιατ᾽ τώρα σ᾽κώνετ᾽ ἀγέρι
τσαὶ θὰ σὲ κάνει νὰ πετᾶς ὡσὰν τὸ περιστέρι.
Θεέ μου, σὲ παρακαλοῦ, κάνε καλὴν ἡμέρα,
νὰ γίνουν τσαὶ οἱ τσοπανοὶ τὴ γΚαθαρὴ Δευτέρα.
Μὴ μὲ παρεξηγήσετε μὲ τὰ δικά μου χάλια,
τοῦτα, θαρροῦ, χρειάζονται τώρα τὰ καρναβάλια.
Ξένες εἶμαι ὁ δυστυχὴς τσαὶ ἔρθα ᾽πὸ τὴ μΠόλι.
Τοῦ χρόνου νἄσαστε καλά, ν᾽ ἀνταμωθοῦμε ὅλοι.

Γιάννης τ᾽ Μανώλη τοῦ Βγενικοῦ, ἐτῶν 25, κουρέας.

ΙΑ΄. ΤΟΠΙΚΕΣ ΣΑΤΥΡΕΣ

123.

Δυὸ φοραδίτσες ἔχα τις, πρῶτες στὴν ὠμορφάδα.
Τσ᾽ οἱ δυὸ μοῦ ἐψοφήκανε γιὰ μία ἑβδομάδα.
Κρῖμα ἦταν, ἀστεροῦλες μου, κρῖμα στὴν ὠμορφιά σας,
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ νὰ φᾶνε τὰ κορμιά σας.

Τώρα ποιός ἔναι πλούσιος; Ποῦ νἄβρου ψυχηκάρη,
γιὰ νὰ μοῦ πάρει ἕνα ζῶ νὰ βάλου τὸ σομάρι;
Γιατὶ θὰ 'ρθεῖ ὁ Θεριστὴς νὰ κουβαλοῦ δεμάτια
στὸν ὦμο μου, ἡ δυστυχής, τσαὶ νὰ πατοῦ τ' ἀγκάθια.

Μυρολόϊ τῆς 'Ελένης τ' 'Ασ'μενοῦ στὶς δυὸ φοράδες της

124.

'Η Τράτσικος παρέα.

Πολὺ στενοχωρεύομαι ὥστε νὰ 'ρθεῖ ἡ Δευτέρα,
νὰ συναχτοῦν στὴ μΠεταλιὰ ἡ Τράτσικος παρέα,
νὰ συναχτοῦνε στὶς ἐστσὲς οὔλη ἡ φαμελιά τους.
Τύφλες τσαὶ μοῦζες νἄχουνε αὐτοὶ τσ' ἡ φορασά τους!
Τσεφτέδες γὼ ἂν ἔκαμα, δὲν τὶς ἔχα κλεμμένοι.
"Αειντε ρωτᾶτε τὸ Ντελιό, τὶς ἔχα πλιερωμένοι.
'Εσού, τσὺρ Γιάννη τοῦ Κοντοῦ, μοῦ φύλαες τὴ μπόρτα;
'Εξέχατσες σὰν ἅρπαξες τ' Μπαμπατσερῆ τὴ γκόττα;
Μιλοῦσε τσ' ἡ Κατερινιώ, τῆς Κλούνης τὸ σελέμι!
'Εξέχατσε σὰν ἔκλεψε τῆς γιάτρισσας τὸ χρέμι.
Θαρρεῖς ποὺ πέρατσε ὁ τσαιρὸς τσαὶ τἄχου ξεχασμένα,
ποὺ πιάκανε τ' ἀδέρφια σου μὲ τρζὰ σφαχτὰ δεμένα;
Μιλοῦσε τσαὶ ἡ Δούτσενα, ποῦν' τ' ὄνομά μας ἕνα.
Τῆς πη'αίνανε τ' Φεργάδη οἱ γυιοὶ τὰ πρόβατα δεμένα!
Τὴ στσύλα μας κρεμάσανε ἐμπρὸς εἰς τὴν αὐλή σου.
Γι' αὐτοὺς σὲ χώρ'τσε ὁ ἄντρας σου. Δὲν τὄχεις γιὰ ντροπή σου;
Κρζῖμας ποὺ νόμιζα τσαὶ γὼ ποὺς ἔν' ὁ Τράκος φίλος,
ποὺ νὰ τὲ μπάρει ὁ δαίμονας, νὰ τὲν ἀλέσει ὁ μύλος.

'Ελένη τ' 'Ασ'μενοῦ, ἅμα τῆς εἶπαν ἀπὸ τὴν ἀστυνομία, ὅτι εἶχε κλέψει τὸ ἀρνὶ τοῦ Τράκου, ποὺ ἐκεῖνος εἶχε χάσει.

125.

"Αμυαλη τσ' ἄστσημη Καλή, στὸ Νῖκο βγῆτσες φόρο;
Δὲ ντρέπεσαι, μαυροσουπιά, νὰ θέλεις διτσηγόρο;
'Η μάννα σου Μπουλάτσενα, πατέρας σου γκουσγκούνης,
ἔτανε μαῦρος σὰν 'Αλῆς, ἔταν κωλομουτσούνης.
Πᾶρε σὰν τὸ μπατέρα σου, πᾶρε σὰν τὸ μπαππού σου.
Τὸ Νῖκο, παλιοκοστσινοῦ, βγάλ'τεν ἀπὸ τὸ νοῦ σου!
Νῖκο, ποὺ κάνεις τὸ βαρὺ τσαὶ περπατᾶς μὲ νάζι,
σὰν τὸ δικό σου τὸ μυαλὸ ἄλλος κανεὶς δὲ μοιάζει.
'Ο πόθος τσαὶ ὁ ἔρωτας σκορπίκαν τὰ μυαλά σου.
Τσύτταξε πῶς ἐγέρατσες τσ' ἀσπρίκαν τὰ μαλλιά σου.
"Αν ἔξερες τὴ θέσι σου, τὸ τί ἔχεις ἀξία,
στὰ ἐχτώρματα δὲ θἄδινες καμμία σημασία.
Τ' ἀδέρφια σου ἔταν διαλεχτά, θὰ βουτηχτοῦν στὰ μαῦρα,
θὰ χαμηλοφτερουγιαστοῦν, θὰ λάβουν πίκρα, λαύρα.
Ξερὸ χορτάρι ἀγάπησες γιὰ μυρισμένο ἄνθος.
Γιὰ παρατήρα το καλά. Δὲν ἔχει κάν'να γάρμπος.

Πᾶρ'τη γεναῖκα, Νῖκο μου, νὰ 'κανοποιηθῆς,
τὴ μαυρογυφτοπούλα, στὸ σπίτι σου νὰ 'ρθεῖς.
Πᾶρ' της, τσαρούχια δός της στὰ πόδια νὰ φορεῖ,
νὰ τήνε καταλάβουν πὼς ἔναι χωρική.
Καὶ μιὰν ἁρμάθα ἀπὸ καπνὸ πέρνα της στὸ λαιμό της,
γιὰ νὰ χτυποῦν σὰ μενταλιὰ εἰς τὸ μαυρολαιμό της.
Πᾶρ' της γαϊδάροι τσ' ἄλογα, μουλάρια καὶ γελάδια,
νὰ τὰ φυλάει ἡ κοσκινοῦ στῆς Στσῦρος τὰ λειβάδια.
Προῖκα σοῦ τάζουν γάδαρο τσαὶ βώδι τσαὶ μουλάρι,
νὰ καβαλλ'κεύεις, Νῖκο μου, νὰ π'γαίνεις στὸ παζάρι.
Στὴ Μοιραρχία ἀπέναντι, ἐκεῖ ποῦναι τὰ βοῦρλα,
στῆσε τσαντήρι, Νῖκο μου, νὰ κάτσει ἡ γυφτοπούλα.
Πές μου, τσαὶ τί λιμπίζεσαι τσαὶ πᾶς σ' αὐτὸ τὸ σπίτι,
τσαὶ λέπεις τὰ ἐχτώρματα μὲ τὴ μπλακαρὰ μύτη;
Ἡ Καλὴ παίζει λαβοῦτο τσαὶ ἡ Ἄννα τὸ διολὶ
τσ' ἡ Μαριὰ καρέγλα σ' δίνει νὰ καθήσεις, ἡ λωλή.
Τὸ σπίτι τ'νε ἕν' ἀπέραντο, μεγάλο σὰ μπαλάτι,
καλύτερο ἀπ' τοῦ βασιλιᾶ, νὰ μὴ τὸ πιάσει μάτι!
Ἐστεῖλαν τηλεγράφημα ἀπάνου στὴ Ρωσία,
νὰ ἔρθει ὁ γυιὸς τοῦ βασιλιᾶ νὰ τ'ς κάμει παρουσία.
Οὔλες ὁ κόσμος πίσω σου λιγώνεται στὰ γέλια,
π' θὰ πάρεις γιὰ γεναῖκα σου μιὰ παλιοκατσιβέλα.
Σὲ τούτη δὰ τὴ γειτονιὰ ἔστασε καρμανιόλα
μία τρελλή, μιὰν ἄμυαλη, μιὰ μακρυοκανιόλα.
Σὲ τούτη δὰ τὴ γειτονιὰ κάθεται μιὰν ἀρκούδα
μὲ τρία ἀρκουδόπουλα, ὅπου τὰ ξέρουν οὔλα.
Σὲ τούτη δὰ τὴ γειτονιὰ κάθεται μιὰν ἀρκούδα,
οὔλε τὸ γκόσμο ἀναγελᾶ τσαὶ τσείνη τἄχει οὔλα.
Σὰ γκουβεντιάζει ἡ γι"Αννα μας, τὸ γκόσμο ξετρελλαίνει,
μὲ τὰ ὡραῖα Ἑλληνικὰ τοὺς νέους τοὺς μαραίνει.
Ἀλληλογραφία ἔχεις μὲ τὸ μπούτανο Μαριά,
καὶ ὁ κόσμος λέει: Τύφλα εἰς τὰ λίγα σου μυαλά.

Ἑλένη τοῦ Γαρυόφαλλου.

126.

Θεὸς σχωρέσ' τὴ μάννα μου ποὺ μ' ἄφησε τὸ ἔχει
τσ' ὅγοιος γαμπρὸς τὸ μυριστῆ, στὰ τέσσερα θὰ τρέχει.
Τὸ σπίτι μ' εἶν' ξεχωριστό· ἀπά στὸ σφᾶ κρεββάτι
τσ' ἔχου τσαὶ γιὰ τὸ ψ'λό μ' νερὸ ὁλάλειφτο κανάτι.
Δυὸ μέρες ἔχου νὰ νιφτοῦ τσαὶ πέντε νὰ σκουπίσου,
ὥς τσαὶ νερὸ δανείζομαι, νὰ μὴ χασομερήσου.
Μὲς στὸ χωρζὸ ἄλλη καμμιὰ δὲν ἔχ' τὴ μπροκοπή μου,
ἕνα τσ'λιμάτσι ἔφανα σὲ οὔλη τὴ ζωή μου.

† Νικ. Ἀντωνιάδης.

127.

"Ελα Χ'στὲ τσαὶ Παναγιά! ἔντα 'ν' τούτη ἡ γι'Αθήνα!
Δῶ χάνει ἡ μάννα τὸ παιδί, τ' ἀρνὶ τὴ μπροβατίνα.
Πόθε νὰ πάου δὲ ξέρου, τίνα δρόμο νὰ πάρου.

Δὲ βρίστσετ' ἕνας Χριστιανές, γιὰ νὰ μὲ πάει στοῦ κ'μπάρου!
Νἄτανε δῶ ὁ Γιώρ'ς μου νὰ πά νὰ τοῦ μιλήσει....
"Αμα μὲ δεῖ, σὰ γκούρακας θὰ χ'θῆ νὰ μὲ φιλήσει.
Γιὰ μάννα! ποῦς μὲ φέρανε τσαὶ ποῦς ἀνέβ'να πάνου!
Στὸ κάρρο ποὺ μὲ ρίξανε, κόντεψα νὰ πεθάνου.
Οὔλου τοῦ κόσμου ὁ κουρνιαχτὲς μαζεύτητσε μπροστά μου
τσαὶ γ'μόκανε τὰ ρ'θούνια μου τσ' οὖλα τὰ σωθ'κά μου.
'Ανεβοκατέβαινα, χόρευγα σὰ σφοντύλι,
μ' πέσαν τσαὶ τὰ ζ'νάρια μου τσαὶ γίν'κα ρεζίλι!
Δὲ μπ'λοῦνε τάχα δῶ ψωμί, νὰ πάου νὰ ψωνίσου;
Κοντεύγ'νε τσαὶ νὰ μ' φύουνε. 'Αμ' ποῦ νὰ κατουρζήσου;
Ποῦσαι, καϋμένη Στσῦρος μου, νὰ κάν' ἕνα σαλτίδι,
νὰ πά τὰ κάνου μιὰ στιγμή, ὥσπου νὰ πεῖς κρομμύδι.
"Εντα παλάτια ἔν' αὐτά, κοντεύγου νὰ σαστίσου.
Νά 'μπαινα μέσα νὰ τὰ ἰδοῦ τσαὶ νὰ τὰ σιργιανίσου!
"Αμ' τσαὶ οἱ δρόμοι! μιὰ μορφιά, δὲ βρίστσεις πετραδάτσι.
Τσ' ἕνας στραβὸς τοὺς περπατεῖ μὲ δίχως ἀραβδάτσι.
"Αμ' τοῦτα πάλι ἔντα 'ναι, ποὺ σήμαντρα χτυποῦνε;
Σὰ σβόρες πᾶνε τσ' ἔρχονται, χωρὶς νὰ τὰ τραβοῦνε.
"Εντα 'ναι τοῦτο τὸ μακρύ, ποὺ πά στὰ τέλια φτάνει,
τσαὶ πορδαλίζει τσαὶ φωτιὲς οὔλη τὴν ὥρα βγάνει;
Φόβος τσαὶ τρόμος μ' ἔπιατσε, τὸ γιαῖμα μου πα'ώνει.
Τοῦτα δὲν τά 'καμε ἄθρωπος, τὰ κάμανε δαιμόνοι!
Οὖλες ὁ κόσμος τοῦτες δά, γιὰ νὰ γλυτώσ' τὸ γκόπο,
ἅμα τὰ δοῦνε, σὰ λωλοὶ τρέχ'νε νὰ βροῦνε τόπο.
Σὰν τὰ σφαχτὰ ποὺ τὰ τσ'νηγᾶ ὁ λύκος νὰ τὰ πιάσει,
ἄντρες, γεναῖτσες γίνονται σὰ ζούμη ἀπὸ τὴ βιάση.
'Απὸ τὸ γέλιο τὸ πολὺ ὁ ἀφαλές μ' θὰ λύσει.
Νἄτανε δῶ τσαὶ ἡ Μαριά, θέλα τὰ κακνατσίσει.
Γιὰ μάννα! κόσμος τσαὶ ντουνιᾶς! γιὰ μάννα ρεπαντοῦσες!
γιὰ μάννα! κάρρα τσ' ἅμαξες πατοῦσ'με τσαὶ πατοῦ σες!
Γιὰ μάννα! στενοφούστανα, σὰν τ'λούμια φουσκωμένα!
Γιὰ μάννα! στενοσούρελλα! μουστάτσα ξουρισμένα!
Ποῦ πᾶνε μόνα τσ' ἔρχουνται τόσ' δὰ πολλὲς τσυρίες
τσαὶ φαίνονται τὰ κριάτα τ'νε τσαὶ πᾶνε ἀλαμπρατσίες;
Γιὰ μάννα! δὲν ἔχ'νε μυαλὸ οἱ διαολοξενοῦλες.
Σὰ νὰ τσὶ πιάνει τὸ σουβλί, σῶνται τσαὶ κ'νιῶνται οὖλες.
Γὼ θέλ' νὰ περπατοῦ σ'γὰ τσαὶ τσεῖνες μὲ ξεκ'ντοῦνε.
Τσαὶ ψί - ψί - ψὶ τσαὶ κά - κά - κὰ τσαὶ σὰ λωλοὶ γελοῦνε!....

† Νικ. 'Αντωνιάδης.

Μαύρη τσαὶ κακορίζιτση τσ' ἀναντολοκορμοῦσα,
ὁποὺ φορεῖς τὰ ρεπαντιὰ τσαὶ κρέμονται τὰ κροῦσσα.
Νἄχε τὸ πλοῖο νὰ χαθῆ, ποὺ σ' ἔφερε 'δῶ πέρα,
ψεύτρια, ἀνακατώστρια, στραβομολο'ητέρα!

† Νικ. 'Αντωνιάδης

129.

Σήμερο ἡ Στσῦρος χαίρεται τσ' οὖλα τὰ δέντρα ἀνθοῦνε,
π' ἕνα λουλούδι εὐγενικὸ μὲς στὴ Βουλὴ θὰ δοῦνε.
Γιατρέ, πρέπει νὰ χαίρεσαι μὲ οὔλη τὴ γκαρδιά σου,
γιατ' ἔσαι μὲς στ' ἀνίψια σου τσαὶ μὲς στὴ γενεά σου.
Σήμεριs τ' ἄσπρο γιασεμὶ βγῆτσε νὰ σεργιανίσει,
ἔρθε στὴ Στσῦρος νὰ μᾶς δεῖ τσ' οὔλους νὰ μᾶς τιμήσει.
Ἀλέξαντρε κουρουκαφᾶ, μικρό μου γιατρουδάτσι,
οὖλε τὸ γκόσμο γιάτρεψες, δὲ μπέρες παραδάτσι.
Σήμερο πρέπει τοῦ γιατροῦ χρήματα νὰ ξοδιάζει,
χαρτιὰ ἑκατοστάρικα νὰ μὴν τὰ λογαριάζει.

Ἀμέρισσα τοῦ Στρατῆ, ἐτῶν 67.

130.

Τὴ μΠαναγιὰ τὴ Λυμπιανὴ μεσίτρια τὴ βάνου,
μ' αὐτὴ τσοιμοῦμαι τσαὶ ξυπνοῦ τσαὶ τὸ σταυρό μου κάνου.
Κλαίου τσαὶ τὴ μπερικαλοῦ, μὴ σὲ περάξει Χάρος,
γιατὶ θὰ γίνει στὸ ντουνιᾶ καταστρεμὸς μεγάλος!
Μὲ πόνο ἐργαστήκανε, Μπάρμπα μου, τὰ παιδιά σου,
δὲ θέλανε νὰ πικραθῆς τώρα στὰ γερατειά σου.
Ἀκούου «Ζήτω λεμονιά» τσαὶ τρέμου ἡ καϋμένη,
γιατὶ ἀπ' τὸ μπατέρα μου ἔμονε μαθημένη.
Ἀκούου «Ζήτω λεμονιά» τσαὶ μοῦ πονεῖ ἡ ψυχή μου,
γιατὶ μ' αὐτὴ γεράκανε τσαὶ ζήσανε οἱ γονιοί μου.

Ἀμέρισσα τοῦ Στρατῆ, ἐτῶν 67.

131.

Νὰ ζήσεις, μικρο - Πρόεδρε, κορμὶ χαριτωμένο,
ψηλὸ τσυπαρισσάτσι μου, ἀέρα φορτωμένο!
Σύ 'σαι στολὴ τοῦ τόπου μας, σύ 'σαι τσαὶ τὸ καμάρι.
Ἄλλος κανεὶς δὲ θὰ βρεθῆ στὴν ἐδιτσή σου χάρι.
Σύ 'σαι στολὴ τοῦ τόπου μας τσαὶ στήριγμα μεγάλο,
σὰν τὸ δικό σου τὸ μυαλό, λέου, δὲ θά 'ναι ἄλλο.
Θὰ λάβεις δόξα τσαὶ τιμὴ τσ' ὑπόληψι μεγάλη,
γιατ' ἔχεις τσαὶ πολὺ μυαλό, ποὺ δὲν τὲν ἔχουν ἄλλοι.
Οὖλες ὁ κόσμος σὲ τιμᾶ, πολλὰ σὲ ἀγαποῦνε,
γιατ' ἔσαι πάντα πρόθυμος, ὅ,τι τσαὶ ἃ σοῦ ποῦνε.
Ἔχεις τσαὶ γλῶσσα ἀσκόνταφτη· σοῦ πρέπει, σοῦ ἁρμόζει
νὰ μπεῖς μέσα εἰς τὴ Βουλή, νὰ πάρει τσαὶ νὰ δώσει.
Ὅπου μιλήσει ἡ γλῶσσα σου, βράχια, γκρεμνὰ γκρεμίζει,
ὅπου τσ' ἃ μπεῖς τὸ λόγο σου, πιὰ πίστα δὲ γυρίζει.
Σὰν τοῦ Μαγιοῦ τὰ λούλουδα, σὰν τ' Ἀπριλιοῦ τὰ ρόδα,
ἔτσι ἔστε ὅλοι σας γραμμὴ μὲ τὰ γλυκά σας λόγια.
Ἔχετε τσ' ἀηδονιοῦ λαλιά, γλυκὰ - γλυκὰ μιλᾶτε,
τὸ γκόσμο ὅλο μὲ καρδιὰ τὲ διπλοχαιρετᾶτε.

Ἑλένη τ' Γαρυόφαλλου, ἐτῶν 65.

132.

Διπλοκαλησπερίζου σε τὴν ἀτομ᾽τσή σου ἀξία,
ποὺ εἶσαι πά στὸν τόπο μας μιὰ εὐγενὴς τσυρία!
Θαμάζου τὰ αἰσθήματα ποὺ σὲ περιστοιχίζου,
γι᾽ αὐτὸ τσαὶ γὼ τὸ λόγο σου πίσω δὲν τὲ γυρίζου.
᾽Εχεις αἰσθήματα καλά, βλέμμα χαριτωμένο
τσαὶ γένος ἀξιοτίμητο, πολὺ ἐξακουσμένο.
᾽Ανοιξες τὴ μΠαράδεισος τσαὶ διάλεξες τὰ κρίνα,
μὲ γάλα μέλι τἄσμιξες τσαὶ μοιάζεις σὰν ἐτσεῖνα.
Ὅσα πουλιά ᾽χει ἡ ἄνοιξι τσαὶ δέντρα ἀθισμένα,
τόσα πολλὰ χαρίσματα εἶναι ἀπά σὲ σένα.
Χαίρεσαι δόξα δῶ τσ᾽ ἀλλοῦ,
γιατ᾽ ἔσαι μὲ τοὺς ἐκλεχτούς.

᾽Ελένη τ᾽ Γαρυόφαλλου, ἐτῶν 65.

133.

Εὐγενιτσᾶς φωλιᾶς πουλί, σού ᾽σαι ἕνα τσυπαρίσσι,
π᾽ ἁπλώνεις τὰ κλουνάρια σου σ᾽ ᾽Ανατολὴ τσαὶ Δύσι!
᾽Εχεις τσαὶ κόρην ὤμορφη, λάμπει ὡσὰν τὸ γκρίνο,
ἕνα φλουρὶ Βενέτικο ἀξίζει κάθε φύλλο!
Νὰ ζεῖς, καλὴ τσυρία μου. Μὲ τὰ βουνὰ μαλλώνεις
τσ᾽ ὅ,τι δουλειὰ νὰ βουληθῆς, εὐτὺς τὴν τελειώνεις.
Πολὺ μὲ ὑποχρέωσαν οἱ εὐγενεῖς σου τρόποι.
Τὸ ὄνομά σου ἀκούεται ᾽Αθήνα τσαὶ Εὐρώπη.
Παπαδιὰ τοῦ Καρεφύλλη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Οἱ ἀποκριάτικες κωμωδίες, ὅπως καὶ οἱ τοπικὲς σάτυρες καὶ τὰ ἐκλογικὰ πειράγματα καὶ παινέματα εἶναι πρωτότυπα ποιήματα γνωστῶν λαϊκῶν ποιητῶν, ἀναφερόμενα σὲ ὡρισμένα περιστατικά. Τὸ ἴδιο πρωτότυπα εἶναι καὶ τὰ τραγούδια τῆς πήττας, τὰ παινέματα τοῦ γάμου καὶ τὰ μυρολόγια.

᾽Από τοὺς ποιητές των ἡ **᾽Ελένη τ᾽ ᾽Ασ᾽μενοῦ** εἶναι ἀγράμματη κι᾽ ἀπὸ γεωργικὴ οἰκογένεια.

᾽Αγράμματη ἐπίσης εἶναι ἡ **᾽Αμέρ᾽σα τοῦ Στρατῆ,** μὲ τὸ γάμο της **᾽Αμέρισσα τοῦ Μπονάτσου.**

Ἡ **᾽Ελένη τοῦ Γαρυόφαλλου** ξέρει πολὺ ὀλίγα γράμματα καὶ εἶναι ἀπὸ ποιητικὴ οἰκογένεια. Ἡ μητέρα της **Καλὴ τ᾽ ᾽Απᾶ** ἦταν κι᾽ αὐτὴ ποιήτρια, ἀγράμματη ἐντελῶς.

Μόνο ὁ μακαρίτης **Νικ. ᾽Αντωνιάδης** εἶχε σχετικὴ μόρφωσι, κι᾽ ἦταν ἀπὸ οἰκογένεια ἀστικὴ τοῦ νησιοῦ. Οἱ σάτυρές του εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὲς καὶ δίνουν ἀνάγλυφη τὴν εἰκόνα τῆς Σκυριανῆς νοοτροπίας, γι᾽ αὐτὸ καὶ δημοσιεύονται ἐδῶ. Ἡ ὑπ᾽ ἀριθ. 127 ἔχει δημοσιευθῆ μὲ τὸν τίτλο: «**Ἕνας Σκυριανὸς στὴν ᾽Αθήνα»,** στὸ σατυρικὸ φύλλο **«Εὐβοϊκὸ Καρναβάλι»** (χωρὶς ἡμερομηνία) ποὺ εἶχε βγεῖ κάποτε, γιὰ νὰ κυκλοφορήσει μὲ τὴν εὐκαιρία ἑνὸς χοροῦ δοσμένου ἀπὸ κάποιο Σύλλογο τῆς Εὐβοίας.

Γράφω ἀκόμα δυὸ λόγια ἐπεξηγηματικὰ γιὰ τὶς συγκοπὲς τῶν λέξεων στὸ Σκυριανὸ ἰδίωμα, τὶς ὁποῖες δὲν ἀνέφερα στὸ κεφάλαιο: **Γλῶσσα.** Τὸ ὄνομα **Ἄ τ᾽ ᾽Απᾶ,** εἶναι ἡ **Ἄννα τοῦ Παπᾶ,** **Ἄ** = Ἄννα, **τ᾽ ᾽Απᾶ** = τοῦ παπᾶ, ὅπως ἔχομε καὶ **Μαριὰ τ᾽ ᾽Απᾶ,** (τοῦ Παπᾶ), **Καλὴ τ᾽ ᾽Απᾶ** κ. ο. κ. Τὰ παιδιὰ φωνάζουν πολὺ συχνὰ τὴ μάννα τους: **μά! βρή!** (θηλυκὸν τοῦ βρὲ) **μά! οὔου, μάννα! Πά φάου** εἶναι ἀντὶ τοῦ **πάω νὰ φάγω** καὶ **πᾶ φύουμε** ἀντὶ τοῦ **πᾶμε νὰ φύγουμε. Πά στὸ φὰ** εἶναι ἀντί: **πάνω στὸ φαῖ· κά στὴ γῆς** εἶναι ἀντί: **κάτω στὴ γῆς** καὶ **θέ νὰ φάω** ἀντὶ τοῦ **θέλω νὰ φάγω** κ.λ.π.

2. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΔΙΣΤΙΧΑ

Α'. ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

1) Ἀναστεναγμοὶ καὶ Βάσανα.

1 Ἀγάπα, ἀγάπα τ'ς ὥμορφες, μοῦ πέρανε τὸ νοῦ μου
τσαὶ πλιὰ ματάτσα δὲν ἔχου νὰ δοῦ τοὺς ἐδικούς μου.
2 Ἀγάπα με, πουλάτσι μου, ὡς μ' ἀγαποῦσες πρῶτα.
Λόγια τοῦ κόσμου μὴν ἀκοῦς, μόν' τὴ γκαρδιά σου ρώτα.
3 Ἀγάπη ποῦχα τσ' ἔχακα ἀπ' τὴν ἀναμελειά μου,
τώρα τὴ λέπου σ' ἄλλονε τσαὶ τσαίγετ' ἡ καρδιά μου.
4 Ἀγάπης φλόγα δὲ γεννᾶ 'μορφιὰ μὲ δίχως χάρι,
ἀτζίστρι δίχως δόλωμα ποτὲ δὲ μπιάνει ψάρι.
5 Ἀγέρα τοῦ καλοτσαιριοῦ, φούσα νὰ περπατοῦμε·
τσαινόργια ἀγάπη ἔκανα, νὰ πᾶ νὰ τὴν εὑροῦμε.
6 Τσαινόργια ἀγάπη τσαὶ παλιὰ μὲ βάλανε στὴ μέση
τσαὶ δὲν ἐξέρου ἀπὸ τοὺς δυό, ποιά θὲ λὰ μὲ τσερδέσει.
7 Ἄειντε, φῶς μου, νὰ φύ'ομε, πριχοῦ μᾶς βαρεθοῦνε
τῆς γειτονιᾶς οἱ γιώμορφες τσαὶ μᾶς ἀναγελοῦνε.
8 Ἀηδόνια τοῦ Μπουγιοὺκ - Ντερὲ τσαὶ σεῖς χελιδονάτσα,
ἃ δεῖτε τὴν ἀγάπη μου, πέστε της δυὸ λογάτσα.
9 Ἄλλα λὲς τσ' ἄλλα μοῦ κάνεις,
βάλθητσες νὰ μὲ τρελλάνεις.
10 Ἀλλοίμονο, ἀλλοίμονο,
ψηλό μου δεντρολίβανο!
11 Ἀλλοίμονο! δὲ βρζίστσεται στὴ Ρούμελη βοτάνι,
μήτε βασιλικὸς γιατρὸς τὸ μπόνο μου νὰ γιάνει.
12 Ἀλλοίμονο ζαλίζομαι,
ὄντας σὲ συλλογίζομαι.
13 Ἀλλοίμονο ὁ δυστυχὴς σὰν ἄνθρωπο κανένα!
Ὥς τσαὶ τὰ νέφη τ' οὐρανοῦ κακὸ λένε γιὰ μένα.
14 Ἀλλοίμονο ραΐστηκα,
σὰν τὸ γυαλὶ τσατσίστηκα.
15 Ἂν ἀρχινήσει ἡ γλῶσσα μου τραγούδια ν' ἀραδιάσει,
τοὺς ὥμορφες ἀπ' τὰ ψηλὰ θὲ νὰ τὶς κατεβάσει.
16 Ἀναστενάζου ἀπὸ καρδιᾶς τσαὶ κλαίου πᾶσα ποῦντο,
τοῦ κόσμου τὰ πουλιὰ θωροῦ, τσαὶ τὸ δικό μου ποῦν' το;
17 Ἀναστενάζου ἀπὸ καρδιᾶς τσαὶ κλαίου πικραμένα
τσ' ὁλημερὶς παρεκαλοῦ: Χάρος δὲν εἶν' γιὰ μένα;
18 Ἀναστεναμοὺς τσαὶ πόνους
ἔχου τώρα δυὸ - τρεῖς χρόνους.
19 Ἀναστενάζου, τσαίγεται οὖλο τῆς γῆς τὸ κάλλη,
κλαίου τσαὶ μὲ τὰ δάκρυα ξαναγεννιέται πάλι.
20 Ἀναστενάζου, τσαίγονται ἐννιὰ χιλιάδες δέντρα,
μαράθη τ' ἀχειλάτσι μου, δὲ θέλει πλιὸ κουβέντα.
21 Ἀναστενάζου, τσαίγονται ὄρη, βουνὰ τσαὶ δάση,
κλαίου τσαὶ κλαῖνε τὰ βουνά, γελοῦ τσαὶ βγάζουν ἄθη.

22 'Αναστενάζου τσαὶ πονοῦ, λυποῦμαι τσαὶ δακρύζου,
δὲν ἔχου ἄλλεν ἀπὸ σὲ στὸ γκόσμο νὰ ἐλπίζου.
23 'Αναστενάζου, τρέμει ἡ γῆς τσ' ἡ θάλασσα βογγάει
τσαὶ τὰ ψαράτσα τοῦ γιαλοῦ στὴν ἄμμο τὰ πετάει.
24 'Αναστενάζου, τρέμει ἡ γῆς, λυποῦντ' οἱ πεθαμένοι,
φεύγουν τὰ χούματα ἀπ' τὴ γῆς τσαὶ κλαῖνε οἱ καϋμένοι.
25 'Αναστενάζου, τρέμουνε τῆς θάλασσας τὰ βάθη,
κλαίου τσαὶ κλαῖν οἱ οὐρανοὶ μὲ τὰ πολλά μου πάθη.
26 'Αλλοίμονο τσ' ἀλλοιμονιά,
ψηλή μου δεντρολιβανιά.
27 "Αν ἀρχινήσου τσαὶ τὰ 'ποῦ τὰ πάθη μου τρα'ούδια,
ἡ μαύρη γῆς μαραίνεται, δὲ βγάνει πλιὰ λουλούδια.
28 'Ανέβα πάνου στὴ μουρζὰ τσαὶ μέτρησε τὰ φύλλα,
λογάρζασε τσαὶ τὸν τσαιρὸ ποὺ μὲ παιδεύεις, στσύλα!
29 "Αν εἶσαι δυοσμαρίνι, νὰ πέσει τ' ἄθι σου,
νὰ μαραθῆ ἡ καρδιά σου τσαὶ τ' ἀχειλάτσι σου.
30 "Αν ἔθελες, χαδούλα μου, νὰ μὲ γλυκοφιλήσεις,
σού 'σαι γιατρὸς τσαὶ βότανα, τὸ μπόνο μου νὰ σβήσεις.
31 "Αν ἔξερα τὸ τέλος μου, ποῦς θ' ἀποκαταντήσου,
δὲ θ' ἄνοιγα τὸ στόμα μου ἀθρώπου νὰ μιλήσου.
32 "Αν ἦταν τρόπος, μάτια μου, νά βγαινες ἀπ' τὸ νοῦ μου,
ἴσως νὰ ἡσυχάζανε οἱ πόνοι τοῦ κορμιοῦ μου.
33 "Αν ἴσως τσαὶ δὲ σ' ἀγαποῦ, ὁ οὐρανὸς ν' ἀστράψει,
τοῦ 'Αλτζερίνη τὸ σπαθὶ ἀπάνου μου νὰ λάψει.
34 "Αν ἴσως μ' ἀγαποῦσες, δὲ θά 'κανες αὐτά,
δὲ θά 'λεγες γιὰ μένα τὰ λόγια τὰ πικρά.
35 "Αν ἴσως, μαυρομάτα μου, τσαὶ δὲ σὲ ἀποχτήσου,
σ' ἀραχνιασμένο σπήλαιο θὰ πά νὰ κατοιτσήσου.
36 'Ανοῖξαν τὰ οὐράνια τσαὶ βγῆκαν τρζεῖς ἀντζέλοι
τσαὶ βγάλαν ἕναν ὁρζισμό, ὅπ' ἀγαπᾶ νὰ παίρνει.
37 "Ανοιξε, γῆς, μέσα νὰ μποῦ τσαὶ στσέπασέ με, χῶμα,
νὰ λείψου ἀπὸ τὰ βάσανα τσ' ἀπ' τῶν ὀχτρῶν τὸ στόμα.
38 "Ανοιξε, γῆς, μέσα νὰ μποῦ τσαί, χῶμα, στσέπασέ με.
"Ετσι ποὺ μὲ κατάντησες, στὸν "Αδη ἀντάμωσέ με.
39 "Αν ἴσως τσαὶ σ' ἀπόβγαλα ἀπὸ τὸ λοϊσμό μου,
τ' 'Αλιτζερίνη τὸ σπαθὶ νὰ κόψει τὸ λαιμό μου.
40 "Αν τὰ δάκρζυα μου δὲ λέπεις, στεναγμοὺς δὲν ἀγρζοικᾶς,
καταπληγωμέν' ἀστήθι δὲ λυπᾶσαι νὰ χτυπᾶς;
41 'Αλύπητες δυὸ μαχαιριὲς
ἔναι τὰ λόγια ποὺ μοῦ λές.
42 'Αντάμα μὲ τὴ νιότη σου τσαὶ τὸ γλυκό σου κάλλη
λίγον τσαιρὸ θ' ἀνθίσουνε τσαὶ θὰ χαθοῦνε πάλι.
43 'Αντάμα μὲ τὸν ἔρωτα ἐβγήκαμε τσυνήγι
τσ' ὅποιο πουλάτσι βρζίσκαμε δὲν τ' ἄφηνα νὰ φύγει.
44 'Αντὶς γιατρός, ζωὴ μοῦ τρῶς τσ' ἀντὶ γιὰ νὰ μὲ γιάνεις,
στὸ πληγωμένο στῆθος μου ἄλλη φωτιὰ μοῦ βάνεις.

45 ᾽Απεθαμένη βρζίσκουμαι τρζιοῦ μεροῦ θαμμένη
τσαὶ τὴ μιλιά σου γρζοίτσησα τσαὶ βγῆκ᾽ ἀναστημένη.
46 ᾽Απεθαμένη νἄμονα, θελά᾽μον ξεχασμένη,
παρὰ σ᾽ αὐτὰ τὰ βάσανα ποὺ βρζίσκουμαι ἡ καϋμένη.
47 ᾽Απεθαμένη νἄμονα κάλλιά᾽χα, πίστεψέ μου,
σ᾽ τ᾽ς ἀγάπης τὰ μπερδέματα νὰ μὴ βρεθοῦ ποτέ μου.
48 ᾽Απὸ μακρὰ ὄντας σὲ δοῦ, ἡ καρδιά μου χαιρετᾶ σε,
ἡ γλῶσσα μ᾽ ἀναϐάνει σε, τ᾽ ἀχείλι μου μιλᾶ σε.
49 ᾽Απ᾽ οὖλα τ᾽ ἄστρα τ᾽ οὐρανοῦ ἕνα᾽ναι ποὺ σοῦ μοιάζει,
ποὺ βγαίνει τὰ μεσάνυχτα τσ᾽ οὖλα τὰ σκοτεινιάζει.
50 ᾽Απ᾽ οὖλα τ᾽ ἄστρα τ᾽ οὐρανοῦ τὸ πλιὸ μικρὸ μ᾽ ἀρέσει,
ὅπ᾽ ἀκλουθᾶ τοῦ φεγγαριοῦ, σὰ μπάει νὰ βασιλέψει.
51 ᾽Απόψε δὲν τραγούδησα μία χρυσὴν ἀχτίδα,
ποὺ λάμπει τσαὶ φεγγοϐολᾶ μὲς στῶ δεντρῶ τὰ φύλλα.
52 ᾽Απόψε θέρμη μ᾽ ἔπιατσε, τ᾽ς ἀγάπης ἡ κρζυάδα,
οὔλους τοὺς ἅγιους ἔταξα τσαὶ τὴν ῾Αγιὰ Τρζιάδα.
53 ᾽Απόψε τσ᾽ ἄλλη μιὰ βραδυὰ θὰ᾽ρθοῦ νὰ τρα᾽ουδήσου
τσ᾽ ὁ Θιὸς τὸ ξέρει, μάτια μου, ἂ θὰ ξαναγυρίσου.
54 ᾽Απόψε τὰ ματάτσα μου ἐκλάψαν τὰ καϋμένα,
γιατὶ ἐθυμηθήκανε πράματα περασμένα.
55 ᾽Απόψε τὰ μεσάνυχτα, πρζιχοῦ νὰ βγοῦνε τ᾽ ἄστρα,
μοῦ κλέψαν τὸ βασιλικὸ ἀντάμα μὲ τὴ γλάστρα.
56 ᾽Απ᾽ τὰ πολλὰ τὰ βάσανα ἔρθ᾽ ἡ ψυχὴ στὸ στόμα
τσ᾽ ἔπαψα τσαὶ δὲν τραγουδοῦ τῆς ἀγαποῦς τὸ σῶμα.
57 ᾽Απ᾽ τὰ πολλὰ τὰ βάσανα ἔρθ᾽ ἡ ψυχὴ στὸ στόμα
τσ᾽ ὁ Χάρος μὲ λυπήθητσε, δὲ μ᾽ ἔπερεν ἀκόμα.
58 ᾽Απ᾽ τὸ γκρεμνὸ στὴ θάλασσα θὰ πέσου νὰ γλυτώσου,
χωρὶς ἀρρώστια τσαὶ πληγὴ ζωὴ νὰ παραδώσου.
59 ″Αργητσες νά᾽ρθεις, μάτια μου, χορτάριατσε ἡ γιαὐλή μας.
Σὰν ἀρχινήσεις νά᾽ρχεσαι, θὰ σκάσουν οἱ ὀχτροί μας.
60 ᾽Αρρώστηκα τσ᾽ ἔπ᾽ ὁ γιατρός, βέϐαια θὰ᾽πεθάνου,
μά, μὲ τὰ λόγια ποὺ μοῦ λές, ἴσως πάλι νὰ γιάνου.
61 ᾽Αρρώστηκα, ξαρρώστηκα τσ᾽ ἀρρωστημένες εἶμαι,
τσαὶ στὸ δικό σου τὸ σεϐντᾶ περιπλεγμένες εἶμαι.
62 ″Αρχισε, γλῶσσα μου γλυτσά, ἄρχισε τσαὶ μὴ μπάψεις
τὶς πίκρες τσαὶ τὰ βάσανά μ᾽ οὖλα νὰ περιγράψεις.
63 ″Αρχισε, γλῶσσα μου γλυτσά, χείλια φαρμακωμένα,
ν᾽ ἀνιστορεῖς τὰ βάσανα ὁποὔχου περασμένα.
64 ″Ας κάνου τὴν ἀπομονὴ ὡσὰν τῆς γῆς τὸ χῶμα,
ποὺ τὸ πατοῦν τσαὶ δὲ μιλᾶ, γιατὶ δὲν ἔχει στόμα.
65 ″Αστρζι μὲ τ᾽ ἄστρζι πολεμᾶ τσαὶ δυὸ θερζιὰ μιλοῦνε,
μιὰν ὥρα μὲ τὲν ἀγαποῦ δὲν εἶναι νὰ μᾶς δοῦνε.
66 ″Αστρο τῆς αὐγῆς,
γιαντ᾽ ἄργησες νὰ βγεῖς;
67 Αὐτὸ τὸ ″Αχ! δὲν τό᾽ξερα ἐγὼ νὰ τὸ φωνάξου
τσαὶ τώρα δὲ μπερνᾶ στιγμὴ νὰ μὴν ἀναστενάξου.

68 Αὐτὸ τὸ "Αχ! ἐτσέρδεψα στὰ χείλια τσαὶ στὸ στόμα
τσαὶ τὸ χτιτσὸ γιὰ ἐγλεντζὲ νὰ λειώνου πά στὸ στρῶμα.
69 Αὐτὸ τὸ "Αχ! ὅταν τὸ ποῦ, ἐμένα μοῦ κοστίζει
τσ' ἀπ' τὰ πολλὰ τὰ δάκρυα τὸ στῆθος μου γεμίζει.
70 Αὐτὸ τὸ "Αχ! ὅταν τὸ ποῦ, στὸν "Αδη μὲ σιμώνει,
γιατὶ τὸ φέρνουν οἱ καϋμοὶ τσαὶ τὸ γεννοῦν οἱ πόνοι.
71 Αὐτὸ τὸ "Αχ! ὅταν τὸ ποῦ, τὰ σπλάχνα μου πονοῦνε.
Καμμιὰ βραδυὰ στὴ γκλίνη μου νεκρὸ θὲ νὰ μὲ βροῦνε.
72 "Αφησ' τὸ μύλο τσ' ἂς βροντᾶ τσαὶ τὸ νερὸ τσ' ἂς τρέχει,
ἄφησ' τὸ νιὸ νὰ σ' ἀγαπᾶ ποὺ διάφορο δὲν ἔχει.
73 'Αφοῦ δὲν ὑποφέρνουνται οἱ γιάναστεναγμοί μου,
θ' ἀνάψου μόνος μου φωτιά, νὰ κάψου τὸ κορμί μου.
74 Βαρέθηκα τὰ νιᾶτα μου, δὲ θέλου τὴ ζωή μου,
τὸν ἄτζελό μου καρτεροῦ νὰ πάρζει τὴ ψυχή μου.
75 Βαρὺς ἔναι ὁ πόνος μου, μεγάλη ἔν' ἡ λύπη
τσαὶ τῆς καρδιᾶς μου μυστιτσοὶ τσαὶ δυνατοὶ οἱ χτύποι.
76 Βάσανα τσ' ἀναστεναγμοί, πίκρες, καμοὶ τσαὶ πόνοι
γινήκανε στὰ στήθια μου παντοτεινοὶ γειτόνοι.
77 Βάσανα, καϋμοὶ τσαὶ πόνοι, πίκρες τσ' ἀναστεναγμοὶ
ἐμαράνανε γιὰ πάντα τὸ φτωχό μου τὸ κορμί.
78 Βάσανα, καϋμοί, τσ' ὥς πότε
τὸ κορμάτσι μου θὰ τρῶτε;
79 Βάσανα, πίκρες τσαὶ καϋμοί, τί θέλετ' ἀπὸ μένα
τσαὶ δὲ μ' ἀφήνετε νὰ ζοῦ τὴ μπικραμένη γέννα;
80 Βάσανα, πίκρες τσαὶ καϋμοί,
γιατί μοῦ τρῶτε τὸ κορμί;
81 Βασιλικὸς μυρζίζει ἐδῶ, ἡ γιάγάπη μου διαβαίνει.
'Αφῆστε με νὰ τὴν ἰδῶ, γιατ' ἡ ψυχή μου βγαίνει.
82 Βγαίνει ὁ ἥλιος τὴν αὐγὴ τσ' ἀκόμα δὲν τσοιμῶμαι,
μέσα στὶς στράτες τριγυρνοῦ τσαὶ σένα συλλογῶμαι.
83 Βλέπεις με, π' ὄντας περπατοῦ, πάντα στὴ γῆς λοϊάζου;
Μένανε τὄχει ἡ Μέρα μου καρδιὲς νὰ δοτσιμάζου.
84 Βραδούλα μου μὲ τὴ δροσὰ τσ' αὐγή μου μὲ τ' ἀγιάζι,
τὸ μπόνο ποὔχου στὴ γκαρδιὰ σὺ τὲ διαστσεδάζεις.
85 Βραδυάζει τσαὶ παρακαλοῦ, πότε νὰ ξημερώσει,
γιὰ νὰ σὲ δοῦν τὰ μάτια μου τσ' ὁ νοῦς μου νὰ μερώσει.
86 Βραδυάζει, κλαῖν τὰ μάτια μου σὰ γκλαδεμένο κλῆμα
τσ' ὁλημερὶς παρακαλοῦ: 'Ανοίξετέ μου μνῆμα.
87 Βραδυάζει, ξημερώνει, δὲν εἶναι βολετὸ
νὰ μὴν ἀναστενάξου, τὸ ἄχ! νὰ μὴ τὸ πῶ.
88 Βραδυάζει, ξημερώνει, ἡ μέρα σώνεται
τσαὶ μένα τὸ πουλί μου δὲ φανερώνεται.
89 Βρέχει ὁ Θεὸς σιγὰ - σιγὰ τσ' ὁ νός μου συλλογᾶται,
τάχατες ἡ γιάγάπη μου κάθεται γιὰ τσοιμᾶται.
90 Βρζυσούλα ἔμον στὸ βουνό, κανεὶς δὲν ἔξερέ με
τσαὶ μὲ τὸ σῦρε τσ' ἔλα σου ἐξεφανέρωτσές με.

91 Γαρέφαλλο τσ' ἃ γκαταπιοῦ, κανέλλα τσ' ἃ μασήσου,
οὖλα μοῦ φαίνουνται πικρά, ὥσπου νὰ σ' ἀγαπήσου.
92 Γαρυοφαλλάτσι μ' ἥμερο,
δὲ σ' ἔδα χτὲς τσαὶ σήμερο.
93 Γαρυοφαλλιὰν ἐφύτεψα κοντὰ στὴ γειτονιά σου
τσαὶ δὲ μ' ἀφήνει ἡ μερωδιά, νὰ φύ'ου ἀπὸ κοντά σου.
94 Γειτόνισσα, δαιμόνισσα,
τρεῖς χρόνους δὲν τσοινώνησα
τσ' ἀκόμα τρεῖς δὲν τσοινωνῶ
γιὰ τῆς ἀγάπης τὸ γκαϋμό.
95 Γίνου, καρδιά μου, σίδερο, ψυχή μου, γίν' ἀμόνι,
νὰ νταγιαντᾶς σὰ σὲ βαροῦν τὰ βάσανα τσ' οἱ πόνοι.
96 Γῆς μ' ἔκαμε, γῆς μ' ἔθρεψε, γῆς θὰ μὲ κατελύσει
τσαὶ ἂν ἐσοὺ μὲ τυραγνᾶς, σὲ τί θὰ σ' ὠφελήσει;
97 Γιὰ δές τοῦ στσύλου ὁ γυιὸς καρδιά,
νὰ τοῦ μιλοῦ, νὰ μὴ μιλᾶ.
98 Γιὰ δές με ποῦς ἐγίνηκα, σὰν τὸ ξερὸ καλάμι,
τσαὶ σοὺ ἃ δὲ μὲ λυπηθῆς, μὲ παίρνει τὸ ποτάμι.
99 Γιὰ δές ποῦς μὲ κατάντησε ὁ φετεινὸς ὁ χρόνος,
σ' οὖλα τὰ ντέρτια τοῦ ντουνιᾶ νὰ γίνου κλιερονόμος.
100 Γιὰ δές ποῦς μὲ κατάντησες, ὡσὰν τῆς γῆς τὸ χῶμα,
ποὺ τὸ πατοῦν τσαὶ δὲ μιλᾶ, γιατὶ δὲν ἔχει στόμα.
101 Γιὰ πιάστε με τσαὶ τρέμομαι, λυγοῦν τὰ γόνατά μου,
περνοῦ τ'ς ἀγάπης τὸ στενὸ τσαὶ μὲ πονεῖ ἡ καρδιά μου.
102 Γυρίζου δῶ, γυρίζου τσεῖ, ἴσως τσαὶ σ' ἀπαντήσου,
γιὰ νὰ σοῦ ποῦ τὰ πάθη μου, τὸ μπόνο μου νὰ σϐήσου.
103 Γύρζισε δές τὸν οὐρανὸ τσαὶ τὸ Θεὸ φοϐήσου
τσαὶ δές πῶς μὲ κατάντησε ἡ γιἀγάπη ἡ διτσή σου.
104 Δὲ θέλου στὴν ἀγάπη μας κάν'να μαντατοφόρο,
μονάχ' ἀπὸ τ' ἀχείλι σου ἕνα σίγουρο λόγο.
105 Δὲ μὲ κλαῖς, δὲ μὲ λυπᾶσαι,
βαφτισμένη δὲ λο'ᾶσαι;
106 Δὲ μὲ λυπᾶσαι, δὲ μπονεῖς, δὲ λέπεις, δὲ μπιστεύεις,
ὁπού 'λειωκα σὰν τὸ τσερὶ τσ' ἀκόμα μὲ παιδεύεις;
107 Δὲ μὲ λυπᾶσαι, δὲ μὲ κλαῖς,
μόνο πεισματικὰ μοῦ λές;
108 Δὲν ἀφιγκριέσαι τοὺς κουρφοὺς τοὺς ἀναστεναγμούς μου
τσαὶ δὲν τὸ νοιώθεις πὼς γιὰ σὲ ἐχάθητσε ὁ νοῦς μου;
109 Δὲ νταγιαντοῦ, δὲ δύνομαι,
μὲ λό'ου σου νὰ κρίνομαι.
110 Δὲν εἶν' αὐγὴ νὰ σηκωθοῦ νὰ μὴν ἀναστενάξου,
νὰ γείρου στὸ προστσέφαλο τσ' ἀπὸ καρδιᾶς νὰ κλάψου.
111 Δὲ μὲ λυπᾶσ', ἀγάπη μου,
ποὺ πλήθυναν τὰ πάθη μου;
112 Γιὰ ρώτηξε τὰ τσύματα ποὺ σκάζουν στ' ἀκρογιάλι,
ἃ σὲ ξεχνάου μιὰ στιγμὴ ἢ ἃ μπονοῦ γιὰ ἄλλη.

113 Γιὰ σένα ἐγεννήθηκα, γιὰ σένα θὰ πεθάνου,
γιὰ σένα θὰ ὑστερζηθοῦ τὸ γκόσμο τὸν ἀπάνου.
114 Γιὰ σένα ἔχου βάσανα, γιὰ σένα ἔχου πόνους,
γιὰ σένα κλαίου τσαὶ πονοῦ κοντὰ τέσσερζις χρόνους.
115 Γιὰ σένα τσαὶ γιὰ μένα γινῆκαν οἱ καϋμοί,
τὰ βάσανα τσ᾽ οἱ πόνοι τσ᾽ οἱ γιἀναστεναγμοί.
116 Γιὰ σένα κλέφτη μ᾽ ἔπανε, γιὰ σένα νυχτοπάτη,
γιὰ σένα μοῦ τὴ δώσανε τὴ μαχαιριὰ στὴ μπλάτη.
117 Γιατ᾽ ἔχου μέρες νὰ σὲ δοῦ, θαρρζεῖς δὲ σοῦ θυμοῦμαι;
Γὼ στ᾽ ὄνομά σου προστσυνοῦ τσαὶ πέτου τσαὶ τσοιμοῦμαι.
118 Γιατ᾽ ἔχου μέρες νὰ σὲ ἰδοῦ, θαρρζεῖς ποὺς ξέχακά σε;
Μὲς στὴ γκαρδιά μου βρίστσεσαι, στὰ σπλάχνα μου τσοιμᾶσαι.
119 Γιατρὸς γινοῦ στὸ μπόνο μου, βοτάνι στὴ πληγή μου,
μ᾽ ἕνα σου λόγο μοναχὰ γλυτώνεις τὴ ζωή μου.
120 Γλήγορα ἔλα, Θάνατε, νὰ πάρζεις τὴ ψυχή μου,
νὰ πάψουνε οἱ πίκρες μου τσ᾽ οἱ ἀναστεναγμοί μου.
121 Δὲν εἶναι κρζῖμα τσ᾽ ἄδικο, δὲν εἶναι τσ᾽ ἁμαρτία
νὰ τυραγνᾶς τὴ νιότη μου χωρὶς καμμιὰν αἰτία;
122 Δὲν ἤσον σὺ ποὺ μοῦ ᾽λεγες, ἃ δὲ μὲ δεῖς, ποθαίνεις
τσαὶ τώρα περπατεῖς τσαὶ λές, ποῦ μ᾽ εἶδες, ποῦ μὲ ξέρεις;
123 Δὲν ἤσον σὺ ποὺ μοῦ ᾽λεγες χιλιάδες τὴν ἡμέρα
τσαὶ πύργους μοῦ θεμέλιωνες ἀπάνου στὸν ἀέρα;
124 Δὲν εἶναι δῶ κοντὰ ᾽κλησά, νὰ πά νὰ πέσου στ᾽ ἅγια,
ἴσως τσαὶ μοῦ περάσουνε τῆς ἀγαποῦ τὰ μάγια;
125 Δὲν εἶναι κρζῖμα νὰ διψοῦ τσ᾽ ἡ βρζύσι νἄν᾽ ὀμπρός μου,
νερὸ νὰ μὴ μποροῦ νὰ πιοῦ, γιατ᾽ ἔν᾽ ὁ θάνατός μου;
126 Δὲν ἠμποροῦ μὲ ἄνεσι τὰ χρόνια μου νὰ ζήσου,
νὰ ξεγλυτώσου ἀπ᾽ αὐτὴ τσαὶ νὰ τὴ λησμονήσου.
127 Δὲ νταγιαντῶ, δὲ νταγιαντῶ
τὸν ἐδικό σου τὸ γκαϋμό.
128 Δὲ ξέρεις σύ, πουλάτσι μου, τσ᾽ οὔτε στὸ νοῦ σου βάζεις,
ὄντας σὲ λέπου τσαὶ περνᾶς, πὼς τὴ γκαρδιά μου σφάζεις.
129 Δὲν τένε θέλου τὸ γιατρὸ νὰ μὲ παρατηρήσει,
γιατὶ γνουρίζει ἀπὸ σεϐντᾶ τσαὶ θὰ μὲ μαρτυρήσει.
130 Δὲν τὴ μπονεῖς τὴ νιότη μου, ποὺ γὼ γιὰ σὲ τὴ χάνου
τσαὶ τσινδυνεύου νὰ χαθοῦ τσ᾽ ἄδικα νὰ πεθάνου;
131 Δὲ νταγιαντοῦ δυὸ πράματα,
φτώχια τσαὶ γεροντάματα.
132 Δὲ σ᾽ ἔδα χτὲς τσαὶ σήμερο τσ᾽ ἃ δὲ σὲ δοῦ τσ᾽ ἀπόψε
τσ᾽ ἃ δὲ σὲ δοῦ τσαὶ τὸ πρωΐ, τὸ σάϐανό μου κόψε.
133 Δὲ χύνου πλέον δάκρυα, βαρέθηκα νὰ κλαίου
τσαὶ τὴ διτσή σου ἀπονιὰ στὸ γκόσμο νὰ τὴ λέου.
134 ᾽Εϐράδυατσε τσαὶ σήμερο, καμὸς πού ᾽ναι γιὰ μένα!
Ὁπὤχει ἀγάπη στὴ γκαρδιά, πάντα τὲν τρώει ἡ γιἔννοια.
135 ᾽Εϐράδυατσε τσαὶ σήμερο, πάει τσαὶ τούτη ἡ μέρα,
δὲ σ᾽ ἔδανε τὰ μάτια μου νὰ πάρει ὁ νός μ᾽ ἀέρα.

136 'Εβράδυατσε τσαὶ σήμερο, πλιὰ μέρα δὲ λογᾶται,
δὲ σ' ἔδανε τὰ μάτια μου τσ' ὁ νός μου συλλογᾶται.
137 'Εβράδυατσε, σουρούπωτσε, βγήκανε τ' ἀστρουλάτσα
τσ' ἀκόμα δὲν ἀντάμωσα τὰ μαῦρα σου ματάτσα.
138 'Εβράδυατσε· τίνα νὰ δοῦ, τίνα νὰ χαιρετίσου
τσαὶ τίνος ὄνομα νὰ ποῦ, νὰ κάτσου νὰ δειπνήσου;
139 'Εγὼ γιὰ σένα ἔβαλα τ' ἀστήθι μου σημάδι
τσαὶ τὸ κορμί μου στὰ σπαθιά, ἄλλες νὰ μὴ σὲ πάρει.
140 'Εγώ 'λεγα μὲ λόγου σου παλιὲς πληγὲς νὰ γιάνου,
μὰ σὺ τσαινόργιες μ' ἄνοιξες, κοντεύου νὰ πεθάνου.
141 'Εγώ 'μαι τσεῖνο τὸ βουνό, ὁποὺ δεντρὶ δὲν ἔχει,
ὁποὺ τὸ δέρνουν οἱ τσαιροὶ τσαὶ ἡ βροχὴ τὸ βρέχει.
142 'Εγώ 'μαι τσεῖνο τὸ πουλί, ποὺ στὴ φωτιὰ ζυγώνου,
ἀνάβου, στάχτη γίνομαι τσαὶ πάλι ξανανιώνου.
143 'Εγώ 'μαι τσεῖνο τὸ πουλὶ τὸ παραπονεμένο,
ποὺ χτίζει τὴ φωλίτσα του σὲ δέντρο μαραμένο.
144 'Εγὼ ξέρου τὸ μπόνο σου, ξέρου τσαὶ τὸ γκαμό σου,
γιὰ τοῦτο τσαὶ σοῦ τρα'ουδοῦ, ν' ἀλλάξει ὁ λοϊσμός σου.
145 Εἴπαμε πολλὰ τσαὶ σώνει
τσ' ἂς λαλήσει τσ' ἄλλο ἀηδόνι.
146 Εἶπα σου, μὴ μὲ περάζεις, ἄσε με στὸ χάλι μου,
μὴ μοῦ διασκορπᾶς τὸ νό μου ἀπὸ τὸ τσεφάλι μου.
147 'Εμάρανές μου τὴ ζωὴ τσ' ὅσο περνᾶ ὁ χρόνος,
μοῦ μεγαλώνει ἡ πληγὴ τσαὶ μοῦ πληθαίνει ὁ πόνος.
148 Μάρανες τὰ σωθικά μου
τσαὶ τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς μου.
149 'Εμεῖς τσ' ἂν ἐμαλλώσαμε, πάλι θ' ἀγαπηθοῦμε,
πάλι θὰ σμίξομε τὰ δυό, τὸ μπόνο μας νὰ ποῦμε.
150 "Εμον μικρὸς τσ' ἀγάπαγα ὅ,τ' ἔλεπα μπροστά μου,
μόνου τὰ χείλια τό 'λεγαν, δὲν τό 'νοιωθε ἡ καρδιά μου,
151 "Εναν τσαιρὸ ἔμον τσαὶ γὼ λειβάδι μὲ τὰ χόρτα·
τώρα ἐμαραθήκανε, δὲν εἶμαι σὰν τσαὶ πρῶτα.
152 "Εναι μακρζιά, πολὺ μακρζιὰ τ' ἀστέρζι ποὺ μ' ἀρέσει,
ἔναι λαγκάδια τσαὶ βουνὰ τσαὶ θάλασσα στὴ μέση.
153 'Ενόμιζα ὁ ἔρωτας ποὺς ἔναι παιχνιδάτσι,
μὰ βάζει πόνους στὴ γκαρδιά, ρίχνει πολὺ φαρμάτσι.
154 "Εντα σοὔκαμα τσ' ἔντά 'χεις
τσ' οὖλο μὲ τὰ μένα τἄχεις;
155 "Εντά 'χου τσ' ὄντες σὲ ἰδοῦ, χέρια τσαὶ πόδια τρέμου;
Μὲ τὴ γκαρδιά μου σ' ἀγαποῦ, γιὰ τοῦτο τὸ παθαίνου.
156 "Επερε ὁ ἥλιος τσ' ἔγερε ἀπὸ τὰ κλάματά μου
τσαὶ σοὺ δὲν τὰ βαρέθητσες τὰ παραδέρματά μου.
157 "Επερε ὁ ἥλιος τσ' ἔγερε τσαὶ τὰ βουνὰ ἀγερίκαν.
Κρῖμα 'ν' τ'ς ἀγάπης τὰ πουλιὰ ὅπ' ἀλησμονηθῆκαν.
158 "Ερωτα, δὲ σοῦ γέρεψα κορώνα νὰ μοῦ βάλεις,
στὰ βάσανα ποὺ μ' ἔβαλες, πάστσισε νὰ μὲ βγάλεις.

159 Ἔρωτα, τὴ σαΐτα σου νὰ τὴ μαλαματώσεις,
γιατὶ δὲν ἄφησες καρδιὰ νὰ μὴν τήνε λαβώσεις.
160 Ἔρωτα, π᾽ ἀνάθεμά σε!
τυραγνεῖς, μὰ δὲ λυπᾶσαι.
161 Ἐσένα ἂ δὲν γνούριζα, ποτὲ δὲ θ᾽ ἀγαποῦσα,
τὸν ἔρωτα δὲ θά ᾽ξερα τσαὶ εὐτυχὴς θὰ ζοῦσα.
162 Ἐσού ᾽σαι ἡ αἰτία ποὺ μέλλει νὰ χαθοῦ
τσαὶ τὸν ἀπάνου κόσμο νὰ τὲν ὑστερηθοῦ.
163 Ἐσού ᾽σαι ἡ αἰτία τῆς ἀπωλείας μου,
τὸ κρῖμα στὸ λαιμό σου τσ᾽ ἡ ἁμαρτία μου.
164 Ἐσύ ᾽σαι τὸ σταφύλι τσαὶ γὼ τὸ τσάμπουρο.
Φίλα με σύ στ᾽ ἀχείλι τσαὶ γὼ στὸ μάγουλο.
165 Ἐσού ᾽σαι τῆς ψυχῆς ψυχὴ τσαὶ τῆς καρδιᾶς μου ὁ στύλος,
ἐσού ᾽σαι ὁ μόνες μου πιστὸς τσ᾽ ἀγαπημένες φίλος.
166 Ἐσὺ σκληρὴ δὲ φαίνεσαι. Σὲ μὲ γιατί νὰ εἶσαι;
Τί σοῦ κοστίζει μιὰ ματιά, γιατί μοῦ τὴν ἀρνεῖσαι;
167 Ἐτοῦτα ἔναι βάσανα τσ᾽ ὄχι τὰ περασμένα,
ἀνοῖξαν οἱ παλιὲς πληγὲς τσαὶ τρέχει μαῦρο γιαῖμα.
168 Ἔτσι ἔτονε τῆς τύχης μου, ἐσένα ν᾽ ἀγαπήσου,
νὰ ὑποφέρου βάσανα τσαὶ νὰ μὴ σ᾽ ἀποχτήσου.
169 Ἔφταιξα ποὺ σ᾽ ἀγάπησα, τρέλλά ᾽καμα μεγάλη
τσ᾽ ἔβαλα στὸ τσεφάλι μου συλλογισμὸ τσαὶ ζάλη.
170 Ἔφυγε ὁ νοῦς μου, ἔφυγε τσαὶ στὰ βουνὰ σκορπίστη.
Ἤ, φῶς μου, σὺ μὲ μάγεψες, ἢ ὁ Θεὸς μ᾽ ὠργίστη.
171 Ἔφυγε ὁ νοῦς μου, ἔφυγε τσ᾽ οὖλο μαζύ σου τρέχει
τσ᾽ οὖλο μαζύ σου βρίστσεται, συμμαζεμὸ δὲν ἔχει.
172 Ἔχα τσαὶ πρῶτα βάσανα, πίκρες, καμοὺς τσαὶ πάθη,
μὰ τώρα ᾽χου μιὰ μαχαιριὰ μὲς στῆς καρδιᾶς τὰ βάθη.
173 Ἔχα πληγὲς τσαὶ γιάνανε, τώρα μ᾽ ἀνοῖξαν ἄλλες,
ἀπὸ τὶς πρῶτες πιὸ πολλὲς τσ᾽ ἀκόμα πλιὸ μεγάλες.
174 Ἔχασα τὶς ἐλπίδες μου, σὰν τοῦ δεντροῦ τὰ φύλλα,
ὅπου τὰ παίρνει ὁ ἄνεμος τσαὶ μένει μὲ τὰ ξύλα.
175 Ἔχε, πουλί μου, ἀπεμονὴ νά ᾽χου τσαὶ γὼ ἐλπίδα·
μὲ τὸν τσαιρὸ κάθε δεντρὶ ἀθεῖ τσαὶ βγάνει φύλλα.
176 Ἔχου ντέρτια, ἔχου πάθη
γιὰ τὴν ἐδιτσή σ᾽ ἀγάπη.
177 Ἔχου τα γὼ τὰ λόγια σου σὰν τοῦ Μαρτιοῦ τὸ χιόνι,
ὅπου τὸ ρίχνει ἀπὸ σπεροῦ τσ᾽ ὥσπου νὰ φέξει, λειώνει.
178 Ζαλίζομαι, ζαλίζομαι,
ὄντες σὲ συλλογίζομαι.
179 Ζωή ᾽ν᾽ τσαὶ τούτη στὸ ντουνιᾶ; Μπαξὲς χωρὶς ἀηδόνι,
χωρὶς ἀγάπη στὸ πλευρό, Χριστέ, πῶς ξημερώνει;
180 Ἡ γιάγάπη βράχους κατελεῖ τσαὶ τὰ θεριὰ μερώνει
τσ᾽ ἐγὼ τὴν ἔχου στὴ γκαρδιά, γι᾽ αὐτὸ μὲ θανατώνει.
181 Ἡ γιάγάπη δὲν εἶναι δεντρί, δὲν εἶν᾽ ἀθὸς νὰ πέσει,
μόν᾽ εἶναι βάτος μὲ κλαδιὰ τσ᾽ ἀλλοὶ στὲν ὅπου μπλέξει.

182 Ἡ γιἀγάπη δὲν εἶν' θάλασσα, γιὰ νὰ τὴ νταξιδέψου,
μόν' ἔχει ἀγκάθια τσαὶ τσαλιὰ τσαὶ ποῦς θὰ ξεμπερδέψου!
183 Ἡ γιἀγάπη μας, πουλάτσι μου, κλουστή 'τανε τσαὶ κόπη,
δέντρο τσαὶ ξεριζώθητσε τσ' ἀπόμειναν οἱ κόμποι.
184 Ἡ γιἀγάπη μέσα στὴ γκαρδιὰ σὰν τὴ φατσὴ γεννιέται
τσαὶ σὰ μαχαίρι δίκοπο κόβει τσαὶ δὲ γροιτσέται.
185 Ἡ γιἀγάπη 'ναι δαιμόνιο τσ' ἀδέρφι τοῦ θανάτου,
ρίζες φυτρώνει στὴ γκαρδιά, σέρνει κλαδιὰ τοῦ βάτου.
186 Ἡ γιἀγάπη ἡ παραπολλὴ φέρνει κομμάτι τρέλλα
ἀπὸ τὸ συχνοπέρασμα τσ' ἀπὸ τὸ σοῦρε τσ' ἔλα.
187 Ἡ γιἀγάπη σίδερα τρυπᾶ, μάρμαρα θρυμματίζει,
κλησαστικοὺς τσαὶ κοσμικούς, οὔλους τοὺς δαιμονίζει.
188 Τσαὶ μὲ τὰ παπαδίστικα
σ' ἔδα τσαὶ δαιμονίστηκα.
189 Ἡ γιἀγάπη σου μ' ἀγκάλιασε, σὰν τὰ κλουνιὰ τοῦ βάτου,
τσαὶ μ' ἄφησε λαβωματιὲς τσαὶ πόνους τοῦ θανάτου.
190 Ἡ γιἀγάπη σου μὲ ἔκαμε, νὰ στρώσου δὲ τσοιμῶμαι
τσαὶ τὸ σταυρὸ σὰ Χριστιανὸς νὰ κάνου, δὲ θυμῶμαι.
191 Ἡ γιἀγάπη στὴν ἀρχὴ εἶν' γλυτσά, στὴ μέση πιπερίζει
τσαὶ πίστα στὰ ὑστερινὰ μαχαίρ' εἶν' τσαὶ θερίζει.
192 Ἡ γιἀγάπη φούρνου λαύρα 'χει, λουτροῦ λι'οθυμιά 'χει,
θανάτου ψυχομάχημα τσ' ἀλλοὶ στὲν ποὺ τοῦ λάχει.
193 Γιὰ μάγια μοὔχεις, ἄνομος, γιὰ ὁ Θεὸς μ' ὠργίστη
τσαὶ πλιὰ δὲν ἔχου γιατρειὰ τσαὶ ἡ ζωή μου σβήστη.
194 Ἡ συλλο'ή σου, μάτια μου, μὲ κάνει τσαὶ φοβῶμαι
τσαὶ ἡσυχία δὲν ἔχου, μόν' οὔλο συλλογῶμαι.
195 Θαμάζομαί το τσ' ἀποροῦ τὸ ἄθλιό μου σῶμα,
πῶς ἔταν, πῶς κατάντησε τσαὶ πῶς θὰ γίνει ἀκόμα!
196 Θὰ πά νὰ βροῦ τὸν Ἔρωτα, νὰ γονατίσου μπρός του.
Ποιός ἀπ' ἀγάπη πέθανε, νὰ γίνου σύντροφός του;
Τσ' ὁ Ἔρωτας μ' ἀπάντησε, μοὔπε: Λωλή, τί κάνεις;
Γιὰ μιὰν ἀγάπη ψεύτικος βούλεσαι νὰ πεθάνεις;
197 Θὰ πάου νά βρου τοὺς νεκρούς, νὰ γονατίσου μπρός τους,
τσ' ἃ δὲ μοῦ βροῦν τὴ γιατρειά, νὰ γίνου σύντροφός τους.
198 Θὰ ὑποφέρου βάσανα, ὅσο τσαιρὸ τσ' ἂν ζήσου,
ὥστε νὰ δοῦ τὸ τέλος μου, πῶς θ' ἀποκαταντήσου.
199 Θυμᾶσαι ποὔκανε σεισμὸ τσ' ἡ Πισκοπὴ γκρεμίστη;
Τσ' ὁ νός μου ἀπ' τὸ τσεφάλι μου τότες ἐδιασκορπίστη.
200 'Ετιά, ποὺ πίνεις τὰ νερά, κακότυχη, στοχάσου,
ἀγάπης δάκρυα μὴ μπιεῖς τσαὶ κάψεις τὰ κλαδιά σου.
201 Τσαὶ τ' ἀστρουλάτσα τ' οὐρανοῦ τσαὶ τσεῖνα τὰ φοβοῦμαι,
νὰ μὴ μᾶς μαρτυρήσουνε, ὄντες κρυφομιλοῦμε.
202 Τσ' ἡ γῆς, ὅπου τόσο πικρὸ τὸ δάκρυ μου ἔχου χύσει,
μοὔπε πὼς τὴ φαρμάκωσα, πλιὸ δὲ θὰ λουλουδίσει.
203 Καθὼς πετάει ἡ θάλασσα τὰ τσύματα στὴν ἄμμο,
ἔτσι μὲ πέταξες τσαὶ σύ. Μᾶντα μπορῶ νὰ κάμω;

204 Τσαὶ πῶς νὰ μὴν τὸ πικραθοῦ τσαὶ πῶς νὰ μὴ χτιτσάσου,
τόσο τσαιρὸ νὰ σ᾽ ἀγαποῦ τσαὶ τώρα νὰ σὲ χάσου;
205 Τσαὶ μιὰ σταλιὰ νερὸ
δὲ μοὔδωτσες νὰ πιῶ.
206 Κακονυχτῶ, γιατὶ πονοῦ, πονοῦ, γιατ᾽ ἀγαπάου.
Ἄστρα μ᾽, μὴ μαρτυρήσετε ὁποὺ νυχτοπατάου.
207 Καλά ᾽κανα τσ᾽ ἀγάπησα κοντὰ στὴ γειτονιά μου,
νἄχου τὸν ὕπνο διάφορο τσαὶ τὸ φιλὶ κοντά μου.
208 Κάλλια ᾽χου νὰ μὲ χούσουνε δυὸ μπόγια μὲς στὴν ἄμμο,
περζὶ νὰ μὲ καλέσουνε στ᾽ς ἀγάπης μου τὸ γάμο.
209 Καλύτερα στὴ μαύρη γῆς τὸ αἷμα μου νὰ χύσου,
περὶ νὰ πῶ, πουλάτσι μου, ἄλλη πὼς θ᾽ ἀγαπήσου.
210 Καλύτερα ἡ μαύρη γῆς νὰ φάει τὸ κορμί μου,
περὶ νὰ γίνου δίγνωμος σὲ σένανε, πουλί μου.
211 Καρσὶ στὰ παρεθύρια σου θὰ χτίσου τὸν ὀντᾶ μου
τσ᾽ ἃ σὲ μαλλώσει ἡ μάννα σου, φύ᾽ε τσ᾽ ἔλα κοντά μου.
212 Κατάλυσαν τὴ νιότη μου οἱ πίκρες τσαὶ τὰ πάθη,
γι᾽ αὐτὸ τσαὶ ἡ καρδούλα μου ἔναι πληγὲς γιομάτη.
213 Κατέλυσες τὴ νιότη μου, ὁπού ᾽ταν σὰν τὸ μῆλο,
ὡς τρώει ἡ πέτρα τὸ στσοινὶ τσ᾽ ὁ σάρακας τὸ ξύλο.
214 Κατέλυσές μου τὴ ζωὴ τσ᾽ ὅσο περνᾶ ὁ χρόνος,
μοῦ μεγαλώνει ἡ πληγὴ τσαὶ μοῦ πληθαίνει ὁ πόνος.
215 Κλαῖνε τὰ δέντρα γιὰ νερὸ τσαὶ τὰ βουνὰ γι᾽ ἀέρα,
κλαῖνε τσαὶ τὰ ματάτσα μου γιὰ σὲ νύχτα τσαὶ μέρα.
216 Κλαίου, τσαὶ κλαῖνε τὰ βουνά, ραγίζουνται τὰ δάση,
λυποῦνται τὸ κορμάτσι μου ἔντά ᾽χει νὰ περάσει.
217 Κλαίου κουρφά, γιατὶ κανεὶς δὲ θέλου νὰ τὸ μάθει,
πὼς ἐξανατσαινούργιωσαν τὰ παλαιά μου πάθη.
218 Τσοιμούμενες ἢ ξυπνητός, ἢ περπατοῦ, ἢ στέκου,
λεπτὸ τῆς ὥρας δὲ μπερνᾶ στὸ νοῦ μου νὰ μὴ σ᾽ ἔχου.
219 Κοντεύου, φῶς μου, νὰ χαθοῦ ἀπὸ τὸν ἔρωτά σου,
σκλάβο δικό σου μ᾽ ἔκανες μὲ τὰ καμούματά σου.
220 Κουρφή ᾽ταν ἡ γιἀγάπη μας, σὰ σπόρος στὸ πεπόνι,
τσαὶ τὴ ξεφανερώκανε οἱ γιἄνομοι γειτόνοι.
221 Κόψε μ᾽ ἕνα γαρυόφαλλο τσαὶ δός μου νὰ μυρίσου,
νὰ σὲ θυμῶμαι, ἀγάπη μου, ὥστε νὰ ξεψυχήσου.
222 Κρύος ἀγέρας μὲ βαρεῖ στεριᾶς τσαὶ τῆς θαλάσσης,
τὰ λόγια ποὺ μιλήσαμε, φυλάξου μὴν ξεχάσεις.
223 Κρύος ἀγέρας μὲ βαρεῖ στεριᾶς τσαὶ τοῦ πελάου,
μάθανε τὴν ἀγάπη μας τσ᾽ ὅσο μπορεῖς φυλάου!
224 Λύπη τσαὶ σπλάχνια σοῦ ζητοῦ τσαὶ ἔλεος γερεύου,
στὸν ἔρωτά σου βρίσκομαι, φῶς μου, τσαὶ τσινδυνεύου.
225 Λυπητερά, λυπητερὰ θὰ πά νὰ σκάψου μνῆμα,
γιὰ νά μπου μέσα ζωντανὸς τσ᾽ ἔχε το σὺ τὸ κρῖμα!
226 Μαράθηκαν τὰ νιᾶτα μου, ἀγάπη μου, γιὰ σένα
τσαὶ τὴ γκαρδιά μου ἄπονα σὺ μοὔχεις πληγωμένα.

227 Μάρανες τ᾽ ἀχειλάτσι μου τσαὶ δέ μπορ᾽ νὰ γελάσου.
Χάρου τὸ γκόσμο μοναχὸς τσαὶ γὼ ἂς τένε χάσου.
228 Μάρανές με τὴ γκαϋμένη
τσ᾽ ἄφησές μ᾽ ἀποθαμένη.
229 Μαῦρα θὰ βάψου νὰ φοροῦ, σὰν τοῦ κουράκου ροῦχα,
γιατὶ μοῦ τὴν ἐπήρανε μιὰ πρώτη ἀγάπη ποῦχα.
230 Μαῦρα θὰ βάψου νὰ φοροῦ, ὡσὰν τὸ χελιδόνι,
ὅπου πετᾶ ψηλὰ - ψηλὰ τσ᾽ ὕστερα χαμηλώνει.
231 Μεγάλο περιορισμὸ ἔβαλα στὸ κορμί μου
τσαὶ δὲ γελᾶ τ᾽ ἀχείλι μου, σὰ δὲ σὲ δοῦ, πουλί μου.
232 Μ᾽ ἔκαμε ἡ γιἀγάπη σου τσαὶ ὁ σεβντᾶς σου μ᾽ ἔχει
σὰ μαραμένο γιασεμί, ποὺ μερωδιὰ δὲν ἔχει.
233 Μὲ μάρανες, ὁπού᾽μονε λουλούδι ἀθισμένο
τσαὶ τώρα μὲ κατάντησες ξερὸ τσαὶ μαραμένο.
234 Μὲ μάρανες, ὁπού᾽μονε σὰ Χιώτικο ζουμπούλι,
σὰν ἄνθος τοῦ περιβολιοῦ τσαὶ μὲ ζηλεῦαν οὗλοι.
235 Μαραίνουμαι, μαραίνουμαι,
γελοῦ δὲν ἀποφαίνουμαι.
236 Μὲ μάρανες, ποὔμον ἀνθὸς τσαὶ μ᾽ ἔλειωτσες σὰ χιόνι
τσαὶ μ᾽ ἔκανες κρύο νερὸ τσ᾽ ὅγοιος μὲ πιεῖ, παγώνει.
237 Μὲ παίρνει ὁ πόνος τσ᾽ ὁ καϋμός, δὲν ξέρου ἔντα νὰ κάμου,
τὰ λοϊκά μου τἄχακα, καλλιά ᾽χου νὰ πεθάνου.
238 Μὲ πίκρες τσ᾽ ἀναστεναγμοὺς βραδυάζει, ξημερώνει,
κλαίει γιὰ σὲ ἡ καρδούλα μου, κλαίει τσαὶ δὲ μερώνει.
239 Μέρα τσαὶ νύχτα μὲ τὸ ἄχ! Ποιό ᾽ναι τὸ διάφορό μου;
Βγάλε με, Χάρε, ἀπ᾽ τὴ ζωή, ἀπ᾽ τὰ βάσανα τοῦ κόσμου!
240 Μέρα τὴν ἡμέρα, φῶς μου, λέπεις ὅτι ἀναλοῦ,
γιὰ τὰ σένα ὑποφέρου, γιὰ τὰ σένα ξεψυχοῦ.
241 Μέρες περνοῦ μὲ βάσανα, νύχτες δὲ γκλείνου μάτι,
φαρμάτσι πίνου ξυπνητή, φαρμάτσι στὸ κρεββάτι.
242 Μέρες τσ᾽ ἀ γκάνου στὰ βουνά, βδομάδες στὰ λαγκάδια,
δὲ θὰ ξεχάσου, ἀγάπη μου, τὰ γνόστιμά σου χάδια.
243 Μὲ τ᾽ ἀγεράτσι τῆς αὐγῆς σοῦ στέλνου τὰ φιλιά μου,
μὲ τοῦ βοριᾶ τὰ σύννεφα τ᾽ ἀναστενάγματά μου.
244 Μὲ τοῦ βοριᾶ τὰ τσύματα
σοῦ στέλνου χαιρετίσματα.
245 Μὲ τὸ μαχαίρι βάρειε με, φύλαξε τὴ γκαρδιά μου,
γιατὶ τσεῖ μέσα βρίστσεσαι, μὴ πληγωθῆς, τσυρά μου.
246 Μὲ τρέλλανε ἡ γιἀγάπη σου τσαὶ σὰν τρελλὸς γυρίζου,
οἱ φίλοι μου μὲ χαιρετοῦν τσαὶ γὼ δὲν τοὺς γνουρίζου.
247 Μὲ τρέλλανε ἡ γιἀγάπη σου, τὰ στσέρτσα τὰ δικά σου,
τ᾽ ἀχείλι σου τὸ κότσινο τσαὶ τὰ σγουρὰ μαλλιά σου.
248 Μὴ μὲ κατηγορήσετε, ὅσοι τσ᾽ ἂ μ᾽ ἀγαπᾶτε,
γιατ᾽ ἀπ᾽ ἀγάπη ξέρετε τσ᾽ ἀπὸ σεβντᾶ γροικᾶτε.
249 Μὴν τὰ πιστεύγεις, μάτια μου, τὰ λόγια ποὺ σοῦ λένε,
γιατὶ σένα ζηλεύουνε τσ᾽ ἐμὲ κακὸ μοῦ θένε.

Μιὰ ἔναι ἡ γιὰγάπη μου τσ᾽ ἕνα Θεὸ δοξάζου,
τὶς ἄλλες παίζου τσαὶ γελοῦ, γιὰ νὰ διαστσεδάζου.
Μικρ᾽ ἀστρουλάτσι τ᾽ οὐρανοῦ, κατέβα κάνε κρίσι·
ὁ νέος ποὺ μ᾽ ἀγάπαγε, γερεύει νὰ μ᾽ ἀφήσει.
Μικρά ᾽ναι ἡ γιὰγάπη μου τσαὶ γὼ μικρὰ τὴ θέλου,
γιὰ νὰ τῆς παίζου, νὰ γελοῦ τσαὶ νὰ τῆς παραγγέλλου.
Μικρά ᾽ναι ἡ γιὰγάπη μου τσ᾽ ἀπηλογιὰ δὲ δίνει.
Θὰ κάνου τὴν ἀπομονή, ὥσπου νὰ μεγαλύνει.
Μηγάρις ἀπ᾽ τὴν ἐμορφιὰ πιάνεται ἡ γιὰγάπη;
᾽Απ᾽ ἔμορφη τσ᾽ ἀπ᾽ ἄστσημη, ὅπου ριχτῆ τὸ μάτι.
Μικρή ᾽ναι ἡ γιὰγάπη μου, σὰν τὸ κουτσὶ σιτάρι,
ὅπου τὸ ρίχνουνε στὴ γῆς τσ᾽ ἀπὸ τσαιροῦ ᾽χει χάρι.
Μισοσφαγμένο μ᾽ ἄφητσες τσαὶ σὰ μπουλὶ σπαράζου.
Πᾶρε μου, Χάρε, τὴ ψυχὴ νὰ μὴν ἀναστενάζου.
Μοιάζει τσαιρὸ ἡ γιὰγάπη σου, ποὺ μπιστεμὸ δὲν ἔχει,
π᾽ ὄντες ἀστράφτει, δὲ βροντᾶ τσ᾽ ὄντες βροντᾶ, δὲ βρέχει.
Μέρα, δὲν τὰ βαρέθητσες τὰ μοὔχεις καμουμένα,
τσαὶ θέλεις πάλι νὰ ἰδεῖς τὰ μάτια μου κλαμένα;
Μέρα, δὲ σὲ φοβῶμαι πλιὰ τσ᾽ ὅ,τι τσ᾽ ἃ θέλεις κάνε,
ἂν ἔχεις τσ᾽ ἄλλα βάσανα, μὲς στὸ κορμί μου βάνε.
Μέρα μου κακορίζιτση, τύχη μου ἐναντία,
ἀπάνου μου τὴν ἔρριξες οὔλη σου τὴ γκατσία.
Μέρα μου, σὰ γεννήθηκα, ἔσονε μὲς στὰ δάση·
μέρασες τ᾽ ἀχειλάτσι μου ποτὲς νὰ μὴ γελάσει.
Νά ᾽ξερα πὼς μετάνοιωτσες, θελὰ σὲ συμπαθοῦσα,
στ᾽ ἀστήθι μου θὰ σ᾽ ἔσφιγγα, νὰ σὲ γλυκοφιλοῦσα.
Νομίζεις ποὺς τὰ ξέχακα οὔλα τὰ περασμένα;
Μὲς στὴ γκαρδιά μου βρίσκονται τσαὶ μὲ τσεντοῦν ᾽νά ἕνα.
᾽Ντά μοῦ ᾽κανες τσ᾽ ὁ νός μου πλιὰ δὲ βρίστσει ἡσυχία
τσ᾽ ἔναι ἡ ζωή μου βάσανα τσαὶ οὔλο τυραννία;
Ντέρτι δὲν ἔδα στὸ ντουνιᾶ σὰν τὸ δικό μου ντέρτι,
νὰ λειώνει τὸ κορμάτσι μου, σὰν τὸ τσερὶ νὰ πέτει.
Νύχτα τσαὶ μέρα ξαγρυπνοῦ γιὰ σένα τσ᾽ οὔλο λειώνω,
τίβοτα δὲν ἐτσέρδεσα, τὰ δάκρυά μου μόνο.
Νύχτα ᾽ναι τσαὶ ξημερώνει
τσ᾽ ἡ αὐγὴ τὰ φανερώνει.
᾽Ο ἔρωτας εἰς τὴν ἀρχὴ γλυκὸς ἔναι σὰ γάλα
τσαὶ σὰ ριζώσει στὴ γκαρδιά, κάνει κλαδιὰ μεγάλα.
᾽Ο ᾽Ερωτας, ποῦν᾽ ᾽Ερωτας, πάλι ρωτᾶ νὰ μάθει
τῆς μέρας τὰ καμούματα τσαὶ τῆς νυχτὸς τὰ πάθη.
᾽Ο ἥλιος βασιλεύει τσ᾽ ἡ μέρα σώνεται
τσ᾽ ὁ νός μου στὸ τσεφάλι δὲ συμμαζώνεται.
᾽Ο ἥλιος ἐβασίλεψε τσαὶ τὰ βουνὰ δροσάζουν.
Χαρὰ σὲ τσεῖνες τὶς καρδιὲς ποὺ δὲν ἀναστενάζουν!
᾽Ο ἥλιος ἐβασίλεψε τσαὶ τὸ βουνὸ ἰστσώνει.
Χαρὰ σὲ τσεῖνες τὶς καρδιὲς ποὺ δὲν τοὺς δέρνουν πόνοι!

272 Ὁ ἥλιος ἐβασίλεψε τσαὶ τὸ φεγγάρι βγῆτσε
τσ᾽ ἀγάπη ποὺ δὲν τό ᾽λπιζα μὲς στὴ γκαρδιά μου μπῆτσε.
273 Ὁ ἥλιος τσ᾽ ἃ βασίλεψε, δὲν τὸ παραπονιέμαι,
βλέποντας σένα, μάτια μου, ἐγὼ παρηγοριέμαι.
274 Οἱ πίκρες κόβουν γόνατα, τὰ βάσανα γερνοῦνε
τσαὶ γὼ ποὺ τάχου τσαὶ τὰ δυό, πῶς δὲ μὲ κατελοῦνε;
275 Ὁ κόσμος μὲ κατηγορεῖ, ποὺς ἔχου τέτοια ἀγάπη,
σάμπως τὸ ἔθελα τσαὶ γὼ νὰ μποῦ σὲ τέτοια πάθη.
276 Ὅντες ἀναστενάζου γώ, ὁ ἥλιος βασιλεύει
τσαὶ τὰ βουνὰ ραΐζονται τσ᾽ ἡ θάλασσα στερεύει.
277 Ὅντες ἀναστενάζου, ἡ γῆς μαραίνεται,
δὲ βγάζει πλιὸ λουλούδια, μόνο ξεραίνεται.
278 Ὅντας σὲ δοῦν τὰ μάτια μου, ὁ νοῦς μου ἡσυχάζει
τσαὶ ἡ καμένη μου καρδιὰ πλιὸ δὲν ἀναστενάζει.
279 Ὅντας σὲ δοῦν τὰ μάτια μου, τρέμ᾽ ἡ καρδιά μου, τρέμει,
ὡσὰν τὸ καλαμόφυλλο, ποὺ τὸ φυσᾶν οἱ γιὰνέμοι.
280 Ὅντας σὲ δοῦ στὴ στράτα, μὲ πιάνει ἐντροπή,
ἱδρὼς μὲ περιχύνει σὰ σιγαλὴ βροχή.
281 Ὅντες μοῦ πεῖ τ᾽ ἀχείλι σου, πὼς μ᾽ ἀγαπᾶς, πουλί μου,
ἐγὼ θὰ γίνου σκλάβος σου σὲ οὔλη τὴ ζωή μου.
282 Ὅντας σὲ πρωταγάπησα, βασίλευεν ὁ γιῆλιος,
τσ᾽ ἀπ᾽ τὴν ἀγάπη τὴ μπολλὴ περίχυνέ με ὁ ἵδρως.
283 Ὅντας σὲ πρωταγάπησα, δὲν ἔθελα δασκάλες,
μόνο τὰ μάτια μου τὰ δυὸ ἔχα προξενητάδες.
284 Ὅντας σὲ πρωταγάπησα, ἔταν ἡμέρα σκόλη
τσαὶ λειτουργοῦσεν ὁ Χριστὸς τσ᾽ οἱ δώδεκα ᾽Αποστόλοι.
285 Ὅντες πατήσει ἡ αὐγή, τ᾽ ἀστέρια γιατί σβήνουν;
Τσ᾽ αὐτὰ τὴ λαμπυράδα τους τοῦ ἥλιου τὴν ἀφήνουν.
286 Ὁ ἥλιος ἔχει δύναμι τσαὶ τὴν ἀρρώστια παίρνει
σὲ γῆς, σ᾽ ἀνθρώπους, σὲ δεντρὰ τσαὶ τὴν ὑγεία φέρνει.
287 Ὅντας στερέψει ἡ θάλασσα τσαὶ βγοῦν τὰ ψάρια ὄξου,
τότες τσαὶ γὼ ἀπὸ λό᾽ου σου τὸ θάρρος μου θὰ κόψου.
288 Ὅντας στερέψει ὁ ποταμὸς τσαὶ τὰ δεντρὰ διψάσουν,
θὰ στείλου τὰ ματάτσα μου νὰ πιοῦν τσαὶ νὰ χορτάσουν.
289 Ὅντες σὲ καλοθυμηθοῦ, ἂν εἶμ᾽ ὀρθός, καθίζου,
τσ᾽ ἂν εἶμαι στὸ προστσέφαλο, σὰ ψάρι λαχταρίζου.
290 Ὅντας σοῦ καλοθυμηθοῦ, τὸ αἷμα μου παγώνει
τσ᾽ ὁ νός μου διασκορπίζεται σὰν τ᾽ ἄχερο στ᾽ ἁλώνι.
291 Ὁ οὐρανὸς τσ᾽ ἡ ἐρημιὰ λυποῦνται τὰ κακά μου
τσαὶ τούτη μένει ἀλύπητη στὰ παραδέρματά μου.
292 Ὁ οὐρανός, ποῦν᾽ οὐρανός, λυπᾶται τὴ σκλαβιά μου
τσ᾽ αὐτή ᾽ναι πλάσμα τοῦ Θεοῦ τσαὶ τσαίει τὴ γκαρδιά μου.
293 Ὁ οὐρανὸς πλουμούδιτσε, σὰ νερατζὰ μὲ τ᾽ ἄθη,
τὸ γιαῖμα μου φυράρισε τσαὶ ἡ ζωή μ᾽ ἐχάθη.
294 Ὁ οὐρανός, ποῦν᾽ οὐρανός, χιονίζει ξεχιονίζει,
τώνα σου μά᾽ουλο γελᾶ τσαὶ τ᾽ ἄλλο κοτσινίζει.

295 Ὁ πεῦκος βγαίνει στὸ βουνὸ τσ᾽ ἡ λυγαριὰ στὴν ἄμμο.
᾽Επλήθυν᾽ ἡ γιὰγάπη μου τσαὶ ζάφτι δὲν τὴ γκάνω.
296 "Οποιος περαστικὰ πουλιὰ γερεύ᾽ νὰ τσυνηγήσει,
ἄδικα βασανίζεται, θὰ μαραθῆ, θὰ σβήσει.
297 "Οποιος στὸν ἔρωτα μπλεχτῆ τσαὶ μπιστευτῆ στὴ γνῶσι,
ὁ ἔρωτας τένε πλανᾶ τσ᾽ ἂς ἔχει τσ᾽ ἄλλη τόση.
298 "Οποιος στὸν ἔρωτα μπλεχτῆ, στοῦ λιονταριοῦ τὰ νύχια,
δὲν ἔχει πλιὰ ξεγλυτωμό, οὔτ᾽ ἀπ᾽ τὸ Θιὸ βοήθεια.
299 "Οποιος τοὺς ὅρκους σου γροικᾶ, τὰ λόγια σου πιστεύει,
στὴ θάλασσα πιάνει λα᾽οὺς τσαὶ στὰ βουνὰ ψαρεύει.
300 Ὁ πόνος ποὔχου στὴ γκαρδιά, ἀδύνατο νὰ γιάνει,
αὐξάνει τσαὶ πληθαίνεται, ὥσπου νὰ μ᾽ ἀπεθάνει.
301 "Οσο πατοῦ στὴ μαύρη γῆς, θὰ βαριαναστενάζου,
μέσ᾽ ἀπ᾽ τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς παράπονο θὰ βγάζου.
302 "Οσο ποὺ στέκουν τὰ βουνά, μὴ σὲ περάξει Χάρος,
γιατὶ στὸ γκόσμο περπατοῦ μὲ τὸ δικό σου θάρρος.
303 "Ο,τι κακὸ τσ᾽ ἃ σοῦ ᾽καμα, ἔλα, συχώρεσέ με,
ἕνα φιλάτσι δῶσε μου τσαὶ παρηγόρησέ με.
304 Οὔλα μου μαῦρα τἄβαψα, πουκάμισο τσαὶ ζώνη,
ὥς τσαὶ τὸ μαντηλάτσι μου στὸ μπογιατζῆ ᾽ν᾽ ἀκόμη.
305 Οὔλα μου τὰ παράτηκα τσ᾽ ἔθελα νὰ πεθάνου
τσ᾽ ἀπ᾽ ἔτσει συλλοΐστηκα: Τίνος κακὸ θὰ κάνου;
306 Οὔλα μου τὰ παράτηκα, σὰ νὰ μὴν εἶχα νιότη
τσαὶ περπατοῦ μὲς στὰ στενὰ μὲ τόση ταπεινότη.
307 Οὔλα τὰ δέντρα δέντρα ᾽ναι τσαὶ μιὰ μηλιὰ μαράθη,
οὔλ᾽ οἱ ἀγάπες στέκονται τσ᾽ ἡ ἐδιτσή μ᾽ ἐχάθη.
308 Οὔλα τὰ δέντρα τσ᾽ ἂν ἀθοῦν τσ᾽ οὔλα τὰ περιβόλια,
σὰ δὲ σὲ λέπου, μάτια μου, μαῦρα μοῦ φαίνοντ᾽ ὅλα.
309 Οὔλα μοῦ τά ᾽περες ἐσού, τίποτα δὲν ὁρίζου,
μία ψυχὴ μ᾽ ἀπόμεινε τσαὶ τσείνη σ᾽ τὴ χαρίζου.
310 Οὔλοι οἱ γιατροὶ πεθάνανε, τὰ βότανα χἀθῆκαν
τσαὶ τὴ διτσή μου τὴ μπληγὴ ἀγιάτρευτη ἀφῆκαν.
311 Οὔλοι κακὸ μοῦ θέλουνε, οἱ πέτρες τσαὶ τὰ ξύλα,
τσ᾽ ἂν ἀκουμπήσου σὲ δεντρί, μαραίνονται τὰ φύλλα.
312 Οὔλου τοῦ κόσμου τὰ καλὰ νὰ τἄχου, δὲν τὰ θέλου,
ἂς ἔχει ὁ κόσμος τὰ καλὰ τσαὶ γὼ τσεῖνε ποὺ θέλου.
313 "Ορη, βουνά, θρηνήσετε, δεντρά, ξεριζωθῆτε
τσαί, ποταμοί, σταλάρετε στ᾽ ἄδικο ποὺ θωρεῖτε.
314 Παίδευε, χτύπα, πλή(γ)ωνε, σκληρέ, μὴ μὲ λυπᾶσαι!
"Οσο δὲ μὲ σπλαχνίζεσαι, ἐγὼ δὲ λέου «πᾶψε.»
315 Πάλι περνοῦ το τὸ στενό, τὸ παραπονεμένο,
τὸ σιγανοπερπάτητο τσαὶ τῆς φιλιᾶς καϋμένο.
316 Παλιὰ πληγὴ ποὺ μ᾽ ἄνοιξες, ὁποὺ ἦταν γιατρεμένη,
τώρα πλιὰ δὲ γιατρεύεται, ἔτσι πάντα θὰ μένει.
317 Παλιὰ στράτα δὲ χάνεται, τσαινόργια δὲ μπατιέται,
οὔτε παλιὰ ἀγαπητιτσὰ δὲν ἀπολησμονιέται.

318 Παλιὰ φιλιὰ τσαὶ νιὰ κρατοῦ, δὲ ξέρου ποιά ν᾽ ἀφήσου·
γὼ τὴ μπαλιὰ θὰ κάμου νιά, τὴ νιὰ θὰ παρατήσου.
319 Παλιὰ φιλιὰ ἀπ᾽ τὰ νιᾶτα μου τσ᾽ ἀπὸ τὰ πρωτινά μου,
ποτὲς δὲν εἶναι βολετὸ νὰ βγεῖς ἀπ᾽ τὴ γκαρδιά μου.
320 Ὦ παλιὰ φιλιὰ τσαὶ πρώτη,
μοῦ κατάλυσες τὴ νιότη.
321 Πάνου σὲ ἔρημο βουνὸ δεντράτσι ᾽ν᾽ φουντωμένο
τσ᾽ ὅ,τι τσαιροὶ φουσήξουνε, τὸ δέρνουν τὸ καϋμένο.
322 Πάνου στὰ διπλοτρίπλωτα, τὰ τριπλοδιπλωμένα
κάθεται ἡ γιἀγάπη μου μπιστὰ τσαὶ μπιστεμένα.
323 Πάνου στὴν τσιτρολεμονιὰ κάνει φωλιὰ τ᾽ ἀηδόνι
τσαὶ τσελαηδεῖ λυπητερά, κλαίει σὰν τὸ παγώνι.
324 Πάντα μὲ φτάνει ὁ Ἔρωτας, ὅσο πολὺ τσ᾽ ἂν τρέχου,
γιατὶ εἶναι τσεῖνες μὲ φτερὰ τσαὶ γὼ φτερὰ δὲν ἔχου.
325 Πᾶρε με στὴν ἀγκάλη σου,
τὸ γιαῖμα μου χαλάλι σου.
326 Πᾶρε τὸ μέτρο τῆς καρδιᾶς, κάνε διπλὴ σαΐτα,
μὲς στὸ φαρμάτσι βάφ᾽ τηνα τσαὶ τὴ γκαρδιά μου χτύπα.
327 Πατοῦ στὰ χιόνια, τσαίγουμαι τσαὶ στὴ φωτιὰ κρυώνου
τσαὶ στὸν ἀέρα βρέχουμαι τσαὶ στὴ βροχὴ στεγνώνου.
328 Πατοῦ στὴ γῆς τσ᾽ ἡ γῆς βογγᾶ,
τὸ μπόνο μου, θαρρεῖς, γροικᾶ.
329 Πεθαίνου ἐξ αἰτίας σου, στὸν Ἄδη κατεβαίνου,
στὸ δίτσαιο κριτήριο ἐτσεῖ σὲ περιμένου.
330 Περιορισμένη μ᾽ ἔχουνε, νὰ μὴ σ᾽ ἀνεντραλίσου
τσ᾽ οὔτε στὰ μάτια νὰ σὲ δοῦ τσ᾽ οὔτε νὰ σοῦ μιλήσου.
331 Περιορισμούς, φοβερισμούς, κανένα δὲν τρομάζου,
ἔμαι καράβι τῆς φιλιᾶς τσ᾽ ὅπου τσ᾽ ἃ μπάου ἀράζου.
332 Περνᾶς τσαὶ δὲ μᾶς χαιρετᾶς, βαρυέσαι νὰ μιλήσεις
δυὸ λόγια ἀπ᾽ τὰ χειλάτσα σου νὰ μᾶς παρηγορήσεις.
333 Περνοῦ τσαὶ δὲ σὲ χαιρετοῦ, τὰ μάτια χαμηλώνου,
τὸ κάνου γιὰ τὴ γειτονιά, μὰ γὼ σὲ καμαρώνου.
334 Πές μου, ἃ σὲ μαλλώνουνε στὸ σπίτι σου γιὰ μένα,
νὰ κάνου τὰ πικρὰ γλυκὰ τσαὶ τ᾽ ἄγρζα μερωμένα.
335 Πέτα, πουλί μου, πέτα στὰ παρεθύρια της,
ξαθά ᾽ναι τὰ μαλλιά της, μαῦρα ᾽ν᾽ τὰ φρύδια της.
336 Πέτα, πουλί μου, πέτα στὸ παρεθύρι της
πές της πὼς ἀπεθαίνου γιὰ τὸ χατήρι της.
337 Πέρες τὸ νοῦ τσαὶ τὸ μυαλὸ μέσ᾽ ἀπ᾽ τὴν τσεφαλή μου,
ἀγαπημένο μου πουλί, πᾶρε τσαὶ τὴ ζωή μου.
338 Πληγὴ μεγάλη μ᾽ ἄνοιξες στὸ στῆθος μου ἐπάνου.
Τί θὰ ὠφεληθῆς ἐσύ, ἐγὼ ἂν ἀποθάνου;
339 Πλή(γ)ωσές με τσ᾽ αἷμα τρέχει
τσαὶ στανιαρισμὸ δὲν ἔχει.
340 Πληθύνανε τὰ πάθη μου, περάσανε τὰ πρῶτα,
σὰν ἀρχινήσου νὰ τὰ ποῦ, μαραίνονται τὰ χόρτα.

341 Ποιές πίκρες τσαὶ ποιά βάσανα δὲν ἔχου περασμένα
τσαὶ ποιά ἡμέρα θὰ βρεθῆ χαρούμενη γιὰ μένα;
342 Ποιός ἔδε ψάρι στὸ βουνὸ τσαὶ θάλασσα σπαρμένη,
ποιός ἔδε τοῦτε τὸν τσαιρὸ ἀγάπη μπιστεμένη;
343 Ποιός οὐρανός, ποιά θάλασσα, ποιά βρύσι δὲ θολώνει,
ποιός ἔχει ἀγάπη στὴ γκαρδιὰ τσαὶ δὲν τὸ φανερώνει!
344 Ποῖος ποτὲ σὲ βίασε γιὰ νὰ μὲ ἀγαπήσεις,
ὄντες δὲν ἔσον ἄξιος ἀγάπη νὰ κρατήσεις;
345 Πολλὰ θωροῦν τὰ μάτια μου τσ' ὁ νοῦς μου δὲ συχάζει
τσ' ἡ μαυρισμένη μου καρδιὰ κλαίει τσ' ἀναστενάζει.
346 Πολλὲς ἀγάπες ἔκανα τσαὶ βγῆκα σαλαμέτι,
μὰ ὁ δικός σου ὁ σεβντᾶς μοῦ ἔφερε τὸ ντέρτι.
347 Πονεῖς ἐσύ, πονοῦ τσαὶ γώ, μαζὺ εἴχαμε ἕνα μπόνο·
μὰ τώρα τὲ μπαράτητσες τσαὶ γὼ τὲν ἔχου μόνο.
348 Πονεῖς ἐσού, πονοῦ τσαὶ γώ. Ποιοί πόνοι εἶν' πλιὸ μεγάλοι,
ὁ πόνος τίνα πλιὸ μπροστὰ στὸν Ἄδη θὰ τὲ βάλει;
349 Πόνος τσαὶ πόθος μὲ κρατεῖ, γιατροὶ μὲ πολεμοῦνε,
στὸ μπόνο βρίσκουν γιατρειά, στὸ μπόθο τί νὰ ποῦνε;
350 Πόνος μὲ κρατεῖ τσαὶ κλαίου,
σὲ κανένα δὲν τὸ λέου.
351 Πονοῦν τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς, πονεῖ τσαὶ ἡ ψυχή μου,
γι' ἀγάπη μιᾶς μικρῆς ξαθῆς θὰ χάσου τὴ ζωή μου.
352 Πόσες φορὲς ἐσήκωσα τὰ μάτια μου σὲ σένα
τσαὶ γύρεψα παρηγοριὰ μὲ μάτια δακρυσμένα;
353 Πόσες φορές, πουλάτσι μου, θέλεις νὰ μὲ περάζεις
τσαὶ κάνεις τάχα πὼς πονεῖς τσαὶ πὼς ἀναστενάζεις.
354 Πόσες φορὲς τὸ γέλιο μου τὸ στεναγμό μου πνίγει,
δίνου ἀέρα τῆς καρδιᾶς, μὰ τσείνη δὲν ἀνοίγει.
355 Πόσοι κουρφαναστεναγμοὶ ἀπ' τὴ γκαρδιά μου βγαίνουν
τσ' ἀπὸ τὰ χείλη μου περνοῦν τσαὶ πάλι μέσα μπαίνουν.
356 Ποτὲ δὲ σ' ἄκουσα νὰ πεῖς, ἂς πά νὰ δοῦ τί κάνει
τὸ πικραμένο μου πουλί, μὴ μπέσει τσ' ἀποθάνει.
357 Πότε θὰ σμίξουμε τὰ δυό, παλιά μου φιληνάδα,
ὅπως μιὰ μέρα σμίξανε Σμύρνη μὲ τὴν Ἑλλάδα;
358 Ποτὲς μὴν πεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἡ γιἀγάπη πὼς παλιώνει.
Ὄντες θὰ σμίξουνε τὰ δυό, σὰν τὴ φωτιὰ φουντώνει.
359 Πουλί μου ἀγαπημένο τσαὶ ὑπερβολικό,
ἡ ἀγάπη σου μυρίζει σὰν τὸ βασιλικό.
360 Πουλί μου ἀγαπημένο, μὴν ἀπελπίζεσαι,
ὅ,τι τσαιρὸς γυρίσει, δικό μου γίνεσαι.
361 Πουλί μου, μὴ μπικραίνεσαι τσαὶ βάζεις ὑποψία.
Ξέρε το πὼς σὲ ἀγαπῶ χωρὶς διπροσωπία.
362 Πρόβαλε, φῶς μου, νὰ σὲ δοῦ λιγάτσι πρὶ μπεθάνου,
πριχοῦ νὰ τένε στερηθοῦ τὸ γκόσμο τὸν ἀπάνου.
362α Στὸ παραθύρι πρόβαλε νὰ λάψει ἡ γιαὐλή σου,
ἑξῆντα δυὸ βενέτικα ἀξίζει τὸ κορμί σου.

363 Ρῖξε μιὰ πέτρα στὸ γιαλὸ
τσ᾽ ἃ δὲ βραχῆ, δὲ σ᾽ ἀγαπῶ.
364 Ροῦχα θὰ κάνου ἀπὸ ἐλιά, πουκάμισο ἀπὸ βάτο,
νὰ πολεμήσω τὸ σεβντᾶ, νὰ μὴ μὲ βάλει κάτω.
365 Σ᾽ ἀγάπησα, γιὰ νὰ χαροῦ τὸ γκόσμο τὸν ἀπάνου
τσαὶ τώρα λέπου, πὼς γιὰ σὲ ζωὴ τσαὶ νιότη χάνου.
366 Σ᾽ ἀγάπησα νἄχου ζωή, μὰ γὼ ζωὴ δὲν ἔχου,
σὰ γκλῆμα μὲ κλαδεύουνε τσαὶ κλαδεμὸ δὲν ἔχου.
367 Σ᾽ ἀγάπησα στὰ χωρατά, στὰ ψόματα γιὰ χάζι,
μὰ τώρα ἡ γιἀγάπη σου μὲς στὴ γκαρδιὰ μὲ σφάζει.
368 Σ᾽ ἀγάπησα· τί ἐτσέρδεσα; Τῆς γῆς τὴν ὄψι πῆρα,
τοῦ κόσμου τὴ γκαταλαλιὰ τσαὶ πάλι δὲ σὲ πῆρα.
369 Σὰ δὲ μὲ θέλεις νὰ περνοῦ ἀπὸ τὴ γειτονιά σου,
βάλε νὰ μὲ σκοτώσουνε τὰ γειτονόπουλά σου.
370 Σὰ δὲ μὲ θέλεις νὰ περνοῦ, βάλε νὰ μὲ σκοτώσουν,
βάλε τὰ φίδια νὰ μὲ φᾶν τσαὶ νὰ μὲ θανατώσουν.
371 Σὰ δεῖς δυὸ μαῦρα σύννεφα τσαὶ ἔρχονται σιμά σου,
ἐγώ ᾽δωκα τὰ βάσανά μ᾽, δῶσε τσαὶ τὰ δικά σου.
372 Σὰ θέλεις ν᾽ ἀγαπιούμαστε κουρφὰ ᾽πὸ τοὺς γειτόνους,
φ᾽τέψε μηλιὰ στὴ μπόρτα σου, νὰ κρούβομαι στοὺς κλώνους.
373 Σὰ θέλου γὼ νὰ σ᾽ ἀγαποῦ, κανένα δὲ φοβοῦμαι,
τῆς θάλασσας τὰ τσύματα πατοῦ τσαὶ δὲ βουλοῦνε.
374 Σὰν ἀποθάνου, μὴ μὲ κλαῖς, γιατ᾽ εἶμ᾽ ἀπεθαμένη.
Κλαῖγε με τώρα ζωντανή, πού ᾽μαι ἀρφανὴ τσαὶ ξένη.
375 Σὰν ἀποθάνει ὁ ἄνθρωπος, οὒλα τὰ ἡσυχάζει
τσ᾽ ἡ πονεμένη του καρδιὰ πλιὸ δὲν ἀναστενάζει.
376 Σὰν ἐκκλησὰ στὴν ἐρημιά, ποὺ δὲν τὴ λειτουργοῦνε,
ἔτσ᾽ εἶν᾽ τσαὶ τσεῖνες π᾽ ἀγαπᾶ τσαὶ δὲν τὲν ἀγαποῦνε.
377 Σὰν τὰ δικά μου δάκρυα ἄλλες κανεὶς δὲ χύνει,
τρέχουν κουρφά, δὲ φαίνονται, τ᾽ ἀστήθι μου τὰ πίνει.
378 Σὰν τέτοιες ὧρες πάντοτε τὶς λῦπες μου θυμοῦμαι,
θυμοῦμαι τσεῖνες τὶς ψυχές, ποὺ σ᾽ ἄλλα μέρη ζοῦνε.
379 Σὰν τὸ θυμάρι τοῦ βουνοῦ μ᾽ ἔπερε τὸ ποτάμι
τσαὶ μ᾽ ἔρριξε στὴ θάλασσα. Ποιός θά ᾽ρθει νὰ μὲ πάρει;
380 Σὰν τὸ τσερὶ π᾽ ἀνάβουνε στὸν Ἅγιο τσ᾽ οὒλο λειώνει,
ἔτσ᾽ εἶν᾽ τσαὶ τσεῖνες π᾽ ἀγαπᾶ τσαὶ δὲν τὸ φανερώνει.
381 Σὰν τύραννος μὲ τυραγνᾶς τσαὶ σὰ γκριτὴς μὲ κρίνεις,
τὴ λευτεριά μου σοῦ ζητοῦ, μὰ σοὺ δὲ μοῦ τὴ δίνεις.
382 Σὰ μ᾽ ἀγαπᾶς τσαὶ σ᾽ ἀγαποῦ, ποιό ᾽ναι τὸ διάφορό μας;
Μὲ πίκρες τσαὶ μὲ βάσανα περνοῦμε τὸν τσαιρό μας.
383 Σαράντα βρύσες μὲ νερὸ τσαὶ δυὸ βουνὰ μὲ χιόνι,
στ᾽ ἀστήθι μου τὰ βάλανε τσ᾽ ἀκόμη δὲ μπαγώνει.
384 Σ᾽ ἀραχλιασμένο σπήλαιο θὰ ρίξου τὸ κορμί μου,
νὰ τυραγνιέμαι μαναχός, ὥστε νὰ βγεῖ ἡ ψυχή μου.
385 Σὲ ἀγαποῦ, σὲ ἀγαποῦ, τὸ λέου, τὸ φινάζου,
τὸ μΠλάστη, τὸ Δημιουργὸ γιὰ σένα τὲ δοξάζου.

386 Σὲ ἀγαποῦ τσαὶ χάνουμαι,
μὰ τὸ σταυρὸ ποὺ κάνουμε.
387 Σὲ ἀγαποῦ παρὰ πολύ, σὲ ἀγαποῦ, μὰ τόσο,
ποὺ δὲ μπορεῖ ὁ στόμας μου νὰ σοῦ εἰπεῖ τὸ πόσο.
388 Σὲ ἀγαποῦ παρὰ πολύ,
γιατ' ἕν' ἡ γνώμη σου καλή.
389 Σὲ ἀγαποῦ, τρελλαίνουμαι, τὸ νοῦ μου τένε χάνου
τσ' ἂν ἀγαπήσεις ἄλληνα, θὰ πέσου νὰ πεθάνου.
390 Σεϐντάδες δεκατέσσερις μοὔρθανε στὸ τσεφάλι,
μὰ ὁ δικός σου ὁ σεϐντᾶς μοῦ μάρανε τὸ κάλλη.
391 Σεϐντᾶ 'χου τσαὶ σεϐντᾶ πουλοῦ τσαὶ σεϐνταλῆς γυρίζου
τσ' ἀπ' τὸν πολύ μου τὸ σεϐντᾶ ἀγάπη δὲ γνουρίζου.
392 Τὸ σεϐντᾶ μου ν' ἀποχτήσεις
τσαὶ ζουρλὸς νὰ καταντήσεις.
393 Σὲ περιϐόλι βρίσκουμαι τσαὶ μοῦ μυρίζουν τ' ἄθη,
ἔπερ' ὁ νός μου τὰ βουνὰ τσ' ὁ λοϊσμός μου χάθη.
394 Σὲ τούτη δῶ τὴ γειτονιὰ εἶν' ἕνα περιστέρι.
Γιὴ σφάχτε το, γιὴ διῶξτε το, γιὴ δῶστε μού το ταῖρι.
395 Σὲ τούτη δὰ τὴ γειτονιὰ βάλθηκα ν' ἀγαπήσου
μιὰ λυγερή, μιὰν ὥμορφη. Πῶς νὰ τῆς τὸ μιλήσου;
395α Νὰ τῆς μιλήσου ντρέπουμαι, νὰ τῆς τὸ ποῦ φοϐοῦμαι,
νὰ τῆς τὸ γράψου στὸ χαρτί, στέκομαι συλλογοῦμαι.
396 Σὲ τούτη δὰ τὴ γειτονιὰ ἔχει νερὸ μ' ἀϐδέλλες,
δὲν ἔχει ἀϐδέλλες τὸ νερό, μόν' ὥμορφες κοπέλλες.
397 Σὲ τούτη δὰ τὴ γειτονιὰ πουλί 'μον τσαὶ πετοῦσα,
ἔπιακα τσ' ἔχτιζα φωλιὰ τσαὶ μοῦ τήνε χαλοῦσα.
398 Σὲ τούτη δὰ τὴ γειτονιά, σὲ τοῦτο τὸ σοκάτσι,
μιὰ λεϊμονιὰ ποτίζεται χωρὶς νερὸ στ' αὐλάτσι.
399 Σήμερα δυόσμο δὲν ἔδα, σήμερο μαντζουράνα,
δὲν ἔδα τὴν ἀγάπη μου νὰ ξηγηθοῦμε ἀντάμα.
400 Σιγὰ - σιγὰ σοῦ τρα'ουδοῦ ἀέρας μὴ φυσήσει,
ἔχου δυὸ λόγια νὰ σοῦ ποῦ, κανεὶς νὰ μὴ ξυπνήσει.
401 Σοκάτσι μου σερματικὸ μὲ τὴ σερματισά σου,
ἄλλο δὲν ἐλιμπίστηκα, μόν' τὴ γειτόνισσά σου.
402 Σταλαματιὰ - σταλαματιὰ τρέχουν τὰ δάκρυά μου,
τρυπήσανε τὸ στῆθος μου τσαὶ πνῖξαν τὴ γκαρδιά μου.
403 Στὰ φύλλα τῆς καρδούλας μου ἔναι γραμμένα λόγια.
Σὰν ἀπεθάνου, μάτια μου, πές μου τα μερολόγια.
404 Στέκου, θαμάζου, τί ἔγινε ἡ πρώτη μας ἀγάπη!
Σὰν ἀστραπὴ στὸν οὐρανὸ ἐσϐήστηκε κι' ἐχάθη.
405 Στέκουμαι συλλοΐζουμαι, μονάχος μου θαμάζου,
πῶς δὲ ραΐζουν τὰ βουνά, ὄντες ἀναστενάζου.
406 Στὴ γειτονιά σου μὲ πουλοῦν γιά 'να κουτσὶ πιπέρι.
Γιὰ δῶσε γρόσα πᾶρε με, γιὰ νὰ (γ)ενοῦμε ταῖρι.
407 Στὴ γειτονιά σου μὲ πουλοῦν, ἔϐγα τσ' ἀγόρασέ με.
Γιά 'να φιλὶ μὲ δίνουνε, δῶσε το τσ' ἔπαρέ με.

408 Στὴ γειτονιά σου μὲ πουλοῦν, ἔβγα τσ᾽ ἀγόρασέ με,
τὰ δόσα σου μὴ λυπηθῆς, δῶσε τα τσ᾽ ἔπαρέ με.
409 Στὴ γειτονιά σου τρα᾽ουδῶ τσαὶ μὴν τὸ πάρεις βάρος,
ἕνας μου φίλος σ᾽ ἀγαπᾶ τσ᾽ ἔρθα τσαὶ γὼ κουμπάρος.
410 Στὸν "Αδη δὲ μὲ θέλουνε τσαὶ οἱ νεκροὶ φινάζουν,
«᾽Εδῶ δὲ θέλουμε καρδιὲς νὰ βαριαναστενάζουν.»
411 Στὸν "Αδη ὄντες κατεβοῦ, θὰ γιάνει ἡ πληγή μου.
Τότες, τσαὶ σὰ μὲ λυπηθῆς, τί μ᾽ ὠφελεῖ, πουλί μου;
412 Στὸν ἄλλο γκόσμο, μάτια μου, δὲν εἶναι ριζαλίτσα,
δὲν εἶναι ψευτομάρτυρες, νὰ βρίστσεις πάντα δίτσα.
413 Στὸν οὐρανὸ σ᾽ ἀναζητοῦ, στὰ λούλουδα, στὰ κρίνα.
"Ελα νὰ ζήσομε μαζὺ στὴν ἔμορφην ᾽Αθήνα.
414 Στὸ περιβόλι μοναχὸς πῶς ζεῖς, καϋμένε κρίνε;
Σὰν τῆς μονάξιας τὸ γκαϋμὸ ἄλλος καϋμὸς δὲν εἶναι.
415 Στοῦ γέλιου σου τὸ χάραμα βρίσκου χαρᾶς λιμάνι
τσ᾽ ἀράζου τὴ γκαρδούλα μου, φουρτούνα σὰν τὴ μπιάνει.
416 Στοῦ ἥλιου τὸ βασιλεμό, στοῦ φεγγαριοῦ τὸ γέρμα
μὲ λάβωσε ἡ γιὰγάπη σου τσαὶ δὲ βαστᾶ τὸ αἷμα.
417 Στοὺς πόνους τσαὶ στὰ βάσανα, στὴν τριτσυμιὰ τοῦ νοῦ μου
ἔλα νὰ γίνεις βοηθός, κλέφτρα τοῦ λοϊσμοῦ μου.
418 Τὰ βάσανά μου εἶναι πολλὰ τσ᾽ οἱ πίκρες μου με(γ)άλες,
παρακαλιέμαι στὸ Θεὸ νὰ μὴ μοῦ δώσει τσ᾽ ἄλλες.
419 Τὰ βάσανά μου ἔναι πολλά, σὰν τοῦ βουνοῦ τὸ χιόνι,
π᾽ ὥσπου νὰ λειώσει τὸ παλιό, τσαινούργιο τὸ πλακώνει.
420 Τὰ βάσανά μου, τοὺς καμούς, τὶς πίκρες τσαὶ τὰ πάθη
θὰ πά νὰ γράψου στὸ χαρτί, ὁ κόσμος νὰ τὰ μάθει.
421 Τ᾽ ἀγέρι τοῦ καλοτσαιριοῦ θέλου νὰ κάμου φίλο,
νὰ λέει τῆς ἀγάπης μου ὅ,τι τοῦ παραντζείλου.
422 Τὰ δάκρυα, οἱ ἀναστεναγμοί, τὰ βάσανα τσ᾽ οἱ πόνοι
μαῦρο θεριὸ γενήκανε, ποὺ τὴ γκαρδιά μου ζώνει.
423 Τὰ μάτια μου ὄντες κλάψουνε, τρεῖς ποταμοὶ τσινοῦνε,
τὰ δέντρα περιζώνονται τσαὶ τὰ πουλιὰ θρηνοῦνε.
424 Τὰ μεγαλύτερα βουνά, τὰ ἔψηλὰ τοῦ κόσμου
ζύγιακα τὴν ἀγάπη μας τσαὶ σοὺ βαραίνεις, φῶς μου.
425 Τὰ πάθη μου δὲν τἄπαθε οὔτ᾽ ὁ ᾽Αδὰμ τσ᾽ ἡ Εὔα,
μήτ᾽ ἄλλου χριστιανοῦ παιδὶ μήτ᾽ ἄλλης μάννας γέννα.
426 Τ᾽ ἀστέρι τῆς αὐγῆς ρωτοῦ μὲ στήθη πονεμένα,
ἂν ἄλλος σὲ ἀγάπησε καλύτερα ἀπὸ μένα.
427 Τ᾽ ἀστέρια πᾶνε τσ᾽ ἔρχονται τσ᾽ ἡ πούλια βασιλεύει
τσ᾽ ὁ πόνος πούχω στὴ γκαρδιὰ δὲ σέταιˎ δὲ σαλεύει.
428 Τ᾽ ἄστρι τοῦ μπουνέντη ρώτα,
πόσες μ᾽ ἀγαποῦσαν πρῶτα.
429 Τ᾽ ἄστρα δὲ βασιλεύονται, ὁ ἥλιος τὰ θαμπώνει
τσ᾽ ἡ γιόψι τοῦ προσώπου σου ἕνα ντουνιᾶ σκλαβώνει.
430 Τ᾽ ἄστρα μέτρηκα ἕνα - ἕνα
τσαὶ δὲ σοὔμοιαζε κανένα.

431 Τ' ἀχείλι μου ἀναβάνει σε τσ' ἡ γλῶσσα μου μιλᾶ σε
τσ' ὅντες σὲ δοῦ ἀπὸ μακριά, ἡ καρδιά μου χαιρετᾶ σε.
432 Τ' ἀχείλι μου τσ' ἀ ντρα'ουδεῖ, μέσα ἡ καρδιά μου κλαίει,
τὸ πονεμένο ἀστήθι μου πονεῖ τσαὶ δὲν τὸ λέει.
433 Τ' ἄστρο τοῦ πονέντη βγαίνει,
τὸ πουλί μου δὲ μπροβαίνει.
434 Τὴ γειτονιά σου, μάτια μου, νύχτα θὰ τὴ μπεράσου,
νὰ βροῦ τσαιρό, πουλάτσι μου, νὰ 'ρθοῦ νὰ σ' ἀγκαλιάσου.
435 Τὴ μαύρη γῆς βαρέθηκα, τοὺς οὐρανοὺς γερεύγου
τσ' αὐτοὺς ποὺ φεύγουν ἀπὸ δῶ, αὐτοὺς μόνο ζηλεύγου.
436 Τῆς θάλασσας τὰ ψάρια δὲν ἔχουν μετρημὸ
τσ' ἡ ἐδιτσή σου ἀγάπη δὲν ἔχει μπιστεμό.
437 Τῆς μαντζοράνας τὸ κλουνί, τοῦ κρίνου τὸ σταφύλι
τσαὶ τὸ δικό σου φίλημα μοῦ μάρανε τ' ἀχείλι.
438 Τῆς Μέρας μου ἤτανε γραφτὸ νὰ μποῦ στὸν ἔρωτά σου,
νὰ βασανίζομαι τσαὶ γὼ στὰ χέρια τὰ δικά σου.
439 Τῆς παντρεμένης τὸ φιλί, τῆς λεύτερης τὸ γέλιο
μὲ κάνουν κάθε Τσυριατσὴ νὰ μὴ φιλοῦ Βαντζέλιο.
440 Τῆς παντρεμένης τὸ φιλί, τῆς λεύτερης τὸ πάσσο,
τῆς χήρας ἡ πορπατηξὰ μὲ κάνουν νὰ χτιτσάσω.
441 Τῆς χήρας τὸ προστσέφαλο μυρίζει σὰν τσυδώνι
τσαὶ μ' ἔκανε τὸν δυστυχῆ νὰ σκούζου σὰν ἀηδόνι.
442 Τί ἔφταιξα εἰς τὸν Θεό, τοῦ κόσμου τί τοῦ φταίου,
χαρὰ ποτὲ νὰ μὴν (γ)ευτοῦ, μόνε πικρὰ νὰ κλαίου;
443 Τί μὲ ρωτοῦν τὰ μάτια σου, ἃ σ' ἀγαποῦ νὰ σ' εἴπω;
Δὲν τὲν ἀκούεις τῆς καρδιᾶς τὸ δυνατὸ τὸ χτύπο;
444 Τί μ' ὠφελεῖ νὰ σ' ἀγαποῦ τσαὶ νὰ μὴ σ' ἀνταμώνου;
Σὰ νά 'μαι σ' ὥμορφο μπαχτσέ, στ' ἄθη νὰ μὴν ἁπλώνου.
445 Τί μ' ὠφελεῖ νὰ σ' ἀγαποῦ χωρὶς καμμιὰν ἐλπίδα;
Τὴ γνώμη σου κατάλαβα τσαὶ τοὺς σκοπούς σου εἶδα.
446 Τί νὰ τὴν κάμου τὴ ζωή, ὡς μ' ἔκαμες, πουλί μου,
σὰν τὸ τσερὶ στὴν ἐκκλησὰ νὰ λειώνει τὸ κορμί μου.
447 Τί νὰ τοῦ κάνου τοῦ τσαιροῦ, τοῦ χρόνου τοῦ καμένου,
ὁπού 'κανε τὴν ὄψι μου ὡσὰν τ' ἀποθαμένου.
448 Τίνος βαροῦνε μαχαιριὰ τσ' αἷμα σταλιὰ δὲ βγάζει,
τίνος ἀγάπη παίρνουνε τσαὶ δὲν ἀναστενάζει;
449 Τίνος νὰ ποῦ τὸ μπόνο μου, νὰ μὴν ἀναστενάξει;
Τσ' ἡ πέτρα ποὺ εἶν' ἀμίλητη, ἀπὸ καρδιᾶς θὰ κλάψει.
450 Τίνος νὰ ποῦ τὸ μπόνο μου, νὰ μὲ παρηγορήσει,
ποῦν' ἡ ἀγάπη μυστιτσὰ τσαὶ θὰ μὲ μαρτυρήσει;
451 Τσ' ἂν τὸν εἰποῦ τῆς θάλασσας, τὰ ψάρια θ' ἀγροικήσουν
τσαὶ θὰ τὰ πιάσει ὁ ψαρᾶς τσαὶ θὰ μὲ μαρτυρήσουν.
452 Τίνος νὰ ποῦ τὸ μπόνο μου, νὰ ποῦ τὰ μυστικά μου,
αὐτὰ ποὺ τσαῖν ἀλύπητα τὰ σπλάχνα τὰ δικά μου;
453 Τί φιλία ἔναι τούτη, ἔντα ἀγάπη ἔν' αὐτή,
π' ἀπ' τὰ χείλια σου δὲ μπαίρνου μιὰν ἀπόκρισι σωστή;

454 Τὸ τσυπαρίσσι τὸ λιγνὸ ἔχει στὴ ρίζα χῶμα.
'Εσοὺ μικρὴ τσαὶ γὼ μικρός, δὲν εἶν' τσαιρὸς ἀκόμα.
455 Τὸν ἄθρωπο τὸ σεϐνταλῆ πολὺ τένε λυπῶμαι,
γιατὶ τὰ πέρακα τσαὶ γὼ τσ' ἀκόμα τὰ θυμῶμαι.
456 Τὸν "Ερωτα τὲ ζύγιακαν μὲ τὰ βουνὰ τοῦ κόσμου
τσ' ἔτονε πλιὸ βαρύτερος, σὲ βεϐαιώνου, φῶς μου.
457 Τὸ γκόσμο τὲ βαρέθηκα, γιατὶ χαρὰ δὲν εἶδα.
Τί μ' ὠφελεῖ ποὺ βρίσκουμαι τσαὶ ζοῦ χωρὶς ὀλπίδα;
458 Τὸ πιπίνι, τὸ πιπίνι
τὸ νερὸ ποὺ πίνου πίνει.
459 Τοῦ ἥλιου τὰ φταιξίματα δὲν εἶν' οὖλα δικά του,
μόν' φταίουνε τὰ σύννεφα ποὺ μπαίνουνε μπροστά του.
460 Τοῦ στεναγμοῦ μου ὁ ἀχὸς ἐτσεῖ ὅπου πηγαίνει
πέτρες τσαὶ βράχους κατελεῖ τσαὶ τὰ δεντρὰ μαραίνει.
461 Τούτη ἡ πληγὴ ποὺ μ' ἄνοιξες, δὲν εἶναι πλιὸ νὰ γιάνει.
"Ας ἀποθάνουν οἱ γιατροὶ τσ' ἂς μὴ βρεθῆ βοτάνι.
462 Τὸ φεγγαράτσι ἀρώτηξε τσαὶ τ' ἄστρα νὰ σοῦ ποῦνε,
πῶς τρέχουνε τὰ μάτια μου, ὄντες σὲ θυμηθοῦνε.
463 Τρέμουμαι τσ' οὖλο τρέμουμαι, σὰ ψάρι λαχταρίζου,
κάνου ν' ἁπλώσου πάνου σου, μ' ἀκόμα δὲ σ' ὁρίζου.
464 Τρέμουμαι, χάνου τὴ μιλιά, ὄντες μὲ δεῖς τσαὶ δοῦ σε,
ὄχι γιατὶ φοϐοῦμαι σε, μόνου γιατὶ ἀγαποῦ σε.
465 Τρέχουν ποτάμι δάκρυα τὰ μάτια μου τσαὶ κλαίου,
τ' ἀχείλι μου μαράθητσε, τὰ πάθη μου νὰ λέου.
466 Φᾶτε με, χρυσὰ ψαράτσα, μπαρμπουνάτσα τοῦ γιαλοῦ,
τσαὶ τὴν ἐδιτσή μου ἀγάπη τήνε δόνουν ἀλλουνοῦ.
467 Φίδια μὲ τριγυρίζουνε, φίδια μὲ πολεμοῦνε,
πὼς σ' ἀγαποῦ, παστσίζουνε τὸ αἷμα μου νὰ πιοῦνε.
468 Φίδια μὲ τριγυρίζουνε, θεριὰ μὲ πολεμοῦνε,
πίκρες, καϋμοὶ τσαὶ βάσανα, οὖλα μὲ τσυνηγοῦνε.
469 Φεγγάρι μου ὁλόχρυσο, φέτζε μου νὰ περάσου,
γιατ' σ' αὐτὴ τὴ γειτονιὰ τὸ νοῦ μου θὰ τὲ χάσου.
470 Φεγγάρι μου πανσέληνος, ποὺ φέτζεις μὲς στὴ χώρα,
χαιρέτα τὴν ἀγάπη μου χίλιες φορὲς τὴν ὥρα.
471 Φεγγάρι πού 'σαι στὰ ψηλὰ τσαὶ πᾶς τὴ ράχη - ράχη,
χαιρέτα τὴν ἀγάπη μου, σὰν τὴν ἰδεῖς μονάχη.
472 Φέξε μου, φεγγαράτσι μου, τσαὶ γὼ θὰ σὲ πληρώσου,
αἷμα ἀπὸ τὴ γκαρδούλα μου θὰ βγάλου νὰ σοῦ δώσου.
473 Φιλιά μου πρώτη εἶσαι σὺ στὸ γκόσμο τὸν ἀπάνου.
Σοῦ λέου πλιὰ τσαὶ μάθε το, γιὰ σένα θ' ἀπεθάνου.
474 Χαμένες εἶμαι στὴ στεριά, στὴ θάλασσα πνιγμένες.
Λυπήσου με τὸν ἄμερο, ποὺ εἶμ' ἀρφανὸς τσαὶ ξένες.
475 Χαμήλωσε τὰ μάτια σου νὰ μὲ παρηγορήσεις
τσαὶ δές ποῦς ἐκατάντησα, ὥσπου νὰ μ' ἀγαπήσεις.
476 Χίλιες χιλιάδες τσυνηγοί, βοριάδες τσ' ἃ φυσοῦνε,
τσεῖ ποὔχω χτίσει τὴ φωλιά, δὲ μοῦ τήνε χαλοῦνε.

477 Χίλιες χιλιάδες τσυνηγοὶ τὸ νοῦ μου τσυνηγοῦνε,
μὰ γὼ τὸν ἔχ᾽ ἀπάνου σου τσαὶ δέ μπορ᾽ νὰ τὲ βροῦνε.
478 Χωρὶς νὰ θέλει ὁ Θεός, δὲ θά᾽κανα τὸ λάθος
νὰ σ᾽ ἀγαποῦ, πουλάκι μου, μὲ τρέλλα καὶ μὲ πάθος.
479 Ψηλὰ παραθυράτσα μου χρυσοβαρακωμένα,
γιὰ πέστε τῆς τσυρίας σας νὰ μ᾽ ἀγαπᾶ τσαὶ μένα.
480 Ψιλόφυλλε βασιλιτσὲ περιβολιστιτσέ μου,
ποὺ μ᾽ εὗρε ἡ γιὰγάπη σου τσαὶ συγκολλήστητσέ μου.
481 ᾽Ωϊμέ! δὲ γίνεται καϋμὸς στὸ γκόσμο πλιὸ μεγάλες,
περὶ νὰ δεῖς τὴν ἀγαποῦ νὰ σ᾽ τήνε παίρνει ἄλλες.
482 ᾽Ωϊμέ! δὲ γίνεται καϋμὸς στὸ γκόσμο πλιὸ με(γ)άλες,
περὶ νὰ λαχταρᾶς κορμὶ ὁποὺ τὸ χαίρετ᾽ ἄλλες.
483 Ὥρα δὲ βγαίνεις ἀπ᾽ τὸ νοῦ τσ᾽ ἀπὸ τὸ λοϊσμό μου,
τσ᾽ ἃ μπέσου ν᾽ ἀποτσοιμηθοῦ, σὲ λέπου στ᾽ ὄνειρό μου.
484 Ὧρες μὲ θρέφει ὁ σεβντᾶς τσ᾽ ὧρες μ᾽ ἀδυνατίζει
τσ᾽ ὧρες μὲ ρίχνει σ᾽ ἀρρωστιά, γιατρὸς δὲν τὴ γνουρίζει.
485 ῾Ωσὰν τὰ ἄνθη στοὺς ἀγροὺς ποὺ μάρανε τὸ θέρος,
ἔτσι μὲ μάρανε τσαὶ μὲ ὁ ἐδικός σου ἔρως.
486 ῾Ωσὰν τὸ ἔρημο πουλὶ τὶς νύχτες τριγυρίζου,
γιατ᾽ ἔχου πόνο στὴ γκαρδιά, ποὺ μόνος τὲ γνουρίζου.
487 Ὡς τσαὶ τὰ παραθύρια σου ἀμάχι μοῦ κρατοῦνε,
ὄντες μὲ δοῦνε τσαὶ περνοῦ, δίχως ἀέρα κλειοῦνε.
488 ῾Ως μ᾽ ἔκαμε ἡ γιὰγάπη σου, νὰ στρώσω δὲν τσοιμῶμαι
τσαὶ τὸ σταυρὸ σὰ Χριστιανὴ νὰ κάμω, δὲ θυμῶμαι.
489 Ὡς νὰ πατήσει ἡ αὐγή, κλαίου τὰ βάσανά μου,
τὴ μΠούλια, τὸν Αὐγερινὲ ἔχου γιὰ συντροφιά μου.
490 ῾Ως τρέχουνε τὰ σύννεφα τσαὶ τοῦ τσαιροῦ ἀκλουθοῦνε,
τρέχουν τσαὶ τὰ ματάτσα μου, ὄντες σὲ θυμηθοῦνε.
491 Ὦ τύχη μου τσαὶ Μέρα μου τσαὶ ριζικό μου, τρία!
γιατί μοῦ τήνε δώσατε τέτοια ζωὴ ἀθλία;

2) Ἄρνησις, λησμονιά.

492 ᾽Αγάπησα τσ᾽ ἀρνήστηνα, κρῖμά ᾽κανα μεγάλο,
γι᾽ αὐτὸ θὰ βασανίζομαι ὅσο ποὺ νὰ πεθάνου.
493 ᾽Αγνάντεψα τὸν οὐρανὸ τσ᾽ ἔδα χλωμὰ τ᾽ ἀστέρια.
Χλωμιάκανε, γιατ᾽ ἔφυ᾽ες ἀπ᾽ τὰ δικά μου χέρια.
494 Ἄειντε νὰ πᾶ νὰ μώσουμε στ᾽ς ἑξῆντα δυὸ κολῶνες
τσ᾽ ὅγοιος τὸν ἄλλεν ἀρνηστῆ, νὰ τὲ μπλακώσουν ὅλες.
495 Ἔλα νὰ πᾶ νὰ μώσουμε,
ποτὲς νὰ μὴ μαλλώσουμε.
496 ᾽Αρνί ᾽φαες τσ᾽ ἀρνήστης με, ρίφι τσαὶ ξέχατσές με
τσαὶ τ᾽ ἀπολησμονόχορτο τσ᾽ ἀπολησμόνητσές με.
497 ᾽Αρνί ᾽φαες τσ᾽ ἀρνήστης με, ρίφι τσαὶ ξέχασές με
τσαὶ τοῦ χελιδονιοῦ καρδιὰ τσ᾽ ἀπολησμόνησές με.
498 Βάτους τσ᾽ ἀγκάθια πάτησα, ὅσο νὰ σ᾽ ἀγαπήσου
τσαὶ τώρα ποὺ σ᾽ ἀγάπησα, ποῦς νὰ σ᾽ ἀλησμονήσου;

499 Βουνά, μὴ πρασινίζετε, πουλιά, μὴν τσελαδεῖτε·
μ᾽ ἀρνήστητσε ἡ ἀγάπη μου, οὖλα νὰ λυπηθῆτε.
500 Γύρισε δές τὸν οὐρανὸ τσ᾽ ἂν εὕρεις μαῦρ᾽ ἀστέρι,
πίστεψε πὼς θὰ σ᾽ ἀρνηστοῦ, χρυσό μου περιστέρι.
501 Γύρισε δές τὸν οὐρανὸ τσ᾽ ἂν ἔδες πράσινο ἄστρο,
τότες θὰ σ᾽ ἀρνηστοῦ τσαὶ γώ, γαρουφαλλάτσι μ᾽ ἄσπρο.
502 Γιασεμὶ τσαὶ μενεξέ μου,
δὲ θὰ σ᾽ ἀρνηστοῦ ποτέ μου.
503 Δὲν εἶμαι πεῦκος νὰ κοποῦ, πλατάνι νὰ ραΐσου,
δὲν εἶμαι τόσο ἄσπλαχνος, γιὰ νὰ σὲ λησμονήσου.
504 Δὲ σ᾽ ἀπαρνιέμαι γὼ ποτές, γαρουφαλλιὰ μὲ κλούνια,
μόνο σὰ μοῦ στσεπάσουνε τὰ μάτια μου μὲ χοῦμα.
505 Δὲ σ᾽ ἀπαρνιέμαι γὼ ποτές, μήτε ὁ νοῦς μ᾽ ἀλλάσσει,
τὸ ξέρεις, μὰ τὴ μΠαναγιά, π᾽ ὁ κόσμος νὰ χαλάσει.
506 Ἔτσ᾽ εἶναι, μάτια μου, ἔτσ᾽ εἶναι· ὅπ᾽ ἀγαπᾶ τσαὶ χάσει,
τοῦ ἔρχεται νὰ τρελλαθῆ τσαὶ τὰ βουνὰ νὰ πιάσει.
507 Θαρρεῖς, γιατὶ μ᾽ ἀρνήστητσες, πὼς θὲ νὰ τσιτερνίσου;
Κότσινο μῆλο θὰ γενοῦ, γιὰ νὰ σὲ δαιμονίσου.
Ἤ: Γαρουφαλλάτσι θὰ γενοῦ, γιὰ νὰ σὲ δαιμονίσου.
508 Θέλου νὰ σ᾽ ἀλησμονήσου, μὰ ἡ καρδιά μου σὲ πονεῖ.
Σού ᾽σαι ἡ πρώτη μου ἀγάπη, σού ᾽σαι τσ᾽ ἡ παντοτεινή.
509 Θυμοῦμαι σου τσαὶ τρέμει ἡ γῆς, ραΐζονται τὰ κάστρα.
Τί σοῦ ᾽φταιξα τσ᾽ ἀρνήστης με, γλυτσά μ᾽ αὐγὴ μὲ τ᾽ ἄστρα;
510 Ἄ σοῦ ᾽φταιξα, δὲν τό ᾽νοιωκα, πές μου το νὰ τὸ νοιώσω,
νὰ κλάψουνε τὰ μάτια μου τσαὶ νὰ τὸ μετανοιώσω.
511 Πές μου, πουλί μου, ἂ σοῦ ᾽φταιξα, νὰ δείρω τὸ κορμί μου
μὲ πέτρες τσαὶ μὲ σίδερα, ὥστε νὰ βγεῖ ἡ ψυχή μου.
512 Τσαὶ τ᾽ ἀστρουλάτσα τ᾽ οὐρανοῦ ποὺ λάμπουν στολισμένα
τσ᾽ αὐτὰ θὰ σὲ μισήσουνε, ἂν ἀρνηστῆς ἐμένα.
513 Κάνουν ν᾽ ἀθίσουν τὰ κλαδιά, τὸ χιόνι τὰ πλακώνει,
κάνου τσαὶ γὼ νὰ σ᾽ ἀρνηστοῦ τσ᾽ ἔρωτας μὲ σκλαβώνει.
514 Λησμονημένη δὲ σ᾽ ἔχα, μὰ ὅντες σ᾽ εἶδα πάλι,
μὲ πιάσα μπόνοι στὴ γκαρδιὰ τσαὶ ζάλη στὸ τσεφάλι.
515 Μάτια ποὺ δὲ θωριούνταινε, στόμας ποὺ δὲ μιλιέται,
κορμὶ ποὺ δὲ συχνοπερνᾶ, γλήγορα ἀλησμονιέται.
516 Μὴ μ᾽ ἀρνηστῆς, ἂ δὲν ἰδεῖς τὰ μάτια μου κλεισμένα,
τὴ μΠαναγιὰ στὰ στήθη μου, τὰ χέρια σταυρωμένα.
517 Μία φορὰ ἔμον ἄτζελος, τώρ᾽ ἀτζελίζουν ἄλλοι,
στὴ βρύσι πού ᾽πινα νερό, τώρα τὸ πίνουν ἄλλοι.
518 Νὰ σ᾽ ἀγαποῦ βαρέθηκα, νὰ σ᾽ ἀρνηστοῦ λυποῦμαι.
Ἂς τὲν τραβοῦμε τὸ σεβντᾶ, ὅσο τσ᾽ ἂν ἠμποροῦμε.
519 Νὰ σ᾽ ἀγαποῦ βαρέθηκα, νὰ σ᾽ ἀρνηστοῦ λυποῦμαι
τσαὶ νὰ σὲ πάρου δὲ μποροῦ τσ᾽ ἄδικα τυραγνοῦμαι.
520 Νὰ σ᾽ ἀγαποῦ χάνου ζωή, νὰ σ᾽ ἀρνηστοῦ λυποῦμαι,
νὰ σὲ ξεχάσου δὲ μποροῦ τσαὶ κατατυραγνοῦμαι.
521 Ὁ ἥλιος ὅταν πρωτοβγεῖ, κάνει μεγάλη λάψι
τσ᾽ ἂ μ᾽ ἀρνηστῆς, πουλάτσι μου, θὰ πέσει νὰ σὲ κάψει.

Οὔλα μας τσ᾽ ἂν τὰ ξέχατσες, μιανῆς βραδυᾶς θυμήσου,
ποὺ σοῦ ᾽λεγα νὰ σηκωθοῦ τσαὶ μοῦ ᾽λεγες τσοιμήσου.
"Ολοι μοῦ λὲν νὰ σ᾽ ἀρνηστοῦ, μὰ γὼ δὲ σ᾽ ἀπαρνοῦμαι,
γιατ᾽ εἶσαι ἡ πρώτη μου φιλιὰ τσαὶ τὸ Θεὸ φοβοῦμαι.
"Ολοι μοῦ λὲν νὰ σ᾽ ἀρνηστοῦ, νὰ κάμου ἄλλο ταῖρι.
Δὲ λένε κάλλιο νὰ σφα᾽οῦ μὲ δίκοπο μαχαίρι;
Οὔλες ὁ κόσμος τσ᾽ ἂν τὸ πεῖ τσ᾽ ὁ βασιλιᾶς ποὺ ὁρίζει,
Δεσποτικὸς ἀφορεσμὸς δὲ μᾶς ἀποχωρίζει.
Οὔλου τοῦ κόσμου οἱ σκλιπνιὲς θεριὰ θὲ νὰ γενοῦνε,
ἂν μ᾽ ἀρνηστῆς, μελαχροινή, τὸ αἷμα σου νὰ πιοῦνε.
῾Ο νοῦς μου τσαὶ ὁ λοϊσμὸς μοῦ λὲν νὰ σὲ μισήσου,
μὰ ἡ καρδιά μου στσίζεται νὰ μὴ σ᾽ ἀλησμονήσου.
῾Ο οὐρανὸς τσ᾽ ἃ γκατεβεῖ τσ᾽ ἡ γῆ ἃ μπάει ἀπάνου,
δὲ σ᾽ ἀπαρνιέμαι γὼ ποτὲ τσ᾽ οὔτε ἄλλη ἀγάπη κάνου.
"Οπ᾽ ἀγαπήσει τσ᾽ ἀρνηστῆ, ἔχει διπλὸ τὸ κρῖμα
τσαὶ τὲ μπαιδεύει ὁ Θεὸς τσαὶ πέρ᾽ ἀπὸ τὸ μνῆμα.
Πόσες φορὲς τὴ μΠαναγιὰ ψέματα τήνε μώνου
τσαὶ κάνου νὰ σ᾽ ἀπαρνηστοῦ τσαὶ πάλι μετανοιώνου.
Ποτέ μου δὲν τὸ πίστευγα, τὴ γνώμη σου ν᾽ ἀλλάξεις
τσ᾽ ἀπὸ τοὺς τόσους ὅρκους σου ἕνα νὰ μὴ φυλάξεις.
Πράσινο εἶν᾽ τὸ γιασεμὶ τσ᾽ ἄσπρος εἶν᾽ ὁ ἀθός του,
ποὺ τὲν ἀρνήστη ἡ ἀγάπη του, πολὺς εἶν᾽ ὁ καμός του.
Σὰν ἄσπρος γίνει ὁ κούρακας, τὸ χιόνι ὄντας μαυρίσει,
τότες τσαὶ μᾶς ὁ ἔρωτας θὰ μᾶς ἀπεχωρίσει.
Σὰν ἔθελες νὰ μ᾽ ἀρνηστῆς, γιατί νὰ μ᾽ ἀγαπήσεις,
πρῶτα ν᾽ ἀνάψεις τὴ φωτιά, τώρα πῶς θὰ τὴ σβήσεις;
Σὰν ἔθελες νὰ μ᾽ ἀρνηστῆς, δὲ μοῦ ᾽λεγες χαμπάρι,
νὰ δώσου τὴ ψυχούλα μου ἀτζέλου νὰ τὴ πάρει;
Στὸν "Αδη τσ᾽ ἃ μὲ βάλουνε τσ᾽ ἀκόμα παραμέσα,
δὲ λησμονοῦ τὰ κάλλη σου, γιατὶ πολὺ μ᾽ ἀρέσα.
Τὰ μάτια μ᾽ ἀπ᾽ τὰ κλάματα κοντεύω νὰ τὰ χάσω,
οὔτε νὰ σ᾽ ἀρνηστῶ μποροῦ, μηδὲ νὰ σὲ ξεχάσω.
Τῆς λυχτηρίδας τὰ φτερὰ μοῦ κάμανε γιαπράτσα,
νὰ φάου τσαὶ ν᾽ ἀπαρνηστοῦ τὰ μαῦρα σου ματάτσα.
Τοῦ ἐρωτάρη τ᾽ ἅρματα τσαὶ τοῦ σεβντᾶ τὰ ντέρτια
μὲ κάμανε ν᾽ ἀπαρνηστοῦ τὰ γκαρδιακά μ᾽ ἀδέρφια.
Φίδια μοῦ μα᾽ερέψανε μὲ τῆς ἐστσᾶς τὸ γάλα,
γιὰ νὰ τὰ φάου, ν᾽ ἀρνηστοῦ τὰ μάτια σου τὰ μαῦρα.
Χίλιες χιλιάδες τσύματα, θάλασσα τσ᾽ ἃ μπεράσου,
δὲ σ᾽ ἀπαρνιέμαι γὼ ποτὲ τσ᾽ οὔτε θὰ σὲ ξεχάσου.
῾Ω οὐρανέ, ποῦσαι ψηλά, κατέβα κάνε κρζίσι,
ὁ νέος ποὺ μ᾽ ἀγάπαγε, γερεύει νὰ μ᾽ ἀφήσει.

3) Εὐχὲς καὶ πόθοι.

᾽Αγάπη μου τσαὶ μάτια μου, ψυχή, ζωὴ τσαὶ φῶς μου,
τὸ νό μου τσαὶ τὸ λοϊσμὸ ὅπου μοῦ πῆρες, δός μου!

543α Ἐσὺ ποὺ μοὔπερες τὸ νό, γιὰ πᾶρε με τσαὶ μένα,
τί νὰ μὲ κάνει δίχως νὸ ἡ μάννα ποὺ μ᾽ ἐγέννα;
544 Ἀνάμεσα στὰ στήθια σου ἕνα τζαμὶ θὰ χτίσου
τσαὶ ντερβισάτσι θὰ γενοῦ, νὰ ῾ρθοῦ νὰ προστσυνήσου.
545 Ἄνοιξε τὸ παράθυρο, τὸ κρουσταλλένιο τζάμι,
ἔχου δυὸ λόγια νὰ σοῦ ποῦ τσαὶ σφάληξέ το πάλι.
546 Ἄνοιξε τὸ παράθυρο, νὰ δεῖς ποιός τραγουδάει,
τσεῖνες ὅπου γιὰ σένανε τὸ γκόσμο λησμονάει.
547 Ἀπάνου στὰ χαράματα γλυκὰ ποὖν᾽ τὰ παιχνίδια,
νὰ σοῦ χαδεύου τὰ βυζιά, νὰ σὲ φιλοῦ στὰ φρύδια.
548 Ἀπὸ καρσὶ σὲ λέπου τσαὶ σὲ λιμπίζομαι.
Νἄσουνα ζουμπουλάτσι, νὰ σὲ μυρίζομαι.
549 Ἀπὸ τὴ μπόρτα τ᾽ς ἐκκλησιᾶς ὥστε νὰ μποῦ στὴ μέση,
μετάνοιες κάνου τσαὶ σταυροὺς ἄλλες μὴ σὲ τσερδέσει.
550 Ἄς μποροῦσα, ἂς μποροῦσα
μιὰ φορὰ νὰ σοῦ μιλοῦσα.
551 Ἄσπρο περιστεράτσι μου, νἄμονε στὴ φωλιά σου,
νὰ μὲ ποτίζεις γιὰ νερὸ τὸ γιαΐμα τῆς καρδιᾶς σου.
552 Ἀστέρια μύρια, ἀρίθμητα, ποὺ φέτζετε τὴ νύχτα,
ἀντέστε στὴν ἀγάπη μου τσαὶ πέστε της πὼς ἦρθα.
553 Βάλε βουλὴ νὰ βάλομε, βουλὴ ν᾽ ἀνταμωθοῦμε,
βουλὴ νὰ σμίξομε τὰ δυό, τὸ μπόνο μας νὰ ποῦμε.
554 Νὰ πεῖς ἐσύ, νὰ ποὺ τσαὶ γώ, νὰ ποῦμε τὰ δεινά μας,
νὰ ποτιστοῦνε τ᾽ ἄνυδρα ἀπὸ τὰ δάκρυά μας.
555 Βάλε βουλὴ νὰ βάλομε,
ἀντάμα ν᾽ ἀπεθάνομε.
Ἀντάμα ν᾽ ἀπεθάνομε, μαζὺ νὰ βγεῖ ἡ ψυχή μας
τσ᾽ ἀγκαλιασμένο νὰ βρεθῆ στὸν Ἄδη τὸ κορμί μας.
556 Ν᾽ ἀπεθάνομε ἕνα μῆνα,
νὰ μᾶς βάλουν σ᾽ ἕνα μνῆμα.
557 Γαρυόφαλλο τ᾽ Ἁγι - Ἀρτεμιοῦ ἀπὸ μεγάλο γκρέμνος,
ἐτσὰ μ᾽ ἔκαν᾽ ἡ γιἀγάπη σου τσαὶ μ᾽ ἔφερε στὸ τέλος.
558 Γιὰ πινομὴ στὰ μάτια σου ὅ,τι μοῦ πεῖς θὰ κάμου.
Κάθουμαι τσαὶ τὲ διαμετροῦ κουτσὶ κουτσὶ τὸν ἄμμο.
559 Γίνου, βασιλιτσέ, δεντρζί, νὰ κάμει ὁ κόσμος θᾶμα,
νὰ ῾ρθοῦ τσαὶ γὼ στὸν ἴστσο σου, ποῦναι βαρὺ τὸ κᾶμα.
560 Γίνου, πουλί μου, θάλασσα τσαὶ γὼ τὸ ἀκρογιάλι,
νὰ μὲ βαροῦν τὰ τσύματα μὲς στὴ θερμή μ᾽ ἀγκάλη.
561 Γίνου, πουλί μου, σύννεφο τσαὶ γὼ νὰ (γ)ίνου ἀντάρα,
νὰ σμίξουμε στοὺς οὐρανούς, νὰ περπατοῦμ᾽ ἀντάμα.
562 Δὲν ἔχει δῶ κοντὰ ᾽κλησά, νὰ πά νὰ πέσου στ᾽ ἅγια,
ἴσως τσαὶ μοῦ περάσουνε τῆς ἀγαποῦ τὰ μάγια;
563 Δὲ θέλου ν᾽ ἀπολπίζεσαι, μηδὲ ν᾽ ἀναστενάζεις,
γιατ᾽ ὁ Θεὸς δὲ θέλει το, μόνου νὰ τὲ δοξάζεις.
564 Δός του πέρα, δός του πέρα,
δὸς τοῦ φουστανιοῦ σ᾽ ἀγέρα.

565 Ἔβγα στὸ παρεθύρι κουρφὰ ἀπ᾽ τὴ μάννα σου,
καμώσου ποὺς ποτίζεις τὴ μαντζοράνα σου.
566 Ἔβγα νὰ σὲ δοῦ,
νὰ παρηγορηθοῦ.
567 Ἔβγα στὸ παρεθύρι, νὰ δεῖς τί γίνεται,
τὸ γιαῖμα τῆς καρδιᾶς μου γιὰ σένα χύνεται.
568 Ἔλα, ἀγάπη μου,
πλήθυναν τὰ πάθη μου.
569 Ἔβγα στὸ παρεθύρι, στὸν ἔρημο λιακό,
καμώσου πὼς ποτίζεις κλουνὶ βασιλικό.
570 Ἔλα, ἔλα μου
τσαὶ χαμογέλα μου.
571 Ἔθελα νὰ ἀστσημήνεις, ἔθελα νὰ μαραθῆς,
ἴσως τότε μ᾽ ἀγαπήσεις, ἴσως τσαὶ μὲ λυπηθῆς.
572 Ἔλα, μπρόβαλε,
τσ᾽ ὁ νός μου σ᾽ ἔβαλε.
573 Ἔθελα νὰ γινόμουνα, ἐτσεῖ ποὺ θ᾽ ἀρμενίζεις,
κρύο νερὸ νὰ λούζεσαι τσαὶ βότα νὰ μυρίζεις.
574 Ἔλα τὸ βράδυ, τσ᾽ ἔλα ἀργά,
σὰ σκοτεινιάσουν τὰ στενά.
575 Ἔλα νὰ κουβεντιάσομε τὰ παλαιά μας πάθη,
ἃ στέτσεται ἡ γιἀγάπη μας, ἢ παντελῶς ἐχάθη.
576 Ἔλα νὰ πᾶμε, μάτια μου,
τσ᾽ ἂς φέρουν τὰ κομμάτια μου.
577 Ἔλα νὰ σὲ φιλήσου τσαὶ γλήγορα νὰ πᾶς,
νὰ μὴ σὲ δοῦν στὴ στράτα τσαὶ ποῦν πὼς μ᾽ ἀγαπᾶς.
578 Ἔλα νὰ σὲ φιλήσου, μελαχροινούλα μου,
νὰ σβήσει τὸ γιαγκίνι, πᾄχει ἡ καρδούλα μου.
579 Ἔλα νὰ πᾶμε μεῖς τὰ δυὸ
σ᾽ ἕναν ἀγέρα δροσερό.
580 Ἔλα νὰ πᾶμε στὰ περιβόλια,
ποὺ τσελαηδοῦνε γλυκὰ τ᾽ ἀηδόνια.
581 Ἔλα νὰ σὲ φιλήσου τσαὶ φίλα με τσαὶ σύ,
τσαὶ σὰν τὸ μαρτυρήσου, μαρτύρα το τσαὶ σύ.
582 Ἔλα νὰ πᾶμε τσεῖ ποὺ λές,
ποὺ χτίζουν τὰ πουλιὰ φωλιές.
583 Ἔλα νὰ τὰ μεραστοῦμε τὰ δικά μου βάσανα,
π᾽ ἃ δὲν ἤσουν σοὺ ἡ γιαῖτία, ἐγὼ δὲν τὰ πάθαινα.
584 Ἔλα νὰ σὲ δοῦ, νὰ γιάνου,
κρῖμα ᾽ναι γιὰ ν᾽ ἀπεθάνου.
585 Ἔλ᾽, ἀγάπη μ᾽, ἔλα, φῶς μου,
λόγια μὴν ἀκοῦς τοῦ κόσμου.
586 Ἔλα, ἔλα μετὰ μένα,
νὰ περνᾶς χαριτωμένα.
587 Ἔλα, ἔλα νᾶσαι, νᾶσαι,
νὰ σοῦ στρώνου, νὰ τσοιμᾶσαι.

588 Ἔλα, ἔλα, πέρδικά μου,
στ᾽ ἀγκαλάτσα τὰ δικά μου.
589 Ἔλα, νἄμαστε ἴσα - ἴσα,
λεμονιὲς τσαὶ τσυπαρίσσα.
590 Ἔλα, νἄμαστε τὰ δύο
μέσα στὸ νερὸ τὸ κρύο.
591 Ἔλα νὰ σὲ δοῦ μιὰν ὥρα,
τσ᾽ ἡ ψυχή μου βγαίνει τώρα.
592 Ἔλα νὰ σὲ δοῦ, νὰ ζήσου,
νὰ μὴ μπέσου τσ᾽ ἀρρωστήσου.
593 Ἔλα, πᾶμε μεῖς τὰ δυό μας
τσ᾽ ἂς ρημάξει τὸ χουριό μας.
594 Ἔλα, πουλί μου, ἔλα τσαὶ γὼ τὸ χαίρουμαι,
τσαὶ μὴ νομίζεις, φῶς μου, πὼς τὸ πικραίνουμαι.
595 Ἔλα, πῶς ἐρχόσουν πρῶτα,
σπρῶξε τσ᾽ ἄνοιξε τὴ μπόρτα.
596 Ἔλα, πουλί μου, τσ᾽ ὥρα ᾽ναι,
ἔλα τσαὶ παρηγόρα με.
597 Ἔλα νὰ φιληθοῦμε σὰν τ᾽ ἄγρζια πουλιά,
ποὺ σμίγουν στὰ κλαδάτσα τσ᾽ ἀλλάζουνε φιλιά.
598 Ἔλα, πέρασε
τσαὶ χαμογέλασε.
599 Ἔλα, πουλί μου, ἔλα νὰ κουβεντιάσουμε,
τὸ μπόνο τῆς καρδιᾶς μου νὰ τὲ μεράσουμε.
600 Ἔλα, πουλί μου, μὴν ἀργεῖς
τσ᾽ ἀπεθαμένε θὰ μὲ βρεῖς.
601 Ἔχου πληγή, μά ᾽ναι βαθειά, δὲ θέλου νὰ τὴ γιάνου,
θέλου νὰ γίνει γάγγραινα, μὲ πόνους ν᾽ ἀπεθάνου.
602 Ἔθελα μά(γ)ος νἄμονα, νὰ μά(γ)ευγα τὸ νό σου,
νὰ ᾽ρχόμονα νὰ σ᾽ ἔκλεβα κουρφὰ πὸ τὸ γονιό σου.
603 Ἤθελα νἄμονα κριτής, νὰ κρίνου τόπους - τόπους
τσαὶ νὰ τοὺς καταδίκαζα τοὺς δίγνωμους ἀθρώπους.
604 Ἤθελα νὰ σ᾽ ἀντάμωνα, νὰ σοὔλεγα καμπόσα,
τσ᾽ ἃ δὲ σοῦ γύριζα τὸ νοῦ, ἂς μοὔκοβαν τὴ γλῶσσα.
605 Θέλου, φῶς μου, νὰ σὲ λέπου τὴν ἡμέρα μιὰ φορά,
γιὰ νὰ παίρνει ὁ νοῦς μ᾽ ἀγέρα τσ᾽ ἡ καρδιὰ παρηγοριά.
606 Θέλου, φῶς μου, νὰ σὲ λέπου στὸ μπαλκόνι, ὄντες περνοῦ
τσ᾽ ἀκουμπᾶς τὰ δυό σου χέρια τσαὶ μὲ λέπεις τσαὶ γελοῦ.
607 Θυμᾶσαι μιὰ Παραστσευὴ ποὔπλυνες τσαὶ νυχτώθης,
τὸ μαστ᾽χόπανό ᾽χατσες τσαὶ μένα μὲ φορτώθης;
608 Τσαὶ παντρεμένη θέλου σε τσαὶ λεύτερη ἀγαποῦ σε,
χήρα μὲ τέσσερα παιδιὰ πάλι παρεκαλοῦ σε.
609 Κάλλιο νὰ δοῦ τὸ γιαῖμα μου πά στὸ γυαλὶ νὰ γιώσει,
παρὰ νὰ πεῖ ἡ μάννα μου, ἄλλονε νὰ μοῦ δώσει.
610 Κάλλιο νὰ δοῦ τὸ γιαῖμα μου τὴ γῆς νὰ κοτσινίσει,
περὶ νὰ δοῦ τὰ χείλια σου ἄλλες νὰ τὰ φιλήσει.

611 Μηλιά μου μὲ τὰ μῆλα σου, δός μου τσαὶ μένα μῆλο.
'Αγάπα τε τὸν ἄντρα σου, μά 'χε τσαὶ μένα φίλο.
612 'Αγάπα τε τὸν ἄντρα σου, ἀγάπα με τσαὶ μένα,
νὰ μὴ μπερνοῦ τὰ νιᾶτα μου γιὰ σὲ δυστυχισμένα.
613 'Αγάπα τε τὸν ἄντρα σου, ἀγάπα με τσαὶ μένα,
σὰ ράψεις τσείνου δυὸ βρατσά, ράψε τσαὶ μένα ἕνα.
614 Ράψε τ' ἀντροῦς σου μὲ κλουστὴ τσαὶ μένα μὲ μετάξι,
τ' ἀντροῦς σου νὰ ξαναραφτῆ τσαὶ μένα νὰ βαστάξει.
615 Μὴ μ' ἀρνηστῆς, ἃ δὲν ἰδεῖς τὰ μάτια μου κλεισμένα,
τὴ μΠαναγιὰ στὸ στῆθος μου, τὰ χέρια σταυρωμένα.
616 Μιὰ μικρουλίτσαν ἀγαποῦ, ὁ Θιὸς νὰ τὴ φωτίσει,
γονιοὺς τσ' ἀδέρφια ν' ἀρνηστῆ τσαὶ μένα ν' ἀγαπήσει.
617 Μιὰ παντρεμένην ἀγαποῦ, ὁ Θιὸς νὰ τὴ φωτίσει,
παιδιὰ τσαὶ ἄντρα ν' ἀρνηστῆ τσαὶ μένα ν' ἀγαπήσει.
618 Νὰ μάθαινα, ποῦ βρίστσεσαι, ποιός στρώνει νὰ πλαγιάζεις,
γιὰ ποιάνε μ' ἀλησμόνητσες τσαὶ ποιά σφιχταγκαλιάζεις.
619 Νἄμονα πετροκάβουρας, στὸ μποταμὸ ποὺ πλένεις,
νὰ δάγκωνα τὴ φτέρνα σου, νὰ δοῦμ' ἔντα θὰ γένεις.
620 Νἄμον γιατρὸς ἀθάνατος, ποτὲ νὰ μὴ μπεθάνου,
τὶς πληγωμένες τὶς καρδιὲς νὰ πορπατοῦ νὰ γιάνου.
621 Νἄμον πουλί, νὰ πέταγα, νὰ κάτσου στὸ λαιμό σου,
νὰ σοῦ φιλήσου τὴν ἐλιά, ποὔχεις στὸ μα'ουλό σου.
622 Νἄμον πουλί, νὰ πέταγα, νἄμονε χελιδόνι,
νὰ 'ρχόμουνα νὰ σ' εὕρισκα, νὰ μοὔφευγαν οἱ πόνοι.
623 Νἄμον στὴ Στσῦρος Στσυριανὸς τσαὶ στὰ χωριὰ χωριάτης,
νἄμον τσαὶ στὴ γκαρδούλα σου κλειδὶ τσαὶ κλειδοκράτης.
624 Νἄμονε τάσι στὸ λουτρό, ξουράφι τοῦ μπαρμπέρη
τσ' ἕνα μαντήλι γερανιὸ εἰς τὸ δεξί σου χέρι.
625 Νἄξερα, ποῦ βαστᾶ ὁ οὐρανός, ποῦ βασιλεύει ὁ ἥλιος,
ποῦ ξημεροβραδυάζεται ὁ γκαρδιακός μου φίλος.
626 Νἄξερα, ποῦ βαστᾶ ὁ οὐρανός, ποῦ βασιλεύει ἡ νιότη,
ποῦ ξημεροβραδυάζεται ἡ γιὰγάπη μου ἡ πρώτη.
627 Νἄξερα τὸν προξενητή, ποὺ σοὔκανε τὸ γάμο,
τὸ μεγαλύτερο κακὸ ἔθελα νὰ τοῦ κάμω.
628 Νἄσον στὸ γκάμπο λεμονιὰ τσαὶ γὼ στὰ ὄρη χιόνι,
νὰ λειώνω, νὰ ποτίζονται οἱ δροσεροί σου κλῶνοι.
629 Νἄτανε μπορετζάμενο ἡ δάφνη νὰ γλυκάνει,
τὸ μισημένε του κανεὶς φίλο νὰ τένε κάμει.
630 Νἄτανε μπορετζάμενο νὰ στσίσου τὴ γκαρδιά μου,
νὰ δεῖς τὸν τόπο, τὴ μεριὰ ποὺ κάθεσαι, τσερά μου.
631 Νἄτονε τρόπος, μάτια μου, τὰ λόγια νὰ πετοῦνε,
νά 'ρχουνται ἀπὸ τὸ στόμα σου, νὰ μὲ παρηγοροῦνε.
632 Νἆχα τὴν τύχη σας, βουνά, ποὺ Χάρο δὲ φοβᾶστε,
μόν' ἀπαντέχετ' ἄνοιξι, νὰ πρασινοφορέστε.
633 "Οσ' ἄστρα 'ναι στὸν οὐρανό, νὰ τἆχα λεφτοκάρζα,
νὰ φίλευγα τὲν ἀγαποῦ, νὰ μ' ἀγαπᾶ καθάρζα.

634 "Οσο εἶν' ἡ θάλασσα βαθειὰ τσ' ἡ γῆς θεμελιωμένη,
ἔτσ' ἔναι τσ' ἡ γιἀγάπη μας ἀπὸ καρδιᾶς πιασμένη.
635 Περιστεράτσι θὰ γινοῦ, νὰ πέσου στὴν αὐλή σου,
νὰ κάνου ὅτι ψόφησα, νὰ δοῦ τὴ μπόνεσί σου.
636 Πράσινη πέτρα τοῦ γιαλοῦ, μαλαματένια βοῦλλα,
νὰ σὲ χαρῆ ἡ μαννούλα σου, ποὺ σ' ἔχει μοναχούλα.
637 Ρῖξε μου μιὰ γλυτσὰ ματιά, ἀγάπη μου, νὰ ζήσεις,
τὴ φλοϊσμένη μου καρδιὰ νὰ μοῦ τήνε δροσίσεις.
638 Σκλάβος ἐγὼ σὲ σένανε, σκλάβα ἐσὺ σὲ μένα,
νὰ σμίξουν οἱ καρδοῦλες μας, νὰ γίνουνε τὸ ἕνα.
639 Στῆς τραχηλιᾶς σου τ' ἄρμενο
νἄμουν πουλὶ πετάμενο.
640 Στὴ βρύσι, ποὔθελα νὰ πιοῦ νερό, νὰ μὲ δροσίσει,
ἐγίνη τὸ νερὸ θολό, πλιὰ δὲ λογᾶται βρύσι.
641 "Εχου τ' ς ἐλπίδες μου στὸ Θιό, σὰν ὁ τσαιρὸς γυρίσει,
ποὺς θὰ ξανάρθει τὸ νερὸ στὴ μπαλαιά του βρύσι.
642 "Εχου τ' ς ἐλπίδες μου στὸ Θιό, ἡ σφαῖρα νὰ γυρίσει,
τσ' ὅγοιος μὲ κακοκάρδισε, νὰ μὲ καλοκαρδίσει.
643 Στῆς τραχηλιᾶς σου τὰ κλαδιὰ
νἄμον πουλί, νἆχα φτερά.
644 Στὸ παρεθύρι ποῦσαι σύ, γαρυοφαλλιὰ δὲ μπρέπει,
γιατ' εἶσαι σοὺ γαρυοφαλλιά, τσ' ὁπού 'χει μάτια, ἂς λέπει.
645 Τὸ λεμονάτσι τ' ἄγωρο τρίβε το νὰ μυρίζει
τσαὶ τὴ γειτονοπούλα σου φίλα τη τσ' ἂς σὲ βρίζει.
646 Τέσσερα μάτια γνέφονται τσαὶ δυὸ καρδιὲς χτυποῦνε,
πότε θὰ σμίξουνε μαζύ, τὸ μπόνο τους νὰ ποῦνε.
647 Ψηλὰ παραθυράτσα μου, νὰ πέσουν τὰ καρφιά σας
τσαὶ νὰ πεθάνει ὁ ἀφέντης σας, νὰ πάρου τὴ τζερά σας.

4) Ζήλεια, Πείσματα.

648 'Αγάπα με, πουλάτσι μου, τσ' ὅποιος ζηλεύγει ἂς σκάσει,
τῆς πικροδάφνης τὸ ζουμὶ νὰ πιεῖ, νὰ τοῦ περάσει.
649 "Α δὲ σὲ κάνου νὰ γενεῖς τσίτερνο λουλουδάτσι,
νὰ σὲ ποτίζ' ἡ μάννα σου νερὸ μὲ τὸ μπαμπάτσι.
650 "Α δὲ σὲ κάνου νὰ γενεῖς σὰ μιὰ κλουστὴ μετάξι
τσ' ὅ,τι τσ' ἂν ἔχ' ἡ μάννα σου στοὺς ἅγιους νὰ τὰ τάξει.
651 'Ασκαλντὶ νὰ μὲ ζουρλάνεις
μὲ τὰ νάζια ποὺ μοῦ κάνεις.
652 "Α μπαντρευτῆς, παντρεύγουμαι, ἃ μείνεις ἔτσι, μένου
τσ' ἃ γίνεις τσαὶ καλογριά, καλό'ερος θὰ (γ)ένου.
653 "Αστα τοῦτα τὰ γενάτια
τσ' ἔλα φίλα με στὰ μάτια.
654 Βάλε τὸ γκρίνο στὸ νερὸ ν' ἀνοίξει, νὰ φουντώσει,
ἴσως τσαὶ ἡ γιἀγάπη μας νὰ ξανατσαινουργιώσει.
655 Βάλε τὸ γκρίνο στὸ νερὸ
τσ' ἃ μαραθῆ, δὲ σ' ἀγαπῶ.

Τὸ χωριὸ πάνω ἀπ' τὸ Κάστρο. (Οἱ Λιακοί).

(Φωτογραφία Δ. Γ. Παπαεμμανουὴλ)

656 Βασιλιτσὲ τσαὶ βάρσαμε, βάστα με, μὴ μὲ χάσεις
τσαὶ δὲ μπουλιέμαι στὸ τσαρσί, νὰ πά νὰ μ᾽ ἀγοράσεις.
657 Δὲ θέλου πιὰ μὲ λό᾽ου σου δυὸ λόγια νὰ μιλήσου
τσαὶ μὲς στὴ στράτα νὰ σὲ βροῦ, τὰ μάτια μου θὰ κλείσου.
658 Δὲ θέλου πιὰ νὰ μοῦ μιλᾶς, νὰ λὲς γιὰ τ᾽ ὄνομά μου,
γιατὶ ποτὲ δὲν ἔκανες τσαὶ σοὺ τὸ θέλημά μου.
659 Δὲ θέλου πιὰ νὰ μοῦ μιλᾶς, νὰ λὲς γιὰ τ᾽ ὄνομά μου,
μηδ᾽ ἀπὸ μπρός μου νὰ περνᾶς, μηδ᾽ ἀπ᾽ τὴ γειτονιά μου.
660 Δὲ θέλου πιὰ νὰ σὲ θωροῦ, ἀγάπες μὴ γερέψεις
τσ᾽ ἄλλε γιατρὸ τὸ μπόνο σου νὰ βρεῖς, γιὰ νὰ γιατρέψεις.
661 Δὲ θέλου πιὰ νὰ σὲ θωροῦ ποτές, ποτὲς μπροστά μου,
ἄξια δὲν ἔσονα γιὰ μὲ τσαὶ γιὰ τὸν ἔρωτά μου.
662 Δὲ μ᾽ ἀγαπᾶς; Μὴ μ᾽ ἀγαπᾶς, θὰ σ᾽τὸ χρουστῶ γιὰ χάρι,
ξεζάλιζέ με τσ᾽ ἂς γενεῖς βασίλισσα μακάρι.
663 Δὲν εἶμαι κάλπικος παρᾶς, νὰ μὲ πετάξεις πέρα,
εἶμαι βενέτικο φλουρὶ μέσα στὴ ταμπατσέρα.
664 Δὲν τὄχου νὰ πικραίνουμαι, γι᾽ ἀγάπη ν᾽ ἀρρωστήσου,
γιατ᾽ εἶμαι παρακαλετός, ὅπου τσ᾽ ἂν ἀγαπήσου.
665 Εἶπα σου μὴ μὲ περάζεις, ἄσε με στὸ χάλι μου,
μὴ μοῦ διασκροπᾶς τὸ νό μου ἀπὸ τὸ τσεφάλι μου.
666 Ἐσὺ θαρρεῖς ποὺς σ᾽ ἀγαποῦ, γιὰ τοῦτο κάνεις νάζι.
Νὰ μὴ χαροῦ τὰ νιᾶτα μου, ὁ νός μου τσ᾽ ἃ σὲ βάζει.
667 Ἐσὺ μ᾽ αὐτὴ τὴ γνώμη τσαὶ γὼ μ᾽ αὐτὸ τὸ νοῦ,
νὰ δοῦμε, ποιός θὰ πέσει μενέτι τ᾽ ἀλλουνοῦ.
668 Ἡ ἄσπρη πέτρα τοῦ γιαλοῦ δὲ μπιάνει πρασινάδα,
ἀγάπη δίχως πείσματα δὲν ἔχει νοστιμάδα.
669 Μαῦρο χελιδονάτσι μου, ποῦ χτίζεις τὴ φωλιά σου;
Ὅσο ψηλὰ ἂν τὴν ἔχτισες, ἐγὼ θὰ σ᾽ τήνε χαλάσου.
670 Μὲ τσεῖνα τσαὶ μὲ τοῦτα σου τσαὶ τὰ καμώματά σου
μὲ ἔκανες, πουλάτσι μου, νὰ ᾽ρθοῦ στὴν ἀγκαλιά σου.
671 Μὴ μοῦ ψηλώνεσαι πολύ, γιατὶ ψηλὴ δὲν εἶσαι,
στὴ γειτονιά μου κάθεσαι τσαὶ ξέρου τίνος εἶσαι.
672 Μίλειε μου, χαϊδεμένη μου, τσαὶ μὴ μοῦ κάνεις νάζι,
γιατὶ ὁ Θεὸς τὴν ὠμορφιὰ σὰν ἄθι τὴν τινάζει.
673 Νὰ μὴ θαρρεῖς ποὺς σ᾽ ἀγαποῦ τσ᾽ ἔπερ᾽ ὁ νοῦς σ᾽ ἀγέρα,
μ᾽ ἔκανε τὸ φιλότιμο τσαὶ σοῦπα καλησπέρα.
674 Νὰ μὴ θαρρεῖς ποὺς σ᾽ ἀγαποῦ τσαὶ ποὺς τὸ νοῦ μου χάνου,
πάει ὁ τσαιρὸς ὁπού μωνα εἰς τ᾽ ὄνομά σου ἀπάνου.
675 Πεῖσμα τσαὶ σού, πεῖσμα τσαὶ γὼ τσαὶ θὰ πεισματωθοῦμε,
τσ᾽ ὕστερα θὰ γερεύουμε κριτή, νὰ πᾶ κριθοῦμε.
676 Πείσματα τσαὶ πεισματικὰ ἐμένα μὴ μοῦ κάνεις,
γιατὶ εἶμαι ἐλεύθερο πουλὶ τσαὶ γλή᾽ορα μὲ χάνεις.
677 Πείσματα τσαὶ πεισματικὰ σὲ μένα δὲ μπερνοῦνε,
γιατ᾽ εἶμαι ἐλεύθερο πουλὶ τσαὶ μὲ παρεκαλοῦνε.
678 Πές μου, γιατί δὲ μοῦ τὸ λὲς
τὸ ντέρτι ποὔχεις κι᾽ ὅλο κλαῖς;

679 Πές μου, φῶς μου, στὸ Θεό σου, μ᾽ ἀγαπᾶς, ἢ μὲ γελᾶς,
ἢ μὲ μένα κοροϊδεύεις, τὸν τσαιρό σου νὰ περνᾶς;
680 Σὰ μ᾽ ἀγαπᾶς, ἀγάπα με, σὰ δὲ μὲ θές, ἂς λείπει,
καλύτερή μου δὲν εἶσαι, γιὰ νὰ τὸ πιάσω λύπη.
681 Τί μὲ θωρεῖς τσαὶ κρύβεσαι σὰν τὴν ὀχιὰ στὸ βάτο;
Ἐγώ ᾽μονα ποὺ σοὔφερνα τοὺς κόρφους σου ἄνω - κάτω.
682 Τὸ γιασεμὶ στὴ μπόρτα σου θ᾽ ἀθίσει τσαὶ θὰ δέσει
τσαὶ τὸ δικό σου τὸ κορμὶ στὰ χέρια μου θὰ πέσει.
683 Τσιμπήματα, φιλήματα, γεμᾶτο ᾽ν᾽ τὸ κορμί μου,
μὰ δὲν ἐστάθης ἄξιος νὰ πάρεις τὴν τιμή μου.
684 Τὄβαλες νὰ μὲ τρελλάνεις
μὲ τὰ πείσματα ποὺ κάνεις.
685 Φυσᾶ τ᾽ ἀγέρι στὰ κλαριὰ γλυκὰ τσ᾽ ἀνάρια - ἀνάρια.
Γιὰ μᾶς τοὺς δυὸ ζηλέψανε κορίτσια, παλληκάρια.
686 Ὦ γιασεμί μου, τ᾽ ἄθι σου ἀλλοῦ νὰ μὴν τὸ τάσσεις,
γιατὶ σὰ θέλου, κάνου σε τὸ νό σου νὰ τὲ χάσεις.
687 Ὡς πότε θὰ τὸ λὲς τὸ ναὶ τσαὶ ὄχι νᾶναι πάντα,
τσαὶ τῆς καμένης μου καρδιᾶς οὖλο νὰ λές, νταγιάντα.

5) Καρδιά.

688 Ἀδύνατό ᾽ναι ἡ καρδιὰ σὰ λαβωθῆ νὰ γιάνει·
μοιάζει δεντρὸ ποὺ μαραθῆ τσαὶ πλιὸ καρπὸ δὲ γκάνει.
Ἢ: μοιάζει γυαλὶ ποὺ ραϊστῆ τσαὶ πλιὸ γιατρζειὰ δὲ μπιάνει.
689 Ἀλλοίμονο τὴν ἀπονιὰ
ὁπού ᾽χει ἡ δόλια σου καρδιά.
690 Λέπεις ἐτούτη τὴ γκαρδιὰ τὴν ἁλυσοδεμένη;
Στὸ δέντρο τῆς ἀπομονῆς ἔναι περιπλεγμένη.
691 Γιὰ σὲ ἡ καρδούλα μου πονεῖ, τ᾽ ἀχείλι μ᾽ ἂς σὲ βρίζει.
Δὲ θέλου τὴν ἀγάπη μας κανεὶς νὰ τὴ γνουρίζει.
692 Γιὰ στσίστε τὴ γκαρδούλα μου νὰ δεῖτε μέσα τί ἔχει·
στὴ μιὰ μεριὰ ἔχει καμό, στὴν ἄλλη γιαῖμα τρέχει.
693 Δὲν ἠμπορεῖ ἡ καρδούλα μου μονάχη της νὰ ζήσει,
μόν᾽ θέλει τὴ γκαρδούλα σου νὰ τὴ μπαρηγορήσει.
694 Δὲν εἶναι κρῖμα τσ᾽ ἄδικο, δὲν εἶναι τσ᾽ ἁμαρτία,
νὰ ἔν᾽ ἡ μιὰ καρδιὰ ζεστὴ τσ᾽ ἡ ἄλλη νᾶναι κρύα;
695 Δὲν εἶναι κρῖμα τσ᾽ ἄδικο, δὲν εἶναι τσ᾽ ἁμαρτία,
νὰ τυραγνοῦνται δυὸ καρδιὲς χωρὶς καμμιὰν αἰτία;
696 Δὲν εὗρα ἁγίους βοηθοὺς στὴ γῆς, στὴν οἰκουμένη,
νὰ μοῦ γιατρέψουν τὴ γκαρδιὰ τὴ γκαταπληγωμένη.
697 Ἔναι καρδιὲς ὅπου γελοῦν, ἔναι καρδιὲς ποὺ κλαῖνε,
καρδιὲς π᾽ ἀναστενάζουνε τσ᾽ ἀθρώπου δὲν τὸ λένε.
698 Ἔναι καρδιὲς ποὺ κλαίουνε, καρδιὲς ὁποὺ (γ)ελοῦνε,
καρδιὲς π᾽ ἀναστενάζουνε τσαὶ δὲ τὸ μαρτυροῦνε.
699 Ἡ καρδιά μου, σὰ σφαλήσει, δὲν ἀνοίγει μὲ κλειδιά,
μόν᾽ ἀνοίγει μὲ λαβοῦτα, μὲ παιγνίδια, μὲ διολιά.

700 Θὰ πά ν᾽ ἀδειάσου τὴ γκαρδιά, τὴ φλόγα της νὰ σβήσου,
μὰ πάλι δίχως ἔρωτα δὲν ἠμποροῦ νὰ ζήσου.
701 Κάθε τρα᾽ούδι ποὺ θὰ ποῦ, μοῦ τὸ γεννοῦν οἱ πόνοι,
γιὰ τοῦτο μέσα στὴ γκαρδιὰ καθένα μὲ πλη(γ)ώνει.
702 Κατσὴ καρδιά᾽χα σήμερα τσαὶ πάλι πέρατσέ μου,
ἐπέρατσε ἡ γιἀγάπη μου τσαὶ χαμογέλατσέ μου.
703 Κατσὴ καρδιά, φύγε ἀπὸ μέ, σῦρε τσ᾽ ἄλλοῦ τσαὶ κάτσε,
ἄειντε τσ᾽ ἀλλοῦ τσαὶ ρίζωσε τσαὶ γὼ βαρέθηκά σε.
704 Κάνου καρδιὰ γιὰ τοὺς ὀχτροὺς τσαὶ λέου, δὲ μὲ νοιάζει,
μὰ ἡ μαυρισμένη μου καρδιὰ κλαίει τσ᾽ ἀναστενάζει.
705 Καρδιά μου, ἂν ἔσαι γυάλινη, φυλάξου μὴ ραΐσεις,
τσ᾽ ἂν ἔσαι λάμα σίδερο, τώρα νὰ νταγιαντήσεις.
706 Τὴ γκαρδιά μου, τὴ γκαρδιά μου
τὴν ὁρίζεις σύ, τσερά μου!
707 Καρδιὰ τοῦ λιονταριοῦ βαστᾶς τσαὶ γνώμη τοῦ σιδέρου,
τσαὶ δὲ μποροῦν τὰ λόγια μου σ᾽ ἔρωτα νὰ σὲ φέρου.
708 Καρδιά μου, πῶς πλανεύτητσες τσ᾽ ἄφησες νὰ ριζώσει
μέσα σου τέτοιο δά δεντρί, ποὺ θὰ σὲ θανατώσει;
709 Καρδούλα μου, πῶς νταγιαντᾶς, μάτια μου, πῶς μπορεῖτε
τέτοια μεγάλη ἀπονιὰ πάντα σας νὰ θωρεῖτε;
710 Καρδούλα μου, πῶς νταγιαντᾶς, ψυχή, πῶς ὑπομένεις
τσαὶ σού, ταλαίπωρο κορμί, πῶς ζεῖς τσαὶ δὲ μπεθαίνεις;
711 Κατακαϋμένη μου καρδιά, βαθειὰ ποῦν᾽ ἡ πληγή σου.
Στὸ γκάτου κόσμο ἀκούονται οἱ ἀναστεναγμοί σου!
712 Μαράθητσ᾽ ἡ καρδούλα μου τσ᾽ ἀθρώπου δὲν τὸ λέει,
κουρφὰ - κουρφὰ τ᾽ ἀχείλι μου τὰ βάσανά μου λέει.
713 Μάτια μου, μὴν τὲν βλέπετε, γλῶσσα, μὴν τοῦ μιλᾶτε,
καρδιά μου, μὴν τὲν χαιρετᾶς, τσαὶ δίγνωμος λογᾶται.
714 Μὲ μιὰ ματιὰ ποὺ μ᾽ ἔρριξε τὸ καστανό σου βλέμμα,
γιαΐμα ἡ καρδιά μου ἔσταξε τσ᾽ ἀκόμα στάσσει γιαΐμα.
715 Μέσα ἡ καρδούλα μου πονεῖ, ὄντες θὰ σ᾽ ἀντικρύσου·
γιὰ σένα ἔμαι πρόθυμος τὸ γιαΐμα μου νὰ χύσου.
716 Μέσα στὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς ἔχου μεγάλο πάθος.
Ὄγοιος μοῦ πεῖ θὰ γιατρευτοῦ, ἔχει μεγάλο λάθος.
717 Μέσα στὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς ἔχου πληγὴ μεγάλη,
ἀναστενάζου, ἀκούεται κάτου στὸ μαῦρεν Ἄδη.
718 Μὲς στὴ γκαρδιά μ᾽ ἐφύτρωτσε ἕνας γοντζὲς τοῦ βάτου
τσαὶ μ᾽ ἄφητσε λαβωματιὲς τσαὶ πίκρες τοῦ θανάτου.
719 Μὲς στὴ γκαρδιά μου ρίζωτσε ἕνα τσυπαρισσάτσι,
οἱ κλῶνοι τ᾽ ἔναι σαϊτιές, τ᾽ ἄθι τ᾽ ἔναι φαρμάτσι.
720 Μὲς στὴ γκαρδιά μου σ᾽ ἔβαλα, σὲ φύτεψα στὰ βάθη,
τσ᾽ ἔκανες ρίζες τσαὶ κλαδιά, φύλλα τσαὶ κλώνους τσ᾽ ἄθι.
721 Μὲς στὴ γκαρδιά μου ᾽φύτρωσε φαρματσερὸ βοτάνι
τσαὶ μόνο ἡ γιἀγάπη σου μπορεῖ νὰ τήνε γιάνει.
722 Μὲς στὴ γκαρδιὰ δυὸ μαχαιριὲς
ἔναι τὰ λόγια ποὺ μοῦ λές.

723 Μὲ τ᾽ ἄχ! περνᾶ ἡ μέρα μου τσαὶ μὲ τὸ βάχ! βραδυάζει
τσ᾽ ἡ πονεμένη μου καρδιὰ κλαίει τσ᾽ ἀναστενάζει.
724 Νᾶταν τ᾽ ἀστήθι μου γυαλί, νἄλεπες τὴ γκαρδιά μου,
νὰ δεῖς τὰ φίδια, τὰ θεριὰ ποὺ τρῶν τὰ σωθικά μου.
725 Ὄντας τὸ συλλογίζουμαι τὸ νόστιμό σ᾽ ἀκάλλη,
μὲ πιάνει πόνος στὴ γκαρδιὰ τσαὶ ζάλη στὸ τσεφάλι.
726 Ὄγοιος μὲ τὴ γκαρδιὰ ἀγαπᾶ τσαὶ «σ᾽ ἀγαποῦ» δὲ λέει,
τὰ σπλάχνα τ᾽ ὅσο τσ᾽ ἂν τρυπᾶ ὁ ἔρως, δὲν τὰ τσαίει.
727 Ὅσ᾽ ἄστρα ᾽ναι στὸν οὐρανό, τόσα ᾽ν᾽ τὰ δάκρυά μου,
τόσες πληγὲς ἀγιάτρευτες μ᾽ ἄνοιξες στὴ γκαρδιά μου.
728 Ὅ,τ᾽ ἔχου μέσα στὴ γκαρδιά, κανεὶς δὲ θὰ τὸ μάθει,
μόν᾽ ὁ Μεγαλοδύναμος ὁποὺ βροντᾶ τσ᾽ ἀστράφτει.
729 Ὅ,τ᾽ ἔχου μέσα στὴ γκαρδιά, κανεὶς δὲν τὸ γνουρίζει,
μόν᾽ ὁ Μεγαλοδύναμος ποὺ βρέχει τσαὶ χιονίζει.
730 Ὅ,τ᾽ ἔχου μέσα στὴ γκαρδιά, κανεὶς δὲν τὸ κατέχει,
μόν᾽ ὁ Μεγαλοδύναμος ὁποὺ βροντᾶ τσαὶ βρέχει.
731 Ὅ,τ᾽ ἔχου μέσα στὴ γκαρδιά, κανένας δὲν τὸ ξέρει,
μόν᾽ ὁ Μεγαλοδύναμος τσαὶ τῆς αὐγῆς τ᾽ ἀστέρι.
732 Παρηγοροῦ τη τὴ γκαρδιά, μὰ δὲ μπαρηγοριέται,
τῆς λέου χίλια ψόματα, μὰ τσείνη δὲ μπλανιέται.
733 Πᾶρ᾽ τὸ μαχαίρι, δός μου μιὰ
στὴ πληγωμένη μου καρδιά.
734 Πᾶψε, καρδιά, μὴν ἀγαπᾶς, δὲν ἀγαποῦνε τώρα,
τώρ᾽ ἀγαποῦνε ψεύτικα, γιὰ νὰ περνᾶ ἡ γιῶρα.
735 Πληγὴ βαθειὰ μὲς στὴ γκαρδιὰ μὲ βασανίζει μαύρη.
᾽Ανάσα τσαὶ ξεκούρασι ἡ νιότη μου ποῦ νά βρει;
736 Ποιά μέρα ἐγεννήθηκα, μέρα δυστυχισμένη,
τσαὶ ἔχου πάντα τὴ γκαρδιὰ φαρμάτσι ποτισμένη;
737 Ποῦναι τὸ ἔχει τσ᾽ ἡ χαρά, ποῦν᾽ οἱ δροσὲς ὁπού ᾽χα;
Τωρά ᾽χου μαύρη τὴ γκαρδιὰ τσαὶ λερωμένα ροῦχα.
738 Πῶς τρέμει τ᾽ ἀπιδόφυλλο στῆς ἀπιδιᾶς τὸ γκλῶνο,
τρέμεται τσ᾽ ἡ καρδούλα μου, ὅντες σὲ δοῦ στὸ δρόμο.
739 Σὰν ἄθι τῆς πορτοκαλιᾶς ἔτον ἡ καρδιά μου πρῶτα.
τώρα μοῦ τήνε μάρανες τσαὶ ὄγοιον θέλεις ρώτα.
740 Σὰ βάτου ρίζα ρίζωτσε ὁ ἔρως στὴ γκαρδιά μου
τσαὶ περιπλέχτη σὰν τσεσσές, μοῦ τρώει τὰ σωθικά μου.
741 Σὰν τὰ δικά μου βάσανα καρδιὰ δὲν ἔχει ἄλλη,
νὰ βλέπει οὒλα σκοτεινά, γιὰ οὒλα ν᾽ ἀμφιβάλλει.
742 Σιγὰ - σιγὰ μαραίνομαι, σιγὰ - σιγὰ θὰ σβήσου,
γιατὶ μοῦ πέραν τὴ γκαρδιὰ τσαὶ δὲν τὴ δίνουν πίσου.
743 Συγνεφιασμένε μ᾽ οὐρανέ, πῶς μοιάζεις τὴ γκαρδιά μου!
Κάνε τὰ σύννεφα νερό, νὰ σβήσεις τὴ φωτιά μου.
744 Τάχατες ἀπὸ σίδερο πλασμένη εἶν᾽ ἡ καρδιά σου,
γιὰ τοῦτο ἔναι τόσο δά μεγάλ᾽ ἡ ἀπονιά σου;
745 Τί νὰ τὴ γκάνου μιὰ καρδιά; Ἔθελα νᾶχα τσ᾽ ἄλλη,
νὰ σ᾽ ἀγαποῦ τσαὶ μὲ τὶς δυὸ τσαὶ λίγο νᾶναι πάλι.

746 Τὸ γιαῖμα μου φυρήρισε, τὸ τέλος μου κοντεύει
τσ᾽ ἡ ἄσπλαχνή σου ἡ καρδιὰ ἀκόμα δὲ μπιστεύει.
747 Τῆς καρδούλας μου τὰ πάθη
Χριστιανὲς νὰ μὴν τὰ πάθει.
748 Τὸ ἄχ! τὸ λένε μιὰ φορά. Ἐγὼ τὸ δευτερώνω,
γιατ᾽ ἔχου μέσα στὴ γκαρδιὰ ἕνα περίσσιο πόνο.
749 Τὸ μπόνο ποὖχου στὴ γκαρδιά, κανένας δὲν τὲ ξέρει,
μόνου ἡ νύχτα τσ᾽ ἡ ἐρμιὰ τσαὶ τῆς αὐγῆς τ᾽ ἀστέρι.
750 Τραγούδησε, καρδούλα μου, κομμάτι ν᾽ ἀνασάνεις,
γιατ᾽ ἔχεις κάμποσο τσαιρὸ π᾽ οὖλο μαράζι βάνεις.
751 Τσαὶ τὰ τρα᾽ούδια λόγια ᾽ναι, καρδιὲς παρηγοροῦνε,
σὰν τοὺς ψυχὲς ποὺ καρτεροῦν παράδεισος νὰ δοῦνε.
752 Τρέμει τὸ ψάρζι στὸ ψαρᾶ, τ᾽ ἀρνὶ στὸ ματσελλάρζη,
τρέμει τσαὶ μὲ ἡ καρδούλα μου ἄλλες νὰ μὴ σὲ πάρζει.
753 Χτὲς τὴ γκαρδιά μ᾽ ἀρώτησα, ἂν ἀγαπᾶ κανένα
τσαὶ μοὖπε πὼς πονᾶ βαθιὰ τσαὶ πὼς χτυπᾶ γιὰ σένα.
754 Ψαρᾶς θὰ γίνου στὴ στερζὰ μ᾽ ἀτζίστρζια δολωμένα,
γιὰ νὰ ψαρέψου μιὰ γκαρδιὰ ποὺ δὲ μπονεῖ γιὰ μένα.
755 Ψόματα λὲς ποὺ μ᾽ ἀγαπᾶς, τ᾽ ἀχείλι σ᾽ μόν᾽ τὸ λέει
τσαὶ κάνεις τὴ γκαρδούλα μου τσαὶ μέρα νύχτα κλαίει.
756 Ὡς τρέμει τὸ τρατόψαρο, ὅντες τὸ πιάν᾽ ἡ τράτα,
τρέμει τσαὶ μὲ ἡ καρδούλα μου, ὅντες σὲ δοῦ στὴ στράτα.
757 Ὄωχου, καμένη μου καρδιά, βάλε τὴ δύναμί σου,
οὖλοι τοῦ κόσμου οἱ καϋμοὶ ἐγίνανε διτσοί σου.

6) Κατάρες.

758 Ἀγάπη τσαὶ πολὺ σεβντᾶ ὁπού ᾽χαμε τὰ δυό μας
τσ᾽ ὅγοιος μᾶς ἐξεχώριτσε, νὰ λάβει τὸ γκαϋμό μας.
759 Τὸ σεβντᾶ μου στὸν τελάλη
τσ᾽ ἂς τὲν ἀγοράσουν τσ᾽ ἄλλοι.
760 Ἀστροπελέτσι τσαὶ φωτιὰ νὰ πέσει τσαὶ νὰ κάψει
ὅγοιονα δεῖ τὰ μάτια σου τσαὶ δὲν ἀνεστενάξει.
761 Ἀνάθεμα τσ᾽ ἀνάθεμα
τὴν ὥρα ποὺ σὲ μάθαινα.
762 Ἀνάθεμα ποὺ δὲν ἰδεῖ τσαὶ περπατεῖ τσαὶ λέει,
τσαὶ κάνει τὴν ἀγάπη μου τσαὶ κάθεται τσαὶ κλαίει.
763 Ἀνάθεμά σε, ἔρωτα, μὲ τὸ κακὸ ποὺ κάνεις,
πόσους κακοὺς συλλοϊσμοὺς στὸ νὸ τ᾽ ἀθρώπου βάνεις.
764 Ἀνάθεμά σε, θάλασσα, ἐσὺ θὰ μὲ τελέψεις
τσαὶ τὰ σγουρά μου τὰ μαλλιὰ μὲς στὸ γκομμὸ θὰ μπλέξεις.
765 Ἀνάθεμα στὸν ἔρωτα τσαὶ ποὺ τὲ μπιάνει φίλο,
κανεὶς μὴν τὲ μπιστεύεται τὸν ἄνομο τὸ στσύλο!
766 Ἀνάθεμά τα ὅλα σου,
ζάχαρι εἶναι τὰ λόγια σου.
Ἦ: πῶς μὲ πλανοῦν τὰ λόγια σου!

767 'Ανάθεμα τὴν τύχη μου, ποὺ μ' ἔφερε μπροστά σου
τσαὶ σκλάβο μὲ παράδωτσε στὰ χέρια τὰ δικά σου.
768 'Ανάθεμά τη τὴ στιγμή, ἀνάθεμα τὴν ὥρα,
ποὺ σ' ἔδα τσαὶ σ' ἀγάπησα, τσ' ἔντα θὰ γίνου τώρα!
769 'Ανάθεμά τη τὴ στιγμὴ ποὺ μοὔκανες τὸ γνέμα
τσ' ἔπερες ἀπὸ πάνου μου ψυχή, ζωὴ τσαὶ πνέμα.
770 'Ανάθεμά τη τὴ στιγμή, τὴν ὥρα, τὸ μενοῦτο,
ποὺ σ' ἔδα τσαὶ σ' ἀγάπησα ἐδῶ στὸ γκόσμο τοῦτο.
771 'Ανάθεμά σε, ἀνάθεμά σε,
π' ἐμὲ τὴ δόλια δὲ συλλογᾶσαι.
772 'Ανάθεμα τὸν ἔρωτα, οὔλος σὲ μένα στάθη,
γιὰ μιὰν ἀγάπη ποὔκανα, πάει ἡ ζωή μ', ἐχάθη.
773 'Ανάθεμα τὸν ἔρωτα στὸν ἄθρωπο σὰ μπαίνει,
χωρὶς θέρμη θερμαίνεται, χωρὶς τρεμούλα τρέμει.
774 'Ανάθεμα τὴν ἀπονιά,
ὁπού 'χει ἡ δόλια σου καρδιά.
775 'Ανάθεμά τεν ποὺ θὰ πεῖ, ἔναι γλυτσὰ ἡ γιἀγάπη·
ἐγὼ τὴν ἐδοτσίμασα τσ' ἔναι πικρὴ φαρμάτσι.
776 'Ανάθεμα τὶς ὠμορφιές,
ὅπου τρελλαίνουν νιοὺς τσαὶ νιές.
777 "Αν ἴσως τσαὶ μ' ἀπαρνηστῆς, λουλούδι μου δροσᾶτο,
ἐτούτη ἡ γῆς ὅπου πατᾶς, νὰ σὲ τραβήξει κάτω.
778 'Ετσείνης ποὺ δὲ μ' ἀγαπᾶ, δός της, Χριστέ μου, δός της
χίλιες πληγὲς ἀγιάτρευτες τσαὶ γὼ νᾶμαι γιατρός της.
"Η: μιὰ σαϊτιὰ μὲς στὴ γκαρδιὰ τσαὶ γὼ νᾶμαι γιατρός της.
779 Θέλου νὰ λάβεις τὸ χτιτσό, μὰ ὄχι νὰ πεθάνεις,
γιὰ νὰ περνοῦ κάθε πρωΐ, νὰ σ' ἀρωτοῦ τί κάνεις;
780 Μ' ἀρνήστητσες, ποὺ ν' ἀρνηστῆς 'κλησὲς τσαὶ μοναστήρια,
νὰ κλείσει τὸ σπιτάτσι σου πόρτες τσαὶ παρεθύρια.
781 Μ' ἀρνήστητσες, ποὺ ν' ἀρνηστῆς τὴ μάννα ποὺ σ' ἐγέννα,
τὸ γάλα ποὺ σὲ βύζαξε, νὰ τὸ ξεράσεις αἷμα.
782 Μ' ἀρνήστητσες, ποὺ ν' ἀρνηστῆς τῆς μάννας σου τὸ γάλα
τσαὶ νὰ σὲ φέρει ἡ τύχη σου σὲ βάσανα μεγάλα.
783 Μ' ἀρνήστητσες, ποὺ ν' ἀρνηστῆς τὸ φῶς τῶνε ματιῶ σου,
νὰ λαχταρᾶς γιὰ νὰ μὲ δεῖς τσαὶ γὼ νᾶμαι ὀμπρός σου.
784 Μοὔπανε πὼς παντρεύεσαι. Μὲ γειά σου, μὲ χαρά σου.
Οὔλοι νὰ φᾶν στὸ γάμο σου τσαὶ γὼ τὰ κόλλυβά σου.
785 'Οπού 'τονε ὁ αἴτιος γιὰ νὰ σ' ἀρρεβωνιάσει,
τὶς κλιέρες του νὰ μὴ χαρῆ τσαὶ οὔλους νὰ τὶς θάψει.
786 Μοὔπανε πὼς παντρεύεσαι τσαὶ τώρα τί νὰ κάνου;
Τὰ χέρια μου σταυρόδεσα τσαὶ τὴ ψυχή μου πιάνου.
787 'Οπού 'τανε ὁ αἴτιος, δός του, Χριστέ μου, δός του,
μιὰ σαϊτιὰ μὲς στὴ γκαρδιὰ τσαὶ γὼ νᾶμαι γιατρός του.
788 'Οπού 'τανε ὁ αἴτιος, κόρη, νὰ σὲ παντρέψει,
τὴ μπίστι του ν' ἀπαρνηστῆ τσαὶ Τοῦρκος νὰ πιστέψει.
789 'Οπού 'τανε ὁ αἴτιος, νὰ τένε δοῦ νὰ βάλει
τοῦ καλογέρου φορεσά, ποτὲς νὰ μὴν τὴ βγάλει.

790 "Οσο ἡ καρδιά μου ἔκλαψε τσαὶ πόνεσε γιὰ σένα,
τέτοια φωτιὰ στ' ἀστήθι σου νὰ τσαίει οὖλο ἕνα.
791 Οὖλα τοῦ κόσμου τὰ θεριὰ ὀχτροί σου νὰ γινοῦνε,
ἂ μ' ἀρνηστῆς, πουλάτσι μου, τὸ αἷμα σου νὰ πιοῦνε.
792 Παντρεύγουν τὴν ἀγάπη μου τσαὶ μὲ παρηγοροῦνε.
"Οση παρηγοριά 'χω γώ, τόσο καλὸ νὰ δοῦνε.
793 Παρηγοριὰ τὄχα τσ' αὐτὸ τὸ συχνοπέρασμά σου.
Τώρα μοῦ τό 'κοψες τσ' αὐτό, ποὺ νὰ κοπῇ ἡ καρδιά σου.
794 Περιβολάτσι μου ἀνοιχτό, γεμᾶτο ἀθοὺς τσαὶ ρόδα,
νὰ πλημμυρίσει ὁ ποταμός, νὰ σοῦ τὰ πάρει ὅλα.
795 Ποιός ἔτανε προξενητής, νὰ πά νὰ σὲ παντρέψει,
χρόνια νὰ κάνει στὸ γιατρό, ἡ γλῶσσα του νὰ πέσει.
796 Σὲ τούτη δὰ τὴ γειτονιὰ ἀστροπελέτσι τσαὶ φωτιὰ
νὰ κάψει τὴ μΠαγώνα τσ' ἄλλους μερικοὺς ἀκόμα.
797 Στῆς Παναγιᾶς τὰ νιάμερα τὰ μαῦρα νὰ φορέσει,
ποὔπερε τὴν ἀγάπη μου, νὰ μὴν τήνε τσερδέσει!
798 Στῆς Παναγιᾶς τὰ νιάμερα νὰ τὲν ἰδοῦ νὰ βάλει
τοῦ καλογέρου φορεσά, ποτὲ νὰ μὴν τὴ βγάλει.
799 Σῦρε στὸ μυρζανάθεμα, ἀγκάθι π' ἀτζυλώνεις,
τσαὶ μὴ θαρρζεῖς πὼς σ' ἀγαποῦ, τσαὶ μὲ κοντοζυγώνεις.
800 Σῦρε στὸ μυρζανάθεμα, κατσῆς κλητάδας γέννα,
κατσῆς διαγωγῆς παιδί, πουτάνας μάννας θρέμμα.
801 Σῦρε στὸ μυρζανάθεμα, λεῖπε ἀπὸ τὰ μένα,
κατσῆς διαγωγῆς παιδί, κακοῦ δαιμόνου γέννα.
802 Σῦρε στὸ μυρζανάθεμα μαζὺ μὲ τὸν ὀχτρό σου,
τσαὶ γὼ μποροῦ τσαὶ δύνομαι τὸν ἀποχωρισμό σου.
803 Σὰν ἠμπορεῖς τσαὶ δύνεσαι τὸν ἀποχωρισμό μου,
γιατ' εἶν' χλωμὸ τ' ἀχείλι σου ὡσὰν τσαὶ τὸ δικό μου;
804 Σὰν εἶν' τ' ἀχείλι μου χλωμό, ἡ γιόψι μου πῶς νᾶναι;
Σὰ δὲ μποροῦ, χαδούλη μου, πῶς νὰ σοῦ ποῦ καλά 'μαι;
805 Νὰ σὲ χαροῦ, τ' ἀχείλι μου ἔχει το τσαὶ χλωμώνει,
μ' ἀλήθεια τσ' ἀπὸ λό'ου σου ἀρχή, βουλὴ δὲ δόνει.
806 Τ' ἀναστεναγματάκια μου χαλάλι δὲ σ' τὰ κάνου,
θέλω νὰ σὲ παιδεύουνε στὸ γκόσμο τὸν ἀπάνου.
807 Τὸ δέντρι ποὺ καμάρωνα καθερμενὴ τσαὶ σκόλη,
τώρ' ἄπλωτσε τοὺς κλώνους του μὲς σ' ἄλλο περιβόλι.
808 Τὸ δέντρι ποὺ καμάρωνα, νὰ μαραθῇ, νὰ πέσει,
μήτε καρπὸ νὰ δέσει πλιά, μήτ' ἄθι νὰ τσερδέσει.
809 Τοῦ μπαρμπουνιοῦ τὸ κόκκαλο νὰ κάτσει στὸ λαιμό σου,
ὅπου δὲ μοὔδωτσες φιλὶ ἀπὸ τὸ μά'ουλό σου.
810 Φίδι μὲ δέκα κεφαλές, μὲ δεκαπέντε μπόγια
νὰ φάει, φῶς μου, τὴ γλῶσσα του, ποὺ σοὺ μηνᾶ τὰ λόγια.
811 'Ως τρέχει τὸ κουρφὸ νερὸ στὴ γῆς τσαὶ δὲ γροιτσέται,
νὰ τρέξει τσαὶ τὸ γιαῖμα του, ὅπ' ἀγαπᾶ τσ' ἀρνιέται.

7) Σὲ Παναγιά, Χριστό, Ἁγίους.

812 Ἅγι' Ἀποστόλοι Κροτσανοί,
βοηθᾶτε με τὴν ὀρφανή.
813 Ἅγιε μου Παντελέμονα, ποῦσαι μὲς στὸ λιβάδι,
φύλαγε τὴν ἀγάπη μου, ἄλλες νὰ μὴν τὴ μπάρζει.
814 Ἁγιὰ Παραστσευούλα μου, ποῦσαι κοντὰ στὴ Δέση,
δῶσε μου τὴν ἀγάπη μου, γιατ' ἄλλες δὲ μ' ἀρέσει.
815 Βρέξε, Χριστέ μου, διάργυρο, νὰ πιοῦν, νὰ βουβαθοῦνε
οἱ γλῶσσες τσαὶ τὰ στόματα, ποὺ μᾶς καταλαλοῦνε.
816 Γενοῦ, Χριστέ μ', ἐσὺ κριτὴς σὲ τσείνη ποὺ μὲ κρίνει.
Μοὔπερε οὖλε μου τὸ νὸ τσαὶ πλιὰ δὲ μοῦ τὲ δίνει.
817 Ἔχει ὁ Θεὸς γιὰ τ' ἀρφανὰ τσαὶ γιὰ τ' ἀπολπισμένα
τσαὶ γὼ ποὺ ἀπολπίζομαι ἔχει ὁ Θεὸς γιὰ μένα.
818 Θεὲ μεγαλοδύναμε, θέλου νὰ σ' ἀρωτήσου,
τὰ νιᾶτα ποὺ μοῦ ἔδωσες, γιατί τὰ πέρες πίσου;
819 Δὲ σοῦ πέρατσ' ἀπ' τὸ νοῦ
πὼς θὰ τὰ δώσω τσ' ἀλλουνοῦ;
820 Θεέ μου, σὲ παρεκαλοῦ, δός μου τὰ νιᾶτα πίσου,
δυὸ χρόνια ἀκόμα νὰ χαροῦ τσ' ἀπέ ἂς ξεψυχήσου.
821 Μηδὲ Χριστὸ πλιὰ προστσυνοῦ, μηδ' ἅγιους δοξάζου,
γιατὶ δὲ μὲ σπλαχνίζονται, ὅντες ἀναστενάζου.
822 Ξ'μέρωσε, Παναΐτσα μου, μιὰ μέρα τσαὶ γιὰ μένα,
τὰ μάτια μου νἆναι στεγνὰ τσαὶ ὄχι δακρυσμένα.
823 Ὁ κόσμος μ' ἀπολπίζουνε, μὴ μ' ἀπολπίζεις, Θέ μου,
τσαὶ μὴ μ' ἀφήσεις νὰ χαθοῦ, Μεγαλοδύναμέ μου.
824 Παναγιά μου Θεοτόκο,
φέρ' τε μου ἀπά στὸν τόπο.
825 Παναγιά μου, Παναγιά μου,
βγάλ' τὰ πάθη ἀπ' τὴ γκαρδιά μου.
826 Παναγιά μου, πόσα, πόσα
βάσανα ποὺ μὲ πλακῶσα!
827 Παναγιά μ' ἀπ' τὰ Λιβάδια,
δός μου μιὰ νὰ κάνει χάδια.
828 Σὰ βράχος στὴν ἀκρογιαλιά, ποὺ τὲ βαρεῖ τὸ τσοῦμα,
δέρνουν τσαὶ μὲ τὰ βάσανα. Χριστέ, δὲν εἶναι κρῖμα;
829 Στ' Ἄη Γεώργη τὸ παΐ
ἡ Λιώνα μὲ τὸν Τσελεπῆ.
830 Τ' Ἅγι' Ἁρμολάου τὸ νησὶ τσαὶ τῶ δυονῶν ἁγιοῦνε
νὰ φ'λά'ουν τὴν ἀγάπη μου τσαὶ νὰ τὴ βοηθοῦνε.
831 Ἅγι' Ἁρμόλαε, τσαὶ κάμε
πρύμο τὸν τσαιρὸ νὰ πᾶμε.
832 Τάξε, μοῦ λένε, τάξε τσερὶ στὴ μΠαναγιά,
διαμάντια τσαὶ περλάντια, γιὰ νὰ (γ)ενεῖς καλά.
833 Τὴν ἔταξα τὴ μΠαναγιά, φῶς μου, νὰ σὲ γιατρέψει
τσ' ὅπου πονεῖς, τὸ μπόνο σου νὰ σοῦ τὲ θαραπέψει.

834 Τὴ μΠαναγιὰ περικαλοῦ τσαὶ τὴν Ἁγιὰ Τριάδα,
νὰ ᾽ρθοῦνε τὰ παιδάτσα μου τούτη τὴν ἑβδομάδα.
835 Τὴ μΠαναγιὰ περικαλοῦ, μετάνοιες κάνου μπρός της,
μὴν τύχει τῆς ἀγάπης μου τσ᾽ ἀλλάξει ὁ λοϊσμός της.
836 Τὴ μΠαναγιὰ περζικαλοῦ, μετάνοιες κάνου μπρός της,
γιὰ μιὰν ἀγάπη ποὔκανα, νὰ μὴν ἀλλάξει ὁ νός της.
837 Τὴ μΠαναγιὰ περζικαλοῦ, τοὺς δώδεκ᾽ Ἀποστόλοι,
νὰ κόβει τοὺς ἡμέρες μου τσαὶ νὰ σοῦ δόνει χρόνοι.
838 Χριστέ, γιατί μοῦ ἔδωσες τέτοια ζωὴ ἀθλία,
νἄχου καϋμοὺς σὰν τὰ βουνά, ὀχτροὺς σὰν τὰ θερία;
839 Χριστέ, τσαὶ βρέξε κάστανα τσαὶ χιόνισε καρύδια,
νὰ πεταχτοῦν οἱ γιῶμορφες ἀπὸ τὰ παρεθύρια.
840 Χριστέ μου, δῶσε μου φτερὰ στὰ πόδια τσαὶ στὶς πλάτες,
νὰ πορπατοῦ, νὰ τσυνηγοῦ ξαθὲς τσαὶ μαυρομάτες.
841 Χριστέ, τσαὶ νᾶταν βολετό, νά ᾽λεπα στ᾽ ὄνειρό μου,
σὰν τί καϋμοὺς τσαὶ βάσανα γράφει τὸ ρζιζικό μου.
842 Χριστὲ τσαὶ Παναγιά μου τσ᾽ Ἄη μου Γεώργη μου,
φώτισε τὸ πουλί μου, νὰ ᾽ρθεῖ στὴ γνώμη μου.
843 Χριστὲ τσαὶ Παναγία μου τσαὶ Πρόδρομ᾽ Ἄη Γιάννη,
τὸ μπόνο ποὔχου στὴ γκαρδιά, βοθᾶτε μου νὰ γιάνει.
844 Χριστέ, τσαὶ ρῖξε μιὰ βροχὴ ψιλὴ σὰν τὸ σουσάμι,
νὰ βρέξει τσείνη ποὺ φορεῖ τὸ πράσινο φουστάνι.
845 Χριστέ, μὴ δώσεις τοῦ φτωχοῦ σπίτι μὲ παραθύρι
τσαὶ πάπλωμα νὰ στσεπαστῆ, τσαὶ πάρει το τσαὶ φύ᾽ει.
846 Χριστέ μου, τσαὶ νὰ πέθαινα τσαὶ νὰ γυρίσου πίσου,
νὰ δοῦ, ποιοί θὰ μὲ κλάψουνε, ποιοί θὰ λιγοθυμήσου.
847 Χριστέ μου, ἂς ἀπέθαινα τσ᾽ ὁ Χάρος νὰ τσοιμᾶται,
ν᾽ ἀναστενόμουν τὸ πρωῖ, νὰ δοῦ, ποιός μὲ θυμᾶται.
848 Χριστέ μου, δός μου δύναμι νὰ σβήσου τὴ φωτιά μου,
νὰ δοῦνε, νὰ πιστέψουνε τὸ μπόνο τῆς καρδιᾶς μου.
849 Χριστέ μου, κάμε ἔλεος στὰ ἐδικά μου πάθη
τσαὶ στὶς πληγὲς ποὺ μ᾽ ἄνοιξαν στοῦ στήθους μου τὰ βάθη.
850 Χριστέ, ποὺ μοὔδωτσες κορμὶ τσαὶ τὸ ζηλεύουν ὅλοι,
γιᾶντα τὸ δέρνουν οἱ καϋμοί, τὰ βάσανα τσ᾽ οἱ πόνοι;
851 Ὦ Βγατζελίστρα Παναγιά, νὰ μοῦ τὸ συμπαθήσεις
τσ᾽ ὅ,τι εἴδανε τὰ μάτια σου, νὰ μὴν τὸ μαρτυρήσεις.
852 Ὦ Καταπολιανίτσα μου, σὰν ἔρθει νὰ ρωτήσει,
πές της ὅτι τὴν ἀγαποῦ, νὰ μὴ μ᾽ ἀλησμονήσει.
853 Ὦ Καταπολιανίτσα μου, στὸ βῆμα σ᾽ ἀπὸ πίσου
μιὰ λεμονίτσα φύτεψα τσ᾽ ἔρθα νὰ τὴ μποτίσου.
854 Ὦ Παναγιά μου Λυμπιανὴ τσ᾽ Ἁγιὰ Παραστσευή μου
τσ᾽ Ἄη μου Γεώργη ἀπ᾽ τὶς Φερές, φέρτε μου τὸ πουλί μου.
855 Ὦ Παναγιά μου Λυμπιανή, μικρό μου ᾽κλησιδάτσι,
ὁποὺ σὲ θεμελιώκανε πά σὲ ψηλὸ παγάτσι.
856 Ὦ Παναγιά μου Λυμπιανή, νὰ ᾽ρθοῦ νὰ σ᾽ ἀσβεστώσου,
νὰ πάρου τσεῖνε π᾽ ἀγαποῦ, τοῦ χρόνου νὰ σὲ ζώσου.

857 Ὦ Παναγιά μου Λυμπιανή, Χριστὲ τοῦ Μαυρουνᾶ μου,
νὰ πάρου τὴν ἀγάπη μου, νὰ γιατρευτῆ ἡ καρδιά μου.
858 Ὦ Παναγιά, τὰ πράματα στὸ γκόσμο πῶς περνοῦνε!
Ἄλλοι μερώνουν τὰ πουλιὰ τσ᾽ ἄλλοι τὰ τσυνηγοῦνε.
859 Ὦ Παναγιὰ τοῦ Τσελεπῆ, βοήθα μὴ μπεθάνου,
γιατὶ δὲν τὲν ἐχάρησα τὸ γκόσμο τὸν ἀπάνου.
860 Ὦ Παναγιὰ τοῦ Τσελεπῆ τσαὶ Παναγιὰ τοῦ Δούκα,
φύλαγε τὴν ἀγάπη μου τὴ μπρωτινὴν ὁποὖχα.
861 Ὦ Παναγιὰ τοῦ Τσελεπῆ μὲ τὰ πολλὰ καντήλια,
φέρε μου τὴν ἀγάπη μου, νὰ σοῦ τὰ κάμου χίλια.
862 Ὦ Παναγιὰ τοῦ Τσελεπῆ, δῶσε μου χαρτζηλίτσι,
γιατὶ δὲ μοὔμεινε παρᾶς ἀπὸ τὸ μπεκρηλίτσι.
863 Ὡς ἀγαπᾶ ἡ Παναγιὰ τὸ μιντζιβὶ λιβάνι,
ἔτσι τὲν ἀγαποῦ τσαὶ γὼ τῆς Ἀργυρῆς τὸ Γιάννη.
864 Ὦ Παναγιὰ Τσερὰ - Ψωμοῦ, οὖλα νὰ τὰ μερώσεις,
τσαὶ τὸν τσαινόργιε γείτονα μένα νὰ μοῦ τὲ δώσεις.

8) Συνοικίες καὶ Δρόμοι.

865 Ἀπὸ τὴν Ἀραβδόπετρα τσαιρό ᾽χου νὰ περάσου,
τῆς πρώτης μ᾽ ἀγαπητιτσᾶς δὲ μπόρ᾽ νὰ τῆς ξεχάσου.
866 Ἐδῶ τὸ λένε τῆς Σαροῦς τὸ μέγα μεϊντάνι,
ποὺ βγαίνουν οἱ γιἀρχόντισσες τσαὶ κάνουνε σιργιάνι!
867 Καταμεσῆς τῆς Ἐσαροῦς φωτιά ᾽ναι τσαὶ μὲ τσαίει,
μονάχος μου τὴν ἄναψα, κανένας δὲ μοῦ φταίει.
868 Μὲς στὸ καντούνι τῆς Σαροῦς θὰ χτίσου τὸν ὀντᾶ μου
τσ᾽ ἃ σὲ μαλλώσ᾽ ἡ μάννα σου, φύ᾽ε τσ᾽ ἔλα κοντά μου.
869 Μὲς στὸ καντούνι τῆς Σαροῦς κάθονται δυὸ κοπέλλες
τσαὶ πλέκουν τὰ μαλλάτσα τους μ᾽ ὁλόχρυσες κορδέλλες.
870 Σμπούνενα, σουσουμάνισσα τσαὶ κοτσινομα᾽ούλα
τσαὶ μὲς στὴν Ἀραβδόπετρα ἡ πρώτ᾽ ἀρχοντοπούλα.
871 Σοῦρτα τσαὶ φέρτα στῆς Σαροῦς τσαὶ στὴ μεγάλη στράτα,
κατέλυσα τὰ νιᾶτα μου γι᾽ αὐτὴ τὴ μαυρομάτα.
872 Χαρὰ στὸν ἔμορφε χορὸ στ᾽ς Σαροῦς τὸ μεϊντάνι,
τὲ γκάνουνε οἱ ἐκλεχτοὶ τσαὶ οἱ μεγαλουσιάνοι.

9) Ὕπνος.

873 Ἀφήνου σου καληνυχτιά, γιατ᾽ ὁ τσαιρὸς μὲ βιάζει,
γιατὶ εἶν᾽ ἡ νύχτα βροχερὴ τσαὶ μὲ χτυπᾶ τ᾽ ἀγιάζι.
874 Ἀφήνου σου καληνυχτιὰ τσ᾽ ἔβγα στὸ παρεθύρι
τσαὶ πές μου «ἄειντε στὸ καλὸ» μὲ τὸ γλυκό σ᾽ ἀχείλι.
875 Ἀφήνου σου καληνυχτιά, λαμπάδα μ᾽ ἰσωμένη,
πάου τσαὶ γὼ νὰ τσοιμηθοῦ μὲ τὴ γκαρδιὰ καμένη.
876 Ἀφήνου σου καληνυχτιά, μηλιά μου μὲ τὰ μῆλα,
μὲ τὰ χρυσὰ περίκλωνα, μὲ διαμαντένια φύλλα.
877 Ἀφήνου σου καληνυχτιά, μηλιά μου μὲ τοὺς κλώνους
τσαὶ πάου πλιὰ νὰ τσοιμηθοῦ μὲ βάσανα τσαὶ πόνους.

878 'Αφήνου σου καληνυχτιά, πέσε γλυκὰ τσοιμήσου
τσαὶ στ' ὄνειρό σου νὰ μὲ δεῖς σκλάβο τσαὶ δουλευτή σου.
879 'Αφήνου σου καληνυχτιά, τριαντάφυλλο τ' 'Απρίλη,
πάου τσαὶ γὼ νὰ τσοιμηθοῦ μὲ πικραμένο ἀχείλι.
880 Βραγιές, βραγιὲς βασιλικὸ θὰ στρώσου νὰ τσοιμᾶσαι,
νὰ κόβεις νὰ μυρίζεσαι τσαὶ μένα νὰ θυμᾶσαι.
881 Γιὰ ξύπνα, ἀγάπη μου γλυτσά, τσαὶ μὴ μπολυοτσοιμᾶσαι,
γιατὶ ὁ ὕπνος ὁ πολὺς μαραίνει τσαὶ χαλᾶ σε.
882 "Επερε τσαὶ ξημέρωτσε τσ' ἀκόμα δὲν τσοιμῶμαι,
μόν' τριγυρίζου στὰ στενὰ τσαὶ σένα συλλογῶμαι.
883 'Η νύχτα μὲ παρηγορᾶ, ποὺ πέτου τσαὶ τσοιμοῦμαι,
τσ' ἀλησμονοῦ τὰ πάθια μου τσαὶ δὲ σὲ συλλογοῦμαι.
884 Καλησπερίζου δυὸ ψυχές, μάννα τσαὶ θυγατέρα,
τὴ μάννα λένε πέρδικα, τὴ γκόρη περιστέρα.
885 Καλησπερίζου μιὰ ψυχή, μιὰ λεμονιὰ μὲ τ' ἄθι,
μιὰ νεραντζούλα φουντωτή, ποὺ μ' ἔβαλε στὰ πάθη.
886 Τσοιμοῦμαι τσ' ὀνειρεύουμαι πὼς μὲ φιλᾶς στὸ στόμα,
ξυπνοῦ τσαὶ νοιώθου μερωδιὰ στ' ἀχείλι μου ἀκόμα.
887 Μέσα στὴ μυρισμένη σου τσαὶ στὴ γλυτσά σου ἀγκάλη
νὰ πέσου, ν' ἀποτσοιμηθοῦ τσ' ἂς μὴ ξυπνήσου πάλι.
888 Ξημέρωτσε ἡ μαύρη αὐγὴ τσ' ἀκόμα δὲ μπλαγιάζου,
τὸ χέρι μου προστσέφαλο τσαὶ βαριανεστενάζου.
889 "Ελα κοντά, κοντούλα μου,
νὰ γιάνεις τὴ γκαρδούλα μου.
890 "Ελα κοντά μου πλάγιασε,
τὸ νό μου καταλάγασε.
891 Ξύπνα τσ' ὁ "Ερωτας περνᾶ ἀπὸ τὴ γειτονιά σου,
χρυσὴ κορδέλλα σοὔφερε, νὰ δέσεις τὰ μαλλιά σου.
892 Ξύπνα, λουλούδι ἀμύριστο, περήφανο βλαστάρι,
μὲ τὸ μαχαίρι θὰ σταθοῦ, ἄλλες νὰ μὴ σὲ πάρει.
893 Ξύπνα, ποὺ δὲν ἐχόρτασες τὸν ὕπνο νὰ τσοιμᾶσαι
τσαὶ μένανε τὸ δυστυχῆ καθόλου δὲ θυμᾶσαι.
894 Σ' ἀφήνου τὴ γκαληνυχτιά, Πολίτικο ζαφείρι,
δὲν τρα'ουδοῦ γιὰ λόγου μου, γιὰ φίλου μου χατήρι.
895 Τὴ γκαλησπέρα σοὔφερα, δός μου τὴ γκαληνύχτα,
ἐγὼ δουλειὰ δὲν ἔχα δῶ, μόνο γιὰ σένα ἦρθα.
896 "Υπνος δὲν εἶναι πιὰ γιὰ μέ, τὰ μάτια μου δὲ γκλοῦνε,
μὲ τριγυρίζουν βάσανα, καϋμοὶ μὲ τυραγνοῦνε.

10) Φωτιὰ τῆς ἀγάπης.

897 'Αδύνατό 'ναι ἡ φωτιὰ ποὺ μ' ἄναψες νὰ σβήσει
τσ' ὁ νός μου τὴν ἀγάπη σου νὰ τήνε παρατήσει.
898 'Αλλοίμονο ὁ δυστυχής, ὅπου τσ' ἂν ἀγαπήσου,
μοῦ φαίνεται φωτιὰ βαστοῦ τὸ γκόσμο νὰ φλοΐσου.
899 Μὲ τ' ἄχ! τσαὶ μὲ τ' ἀλλοίμονο
πέρατσ' ἡ μέρα σήμερο.

900 Αὐτὴ ἡ φωτιὰ ποὺ μ᾽ ἄναψες, τάχατες εἶν᾽ νὰ σϐήσει,
γιᾶ θὰ μὲ κάμει νὰ περνοῦ τυραγνισμένη ζήση;
901 ᾽Αφῆστε με νὰ τσαίγομαι, σὰν τὸ τσερὶ νὰ λειώσου,
στὸ Χάρο τὴ γκαρδούλα μου καμένη νὰ τὴ δώσου.
902 Βαθιὰ - βαθιὰ στ᾽ ἀστήθι μου φωτιά ᾽ναι τσαὶ μὲ τσαίει,
μονάχος μου τὴν ἄναψα, κανένας δὲ μοῦ φταίει.
903 Βάσανα τσ᾽ ἀναστεναγμοί,
γιατί μοῦ τσαῖτε τὸ κορμί;
904 Βουνά, λαγκάδια τσαὶ κλαδιά, ἀνοῖξτε νὰ περάσου,
νὰ μὴν ἀνάψετε φωτιά, ὄντες ἀναστενάξου.
905 Βρεμέν᾽ ἀπὸ τὰ δάκρυα ἕν᾽ οὖλο τὸ κορμί μου,
μὰ μέσα λαύρα τσαὶ φωτιὰ τσαίει γιὰ σέ, πουλί μου.
᾽Η: μὰ μέσα λαύρα τσαὶ φωτιὰ μοῦ τσαίει τὴ ψυχή μου.
906 Βρεμένες ἀπὸ δάκρυα ἔμαι, μὰ δὲ μὲ νοιάζει,
μόνο μὲ τσαίει ὁ καμὸς στ᾽ ἀστήθια μου ποὺ βράζει.
907 Βρύσες, λαγκάδια τσαὶ βουνά, θρηνήσετε γιὰ μένα,
ποὺ μ᾽ ἄφητσεν ὁ ἔρωτας τὰ σπλάχνα μου καμένα.
908 Γυρίζου δῶ, γυρίζου τσεῖ, ἴσως τσαὶ σ᾽ ἀπαντήσου,
τὸ μπόνο μου γιὰ νὰ σοῦ πῶ, τὴ φλόγα μου νὰ σϐήσου.
909 Μέσα σὲ πύρινη φωτιὰ τσαίγεται τὸ κορμί μου,
γιὰ τὴ χρυσὴν ἀγάπη μου θὰ χάσου τὴ ζωή μου.
910 Μέσα στὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς ἔχου φωτιὰ μεγάλη,
ρῖξτε νερὸ τσαὶ σϐῆστε τη, νὰ μὴ γκαοῦνε τσ᾽ ἄλλοι.
911 Μὲς στὴ γκαρδιά μου πόρωσε ἕν᾽ ἄσϐεστο καμίνι
τσ᾽ ὅλη νὰ πέσ᾽ ἡ θάλασσα ἀπάνου, δὲν τὸ σϐήνει.
912 Μαραίνομαι σιγὰ - σιγά,
σὰν τὸ τσερὶ στὴν ἐκκλησά.
913 Μὲ τοῦ σεϐντᾶ τὰ κάρϐουνα ὅγοιος καῆ, δὲ σϐήνει,
τσαὶ στὸ γιατρὸ νὰ γιατρευτῆ, πάλι ὁ γερᾶς θὰ μείνει.
914 Μονάχος μ᾽ ἄναψα φωτιὰ τσ᾽ ἄναψα τσαὶ τὰ ξύλα
τσ᾽ ἔκαψα τῆς καρδούλας μου τὰ τρυφερὰ τὰ φύλλα.
915 Μοῦ ἄναψε ἡ γιὰγάπη σου μία φωτιὰ μεγάλη
τσαὶ ἡ μεγάλη φλόγα της στὸν Ἄδη θὰ μὲ βάλει.
916 Μπιστεύτηκα σὰν τὸ μωρό, ὅπου δὲν ἔχει γνῶσι,
τσ᾽ ἔπεσα ἀπάνου στὴ φωτιά. Τώρα ποιός θὰ μὲ σώσει;
917 Πά στὴ φωτιὰν ἄλλη φωτιά, στὴ μπίκραν ἄλλη πίκρα
τσ᾽ ἀπάνου στὴ μπαλιὰ πληγὴ ἄλλη πληγὴν εὗρῆκα.
918 Πά στὴ φωτιὰν ἄλλη φωτιὰ τσαὶ πά στὴ λαύρα λαύρα,
γιὰ τοῦτο τὸ κορμάτσι μου θὰ τὸ φορέσου μαῦρα.
919 Ὅγοιος φοϐᾶται τὴ φωτιά, νὰ μὴν ἐρθεῖ κοντά μου,
γιὰ νὰ μὴν τένε κάψουνε τ᾽ ἀναστενάγματά μου.
920 Ὁ ἔρωτάς σου μοὔϐαλε μιὰ φλόγα στὴ γκαρδιά μου
τσαὶ μὲ φλοΐζει ἀλύπητα, μοῦ τσαίει τὰ σωθικά μου.
921 Ὁ νός μου γίνητσε νερό, τὰ μάτια γίναν βρύσι.
Τέτοια φωτιὰ ποὺ μ᾽ ἄναψες, ποιός θὰ μοῦ τήνε σϐήσει;
922 Οὖλοι οἱ ποταμοὶ τῆς γῆς, οὖλοι τσ᾽ ἂν πλημμυρίσουν,
τὴ φλόγα ποὔχου στὴ γκαρδιὰ δὲ θὰ μοῦ τήνε σϐήσουν.

923 Πά ν' ἀποφύγου τὴ φωτιὰ τσ' ἡ φλόγα της μὲ τσαίει.
Τίνος νὰ παραπονευτοῦ, ποὺ ἡ τύχη μου τὰ φταίει;
924 Πάνου σὲ πύρινη φωτιὰ μὲ βάλανε νὰ μώσου,
τσ' ἂν ἔχου ἀγάπη στὴ γκαρδιά, νὰ τήνε φανερώσου.
925 Πά σὲ γιαγκίνι τσαίγομαι, σὲ μιὰ φωτιὰ μεγάλη.
Φέρτε νερὸ τσαὶ σϐῆστε τη, νὰ μὴ γκαοῦνε τσ' ἄλλοι.
926 Πές μου, γιατὶ μοῦ ἄναψες φωτιὰ μὲς στὴ γκαρδιά μου
τσαὶ μοὔκανες νὰ τρέχουνε πικρὰ τὰ δάκρυά μου;
927 Ρῖξε μου μιὰ γλυτσὰ ματιά, ἀγάπη μου, νὰ ζήσεις,
τὴ φλοϊσμένη μου καρδιὰ νὰ μοῦ τήνε δροσίσεις.
928 Ρῖξε μου μιὰ γλυτσὰ ματιά, γιὰ χάρι, γιὰ βοήθεια,
ἴσως τσαὶ σϐήσεις τὴ φωτιὰ ποὺ μ' ἄναψες στὰ στήθια.
929 Σὰν τὴ φωτιὰ ποὺ μ' ἄναψες, τέτοια φωτιὰ νὰ λάϐεις.
Σὰ σ' ἀπαντήσει ὁ ἔρωτας, τότε θὰ καταλάϐεις.
930 Σὰ σὲ θωροῦ φλοΐζομαι, σὰ δὲ σὲ λέπου τσαίου,
παντοῦ σὲ συλλοΐζουμαι τσαὶ οὔλη μέρα κλαίου.
931 Σ' ἔδα τσαὶ μ' ἔδες μιὰ στιγμὴ τσαὶ δὲ μποροῦ νὰ ζήσου,
στ' ἀστήθι μ' ἄναψες φωτιὰ τσαὶ πῶς θὰ τήνε σϐήσου.
932 Στὰ λόγια σου τὸ νοιώθου, τὸ λέπου στὴ ματιά,
ἀπ' τ' ἄσπλαχνό σ' ἀστήθι ἐσϐήστητσ' ἡ φωτιά.
933 Στὰ στήθια μ' ἔχου μιὰ φωτιὰ ποὺ τσαίει τὴ γκαρδιά μου,
Ἔρωτας μοῦ τὴν ἄναψε χωρὶς τὴν ἄδειά μου.
934 Τέσσερα μάτια γνέφονται, δυὸ στόματα μιλοῦνε
τσαὶ δυὸ καρδιὲς φλοΐζονται, μὰ δὲν τὸ μαρτυροῦνε.
935 Φῶς μου, φωτιὰ ποὺ μ' ἄναψες χωρὶς νὰ τὴ μπροσμένου,
ἐσὺ ποὺ μοῦ τὴν ἄναψες, πές μου, τί θ' ἀπογένου;
936 Ὧρες μὲ φέρνει ὁ λοϊσμὸς τσαὶ τῆς καρδιᾶς μ' ἡ λαύρα,
νὰ πάου κά στὸ μπογιατζῆ, νὰ βουτηχτοῦ στὰ μαῦρα.

11) Τοῦ Χάρου.

937 Ἂν ἔξερα, στὴ μαύρη γῆς θὰ βροῦ τὸ λυτρωμό μου,
γλήγορα θὰ τὲν ἔκανα τὸ Χάρο σύντροφό μου.
938 Ἄλλα λὲς τσ' ἄλλα μοῦ κάνεις,
μελετᾶς νὰ μ' ἀπεθάνεις.
939 Ἀφ' ὅτου σὲ ἀγάπησα, δὲν ἔχου συχασμό,
μόνου στὸ μαῦρο Χάρο θὲ νά βρου λυτρωμό.
940 Γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθοῦ, γιὰ βάλτε με νὰ κάτσου,
νὰ δοῦ τὸν ἥλιο ποὺ θὰ βγεῖ, τὸ γκόσμο ποὺ θὰ χάσου.
941 Δὲν ἔχου πλέον δύναμι τσ' οὔτε μιλιὰ στὸ στόμα,
τὸ ἄθλιό μου τὸ κορμὶ θέλει νὰ γίνει χῶμα.
942 Ποδάρζα μου, ξαπλώσετε, χέρζα μου, σταυρωθῆτε,
ματάτσα μου, καλύψετε, στὸν Ἄδη γιὰ νὰ μπεῖτε.
943 Ἔδωσα τὴ ψυχούλα μου στὸ Χάρον ἀμανάτι,
γιατὶ δὲν ὑποφέρνου πλιὰ πίκρες, καϋμοὺς τσαὶ πάθη.
944 Θὰ πά νὰ κάνου σύντροφο τοῦ τάφου μου τὸ χῶμα,
ἀφοῦ ἡ τύχη μου ζητᾶ νὰ μὲ παιδεύγει ἀκόμα.

945 Νἄξερα πὼς στὴ μαύρη γῆς θὰ βροῦ τὸ γιατρικό μου,
θὰ πή'αινα μονάχος μου νὰ βροῦ τὸ θάνατό μου.
946 Ὁ Ἔρωτας μοῦ μήνυτσε ἀντάμα μὲ τὸ Χάρο:
Τοῦτε τὸ μῆνα χάρησε, τὸν ἄλλε θὰ σὲ πάρω.
947 Ὅπου τσ' ἀ μπάου βάσανα, ὅπου σταθοῦ σκουτοῦρες,
λέπου τοῦ Χάρου νἄρχουνται οἱ κρυερὲς λιγοῦρες.
948 Ὁ τάφος μου ἔν' ἀνοιχτὸς τσαὶ πά νὰ κατοιτσήσου,
νὰ μείνου τσεῖ παντοτεινά, πίστα νὰ μὴ γυρίσου.
949 Πλησίασε τὸ τέλος μου τσ' ἔρθε τοῦ Χάρου ἡ γιῶρα,
ἔχα τσαὶ πρῶτα βάσανα, μὰ ὄχι σὰν τὰ τώρα.
950 Ποῦ εἶσαι, Χάρε, ποῦ εἶσαι, τί γίνης, γιατί φεύ'εις;
Ἔλα σὲ μένα γλήγορα τσαὶ ἄλλους μὴ γερεύεις.
951 Σὰν ἀποθάνου ἀπὸ βραδύς, ἡ γιαὐγὴ ἂς μὴ χαράξει,
σὰ μ' ἐνταφιάσουνε στὴ γῆς, ὁ κόσμος ἂς ρημάξει.
952 Σὰν ἀποθάνου, γιῆλιε μου, θέλου νὰ σκοτεινιάσεις
τσαὶ σού, φεγγάρι μου λαμπρό, τὴ λάψι σου νὰ χάσεις.
953 Σὰ γκλείσουνε τὰ μάτια μου τσαὶ στσεπαστοῦν μὲ χῶμα,
θὰ λείψουνε τὰ βάσανα, ποὺ τυραγνοῦν τὸ σῶμα.
954 Σὲ μαυρισμένο σπήλαιο, σ' ἀραχλιασμένη λάγκα
θὰ βάλου τὸ κορμάτσι μου, νὰ τὸ στσεπάσ' ἡ πλάκα.
955 Στὸν Ἄδη στεφανώνουμαι, μάρτυρας ἔν' ὁ Χάρος,
οἱ γιἀράχνες τὰ στολίδια μου τσ' ἡ μαύρη γῆς κουμπάρος.
956 Στὸ γκάτου κόσμο, μάτια μου, ποτὲς δὲ ξημερώνει,
γιατὶ δὲ γκράζει πετεινὲς τσαὶ δὲ λαλεῖ τ' ἀηδόνι.
957 Τὰ μάτια μου θολώσανε, ἐκάμαν μαύρη στσέπη,
ταχιὰ στὸν Ἄδη θὲ νὰ μποῦ, τσ' ἀκόμα δὲ μοῦ πρέπει,
958 Τάχα τσαὶ δὲ θὰ λυπηθῆς, τάχατες δὲ θὰ κλάψεις,
ὅταν τὸ δόλιο μου κορμὶ στὴ μαύρη γῆς τὸ θάψεις;
959 Τάχατες θὰ μὲ σπλαχνιστῆς, θὰ κλάψεις, θὰ δακρύσεις,
ὄντες νεκρὸ μ' ἀνασπαστῆς, νὰ μ' ἀποχαιρετήσεις;
960 Χάρε, ποὺ παίρνεις τὶς ψυχές, μὴ μπάρεις τὴ διτσή μου
τσ' ἄφες μ' ἀκόμα νὰ χαροῦ τὴν ἀγαπητιτσή μου.
961 Χάρε, τὸν Ἄδη ἄδειασε, γιατ' ἔρθα ν' ἀπεθάνου,
βαρέθηκα ἀγαπητιτσὲς ν' ἀφήνου τσαὶ νὰ πιάνου.
962 Χαρζῆτε, νὰ χαρζήσομε τσαὶ μιὰ φορά 'ν' τὰ νιᾶτα,
γιατὶ θὲ νἄρθει ἕνας τσαιρός, νὰ τὰ στσεπάσει ἡ πλάκα.
963 Χαρζῆτε, νὰ χαρζήσομε
τσ' ὁ Θιὸς τὸ ξέρζει, ἂ ζήσομε.
964 Χαρζῆτε, νέοι, τὸ ντουνιᾶ, γιατ' ὁ τσαιρὸς διαβαίνει,
τσαὶ ὄγοιος μπεῖ στὴ μαύρη γῆς, ὄξου ποτὲς δὲ βγαίνει.
965 Χαρζῆτε, νιοί, χαρζῆτε νιές, χαρζῆτε, παλληκάρζα,
τσαὶ γὼ τοῦ Χάρου τοῦ 'βαλα σίδερα στὰ ποδάρζα.
966 Ὡσὰν τὸ νεκρικὸ τσερὶ κατάντησα νὰ λειώσου.
Κατέβα, Χάρε, τὴ ψυχὴ νὰ σοῦ τὴ μπαραδώσου.

12) Χωρισμός.

967 Ἀκόμα ὥς τὰ σήμερα οἱ ναῦτες τὸ βαστοῦνε,
νὰ βαφτιστοῦνε τὰ νερά, στὸ πέλα᾽ος νὰ βγοῦνε.
968 Ἂν τσαὶ μακρζά σου βρίσκομαι, ὁ νός μ᾽ ἔναι σιμά σου,
ἀλήθεια ἀπ᾽ τ᾽ ἀχειλάτσι μου δὲ φεύγει τ᾽ ὄνομά σου.
969 Ἀφ᾽ ὄντες χωρζιστήκαμε, δὲν ἔδα τὴν ὑγειά μου,
σὰν τὸ τσυπαρζισσόμηλο ἐγίνητσ᾽ ἡ καρδιά μου.
970 Ἀφ᾽ ὄντας χωριστήκαμε, ἡ γιόψι μου μαράθη,
τὸ γέλιο ᾽πὸ τ᾽ ἀχείλι μου ἐσβήστητσε τσ᾽ ἐχάθη.
971 Ἀφ᾽ ὄντας χωριστήκαμε, ἡ γιόψι μου νεκρώθη,
τὸ ἄθλιό μου τὸ κορμὶ στὸν Ἄδη παραδόθη.
972 Γιὰ δές με ποῦς ἐχάλασα,
γιατ᾽ ἀρμενίζου θάλασσα.
973 Ἐμίσεψε ἡ γιἀγάπη μου, πάει ἡ συντροφιά μου,
ἄλλε δὲν ἔχου σύντροφο ἀπὸ τὰ δάκρζυά μου.
974 Ἔχα καρδιά, ποῦταν μπαξὲς μὲ τ᾽ ἄθη στολισμένη.
Ἀφ᾽ ὄντας χωριστήκαμε, μαράθητσ᾽ ἡ καϋμένη.
975 Ἔχετε γειά, ψηλὰ βουνὰ τσαὶ χαμηλὰ λαγκάδια
τσαὶ βρύσες μὲ κρύα νερὰ τσ᾽ ὡραῖα παλληκάρια.
976 Δὲ νταγιαντοῦ, δὲ νταγιαντοῦ,
νὰ φύ᾽ου τσαὶ νὰ μὴ σὲ δοῦ.
977 Ἡ θάλασσα γεράνισε μὲ τὴν ταπεινοσύνη,
ἡ πρώτη μου ἀγαπητιτσὰ νὰ φύ᾽ου δὲ μ᾽ ἀφήνει.
978 Θάλασσα βαρεῖ τὸ τσοῦμα,
σ᾽ ἀγαποῦ, δὲν εἶναι κρῖμα.
979 Θάλασσα, γίνεσαι στεριὰ ἀπάνου σου νὰ τρέξου,
τ᾽ ἀρρωστημένο μου πουλὶ νὰ πάου νὰ γιατρέψου;
980 Θάλασσα, θαλασσώνουμαι,
γιὰ σένα παλαβώνουμαι.
981 Θάλασσα νὰ πιοῦ, νὰ σκάσου,
ἂν ἴσως τσαὶ σὲ ξεχάσου.
982 Θάλασσα, πικροθάλασσα τσαὶ πικροτσυματοῦσα,
οὖλοι σὲ λένε θάλασσα τσαὶ γὼ σὲ λέου ἀθοῦσα.
983 Θάλασσα, πικροθάλασσα, νὰ γλυκοτσυματίσεις,
μὴν ἔρχεται ἡ ἀγάπη μου τσαὶ μοῦ τήνε ζαλίσεις.
984 Θάλασσα, ποὺ γερανίζεις,
νὰ μοῦ τὲ γκαλαρμενίζεις.
985 Θάλασσα, π᾽ οὖλα τὰ νερὰ τσαὶ τὰ ποτάμια πίνεις,
πιὲ τὰ δικά μου δάκρυα, πλατύτερη νὰ γίνεις.
986 Θάλασσα φιλεῖ τὴν ἄμμο,
σ᾽ ἀγαποῦ τσ᾽ ἔντα νὰ κάμω.
987 Θάλασσα, ποῦσαι ἀντίκρυ μου τσαὶ ξέρεις τὸ γκαμό μου,
φέρε μου τὴν ἀγάπη μου, νὰ ᾽ρθοῦ στὸ λοϊσμό μου.
988 Θάλασσα φουρτουνιασμένη,
τὴ γκαρδιά μ᾽ ἔχεις καμένη.

989 Ἔρχεσαι, χάζι κάνουμε,
φεύγεις, μαράζι βάνουμε.
990 Τσαιρό 'χου, μάτια μου, νὰ 'ρθοῦ· τί λένε οἱ γειτόνοι;
Λένε πούς σ' ἀπαρνήστηκα, μαβί μου χελιδόνι;
991 Τσαιρό 'χανε τὰ μάτια μου νὰ δοῦνε τὰ δικά σου
τσαὶ μὲ παράπονο πολὺ νὰ κλάψουνε μπροστά σου.
992 Μαῦρος καπνὸς σὰ σύννεφο ἀπ' τὴ γκαρδιά μου βγαίνει,
σὰ θυμηθοῦ τὸ ταῖρι μου, πού μακριά μου μένει.
993 Μὴ γκλαῖς, μόνου, στὴ ξενητειὰ ὅσο θὰ λείπου, ὀρτσίσου,
πὼς δὲ θὰ δώσεις σὲ κανεὶ ἄλλονα τὸ φιλί σου.
994 Μῆλο μου Σκοπελίτικο, Ζα(γ)ουρζανό μ' ἀπίδι,
γιατ' ἀργοπόρησες νὰ 'ρθεῖς σὲ τοῦτο τὸ ταξίδι;
995 Μισεύει, σβήνουν τὰ βουνὰ τσ' οἱ κάμποι ἀναλοῦνε.
Τάχατες τὰ ματάτσα μου θὰ τένε ξαναδοῦνε;
996 Μίσεψες τσ' ὅρκον ἔκανα, νὰ μὴ ξαναγελάσου
τσ' ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ νὰ μὴ ξαναπεράσου.
997 Νἄτον ἡ θάλασσα γυαλί, νὰ τσύλα τὸ λεμόνι,
νὰ σοῦ 'πεβα, χαδούλα μου, μερζιστικὸ τσυδώνι.
998 Νἄτον ἡ θάλασσα στερζά, νὰ τήνε περπατοῦσα,
ἐγὼ δὲν ἐστεκούμονε χίλιοι τσ' ἃ μὲ κρατοῦσα.
999 Ναύτη μου μοσκοκάρζυδο τσαὶ γεμιτζῆ κανέλλα,
τσ' ἀγέρα μ' Ἀλεξαντρινέ, κάμε τὸ γκόπο τσ' ἔλα.
1000 Ξενητεμένο μου πουλὶ τσ' ἀλλότρζο μου γεράτσι,
ἡ ξενητειὰ σὲ χαίρεται τσαὶ γὼ πίνου φαρμάτσι.
1001 Ὁ νός μου τσαὶ ὁ λοϊσμὸς δὲν εἶναι μετὰ μένα,
μόν' ἔναι στὰ βαθιὰ νερὰ τσαὶ στ' ἀνακατωμένα.
1002 Ὄντες μοῦ εἶπες, ἔχε γειά, τσαὶ γύρισες τσαὶ μ' εἶδες,
κλουνάρι ἀπ' τὴ γκαρδούλα μου ξερίζωτσες τσαὶ πῆρες.
1003 Ὄντας σὲ λέπου τσ' ἔρχεσαι, θαρροῦ πὼς βασιλεύου
τσαὶ σὰ μισέψεις, μάτια μου, μὲ τὰ θεριὰ παλεύου.
1004 Ὄντας στερέψ' ἡ θάλασσα τσαὶ βγεῖ τὸ τσυπαρζίσσι,
τότες τσαὶ μᾶς ὁ ἔρωτας θὰ μᾶς ἀπεχωρζίσει.
1005 Ὄντας σὺ μισεύγεις, φῶς μου, οὖλα ἔναι σκοτεινὰ
τσ' ὄντας ξετσινήσεις νά 'ρθεις, λουλουδίζουν τὰ βουνά.
1006 Πάλι συννέφιασ' ὁ οὐρανός, πάλι νὰ βρέξει θέλει
τσαὶ μένα ἡ γιὰγάπη μου νὰ ταξιδέψει θέλει.
1007 Παρηγοριὰ ἔχει ὁ θάνατος τσ' ἡ φούρκα λεημοσύνη,
ὁ ζωντανὸς ὁ χωρισμὸς δὲν ἔχει ἀνετωσύνη.
1008 Πουλάτσι μου, πού μ' ἔθρεφες μὲ τὸν τσηλαηδισμό σου,
τσαὶ δάρε πῶς τὲ νταγιαντοῦ τὸν ἀποχωρζισμό σου;
1009 Σήμερο τσ' αὔριο ἔμαι δῶ, ταχιὰ τσαὶ τὸ Σαββάτο,
τὴν Τσυριατσὴ σ' ἀφήνου γειά, μῆλο μου ζαχαρᾶτο.
1010 Σού, θάλασσά μου γερανιὰ τσαὶ τσῦμα μου γαλάζο,
φέρτε μου τὴν ἀγάπη μου, νὰ μὴν ἀναστενάζω.
1011 Στεφανώνει ἀφρὲς τὸ τσῦμα,
σ' ἀγαποῦ, δὲν εἶναι κρῖμα.

Στὴν παραφρὴ τῆς θάλασσας ἡ γιάγάπη μου τσοιμᾶται.
Παρεκαλοῦ σας, τσύματα, μὴ μοῦ τήνε ξυπνᾶτε.
Σῦρε, πουλί μου, στὸ καλὸ τσαὶ στὴ γκαλὴ τὴν ὥρα
τσαὶ νὰ γιμόσει ἡ στράτα σου τριαντάφυλλα τσαὶ ρόδα.
Τέσσερα χρόνια ταχτικός, τέσσερα χρόνια σκλάβος,
ἄφησες μάτια γαλανὰ νὰ τὰ χαδεύετ᾽ ἄλλος.
Τὴ θάλασσα τὴν ἀγαποῦ, γιατὶ θὰ μοῦ τὲ φέρει
τὸ γκρουσταλλένιο μαστραπᾶ μὲ τ᾽ ἀσημένιο χέρι.
Τὴ θάλασσα τὴ γερανιὰ θὰ τὴν ἀλείψου λάδι,
γιὰ νὰ γλιστροῦν τὰ τσύματα, νά᾽ρχεται τὸ καράβι.
Τὴ θάλασσα τὴ γερανιὰ θὰ τὴν ἀλείψου μέλι,
γιατὶ τὴν ταξιδεύουνε παιδιὰ ὡσὰν ἀτζέλοι.
Τῆς θάλασσας τὸν ταραμὸ ἀκούω τσαὶ τρομάζου,
τσαὶ τῆς ἀγάπης τὸ γκαμὸ τσαὶ βαριαναστενάζου.
Τί λαύρα εἶναι τούτη, τί φοβερὴ φωτιά,
μακριὰ ᾽πὸ τὴν ἀγάπη νᾶσαι στὴ ξενητειά!
Φεύγεις τσαὶ φεύγει ἡ γιόψι μου. Ποῦ πᾶς, παρηγοριά μου;
Ποῦ πᾶς, κλειδὶ τοῦ στόμα μου, κλουνάρι τῆς καρδιᾶς μου;
Φουρτουνιασμένη θάλασσα, ποὺ σκάζεις στ᾽ ἀκρογιάλι,
σὰν τὴ φουρτούνα τῆς καρδιᾶς, στὸ γκόσμο δὲν εἶν᾽ ἄλλη.
Φυλάξου, μὴ σοῦ δώσουνε τσυδώνι μα᾽εμένο
τσαὶ μᾶς χωρίσουνε τὰ δυό, πουλί μου ἀγαπημένο.
Φῶς μου, μὴν ἀπολπίζεσαι, ποὺ φεύγου μακριά σου.
Θὲ νὰ γυρίσου γλήγορα πάλι στὴν ἀγκαλιά σου.

Β΄. ΠΑΙΝΕΜΑΤΑ

1) Γενικά.

'Ανάστασί᾽σαι τῶ νεκρῶ τσαὶ φῶς τῶνε τυφλοῦνε
τσ᾽ οἱ πέτρες ἀπὸ τὰ τειχιά, ὄντες σὲ δοῦν, μιλοῦνε.
'Αμέτρητά ᾽ν᾽ τὰ τσύματα ποὺ στὸ γιαλὸ ξεσποῦνε,
ἀμέτρητοι τσαὶ οἱ καρδιὲς ὁποὺ σὲ λαχταροῦνε.
Α γκάμου μέρες στὰ βουνά, βδομάδες στὰ λαγκάδια,
δὲ θὰ ξεχάσου, ἀγάπη μου, τὰ γνόστιμά σου χάδια.
'Ατζελικό μου πρόσωπο τσαὶ μάτια μενεξέδες,
γιὰ σένα γλυκοτσελαδοῦν τ᾽ ἀηδόνια στοὺς μπαξέδες.
'Ατζελοκαμωμένε μου, κανένας δὲ σοῦ μοιάζει,
κρζίνε μου μὲ τ᾽ς ἑφτὰ κορφές, ποὺ βγαίνεις μὲ τ᾽ ἁγιάζι.
Ατζελος ἔσαι, μάτια μου, τσ᾽ οὖλα σοὺ τὰ ὁρζίζεις,
σὰ θέλεις, παίρνεις τοὺς ψυχές, σὰ θέλεις, τοὺς χαρίζεις.
'Αριὰ τσαὶ κάπου νὰ βρεθῆ, καταλαχοῦ νὰ λάχει
κόρη μὲ τὰ ξαθὰ μαλλιὰ τσαὶ μαῦρα μάτια νἄχει.
Γαρυοφαλλιᾶς γαρυόφαλλο, γαρυοφαλλιᾶς κλουνάρι,
ἂ δὲ σὲ πάρου, μάτια μου, ὁ Χάρος θὰ μὲ πάρει.
Γλυκά᾽ναι τὰ ματάτσα σου, τὰ λόγια ζαχαρένια,
γιὰ τοῦτο σ᾽ ἀγαποῦ τσαὶ γὼ τσαὶ χάνουμαι γιὰ σένα.

1033 Δεντρὶ τῆς παραποταμιᾶς μὲ τ᾽ ἄθι τσαὶ τὰ μῆλα,
πού κάνει ὁ ἔρωτας φωλιὰ στὰ δροσερά σου φύλλα.
1034 Διολέττα μ᾽ ἀνθισμένη, γέρνει ἡ κορφάδα σου.
Ποιός θὰ τήνε γλεντήσει τὴν ὠμορφάδα σου;
1035 Διολέττα μ᾽ ἀνθισμένη, διολέττα μ᾽ ἀνοιχτή,
στὸν ἴστσο σ᾽ ἀποκάτου ποιός θ᾽ ἀποτσοιμηθῆ;
1036 Διολέττα μ᾽ ἀνθισμένη τσ᾽ ἀμπελοκρζίνα μου,
γιὰ σένα θ᾽ ἀρρωστήσου, νἄχεις τὸ κρζῖμα μου.
1037 Διολέττα τοῦ Γιονάρη μὲ φύλλα πράσινα,
ποῦ φεύγεις τσαὶ μ᾽ ἀφήνεις μέσα στὰ βάσανα;
1038 Ἐβγᾶτε στὸ μΠαλίπεργο ν᾽ ἀκούσετε τ᾽ ἀηδόνι,
πρωῒ τσαὶ βράδυ τσελαηδεῖ κάτου στὸ περιβόλι.
1039 Εἶσαι ἥλιος τῆς ἡμέρας τσαὶ φεγγάρι τῆς νυκτός,
τῆς αὐγῆς κρύος ἀγέρας τσαὶ τῶν ὀμματιῶν μου φῶς.
1040 Ἔσαι κοντή, κοντούτσιτση, κλουνὶ μαργαριτάρι,
ἀπὸ τὴ γῆς δὲ φαίνεσαι τσαὶ θέλεις παλληκάρι.
1041 Ἐσύ᾽σαι πέργος μὲ γυαλιά, καθρέφτης μὲ σιντέφια,
ἐσύ᾽σαι ὠμορφότερη ἀπ᾽ οὖλα σου τ᾽ ἀδέρφια.
1042 Εὐγενιτσᾶς φωλιᾶς πουλί, γλυτσᾶς αὐγῆς ἀηδόνι,
νὰ σοῦ μιλήσου δὲ μποροῦ, τσ᾽ αὐτὸ μὲ θανατώνει.
1043 Ἔχεις ἀτζελιτσὴ φωνὴ τσαὶ χρῶμα σὰν τὸ χιόνι,
τὰ μαῦρα μάτια τά᾽κλεψες ἀπὸ τὸ χελιδόνι.
1044 Ἔχου τσαιρὸ ποὺ δὲν ἔδα τὸ γιασεμὶ μὲ τ᾽ ἄθι
τσ᾽ ἔπερ᾽ ὁ νός μου τὰ βουνὰ τσ᾽ ὁ λοϊσμός μ᾽ ἐχάθη.
1045 Ἔχου μέρες ποὺ δὲ σ᾽ εἶδα,
συρματένια μ᾽ ἁλυσίδα.
1046 Ζαχαροζυμωμένε μου, ψηλοῦ δεντροῦ κλωνάρι,
ἀξιοθάμαστο κορμί, ποὺ δὲ σοῦ λείπει ἡ χάρι.
1047 Ζαχαροζυμωμένη μου, μέλι μὲ τὴ γλυκάδα,
φαρμάτσα ποὺ μὲ πότισες τούτη τὴν ἑβδομάδα!
1048 Ζουρλοπαινεμένη γέννα,
ζούρλανες πολλοὺς τσαὶ μένα.
1049 Καθὼς τὸ τριαντάφυλλο μὲς στ᾽ ἄθια ἔχει χάρι,
ἔτσι τσαὶ σού᾽σαι, μάτια μου, τῆς Στσοῦρος τὸ καμάρι.
1050 Τσαὶ τί τὸ θέλει ἡ μάννα σου τὴ νύχτα τὸ λυχνάρι,
ὅπ᾽ ἔχει μὲς στὸ σπίτι της τὸν ἥλιο, τὸ φεγγάρι;
1051 Κάμε τὸ διάβα σ᾽ ἀπὸ δῶ τσ᾽ ἡ ὥρα πλησιάζει,
ἄσπρζη διπλὴ μελικαρζά, διπλό μου μελικάρζι.
1052 Λάμπει ὁ ἥλιος τὸ πρωῒ, λάμπει τὸ μεσημέρι,
λάμπει τσαὶ ἡ χαδούλα μου, σὰν τῆς αὐγῆς τ᾽ ἀστέρι.
1053 Λάμπουν τὰ μα᾽ουλάτσα σου τσαὶ τὰ βυζιά σου τ᾽ ἄσπρα,
σὰν τὰ θωροῦ, μοῦ φαίνονται σὰν τῆς αὐγούλας τ᾽ ἄστρα.
1054 Μαζύ σου νὰ καθούμονε, ὦ δροσερέ μ᾽ ἀγέρα,
ὁ χρόνος θὰ μοῦ φαίνουνταν πὼς ἔναι μιὰν ἡμέρα.
1055 Μαζύ σου νὰ καθούμουνε,
ποτὲ δὲ βαραινούμουνε.

1056 Μαῦρο χελιδονάτσι μου, δυὸ λόγια θὰ σοῦ κρίνου,
ἂ μ᾽ ἀρνηστῆς, θὰ σκοτωθοῦ, ἂ μ᾽ ἀγαπᾶς, θὰ μείνου.
1057 Μυρίζει τὸ γαρυόφαλλο, μυρίζει τσαὶ τὸ μῆλο,
μυρίζει τσ᾽ ἡ γιἀγάπη μου σὰ μαντζοράνας φύλλο.
1058 Μέσα σὲ χίλιες νὰ σὲ δοῦ, μέσα σὲ δυὸ χιλιάδες,
γνουρίζου τὸ κορμάτσι σου ἀπὸ τὶς νοστιμάδες.
1059 Μὲς στ᾽ ἄσπρα σ᾽ ἔδα σήμερο τσαὶ κόπητσ᾽ ἡ πνοή μου,
μοῦ φάνη ποὔσον ἄτζελος νὰ πάρεις τὴ ψυχή μου.
1060 Μικρό μου δεντρουλάτσι, γὼ θὰ σὲ καρτεροῦ,
ὥσπου νὰ μεγαλώσεις, στὸν ἴστσο σου νὰ ᾽ρθοῦ.
1061 Μπαρμπούνι μου θαλασσινό, βουνήσιο μου τρυγόνι,
στὸν "Αδη θὰ μὲ βάλουνε οἱ ἐδιτσοί σου πόνοι.
1062 Μπαρμπούνι μου θαλασσινό, λαβράτσι μου βουνήσο,
τὰ λόγια ποὺ μιλήσαμε, δὲ θὰ τὰ λησμονήσω.
1063 Μπαρμπούνι μου θαλασσινό, ὁλόχρυσό μου ψάρι,
μὲ τὸ μαχαίρι θὰ σταθοῦ, ἄλλες νὰ μὴ σὲ πάρει.
1064 Μπαρμπούνι μου θαλασσινό, ψάρι μου πελα᾽ήσο,
στὸν "Αδη νὰ μὲ βάλουνε, δὲ θὰ σ᾽ ἀλησμονήσω.
1065 Νἄμον στὸν ἀνεβάτη σου καρέγλα ἀσημένια,
γιὰ ν᾽ ἀκουμπᾶς τὴ μέση σου τὴ μαργαριταρένια.
1066 Νύφη, Ρωμιὰ βασίλισσα μέσ᾽ ἀπὸ τὸ καφάσι,
ὅγοιος γυρίσει τσαὶ σὲ δεῖ, τὸ νοῦ του θὰ τὲ χάσει.
1067 Ξαθὰ μαλλιὰ τῆς τσεφαλῆς, πλεγμένα μὲ τὴν τάξι
τσαὶ κάθε τρίχα γίνεται σαῖτα νὰ μὲ σφάξει.
1068 "Οντας ἀνταμωθήκαμε τσ᾽ ἔδα τὰ μα᾽ουλά σου,
τὰ μάτια μου θαμπώκανε ἀπὸ τὴν ἐμορφιά σου.
1069 "Οντας γυρίσου τσαὶ τὸ δοῦ τὸ σείσιμό σου πίσου,
μοῦ φαίνεται νὰ τρελλαθοῦ τσαὶ νὰ παραλοΐσου.
1070 "Οντες ὁ στόμας σου γελᾶ, τὸ μερτζανάχειλό σου,
σ᾽ ἄλλη καμμιὰ δὲν ἔδα γὼ τὸ πάσσο τὸ δικό σου.
1071 "Οντες σὲ λέπου τσαὶ περνᾶς τσ᾽ ἔχεις τσ᾽ ἄλλους κοντά σου,
ἐσού᾽σαι τὸ χρυσὸ δεντρὶ τσ᾽ οἱ ἄλλοι τὰ κλουνιά σου.
1072 "Οντες σὲ ᾽γέννα ἡ μάννα σου, οὖλα τὰ δέντρα ἀθοῦσαν
τσαὶ τὰ πουλάτσα στὶς φωλιὲς τσαὶ τσεῖνα τσελαηδοῦσαν.
1073 "Οντες σὲ δοῦν τὰ μάτια μου στὸ μπαλκονάτσι ἀπάνου,
μοῦ φαίνεσαι σὰ μΠαναγιὰ τσαὶ τὸ σταυρό μου κάνου.
1074 "Οντες σὲ ᾽γέννα ἡ μάννα σου, ὁ ἥλιος ἐκατέβη
τσαὶ σοὔδωτσε τὴν ὠμορφιὰ τσαὶ πάλι μετανέβη.
1075 "Οντες τὸ συλλογίζομαι τὸ γνόστιμό σ᾽ ἀκάλλη,
μὲ πιάνει πόνος στὴ γκαρδιὰ τσαὶ ζάλη στὸ τσεφάλι.
1076 "Οντες σὲ συλλογίζομαι, διπλό μου μελικάρζι,
τρέχουνε τὰ ματάτσα μου σὰ βρζύσες τὸ Γενάρζη.
1077 Παραστσευοπλυμένη μου τσαὶ Σαββατοδιπλώστρα,
τὴν Τσυριατσὴ σὰ στολιστῆς, τὰ σωθικά μου τρῶς τα.
1078 Παραστσευοπλυμένη μου, τὸ Σάββατο διπλώνεις,
τὴν Τσυριατσὴ στολίζεσαι, τὸ νοῦ μου παλαβώνεις.

1079 Πέρδικα ἔσαι, μάτια μου, μὲ τὰ καμούματά σου,
μὲ φάγανε, μὲ ψήκανε αὐτὰ τὰ ψόματά σου.
1080 Πέρδικα τῆς ἀκρογιαλιᾶς, ποὺ λάϑωτσες τ᾽ ἀηδόνι
τσαὶ τό᾽κανες τσαὶ περπατεῖ τὴ νύχτα τσαὶ παγώνει.
1081 Πουλάτσι μου τοῦ ποταμοῦ τσαὶ λεμονιὰ τοῦ κάμπου,
τὰ ροῦχα σου μυρίζουνε τσαὶ τὰ μαλλιά σου λάμπου.
1082 Σὰν ἀετὸς πετᾶς ψηλά, στὰ σύννεφα, στὸ τσοῦμα,
ἀγάπα με, πουλάτσι μου, δὲν εἶν᾽ ἡ γιὰγάπη κρῖμα.
1083 Σὰ σὲ φιλοῦ, μοῦ φαίνεται ζάχαρι πιπιλίζου
τσαὶ σὰ μπλαγιάσου ἀντάμα σου, τὸν ὕπνο λαχταρίζου.
1084 Στὰ ὄρη βγαίνει ἡ κάππαρη,
τὰ λόγια σου εἶναι ζάχαρι.
1085 Στὸ ξαύλι σου γαρυόφαλλο τσαὶ κρίνο δὲν ταιριάζει,
γιατὶ ἡ διτσή σου ἡ θωριὰ οὖλα τὰ σκοτεινιάζει.
1086 Στὸ παρεθύρι ποῦσαι σύ, γαρυοφαλλιὰ δὲν πρέπει,
γιατ᾽ ἔσαι σοὺ γαρυοφαλλιὰ τσ᾽ ὀπῴχει μάτια, ἂς λέπει.
1087 Στοὺς οὐρανοὺς θέ ν᾽ ἀνεϐοῦ, στὰ σύννεφα νὰ κάτσου,
νὰ πάρου πέννα τσαὶ χαρτί, τὰ κάλλη σου νὰ γράψου.
1088 Σύρμα τσαὶ τέλι θὰ γενῶ
στὸ γκρουσταλλένιο σου λαιμὸ
1088α Στὸ γκρουσταλλένιο σου λαιμὸ
κάνει ὁ παπᾶς τὸν ἁγιασμό.
1089 Σύρμα τσαὶ συρματώνομαι,
γιὰ σένα παλαϐώνομαι.
1090 Τὰ κάτασπρά σου τὰ βυζιὰ πόσο τὰ καμαρώνω,
ὄντες τὰ δοῦ τρελλαίνουμαι, σὰν τὰ χαδεύου λειώνω.
1091 Πᾶρε με στὴν ἀγκαλιά σου,
νὰ σοῦ πιάνου τὰ βυζιά σου.
1092 Τ᾽ ἀστήθι σου εἶναι θάλασσα τσαὶ τὰ βυζιά σου τσοῦμα,
θὰ πέσου μέσα νὰ πνι᾽οῦ τσ᾽ ἔχε το σὺ τὸ κρῖμα.
1093 Τῆς τσεφαλῆς σου τὰ μαλλιὰ τὰ νοστιμοπλεμένα
εἰς τὸ δικό σου τὸ σεϐντᾶ μπερδέψανε τσαὶ μένα.
1094 Τὰ μαλλιὰ τῆς τσεφαλῆς σου
νοστιμίζουν τὸ κορμί σου.
1095 Τὸ πρόσωπό σου, μάτια μου, χίλιες γεννᾶ λαχτάρες
τσαὶ στὸ κορμί σου σὰ μπουλιὰ πετοῦν οὖλοι οἱ χάρες.
1096 Τριανταφυλλένια μερωδιὰ μὲ πῆρε ἀπὸ τὰ μάτια,
μοῦ θέρισε τὰ σ᾽κώτια μου τσαὶ μ᾽τἄκανε κομμάτια.
1097 Τριαντάφυλλο ἑκατόφυλλο τσαὶ μοσκομυρισμένο,
τὸ νοῦ μου τσαὶ τὸ λοϊσμὸ σοὔχου παραδομένο.
1098 Τὰ μάτια σου μαργιόλικα σὰ μπαίζουν, σὰ γελοῦνε,
δίγνωμα τσαὶ διπρόσωπα, σκλερὰ μὲ τυραγνοῦνε.
1099 Ὦ φιλαντρζανέ μ᾽ ἀγέρα,
ποὺ φουσᾶς νύχτα τσαὶ μέρα.

2) Ἀνάστημα, σῶμα.

Δροσὰ τσ' ἀγέρα τσαὶ νερὸ ὅπου τσ' ἃ μπάω βρίσκω,
σὰν τὸ δικό σου τὸ κορμὶ δὲ βρίσκω ν' ἀγαπήσω.
Θωροῦ, μὰ δὲ μποροῦ νὰ βροῦ κορμὶ σὰν τὸ δικό σου,
νὰ βροῦ τὴν ὠμορφάδα σου, ποὔχει τὸ πρόσωπό σου.
Καλά 'κανα τσ' ἀγάπησα κοντούλα τσαὶ γεμάτη,
νὰ μοῦ βαστᾶ τὸ μπόλεμο τὴ νύχτα στὸ κρεββάτι.
Κά στὸ γιαλό, στὰ Μαγαζὰ ἐφύτεψα μιὰ λεμονιά,
κάνει λεμόνια στροτζυλὰ σὰν τὰ βυζάτσα σου, τσυρά.
Τσυπαρισσάτσι μου λιγνό, καββάτσι μου γερμένο,
ἀπ' οὖλα τὰ μερωδικὰ σενά 'χου διαλεγμένο.
Τσυπαρισσάτσι μου λιγνό, νὰ σ' ἔχα στὴ μποδιά μου,
νὰ σὲ ποτίζου κρζὸ νερὸ τσαὶ γιαῖμ' ἀπ' τὴ γκαρδιά μου.
Τσυπαρισσάτσι μου λιγνό, σείσου τσαὶ βάλ' ἀγέρα,
νὰ τσελαδήσουν τὰ πουλιά, νὰ ξημερώσ' ἡ μέρα.
Τσυπαρισσάτσι μου λιγνό, μὲ τὸ σταυρὸ στὴ μέση,
ὅποιος μοῦ πεῖ νὰ σ' ἀρνηστοῦ, ἡ γλῶσσα του νὰ πέσει.
Τσυπαρζισσάτσι μου ψηλὸ μὲ τὴν ἐτιὰ μπροστά σου,
τίββοτας δὲ λιμπίζομαι, μόνου τὴν ἐμορφιά σου.
Λιγνὸ τσυπαρισσάτσι μου, ν' ἁπλώσου δὲ σὲ φτάνου,
στοὺς κλώνους σου νὰ κρεμαστοῦ τσ' ὕστερο ἂς ἀπεθάνου.
Ὁλημερὶς νὰ σ' ἔλεπα, πάντα τὸ κάνου χάζι,
γιατ' ἔχεις ὥμορφο κορμὶ τσαὶ ζαχαρένιο νάζι.
Ὄντας σὲ πρωταγάπησα, ψηλὲ λιγνέ μου κρίνε,
πίσου μου δὲν ἐτσύτταξα, ἔναι ντουνιᾶς δὲν εἶναι.
Οὖλε τὸ γκόσμο γύρικα ἀπ' Ἀνατολὴ σὲ Δύσι,
σὰν τὸ δικό σου τὸ κορμὶ δὲν ἔχου ἀπαντήσει.
Πέρασες, ξαναπέρασες, δὲ μοῦπες καλημέρα,
κορμάτσι μου ψηλὸ λιγνό, μὲ τὸ μπολὺν ἀγέρα.
Ποιός ἔδε τσεῖνο ποῦδα γώ, ἀπά στὸ τσῦμα κλῆμα
τσ' ἀπάνου στὸ κορμάτσι σου 'κλησὰ μὲ τ' ἄϊ δῆμα.
Πρόββαλε, περδικούλα μου, ν' ἀκούσεις τί σοῦ λέω,
γιὰ τὸ δικό σου τὸ κορμὶ βουρκώνουμαι τσαὶ κλαίω.
Σὰν τί τραγούδι νὰ σοῦ πῶ, πουλί μου, νὰ σ' ἀρέσει,
ποὔχεις ἀτζελικὸ κορμὶ τσαὶ δαχτυλίδι μέση.
Τ' ἀτζελικό σου τὸ κορμὶ ὄντες θὰ πορπατήσει,
ὄντας σειστῆ τσαὶ λυγιστῆ, ὁ κόσμος θ' ἀπορήσει.
Τέσσερα προτερήματα τ' ὡραῖο σ' ἔχει σῶμα,
μάτια τσαὶ φρύδια τσαὶ μαλλιὰ τσαὶ δαχτυλίδι στόμα.
Τὸ ἀποροῦ, στὴ μπόρτα σου πῶς δὲν ἀθοῦνε κρίνοι,
ποὺ μπαινοββγαίνει ἕνα κορμὶ ὡσὰν τὸ καναρίνι.
Τὸ τσυπαρζίσσι θρέββεται, τὸ παραδείσει σέται,
κανεὶς τὴ μπρώτη του φιλιὰ δὲν ἀπολησμονιέται.
Ψηλό μου τσυπαρίσσι, γέρνει ἡ κορφάδα σου,
κανένας δὲν τὴν ἔχει τὴ νοστιμάδα σου.
Ψηλὸ τσυπαρισσάτσι μου, γέρε, γιατὶ δὲ φτάνου,
νὰ σὲ φιλήσου σταυρωτὰ τσ' ὕστερα ἂς ἀπεθάνου.

3) Μάτια καὶ φρύδια.

1123 Ἄλλο δὲν ἐλιμπίστηκα, τὸ στοιβαχτό σου φρύδι,
σὰν τὸν ἀνθὸ τῆς καρυδιᾶς ποὺ δένει τὸ καρύδι.
1124 Τὸ ματόφρυδό σου γέρνει,
νὸ τσαὶ λοϊσμὸ μοῦ παίρνει.
1125 Ἀνοιγοκλοῦν τὰ μάτια σου, παιζογελοῦνε τ' ἄστρα,
θαρροῦ ποὺς ἀνταμώνουνται ἡ Πόλι μὲ τὰ κάστρα.
1126 Ἀπὸ τὰ γλυκά σου μάτια τρέχει ἀθάνατο νερὸ
τσαὶ σοῦ γέρεψα λιγάτσι τσαὶ δὲ μοὔδωτσες νὰ πιῶ.
1127 Αὐτὰ τὰ μάτια τὰ γλυκὰ ὄντες τὰ χαμηλώνεις,
ὄντες τὰ παίζεις τσαὶ γελᾶς, τὸ νό μου παλαβώνεις.
1128 Αὐτὰ τὰ μάτια τὰ γλυκά, τὰ φρύδια τὰ γραμμένα,
δὲ σοῦ τὰ ἔδωσ' ὁ Θεός, γιὰ νὰ παιδεύγεις μένα.
1129 Αὐτὰ τὰ μάτια τὰ ὤμορφα ὄντες στριφογυρίζουν,
θάνατο δόνουν ζωντανοῦ, νεκροῦ ζωὴ χαρίζουν.
1130 Λέπου τα γὼ τὰ μάτια σου, ποῦς παίζουν, ποῦς γελοῦνε,
ποῦς λαχταρίζουν γιὰ φιλὶ τσαὶ δὲν τὸ μαρτυροῦνε.
1131 Γι' αὐτὰ τὰ μαῦρα μάτια σου τοὺς μάγους θ' ἀρωτήσου,
ἃ μ' ἀγαπᾶνε γκαρδιακά, νὰ μὴν τ' ἀλησμονήσου.
1132 Γιὰ μαῦρα μάτια 'να φλουρί, γιὰ γαλανὰ διακόσα,
μάτια καὶ φρύδια καστανὰ χίλια καὶ πεντακόσα.
1133 Γιὰ μαῦρα μάτια χάνουμαι, γιὰ γαλανὰ πεθαίνου
τσαὶ γιὰ τὰ νερογάλαζα στσίζου τὴ γῆς τσαὶ μπαίνου.
1134 Ἔρωτας βαρεῖ παιχνίδια
στὰ καμαρωτά σου φρύδια.
1135 Ἔρωτας ἔν' τὰ μάτια σου, τὰ καμαρόφρυδά σου,
γλυκά 'ναι τὰ λογάτσα σου, μὰ πέτρα ἡ καρδιά σου.
1136 Ἡ γιἀγάπη μου ἐμένα
ἔχει μάτια σὰ γραμμένα.
1137 Θωροῦ, μὰ δὲ μποροῦ νὰ βροῦ τὰ μάτια τὰ γραμμένα,
τὰ φρύδια τὰ ζουγραφιστά, τὰ γαϊτανοπλεμένα.
1138 Κλάψτε, μάτια μου καϋμένα,
θλιβερὰ τσαὶ λυπημένα.
1139 Ματάτσα μου γλυκόθωρα τσαὶ σιγανὰ στὸ νάζι,
σὲ ποιό μπαξὲ θὰ πά νὰ βροῦ λουλούδι νὰ σᾶς μοιάζει;
1140 Ματάτσα μου, φρυδάτσα μου, κλειδάτσα τῆς καρδιᾶς μου,
ποιά χέρια σᾶς χαϊδεύουνε τσαὶ λείπουν τὰ δικά μου;
1141 Ματάτσα μου, φρυδάτσα μου, προδότες τοῦ κορμιοῦ μου,
ἐσεῖς μοῦ τὲν ἐβάλατε τὸν ἔρωτα στὸ νοῦ μου.
1142 Μάτια γλυκὰ τσαὶ νόστιμα τσαὶ φυσικὰ ὡραῖα,
στὸν Ἄδη τένε βάνετε τσεῖνε ποὖχει ἰδέα.
1143 Μάτια τσαὶ φρύδια τσύτταζα τσαὶ πίστευγα ὁ καϋμένος,
τσαὶ γνωμικὰ δὲν ἔξερα τσαὶ βγῆκα γελασμένος.
1144 Μάτια φρύδια μπερδεμένα,
σὰ σπαθιὰ ξεγυμνωμένα.

Μάτια πού χαμηλώνετε μὲ τὴν ταπεινοσύνη,
παρεκαλοῦ σας κάμετε τσαὶ μένα λεημοσύνη.
Μάτια πού χαμηλώνουνε, πάντα νὰ τὰ φοβᾶσαι,
τσαὶ μάτια πού δακρύζουνε, ποτὲ μὴν τὰ λυπᾶσαι.
Μαῦρα μου μάτια τσαὶ γλυκὰ τσαὶ φυσικὰ ὡραῖα,
πού προξενεῖτε ἔρωτα σ' ἕναν πού'χει ἰδέα.
Μαῦρα μάτια μὲ πλανοῦνε,
γαλανὰ μὲ τυραγνοῦνε.
Μαῦρα 'ναι τὰ δυό σου μάτια, μαῦρα 'ναι σὰν τὴν ἐλιὰ
τσ' ὄγοιος τὰ γλυκοφιλήσει, Χάρο δὲ φοβᾶται πιά.
Μαῦρα 'ν' τὰ μάτια πού'καψαν τὴ δόλια τὴ ψυχή μου
τσαὶ μ' ἔκαναν νὰ τρελλαθοῦ γιὰ σέ, μελαχροινή μου.
Μαῦρα μου μάτια, κότσιν' ἀχείλι,
ἔβγα, χαδούλα μου, στὸ παραθύρι.
Μαῦρα 'ναι τὰ δυό σου μάτια, μαῦρα 'ναι σὰν τὶς ἐλιές,
τὸ κορμί σου περιβόλι φουντωμένο λεμονιές.
Μαῦρα μάτια τσαὶ μεγάλα,
ζυμωμένα μὲ τὸ γάλα.
Μεγάλα 'ναι τὰ μάτια της, μεγάλο κάνουν τσῦμα,
π' ἃ μπέσου μέσα, θὰ πνιγοῦ τσ' αὐτὴ θἄχει τὸ κρῖμα.
Μὴ μὲ κυττάζεις κλέφτικα, γιατὶ μὲ πιάνει πόνος,
γιατὶ μὲ ρίχνεις σ' ἀρρωστιὰ τσαὶ δὲ μὲ βρίστσει ὁ χρόνος.
Μὴ μὲ τσυττᾶς, γιατὶ πολὺ μὲ τσαίει ἡ ματιά σου,
χαμήλωσε τὰ μάτια σου, νὰ δοῦ τὴν ὠμορφιά σου.
Μαυρομάτικό μου ψάρι,
ἡ καρδιά μου σ' ἐλαχτάρει.
Ὄγοιος ἰδεῖ τὰ μάτια σου τσαὶ δεῖ τσαὶ τὰ δικά μου,
θὰ πεῖ πὼς μᾶς ἐγέννησε μιὰ μάννα, πέρδικά μου.
Οὔλοι ποθοῦν νὰ κατοικοῦν σ' ὁλόχρυσα παλάτια,
τσ' ἐγὼ ποθοῦ νὰ σὲ τσυττοῦ στὰ ὁλόγλυκά σου μάτια.
Οὔλου τοῦ κόσμου τὰ καλὰ δὲ μὲ παρηγοροῦνε,
μόνο τὰ μάτια σου τὰ δυό, ὄντες μὲ καλοδοῦνε.
Ὅσες φορὲς τσ' ἃ τζύτταξα τὰ μάτια σου μὲ πόνο,
μοῦπαν χαρὰ μὴ γκαρτερεῖς, περὶ λαχτάρα μόνο.
Ποιός εἶδε τσεῖνο ποῦδα γώ, νὰ πολεμοῦν τὰ μάτια,
χωρὶς μαχαίρια τσαὶ σπαθιὰ νὰ γίνονται κομμάτια.
Πραματευτάδες γένηκαν τὰ δυό σου μαῦρα μάτια
τσαὶ τὶς γλυτσές τους τὶς ματιὲς τὶς ἔχουν γιὰ πραμάτεια.
Σὺ κάνεις, φῶς μου, δυὸ σπαθιὰ τὰ ὁλόμαυρά σου μάτια
τσ' ὅποιον τσυττάξουν, τὴ γκαρδιὰ τοῦ κάνουνε κομμάτια.
Τὰ δυὸ γλυκά σου μάτια σὰ μ' ἀντικρύζουνε,
ραΐζουν τὴ γκαρδιά μου, μὲ δαιμονίζουνε.
Τὰ δυό σου μάτια τὰ γλαρά, τὰ μαῦρα σου τὰ φρύδια
μὲς στὴ γκαρδιά μου μπήκανε σὰ λυσσασμένα φίδια.
Τὰ καστανά σου μάτια τσαὶ τὰ σγουρὰ μαλλιὰ
ὁ Χάρος νὰ τὰ πάρει, νὰ μὴν τὰ λέπου πλιά.

1168 Τὰ καστανά σου μάτια, τὰ καστανὰ μαλλιὰ
πῆραν τὸν λοϊσμό μου, τὰ δόλια τὰ μυαλά.
1169 Τὰ ματάτσα σου τὰ μαῦρα
στὴ γκαρδιά μου ἀνάψαν λαύρα.
1170 Τὰ μάτια μου δὲν εἴδανε τέτοια μαυροματοῦσα,
τέτοια σιγανομίλητη, καμαροπερπατοῦσα.
1171 Τὰ μάτια σ᾽ ἔναι θάλασσα, π᾽ ἀγέρας δὲν τὴ μπιάνει,
χαρὰ στὸ ναύτη ποὺ θὰ βρεῖ μέσα σ᾽ αὐτὰ λιμάνι.
1172 Τὰ ματάτσα σου μοῦ λένε,
νὰ πεθάνου, νὰ μὲ κλαῖνε.
1173 Τὰ μάτια σ᾽ ἔχουν ἔρωτα τσ᾽ ἀτζέλου θεωρία,
ὅγοιος τὰ δεῖ σκλαβώνεται, δὲν ἔχει ἐλευθερία.
1174 Τὰ μάτια σου ἔχουν ἔρωτα τσαὶ μέσα ψιχαλίζουν
τσαὶ μέσα στὸ ψιχαλισμὸ καράβια νἀρμενίζουν.
1175 Τὰ μάτια σου ὅγοιος τὰ δεῖ τσαὶ δὲν ἀναστενάξει,
τοῦ ᾽Αλτζερίνη τὸ σπαθὶ ἀπάνου του ν᾽ ἀστράψει.
1176 Τὰ μάτια σου ὅγοιος τὰ δεῖ,τσ᾽ ἂς εἶν᾽ τσαὶ λυπημένες,
καϋμοὺς τσαὶ πίκρες λησμονᾶ τσαὶ χαίρεται ὁ καμένες.
1177 Τὰ μάτια σου, πουλάτσι μου, τοῦ ἥλιου ἀχτίδες ἔχουν,
τὸ καλοτσαίρι λάμπουνε τσαὶ τὸ χειμοῦνα βρέχουν.
1178 Τὰ μάτια σου τ᾽ ἀράπικα,
τὰ ἔδα τσαὶ ζουρλάθηκα.
1179 Τὰ μάτια σου τὰ γαλανά, σὰ μὲ γλυκοτσυττᾶνε,
δὲ μὲ ἀφήνουνε στὴ γῆς, στοὺς οὐρανοὺς μὲ πᾶνε.
1179α Τὰ μάτια σου σὰν τὴν ἐλιὰ πάν᾽ ἀπὸ τὸ κλουνάρι,
τὰ φρύδια σου καμαρωτὰ σὰ δυὸ μεροῦ φεγγάρι.
1180 Τὰ μάτια σου στὰ μάτια μου μπῆκαν προξενητάδες,
μήτε προιτσὰ γυρέψανε, μήτε πολλοὺς παράδες.
1181 Τὰ μάτια σου τὰ μαῦρα τσ᾽ ὁ ἄσπρος σου λαιμὸς
μὲ κάμαν τὸ γκαμένε νὰ περπατοῦ τρελλός.
1182 Τὰ μάτια σου τὰ μαῦρα ποὺ μὲ τσυττάζουνε,
χαμήλωσέ τα, φῶς μου, γιατὶ μὲ σφάζουνε.
1183 Τὰ μάτια της, τὰ φρύδια της, τὰ ὁλόξαθα μαλλιά της
μὲ κάμανε τὸν ἄμερο νὰ μποῦ στὸν ἔρωτά της.
1184 Τὰ μάτια σου, τὰ φρύδια σου, τ᾽ ἀστήθι τσ᾽ ὁ λαιμός σου
θὲ λὰ μὲ κάμουν, μάτια μου, νὰ σκοτωθῶ ἐμπρός σου.
1185 Τὰ μάτια χαμηλώνεις τσαὶ τὴ μαντηλωσά,
τὴν ἔρημή σου γνώμη δὲν τὴν ἀλλάζεις πιά.
1186 Τὰ μαῦρα μάτια δυὸ φλουριά, τὰ γερακᾶτα δέκα
τσ᾽ αὐτὰ τὰ καταγάλανα σαράντα στὴ γαζέτα.
1187 Τὰ μαῦρα μάτια ἔκανε ὁ Ἔρωτας μὲ πόθο,
τὰ γαλανὰ μὲ τὸ ψηφί, ν᾽ ἀρέσου τῶν ἀνθρώπω.
1187α Τὰ μαῦρα μάτια τἄχουνε οὖλες οἱ γυφτοποῦλες,
τὰ γαλανὰ οἱ γιῶμορφες τσαὶ οἱ γιἀρχοντοποῦλες.
1188 Τὰ μαῦρα μάτια τὴν αὐγὴ δὲν πρέπει νὰ τσοιμῶνται,
μόν᾽ πρέπει ν᾽ ἀγκαλιάζωνται τσαὶ νὰ γλυκοφιλιῶνται.

Τὰ μαῦρα σου τὰ μάτια τσαὶ τὰ ξαθὰ μαλλιὰ
μὲ κάμαν τὸ γκαϋμένο νὰ κλαίου θλιβερά.
Τὰ ὡραῖα σου τὰ μάτια στὸ γκαθρέφτη μὴν τσυττᾶς,
γιατὶ μόνη σ᾽ ἀγαπιέσαι τσαὶ ἐμένανε ξεχνᾶς.
Τὰ ὡραῖα σου τὰ μάτια στὸ γκαθρέφτη μὴν τὰ ἰδεῖς,
γιατὶ μόνη σ᾽ ἀγαπιέσαι τσαὶ ἐμένα λησμονεῖς.

4) Χείλη καὶ στόμα.

᾽Απὸ τὸ γλυκό σ᾽ ἀχείλι τρέχει ἀθάνατο νερὸ
τσαὶ σοῦ γύρεψα λιγάτσι τσαὶ δὲ μοὔδωσες νὰ πιῶ.
Δὲν ἔπρεπε τ᾽ ἀχείλι σου νὰ πεῖ κακὸ γιὰ μένα,
γιατὶ τὸ ξέρεις ποὺς ἐγὼ σκοτώνουμαι γιὰ σένα.
Ἔναι τὸ στόμα σου γλυκό, μιλᾶς τσαὶ ζαχαρένια,
γιὰ τοῦτο σ᾽ ἀγαποῦ τσαὶ γὼ τσαὶ χάνουμαι γιὰ σένα.
Κάτου στὴν ἀκροποταμιὰ δὲ λείπ᾽ ἡ πρασινάδα,
οὔτ᾽ ἀπὸ τὰ χειλάτσα σου δὲ λείπ᾽ ἡ νοστιμάδα.
Μίλα τσαὶ παρηγόρα με μὲ τὸ γλυκό σου στόμα,
πριχοῦ μὲ φάει, μάτια μου, τῆς μαύρης γῆς τὸ χῶμα.
Ὄντες τὸ γλυκό σου στόμα σὰν ἀηδόνι τσελαηδεῖ,
οὒλα τὰ πουλιὰ σωπαίνουν, γιὰ ν᾽ ἀκούσουν τὴ φωνή.
Ὄντας γελᾶ τ᾽ ἀχείλι σου, γελᾶ τὸ πρόσωπό σου,
μαργαριτάρι ἀτρύπητο κρέμεται στὸ λαιμό σου.
Οὒλε τὸ γκόσμο γύρικα νὰ βροῦ γλυκὸ σταφύλι,
δὲν εὗρα πιὸ γλυκότερο ἀπ᾽ τὸ δικό σ᾽ ἀχείλι.

Πᾶψαν τ᾽ ἀστέρια τ᾽ οὐρανοῦ, δὲν ἀχτινοβολοῦνε,
πᾶψαν τὰ μερτζανάχειλα, δὲ μοῦ χαμογελοῦνε.
Τὰ μερτζαναχειλάτσα σου σὰν ἀνοιγοσφαλίζεις
τσαὶ μοῦ μιλᾶς γλυκὰ - γλυκά, τὸ νοῦ μου δαιμονίζεις.
Τ᾽ ἀχείλι σου τὸ κότσινο τσαὶ τὸ γλυκό σου γέλιο
μὲ κάνουν κάθε Τσυριατσὴ νὰ μὴ φιλοῦ Βαγγέλιο.
Τ᾽ ἀχείλι σου τὸ κότσινο, ὅπου σταθῇ τσαὶ κρίνει,
τὸν ἄρρωστο τὲν ξαρρωστᾶ τσαὶ τὸ νεκρὸ ἀναστήνει.
Τὸ δικό σου τὸ χειλάτσι, τὸ ζαχαροζυμωτό,
σμῖξε το μὲ τὸ δικό μου, νὰ γλυκάνει ποῦν᾽ πικρό.
Χίλιοι ζουγράφοι τσ᾽ ἃ σταθοῦν μὲ πέννα, μὲ κοντύλι,
ποτὲς δὲ ζουγραφίζουνε τὸ κότσινό σ᾽ ἀχείλι.

5) Χέρια.

Πέτα, μοῦ λένε, φύγε, μὰ δὲν ἔχου φτερὰ
τσ᾽ ἀπ᾽ τὰ δικά σου χέρια δὲν ἔχου λευτεριά.
Τὰ δυό σου χέρια πέρανε
βεργοῦλες τσαὶ μὲ δέρανε.
Σὰν ἀπεθάνου, θάψε με μὲς στὰ βασιλικά σου,
νὰ μὲ δροσοποτίζουνε τὰ χέρια τὰ δικά σου.
Βάρειε με μὲ τὸ μαχαίρι
μὲ τὸ παχουλό σου χέρι.

Τὸ στῆθος μου σαΐτεψε τὸ παχουλό σου χέρι.
Πές μου, ἡ τύχη τὄγραψε, γιὰ νὰ σὲ κάνου ταῖρι;
Τὰ δυό σου χέρια τὰ παχιὰ
μὲ χούσανε στὴ γῆς βαθιά.
Τὸ χέρι σου τὸ παχουλὸ μὲ τὸ φαρδὺ μανίτσι
νὰ τὄβαζα προστσέφαλο τσ' ἂς πλέρωνα τὸ νοίτσι.
Τὸ χέρι σου τὸ παχουλὸ νὰ τὄχα μαξιλάρι,
ποτὲ δὲ θὰ φοβόμονε ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρει.

6) Χρῶμα.

Ἄσπρη 'σαι σὺ τσ' ἄσπρα φορεῖς τσ' ἄσπρη 'ναι ἡ φορεσά σου
τσ' ἄσπρα λουλούδια πέτουνε ἀπ' τὴ περπατησά σου.
Ἄσπρο γαρεφαλλάτσι μου, πότε θὰ κοτσινίσεις,
πότε θὰ πεῖς ποὺς μ' ἀγαπᾶς τσαὶ θὰ τὸ μαρτυρήσεις;
Ἄσπρο μου γαρεφαλλάτσι
ἀπ' τοῦ Μανιπιοῦ τ' αὐλάτσι.
Ἄσπρο γαρέφαλλο βαστοῦ, κριμίζι θὰ τὸ βάψου
τσ' ἂν τὸ πετύχου στὴ βαφή, πολλοὺς καρδιὲς θὰ κάψου.
Ἄσπρο παχὺ τρυγόνι μου, γιὰ σένα τσινδυνεύου
τσ' ἀπὸ τὰ μάτια σου νὰ βροῦ τὸ ἔλεος γερεύου.
Ἄστρι μὲ τ' ἄστρι πολεμᾶ τσ' ἡ Πούλια μὲ τὴ δύσι
τσαὶ γὼ μὲ μιὰ μελαχροινὴ ἔχου μεγάλη κρίσι.
Βάστα, μηλιά, τὰ μῆλα σου, κούρακα, τὴ χολή σου
τσαὶ σού, μελαχροινούλα μου, βάσταξε τὴ βουλή σου.
Γαρυοφαλλιᾶς γαρυόφαλλο, μηλιᾶς κότσινο μῆλο,
μὴ σὲ πλανέσ' ὁ ἔρωτας τσαὶ πιάσεις ἄλλε φίλο.
Γαρυόφαλλο, μὴ μαραθῆς, ρόδο μου, μὴ μαδήσεις
τσαὶ σού, μελαχροινούλα μου, μὴ μ' ἀπαλησμονήσεις.
Γαρυόφαλλό μου κριμιζὶ τσ' ἀτζελικό μου σῶμα,
ἀρνήστητσες παλιὰ φιλιὰ ἢ μὲ θυμᾶσαι ἀκόμα;
Γαρυόφαλλό μου κριμιζί,
ἔλα νὰ ζήσουμε μαζύ.
Γαρυόφαλλο τ' Ἁγι' Ἀρτεμιοῦ, ἀπ' τ' ἄσπρα τὰ μεγάλα,
γιὰ σένα ἐκατάλαβα τῆς ξενητειᾶς τὴ λαύρα.
Γαρυόφαλλο τ' Ἁγι' Ἀρτεμιοῦ,
μὲ τὴ γκαρδιά μου σ' ἀγαποῦ.
Ἔλα νὰ κουβεντιάσουμε, διπλό μου μελικάρζι,
κριμίζι μου γαρζόφαλλο, ποὺ δὲ σοῦ λείπ' ἡ χάρζι.
Ἔλα νὰ σὲ φιλήσου, μελαχροινούλα μου,
νὰ σβήσει τὸ γιαγκίνι ποὔχει ἡ καρδούλα μου.
Εὐγενικό μου πρόσωπο, μῆλο τῆς Μπαρμπαρίας,
πρῶτ' ἀγαπιώμαστε κουρφά, τώρα τῆς παρρησίας.
Κολλήϊσσα τοῦ Καματεροῦ, ὅπου μαζώνεις φύλλα
τσ' ἔναι τὰ μα'ουλάτσα σου κότσινα σὰν τὰ μῆλα.
Κολλήϊσσες τοῦ Καματεροῦ,
δαιμονισμένες νὰ σᾶς δοῦ.

Μελαχροινὴ σὲ διάλεξα, στοῦ παγωνιοῦ τ᾽ ἀκάλλη,
νὰ μὴ χαροῦ τὰ νιᾶτα μου, ἂν ἀγαπήσου ἄλλη.
Μελαχροινὴ μὲ τὶς ἐλιές,
ποῦσαι γεμάτη μαργιολιές.
Μελαχροινὴ σὲ εἴπανε, πολὺ σοῦ κακοφάνη,
μαῦρο ᾽ν᾽ τσαὶ τὸ γαρυόφαλλο, πουλιέται μὲ τὸ δράμι.
Μελαχροινό μου πρόσωπο, βαμμένο μὲ μαγνήτη,
ἡ γιἀγάπη σου μὲ μπέρδεψε σὰ ψάρι μὲς στὸ δίχτυ.
Μελαχροινό μου πρόσωπο τσαὶ κότσινό μ᾽ ἀχείλι,
μὲς στὴ γκαρδιά μου ρίζωτσες σὰ γκλῆμα μὲ σταφύλι.
Μελαχροινὸς μελαχροινή, ὁ Θιὸς νὰ σᾶς ταιριάσει,
νὰ κάνετε τσ᾽ ἕνα παιδὶ τοῦ ᾽Ερωτα νὰ μοιάσει.
Μελαχροινό μου πρόσωπο, μυρζιστικὸ τσυδώνι,
ὁλημερὶς νὰ σὲ φιλοῦ τσαὶ πάλι δὲ μὲ σώνει.
Μίλα, μελαχροινούλα μου, τσαὶ πές μ᾽, ἔντα νὰ γίνου,
μιὰν ὥρα δίχως σένανε δὲ μποροῦ ν᾽ ἀπομείνου.
῾Ο ἥλιος ὅντες πρωτοβγῆ, κάνει σταυρὸ στὴ μέση,
ἀπ᾽ οὔλους τοὺς μελαχροινὲς μιὰ ἔναι ποὺ μ᾽ ἀρέσει.
᾽Οντες στερέψει ἡ θάλασσα τσαὶ βγεῖ μηλιὰ μὲ τ᾽ ἄθι,
τότες νὰ πεῖς, μελαχροινή, ἡ γιἀγάπη μας ἐχάθη.
᾽Οντες τὸ γκόσμο στερηθοῦ τσαὶ τὴ ζωή μου χάσου,
τότες νὰ πεῖς, μελαχροινή, πὼς θὲ λὰ σὲ ξεχάσου.
᾽Οπ᾽ ἀγαπᾶ μελαχροινὲς σὲ πέντε, δέκα τόπους,
πρέπει νὰ τένε δέρνουνε μὲ βέργα νἄχει κόμπους.
῾Η βέργα νἆν᾽ ἀπ᾽ ἀροδιά, νἄχει μεγάλ᾽ ἀγκάθια,
νὰ τὲ βαροῦνε, νὰ πονεῖ ὡς μὲς στὰ φυλλοκάρδια.
῾Η βέργα νἆν᾽ ἀπ᾽ ἀροδιά, νἆναι καλὸ λομάτσι,
νὰ τὲ βαροῦν ποὺ καρτερᾶ γεναῖκα στὸ σοκάτσι.
Νὰ τὲ βαροῦνε νὰ πονεῖ,
ὅπου γεναῖκα καρτερεῖ.
᾽Οπ᾽ ἀγαπᾶ μελαχροινή, πρέπει νὰ ἔχει γνῶσι
γιατ᾽ ἔχει μὲ τὸν ᾽Ερωτα λογαριασμὸ νὰ δώσει.
᾽Οπ᾽ ἀγαπᾶ μελαχροινὴ τσαὶ δὲν τήνε φιλήσει,
τὴ μΠόλι τὴν ἐφτάλοφη σκλάβος νὰ τὴ γυρίσει.
Πές μου, μελαχροινούλα μου, ἂν ἔχεις ἄλλη ἀγάπη,
νὰ πά νὰ πέσου νὰ πνιγοῦ στῆς θάλασσας τὰ βάθη.
Ποιός κρίνος ὡραιότατος σοὔδωσε τὴν ἀσπράδα
τσαὶ ποιά μηλιά, γλυκομηλιὰ τὴ ροδοκοτσινάδα;
Σήμερο τ᾽ ἄσπρο γιασεμὶ βγῆτσε νὰ σιργιανίσει.
Χριστέ, τσαὶ κάνε συγνεφιά, ἥλιος μὴ τὸ μαυρίσει.
Στροτζυλομηλοπρόσωπη τσαὶ ροδομα᾽ουλάτη,
τὴ μπέτρα στσίζεις, κάνεις δυό, μὲ τὸ ζερβί σου μάτι.
῾Η: ποιό παλληκάρι νὰ σὲ δεῖ, νὰ μὴ σοῦ κάνει μάτι.

7) Μαργιόλου γυιέ.

᾽Απά στὸ καταλάγασμα ποὺ ἡσυχάζ᾽ ὁ κόσμος,
θὰ τραγουδοῦ, μαργιόλου γυιέ, τσ᾽ ἂς μὴ τὸ δίνει ὁ νόμος.

1254 Γιὰ δές το τὸ μαργιόλικο τσαὶ τὸ μαργιολεμένο,
τὸ φέσι του φορεῖ στραβά, σὰ νἆναι μεθυσμένο.
1255 Γύρισε δὲς τὸν οὐρανό, πῶς στέτσει δίχως στῦλο.
Τί σοὔκαμα, μαργιόλου γυιέ, τσαὶ δὲ μὲ θέλεις φίλο;
1256 Δὲ σοῦπα γώ, μαργιόλου γυιέ, νὰ μὴν ἀγαπηθοῦμε,
γιατὶ ἡ ἀγάπη ’ναι γλυτσὰ τσαὶ θὰ φανερωθοῦμε.
1257 ’Εδίψακα νὰ πιοῦ νερό, τώρα τὸ μεσημέρζι,
ἀπὸ γυαλένιο μαστραπᾶ τσ’ ἀπὸ μαργιόλου χέρζι.
1258 ’Εσοὺ ἀπὸ τσεῖ μαραίνεσαι τσαὶ γὼ ἀπὸ δῶ λυποῦμαι·
δὲ σοῦπα γώ, μαργιόλου γυιέ, νὰ μὴν ἀγαπηθοῦμε;
1259 Θυμᾶσαι τ’ ἀνεντράλισμα ποὺ μοὔκανες ἀλλότες;
Τὸ γιαΐμα μου φυράρισε, μαργιόλου γυιέ, ἀπὸ τότες.
1260 Κά στὸ γιαλό, στὰ Μαγαζιὰ τσαὶ πάνου ἀπ’ τὸ πηγάδι
κάθεται τοῦ μαργιόλου ὁ γυιὸς τσ’ ἀπάνου δὲ λογιάζει.
1261 Μαργιόλου γυιέ, ἡ γιἀγάπη σου μὲς στῆς καρδιᾶς τὰ βάθη
πῆγε τσαὶ ριζοφύτρωσε, κανεὶς νὰ μὴν τὸ μάθει.
1262 Μαργιόλου γυιὲ τσαὶ δίγνωμε, δὲν ἔχεις μπιστοσύνη,
δὲν ἔχουνε τὰ λόγια σου καμμιὰν ἀληθοσύνη.
1263 Μαργιόλου γυιὲ τσαὶ δίγνωμε τσαὶ ψεύτη τῆς ἀγάπης,
σὰ δὲ δυνόσουνα φιλιά, γιᾶντα τὴ γκαταπιάστης;
1264 Σὰ δὲ δυνόσουνα φιλιὰ τσ’ ἀγάπη δὲ γκρατοῦσες,
στὸν ἔρωτά σου, μάτια μου, πῶς μὲ παρατσινοῦσες;
1265 Στὸν ἔρωτά σου, μάτια μου, ἐμπλέχτη τὸ κορμί μου
τσαὶ σοὺ δὲ μὲ σπλαχνίζεσαι, γλυτσύτατο πουλί μου.
1266 Θὰ ’ρθεῖ τσαιρός, μαργιόλου γυιέ, νὰ κλαῖς τσαὶ νὰ θρηνιέσαι,
τὴν τύχη σου νὰ βλαστημᾶς, νὰ τῆς παραπονιέσαι.
1267 Θὰ ’ρθεῖ τσαιρὸς νὰ μὲ τσυττᾶς,
νὰ κλαῖς τσαὶ νὰ μὲ χαιρετᾶς.
1268 Μαργιόλου γυιέ, τὰ λόγια σου μὲ κάνουν τσ’ ἀγαποῦ σε,
ὁλημερὶς μὲ λό’ου σου τσαὶ πάλι ἀραθυμοῦ σε.
1269 Μαργιόλου γυιέ, τὰ μάτια σου ὄντες θὰ τ’ ἀντικρύσου,
χέρια, ποδάρια τρέμομαι, πῶς θὰ σὲ χαιρετήσου.
1270 Μαργιόλου γυιέ, τὰ μάτια σου ὄντες τὰ χαμηλώνεις,
ὄντες τὰ παίζεις τσαὶ γελᾶς, τὸ νό μου παλαβώνεις.
1271 Μαργιόλου γυιέ, τὸ φέσι σου ἀτζέλοι σοῦ τὸ βάψαν
τσαὶ μὲς στὴν τσατσισμάδα του σένα τσαὶ μένα γράψαν.
1272 Σὰ μ’ ἀγαπᾶς, μαργιόλου γυιέ, κάνε μου σημαδάτσι,
ὄντες χορεύουμε τὰ δυό, σφῖξε μου τὸ χεράτσι.
1273 Τὰ μάτια σου, μαργιόλου γυιέ, τὰ μαῦρα σου τὰ φρύδια
μὲς στὴ γκαρδιά μου μπήκανε, σὰ λυσσασμένα φίδια.
1274 Τὸ γιασεμὶ στὴ μπόρτα σου θ’ ἀθίσει τσαὶ θὰ δέσει,
ἡ γιἀγάπη σου, μαργιόλου γυιέ, στὰ χέρια μου θὰ πέσει.
1275 Τὸ φέσι σου ἀπ’ τὴ μιὰ μεριὰ τσ’ ἡ φούντα σου ἀπ’ τὴν ἄλλη
μοῦ πέρανε, μαργιόλου γυιέ, τὸ νό μου ἀπ’ τὸ τσεφάλι.
1276 Χίλια πικρὰ τσ’ ἕνα γλυκὸ τὴν ὥρα μὲ ποτίζεις.
Ὡς πότε πλιά, μαργιόλου γυιέ, θὲ νὰ μὲ βασανίζεις;

Χίλιες χιλιάδες ἄρματα, σπαθιὰ ξεγυμνωμένα,
οὖλα πατοῦ τα τσ' ἔρχουμαι, μαργιόλου γυιέ, γιὰ σένα.

8) Ποιμενικά.

'Ανέβηκα στὸν "Αη - Λιᾶ τσαὶ ξάνοιξα τὴ Φλέ'α,
ἔδα τσαὶ τὴν ἀγάπη μου νὰ τσυνηγᾶ τὴν αἴ'α.
Γιὰ δές τενε ποῦς ἔρχεται, γιὰ δές ποῦς κατεβαίνει·
τὸ μεντενέ του ἀναριχτέ, τὴ ρούντα χτενισμένη.
Βάλτενα, βάλτενα, μαρέ,
τὸ μεντενέ σου ἀναριχτέ.
"Εβγα, μαρέ, στὸν "Αη - Λιᾶ τσαὶ λόγιαξε τὸ Νύφι,
τσαὶ δές τσαὶ τὸ χαδούλη μου, ποῦς τσυνηγᾶ τὸ ρίφι.
"Εβγα, μαρέ, στὶς Κουρατσὲς
τσαὶ ξάνοιξε τὶς Κροτσανές.
Μικρό μου τσοπανόπουλο, ξύπνα τσαὶ μὴν ἀργήσεις,
ἀγέριτσεν ἡ Διασφαή, νὰ πά νὰ ξεπραΰσεις.
Νάμονε στσυλολύταρο, νάμον λα'ωνικό σου
τσ' ἕνα μαντήλι γερανιὸ δεμένο στὸ λαιμό σου.
Νάμονε τάσι τοῦ λουτροῦ, ξουράφι τοῦ μπαρμπέρη
τσ' ἕνα μαντήλι κότσινο εἰς τὸ δικό σου χέρι.
Τοῦ Καλομάστου τὸ νερὸ ἕναι γλυκὸ σὰ μέλι,
τὸ πίνουνε οἱ τσοπανοὶ τσαὶ γίνονται ἀτζέλοι.
Τσοπάνη μ', ὄντες ἔρχεσαι ἀπ' τὸ βουνὸ 'δρωμένες
τσ' ἀπὸ τοὺς κάμπους δροσερές, ἔσ' ἄτζελος γραμμένες.
Τσοπάνη μ', ὄντες ἔρχεσαι ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὸ δρόμο
μὲ τὸν ἀμπᾶ σ' ἀναριχτὲ τσαὶ τὸν τροβᾶ στὸν ὦμο.
Τσοπάνη μ', ὄντες ἔρχεσαι ἀπ' τὸ βουνὸ 'δρωμένες,
τσ' ἀπὸ τὸν ἥλιο κότσινες, σὰν ἄτζελος γραμμένες,
μὲ τ' "Αγι' - 'Αρτέμη τὸ νερὸ ἔσαι, μαρέ, λουσμένες
τσαὶ μὲ τοῦ δυόσμου τὸ κλουνὶ ἔσαι μπαρμπερισμένες.

9) Χρυσοπράσινος ἀετός.

Βαρακωμένε μου λαλὲ τσ' ἀητὲ πλουμουδισμένε,
τὰ ξένα μάτια σὲ θωροῦν τσαὶ τὰ δικά μου κλαῖνε.
Νάμον ἀητός, νᾶχα φτερά, νᾶχα χρυσὰ τὰ νύχια,
νὰ 'ρχόμονα νὰ σ' ἔκλεβα, ἀγάπη μου, μιὰ νύχτα.
Χρυσέ μ' ἀητὲ μὲ τὰ φτερά, ποῦ χτίζεις τὴ φωλιά σου;
Σ' ὄγοιο ψηλὸ δεντρὶ τσ' ἃ μπᾶς, θὰ σοῦ τήνε χαλάσου!
'Εγώ 'χω χτίσει τὴ φωλιὰ σὲ δέντρι φουντωμένο,
ποὺ μὲ τὰ φυλλαράτσα του μὲ κρύβει τὸ καϋμένο.
Χρυσέ μ' ἀητέ, μπερδεύτηκα στὰ νυχοπόδαρά σου,
ἐσὺ πετᾶς μὲ τὰ φτερὰ τσαὶ γὼ μὲ τὴ χαρά σου.
Ὦ χρυσοπράσινέ μ' ἀητέ, γερακοφορεμένε,
πάλι σ' ἀγάπη μ' ἔβαλες, ἀναθεματισμένε.
Χρυσὸς ἀητὸς μὲ πρόσταξε νὰ βγοῦ νὰ τραγουδήσου
τσαὶ δὲ μποροῦ τὰ λόγια του πίστα νὰ τὰ γυρίσου.

Ψηλὰ στὰ ὄρη, στὰ βουνά, νά 'λεπα τὸ κορμί σου,
σὰν ἀητὸς θὰ χύνουμουν, νὰ 'ρχόμονε μαζύ σου.
Ὦ χρυσοπράσινέ μ' ἀητέ, ἔντά 'ν' αὐτὰ ποὺ λένε;
Τὰ ξένα μάτια σὲ θωροῦν τσαὶ τὰ δικά μου κλαῖνε.
Ὦ χρυσοπράσινέ μ' ἀητέ, ἔντά 'χεις τσαὶ μαράθης
τσαὶ χαμηλοφτερούγιατσες, δὲ μπορεῖς νὰ πετάξεις;
Ὦ χρυσοπράσινέ μ' ἀητὲ μὲ τὶς χρυσὲς φτεροῦγες,
θαμάζομαι σὰ μπερπατεῖς, πῶς δὲν ἀθοῦν οἱ ροῦγες.
Βράδυατσε τσαὶ δὲν τὸν εἶδα
τὸν ἀητὸ ποὺ μὲ τσυνήγα.
Ὦ χρυσοπράσινέ μ' ἀητέ, τίναξε τὰ φτερά σου,
νὰ σὲ γροιτσήσει ἡ πέρδικα νὰ 'ρθεῖ στὴν ἀγκαλιά σου.

10) Γνωμικά.

"Ας τρα'ουδήσου τσ' ἂς χαροῦ, ἂς παίξου τσ' ἂς γελάσου·
τὰ νιᾶτα δὲ μπουλιῶνται πλιά, νὰ τὰ ξαναγοράσου.
"Ας τρα'ουδήσου τσ' ἂς χαροῦ, ὁποῦμαι παλληκάρι,
πριχοῦ μὲ βροῦν τὰ γηρατειὰ τσαὶ πάρει ἄλλες τὴ χάρι.
"Ας τρα'ουδήσου τσ' ἂς χαροῦ, τοῦ χρόνου ποιός τὸ ξέρει,
γιὴ θ' ἀποθάνου, γιὴ θὰ ζοῦ, γιὴ θᾶμαι σ' ἄλλα μέρη.
Αὐτὴ ἡ ζωὴ δὲν εἶν' ζωή, μόν' ἔναι καταιστσύνη.
Ζωὴ ποὺ σ' ἄλλε κρέμεται, ἦντα ζωή 'ναι τσείνη;
Γέρακα ὁ μαῦρος, γέρακα τσ' ἀσπρίκαν τὰ μαλλιά μου
τσαὶ γνῶσι δὲν ἐβάσταξα γιὰ τὰ γεράματά μου.
Γλεντᾶτε, νιοί, τὰ νιᾶτα σας, ὅσο τσ' ἂν ἠμπορεῖτε,
γλήγορα θά 'ρθει ὁ τσαιρὸς ποὺ θὰ τὰ στεριηθῆτε.
Γλεντᾶτε, νιοί, τὰ νιᾶτα σας τσαὶ νιές, τὴν ὠμορφιά σας,
σὰν τὸν ἀγέρα ποὺ περνᾶ φεύγουν ἀπὸ μπροστά σας.
'Εγὼ ἀγαποῦ τὴ μάννα μου ὁποὺ πονεῖ γιὰ μένα,
μὰ πιὸ πολὺ ἀπ' τὴ μάννα μου ἐγὼ ἀγαποῦ ἐσένα.
"Εν' τὸ θυμάρι χαμηλό, σὲ πέτρες ριζωμένο,
ἂν ὑστερεῖται τὸ γκαρπό, ἄθι 'ναι φορτωμένο.
Ἡ γιἀγάπη πάει πάντα μπρὸς τσαὶ πίστα δὲ γυρίζει,
τῶνα παιδὶ στ' ἄλλο παιδὶ τὸ μπόνο του χαρίζει.
Ἡ θάλασσά 'ναι ταπεινὴ τσ' ἀγέρας τὴν ταράζει,
ἡ μάννα κάνει τὸ παιδὶ τσ' ὁ ξένες τ' ἀγκαλιάζει.
Ἡ πίκρα τσ' ἡ κατσὴ καρδιὰ τὸν ἄθρωπο μαραίνει,
σὰν τὸ λουλούδι στὸ βουνὸ π' ὁ ἥλιος τὸ ξεραίνει.
Καρδιά μ' ἀπαρηγόρητη, παρηγορήσου ἀτή σου,
τσ' ἄλλοι πολλοὶ γεράκανε, δὲν εἶσαι μοναχή σου.
Μὴ θαρρεῖς ἡ γιὠμορφιά σου θᾶναι πάντα μιᾶς λογῆς·
θὲ νὰ μαραθῆ, νὰ πέσει σὰν τὰ λούλουδα τῆς γῆς.
Μὴ μπιστευτῆς τοῦ φίλου σου τσαὶ πεῖς τὸ μυστικό σου·
φίλος τοῦ φίλου θὰ τὸ πεῖ τσ' ἔναι κακὸ δικό σου.
Ὁ κόσμος μὲ τὰ βάσανα ἔναι ἀνακατωμένες,
κανεὶς δὲ βρέθη στὸ ντουνιᾶ νᾶν' εὐχαριστημένες.

1319 Ὄνιερο εἶναι ἡ ζωὴ τσ' ὁ κόσμος ματαιότης,
ὅπως διαβαίνει τὸ πουλί, περνᾶ ἡ ἀνθρωπότης.
1320 Ὁ ξένος εἰς τὴ ξενητειὰ πρέπει νὰ βάλει μαῦρα,
γιὰ νὰ τένε γνουρίζουνε, ποὔχει ἡ καρδιά του λαύρα.
1321 Ὅποιος περνᾶ ἀπὸ λυγαριὰ τσαὶ δὲ γκόψει κλουνάρι,
τὴ νιότη του νὰ μὴ χαρῇ, τσ' ἂς ἔν' τσαὶ παλληκάρι.
1322 Ὅποιος λυγαριὰ δὲ μπιάσει,
τὴν ἀγάπη του θὰ χάσει
τσ' ὄγοιος δὲν τὴ μυριστῇ,
θὲ νὰ τὲν ἀπαρνηστῇ.
1323 Ὅπου 'ναι νιὸς τσαὶ δὲ μπετᾶ σὰν τοῦ Βοριᾶ τὰ νέφη,
τί τήνε θέλει τὴ ζωὴ στὸ γκόσμο νὰ τὴν ἔχει;
1324 Ὁπῶχει δυὸ ἀγαπητιτσές, ἔχει περζίσσια χάρι,
ὄντας μαλλώσει μὲ τὴ μιά, φεύ'ει τσαὶ πάει στὴν ἄλλη.
1325 Ὁ ὕπνος θρέφει τὸ παιδὶ τσ' ὁ ἥλιος τὸ μοσκάρι,
τὸ γέρο τὸ γλυκὸ κρασί, τ' ἄσπρα τὸ παλληκάρι.
1326 Περάκαν τσεῖνοι οἱ τσαιροί, διαβήκανε οἱ χρόνοι,
ὅπου πετοῦσα δῶ τσαὶ τσεῖ ὡσὰν τὸ χελιδόνι.
1327 Πολλοὶ σοῦ λένε τὸ καλό, κάνουν πὼς ἔναι φίλοι
τσαὶ πῖστα σὲ δακώνουνε σὰ λυσσασμένοι ατσύλοι.
1328 Πόσοι εἶν' ὀχτροὶ τσαὶ φαίνονται σὰ μπιστεμένοι φίλοι
τσ' ἔχουν φαρμάτσι στὴ γκαρδιὰ τσαὶ ζάχαρι στὰ χείλη.
1329 Ποτὲ καλὰ μὴ λιμπιστῆς, τσιγκούνη ν' ἀγαπήσεις,
τὴ δροσερὴ καρδούλα σου σὲ ξαῦτε νὰ χαρίσεις.
1330 Πρῶτα ἔμονε πουλί,
μ' ἀγαπούσανε πολλοί,
τώρα ἔμαι χελιδόνι
τσαὶ κανεὶς δὲ μὲ ζυγώνει.
1331 Τὰ νιᾶτα δὲ μπουλιῶνται πλιά, νὰ τὰ ξαναγοράσεις.
Ὅσο ποὺ τἄχεις γλέντησ' τα, γλήγορα θὰ τὰ χάσεις.
1332 Τὰ νιᾶτα ποὺ σοῦ χάρισε, δὲ σ' τἄδωσε νὰ τἄχεις,
τἄδωσε ὁ Θιὸς προσωρινὰ τσαὶ πάλι θὰ τὰ χάσεις.
1333 Τὰ πρῶτα χρόνια πέρακαν γλήγορα τὰ καϋμένα,
τὰ τωρινὰ σιγὰ - σιγά, γιατ' εἶναι πικραμένα.
1334 Τετράδη τσαὶ Παραστσευὴ γεναῖκα μου νηστεύγει
τσαὶ τὸ γκαυγᾶ φιρὶ - φιρὶ πάει τσαὶ τὲ γερεύγει.
1335 Τὴ γῆς ὅπου διψᾶ νερό, ὁ οὐρανὸς τὴ βρέχει,
τσεῖνες ποὺ μ' ἔκαμε ἀρφανό, τὴν ἔγνοια μου τὴν ἔχει.
1336 Τίποτα δὲ φοβήθηκα σ' αὐτὴ τὴ τζοινωνία,
τὸ φίλο τὸ διπρόσωπο τσαὶ τὴ συκοφαντία.
1337 Τὸ γονικὸ δὲ χάνεται, μ' ἀλήθεια πὼς πληθαίνει,
γιατὶ γεννιέται ὁλημερὶς τσ' ὁλημερὶς πεθαίνει.
1338 Τοῦτε τὸ ψεύτικο ντουνιᾶ ἄλλοι τὲν ἔχαν πρῶτα,
φύγαν τσαὶ τὲν ἀφήκανε τσαὶ μᾶς τὲ μπαραδῶκα.
1339 Τοῦτε τὸ ψεύτικο ντουνιᾶ οὖλοι νὰ τὲ χαροῦμε,
γιατὶ θὰ τὲν ἀφήσουμε τσ' ἄλλοι θὰ τένε βροῦνε.

Χαρζῆτε νὰ χαρζήσομε, τσαὶ μιὰ φορά 'ν' τὰ νιᾶτα,
γιατὶ θὲ νά 'ρθει ἕνας τσαιρός, νὰ τὰ στσεπάσ' ἡ πλάκα.
Χαρζῆτε νὰ χαρζήσομε,
τσαὶ ποιός τὸ ξέρζει ἂν ζήσομε.

11) Διάφορα.

Βασιλικὸς τσ' ἃ μαραθῆ τσ' ἃ χάσει τὴ θωρζιά του,
ρζῖξε νερὸ στὴ ρζίζα του νὰ 'ρθεῖ στὰ πρωτινά του.
Βγάλτα, περιβολάρισσα, τ' ἀηδόνια 'π' τὸ μπαξέ σου,
κράτησε ἕνα μοναχά, αὐτὸ ποῦν' ὁ γλεντζές σου.
'Εγὼ ἀηδόνια δὲ γκρατοῦ, γιατὶ θροφὴ δὲν ἔχου,
τσαὶ μὲ τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς ἕνα μονάχα θρέφου.
Γράμμα, στὰ χέρια ποὺ θὰ πᾶς, νὰ ξέρεις νὰ μιλήσεις,
τὰ λόγια μου νὰ θυμηθῆς τσαὶ πίστα νὰ γυρίσεις.
Δὲν εἶμαι Μάρτης νὰ γελοῦ τσ' 'Απρίλης νὰ θυμώνου
τσαὶ Μάης μὲ τὰ λούλουδα, γιὰ νὰ σᾶς καμαρώνου.
Δὲν ἠμποροῦ καμένες νὰ κάνου τρεῖς δουλειές,
νὰ σκάβου, νὰ κλαδεύου τσαὶ νὰ μαζεύου ἐλιές.
Δυὸ λεμονιὲς χορεύουνε μὲ τὸ μπολὺν ἀέρα,
γιατ' ἔχουν ἀδερφὸ γιατρὸ τσαὶ δάσκαλο πατέρα.
'Εβγᾶτε νὰ χορέψομε ἔξω στὸ φεγγαράτσι,
γιὰ τὸ χατήρι τοῦ γαμπροῦ τῆς Λένης τοῦ Γιωργάτση.
'Εγώ 'μαι τ' ς ἀστραπῆς παιδὶ τσαὶ τῆς βροντῆς ἐγγόνι,
σὰ θέλ' ἀστράφτου τσαὶ βροντοῦ, σὰ θέλου ρίχνου χιόνι.
"Επερ' ὁ ἥλιος τσ' ἔγερε τσ' ἄφησε τοὺς ἀχτῖνες
πά στὴ Μαριὰ τοῦ Μαρουδῆ, στοὺς ὥμορφους Κωστῖνες.
'Εσύ 'σαι τὸ τσυδώνι τσαὶ γὼ ἡ τσυδωνιά,
δὲ γκάνει νὰ παρθοῦμε, γιατ' εἴμαστε γενιά.
'Εχτιμημὸ δὲν ἔχουνε τοῦ 'Απριλιοῦ οἱ μπόρες
τσαὶ τιμημὸ δὲν ἔχουνε τοῦ Μαρουδῆ οἱ κόρες.
'Η θάλασσα μὲ δέρνει, τὸ τσοῦμα μὲ βαρεῖ
τσ' ἕνα μεγάλο ψάρι μοῦ τρώει τὸ κορμί.
'Η Μέρα μου μὲ μέρανε μὲ τὸ ζερβί της χέρι,
μήτε χειμοῦνα νὰ χαροῦ μήτε τὸ καλοτσαίρι.
'Η πέρδικα μὲς στὸ κλουβὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζήσει,
μόν' θέλει τὰ χαμόκλαδα, νὰ γλυκοτσηλαηδήσει.
Καλὲ μάννα, ὁ σπετσέρης μ' ἄλλαξε τὰ γιατρικὰ
τσ' οὖλοι οἱ γιατροὶ τὸ λένε, ποὺς δὲν ἔχου γιατρειά.
Κατακαϋμένη Στσοῦρος μου, μαυρίκαν τὰ βουνά σου,
ἐπᾶψαν τὰ ριζάρια σου, πάει ἡ παρηγοριά σου.
Κάτ' ἀπ' τὴ μπιπερόριζα ἔμονε ριζωμένη,
οὖλοι μὲ θάρρουν λεύτερη τσαὶ γώ 'μον παντρεμένη.
Μαῦρος μοῦ φαίνεται οὐρανὸς τσαὶ σκοτεινὸ τ' ἀνέφι·
μὴ μοῦ μιλᾶτε σήμερο, γιατὶ δὲν ἔχου τσέφι.
Μιὰ νύφη μέσα στὸ χορὸ μὲ τὰ μορφαλλαμένα
τσαὶ μὲ τὰ κλειδωτήρια της μαλαμοκαπνισμένα.

1361 Νᾶχα τοῦ Σολομῶν τὸ νοῦ τσαὶ τοῦ Δαυῖδ τὴ χάρι,
θἄβγαζα ἀπὸ τὴ θάλασσα ἀνάλατο τὸ ψάρι.
1362 Οὖλα τὰ ντέρτια ντέρτια 'ναι, μὰ ντέρτι εἶναι τσ' ἡ πεῖνα·
πρῶτα βαρεῖ στὰ γόνατα τσ' ὕστερα στὴ γκατίνα.
1363 Οὖλε τὸ γκόσμο γύρικα, οὔλη τὴν οἰκουμένη,
νὰ βροῦ καρδιὰν ἀλύπητη, χήρ' ἀσπροφορεμένη.
1364 "Ορκο ἔχου καμουμένο,
στὸ χορὸ πιὰ νὰ μὴ μπαίνω.
Μὰ τὸν ὅρκο θὰ πατήσου
τσαὶ θὰ μποῦ νὰ τρα'ουδήσου.
1365 "Ας πάρου γὼ τὴν ἐντροπή, γιὰ νὰ σᾶς τρα'ουδήσου,
ν' ἀνοίξου τὶς καρδοῦλες σας τσαὶ νὰ σᾶς ἐγλεντήσου.
1366 Νᾶχα τοῦ Σολομῶν τὸ νοῦ τσαὶ τοῦ Δαυῖδ τὴ γνῶσι,
νὰ σοὔλεγα παινέματα, ὥσπου νὰ ξημερώσει.
1367 'Ο ἥλιος ὅταν πρωτοβγῆ, τ'ς ἀχτῖνες του ἁπλώνει
πάνω στὶς κόρες τοῦ Κωστῆ, στὴν "Α τοῦ Παπαντώνη.
1368 'Ο κόσμος τὴ θαμάζεται τῆς μάννας μου τὴν τύχη,
πέρε μοναχογυιὸ γαμπρό, μοναχοκόρη νύφη.
1369 Πέρε μοναχογυιὸ γαμπρό, τὸ Γεώργη τὸ Δαφνούλη,
νύφη μὲ τὰ πολλὰ καλὰ στὸ γυιό της τὸ χαδούλη.
1370 "Οντες βραδυάζει θλίβομαι, σὰ ξημερώσει κλαίου,
δὲν ἔχου φίλο γκαρδιακὸ τὸ μπόνο μου νὰ λέου.
1371 Οὖλες ὁ κόσμος σήμερο μένα παρατηροῦνε,
ἄλλοι μοῦ λὲν καλά 'καμα τσ' ἄλλοι μ' ἀναγελοῦνε.
1372 Πόσο μ' ἀρέσει ἡ αὐγή, ὅντες γλυκοχαράζει,
ὅπου ἀνθίζουν τὰ κλαδιὰ τσ' ἡ γῆς εὐωδιάζει.
1373 Αὐγή, ποὺ ρίχνεις τὴ δροσιά, πᾶψε τσαὶ ρῖξε χιόνι,
ὁ πόνος ποὔχου στὴ γκαρδιὰ μὲ τσαίει τσαὶ μὲ λειώνει.
1374 Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι τὸ ψηλό, τὸ μαρμαροχτισμένο,
γλήγορα νὰ τοῦ φέρουνε γαμπρὸ καμαρωμένο.
1375 Στὴ φυλατσὴ μὲ βάλανε, στοῦ Χάρου τοὺς μπαξέδες,
ψύλλοι τσαὶ ψέροι τσαὶ κοριοὶ τοὺς ἔχου γιὰ γλεντζέδες.
1376 Σταλαματιὰ γλυκὸ νερὸ στῆς θάλασσας τὰ βύθη,
χαριτωμένο λούλουδο σ' ἀπεθαμένου στήθη.
1377 Τ' ἀμπέλι ποὺ φυτέψαμε, κλῆμα νὰ μὴ 'στοχήσει
τσ' ὁ νοικοτσύρης τοῦ σπιτιοῦ χίλια χρόνια νὰ ζήσει.
1378 Τ'ς 'Αγιᾶ - Παραστσευῆς νερὸ 'νὰ πιεῖς τσαὶ τ' "Αγι - 'Αρτέμη,
νὰ δεῖς γλυκάδα τοῦ νεροῦ, ἀνόητε τσαὶ σερσέμη.
1379 Τὰ ὄρη βγαίνου τσαὶ θωρῶ,
τὸ γκόσμο τὸ μπροσωρινό.
1380 Χαρῆτε νὰ χαρήσομε σήμερα τὴν ἡμέρα,
τσ' αὔριο ξημερώνεται ἡ Καθαρὴ Δευτέρα.
1381 Φορεῖς τὸ παλιοφούστανο οὔλη τὴν ἑβδομάδα,
τὴν Τσυριατσὴ στολίζεσαι τσαὶ γίνεσαι φεργάδα.
1381α 'Ως λάμπει ὁ γιῆλιος, ὅταν βγεῖ, τσ' ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα,
λάμπουν τσ' οἱ κόρες τοῦ Κωστῆ, ὅντες φοροῦνε τ' ἄσπρα.

12) Ἐκλογικὰ πειράγματα.

Παντώρα μὴ ψηλώνεσαι, μὴ μπολυοκαμαρώνεις,
τὸ Μάη μὲ τὸ γανωτὴ τεντζέρους θὰ γανώνεις.
Παίρνει ἡ Παντώρα τὸ σφυρὶ τσ' ὁ Γιάννης μας τ' ἀμόνι
τσαὶ τὸ μανταλοσά'ονο χαρκώματα μαζώνει.
Γιὰ δέστε τὸ λωλὸ γιατρὸ τσαὶ τὸ λωλὸ Φαλοῦκο,
ὁπού 'φυγε ἀπ' τὸ μπάρμπα του τσαὶ πῆγε μὲ τὸ μπ'λοῦκο.
Γιὰ δές τοὺς μπατζανάτσηδες ποὺ δὲ γκαλημερζῶνται,
στῆς Καριφλοῦς τὸ μποταμὸ πᾶν τσαὶ πετροβολιῶνται.
Στὴ γΚαταφράσι ὁ Ἔπαρχος, στὸ μῶλο ὁ ἀστυνόμος
τσαὶ κάτου στὸ μΠαλιαμπελᾶ ἔν' ὁ ὑγειονόμος.
Γιὰ δές τὸ Φράγκο τῆς ἐστσᾶς, τὸ Γιώργη τοῦ Γιαννίκου,
ποὔχει τὴ μούρη χοίρινη, μουστάτσα τοῦ ποντίκου.
Γιὰ μάννα! ποῦς ἐσμίξανε σὰν τὰ περιστεράτσα
Φραγκούληδες, Μπουρμπούληδες τσαὶ μυξο - Παντελάτσα.
Λενιὼ τοῦ μπάρμπα - Μανωλιοῦ, καβάδι δὲ μπαλώνεις,
ἔσαι ταχύπλου τῆς Σαροῦς, χαμπάρια ἀποσώνεις.
Τὸ γέρο - Κώστα γέλατσες τσ' ἔπερες τὰ τροχάδια
τσαὶ γύριζες στὶς ἐκλογὲς τσ' ἀπόσωνες χαμπάρζια.
Μανώλη, κάτσε στὸν τροχὸ τσαὶ παίδεψε τὸ σῶμα,
βάλε τσαὶ τὴν Ἀσήμω σου νὰ κοπανίζει χῶμα.
Τρέχα, Μανώλη τσουκαλᾶ, Γιαννάτση Λιαδρομίτη,
τσαὶ σού, Κωστάτση καφετζῆ μὲ τὴ γουρνήσια μύτη.
Τέσσερις Λιαδρομίτισσες μὲς στὴ μεγάλη στράτα
π' ἂ δὲ μπιτύχει ὁ Μανωλιός, θὰ βγάλουνε τὴν τράτα.
Ὁ Γιαννακὸς σὰν τἄκουσε, τὸ ξέφρα'ο καπάνι,
στὸ γκόσμο τὸ ἐσήγητσε ποὺς ἡ Ἀσήμω κλ....
Ὁ Καρομ'λίτ'κος δαυλές, ὁ Γιώργης τοῦ Σταμάτη,
τίποτα δὲ τοῦ μπέρατσε μόν' τοὔβγητσε τὸ μάτι.
Πούλητσες τὸ ρολόϊ σου τσ' ἔπερες ἕνα γ'ρούνι
τσαὶ νὰ χορτάσεις δὲ μπορεῖς τὸ μΠέτρο τὸ γΚουρούνη.
Πούλητσες τὸ ρολόϊ σου τσ' ἔπερες ἕνα χοῖρο
τσαὶ μάζεψες τὴ χωριατιὰ νὰ ρίξουνε τὸ γκλῆρο.
Ὦ χαλκοπράσινέ μ' ἀητέ, Πετράτση τοῦ Κουλούρη,
γιὰ δήμαρχος μυρίστητσες. Μωρὲ χαρὰ στὴ μούρη!

13) Σατυρικά.

Ἀγάπη μου ξυνόροδο τσαὶ χαβιαρομανέστρα,
τὴν Τσυριατσή 'σον ὤμορφη τσαὶ τὴ Δευτέρα χ.....
Ἄ δὲ σὲ κάμου νὰ γενεῖς Φράγκος μὲ τὸ καπέλλο,
νὰ 'ρθεῖς νὰ μὲ παρεκαλεῖς τσαὶ γὼ νὰ μὴ σὲ θέλω.
Ἄδειο κουτὶ σοῦ ἔπεσε, κουτὴ εἶσαι τσαὶ ἡ ἴδια,
ποὺ τώρα στὰ γεράματα γερεύεις τὰ παιγνίδια.
Ἄη μου Παντελέμονα, ὁποῦσαι πά στὶς Γοῦρνες,
πότε θὰ 'ρθεῖ ἡ Τσυριατσὴ νὰ βάλουμε ἀρρεβοῦνες;

1402 ᾽Αλυγαριὰ τσαὶ μάραθα,
τὰ λόγια ποῦπες, τἄμαθα.
1403 ᾽Ανάμεσα στὰ φρύδια σου παλεύουν δυὸ γαδάροι,
ἕνας τραβάει τὸ στσοινὶ τσ᾽ ὁ ἄλλες τὸ σομάρι.
1404 ᾽Απὸ τὴ μΠόλιν ἔρχομαι τσαὶ πλεύου σὰ στσεπάρνι
τσαὶ βολτετζάρου σὰ γκασμᾶς γιὰ σένα, δυό μου μάτια.
1405 ᾽Απ᾽ τ᾽ ὄρος φέρνουν τὸ νερὸ τσ᾽ ἀπ᾽ τὰ βουνὰ τὸ χοῦμα
τσαὶ πάν᾽ ἀπ᾽ τὸ γΚαλόμαστε βγαίνουνε πεταλίδες.
1406 ″Ασπρή ᾽σαι σὰν τὸ φόρνε μας τσαὶ σὰν τὸ μαγερειό μας,
ἔχεις τσαὶ κατωσά᾽ονο ὡσὰν τὸ γάδαρό μας.
1407 ″Ασπρή ᾽σαι σὰν τὸ φόρνε μας τσαὶ σὰν τὸ μαγερειό μας,
μελαχροινὴ τσαὶ νόστιμη ὡσὰν τὸ γάδαρό μας.
1408 ᾽Ανεράδα τοῦ Κοντύλου,
παπαδιὰ τ᾽ ἀνεμομύλου.
1409 ᾽Αφήσετε τὰ ψόματα τσ᾽ ἀρχίστε τὴν ἀλήθεια
τσαὶ γώ ᾽σπακα τὰ δόντια μου σὲ μιὰ χλωρὴ μοζήθρα.
1410 Γιὰ δές τὸ ξυλοπέταυρο, τὸ ῾Ελενιὼ τ᾽ ᾽Αντώνη,
γιατὶ δὲν τὸ παντρεύουνε, σὰν τὸ τσεράτσι λειώνει.
1411 Γιὰ δές τὸ Φράγκο τῆς ἐστσᾶς, τὸ χλάμπουρο ἀπ᾽ τ᾽ ἀμπέλι,
ὄντες γυρίσου τσαὶ τὲ δοῦ, ἄντερο δὲ μοῦ μένει.
1412 Γιαννάτση, ποιός τὲν ἔκανε τὸ γάμο τὸ δικό σου
τσαὶ σμίξανε τὰ χείλια της μαζὺ μὲ τὸ γοφό σου;
1413 Γιὰ στσέψου το καλὰ - καλά, ἀλήθεια τσ᾽ ἀπ᾽ ἀλήθεια,
νὰ ᾽ρθεῖς καλὰ καθούμενα τσαὶ νὰ μοῦ μπεῖς στὰ στήθεια!
1414 Γιὰ τοῦ σιδέρου τὴ σκουριά, γιὰ τοῦ Μπιμπῆ τὸ χάζι,
θὰ πάρου γὼ τὸ ταῖρι μου, νὰ μᾶς θωρεῖ νὰ σκάζει.
1415 Γιὰ τὸ μαμά, γιὰ τὸ τσιτσί, γιὰ τὴ μπηχτογυαλένια
παντρεύτητσ᾽ ἡ Μπονάτσενα τσαὶ πέρε τ᾽ ἄσπρα γένεια.
1416 Γιὰ τὸ μαμά, γιὰ τὸ τσιτσὶ τσαὶ γιὰ τὸ πηχτογυάλι
παντρεύτητσε ἡ Μπονάτσενα τσαὶ πέρε τὸν τσοπάνη.
1417 Γλυκοχαράζει ἡ γιαϋγή, ξυπνᾶτε, μαυρομάτες,
βάλτε τὰ τσ᾽κάλια στὴ φουγοὺ τσ᾽ ἁρπάξτε τὶς κομμάτες.
1418 Δός μου μένα τὴ τσουκάλα,
μὴν ἁρπάξου τὴ γκοκκάλα
τσαὶ σοῦ σπάσου τὴ ντζεφάλα.
1419 ᾽Εγώ ᾽μαι μαῦρος τσ᾽ ἄστσημος, δὲν ἀγαποῦ τσυράδες,
μόν᾽ ἀγαποῦ μελαχροινές, ποὔχουν τὶς νοστιμάδες.
1420 ᾽Ελᾶτε νὰ χορέψομε τσ᾽ ὅγοιος ζηλεύει, ἂς σκάσει,
τῆς πικροδάφνης τὸ ζουμὶ νὰ πιεῖ νὰ τοῦ περάσει.
1421 ″Ελα, χαδούλη Γιαννατσέ,
πέψε μου μιὰ ὀκᾶ καφφέ,
λυπήσου με τὴν ἄχαρη,
τσαὶ δυὸ ὀκάδες ζάχαρι.
1422 ″Ερθα τσαὶ μὲς στὸ σπίτι σου τσ᾽ ἔδα τὴ γκαταντιά σου,
ἔδα τὸ κατροτσίκαλο πάνου στὴν ἀσκαντζά σου.
1423 ″Εσαι σὰ γκριθάνες ποῦλες, οὔλους τοὺς ἀναγελᾶς
τσ᾽ ἡ περπατησά σου μοιάζει σὰ γκουρούνα τῆς Μανωλιᾶς.

1424 "Εχεις δυὸ μάτια σὰν αὐγά, δυὸ κώλους σὰ βαρέλια
τσ' ὅγοιος γυρίσει τσαὶ σὲ δεῖ, ξεραίνεται στὰ γέλια.
1425 Ἡ τύφλα μὲς στὰ μάτια σου τσαὶ μὲς στὸ λοϊσμό σου,
ἕνα σφυρὶ στὴ μπλάτη σου, κουδούνια στὸ λαιμό σου.
1426 Καλὰ τὸ 'φαίνεις τὸ πανί, καλὰ τὸ μασουρίζεις
τσ' ὄντες σοῦ ποῦνε γιὰ δουλειά, τὴ ράχι σου γυρίζεις.
1427 Καλῶς τηνα ποὺ πρόβαλε μὲ τὰ γυαλιὰ στ' αὐτιά της,
νὰ δώσει ὁ Θιὸς τσ' ἡ Παναγιὰ νὰ πλέξ' τὰ τσουραπιά της.
1428 Καρσί μου πῆ'ες τσ' ἔκατσες σὰν ἥλιος, σὰ φεγγάρι
τσαὶ ρούφηξες τὸ γιαῖμα μου σὰν τὸ στεγνὸ σφουγγάρι.
1429 Καρσί μου πῆ'ες τσ' ἔκατσες σὲ πράσινη πεζούλα
τσαὶ κρέματσες τὰ χείλια σου σὰ χταποδιοῦ κουκούλα.
1430 Κρῖμα στὰ ροῦχα ποὺ φορεῖς τσαὶ πάλι ξανακρῖμας,
ποῦναι τὰ ποδαράτσα σου ὡσὰν τῆς προβατίνας.
1431 Τσυρία μου, ἡ μύτη σου ἔχει μεγάλα ρ'θούνια,
ποὺ πᾶνε τσαὶ πραῦζουνε οἱ στσύλοι τσαὶ τὰ γ'ρούνια.
1432 Λύχνε μου ἀξεφτίλιστε, μονόχνωτε, κασσίδη,
δὲ μπερπατεῖς μ' ἄλλο γκανεί, μόνου μὲ τὸ μΠετρίδη.
1433 Μαρία μου, στὸ γάμο σου τσαὶ στὸν ἀντίγαμό σου,
νὰ σοῦ κρεμάσει ἡ μάννα σου κουδούνια στὸ λαιμό σου.
1434 Μπελοὺ τ'ς Ἁγιᾶ - Τριάδας τσαὶ κουτο - Μαριγώ,
σὲ κούνησα τσαὶ σέσαι τσαὶ λές, ἐγώ 'μαι 'γώ!
1435 Μωρὴ σαρδέλλα βρωμερή, σουπιὰ τηγανισμένη
τσαὶ καρακάξα τοῦ γιαλοῦ, κανένας δὲ σὲ θέλει.
1436 Μωρὴ στραβὴ πινακωτή, στραβά 'ναι τὰ ψωμιά σου
τσ' ἀνάσκελα νὰ τσοίτεσαι, ποιός ἔρχεται κοντά σου;
1437 Νὰ μὴ θαρρεῖς ποὺς σ' ἀγαποῦ τσ' ἔρθα γιὰ νὰ σὲ πάρου·
τομάρι μοῦ χρειάστητσε τσ' ἔρθα γιὰ νὰ σὲ γδάρου.
1438 Ξενοθερίζου τρα'ουδοῦ,
κακὸ χειμῶνα καρτεροῦ.
1439 "Οντας στερέψει ἡ θάλασσα τσαὶ βγοῦν οἱ πεταλίδες,
τότες θὰ παντρευτοῦ τσαὶ γὼ τὶς δυό σου στραβαρίδες.
1440 Οὖλα τὰ φάδια ξένα 'ναι, τὰ στ'μόνια ἔναι δικά σου
τσ' ὁ γιαλαμπένιος μεντενὲς ἔναι τῆς πεθερᾶς σου.
1441 Οὖλα τὰ χάδια τῆς τσοιλιᾶς τσαὶ τὸ ψωμὶ στημόνι
τσαὶ τὸ καϋμένο τὸ κρασὶ οὖλα τὰ δυναμώνει.
1442 Κρασί, σὲ πίνου γιὰ καλὸ τσαὶ σοὺ μὲ πᾶς στὸν τοῖχο,
κάνου νὰ πάου σπίτι μου, τὴ μπόρτα δὲν εὑρίσκου.
1443 Καμώνεσαι ποὺς δὲ θέλεις, κάνεις ποὺς δὲν τὸ πίνεις.
Χίλια νὰ σὲ τσεράσουνε, κανένα δὲν ἀφήνεις.
1444 Οὖλοι ἀγαποῦνε λεύτερες τσαὶ γὼ ἀγαποῦ τὶς στεῖρες·
ἄντρες ἔχουν ἀνίκανους αὐτὲς οἱ κακομοῖρες.
1445 Οὖλοι ἀγαποῦνε λεύτερες τσαὶ γὼ ἀγαποῦ τὶς χῆρες,
γιατ' ἔχουν χρόνια νὰ ἰδοῦν χαρὰ οἱ κακομοῖρες.
1446 Παράτηκα τ' ἀπήγανο τσ' ἀγάπησα τὸ γκρίνο
τσ' ἀγάπησα τὸ γιασεμί, τὸ μυρισμένο φύλλο.

Πᾶρε με, τσὺρ - Ἀντρέα μου, νὰ δεῖς ποῦς θὰ περνοῦμε!
Τσ' ἂν ἔμαι ἑξῆντα δυὸ χρονοῦ, τὰ στ' μόνια μου βαστοῦνε.
Πολὺ βράζει τὸ γιαῖμα μου τσ' ἂς εἶμαι τσαὶ γριά.
Φέτι πλιὰ τ' ἀποφάσισα τσαὶ θέλου παντρειά.
Πολὺ μᾶς ὑποχρέωσες μὲ τὴ γλυτσά σου γλῶσσα·
νἄξερα πὼς πουλιότανε, ἔδινα χίλια γρόσα.
Σὰν ἀποθάνου, θάψε με στὴ γοῦβα τ' ἀργαλειοῦ σου,
νὰ μὲ πατᾶν τὰ πόδια σου τσ' ἡ σέλλα τοῦ βρατσοῦ σου.
Σὲ ἀγαπῶ, τρελλαίνομαι, τὸ νοῦ μου τένε χάνου·
μόνε γεννήσει ἡ γάτα μου, κουμπάρα θὰ σὲ βάνου.
Σὲ τούτη δά τὴ γειτονιά, σ' αὐτὰ τὰ σοκαδάτσα,
τύφλες τσαὶ μοῦζες νἄχουνε καμπόσα ἀντρο'ενάτσα.
Σοὺ ὡμορφη δὲν ἦσονε μηδὲ καλοπλυμένη.
Τί σοῦβρα τσαὶ σ' ἀγάπησα, παναθεματισμένη;
Στὸ Κάστρος μέσα ξάνοιξα τσαὶ τὴν ἀρχαιολόγα·
ἔντά 'θελε μήτ' ἔξερε τσαὶ μήτε τὸ 'μολόγα.
Στὸ κατσαρό σου τὸ μαλλὶ
κάθετ' ὁ ψέρος τσαὶ λαλεῖ.
Στὸ παρεθύρι κάθεσαι τσαὶ καθαρίζεις ρύζι,
τῶνα σου μάτι 'ναι στραβὸ τσαὶ τ' ἄλλο ἀλλοθερίζει.
Στὸ παρεθύρι κάθεσαι τσαὶ τρώεις μιὰ σαρδέλλα·
δός μου τσαὶ μένα τὴ μισή, νὰ μὴ σὲ ποῦ στραβέλα.
Στρίβεις τὸ μουστακάτσι σου, τὸ κάνεις σὰν ἀτζίστρι
τσαὶ γὼ δὲν τὸ χρειάζομαι στὸ γάδαρο καπίστρι.
Τὸ παπούτσι σου λουστρᾶτο
τσ' ἀπὸ κάτου δίχως πάτο.
Ὦ Παναγιὰ τσαρὰ Ψωμοῦ, κάνε μ' αὐτὴ τὴ χάρι,
ὅσ' ἔρθαν τσαὶ σπερίσαμε, νὰ μὴ μείνει ποδάρι.

ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ Α΄. ΤΟΜΟΥ

Σελίς

Βινιέττα κι' ἀρχικὸ ἀπὸ παλιὰ κεντήματα 9
Κόσμημα ἀπὸ παλιὸ κέντημα 16
Βινιέττα κι' ἀρχικὸ ἀπὸ παλιὰ κεντήματα 19
Τὸ καμπαναρειὸ τῆς Καταπολιανῆς 20
Γέρος τσοπάνης 21
Δρομάκι μὲ στεγαστὸ 22
'Επιγραφὴ σὲ σπίτι 23
'Επιγραφὴ Βυζαντινὴ στὸ Κάστρο 25
'Αλώνισμα μὲ ἀλογάκια 26
Παραπόρτι 27
'Επιγραφὴ Βυζαντινὴ 28
Βινιέττα κι' ἀρχικὸ ἀπὸ παλιὰ κεντήματα 29
'Η κάτω σιδερόπορτα τοῦ Κάστρου κι' ἡ λιτανεία 30
Τὸ χωριὸ μὲ τὸ Κάστρο 31
Στὴ Λιναριὰ 33
'Η Παναγιὰ τοῦ Τσελεπῆ 34
Τὸ χωριὸ μέσ' ἀπ' τὴ ρόδα τοῦ μύλου στὴ Θέμι 35
'Ο Χριστὸς τοῦ Μαρουνᾶ 36
'Η πόρτα τοῦ "Αη - Δημήτρη καὶ τὸ περιτείχισμα 38
Τὸ Κάστρο ἀπ' τὸ πίσω μέρος 39
'Η κυρὰ - Λένη κι' ὁ Μακαντάσης 40
Εἴσοδος σπιτιοῦ 42
Νύφη 45
Τὸ μ'λάτσι στὸ Μῶλος 46
'Ο "Αης Γιάννης στὰ Κοχύλια 48
Βινιέττα κι' ἀρχικὸ ἀπὸ παλιὸ κέντημα 49
'Εκκλησάκι στὰ Φερρόγια 50
Ψαράδες 52
Τὸ σύνθρονο τῆς 'Επισκοπῆς 53
'Εσωτερικὸ σπιτιοῦ μὲ φ'γοὺ 54
Στὸν τρύγο 55
Νύφη μπρὸς στὴ φ'γοὺ 56
'Εσωτερικὸ σπιτιοῦ μὲ τὸ σταμνοστάτη 57
Τὸ σκεπαστὸ τῆς Σαροῦς 60
Βινιέττα κι' ἀρχικὸ ἀπὸ παλιὰ κεντήματα 61
'Εκκλησάκι 62
'Εσωτερικὸ σπιτιοῦ μὲ σ'φᾶ, ράφι καὶ σκάλα 65
Νύφη 67

	Σελίς
Τσοπάνης ἀπαραβδισμένες	68
Κόσμημα ἀπὸ παλιὸ κέντημα	70
Βινιέττα κι' ἀρχικὸ ἀπὸ παλιὸ κέντημα	71
Ἐκκλησάκι	73
Ὁ Ἅη - Δημήτρης στὸν Φερρὲ - Κάμπο	75
Καράβι ἀπὸ παλιὸ κέντημα	77
Βινιέττα ἀπὸ παλιὸ κέντημα	81
Κόσμημα ἀπὸ παλιὸ κέντημα	165
Βινιέττα ἀπὸ παλιὸ κόσμημα	167
Κόσμημα ἀπὸ παλιὸ κέντημα	309

ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΚΤΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

	Σελίς
Σκῦρος (τέμπερα κ. Ἀθ. Ταρσούλη)	16 - 17
Ἡ Ἀμέρ'σα τ' Κωστῆ	80 - 81
Στὸν καφενὲ (ἐλαιογραφία κ. Γ. Β. Πέσκε)	128 - 129
Νύφη » »	176 - 177
Δρομάκι πρὸς τὸ Κάστρο (ἐλαιογραφία κ. Γ. Β. Πέσκε)	224 - 225
Οἱ λιακοὶ (φωτογραφία κ. Δ. Γ. Παπαεμμανουὴλ)	272 - 273

ΠΑΡΟΡΑΜΑ: Στὴ σελίδα 149 στιχ. 7 μετὰ τὴ φράσι: **Ἰού! Ἰού! Ἔλεχε!** πρέπει νὰ προστεθοῦν οἱ λέξεις: «**Δὲν ἔχεις! Γιάννη, Δ'μήτρη** (ἢ ὅ,τι ἄλλο ὄνομα), **δὲν ἔχ'ς!**»

ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΙ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΑΝΕΛΑΒΕ Μ' ΑΓΑΠΗ Η ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΔΙΣ ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΛΑΡΗ. ΔΙΚΑ ΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΟΛΑ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ, ΤΑ ΑΡΧΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΟΙ ΒΙΝΙΕΤΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ. ΤΑ ΤΡΙΑ ΣΧΕΔΙΑ ΜΕ ΤΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΣΤΙΣ ΣΕΛΙΔΕΣ 23, 25 ΚΑΙ 28 ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΘΡΟΝΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ, ΣΤΗ ΣΕΛ. 53, ΟΦΕΙΛΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΙ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΛΟΓΟΥ κ. ΝΙΚ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ. Η ΕΚΤΥΠΩΣΙ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΓΙΝΕ ΣΤΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ «ΠΥΡΣΟΥ», ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ 61, ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 1940.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 300

Зрівала -